

**TARİH EĞİTİMİ VE DİL: TARİHÇİLERİN,
TARİH DERS KİTABI YAZARLARININ,
TARİH ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRENCİLERİN
TARİHSEL DİL KULLANIMI**

ERHAN METİN

Doktora Tezi

**Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Muammer DEMİREL
2011**

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

TARİH EĞİTİMİ VE DİL: TARİHÇİLERİN, TARİH DERS KİTABI
YAZARLARININ, TARİH ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRENCİLERİN
TARİHSEL DİL KULLANIMI

(History Education and Language: Historical Language Use of History Course
Book Writers', Historians', History Teachers' and Students')

DOKTORA TEZİ

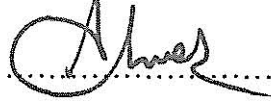
Erhan METİN

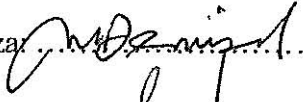
Danışman: Prof. Dr. Muammer DEMİREL

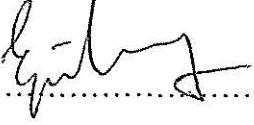
ERZURUM
Ekim, 2011

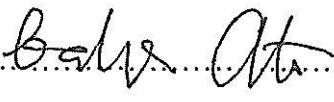
KABUL VE ONAY

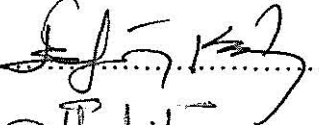
Prof. Dr. Muammer DEMİREL danışmanlığında, Erhan METİN tarafından hazırlanan “Tarih Eğitimi ve Dil: Tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının, Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı” başlıklı çalışma 28 / 10 / 2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından. Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

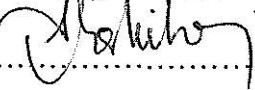
Başkan : Prof. Dr. Ahmet KANKAL İmza:

Danışman : Prof. Dr. Muammer DEMİREL İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ersin GÜLSOY İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Bahri ATA İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Erdem KÖSE İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. İbrahim TURAN İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. / ..

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans/Doktora Tezi olarak sunduğum “Tarih Eğitimi ve Dil: Tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının, Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.... / .... / ....

İmza

Erhan METİN

ÖZET

TARİH EĞİTİMİ VE DİL: TARİHÇİLERİN, TARİH DERS KİTABI YAZARLARININ, TARİH ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRENCİLERİN TARİHSEL DİL KULLANIMI

Erhan METİN

2011, 414 sayfa

Bu çalışmanın amacı, tarih eğitimi ve dil ilişkisini tarihçilerden başlayan ve öğrencilere kadar uzanan bir yelpazede inceleyerek tarih eğitiminde kullanılan tarihsel dilin niteliklerini tarihçi, ders kitabı, öğretmen ve öğrenci perspektifinden ortaya koymak; tarih eğitimi ve dil ilişkisini ders kitabı, öğretmen ve öğrenci boyutuyla inceleyerek tarih derslerinde dil kullanımından kaynaklanan problemleri tespit edebilmektir. Aynı zamanda tarih eğitimi ve dil ilişkisinin nasıl incelenmesi gerektiği hususunda tarih eğitimi alanında özgün bir model ortaya çıkarabilmektir. Araştırma betimsel araştırma modelinde yapılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında literatür taraması, gözlem çalışması ve görüşme teknikleri uygulanmıştır. Bu veri toplama teknikleri neticesinde elde edilen veriler nicel ve nitel veriler olmak üzere tasnif edilmiştir. Nicel verilerin analizinde SPSS 16.0 programı kullanılırken, nitel veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın ders kitapları, tarih öğretmenleri ve öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarını tespit etmeye yönelik bölümü için dört farklı okul ve bu okulda görev yapan dokuz farklı öğretmen ve üç yüz altmış öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Çankırı Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Anadolu Ticaret Meslek Lisesi ve Anadolu Teknik Lisesinde görev yapmakta olan dokuz tarih öğretmeni ve üç yüz altmış öğrenci ile gözlem çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma hem gözlem formları hem de kamera ve ses kayıt cihazları yardımı ile kayıt altına alınmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin sınıf içerisinde tarihsel dil kullanımlarına ait veriler bu gözlem çalışmasının sonucunda elde edilmiştir. Ayrıca öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerde kayıt altına alınmıştır. Tarih ders kitapları ve tarihçilerin tarihsel dil kullanımı hakkındaki veriler ise ilgili ders kitapları ve çalışmada örneklem alınan tarihçilere ait eserler üzerinde gerçekleştirilen içerik analizi yöntemi sayesinde elde edilmiştir. Bu sayede tarih eğitimi ve dil ilişkisi tarihçi, ders kitabı, öğretmen ve öğrenci boyutuyla ele alınarak sonuçları paylaşılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre tarihçilerin tarihsel dil kullanımının özellikleri tespit edilmiştir. Tarih ders kitapları ile öğretmenlerin tarihsel dil kullanımı arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir. Tarih öğretmenlerinin tarihsel dil kullanımını belirleyen unsurların neler olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının okul türü, cinsiyet, anne-babanın eğitim düzeyi ve ailenin gelir seviyesine göre değişmekte olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Tarih Eğitimi, Dil, Tarihsel Dil, Tarihçi, Ders Kitabı, Tarih Öğretmeni, Tarihsel Konuşma ve Yazma Dili, Anlamsal Çağrışım, Fonetik Çağrışım.

ABSTRACT

HISTORY EDUCATION AND LANGUAGE: HISTORICAL LANGUAGE USE OF HISTORY CORSE BOOK WRITERS', HISTORIANS', HISTORY TEACHERS' AND STUDENTS'

Erhan METİN

2011, 414 pages

The aim of the study is to define the problems arising from language use in history courses by analyzing the connection between history education and language in a wide spectrum from historians to students and to establish the characteristics of the historical language used in history education from the perspective of historians, teachers, students and history course books. Furthermore, the study offers a unique model regarding how the connection between history education and language should be analyzed. In the research, descriptive research model was adopted. The research data was obtained from literature reviews, observations and interviews. The collected data classified as quantitative and qualitative. SPSS Software, version 16.0, utilized in the analysis of the quantitative data while the content analysis method was adopted for qualitative data. A sample of four schools, nine teachers and three-hundred-sixty students is selected to establish the characteristics of historical language use of teachers, students and course books. By Permission of Cankiri Provincial Directorate for National Education, observations with three-hundred-sixty students and nine teachers from Anatolian High School, Anatolian Teachers' High School, Anatolian Vocational High School and Anatolian Technical High School were carried out. In addition to observation forms, cameras and audio recorders were used in order to record the observations. Data related to in class historical language use of both teachers and students are obtained from these observations. Moreover, interviews with the teachers and students were carried out and recorded. Data related to the historical language use of historians and history course books are collected from the relevant course books and the pieces of historians included in the sample by content analysis method. Hence, the connection between the history education and historical language use examined in the light of historian, teacher, student, and course book dimensions. Features of historical language use of the historians have been identified in accordance with the study results. The connections between the history textbooks and teachers' historical language use have been determined. What are the major factors affecting the use of historical language for history teachers have been identified. It has been clearly understood that students' historical language use alters depending on school type, gender, level of parents' education and family income.

Key Words: History Education, Language, Historical Language, Historian, Course book, History Teacher, Historical Colloquial Language, Historical Literary Language, Semantic Association, Phonetic Association

ÖN SÖZ

Bu çalışmada tarih eğitiminde dil ve iletişim problemlerinden kaynaklanan zorluklara dikkat çekilmekte ve zorlukların en aza indirilmesine veya bu zorlukların aşılmasına yardımcı olacak metotlar tavsiye edilmektedir. Temelde, tarih eğitimindeki dil ve iletişim problemi sadece genel iletişim probleminin bir parçası olarak düşünülebilir. Şimdiye kadar iletişim çalışmaları alanındaki güncel çalışmalar dinleyiciler tarafından “mesaj”ın anlaşılması ve tarifindeki çeşitliliği göstermeye hizmet etmiştir. Fakat bu çalışmalar tarih eğitiminin doğal ortamında (ders kitabı-öğretmen-öğrenci) mevcut durumun ne olduğu hakkında bilgi vermemiştir. Bu çalışma tarih eğitimi ve dil ilişkisinin mevcut durumunu ve tarihsel dilin kullanıldığı ortam içerisinde tespit edilen dil ve iletişim kaynaklı problemleri sebep ve sonuçlarıyla ortaya koymaktadır.

Bugüne kadar tarih eğitiminde öğretmen, öğrenci ve ders kitaplarının kullanmış olduğu dilin birbirinden farklı olabileceği ve bu farklılıkların tarih eğitiminde bazı problemlere sebep teşkil edebileceği göz ardı edilmiştir. Bu çalışma tarih eğitiminde kullanılan dil farklılıklarını tarihçi, öğretmen, öğrenci ve ders kitabı boyutuyla ortaya koymaktadır.

“Dil” günümüze kadar hep farklı disiplinlerin işi olarak görüldü ülkemizde. Bu görüş pek çok eğitimci tarafından da benimsendi veya benimsetildi. Araştırma konusunun belirlenme aşamasında, Türkiye’de bugüne kadar tarih eğitimi üzerine pek çok lisansüstü seviyede çalışma yapılmış olduğu fakat bu çalışmaların hiç birinde “tarih eğitimi ve dil” ilişkisini inceleyen bir araştırma yapılmamış olmasının dikkatimizi çekmesi; değerli hocam Doç. Dr. Bahri ATA’nın bu konu hakkında kapsamlı bir çalışmanın yapılmasının gerekliliğine yönelik telkinleri bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Çalışmanın ortaya çıkışından tamamlanmasına kadar pek çok kişinin katkısı ve desteğini görmüş olmamızda bizi doğru yolda olduğumuz konusunda ayrıca mutlu etmiştir. Bu nedenle çalışma esnasında sürekli yanımda olan ve beni yönlendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Muammer DEMİREL’e, çalışma esnasında katkı ve desteklerini hep yanı başımda hissettiğim ortak danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Bahri ATA’ya, araştırmanın uygulama aşamasında çalışmamıza gönüllü olarak katılan

ve bu çalışmanın gerekliliğine inanan değerli tarih öğretmenleri Fevzi USLU, Ahmet YÜCEER, Haydar ÇETİN, Ali KAYA, İsmail YILDIZ, Murat YAĞCI ve Hüseyin ÇINAR beyefendilere; Ayşe ŞİMŞEK, Gülay AYDOĞAN ve Nurcan GÖÇER hanımefendilere, “Baba, tezin bitince benimle oynayacak mısın?” sorusunu sormaktan usanmayan biricik kızım Ahsen Hüma Nur’a, maddi ve manevi desteğiyle her an yanı başımda olan kıymetli eşim İlkur METİN’e, hayatımın zor dönemeçlerinde varlığını hep yanımda hissettiğim, sabrını, desteğini ve güler yüzünü gördükçe huzur bulduğum değerli hocam Prof. Dr. Ahmet KANKAL’a ve üzerimde emeği olan bütün hocalarıma tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Erzurum - 2011

Erhan METİN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xxx
KISALTMALAR LİSTESİ	xxxi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	7
1.2. Araştırmanın Önemi	8
1.3. Problem Durumu	9
1.4. Problem Cümlesi	11
1.4.1. Alt Problemler	11
1.5. Varsayımlar	12
1.6. Sınırlılıklar	12
1.7. Tanımlar	13

İKİNCİ BÖLÜM

2. TARİH EĞİTİMİ VE DİL	16
2.1. Tarih Nedir?	16
2.1.1. Tarih Öğretimi ve Tarih Öğretiminin Amaçları	22
2.2. Dil ve Önemi	27
2.2.1. Dil Öğretimi ve Dil Öğretiminin Amaçları	32
2.3. Tarih Eğitimi ve Dil İlişkisi	34
2.4. Profesyonel Tarihçilik ve Dil İlişkisi	46
2.4.1. Eskiçağ Tarihçileri ve Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil	54
2.4.2. Ortaçağ Tarihçileri ve Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil	55

2.4.3. Yeni-Yakınçağ Tarihçileri ve Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil	56
2.4.4. Cumhuriyet Tarihçileri ve Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil	57
2.5. Tarih Ders Kitaplarında Tarihsel Dil Kullanımı	58
2.5.1. Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitaplarında Tarihsel Dil Kullanımı	60
2.5.2. Onuncu Sınıf Tarih Ders Kitaplarında Tarihsel Dil Kullanımı	65
2.5.3. Onbirinci Sınıf Tarih Ders Kitaplarında Tarihsel Dil Kullanımı	70
2.6. Tarih Öğretmenlerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımı.....	73
2.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımı	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	78
3.1. Araştırmanın Modeli	78
3.1.1. Nicel Yöntem.....	79
3.1.2. Nitel Yöntem	79
3.2. Evren ve Örneklem	80
3.3. Veri Toplama Teknikleri.....	82
3.3.1. Literatür Taraması (<i>Kütüphane Araştırmaları</i>)	83
3.3.2. Alan Araştırması.....	83
3.3.2.1. Yüzyüze görüşme.....	83
3.3.2.2. Gözlem Çalışması	84
3.3.3. İçerik Analizi	84
3.3.4. Söylem Analizi	85
3.4. Verilerin Analizi	86
3.4.1. Nicel Verilerin Analizi	86
3.4.2. Nitel Verilerin Analizi	87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	90
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	90
4.1.1. Eskiçağ Tarihçilerinin Tarihsel Dil Kullanımına Dair Bulgular ve Yorumlar.....	91

4.1.2. Ortaçağ Tarihçilerinin Tarihsel Dil Kullanımına Dair Bulgular ve Yorumlar.....	100
4.1.3. Yeni ve Yakınçağ Tarihçilerinin Tarihsel Dil Kullanımına Dair Bulgular ve Yorumlar.....	114
4.1.4. Cumhuriyet Tarihçileri'nin Tarihsel Dil Kullanımına Dair Bulgular ve Yorumlar.....	125
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	132
4.2.1. Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitabı Yazarlarının Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulgu ve Yorumlar.....	133
4.2.2. Onuncu Sınıf Tarih Ders Kitabı Yazarlarının Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulgu ve Yorumlar.....	137
4.2.3. Onbirinci Sınıf Tarih Ders Kitabı Yazarlarının Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulgu ve Yorumlar.....	140
4.2.4. Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Kitaplarının Dili Hakkındaki Görüşleri .	142
4.2.4.1. Tarih öğretmenlerinin mevcut ders kitaplarının dili hakkındaki görüşleri.....	142
4.2.4.2. Lise Öğrencilerinin mevcut ders kitaplarının dili hakkındaki görüşleri.....	143
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	144
4.3.1. 9. Sınıf Tarih Öğretmenlerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımlarının İncelenmesine Ait Bulgu ve Yorumlar.....	146
4.3.2. 10. Sınıf Tarih Öğretmenlerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımlarının İncelenmesine Ait Bulgu ve Yorumlar.....	151
4.3.2. 11. Sınıf Tarih Öğretmenlerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımlarının İncelenmesine Ait Bulgu ve Yorumlar.....	154
4.3.3. Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözlerine Ait Bulgu ve Yorumlar.....	157
4.3.4. Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Analojilere Ait Bulgu ve Yorumlar.....	160
4.3.5. Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Diğer Unsurlara (Espri, Özdeyiş, Güncel, Şarkı sözleri, Filmler) Ait Bulgu ve Yorumlar.....	162

4.3.5.1. Tarih öğretmenlerinin “Hititler” konu anlatımında kullandıkları tarihsel dil içerisindeki diğer unsurlardan örnekler.....	162
4.3.5.2. Tarih öğretmenlerinin “haçlı seferleri” konu anlatımında kullandıkları tarihsel dil içerisindeki diğer unsurlardan örnekler	163
4.3.5.3. Tarih öğretmenlerinin “Fransız İhtilali” konu anlatımında kullandıkları tarihsel dil içerisindeki diğer unsurlardan örnekler	165
4.3.5.4. Tarih öğretmenlerinin “Cumhuriyet’in ilanı” konu anlatımında kullandıkları tarihsel dil içerisindeki diğer unsurlardan örnekler	166
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	170
4.4.1. Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı ile Okul Türü Arasında Anlamlı Bir İlişki Var mıdır?.....	171
4.4.1.1. 9.Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	172
4.4.1.2. 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile okul türü arasında bir ilişki var mıdır?	191
4.4.1.3. 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile okul türü arasında bir ilişki var mıdır?	212
4.4.2. Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasında Bir İlişki Var mıdır?	231
4.4.2.1. 9.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?	232
4.4.2.2. 10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?	237
4.4.2.3. 11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?	243
4.4.3. Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı ile Cinsiyet Arasında Bir İlişki Var mıdır?.....	247
4.4.3.1. 9.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile cinsiyetleri arasında bir fark var mıdır?	248
4.4.3.2. 10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile cinsiyetleri arasında bir fark var mıdır?	251

4.4.3.3. 11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile cinsiyetleri arasında bir fark var mıdır?	256
4.4.4. Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı ile Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasında Bir İlişki Var mıdır?	260
4.4.4.1. 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile anne-babanın eğitim düzeyi ilişkisi var mıdır?	260
4.4.4.2. 10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile anne-babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?.....	266
4.4.4.3. 11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile anne-babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?.....	272
4.4.5. Öğrencilerin Yazdıkları Tarihsel Dil Kullanımı ile Konuştukları Tarihsel Dil Kullanımı Arasında Bir İlişki Var mıdır?.....	279
4.4.5.1. 9.sınıf öğrencilerin yazdıkları tarihsel dil kullanımı ile konuştukları tarihsel dil kullanımı arasında bir ilişki var mıdır?	280
4.4.5.2. 10.sınıf öğrencilerin yazdıkları tarihsel dil kullanımı ile konuştukları tarihsel dil kullanımı arasında bir ilişki var mıdır?	305
4.4.5.3. 11.sınıf öğrencilerin yazdıkları tarihsel dil kullanımı ile konuştukları tarihsel dil kullanımı arasında bir ilişki var mıdır?	318

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	329
KAYNAKÇA	346
EKLER.....	353
EK 1. Öğretmen Ders Konu Anlatımları	353
EK 2. Öğretmen Görüşme Formu Örneği	399
EK 3. Öğretmen Gözlem Formu Örneği	400
EK 4. Öğrenci Görüşme Formu Örneği.....	401
EK 5. Veri Analiz Formu Örneği	402
EK 6. Fotoğraflar	403
EK 7. Araştırmaya Ait Resmi İzin Belgeleri	410
ÖZGEÇMİŞ.....	412

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Eskiçağ Tarihçilerinin Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil'in İncelenmesinde Örneklem Alınan Eserlere Ait Bilgiler	55
Tablo 2.2. Ortaçağ Tarihçilerinin Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil'in İncelenmesinde Örneklem Alınan Eserlere Ait Bilgiler	56
Tablo 2.3. Yeni ve Yakınçağ Tarihçilerinin Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil'in İncelenmesinde Örneklem Alınan Eserlere Ait Bilgiler	57
Tablo 2.4. Cumhuriyet Tarihçilerinin Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil'in İncelenmesinde Örneklem Alınan Eserlere Ait Bilgiler	58
Tablo 3.1. Alt Problemlere Göre Nicel ve Nitel Yöntemlerin Kullanımını Gösteren Bilgiler.....	80
Tablo 3.2. Araştırmanın Örneklemine Ait Bilgiler	82
Tablo 3.3. Alt Problemlere Göre Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Teknikleri	86
Tablo 4.1. Eskiçağ Tarihçilerinin Metinlerinde Kullandıkları Kipler.....	100
Tablo 4.2. Ortaçağ Tarihçilerinin Metinlerinde Kullandıkları Kipler.....	113
Tablo 4.3. Yeni ve Yakınçağ Tarihçilerinin Metinlerinde Kullandıkları Kipler	124
Tablo 4.4. Cumhuriyet Tarihçilerinin Metinlerinde Kullandıkları Kipler	131
Tablo 4.5. Tarih 9. Sınıf Ders Kitabı Yazarlarının “Hititler” ve “Haçlı Seferleri-I Haçlı Seferi” Konularında Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler	134
Tablo 4.5.1. Ders Kitabı Yazarlarının “Hititler” ve “Haçlı Seferleri - I Haçlı Seferi” Konusunda Kullandıkları Deyimler	135
Tablo 4.6. Tarih 10. Sınıf Ders Kitabı Yazarlarının “Fransız İhtilali” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler	138
Tablo 4.7. Tarih 11. Sınıf Ders Kitabı Yazarlarının “Cumhuriyet’in İlanı” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler	140
Tablo 4.8. Gözlem Çalışmasına Katılan Tarih Öğretmenlerine Ait Bilgiler	146
Tablo 4.9. Tarih Öğretmenlerinin 9. Sınıflarda “Hititler” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler.....	147
Tablo 4.9.1. Tarih Öğretmenlerinin “Hititler” Konusunda Kullandığı Deyimler.....	149

Tablo 4.10. Tarih Öğretmenlerinin 9. Sınıflarda “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bulgular	149
Tablo 4.10.1. Tarih Öğretmenlerinin “Haçlı Seferleri” Konusunda Kullandığı Deyimler	151
Tablo 4.11. Tarih Öğretmenlerinin 10. Sınıflarda “Fransız İhtilali” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bulgular	152
Tablo 4.11.1. Tarih Öğretmenlerinin “Fransız İhtilali” Konusunda Kullandığı Deyimler	154
Tablo 4.12. Tarih Öğretmeninin Tarih 11. Sınıflarda “Cumhuriyet’in İlanı” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bulgular.....	155
Tablo 4.12.1. Tarih Öğretmenlerinin “Cumhuriyet’in İlanı” Konusunda Kullandığı Deyimler	157
Tablo 4.13. Tarih Öğretmenlerinin Bazı Konuların İşlenmesi Sırasında Kullanmayı Tercih Ettikleri Atasözleri.....	159
Tablo 4.14. Tarih Öğretmenlerinin Konu Anlatımlarında Tercih Ettikleri Bazı Analojiler.....	161
Tablo 4.15. Normal Dağılıma Uygunluk Analizi Sonuçları	173
Tablo 4.16. 9. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	174
Tablo 4.17. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bulgular	175
Tablo 4.18. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bulgular	175
Tablo 4.19. AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bulgular	176

Tablo 4.20. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	176
Tablo 4.21. 9. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı (KFKS) Kelime Sayıları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	177
Tablo 4.22. 9. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime (KFKS) Sayıları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	178
Tablo 4.23. 9. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullanılan Kavram Sayısı (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	179
Tablo 4.24. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	180
Tablo 4.25. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	181
Tablo 4.26. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	182
Tablo 4.27. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	182
Tablo 4.28. AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	183
Tablo 4.29. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	183
Tablo 4.30. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	184

Tablo 4.31. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	185
Tablo 4.32. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	186
Tablo 4.33. AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	186
Tablo 4.34. ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	187
Tablo 4.35. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram Ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	188
Tablo 4.36. ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgileri	188
Tablo 4.37. AL ile AÖL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram Ve Sözcükler İle Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgileri.....	189
Tablo 4.38. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram Ve Sözcükler İle Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgileri.....	189
Tablo 4.39. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	190
Tablo 4.40. Normal Dağılıma Uygunluk Analizi Sonuçları	192
Tablo 4.41. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	193
Tablo 4.42. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	193

Tablo 4.43. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	194
Tablo 4.44. ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	194
Tablo 4.45. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	195
Tablo 4.46. 10. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	196
Tablo 4.47. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	197
Tablo 4.48. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	197
Tablo 4.49. ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	198
Tablo 4.50. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	198
Tablo 4.51. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	199
Tablo 4.52. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	200

Tablo 4.53. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	201
Tablo 4.54. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	202
Tablo 4.55. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	202
Tablo 4.56. AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	202
Tablo 4.57. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	203
Tablo 4.58. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	204
Tablo 4.59. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	204
Tablo 4.60. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	205
Tablo 4.61. ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	205
Tablo 4.62. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	206
Tablo 4.63. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	207

Tablo 4.64. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	208
Tablo 4.65. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	208
Tablo 4.66. AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	209
Tablo 4.67. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	209
Tablo 4.68. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	210
Tablo 4.69. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	211
Tablo 4.70. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	212
Tablo 4.71. Normal Dağılıma Uygunluk Analizi Sonuçları	213
Tablo 4.72. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	214
Tablo 4.73. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	215
Tablo 4.74. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	215

Tablo 4.75. ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	216
Tablo 4.76. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	216
Tablo 4.77. 11. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	217
Tablo 4.78. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	218
Tablo 4.79. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	218
Tablo 4.80. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	219
Tablo 4.81. 11. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayıları (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	220
Tablo 4.82. AL ile AÖL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayıları (KKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	220
Tablo 4.83. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayıları (KKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	221
Tablo 4.84. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayıları (KKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	221

Tablo 4.85. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	222
Tablo 4.86. AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	223
Tablo 4.87. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	224
Tablo 4.88. AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	224
Tablo 4.89. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler	225
Tablo 4.90. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	226
Tablo 4.91. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	227
Tablo 4.92. AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	228
Tablo 4.93. AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	228
Tablo 4.94. ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler.....	229
Tablo 4.95. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri.....	230

Tablo 4.96. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	230
Tablo 4.97. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri	231
Tablo 4.98. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime (KTKS) Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	233
Tablo 4.99. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime (KFKS) Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	233
Tablo 4.100. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	234
Tablo 4.101. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS) İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	234
Tablo 4.102. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ve Deyimler İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	235
Tablo 4.103. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	236
Tablo 4.104. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	236
Tablo 4.105. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	237

Tablo 4.106. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	238
Tablo 4.107. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı ile Gelir Arasındaki Farkın Hangi Gelir Düzeyleri Arasında Olduğunu Gösteren Analiz Bilgileri.....	239
Tablo 4.108. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	239
Tablo 4.109. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	240
Tablo 4.110. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ve Deyimler İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	241
Tablo 4.111. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	241
Tablo 4.112. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	242
Tablo 4.113. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	243
Tablo 4.114. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	244
Tablo 4.115. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	244

Tablo 4.116. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	245
Tablo 4.117. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ve Deyimler İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	246
Tablo 4.118. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	246
Tablo 4.119. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	247
Tablo 4.120. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	248
Tablo 4.121. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	249
Tablo 4.122. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	250
Tablo 4.123. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	250
Tablo 4.124. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	251
Tablo 4.125. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	252
Tablo 4.126. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	252

Tablo 4.127. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler.....	253
Tablo 4.128. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS) İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri	254
Tablo 4.129. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	254
Tablo 4.130. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	255
Tablo 4.131. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri kavram ve Sözcükler İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	255
Tablo 4.132. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	257
Tablo 4.133. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	257
Tablo 4.134. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	258
Tablo 4.135. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	258
Tablo 4.136. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler ile Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler.....	259
Tablo 4.137. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	259
Tablo 4.138. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	261

Tablo 4.139. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	262
Tablo 4.140. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	263
Tablo 4.141. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle (TCS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	263
Tablo 4.142. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	264
Tablo 4.143. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	265
Tablo 4.144. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	265
Tablo 4.145. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	266
Tablo 4.146. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Anne-Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	268
Tablo 4.147. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	268
Tablo 4.148. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	269

Tablo 4.149. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle (TCS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler.....	270
Tablo 4.150. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	270
Tablo 4.152. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler.....	271
Tablo 4.153. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	272
Tablo 4.154. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	274
Tablo 4.155. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	274
Tablo 4.156. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler.....	275
Tablo 4.157. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle (TCS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler.....	276
Tablo 4.158. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	276
Tablo 4.159. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	277

Tablo 4.160. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	278
Tablo 4.161. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	279
Tablo 4.162. Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	281
Tablo 4.163. Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	285
Tablo 4.164. Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	287
Tablo 4.165. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	288
Tablo 4.166. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Zaman Kiplerine göre Dağılımını Gösteren Bilgiler	290
Tablo 4.167. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Öğelerinin Dizilişine ve Yüklemine Göre Dağılımını Gösteren Bilgiler	291
Tablo 4.168. Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	292
Tablo 4.169. Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	295
Tablo 4.170. Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	299
Tablo 4.171. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	301
Tablo 4.172. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Zaman Kiplerine göre Dağılımını Gösteren Bilgiler	303
Tablo 4.173. 9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Öğelerinin Dizilişine ve Yüklemine Göre Dağılımını Gösteren Bilgiler	304

Tablo 4.174. Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	306
Tablo 4.175. Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	308
Tablo 4.176. Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	311
Tablo 4.177. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	313
Tablo 4.178. 10 Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Zaman Kiplerine göre Dağılımını Gösteren Bilgiler	316
Tablo 4.179. 10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Öğelerinin Dizilişine ve Yüklemlerine Göre Dağılımını Gösteren Bilgiler	317
Tablo 4.180. Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	318
Tablo 4.181. Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	320
Tablo 4.182. Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	322
Tablo 4.183. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler	324
Tablo 4.184. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Zaman Kiplerine göre Dağılımını Gösteren Bilgiler	326
Tablo 4.185. 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Öğelerinin Dizilişine ve Yüklemlerine Göre Dağılımını Gösteren Bilgiler	327
Tablo 5.1. Hititler Konusu Hakkında Ders Kitabının ve Tarih Öğretmelerinin Tarihsel Dil Kullanımına Ait Bilgiler	333
Tablo 5.2. Haçlı Seferleri Konusu Hakkında Ders Kitabının ve Tarih Öğretmelerinin Tarihsel Dil Kullanımına Ait Bilgiler	333
Tablo 5.3. Fransız İhtilali Konusu Hakkında Ders Kitabının ve Tarih Öğretmelerinin Tarihsel Dil Kullanımına Ait Bilgiler	334

Tablo 5.4. Cumhuriyet'in İlanı Konusu Hakkında Ders Kitabı ve Tarih Öğretmelerinin Tarihsel Dil Kullanımına Ait Bilgiler	335
---	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. İletişim şeması	36
Şekil 2.2. Öğrenme ve öğretme süreci iletişim şeması	36
Şekil 2.3. Tarih öğretimi iletişim şeması	37
Şekil 2.4. Tarihsel dil şeması	40
Şekil 4.1. Tarih Dersinde Atasözü Kullanımı Örneği.....	158
Şekil 4.2. Anlamsal çağrışım şeması I.....	283
Şekil 4.3. Anlamsal çağrışım şeması II	283

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.g.m.	: Adı Geçen Makale
AL	: Anadolu Lisesi
AÖL	: Anadolu Öğretmen Lisesi
ATL	: Anadolu Teknik Lisesi
ATML	: Anadolu Ticaret Meslek Lisesi
Anlt. Bz.	: Anlatım Bozukluğu
Arp.	: Arapça
Atsz.	: Atasözü
Bknz.	: Bakınız
Blşk. Z.	: Bileşik Zaman
Bil. Kav. Sz.	: Bilinmeyen Kavram Ve Sözcükler
DCS	: Devrik Cümle Sayısı
Di. Z.	: Görülen Geçmiş Zaman
Dym.	: Deyim
Far.	: Farsça
FCS	: Fiil Cümlesi Sayısı
Fr.	: Fransızca
Gel. Z.	: Gelecek Zaman
Gen. Z.	: Geniş Zaman
Grv. Yap. Okl.	: Görev Yaptığı Okul
İCS	: İsim Cümlesi Sayısı
K	: Konuşma Metni
KTKS	: Kullanılan Toplam Kelime Sayısı
KFKS	: Kullanılan Farklı Kelime Sayısı
KKS	: Kullanılan Kavram Sayısı
KCS	: Kurallı Cümle Sayısı
Mes. Tec.	: Mesleki Tecrübe
Mez. Ol. Üniv.	: Mezun Olduğu Üniversite
Mez. Ol. Fak.	: Mezun Olduğu Fakülte

Miş. Z. : Öğrenilen Geçmiş Zaman
Ö : Tarih Öğretmeni
Öğr. : Öğrenci
Şim. Z. : Şimdiki Zaman
Y : Yazılı Metin

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Tarih eğitimi denildiğinde akla gelen ilk üç şey, tarih öğretmeni, ders kitabı ve öğrencidir. Ders kitabındaki konuyu öğrenciye taşıyan öğretmenin, konuyu öğrenciye taşırken kullanmış olduğu dil ile kendisine sunulan bilgileri alan öğrencinin bu bilgileri alırken kullanmış olduğu dil, tarih eğitimi ve dil ilişkisini gözler önüne serebilecek olan asıl dildir.

Genel olarak düşünüldüğünde ise tarih ve dilin birbirlerini tamamlayan ve birlikte hayat bulan iki önemli kavram olduğu görülür. Bu nedenle tarihi olmayan bir dil düşünülmemeyeceği gibi, dili olmayan bir tarih de düşünülemez. Her dil ait olduğu milletin tarihinden izler taşır. Bu araştırmada milletlerin geçmişini anlatan tarih eğitiminin dil ile olan ilişkisi farklı açılardan ele alınmaya çalışılmıştır. Tarih eğitimi için dilin ne olduğu, birey ve toplum için ne anlam ifade ettiğinden başlayan ve tarih derslerinde kullanılan dilin özelliklerine kadar uzanan bir araştırma yapılmıştır.

Öğrencinin tarih anlatan öğretmenini dinlerken veya ders kitabını okurken öğrenmeye çalıştığı tarihi olay veya olguları; iç içe geçmiş bir ses yumağı olarak değil, her bir sesin birleşmesinden oluşan kelime, kelimelerin birleşiminden oluşan cümle ve cümleler içerisinde yer alan geçmişe ait kavramlar ve sözcükler vasıtasıyla öğrendiği görülmektedir. Dolayısıyla öğrencinin tarih öğrenirken karşılaştığı bu dil, onun gelecekteki tarihsel anlayışını şekillendirecek olan ve okul sonrası hayatında da yararlanabileceği dildir.

Toplumdaki bireylerin pek çoğunun tarihsel anlayışının şekillenmesinde, bireylerin okul sıralarındayken almış oldukları tarih derslerinin rolü olduğu inkâr edilemeyecek bir gerçektir. Bu nedenle öğretmenin dilinden çıkan ve ders kitabında yer alan her kelimenin, her cümlenin, her kavramın ve dile ait her bir unsurun öğrencinin tarihsel anlayışının gelişiminde özel bir yeri bulunmaktadır. Öğrencinin tarih hakkında dinlediği, okuduğu, her bir kelime öğrencinin sahip olduğu tarih bilincini ve kültürünü oluşturmaktadır. Öğrencinin tarih hakkında konuştuğu ve yazdığı her bir kelime, her bir

cümle, her bir kavram ise öğrencinin tarih bilincini ve kültürünü göstermektedir. Bu nedenle tarih eğitimi ve dil ilişkisi incelenirken dili dil yapan unsurlar dikkate alınarak; yani kelime, cümle, kavram ve anlam olarak incelenmelidir. Bu bağlamda dil tarihsel anlayışın, tarihsel bilincin gelişimini nasıl etkileyebiliyorsa; tarihin de öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerine etki edebilmesi gerekmektedir. Bu durum ancak tarih eğitimi ve dilin iç içe olduğu iki bilimin birbirini fark edebildiği bir sistemle mümkün olabilir. Bu nedenle tarih eğitimi ve dil ilişkisini inceleyen araştırmalar yapıldıkça hiç şüphesiz bu konuda farklı düşünceler ve yaklaşımlar da ortaya çıkacaktır.

Araştırma konusunun belirlenme aşamasında, Türkiye’de bugüne kadar tarih eğitimi üzerine pek çok lisansüstü seviyede çalışma yapılmış olduğu fakat bu çalışmaların hiç birinde “tarih eğitimi ve dil” ilişkisini inceleyen bir araştırma yapılmadığı görülmüştür. Birbirinden ayrı düşünülmemeyen bu iki (tarih eğitimi ve dil) bilim dalının birbiri ile olan ilişkisinin ele alındığı detaylı bir çalışmanın henüz gerçekleştirilememiş olması, belki de bu araştırmayı önemli kılan sebeplerden bir tanesi olmuştur. Tarih eğitimi içerisinde kullanılan işlevsel dil’in henüz incelenmemiş olması bu çalışmanın özgün olmasını sağlarken aynı zamanda bundan sonra bu konuda yapılacak çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Bilim, şahsiyetin (kişiliğin) temellerinin 0-6 yaş arasında atıldığını söylemektedir. Çocukta “kelime” iki yaşından sonra, “kavramlar” ise 3-6 yaş arasında teşekkül eder. Elde etme ve doyum aracı dil’dir. Cümleler ve kelimeler bu ihtiyaçtan doğdukları, topluma mal oldukları için toplumun malıdır (Erik, 2001, s.25,26). Doğru konuşmak ve doğru düşünmek arasında bir paralellik vardır ki, mantığın gelişmişliğinin işaretidir. Öğrencilerin, okudukları bir yazıda, dinledikleri bir konuşma veya konferansta işlenen düşünce ya da duyguları kavrayıp sezebilme yeteneklerinin geliştirilebilmesi için metinler üzerinde çalışırken gözlemlerde bulunmak, kaynakları incelemek, ayrıntıları arayıp bulmak, karşılaştırmalar yapmak, sorunları çözmek suretiyle kurala, tanıma ve bütüne varma yöntemi uygulanmalıdır (Demirel, 1999).

Ruhi ve Kocaman (1996) eğitimin, toplumsal değerlerin oluşturulmasında ve paylaşılmasında önemli görevleri olduğunu vurgulamıştır. Bu görevlerin başında da dilin etkili bir biçimde kullanılması gelmektedir. Çünkü dilin etkili kullanılması eğitim ve öğretim faaliyetlerini anlamlı hale getirir. Dilin etkili kullanılmasında önemli bir

unsur da ders kitaplarıdır. Hem eğitimin hem de dil kullanımının bir ögesi olan ders kitapları, özellikle ülkemizde neredeyse öğretim etkinliklerinin tek belirleyici ders aracı olduğu için bu kitapların dil kullanımları da önem kazanmaktadır. Ruhi ve Kocaman (1996), ders kitaplarının diline ilişkin; tümceler arasındaki geçiş ve bağlantıların iyi kurulması, saydamlaştırılması gereken kavramların saydamlaştırılması, konuya ve duruma göre bir dil kullanılması, eski ile yeni bilgi arasında denge kurulması, genel olarak da metni metin yapan nesnel ölçütlere uyulması gerektiğini belirtmiştir. Sorgulayan, eleştiren, neden, niçin, nasıl sorularını amaca uygun sorabilen neden- sonuç ilişkilerini kavrayabilen bireylerin yetiştirilmesinde, metinler önemli bir yer tutmaktadır. Bunun için soru soran bilmece, bilim dünyasına katılan keşifler, insanlığın ulaştığı başarılarla ilgili hikâyeler, soyut kavramları somutlaştıran metinlerin kullanılması gerekmektedir.

Bir ders kitabının başarısı, öğrencilerin hızla algılamasına, algıladıklarını zihninde kullanmasına yani bilişsel olmasına öğrencinin anladığı bilgilere dayalı olarak başkalarıyla sağlıklı iletişim kurabilmesi için iletişim becerilerini içermesine bağlıdır. Bu tür bir ders kitabı öğrencilerin öğrendikleri her türlü bilgi ve uygulamaları kendi hayatında, sosyal ilişkilerde rahatlıkla kullanabilmelerini yani işlevsel olmasını sağlayacaktır. Bu durum eğitim-öğretim kademelerinin hemen hepsinde geçerliliğini kabul ettirmiştir. Öyle ki çocuk edebiyatı ürünlerinde de dilin anlaşılır ve çocuk dünyasına uygun olması en büyük gerekliliktir. Bunun yanında metinlerin çocuklarda yer, zaman, biçim, benzerlik, karşıtlık gibi ilgilerini ve çağrışım yeteneğini geliştirecek nitelikte olması gerekmektedir.

Gelecek hiç şüphesiz çocukların ve gençlerindir. Bu geleceğin ışıldayan mutlu dünyasını onların yaratmasını beklediğimize ve bu yetişen kuşakları okullarımızda kasıtlı bir kültürlenme sürecinden geçirdiğimize göre bu kasıtlı kültürlenme sürecinde temel öğrenme ve öğretme aracı olan ders kitaplarının öncelikli olarak önemsenmesi gerekmektedir (Hızarcı, 2009).

Sığan (1997), “İlkokulda Sosyal Bilgiler Dersinin Etkinliğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması” konulu çalışmada diğer faktörlerin yanında Türkiye’de okutulmakta olan ders kitapları ile ilgili olarak şu sonuçlara ulaşmıştır:

I- Kitaplarda bireysel farklara özen gösterilmemektedir.

II- Dil ve anlatım özellikleri öğrenci seviyesine uygun değildir.

III- Kitaplar cilt ve baskı kalitesi yönünden yetersizdir.

IV- Kitapta bulunan görsel öğeler yetersizdir.

V- Konu ve ünite sonlarında özet bölümleri yer almamaktadır.

VI- Kitaplar öğrenci ilgisini çekme bakımından yetersizdir

Sığan'ın çalışmasında ulaştığı sonuçlardan “dil ve anlatım özelliklerinin öğrenci seviyesine uygun olmadığı” şeklindeki sonuç, sosyal ağırlıklı ders kitaplarındaki dil kullanımından kaynaklanan problemlerin mevcudiyetini göstermektedir. Öyleki sosyal derslerden biri olan tarih için de ders kitaplarının özel bir yeri vardır. Sığan'ın çalışmasında tespit ettiği bu problemlerin tarih ders kitapları içinde geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Ülkemizde en yaygın tarih kitabı türü monografilerdir. Bunlar, özgün bir sorunun ya da kısa bir dönemin derinliğine araştırılmasını amaçlar. Ülkemizde üretilen tarih monografilerinin çoğu bilim uzmanlığı (master) ve doktora tezleridir. Bir de daha geniş kapsamlı sentez çalışmaları vardır ki, bunlar bir alanda yapılmış çeşitli monografik çalışmalardan yararlanarak ve onları yorumlayarak hazırlanır. Elde yeterince çok sayıda ve yüksek nitelikte monografi yoksa üretilen sentez de ister istemez zayıf olur. Profesyonel tarihçi olmayan, daha çok araştırmacı-gazeteci türü yazarların kaleme aldıkları popüler tarih kitapları, daha rahat okundukları ve kimi noktaları sivrilterek güncel siyaset açısından meraklı hale getirdikleri için zaman zaman moda olur ve piyasada çok satılır. Fakat tarih ders kitaplarının bu popülerliğe sahip olduğunu, öğrencinin ilgisini ve merakını uyandırdığını söylemek mümkün değildir. Çünkü tarih ders kitabı bütün bunlardan farklıdır. Basit bir dil ve yapı ile ders kitabının “otorite” kabul edilen tarih eserlerini özetlemesi, tarihçilerin arasındaki önemli tartışmaları yansıtması, en yeni çalışma ve bulguları haber vermesi, üstelik açık seçik bir anlatımla merak uyandırıcı ve heyecan verici olması gerekir. Özellikle ilk ve orta öğretim düzeyindeyse, bu kitapların ayrıca eğitim psikolojisine de uygun olması beklenir. Beklentilerin bu kadar yüksek olması ise yazılan ders kitaplarının, beklentiler arasında git-geller yaşamasına ve bir türlü beklentileri karşılayan ders kitaplarının yazılmayışına yol açmaktadır.

Tuncay (1995) tarihin niteliği ve doğası hakkındaki bir makalesinde, orta

öğretimde kullanılan tarih ders kitaplarının, en iyi ve yeni gerçekliğe mutlaka zorunlu olduğundan daha fazla tecavüzde bulunmalarını istenmekte; ayrıca, tarih derslerinin sevilmemesine yol açacak bir kuruluktan ve şovenlikten kaçınmaları gerektiğine değinmektedir. Asıl önemli olanın; insanların büyük çoğunluğunun “tarih” diye ömürleri boyunca görüp öğreneceklerinin tümünün ilk ve orta öğretim tarih ders kitaplarında anlatılanlardan ibaret olduğunu söylemektedir. Neumann’a (1995) göre ise;

“Son yıllarda Türkiye’de tarih öğretimi ve tarih ders kitapları gittikçe yoğunlaşan eleştirilerle karşılaşılıyor. Bu tenkitler, bir taraftan eğitim sisteminden toplumun artık hemen her kesimine olan rahatsızlığın ifadesi olarak, diğer taraftan, uygulamada daha çok akademik endişelerin sonucu olarak kendini duyurmaktadır. Yapılan eleştirilerin çoğu, tarih öğretimi çerçevesinde ve özellikle tarih ders kitaplarında sunulan tarihin, tarih biliminden kopmuş, muhtevası eskimiş, şoven, anlamsız bir olaylar zinciri olarak verilmiş bir tarih olması yönünde. Bu eleştiriler böylece Milli Eğitim okullarında ortaya çıkan tarihçiliğin kötü bir tarihçilik olduğu veya aslında tarihçilik olmaktan çıktığı anlamına gelir (Neumann, 1995, s.98).”

Bugün uygulanmakta olan tarih öğretimi üzerine yapılan eleştirileri başlıca iki grupta toplayabiliriz. Birinci grupta, yazılan tarihin içeriği üzerinde toplanan eleştiriler yer alır. Bu eleştirileri “Resmi Tarih Olma” başlığı altında toplayabiliriz. İkinci gruptakiler ise; öğretimin sıkıcı ve kuru olduğu, öğrencinin ilgisini çekmediğini, öğrenciyi tarihten uzaklaştırdığı biçimindedir. Kuşkusuz tarih eğitiminin ilginçliğini kaybetmesinin nedenlerinden biri resmi tarih olmasından kaynaklanmaktadır. Ama bu tek başına yeterli bir açıklama getirmez; bunun altında başarısız bir tarih yazıcılığı olduğu görmezlikten gelinmemelidir. Tarih kitapları da tüm ders kitapları gibi iyi ve ilgi çekici bir şekilde yazılmalıdır. Kötü yazılmış bir ders kitabı öğrenciyi tarihten uzaklaştırmaktan başka bir amaca hizmet etmez (Tekeli, 1994). Öyleyse tarih ders kitabı öğrenciyi tarihle barıştıran ve öğrencinin ilgisini çeken nitelikte; öğrenci ile tarihi buluşturan bir iletişim aracı olabilmelidir.

İletişim araçları ise bir şeyi başarma veya taşımanın vasıtaları, bir iletişim kanalıdır. Biz insanlar için, üzerinde hem fikir olduğumuz en bariz araç dildir. Dil insan olmanın başlıca unsurudur. Edward Thomas, “Hiç bir şey, konuşmanın ne kadar güçlü olabileceği gerçeğinden daha gizemli değildir” diye not düşmüştür. “Bu, güzellik, fiziksel güç ve zekânın ötesinde, erkek ve kadının yaşadığı üstün bir olaydır (Akt. Adair, 2004, s.18).”

Öğrencilerin derslerinde başarısız oldukları, iletişim eksiklikleri yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere aynı dili kullanan insanların birbirini anlaması için kelime hazinesine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç, kelime hazinesinin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Dilin kazanımı ve dil öğretimi açısından bakıldığında aktif kelime hazinesi konusunda birkaç araştırma dışında ilmi çalışmaların ihmal edildiği görülmektedir. Batı ülkelerinde 20. yüzyılın başlarında ana dil öğretiminde kazandırılması gereken kelimelerin hangileri olduğunu gösteren “temel kelime listeleri” hazırlanmıştır (Avkapan, 2006).

Herbart, sınıfta tarih öğretimini öğretmenin konuşmasıyla aktarılan bir ders olarak görmekte, öğretmenin akıcı konuşması ve konu sınırlarını iyi belirlenmesi gerektiğini yazmaktadır. Öğretmen kelimelerle aktarmaya çalıştığı zihnindeki fotoğrafın öğrencinin zihninde de oluşturulabilmesini sağlamalıdır. Öğretmen kavramlara da önem vermelidir. Öğretmen, bu konuşma tarzını eski Yunan ve Roma klasiklerini okuyarak edinebilir. Bunun için de Herodot’un hikâyelerini okuyarak, ezberden çocuğa aktarma provaları yapmalıdır. Herodot’tan sonra Arrian ve Livy’nin tarih eserlerini kullanabilir (Ata, 2004).

Bu durum tarihçi, öğretmen ve öğrencinin tarihsel dil kullanımlarının birbiri ile olan ilişkisini göstermektedir. Tarih öğretmeni, tarihçi Herodot’tan okuduğu tarihi kendi dili ile öğrencilerine aktarırken öğrenciler; tarihçinin anlattıklarını öğretmenlerinin kullandığı tarihsel dil yardımı ile anlayabilmektedir. Öğretmenin kullandığı bu dil öğrencinin tarih öğrenmesine doğrudan etki edebilen ve öğrencinin kullanacağı tarihsel dili şekillendiren bir nitelik taşımaktadır. Öğrenci gerek tarih öğretmenin sınıf içerisinde kullandığı tarihsel dili, gerekse ders kitaplarının kullanmış olduğu tarihsel dili temel dil becerileri yardımı ile algılamaktadır. Öğretmen, ders kitabı ve öğrenci arasında oluşan bu iletişim ve algılama süreci sonrasında ise öğrenciler kendi tarihsel dilini inşa etmektedir.

Sonuç olarak tarihçinin kaleminden çıkan tarih, öğretmen ve ders kitabı üzerinden öğrenciye ulaşana kadar farklı unsurların etkisine maruz kalabilmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, tarih bilimine kaynaklık eden tarihçilerin, tarih ders kitaplarının, tarih öğretmenlerinin ve öğrencilerin tarihsel dil kullanımları tespit edilmeye çalışılacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Özellikle sosyal bilimler alanında yer alan bilim dallarının temelinde de yine “dil” bulunmaktadır. Öyle ki bu bilim dallarında bilgiye ulaşma, ulaşılan bilgiyi yorumlama ve bilginin paylaşımını gerçekleştirebilmenin yegâne unsuru da hiç şüphesiz “dil”dir. Geçmiş konu alan tarih bilimi de tarihi belgelerin irdelenmesinden bilgilerin paylaşımına kadar dil’in hâkimiyeti altındadır. Bu bağlamda tarihi belgeleri inceleyen ve bu belgelerden hareketle tarih yazan tarihçiler, bu tarihçilerin yazdığı tarihi; okullara ve tarih derslerine taşıyan ders kitapları ve bu bilgileri öğrencilere aktaran tarih öğretmenleri bu görevlerini yerine getirirken de dile ihtiyaç duymaktadırlar. Onların bu süreç içerisindeki dil kullanımları ise iletmeye çalıştıkları bilgilerin öğrencilerce daha kolay veya daha zor ulaşmasına doğrudan etki etmektedir.

“Öğrenmenin büyük bir kısmının dil vasıtasıyla meydana gelmesi, anlamanın kesin sürecinin sözel olması ve öğrenmenin dil ile işlemesi nedeniyle bütün öğretmenlerin dilin nasıl çalıştığı ile ilgili ilke ve kuralların bir tasarısı fikrine sahip olmaları önemlidir. Dil ile çalıştığımız eğitimde özel uzmanlık fonksiyonumuz ne olursa olsun, bir okul takımı veya bireyler olarak biz en değerli becerimize yönelik genel bir tutuma sahip olmak zorundayız. Bunun birçok neden yüzünden tam olması kolay değildir. Pedagojik anlamda dil ile ilgili bilgi ve becerileri öğretmek veya öğrenmek sorun olmayabilir fakat dilin bir değer olduğu anlayışının yansımaları olan tutumların kazanılması veya kazandırılması sanıldığından çok daha zordur. Dil bilgi ve becerilerini öğretme ve öğrenme temelinde dil ile ilişkili tutumlar bulunur (Karakaya, 2007, s.74).”

Bu araştırmanın amacı tarih alanda tarihsel dil kullanımının nasıl incelenebileceğini, bu inceleme sırasında hangi yöntemlerin kullanılabileceğini örnekleri ile ortaya koymaktır. Tarih alanında dil’in işlevini tarihçilerden başlayarak, ders kitabı yazarları, tarih öğretmeni ve öğrenci üzerinde inceleyebilmektir. Profesyonel tarihçilikte kullanılan tarihsel dil ile tarih eğitiminde kullanılan tarihsel dil arasındaki ilişkileri, benzerlik veya farklılıkları ortaya koymak ve tarihin, tarihçinin kaleminden sınıf ortamına taşınması sürecinde geçirmiş olduğu değişimleri örnekleriyle tespit edebilmektir. Tarihin öğretiminde dil kullanımından kaynaklanan problemleri tespit ederek bu problemlerin çözümüne yönelik öneriler getirmektir. Tarih ders kitaplarının ve tarih öğretmenin sınıf içerisine taşıdığı tarih bilgisinin öğrenciye ulaştırılmasında kullanılan dilin, akademik tarih bilgisinin okuyucuya ulaştırılmasında kullanılan dilden

farklı yönleri olduğunu veya olabileceğini göstermektir. Öğrencilerin tarihsel dil becerileri ile okul, cinsiyet, ekonomik durum ve anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyerek öğrencinin tarihsel dil kullanımında etkili olan değişkenleri tespit etmektir. Öğrencilerin konuştukları tarihsel dil ile yazdıkları tarihsel dil arasındaki farklılıkları inceleyerek konuşma ve yazma dili arasındaki problemleri ortaya koymaktır. Bu sayede tarih eğitimi içerisinde ders kitabı, öğretmen ve öğrencinin kullanmış olduğu tarihsel dil'in niteliklerini belirleyebilmektir. Tarih eğitimi ve dil ilişkisini inceleyerek tarih eğitiminin dil becerilerinin kullanımından kaynaklanan problemlerini tespit ederek ortaya koymaktır. Tarih eğitimi alanında çalışmakta olan araştırmacıların tarihsel dil kullanımında karşılaşılan dil menşeli problemlerden haberdar olmalarını sağlayarak bu doğrultuda yapılacak farklı çalışmalara kaynaklık edebilmektir. Tarih eğitimi ve dil ilişkisinin incelenmesinde yeni modeller, yöntem ve metotlar geliştirebilmektir. Böylece tarih eğitiminde kullanılmakta olan tarihsel dilin işlevini, etki alanını sonuçlarıyla tespit etmeye çalışarak; bundan sonra da bu alanda tarihsel dil üzerine gerçekleştirilecek çalışmalara katkı sağlayabilmektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile tarih alanında kullanılan “tarihsel dil” ilişkileri farklı boyutlarıyla ortaya konulmaktadır. Tarihçilerin eserlerinde kullanmış oldukları dil ile tarih ders kitabı yazarlarının kullanmış oldukları dil arasındaki ilişkiler seçilen konular üzerinde yapılan çalışmalar ile ortaya konulmuştur. Araştırma kapsamında; ders kitaplarında yer alan bilgilerin, tarih öğretmenlerince aktarılmasında kullanılan dil'in niteliğinin tespit edilmesi amacı ile belirlenen konulara paralel olarak, tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde kullanmış oldukları “dil” incelenmiştir. Ayrıca farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelerek, farklı tür okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin tarih derslerinde kullanılan “dil”den ne ölçüde etkilendiği ve öğrendikleri bilgileri paylaşırken nasıl bir “dil” kullanmayı tercih ettikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarında cinsiyet, anne-babanın eğitim düzeyinin bir etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Farklı okullarda ve farklı sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin tarih dil becerileri incelenmiştir. Öğrencilerin tarihi sözlü ve yazılı olarak ifade etmeleri sırasında ortaya çıkan problemler tespit edilmiştir.

Tarihsel dil kullanımında ders kitaplarının, tarih öğretmeninin kullandığı dil incelenmiştir. Ders kitapları ve öğretmenlerin kullandıkları tarihsel dil'in öğrenciler üzerindeki etkisi gözlemlenmiştir. Öğrencilerin tarih öğrenmesinde etkili olan dil'e ait unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırma “Tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının, Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı”nın tarih öğretimindeki önemi üzerine yapılan ilk çalışma olduğundan bundan sonraki çalışmalara da kaynak olma özelliğine sahiptir. Araştırmanın kuramsal temeli, veri kaynakları ve deseni açısından farklı olması tarih öğretimi alanında yapılmış bu araştırmayı özgün kılmaktadır. Tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde dil kullanımlarının önemi bu çalışma ile ortaya konulmuştur. Tarih eğitimi alan ve bu alanda araştırma yapan her birey bu çalışma ile tarih eğitimi ve dil arasındaki ilişkiyi tarihçi, ders kitabı, öğretmen ve öğrenci boyutuyla görebilmektedir. Çalışmanın bu özelliği araştırmanın sonuçlarını geniş bir alana yaymaktadır. Dil becerisinin geliştirilmesinde sadece dil ve anlatım derslerinin değil tarih derslerinin de önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma ile istenildiğinde tarih derslerinin öğrencilerin tarih öğrenmesinin yanında dil becerilerinin gelişmesine de katkı sağlayabileceği görülmektedir. Bu bakımdan araştırmanın sonuçları dolaylı olarak dil bilimcilere ve bu konuda araştırma yapan araştırmacılarada katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada tarihçilerin, tarih ders kitaplarının, tarih öğretmenlerinin ve öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının nasıl incelenebileceğine dair geliştirilmiş olan yeni metot ve teknikler yer almaktadır.

1.3. Problem Durumu

Günümüz dünyasında en büyük meselelerden birisi de eğitim-öğretimi geliştirme, yaygınlaştırma meselesidir. Bu mesele her disiplin için geçerli ve önemli olduğu gibi tarih dersi içinde büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü “Tarih esas olarak geçmişle ilgili bir alan sayılır, ancak tarihin yazımı hemen aynı oranda bugünle sıkı bir bağ içindedir. Geçmişten gelen tecrübenin ve bilgi birikiminin artışı en son durumu, yani bugün'ü daha berraklaştırır (Koloğlu, 1994, s.89).” Tarihçilerin ve tarih öğretmenlerinin en önemli sorumluluğu; tarih öğrenenlere, tarihin bu değerini ve önemini açıklamaktır.

Tarihin amacını oluşturan “geçmişin anlaşılması”, bugünün ve geleceğin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Geçmiş, bugün ve gelecek tarihin sonsuz zinciri içinde birbirine bağlıdır. Tarihe merak duymamızın ve bu alana kıt kaynaklarımızın bir bölümünü tahsis etmemizin asıl nedeni, bize ait olan bugünü daha iyi anlayabilmek, çözümleyebilmek ve geleceği daha güvenilir temeller üzerine inşa edebilmektir (Kaya, 2009). Bu bağlamda tarihi anlamak ve anlatmak ise hiç şüphesiz dilin etkili olarak kullanılmasıyla mümkündür. İnsan dil ile pek çok şey anlatabilmektedir. Tarih için asıl problem tüm bu anlatılanların kalıcı olabilmesini, bu sayede tarih şuurunu yakalayabilmiş bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlayabilmektir. Hiç şüphesiz sözünü ettiğimiz bu kalıcılık yine tarih öğrenenlerin (öğrencilerin) kendi çabası ve katkısı ile mümkündür.

“Öğretmen sadece öğrenme ortamlarını etkili bir biçimde oluşturabilir ve öğrenciye, öğrenme sürecinde rehber olabilir. Bilginin hızla arttığı ve değiştiği bir dönemde “yaşam boyu öğrenme” ve “kendi kendine öğrenme” çağdaş yaşamda bir zorunluluktur. Hangi yaşta olursa olsun tüm bireyler için çalışma becerileri, öğrenmenin aktif bir boyutunu oluşturur. Etkili okuma, yazma, dinleme, soru sorma, kütüphanede araştırma yapma, not alma gibi becerilerin okulda kazanılması ve bu becerilerin birer alışkanlık haline getirilmesi, öğrencinin okuldaki başarısını arttırmasının yanı sıra okul sonrası yaşamında da bu becerileri etkili bir biçimde kullanmasına katkıda bulunur (Kiriş, 2009, s.1).”

Öğrencilerin bütün bunları başarabilmesi ise dil’i etkili olarak kullanabilmesine bağlıdır. Öğrencinin dinlediklerini ve okuduklarını anlayabildiği ve anladıklarını istenildiğinde yazıya dökülebildiği, konu hakkında görüşleri sorulduğunda anladıklarını ifade edebildiği takdirde dil’i etkili olarak kullanabildiği görülür. Okullardaki tarih dersleri sözel nitelikli dersler olmalarının aksine öğrencilerin genellikle konuşmayı hatta hakkında bir şeyler yazmayı arzu etmediği dersler olarak görülür olmuştur. Bu durum tarih derslerinde öğrencilerin dil becerilerini yeterince kullanamadıkları gerçeğini de göstermektedir.

“Ülkeler ulusal ve evrensel kültür değerlerini tanıyan, bu değerlere katkıda bulunan, kendini gelecek yüzyıllara taşıyacak, düşünme ve algılama gücü yüksek, sorunlarla baş edebilen, problemlere kısa sürede farklı çözümler getiren bireyler yetiştirebilmek için eğitim sistemlerini yeniden yapılandırmaktadır. Bu hedeflere ulaşmada, bireylerin temel dil becerilerinin gelişmesi önkoşuldur. Bu yüzden eğitimin her aşamasında dil becerilerinin gelişmesi ön koşuldur (Kiriş, 2009,s.2).”

Dil, düşünce ile yakın ilişkisi dolayısıyla her bir bireyin düşüncesini ifade etmesine yönelik olan nitelikleri öğrenmede can alıcı bir rol oynar. Yeni bilgiyi içselleştirerek ve içimizdeki mevcut bilgi ile birleştirip kendi şekillendirmelerimizle kendimiz için onu yeniden yapılandırırız (Karakaya, 2007). Bu bağlamda gerek tarihçilerin ve tarih ders kitabı yazarlarının gerekse sınıf içerisinde öğretmenin ve öğrencilerin dil kullanımı tarihin nasıl yazıldığından nasıl anlatıldığına ve tarihi öğrenenlerce nasıl anlaşıldığına doğrudan etki etmektedir. Tarihi bilgiyi elde eden tarihçi ile bu bilgiyi öğrencilere taşıyan tarih ders kitabı yazarının kullandığı dil birbirinden ne kadar farklı veya birbirine ne kadar benzemektedir? Bu kaynakları inceleyen ve belirli bir lisans eğitiminden geçmiş olan tarih öğretmenin bu kaynakların dilinden anladığı tarih ile bu tarihi öğrenciye anlatırken kullandığı dil ne kadar aynı veya ne kadar farklıdır? Bu sürecin hedefinde olan ve tarih öğrenmeye çalışan öğrencinin tüm bu kaynakların kendisine ulaşımını sağlayan dil ile kendi tarihsel bilgisini paylaşırken kullandığı dil ne kadar aynı veya farklıdır? Tarihçi, ders kitabı, öğretmen ve öğrenci arasında bilginin taşıyıcılığını üstlenmiş olan dil'in bu farklı zümrelere kullanımı arasındaki farklar veya benzerlikler tarihsel anlayışın gelişimine dair yapılacak olan pek çok bilimsel çalışma için bir kaynak olabileceği gibi araştırma sırasında tespit edilmiş olan mevcut problemleri de ortaya koyacaktır.

1.4. Problem Cümlesi

Tarihçilerin, tarih ders kitabı yazarlarının, tarih öğretmenlerinin ve öğrencilerin tarihsel dil kullanımları nasıldır?

1.4.1. Alt Problemler

- 1- Tarihçilerin uzman oldukları alanlarda kullandıkları tarihsel dil nasıldır?
- 2- Tarih ders kitabı yazarlarının kullandıkları tarihsel dil nasıldır?
- 3- Tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde kullandıkları tarihsel dil nasıldır?
- 4- Tarih dersi alan öğrencilerin tarihsel dil kullanımı nasıldır?
  - a. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımı ile okul türü arasında bir ilişki var mıdır?
  - b. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımı ile cinsiyet arasında bir ilişki var mıdır?

c. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımı ile anne babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

d. Öğrencilerin dil kullanımı ile anne babanın sosyo-ekonomik düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

e. Öğrencilerin yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasında bir farklılık var mıdır?

1.5. Varsayımlar

- Literatür tarama suretiyle elde edilen bilgiler doğru kabul edilir.
- Veri toplama araçlarının, araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu düşünülmüştür.
- Bilgi toplama aracı olarak kullanılan gözlem ve görüşme formları araştırma için yeterli bilgi vereceği hakkında, lise seviyesi öğretmen ve öğrenci görüşleri geçerli ve güvenilirlerdir.
- Seçilen örneklem evreni temsil edebilecek niteliktedir.
- Araştırma için seçilen liselerde öğretmen ve öğrenciler, görüşme formlarına doğru ve samimi cevap vermişlerdir.
- İncelenen eserler alanlarında uzman olarak kabul edilen tarihçilerce yazılmıştır.
- İncelenen ders kitapları M.E.B bağlı okullarda halen okutulmaktadır.
- Araştırma için seçilen liselerde öğretmen ve öğrenciler, görüşme formlarına doğru ve samimi cevap vermişlerdir.
- Öğretmen ve Öğrencilerin kendilerine verilen uygulamaya istekli bir şekilde katıldıkları ve etkinlik temelli değerlendirme formları ve diğer veri toplama araçlarını hiçbir etki altında kalmaksızın ve istekli bir şekilde doldurdıkları kabul edilmiştir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Kuramsal çerçeve içerisinde konu ile ilgili yayınlar ulusal ve uluslararası literatürde ulaşılabildiğimiz yayınlarla sınırlıdır.

- Alanlarında uzman ve eser sahibi olan tarihçiler arasından eserlerine ulaşabildiğimiz tarihçiler ve bu tarihçilerin eserleri ile sınırlıdır.
- Araştırma içerisinde kullanılan mevcut lise tarih ders kitapları halen okutulmakta olan tarih ders kitapları ile sınırlıdır.
- Görüşme formlarını cevaplandıran öğrenci ve öğretmenlerle sınırlıdır.
- Gözlem çalışmasının yapıldığı okullarla sınırlıdır.
- Örneklem olarak seçilen okullarda 2010-2011 öğretim yılında öğrenim görmekte olan öğrencilerle sınırlıdır.
- Konu hakkında ulaşılabilen literatürle sınırlıdır.
- Örneklem olarak seçilen okullarda 2010-2011 öğretim yılında görev yapmakta olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden tarih öğretmenleri ile sınırlıdır.
- Örneklem olarak seçilen okullarda gözlem çalışması için seçilmiş olan 9.-10. ve 11. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- Anadolu Uygarlıkları “Hititler”, “Haçlı seferleri-I. Haçlı Seferi”, “Fransız İhtilali” ve “Cumhuriyetin İlanı” konularına bağlı olarak elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Gözlem çalışması için belirlenen okullarda seçilmiş olan 9. 10. ve 11. sınıflarda yukarıda belirtilen konulara bağlı olarak yapılan her bir konu için 2 saatlik gözlem çalışması ile sınırlıdır.
- Her bir okulda dört farklı konu ve 3 farklı sınıfta 8 saatlik gözlem çalışması ile sınırlıdır. Toplamda 4 lisede gerçekleştirilmiş olan 32 saatlik gözlem çalışması ile sınırlıdır.
- Gözlem ve görüşme çalışması sırasında elde edilen veriler kayıt edilen notlar ve kayıt altına alınan görüntülü ve sesli verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Anlamsal Çağrışım: Tarih eğitimi içerisinde niteliksel olarak benzer özelliklere veya ortak niteliklere sahip olan kelime, isim veya kavramların birbirlerinin yerine aynı anlama gelecek biçimde kullanılması durumudur (*Örnek: Tanrıça- Kraliçe, Mekke-Kudüs, Osmanlı-Selçuklu vb.*). (Bu tanım, araştırmacı tarafından tanımlanmıştır).

Anlatım Bozukluğu: Sözcüklerin yerinde ve anlamına uygun kullanılmamasından, gereksiz tekrar ve kullanımlardan, dilin kurallarına uyulmamasından kaynaklanan anlatım yanlışlarıdır.

Atasözü: Uzun gözlem ve tecrübelerden sonra varılmış hükümleri hikmetli bir tarzda kısa olarak ifade eden eskilerden kalma söz, atalar sözü (Doğan, 1996).

Bağlaç: Yalnız başına anlamı olmayan cümlede kullanıldığında sözcükleri, ögeleri ve cümleleri birbirine bağlamaya yarayan sözcülerdir.

Bağlam: Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için, kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya ögelerle oluşturduğu bütün.

Cümle: Bir duyguyu, düşünceyi, olayı ya da yargıyı anlatmak için kurulan sözcük dizisine denir

Devrik Cümle: Yüklemi sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir. Bu tür cümlelerde yüklem cümlenin başında, ortasında bulunabilir ama sonunda bulunmaz.

Deyim: Asıl manası dışında kullanılarak, yeni bir anlam kazanan ve bir düşünceyi güçlü olarak ifade eden iki veya daha fazla kelimedenden oluşan kalıplaşmış söz (Doğan, 1996).

Eylem (Fiil): Bir iş, bir oluş bir hareket bildiren sözcüklerdir.

Fiil Cümlesi: Yüklemi çekimli fiil olan cümlelerdir. Bu cümleler bir iş, bir oluş bir hareket bildirirler.

Fonetik Çağrışım: Tarih eğitimi içerisinde sesteş olmayan fakat sözcük içerisindeki bazı seslerin benzerliğinden dolayı birbirini çağrıştıran sözcüklerin birbirleri yerine kullanılması olayıdır (*Örnek: Çin Yazısı-Çivi Yazısı, İstiklal-İstikbal vb.*). (Bu tanım, araştırmacı tarafından tanımlanmıştır).

Gerçek Anlam: Bir sözcüğün akla gelen ilk anlamıdır.

Kavram (Terim): Çeşitli uzmanlık alanlarıyla (tarih, coğrafya, spor, vb) ilgili sözcüklerdir.

Kelime (sözcük): Bir varlığı, kavramı, fiili ifade eden ses veya ses topluluğu (Doğan, 1996).

Kip: Fiillerin zaman, oluş ve durum gibi halleri belirtmek için girdikleri şekil, fiil çekimi kalıbı (Doğan, 1996).

Kurallı Cümle: Yüklemi sonda olan cümledir.

İkileme: Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması

İsim Cümlesi: Yüklemi bir isim, isim soylu sözcük ya da sözcük öbeği olan cümlelerdir. Yüklemi fiil olmayan bütün cümleler isim cümlesi sayılır.

Mecaz Anlam: Bir sözcüğün sözlük anlamından uzaklaşarak başka bir sözcüğün yerine kullanılmasıdır.

Özdeyiş: Doğru ve güzel bir fikri çok kısa olarak ifade eden söz, vecize (Doğan, 1996)

Sıfat: Varlıkları renk, biçim, durum yönüyle niteleyen; sırası, sayısı, yeri, yönüyle belirten sözcüklere denir.

Tarihçi: Tarihsel konular üzerinde araştırmalar yapan, tarih kitapları yazan ve tarih alanında uzmanlaşmış kimse.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TARİH EĞİTİMİ VE DİL

Araştırmanın bu bölümünde tarih eğitimi ve dil ilişkisi, literatürde yer alan kaynaklar dâhilinde incelenmiştir.

2.1. Tarih Nedir?

Tarih sözcüğünün batı dillerindeki tüm karşılıkları (Latince; Historia, İtalyanca: Storia, Fransızca: Historie, İngilizce: History, Almanca: Historie) Grekçe İstoria, İstorien sözcüğünden gelir. Sözcük İyon lehçesinde “bildirme, haber alma yolu ile bilgi edinme” anlamlarında kullanılmıştır. Attika lehçesinde ise, sözcüğün görerek, tanık olarak bilme anlamlarının yanı sıra çok daha geniş bir anlam içeriğiyle fizik, coğrafya, astronomi, bitki hayvan bilgisi ve hatta giderek “doğa bilgisini kuşatacak biçimde kullanıldığı görülür. Aynı zamanda; tarih kelimesi müşterek Sami v-r-h köküne dayanmaktadır. Buna göre tarihin manası, hakikatte “ay”ın tarihi demek olur ki, bu mana bir taraftan, bir hadisenin, bir tarihi olayın zamanını tayin ve tespiti, diğer taraftan da bir olayın meydana geliş anını, zaman devresini ifade etmektedir (H.A.R. GIBB, 1979).

İstoria sözcüğünü sadece doğal olaylara ilişkin birikim bilgisi anlamı ile sınırlamayıp, insanların ve insan topluluklarının başından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgi anlamında ilk kez Herodotos’un kullandığı görülür. Herodotos; yazdığı kitaba “istorias apodesis”, yani “tanık olunan ve haber alınan şeylerin anlatılması” adını vermiştir. Herodotos böylece istoria deyimini ağızdan ağza aktarılan veya bizzat yaşayarak tanık olunan insani-toplumsal olaylar hakkında da kullanmış oluyordu ki, istoria, insani toplumsal olayları aktarma kaydetme yoluyla edinilen bilgi anlamını ilk kez kazanmış bulunuyordu. Daha sonra ise Thukidides, istoria sözcüğünden sadece bir aktarma ve kaydetme işini değil aynı zamanda geçmişte kalan insani –toplumsal olayları

değerlendirme ve yorumlama etkinliğini de anlayacaktır (Özlem, 1999). Böylece “Tarih” sözcüğü günümüzde taşıdığı anlam içeriğine de kavuşmaya başlamıştır.

Kısacası tarih, toplumun zaman içindeki gelişme yönünü belirleyen, insanın kendi toplumu ile diyalog kurmasını ve bütünleşmesini sağlayan, ondaki toplum şuurunu canlı tutan bir kültür hazinesidir (Turan, 2002).

Bilindiği üzere insanoğlu sosyal bir varlıktır. Bu sebeple çevresiyle birlikte yaşamak durumundadır. Sağlıklı bir hayat veya düşünce tarzının teşekkülünde ise insanın önce kendisini tanıması gerekir. Acaba insanlık hangi geçmişten bu zaman geldi? İnsanoğlu geçmişte nasıl yaşadı? Hangi fikirler veya idealler nasıl uygulandı ve ne gibi sonuçlar doğurdu? Bu ve buna benzer bütün sorulara cevap verebilmede öncelikle tarihe müracaat ederiz. Bir başka ifade ile tarih bir milletin hafızasıdır. Bir fert için hafıza ne ise, meseleyi makro düzeyde ele aldığımız zaman fertlerin oluşturduğu millet içinde hafıza yani tarih aynı önemi taşır. Hafızasını kaybeden bir insanın istikrarlı bir geleceği olamaz. Hayatı her an tehlike ile doludur. Bu yüzden toplumların veya milletlerin varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri, onlar için bir hafıza niteliğinde olan tarihi öğrenmeleriyle doğru orantılıdır (Köstüklü, 1998).

Zira tarih, bir milletin hemen hemen bütün varlığına eşittir. Tarih, milletin geçmişteki varlığı, onun mirası bugüne kalan hatırasıdır. Dil, edebiyat ve umumiyetle kültür kavramına giren her şey, tarih boyunca gelişmiş, bize tarihten miras kalmıştır. Etrafımıza baktığımızda ecdadımızdan, yani tarihten kalma, göz kamaştırıcı bin bir şey görürüz (Kaplan, 1999). Devrimizde tarih şuurunu taşıyan milletler milli kudret ve medeniyet hamlelerinde bu hazineden faydalandıkça tarihin onlar için faydası vardır. Bu sebeple tarih yazılıp bir kültür ve şuur kaynağı olmadıkça, toprak altında kalan kıymetli madenler gibi, hiçbir mana ifade etmez (Turan, 2002).

Kültürün temel bir takım unsurları vardır. Bunlardan biri de tarihtir. Tarih, kültürün zaman içindeki siyasi, sosyal akışını ve sürekliliğini sağlar. Denilebilir ki, bir milletin tarihi onun bütün kültür varlıklarının aksiyon haline geçmiş şeklidir (Turan, 2002).

Geçmişin belgelere dayandırılarak rasyonel bir yöntemle derlenmiş bilgisi olan tarih, insanın yapıp etmelerinin oluşturduğu bir bütündür. Bu yönüyle yapılacak en aşırı genelleme tarihin bütün insanlığın ortak eseri olduğu yönündedir. Ortega Y Gasset

“İnsanın tabiatı yoktur, tarihi vardır.” diyerek, tarihin insanların kültürü olduğu iddiasını vecizeleştirmiştir (Safran, 2006). Şüphesiz yalnızca hayvani tabiatımız olsa, çocuklar gibi yalnızca şimdiki zamanı yaşasak, daha mutlu olurduk. Demek oluyor ki, şayet geleceği planlamak ve biçimlendirmek gibi bir düşüncemiz yoksa, gayemiz, idealimiz, ütopyamız yoksa, yahut geleceğe dair bir vizyonumuz, dünya görüşümüz, en geniş manası ile dinimiz yoksa bugünle de ilgilenmemiz gerekmez. Bugünkü statükoyu, dünyanın bugünkü halini bilip ve anlayıp da ne olacak? Ancak geleceğimizi planlama, kontrol etme, politika üretme gibi düşüncelerimiz varsa işte o zaman içinde yaşadığımız dünyayı iyi tanımaya ve anlamaya ihtiyacımız var demektir. İşte bugünkü statükoyu anlamak için de tarihi iyi anlamak gerekecektir. Geçmişte koskoca bir tarih vardır. Bu tarih içerisinde pek çok şey olmuştur ve esasen onların hepsini bilmek yalnızca tanrıya mahsus bir haldir. Tarihçi, bütün tarihi istese de bilemez ve diyoruz ki, zaten bilmesi de gerekmez. Onun bilmesi gereken, bugünkü statüko ve gelecek hakkında düşünürken kendisine lazım olan tarihi hadiseler neler onlardan ibarettir (Uçar, 2001).

Geçmişte ve günümüzde uzun bir devlet geleneğine sahip olmayan milletler veya milletleşme sürecinde olan toplumlar, kendilerine tarih yaratmanın endişesi içerisinde olagelmışlerdir. Mesela; ABD'nin devlet olarak uzun bir geçmişi yoktur. Hatta bu devleti oluşturan toplum çok uluslu bir yapı olup “millet” dahi değildir. Ancak milletleşme sürecindedir ve bir “Amerikan” milleti kurulmaya çalışılmaktadır. Bunun için de hafıza yani zengin bir tarih inşa edilmesine önem vermektedir (Köstüklü, 1998).

Oysa tarih birikimi konusunda millet olarak Türklerin böyle bir endişesi bulunmamaktadır. Dünya tarihinin en köklü medeniyetleri arasındadır. Tarih, yeni yetişen gençlerimize bir güç kaynağı olarak, milli kültürlerine, kendilerine güven veren bir birikim olarak okutulduğu zaman işlenmiş bir maden gibi faydalı olur. İyi bir tarih eğitimi, “Türk'üm” dediği zaman ferdi, iki bin, üç bin yıllık bir şuur genişlemesine götürür; fert kendisini bu uzun ve büyük birikimin parçası ve sahibi gibi hisseder. Bu güven duygusu toplumun her alanda olmazsa olmaz şartıdır. Kendine güvenini yitiren toplumların da, fertlerine vaat edecekleri bir başarıları yoktur. Tarih eğitiminin asıl önemi, kazandırdığı güven ve kimlik duygusundadır. Tarihin ibret için okunması, ancak ibret alabilecek durumdaki yönetici kesimler içindir. Temel eğitimin, vatandaşlık eğitiminin amacı, işaret ettiğimiz güven ve kimlik duygusunun kazandırılmasıdır (Köseoğlu, 2000).

Milletlerin tarihi tecrübeleri, uzviyette olduğu gibi irsi veya tohum olarak nesilden nesle geçmez. Tarih, bilgi, kültür ve öğrenme yolu ile elde edilir. Bir millet çocuklarına tarihini öğretemezse, onlar kendiliklerinden bu bilgiyi edinemezler. Hatta buna ihtiyaç bile duymayabilirler. Milletlerinin tarihini bilmeyen nesiller, içlerinde milletlerine karşı canlı bir ilgi ve sorumluluk duygusu da hissetmezler. Böylelerinin yabancı tesirine kapılması ve yabancılara köle olması çok kolaydır (Kaplan, 1999).

Millet prensibinin dayandığı tarih, fertleri geçmişin hatıraları ile birbirine bağlar. Tarih bir sosyal ilim olarak hem kavim ve milletlerin kendi bünyeleri içinde, hem de milletlerarası alanda daimi oluş halindedir. Her geçen gün tarihin malı olur. En yakın dünden en uzak geçmiş devreye kadar incelenen tarihin günümüzdeki anlamı, kavim ve milletlerin siyasi kuruluşlarının da dayandığı medeniyet eserleridir. Bu bakımdan geçmişteki medeniyet eserlerini esaslı ve ayrıntılı olarak bilmek, bugünkü kuruluşlarla mukayese etmek için gereklidir (Afetinan, 1998).

Tarih gerçekten değişmenin, ilerlemenin ve kalkınmanın ilmidir. Tarihten alınacak ders, çoğu zaman sanıldığı gibi dün olmuş olanın yarın tekrar olacağı şeklinde değildir. Tarih, dünün evvelki günden niçin ve nasıl farklılaştığını inceleyerek, yarının hangi manada düne karşı çıkacağını sezme vasıtasını bularak, kalkınmanın yönünü ve dinamiklerini tespit etmektedir (Yediyıldız, 1990).

Bir bilim tarihçisi olan Lynn Thorndike şöyle diyor: “Tarih kimine göre yazın, kimine göre olgulardır; kimine göre arşiv karıştırmak, kimine göre kaynak yorumlamaktır; kimine göre sanat kimine göre bilimdir; kimine göre yaşanan anın açıklaması, kimine göre geçmişin ortaya çıkıp gerçekleşmesidir.” (Akt. Barzun ve Graf, 2010, s.57).

Bugün hala tarihi, sadece geçmişteki olaylar dizisi gibi gören, zeka ve enerji gerektiren pek çok verimli saha varken tarih yazmak için zaman harcanmasına akıl erdiremeyenler vardır. Hâlbuki tarih, diğer ilim dalları yanında bir konudan ibaret değildir. Aynı zamanda, İnsanlara, doğru neticelere varmaları için yön veren bir düşünce tarzıdır. Bütün insanların geçmişten cesaret almaya, onu öğrenmeye ve bu suretle tecrübe kazanmaya ihtiyacı vardır. Her millet atalarının geçmişteki başarılarıyla iftihar eder. Gerek fertlerin, gerekse toplumların ne olduklarını ve nereden geldiklerini bilmeye ihtiyaçları vardır. Bunun sağladığı ruhi tatmin yanında pratik bir takım

faydaları da mevcuttur. Zira İnsanlar sadece kendi tecrübelerinden değil, daha önce dile getirmeye çalıştığımız gibi; kendilerinden öncekilerin tecrübelerinden de istifade ederler. Tarihi gelişmelerin bilinmesi, çağdaş değerlerin de daha iyi takdir edilmesine imkan sağlar (Kütükoğlu, 1998). İnsana, doğru değerlendirme yapmayı öğreten tarih, insanı çağdışı olmaktan kurtarır, gününü yaşayan, geleceğe doğru uzanan değerleri içinde yapıcı rol oynamasına yol açabilir.

Tarih bilimi, toplumun kalkınma vetiresiyle sürekli olarak hareket eden ve ilerleyen bir bilimdir. Zira gelecekte kendisine doğru ilerlediğimiz hedef, ancak biz ona ilerledikçe biçim almaya başlayan ve biz ileri gittikçe alakalı yorumumuzu aydınlatan bir nesnedir. Bir taraftan toplumun, tekâmülünün yönünü tayin eden tarih, diğer taraftan, hisseden, düşünen, tesir eden insan şuuruna bol malzeme temin eder. Tarih, mütefekkiye ufkunu genişletmeyi, meselelerin karmaşıklığının ve iç içeliğinin şuuruna varmayı öğretmekte, ona hayal edemeyeceği ve öngöremeyeceği çözümler sunmakta veya bu çözüm yollarını tıkayabilecek engelleri gözler önüne sermektedir (Yediyıldız, 1990).

Tarih sayesinde mütefekkir (düşünce adamı), yalnızlığın kaçınılmaz darlığından kurtulmakta ve daima zenginleşen bir diyalogla kendi toplumu ve daha geniş manada insanlıkla bütünleşmektedir (Yediyıldız, 1990). Düşünce adamı (mütefekkir) bir zümrenin emir kulu değildir. Hiçbir merkezden talimat almaz. Bir partiye bağlı olmayabilir. Ama tarihe angajedir; kucağında yaşadığı topluma angajedir. Bir devrin şuru olmak zorundadır o. Başka vazifesi, bütün hakikatleri yoklamak, bütün yalanların maskesini yırtmak, kalabalığa doğruyu göstermektir Bu doğrultuda ki mütefekkirin yanı başındaki en büyük danışmanı tarihtir (Meriç, 2004).

Carr (1994), “Tarih Nedir?” sorusuna ilk cevabının “Tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog” olduğunu belirtmiştir. Ayrıca tarihe, “pek çok parçası kayıp bir iç içe geçmeli bulmaca” denildiğini hatırlatmıştır.

Bilim; evreni, toplumu ve insanı araştırma konusu yapan bir bilgi dalıdır. Bu araştırma konuları üzerinde gözleme, deneye ve akla dayanarak; metotlu bir şekilde bilimin elde ettiği düzenli bilgiye, bilim bilgisi denir (Köstüklü, 1998).

Birleşmiş Milletlere bağlı UNESCO'ya göre bilim ve teknoloji dallarının ayrımı altı grup altında yapılmaktadır (DPT, 1190). Eğitim, bilim ve kültür kuruluşu olan UNESCO'nun bu ayrımı oldukça pratik ve kolay anlaşılır niteliktedir (Arıkan, 2004).

I. Doğal Bilimler-(Astronomi, Biyokimya, Biyoloji, Botanik, Bilgisayar Bilimleri vb.)

II. Mühendislik ve Teknoloji Bilimleri-(İnşaat, Makine, Elektrik vb)

III. Sağlık Bilimleri-(Anatomi, Dişçilik, Tıp, Eczacılık, Fizyoterapi vb.)

IV. Tarım Bilimleri-(Agronomi, Hayvancılık, Balıkçılık, Veterinerlik, vb.)

V. Sosyal Bilimler-(Tarih, Coğrafya, Dil Bilim, Hukuk, Siyasi Bilimler, Sosyoloji İşletme, Psikoloji, vb)

VI. Beşeri Bilimler-(Güzel Sanatlar, Diller, Arkeoloji, Parabilim, Tarih disiplinleri, Din vb.).

Yukarıda görüldüğü üzere tarih sosyal bilimler içerisinde yer alan bilim dallarından bir tanesidir. Tarihle birlikte sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi bilimler de bu grupta ele alınmaktadır. Bilim olarak tarihin değişik tanımları yapılmış olmakla birlikte, tarihi şu şekilde ifade edebiliriz: Tarih; geçmişteki olayları, yer, zaman ve faileri göstererek kaynaklara dayalı olarak sebep ve sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır (Köstüklü, 1998).

Togan'a göre; olayların gelişmesi, hatta madde ve eşyanın geçmişi ve bugünkü durumundan bahseden her yazı ve her hikaye tarihtir. Böylece geçmişte meydana gelmiş doğal olaylar, tarih biliminin konusu edilebilir. Fakat burada bizim için tarih, daha çok insanlığın ya da milletlerin tarihidir. Bu açıdan tarih, sosyal yapının üyesi olması nedeniyle, insanlığın eylem ve düşüncelerini takip eden bilgidir (Togan, 1987).

Collingwood, "Tarih, düşüncenin tarihidir." demektedir. Düşünce, dil ile bu dili oluşturan kavram ve kelimelerle oluşturduğumuz içsel imajlar, kavramlar ise düşünceyle işlenen "bilgiyi sınıflandırma" araçlarıdır (Dilek, 2007).

Nietzsche'ye göre; "Küçük, sınırlı, çürümüş ve eski olan, kendi değerini ve dokunulmazlığını, eskiye bağlı insanın koruyan ve saygı duyan, ruhunun bu şeylere girip yerleşmesi ve orada kendine sıcak bir yuva hazırlaması sayesinde korur. İçinde

yaşadığı kentin tarihi, onun gözünde, kendisinin tarihi olur; surları, yüksek kuleleriyle kale kapılarını, belediye yönetimini, halk bayramlarını, kendi gençliğinin resimlendirilmiş bir anı defteri gibi görür ve bütün bu şeylerde kendini yeniden bulur; kendi gücünü, uğraşlarını, sevincini, yargısını, kendi çılgınlıklarını ve yakışıksız davranışlarını (tarih sayesinde) yeniden keşfeder” (Nietzsche, 2002).

Tarih Nedir? sorusuna verilen yukarıdaki cevaplar düşünüldüğünde tarihin öğretimi ve tarih öğretiminin amaçlarının toplumların hayatındaki önemi daha rahat anlaşılabilir. Tarih öğretimi ve tarih öğretiminin amaçlarının toplumların hayatındaki önemi daha rahat anlaşılabilir.

2.1.1. Tarih Öğretimi ve Tarih Öğretiminin Amaçları

XIX. yüzyıla kadar eğitimciler arasında “Ne Öğretelim?” sorusu pek tartışılmıyordu, çünkü bilgiler çok sınırlı idi. Bilinen her şeyi bir insana öğretmek mümkün olabiliyordu. Bunun için bilgiler arasında ayırım yapmaya da gerek yoktu. XX.yüzyılın ikinci yarısında bilgi üretiminde öyle büyük patlamalar oldu ki; bir insanın hayatı boyunca herhangi bir disiplinin alt dalındaki bilgilerin tamamını öğrenebilmesi dahi imkansız hale geldi. Bunun sonunda “Ne Öğretelim?” sorusu eğitimcilerin gündemini önemli ölçüde işgal etmeye başladı. Bu soru tarih alanı içinde geçerlidir. (Safran, 2006).

Tarih öğretimiyle ilgili değişik çalışmalar gözden geçirildiğinde, bu çalışmaların disiplin içi ve sosyal amaçlar olmak üzere iki ana gruba ayrıldıkları görülmektedir. Başka bir ifadeyle tarih öğretimiyle hem zamansal algılamayı yapabilme, farklı kaynaklardaki bakış açılarını inceleyip kendi görüşünü oluşturabilme gibi tarih disiplinine özgü bilişsel becerilerin kazandırılması amaçlanmakta; hem de öğrencilerin toplumsal yaşamın koşullarına hazırlanıp “etkili vatandaş” haline gelmeleri sağlanmaktadır (Çaydaş, 2003).

Baymur (1964), *Tarih Öğretimi* adlı kitabında batıda tarih öğretiminin tarihçesi bağlamında Herbart’ın görüşlerini iki paragrafta özetlemiştir. Baymur, Herbart’ın, tarih derslerine eğitimsel bir amaç yüklediğini yazmakta, “Tarih insanlığın öğretmenidir. Bu böyle olmadığı zaman bundan büyük ölçüde öğretmenler sorumludur” sözünü aktarmaktadır (Akt. Ata, 2005). Bu söz tarih derslerinin insanlık için üstlenmiş olduğu görevi özetlemektedir.

Safran'a (2009) göre; Tarih dersi vasıtasıyla, geçmiş ile ilgili bir takım bilgi veya inançların geleneksel olarak çocuklara aşılmasının üç önemli nedeni vardır.

Bunlar;

- I- Kültürel mirası aktarmak,
- II- Ahlaki eğitim vermek,
- III- Günümüz dünyasını anlamaktır.

Tarih öğretimine yönelik olarak belirlenen amaçlar konusunda öncelikli olarak belirtilmesi gereken saptamalar İngiltere için hazırlanmış olan ve *Ulusal Tarih Programı Çalışma Grubu* tarafından kaleme alınmış olan raporda büyük bir titizlikle dile getirilmiştir. Bu amaçlar: 1. Geçmişten yola çıkılarak bugünün anlamlandırılmasına yardımcı olmak, 2. Geçmişe ilgiyi canlandırmak, 3. Çocuklara kimlik duygusu verilmesine yardımcı olmak, 4. Kültürel köklerini ve mirastaki kendi payını anlamasına yardımcı olmak, 5. Modern dünyadaki diğer ülkeler ve kültürler hakkında bilgilenmesine ve onları anlamasına katkıda bulunmak, 6. Tarih yardımıyla çocuğun düşünsel gelişimine katkıda bulunmak, 7. Tarihsel incelemeler, sistematik analiz ve değerlendirmeye, mantıksal zorluklar ve gerçeğin araştırılmasına destek sağlamak, 8. Tarih metodolojisiyle çocukları tanıştırmak, 9. Programın diğer alanlarına zenginleştirici bir katkıda bulunmak, 10. Çocukları gelecekteki yetişkinlik yaşamlarına hazırlamaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenen "Orta öğretim Kurumları Tarih Programı"nda (Tebliğler Dergisi, 2007) tarih dersinin amaçları şu şekilde belirtilmiştir:

- 1- Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimindeki yerini kavratarak öğrencilerin laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlamak,
- 2- Geçmiş, bugün ve gelecek algısında tarih bilinci kazandırmak,
- 3- Türk tarihini ve Türk kültürünü oluşturan temel öge ve süreçleri kavratarak öğrencilerin kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk almalarını sağlamak,

- 4- Milli kimliğin oluşumunu, bu kimliği oluşturan unsurları ve milli kimliğin korunması gerekliliğini kavratmak,
- 5- Geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurarak milli birlik ve beraberliğin önemini kavratmak,
- 6- Tarih boyunca kurulmuş uygarlıklar ve yaşayan milletler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak,
- 7- Türk milletinin dünya kültür ve uygarlığının gelişmesindeki yerini ve insanlığa hizmetlerini kavratmak,
- 8- Öğrencilerin kendilerini kuşatan kültür dünyaları hakkında meraklarını gidermek,
- 9- Tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsadığını fark ettirerek hayatın içinden insanların da tarihin öznesi olduğu bilincini kazandırmak,
- 10- Tarih alanında araştırma yaparken tarih biliminin yöntem ve tekniklerini, tarih bilimine ait kavramları ve tarihçi becerilerini doğru kullanmalarını sağlamak,
- 11- Öğrencilerin farklı dönem, mekan ve kişilere ait toplumlar arası siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz ederek bu etkileşimin günümüze yansımaları hakkında çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak,
- 12- Barış, hoşgörü, karşılıklı anlayış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlı olmalarını sağlamak,
- 13- Milli kültür değerlerine bağlı kalarak farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilmelerini sağlamak,
- 14- Kültür ve uygarlığın somut olan ya da olmayan mirası üzerinde tarih araştırmaları yaparak çalışkanlık, bilimsellik, sanat severlik ve estetik değeri kazandırmak,
- 15- Tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanma becerisi kazandırmaktır.

Köstüklü'ye (1998) göre ise; Tarih, sosyal bilimler genel kavramından daha özel bir öğretim alanıdır. Aynı zamanda tarih bilimi kendine has öğretim amaçlarına sahiptir. Tarih öğretiminin genel amaçları ise şöyle sıralanmaktadır:

- I. Öğrencinin geçmişe alakasını çekmek,
- II. Öğrencinin diğer ülkeleri ve kültürleri bilmesine ve anlamasına katkıda bulunmak,
- III. Geçmişin ışığında günümüzü anlamak
- IV. Müfredatın diğer alanlarını zenginleştirmek
- V. Disiplinli çalışma ile zihni eğitmek
- VI. Öğrencileri yetişkin hayata hazırlamak
- VII. Öğrencinin kimlik duygusunun gelişimine katkıda bulunmak

Lee (1991), Fines (1994), Slater (1995), Ferro (1984), Blyth (1989), Strom ve Parson (1982) gibi araştırmacılar tarihin amacı ve öğretimini oluşturan ana unsurları üç farklı görüşle belirtmişlerdir. Bunlardan birincisinde, tarih öğretimi öğrencinin kişisel gelişiminde bir öğe olarak kabul edilir. İkincisinde; tarih öğretimi bir sosyalleşme aracı olarak kültürel mirasın aktarıcısıdır. Sonuncusunda ise bu öğretim vatandaşlık eğitiminde bir araç olarak kullanılır. İlk görüş bireysel unsuru ön plana çıkarırken, son iki görüş tarih dersinin toplumsal gelişimine olan vurgusunu dile getirmektedir (Dilek, 2005).

Tarih derslerinin en önemli amacının “çocuğu sosyal ve milli bir hayata uyum sağlatması” olduğunu belirten Sungu (2002)'ya göre, tarih dersinin öğretiminden beklenen amaçları; tarih dersinin öğrenciye sosyal hayatın ve sosyal dayanışmanın önemini göstermesi, milletin geçirdiği hayatı çocuğa göstermekle onu millete bağlayan bağları kuvvetlendirmesi, çocuğun millet ve yurtseverlik hislerini takviye etmesi, hayatın bütün yönlerini göstermesi, çocuklarda heyecan uyandırması, çocuklarda insani faaliyetlerin her türüne karşı yeni yeni bilgiler uyandırması, öğrencide yararlı, zihni alışkanlıkları ve yetenekleri geliştirmesi, çocuğun imgelemine (muhayyilesini) eğitmesi, çocuğu inceleme ve araştırmaya alıştırmaya şeklindedir (Erkan, 2009).

Nichol (1996) ise yukarıdaki amaçlara paralel olarak, tarih öğretiminin toplumların ve bireylerin yaşamındaki önemini on beş madde ile özetlemektedir:

- 1- Tarih bilimi kültürel mirasımızın en önemli parçasıdır.

2- Tarih karşılaştırma, çözümlleme, sentez ve öteleme gibi eğitimsel becerileri geniş oranda geliştirir.

3- Tarihçi, her öğrencinin bilmesi gereken önemli fikir ve kavramların tam bilincindedir (değişim, süreklilik, sebep ve sonuç ve Marksizm Devrim ve Emperyalizm, vb. konularla ilgili kavramları).

4- Tarih, geniş bir literatürü içerir.

5- Tarih, dünya vatandaşlığı için, eğitimde hayati bir unsurdur.

6- Tarih, okul ahlakına katkıda bulunur.

7- Tarih, yerel konumuzun gelişimini anlamamıza yardım eder.

8- Tarih, geçerli bir disiplindir-her çocuğun denemesi gereken tek araştırma metodudur.

9- Tarih, öğrencilere yaşama uyum sağlamada yardım eder.

10- Tarih, dilin kullanım ve edinimine yardım eder.

11- Tarih, empatiyi besler ki bu, diğer insanların nasıl düşündüklerini ve hissettiklerini ve toplum içindeki konumlarını ve rollerini anlayabilme yeteneğidir.

12- Tarih, öğrencileri iyi birer vatandaş ve milletin sadık taraftarı yapar.

13- Tarih, değerli bir boş zaman etkinliğidir.

14- Tarih, toplumu kaynaştırır.

15- Tarih, tarih bölümlerinin işsiz öğrenci ve mezunlarına iş temin eder.

Karagözlü'ye (1966) göre ise "Sosyal Bilgiler dersinin ana dallarından biri olan tarih, öğrencilerin dünya üzerindeki günlük olaylara geçmiş olayların verdiği yaşantıların ışığı altında bakmayı öğretir. Bunu yapabilmek için de tarih, geçmişteki olayları anlatır, günlük olayları yorumlar ve gelecekteki olaylara da ışık tutar.

Bütün bu görüşlerden yola çıkıldığında tarih eğitiminin gerekliliği ve bireyin sosyo-kültürel gelişimindeki rolü rahatlıkla görülebilmektedir. Bu nedenle tarih eğitimi, problem çözme becerisinin geliştirilmesi, yaratıcı düşünme, empati gibi kavramlarla birlikte anılmaktadır. Tarih, klasik dönemin özelliği olan ezberlenip öğrenilecek olan bir ders olmaktan çıkıp araştırma inceleme yoluyla öğrenilecek bir ders durumuna gelmiştir (Safran, 2009).

Tarih öğretiminin önemi ve amaçlarına dair yapılmış olan farklı tanım ve görüşler birlikte değerlendirildiğinde; tarih öğretiminin 21.yy toplumunda bireyleri

birleştiren, çevreye uyumlu hale getiren, toplum fertlerini evrensel değerler etrafında buluşturan bir amaç üstlenmiş olduğunu söylemek mümkündür. Yalnız Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 2007’de güncellemiş olduğu bütün bu amaçlar içerisinde yer alan “Tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanma becerisi kazandırmaktır.” Şeklinde ifade edilen amaç tarih öğretiminin bundan sonra yüklenmiş olduğu yeni görevini de hatırlatmaktadır. Bu amaç adeta bu araştırmanın ortaya çıkış felsefesini de özetlemektedir.

Bundan sonraki süreçte tarih eğitimi ve öğretimi hakkında çalışmalar yapan akademisyenlerin asıl üzerinde durması gereken husus tarihin, tarih eğitiminin ne olduğu hakkında tanımlar yapmak değil, tarih öğretiminin nasıl olduğu, nasıl olması gerektiği hakkında olmalıdır. Tarihçiler ve tarih eğitimcileri tarih öğretiminin mevcut durumunun, amaçlanan yani asıl olması gereken düzeye getirilmesi sürecinde neler yapılabileceği üzerine çalışmalıdırlar. Bu çalışmalarını gerçekleştirecek araştırmacılar, araştırmalarında tarih öğretiminin amacının sadece geçmişi öğretmek olmayıp aynı zamanda Türk dilini doğru ve etkili kullanabilen bireyler yetiştirmek olduğunu da unutmamalıdır.

2.2. Dil ve Önemi

Dil bir semboller dizisidir. Düşünce ise bu dilsel semboller kanalıyla şekillenen zihinsel etkinliklerin ürünüdür. Dolayısıyla dil düşünceyi yapılandırır. Buna göre, dil ve düşünce karşılıklı etkileşim örüntüsü içinde ve eş zamanlı olarak gelişir (Aydın, 2004). Gerçekte dil, tarihsel evrimi içinde giderek daha kompleks hale gelen çağdaş yaşamın bir ürünüdür. Dolayısıyla her dil, ait olduğu kültüre özgü kavram ve imgeleri anlamlı söz dizilişleri ile yansıtan sembollerden oluşmaktadır.

Dil bir milletin kültürel değerlerinin başında gelir. Aynı dili konuşan insanlar millet denilen sosyal varlığın temelini oluşturur. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında duygu ve düşünce birliği olan bir toplum haline getirir... Dolayısıyla dil ferde toplumun bağışladığı en büyük miras ve donanımdır. Bu donanıma yabancılaşma insanların içinde yaşadıkları topluma yabancılaşmasını da beraberinde getirmektedir. Çünkü İnsanların yaşadıkları topluma yabancılaşmadan, ona uyum sağlayarak yani

sosyalleşerek hayatlarını devam ettirmeleri, o toplumun kültürünü, inanç ve değerlerini benimsemesiyle gerçekleşmektedir. Bu ise nesillere dil yolu ile aktarılabilmektedir (Özkan, 2003).

Ergin'e (1998) göre "Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hükümlerini birbirlerine nakletmek, meramlarını birbirlerine anlatmak için dil denilen vasıtaya başvururlar. Fakat dil insanların kullandığı herhangi bir vasıtaya benzemez. Onun vasıtalığı sadece anlaşmayı temin etmesi bakımındandır. Fertler ve nesiller arasında anlaşma vasıtası olarak iş görür. Fakat bu işi görürken daima müstakil bir hüviyete sahiptir. İnsanlar ona istedikleri gibi hükmedemezler. Onu olduğu gibi kabul etmeğe, onu bir vasıta olarak kullanırken onun hususiyetlerine dikkat etmeğe, onun tabiatine uymağa mecburdurlar. Çünkü dil sun'i bir vasıta, maddi bir vasıta, bir alet değildir. O tabii bir vasıta. Vasıta vazifesi görür, fakat tabii bir varlığı vardır. Dil bu bakımdan canlı bir vasıtaya benzer. Tabii bir varlık olan dilin kendisine mahsus bir takım kanunları vardır. Bunlar dil kaideleridir. Dil kaideleri dilin yapısına hâkim olan, dilin bünyesinden ve temayüllerinden doğmuş bulunan bir takım prensiplerdir. Bunlar dille birlikte mevcut olup onun yapısının hususiyetlerini ifade ederler, temayüllerinin istikametlerini gösterirler".

Bu bağlamda her dilin ayrı bir kelime hazinesi vardır. Dil, kelimelerden, kelime gruplarından, cümlelerden ibarettir. Esas itibarıyla cümlelerden meydana gelmiştir. Çünkü ifade kabiliyeti en tam olan, duygu ve düşünceleri, hareketleri bir bütün olarak ifade eden cümledir. Cümlenin en küçük birimi, parçası kelimelerdir. Dil cümlelerden, cümle de kelimelerden oluşur. Bir insanın kullandığı kelimelere dikkat ederek onun dünya görüşü, eğilim ve inancını tespit edebiliriz. Bu düşünce kısaca "Uslub-u beyan aynıyle insandır." diye veciz bir şekilde ifade edilir (Bayram, 2007).

İnsan kelimelerle düşünür. Biz en önemsiz bir ihtiyacımızdan en çapraşık duygu ve düşüncelerimize kadar başkalarına açıklamak istediklerimizi ancak kelimelerle anlatabiliriz. Çocuğun, başlangıçta annesinden öğrendiği dil, ailesinin, yakın çevresinin sosyal ve kültürel düzeyine göre değişmekle birlikte, doğal olarak ancak en ilkel yalın ihtiyaçlarını karşılayacak durumdadır. Yapı ilerleyip çevresi genişleyerek ihtiyaçları çeşitlendikçe, çoğaldıkça çocuğun kelime dağarcığı da gelişir, zenginleşir. Yalnız, bu

gelişme, sistemsizdir ve çevre imkanları ile sınırlıdır. Çocuğun kelime dağarcığı asıl okulda zenginleşir (Demirel, 1999).

Bize anlatılmak isteneni, bazen yer yer atlayarak algılarız; böyle durumlarda biz, söyleneni eksik anlamışız demektir. Tam anlamak ise bir duyguyu ya da düşüncüyü kendi akışı içinde, kopukluklara uğramadan anlamaktır. Dil, değişik açılardan bakıldığında farklı nitelikleri olan varlıktır. “Dil, gerek insan gerek toplum, gerekse insan ve toplumdaki ayrı düşünölemeyecek olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur” (Aksan, 1979 s.11).

Yirminci yüzyılda dil âlimleri, psikologlar ve sosyologlar dil ile düşünce arasında sıkı bir münasebet bulmuşlardır. Bu münasebeti şöyle özetleyebiliriz: Dil onu konuşanların duygu düşünce ve hayal dünyalarını tayin eder. Bir dilde ne kadar kelime varsa, o milletin dünya görüşü o kelimelerle sınırlıdır. İnsanoğlu bildiği ve dikkat ettiği varlıklara, duygu ve düşüncelere ad koyar, bilmediklerinin o dilde adları da yoktur (Kaplan, 1999).

Her dil, kendi kurallarını kendisi yaratır o kurallar içinde yaşar ve gelişir. Ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağıllık kurulmasının sağlanması, milli eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Fert, konuştuğu dili hazır bulur. Dil, ferde cemiyetin bağısladığı en büyük miras ve donatımdır. Ana, baba, çevre, okul, çocuğa dil vasıtasıyla cemiyetin asırlar boyunca biriktirdiği hayat tecrübesi ve kültürünü de aktarır. Biz dili kelime kelime değil; cümle cümle öğreniriz. Kelimeleri alfabe sırasına dizen sözlükler, onları canlı muhitlerinden çıkarırlar. Dil konuşulan ve yazılan “cümleler” den ibarettir. Cümleler ise bir duygu ve düşünceyi ifade eder. Gerçek dil hakkında bir fikir edinmek için sözlüklere değil, konuşmaya veya yazılı metinlere bakmak lazımdır (Kaplan, 1999).

Dil bir insanın kişiliğinin, ruh dünyasının, hayata bakış tarzının aynasıdır. Çünkü dil konusunda uzman olan bir kişi bireyin kullandığı dile dikkat ederek, onun dünya görüşü, inanç ve eylemlerini tespit edebilir. Kullanılan kelimeler bireyin kişiliğini sergiler. Dil, şahsın hayat felsefesiyle paraleldir. Bugün entelektüel olma endişesiyle anlaşılabilirlik yitirilmiştir. Meseleler bulanık anlatılmakta, muğlak birkaç yabancı terimle süslenmiş kapalı, belirsiz tabirler kullanılmaktadır. Kelimelerin kültürel bir kimlik kazanması, millileşmesi için ona insanoğlunun yüklediği muhteva ve mana çok

önemlidir. Çünkü kelimeler dildeki mesajları iletir. İyi söz söyleyebilmek için insanın söyleyeceği sözü önceden bilmesi, düşünmesi gerekir. Dil ile her şey yapılabildiği gibi, her şey de yıkılabilir. İyi bir konuşma karşı tarafa olumlu bir şey verebilen, onu olumlu yola yöneltebilen, düşündürebilen konuşmadır (Bayram, 2007).

John ve Goldstein, alt sosyo-ekonomik sınıf çocuklarının dil yetersizlikleri yanında, gruplama, ayırım yapma ve genelleme yeteneklerinin de sınırlı olduğuna dikkat çekmektedirler. Bu yazarlar, orta ve alt katmanlara ait zenci çocukları üzerinde yaptıkları araştırmada; soyutlama ve kıyaslamada alt sınıf çocuklarının, orta sınıf çocuklarından çok daha büyük ölçüde güçlük çektiklerini görmüşlerdir (Akt.Türker, 1977).

Sosyo-ekonomik ve kültürel bakımdan avantajsız bir aile ortamında yetişen bir çocuğun kullandığı dil, dil engellerinden dolayı içerik ve biçim yönünden gelişmemekte ve durum öğrencinin tüm öğrenim yaşamı boyunca bir engel oluşturmaktadır (Bayrak, 1989). Bu durumu bilimsel olarak ortaya koymaya çalışan Bernstein'in araştırmasında çocukların kullandığı diller katmanlara ayrılmıştır. Bernstein, alt katmana ait çocukların kullandığı dili; kamu dili (restringierter code), orta katmana ait çocukların dili resmi dil (elaborierter code) olarak tanımlar ve bu iki dil arasında şu ayrımlara değinir; Alt katmana ait çocuğun alıcıya vermek istediği mesajı, söz dizimi açısından uzun olmayan, tamamlanmış, kısa, gramer yönüyle basit cümleler şeklinde kurar. "Böyle", "sonra", "ve" gibi basit ve sık tekrarlanan bağlaçlar kullanır. Bu katmanda bir gruba ait idiomatik dil kullanımına sık rastlanır (Klein ve Wunderlich, 1973).

Jensen; düşük, orta ve üstün yetenekli çocuklarla ilgili bir yazısında, geri kalmış olarak nitelenen çocukların büyük bir kısmının, dilden, okuldaki öğrenimlerini kolaylaştıracak biçimde yararlanamadıklarını ileri sürer. Bu yazar, alt katman çocuklarının, dili, zihinsel bir araç şeklinde kullanma çabalarının yetersiz kaldığına işaret etmekte, bu sınıf yaşam şartlarının, soyut ve üstün dil sistemleri geliştirme olanaklarını kösteklediğini belirtmektedir.

Gordon'a göre ise alt katman ailelerinde yetişen çocuğun yetersiz dil örüntüsünün etkisi altında gelişen dil yapısı, onun düşünce gelişimi üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır (Bayrak, 1989). Kelime hazinesinin dil öğreniminde ve dilin

etkili kullanımında önemli olduğu göz ardı edilemez. Bu konuyu Ercilasun (1996, s.13); “Dilimiz yoksul değildir, ama dilimizi kullananların kelime hazinesi son derece fakirdir. İşte asıl sıkıntı buradadır ve dilimizin en önemli sorunlarından biri budur. Öğrenim görmemiş insanlarımızın kısıtlı bir kelime kadrosuyla konuşmaları tabiidir, ancak liseyi ve özellikle üniversiteyi bitirdikten sonra insanlarımızın kısıtlı kelime kadrolarının zenginleşmesi gerekir. Üniversiteyi bitirmiş gençlerimiz Namık Kemal’i, Tevfik Fikret’i, Mehmet Akif’i, Atatürk’ü, Yakup Kadri’yi anlamıyorlarsa bunun suçunu dilde değil eğitim sisteminde aramak gerekir. Genç insanlarımızın büyük çoğunluğunun kelime hazinesi günlük yaşamlarını devam ettirmeye yetecek ölçüde, adeta sokak dili seviyesindedir. O halde bütün kelimeleri, deyimleri ve mecazlarıyla dilimizin zenginliğini çocuklarımıza ve gençlerimize aktarmak gerekir. Söz varlığını çok eksik öğrenen gençler doğru cümle kurma becerisinden yoksun olarak yetişmektedirler. Sadece konuşurken değil yazarken de meramlarını doğru dürüst ifade edememektedirler. Üniversite bitirmiş gençlerin bir dilekçe dahi yazamadıkları sık sık örnek olarak verilen şikâyet konularındandır. Radyo ve televizyonlara kadar çıkabilen nice insanımızın da yanlış cümleler kurduklarını her gün görüyoruz. Dili doğru olarak kullanmak, doğru cümle kurabilmek çok okumaya ve alıştırmaya bağlıdır. Okuma alışkanlığını kazandıracak olan da yine okuldur. Görüldüğü gibi kusur da gelip eğitime dayanmaktadır.” şeklinde ifade etmiştir.

Dil ve önemine ait bütün bu görüşler, dil üzerine yapılmış çalışmalar ve bu çalışmaların sonuçları birlikte düşünüldüğünde öğretilmesi ve öğrenilmesi tamamen dil becerilerini kullanabilmeye dayalı olan tarih’in, dil’e ne derece ihtiyaç duyduğu ve tarih için dil’in ne derece önem taşıdığı görülmektedir. Yine öğrenen ve öğreten konumunda olan bireylerin dil becerilerinin gelişmesini destekleyecek çalışmaların gerçekleştirilebileceği alanlardan bir tanesinin de tarih olduğu görülmektedir. Birey geçmişi dil’in kurallarına uygun olarak anlatırken, anlarken veya dinleyip, yazarken aynı zamanda dil becerilerini kullanmaktadır. Bu kullanma sırasında dil’den kaynaklanan hatalarını görebilme ve düzeltebilme fırsatını elde edebilmektedir. Bu nedenle bu araştırma tarih eğitimi ve dil’in yakın ilişkisini inceleyerek bu ilişkinin ortaya çıkardığı sonuçları bilim dünyasıyla paylaşmaktadır.

2.2.1. Dil Öğretimi ve Dil Öğretiminin Amaçları

Dil öğretiminin temel amacı bireyin kendini iyi ifade etmesi ve bilgilerini aktarması, okuyup dinlediklerini anlayabilmesidir. Bu, ferdin sosyalleşmesi adına çok önemli bir adımdır. Kelime hazinesi ise dilin genişliğinin en önemli göstergesidir. Anlatım beceri ve alışkanlığına sahip olmak, aynı zamanda kendini ifade edebilmek demektir. Kişinin kendini yeterince ve kolaylıkla ifade edebilmesi ise her türlü ilişkinin ve iletişimin en önemli parçasıdır. Tabii, zengin kelime hazinesine sahip olmak, yalnızca sözlükten kelime ezberlemekle mümkün değildir. Önemli olan aynı zamanda bildiği kelimeleri en verimli şekilde, en uygun yerde, en etkili ve doğru bir biçimde kullanmaktır. En sevilen edebi türlerden olan şiirin özünde duygu ve bilgi yoğunluğunun olması, bunun önemini göstermesi bakımından dikkat çekicidir (Çeçen, 2002). Bütün bunlar dili etkili kullanabilmenin ancak temel dil becerilerini yerine getirebilmek ile mümkün olabileceğini göstermektedir. Pek çok insanın kendisini yeterli gördüğü dil ve dilin sosyal hayattaki kullanımı, bilimsel olarak irdelendiğinde yine pek çok insanın dil becerilerini yaşamlarının tüm evrelerine (eğitim, öğretim, sosyal ve kültürel yaşam) uygulayamadığını göstermektedir. Bu bağlamda temel dil becerilerinin öğretimi ve bu becerilerden yeterli düzeyde istifade edilmeye çalışılarak eğitim, öğretim ve günlük yaşamda kullanılması, büyük önem taşımaktadır.

Dil becerileri anlama ve anlatma olarak temelde ikiye ayrılmaktadır, Anlamayı okuma ve dinleme, anlatmayı da yazma ve konuşma becerileri oluşturmaktadır. İşte bu beceriler açısından kelime hazinesi ele alındığına bireyin, duygu ve düşünceleri yazma ve konuşma yoluyla ifade ederken kullandığı kelimeler anlatmaya yönelik kelime hazinesini, dinlediği ve okuduğunu anlama süreçleri de anlamaya yönelik kelime hazinesini oluşturmaktadır (Kurudayıoğlu, 2005).

İyi bir ana dil eğitimi görmüş kimse, kendisine anlatılmaya çalışılan bir bilgi, duygu ya da düşünceyi, herhangi bir noktayı atlamadan, sırasını bozmadan, olduğu gibi kavrayabilir, anlayabilir. Yazılı bir metni böylesine anlamak ise, sözlü anlatılanı anlamaya göre daha karmaşık bir iştir. Çünkü yazılı metinde önce yazıyı, yazıdaki düğüm noktalarını çözmek gerekir. Bunun içindir ki okullarımızda okumaya, yazılı bir metni anlatmaya büyük önem verilmektedir. Bu, yerinde bir tutum olmakla birlikte

günümüzde görsel ve işitsel araçların hızla gelişerek günlük hayatımızda çok etkin bir rol kazanmış olması, dinleyerek, dinlemesini bilerek anlamayı da ön plana getirmiş bulunmaktadır. Toplumsal ve demokratik yaşayışın gelişmesi, radyoda, televizyonda, açık havada ya da bir salonda izlenen bir konuşmayı anlamının önemini büyük ölçüde arttırmıştır (Demirel, 1999).

Bir milletin inşasında son derece önemli olan dil ve özde ana dilimizin öğretilmesi esnasında ne tür problemlerle karşılaşmaktadır? Okullarımızda Türkçe öğretimi probleminin kaynağı hep kullanılan metottan oluşmuştur. Türkiye’de bugünkü sistem “ben” üzerine kurulmuştur. Halbuki “biz” sistemi üzerine kurulmalıdır. Bu böyle olmazsa birey hiçbir zaman içinde yaşadığı toplumla kendisini aynileştiremez (Bayram, 2007). “Biz” sistemi ise ancak dili kurallarına göre inşa edebilmekle mümkün olabilir.

Öğrencilerin okulda öğrenme düzeni çerçevesinde özel iletişim ve düşünme yolları geliştirilmeli midir? Eğer öğrenme istenilen şekilde gerçekleştirilmiyorsa; bu onların bir tür zekâ problemlerinden mi, yoksa zayıf iletişim becerilerinden mi kaynaklanmaktadır? Bunlardan biri veya her ikisinden kaynaklanıyorsa, bu problemlerin kökleri nerede bulunabilir? Böyle bir düşünce, bizim iki önemli kaynağı gözden geçirmemizi zorunlu kılmaktadır. Bunlar evden mi veya okuldan mı yoksa her ikisinden mi kaynaklanmaktadır? (Karakaya, 2007).

Bernstein’in bu konuda yapmış olduğu bir araştırmasının sonuçları incelendiğinde burada ilk olarak aile kaynaklı faktörler ön plana çıkmaktadır (Karakaya, 2007). Bunlar;

- I) Evin fiziki şartları,
- II) Ailenin ekonomik geliri
- III) Ailelerin eğitim seviyeleri
- IV) Ailelerin eğitime karşı tutumları
- V) Çalışan sosyal sınıf çocuklarını okulun asimile etme gücü
- VI) Aile büyüklüğü
- VII) Ailede Anne ve Babanın mesleği ve kullanılan dil

Bu faktörlerin yanı sıra öğrencilerin geldikleri bölgeler, bu bölgelerin kültürleri, sosyal geçmişleri de öğrencilerin dili kullanma biçimlerine etki etmektedir. Öyleyse dil bireyin tek başına inşa edebileceği, geliştirebileceği basit bir sistem değil, bireyin

çevreyle bütünleşmesini zorunlu kılan tamamen üst düzey becerileri gerektiren bir sistemdir.

2.3. Tarih Eğitimi ve Dil İlişkisi

Türkçe dışındaki derslerin ve bu derslerin öğretmenlerinin de çocuktaki yani “öğrencideki” dil gelişimi üzerinde önemli bir yeri vardır. Çünkü dil demek hayatın kendisi demektir. Dil, hayatın her safhasında, dolayısıyla da her derste kullanılan bir araçtır. Bunun için diğer dersler, Türkçe dersi için yardımcı kaynak özelliği taşır (Albayrak, 2001).

Türkçe öğretiminin yalnız Türkçe dersine bırakılmaması, Türkçe öğretimi açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü dil dersi, bilgi değil, bir beceri dersidir. O bakımdan bütün derslerle ilişkisi vardır.

Dil becerilerinin etkili olarak kullanılabilmesi derslerden bir tanesi olan tarih dersi, yukarıda ifade edildiği üzere dil öğrenimini destekleyen ve öğrencilerin dil becerilerini kazanmalarına yardımcı olan bir özelliğe sahiptir. İki disiplin arasındaki bu yakın ilişki tarih dersi için de büyük bir avantaja dönüşmektedir. Öyle ki; dilin tarihin algılanması, anlaşılması ve anlatılmasındaki önemi dil ve tarih eğitiminin birbirleri için vazgeçilemez disiplinler olduğunu göstermektedir. Öğrenciler tarih dersinde dil becerilerini pekiştirirken aynı zamanda tarihi sağlıklı olarak algılama, anlama ve ifade ederek yazabilme becerilerini de kazanmış olurlar.

Coffin (2006, s.1, 2), “Öğrencilerin yazma becerilerine ait yöntemleri içerisindeki farklı dil seçimleri onların orta eğitim öğretim yaşamlarının başından sonuna kadar artan çok kültürlülük düzeyiyle ilgilidir. Tarihsel dilin (ifadenin) araştırılması ilginç gelse de araştırılmamış olması da o kadar ilginçtir.” demektedir. Tarihsel dil, tarihsel ifadenin etraflı bir tanımı olarak görülebilir. Eğitim amaçlı uygulamaların gelişimini sağlamak için değişmeyen temeller şart koşar ve anlamada gizli kalmış zorlukların keşfedilebilmesini sağlayabilir.

Bernbaum; dil ve iletişim problemlerinden kaynaklanan (tarih eğitiminde ortaya çıkan) zorluklara dikkat çekmek ve de zorlukların en aza indirilmesinde veya aşılmasında yardımcı olacak metotlar tavsiye etmektedir. Temelde, tarih eğitimindeki dil

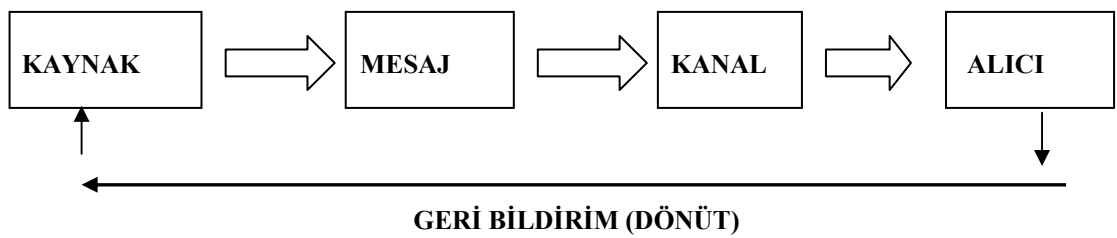
ve iletişim problemi sadece genel iletişim probleminin bir parçasıdır. İletişim çalışmaları alanındaki güncel çalışmalar dinleyiciler tarafından “mesajın” anlaşılması ve tarifindeki geniş çeşitliliği göstermeye hizmet etmiş ve şu şekilde çeşitlenebilecek faktörleri açıklamaya çalışmıştır: dinleyicilerin yaşı, mesajın iletildiği durum, dinleyicilerin ölçülen zekâları, dinleyicilerin sosyal sınıfı, mesajın şekli, dinleyicinin cinsiyeti. Bu aşamada araştırma bulguları öğretmenlerin günlük aktivitelerine açık yönlendiriciler sunamamakta, fakat beklenileceği üzere yapılan araştırma türü öğretmenleri kendi çalışmalarına daha sorgulayıcı ve problem merkezli yaklaşım sergilemelerine yöneltmektedir. Ek olarak, genel problemin bir parçası olmasının yanı sıra, tarihi bilgiler ve kavramların iletimi kendilerine özgü zorluklar ortaya koymaktadır (Bernbaum, 1972).

Geçmişle ilgili bilgi dağarcığını oluştururken kullandığımız ikinci bir yol da tarihsel görüşleri ve tarihsel konseptleri içeren ne tip dillere sahip olduğumuzu düşünmek olmalıdır. Tarihçiler ve tarih öğretmenleri de kendi aralarında tarihin dilbilimi açısından bakıldığında zor oluşu konusunda ikiye ayrılmışlardır. Şöyle ki; bazı tarihçiler tarihin, geçerli bir çok tarihi birikimi, öğrencilere çok karışık ve anlaması zor bir hale getiren karmaşık dilbilgisi kurallarıyla dolu olduğunu öne sürerler. Bu açıdan bakıldığında geçmişe yönelik bir konunun anlaşılması, o döneme ait bir kelime haznesinin gerekliliğini doğurur. Diğer tarihçiler ise tarihin insan tecrübeleriyle oluşan bir kavram olmasından dolayı, özel bir dile ihtiyaç duymadığını savunurlar; yani tarihin dil birikimi sadece öğrenciler tarafından bu uğurda araştırmalar yapılırken üst üste binen entelektüel bir birikimdir. Çünkü dil, zaten tarihte ortaya çıkan spesifik olayları karşılayabilecek genel kavramları içeren bir olgu olarak karşımıza çıkar (Husbands, 1996).

Dilin doğası, yukarıda görülen tartışmada olduğu gibi, geçmişte yaşananların üst üste konulmasıyla oluşan bir sürecin parçası olabilir. Fakat tarihçiler dili sık sık edebi ya da günlük bir şekilde kullanmaktan kaçınmışlardır, ya da öğrenenler için zorluklar oluşturacak şekilde kullanmışlardır. Edwards'ın gösterdiği üzere, tarihin bu karakteristiği, öğrenilecek olan nesneyi her zaman daha soyut bir hale getirmektedir (Husbands, 1996).

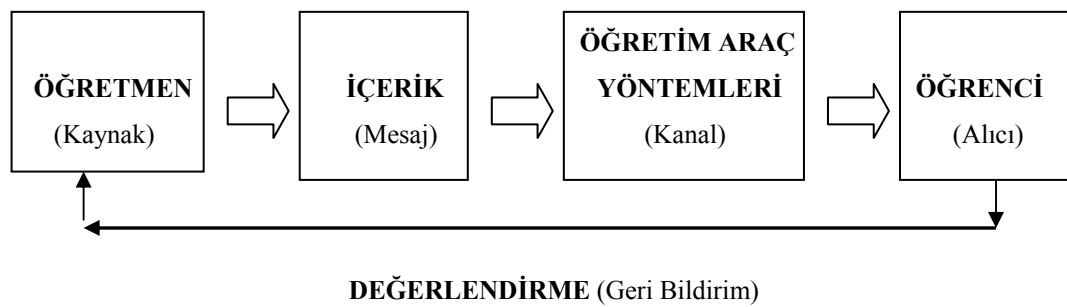
Tarihin insanlara aktarılması ve tarihin öğrenenlerce doğru algılanmasında önemli bir rolü olan tarih eğitimi, kaynaktan çıkan mesajın doğru bir şekilde alıcıya ulaşmasını sağlamaktadır. Bu süreç ise iletişim becerileri başka bir ifade ile dil becerileri ile mümkün olmaktadır.

İletişim süreci incelendiğinde bu sürecin kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve geri bildirim (dönüt) olmak üzere beş temel öğeden oluştuğu görülmektedir. İletişim sürecinde yer alan bu öğeleri şematik olarak şöyle gösterebiliriz:

Şekil 2.1. İletişim şeması (Büyükkaragöz, 1999, s.36)

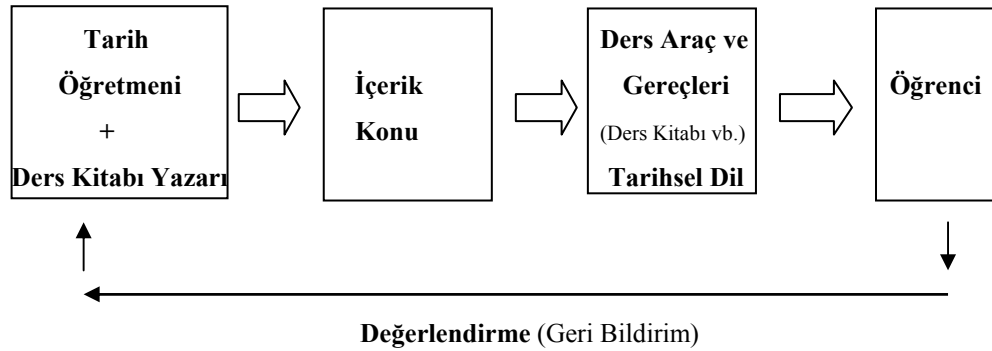
Şekil 2.1’de iletişimin kaynakla alıcı arasındaki mesaj alış-verişi olduğu görülmektedir. Öğrenme - öğretme süreci incelendiğinde bu süreçte bir iletişim olduğu görülmektedir. İletişimin öğrenme-öğretme süreci ile olan ilişkisini şematik olarak şöyle göstermek mümkündür:

Şekil 2.2. Öğrenme ve öğretme süreci iletişim şeması

Şekil 2.2’de görüldüğü gibi iletişim süreci sınıf içine uyarlandığı zaman öğretmen “kaynak”, öğrenci “alıcı” durumundadır. Öğretmen içeriği “mesajı” başta sesi olmak üzere çeşitli araçlar (kanallar) kullanarak değişik yöntem ve tekniklerle öğrenciye

ulaştırır. Bu nedenle öğretme-öğrenme süreci bir iletişim sürecidir. Yani öğretme-öğrenme- eğitim ve iletişimi birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Öğrenme, iletişim işleminin alıcının beyinde geçen parçasıdır. Öğretme ise iletişimin kaynaktan alıcıya kadar olan boyutunu kapsamaktadır (Büyükkaragöz, 1999).

Şekil 2.3. Tarih öğretimi iletişim şeması

Şekil 2.3'te görüldüğü üzere iletişim süreci tarih derslerine uyarlandığı zaman tarih öğretmeni ve ders kitabı yazarı “kaynak”, öğrenci ise “alıcı” durumundadır. Konu ise öğrenciye (alıcıya) ulaştırılacak “mesaj” yani “içerik”, konudur. Tarih eğitimi ve dil ilişkisi tam burada kendisini göstermektedir. Tarih dersinde öğretilmesi planlanan konunun öğrenciye sağlıklı ve doğru olarak ulaştırılması ve öğrenci tarafından alınmasındaki en etkili kanal ise ders araç gereçleri ve bu araç geçelerin kullandığı tarihsel dil’dir. Hem tarih öğretmenin hem de ders kitabının kullandığı tarihsel dil, öğrencinin tarihsel anlayışının gelişimi ile doğrudan alakalıdır. Öyle ki tarih dersinin her iki kaynağı niteliğinde olan Tarih öğretmenin ve ders kitabı yazarlarının kullandığı kelimeler, cümle yapıları ve anlatım biçimleri, alıcı konumunda olan öğrencinin verilmek istenen mesajı net olarak alabilmesine etki etmektedir. Bundan dolayı gerek tarih öğretmenin gerekse de ders kitabının kullanacağı kanalı “dili”; öğrencinin algılama, kavrama ve yorumlayabilme yetilerine göre seçecek olması öğrencinin tarih öğretiminin genel ve özel amaçlarına ulaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Tarih sınıfta hazır bir şekilde canlandırılacak bir ders değildir. Aslında geçmiş soyutlamaların ve evrensel sınıflamaların hayali düzenlemesini içerir. Dil bilimsel olarak, öğrenciler için özellikle problematik olması muhtemeldir. Daha önce de söylendiği gibi kanıtlar bütün genç öğrencilerin sözcüklere doğru göndermeleri yapmada zorluklar yaşayabileceğini ve yüksek oranda çalışan sınıf çocuklarını içeren

sınıf veya okullarda bu problemlerin yaygın olabileceğini ortaya koymuştur. Tarih eğitiminin soyut özellikleri bu bağlamda en sert zorlukları doğurabilir ve psikolojik araştırmalardaki kanıtlarda durumun böyle olduğunu göstermektedir (Bernbaum, 1972).

Weyrich'e göre; tarih öğretimi, gençliği her günkü faaliyetleri ile haldeki hayatı görmek üzere terbiye etmelidir. Çocuk sezmelidir ki, hayat bir –olan- değil, bir olmuş olan- ve daima –olmakta olan- bir şeydir. Fakat çocuk kalplerinde doğaya dair bir kavram uyandırmak için tuttuğumuz yol ile de tarih fikrini uyandırabiliriz. Bu yolda doğa ile içli dışlı ilişki, gözlem ve dinlemektir. Tarih için ise geçmiş günlerdeki insanlarla içli dışlı olmak, geçmişin koyu renkteki günlerinin şahidi olan ve günümüze kadar sokulan olaylar ve konular halinde bizce kavranması mümkün olacak kadar yakına getirerek görebilmektir (Kaya, 1939). Olayların ve konuların yakına getirilerek anlaşılabilir bir şekilde görülebilmesinin geçmişin her şeyi ile anlaşılabilir olmasıyla alakalıdır.

Mesela, bir kelimenin kullanıldığı durum ve bağlam zamanla değişiklik gösterebilir. Örneğin, “parti” ve “fabrika” kelimeleri 18.yy'da var olanlardan farklı karşılıklara sahiptir. Modern bir insanın fabrika algısı, fabrikanın kendisi değiştiğinden 18.yy insanının fabrika algısından farklıdır. Bu yüzden tarih öğretmeni dil kullanımında özel bir zorlukla karşı karşıyadır. İlk olarak, kelimelerin bugünkü halini, sonra geçmişte olduğu halini ve sonuncu olarak da öğrencilere görüldüğü halini dikkate almak zorundadır. Öğrencilere bugünkü yaşantılarıyla ilgili bir şey aktarmak çok zor olamayabilir fakat parti, tarla ve fabrika gibi kelimelerle ilgili olarak ihtiyaç duyulan bu değildir. Çünkü öğrencilerin kafasındaki karşılık onların modern yaşantılarıyla alakalı olacak yani 18. yy ile alakalı olmayan bir yaşantı şeklinde. 18.yy da bu kelimeler çok farklı şekillerde kullanıldığından ötürü öğretilmesi gereken bu kelimelerin 18.yy karşılıklarıdır (Bernbaum, 1972).

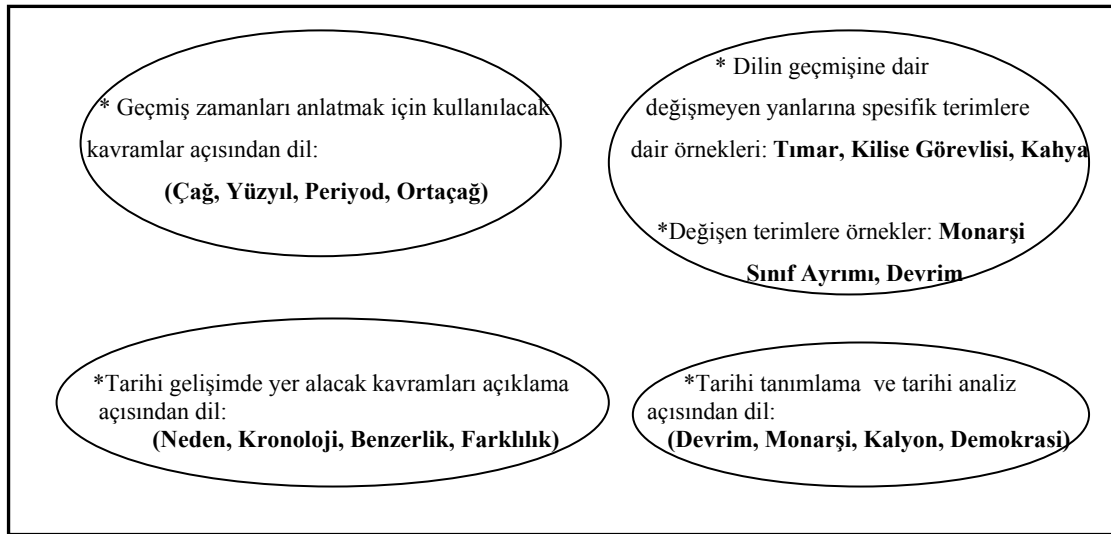
Kelimelerin tarihi süreç içerisindeki değişimlerinin günümüzde ortaya çıkarttığı yukarıda ifade edilen zorlukların yanı sıra bir diğeri de tarihi öğrenmenin dilbilgisi açısından zorluklarıdır. Odaklandığımız başlıca dilbilgisi zorlukları, öğrencilerin tarihi içeriği anlamalarının gerektiği, kitaplardaki dillerdir. Elbette ki, öğrencilerin de onların bu konularda konuşmalarını sağlayacak tecrübelerine ihtiyaçları vardır, kalıntıları incelemek, değişik modelleri inceleyerek değişik içerikleri öğrenmek, bunların tümü

öğrencilerin gereken arka plan bilgisini elde etmelerini sağlayabilir. Disiplinli bilginin ana kaynağı ise, tarih kitaplarıdır ve işte bu yüzden tarihsel öğrenmedeki dilbilgisi zorluklarını anlamada en önemli rol tarih kitaplarını ayrıca aynı derece dilini de öğrenmektir (Schleppegrell, Achugar, Oteiza, 2004).

Elbette ki, eski dil (ya da diller), birçok değişik içeriğe sahiptir; geçmişteki insanların inançlarını, düşüncelerini ve hareketlerini nasıl kelimelere döktüklerini algılamamıza yarayan içeriklerdir bunlar. Bunun yanında, tarihçilerin bu insanların tecrübe ettiği ve şekillendirdiği tarih oluşumunu da nasıl tanımladıklarını anlamamıza da yarar. Bu, sırasıyla tarihçilerin kullandığı bir yol olan zor ve soyut kavramları üzerinde ve de başka bir yol olan kendi deyimimle "düzenli prensipler" ismini vererek konu üzerinde fikir beyan etmeleri üzerine düşünmeyi içerir. Bununla kastetmek istediğimiz, geçmişle ilgili kullandığımız nedensellik düşüncesi, benzerlik, farklılık ve devamlılık düşünceleri vb. gibi örnekler geçmişle ilgili birikimlerimize şekil vermeye çalışmamızdandır (Husbands, 1996).

Şekil 2.4'te görüleceği üzere geçmişin dili (Tarihsel Dil), yani geçmişte yaşayan insanların dilleri, günümüz dillerinden farklıdır. Bu durum özellikle dilbilgisi açısından bizden farklı olan Eski Yunan, Eski Roma ve Aztekler gibi medeniyetleri incelediğimizde daha da bariz bir şekilde ortadadır. Yine de bu, yakın geçmişteki İngilizce konuşanlar için bile doğrudur. 15 ve 16. yüzyılın başlarındaki insanlar "centilmen" kelimesini kullandıklarına, kelimenin günümüz manasından oldukça farklı bir manayı ima etmişlerdir. "Haydut" kelimesi bugün 16.yüzyıldan temelini aldığı açık bir manaya sahiptir. Ancak kökü daha çok ortaçağa dayanmaktadır. Bu iki örneğe göre kısaca, zaman içerisinde anlamında değişiklik olan kelimeler soyut kelimelerdir diyebiliriz. Önemli ve açık örneklerden bir başkası ise "Sınıf" kelimesidir. Kelime klasik ve sabit bir manaya sahip olsa da, herhangi bir grubu ya da bölgeyi tanımlasa da, 17.yüzyıldaki sosyal göndermelerden uzak bir kelimedir. Modern anlamıyla sınıf, yani belirli bir sınıflandırma amacıyla kullanıldığı haliyle, 18 ve 19.yüzyıldaki hali ile ön plana çıkmaktadır. Elbette ki, çoğu öğrenci sınıf dendiğinde hemen kelimenin okulla bağdaştırılacak bir kelime olduğu yönünde hareket edecektir (Husbands, 1996).

Şekil 2.4. Tarihsel dil şeması (Husbands, 1996, s.31)

Barnes öğrencilerin, öğretmenin söylediği kelimeleri kendi kafalarındaki anlamlarla eşleştirdiğini söylüyor. Öğretmenin söylediği değirmen kelimesini kafalarında bugünkü anlamında düşünerek hareket ediyorlar ve ortaçağdaki anlamını çıkaramıyorlar. Benzer ancak daha karışık, eski anlamını koruduğu zannedilen kelimeler de vardır. Kral bunlar için iyi bir örnektir. Tarihçilerin kelimeyi, kralın şahsına hitap etmekten daha soyut bir manada kullanmışlardır; kelimeyi sık sık monarşinin basındaki, yani krallığın basındaki kişiye hitap etmek için kullanmışlardır. Bu oldukça zor bir durumdur, çünkü monarşi, krallık ve kralın yaptığı işler sürekli değişim gösterir. Ortaçağın sonlarında VIII. Henry'in şahsıyla bütünleşen monarşi, I. James ve I. Charles'e verilen kutsal hak ve 18. yüzyıldaki anayasayla elde edilen monarşiler, kavram olarak monarşi olsalar da birbirlerinden farklıdırlar. Son olarak da, monarşinin kendi içerisinde ayrılması gibi; bahsedilen örneklerdeki monarşilerde kendi aralarında farklılık göstermektedir. Örneğin 17. yüzyıl Fransa'sı ve 18. yüzyıl İngiltere'sindeki kutsal hak anlayışı birbirlerinden farklıdır. Fakat bu durum, öğrenenler için, monarşinin bugünkü anlamıyla kendilerini bütünleştirmelerinden mütevellit, geçmişteki monarşilerin kendileri aralarındaki farklarını anlamalarını oldukça zorlaştırmıştır. Birçok ergen öğrenci için, kral Britanya'da otoritenin sahibi olan insan anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, krallık kavramını öğrenecek öğrenciler için sık sık sırasıyla iki öğrenme çeşidi ortaya çıkmaktadır. Otoritenin ve kullanımının geçmişteki kullanımını öğrenmek ve otoritenin ve kullanımının günümüzdeki halini

öğrenmek... Bir öğrencinin bunlardan ilkinin öğrenmesi içinse geçmişle ilgili zorunlu bir kaç bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bu örnekte görüldüğü üzere, dilbilgisi ve içerik bakımından geçmişin öğrenme konusundaki problemler örtüşmektedir (Husbands, 1996).

Tarihi okuryazarlık sadece tarihi olayları öğrenmeyi değil, sonuç çıkarma yorumlamasını da kapsar. Diğer bölümlerde olduğu gibi tarihi konularda da çıkarımda bulunmak kanıt, tartışma ve yorumlama tekniklerini gerektirir. Öğrenciler tarihçiler gibi, tarih hikâyelerinin olayların farklı kısımlarını içerebileceğini anlarlar (Perfetti, Britt, Rouet vd. 1994). Bunu yaparken öğrencilerin kullanacağı kanal da yine dil ve dil becerileridir.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2006 tarihli 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programının Uygulanması İle İlgili Açıklamalar bölümünde ise tarihsel dil kullanımının önemi şu şekilde ifade edilmiştir:

“Öğretmen, öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde geçen, tarih metodolojisine özgü kavramları (kanıt, sebep-sonuç, süreklilik-değişim, benzerlik-farklılık gibi), zaman ve mekâna özgü tarih kavramlarını (Kurtuluş Savaşı, Tekalif-i Milliye, Kuvayi Milliye gibi) ve diğer gündelik kavramları (Cumhuriyet, Demokrasi, Türk Milleti, Türkiye, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Meclis, T.B.M.M. insan hakları gibi) öğrenmelerine dikkat etmelidir. Öğrencilerin hazırladıkları kavram ve zihin haritalarından yararlanarak – varsa- kavram yanlışlarını düzeltmelerine yardımcı olmalıdır.”

Öyle ki geçmişin dili olan tarihi günümüzün dilinden ayıran noktalar elbette ki bulunmaktadır. Geçmişin dilini günümüz dilinden ayıran unsurlar nelerdir? Geçmişin dilini anlayabilmek hiç şüphesiz geçmişteki olayların anlaşılmasını, yorumlanmasını ve ifade edilmesini kolaylaştıracaktır. Tarihsel ifadelerin anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi ise yine dilin kurallarına yönelik çalışmalarla mümkün görünmektedir. Bu bağlamda tarih ders kitaplarının ve tarihe ait yazılı metinlerinin incelenmesinde:

- I) Kelime Bilgisinin Analiz Edilmesi
- II) Cümlelerin Analiz Edilmesi
- III) Metinlerin Analiz Edilmesi gibi aşamalar yer almaktadır.

Yukarıda ifade edilen aşamalara göre; tarihsel metinler önce kelime bakımından sonra cümle bakımından ve son olarak da metin bakımından incelenmelidir. Bir dilin yapı taşlarını oluşturan kelime kavramı üzerine çok sayıda tanımlama ve sınıflama bulunmaktadır. Bütün dillerde var olan kelime, ilk bakışta anlaşılması kolay bir kavram olarak görülse de yakından bakılınca bunun o kadar da basit olmadığı anlaşılacaktır. Araştırmacıların kelime kavramını tarif ederken üzerinde durdukları ana noktalara bakacak olursak, anlam ve biçim boyutunu bir arada vermeye gayret ettikleri görülecektir. Kelime tanımlamalarındaki temel ayırt edici özellik “bağımsız” ve “anamlı” olmasıdır. Fakat bu iki özelliği bir tanım içinde buluşturmak da bir o kadar zordur. Şöyle ki genelde kelimeler anlamlı ve görevli olarak ele alınmaktadır. Bunun açılımı anlamlı ve anlamsız fakat görevli kelimeler olarak da yapılabilir. Görevli kelimelerden kasıt *için, fakat, ve* gibi edatlardır. Bu tür kelimeler, içinde geçtikleri bağlama göre anlam kazanmaktadırlar. Fakat şu da bir gerçektir ki dilde anlamsız birim ya da kelime yoktur. Görevli kelime olarak sınıflandırılan kelimelerin de cümleye kattıkları anlam yadsınamaz (Kurudayıoğlu, 2005).

Kelime teriminin tanımında bu karışık ve zor problemlere çözüm getirmek isteyen Bloomfield kelimenin “*dilde bulunan minimum düzeydeki serbest biçim yani yalnız başına olabilecek en küçük birim*” olduğunu söylemiştir. Bu tanım Türkçe dil yapısı içerisinde kelimeyi değil kelime kökünü ifade etmektedir. Aynı zamanda birleşik kelimeleri de içine almamaktadır. Dolayısı ile bu tanımlama Türkçe kelimeler için uygun değildir. Görülüyor ki kelime sınırları dilden dile farklılık göstermektedir. Bu anlamda yabancı diller için yapılan kelime tanımları Türkçe kelimelere uygun düşmeyebilir. Yani başka bir dil için dikilmiş elbise Türkçe’ye dar ya da geniş gelebilir. Bundan dolayı elbisenin Türkçe için dikilmesi gerekmektedir. Bütün bunlardan yola çıkarak Türkçe kelime sınırlarını belirlemek oldukça güç olmasına rağmen en azından bu çalışma için kaçınılmazdır (Kurudayıoğlu, 2005).

Göz ardı edilmemesi gereken bir husus da zeka ile öğrenilen kelime ve kavramlar arasında doğrudan bir ilişki olduğudur. İnsanlar bildikleri kelime ve kavramlar ölçüsünde düşünebilir, anlayabilir, bildiklerini yorumlayabilir ve birtakım yeni sonuçlara ulaşabilirler (Yılmaz, 1996). Dolayısıyla zihinsel kavrayış içinde ciddi bir kelime dağarcığına ihtiyaç vardır (Çeçen, 2002).

Anlatım beceri ve alışkanlığının kazandırılması, kazandırılmak istenen her türlü beceri ve alışkanlık gibi bir altyapı ve temel ister. Bunun içinse, konuyla ilgili bilgiyle donanmış olmanın yanında yine başta konuyla ilgili olmak üzere yeterli sözcük dağarcığına ihtiyaç vardır. Zira zengin kelime hazinesi serbestliği ifadede doğruluk ve netliği sağlar (Casson, 2000).

Sosyal bilimler içerisinde yer alan tarih ve tarih eğitimi de anlatım beceri ve alışkanlığını kazanmış geçmişini doğru anlayabilen ve yorumlayabilen bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin tarihi doğru anlamaları, yorumlamaları ve karşısındaki bireylere anlatabilmeleri de tarih eğitimi almakta olan öğrencilerin bu konu üzerine yeterli alt yapıya sahip olması ile mümkündür. Sosyal bilimler içerisinde yer alan, okuduğunu anlamaya ve anladıklarını yorumlamaya dayalı bir ders olan tarihin de, öğrenciler tarafından daha rahat ve kalıcı olarak anlaşılabilmesi tarih dersi içerisinde geçmekte olan kelime bilgisinin öğrencilere kazandırılması ile mümkün olacaktır. Tarih dersi içerisinde işlenmekte olan konular hakkında yeterli kelime hazinesine sahip olamayan öğrencilerin hem tarihin öğrenilmesi ve kavranmasında zorluk yaşadıkları hem de öğrenmiş oldukları bilgileri aktarırken zorluk çektikleri görülmektedir.

Günlük konuşmalarda, bir düşüncüyü, bir duyguyu ifade etmede zorluk çekildiğinde, uygun kelime bilinemediği veya hatırlanamadığında herkesin sıkça kullandığı bir sözcük olan “şey”; maalesef tarih derslerinin bir parçası olan sözlü ölçme ve değerlendirme sorularının da bir parçası haline gelmektedir. Net ve anlaşılır bir şekilde yöneltilen tarih sorusuna verilen bir cevap neredeyse “şey” lerle dolu bir maziye dönüşmektedir. Bu durum hem soruyu yönelteni, hem soruya cevap vereni hem de her ikisini dinleyenlere açıklanması güç bir olaylar ve olgular karmaşası sunmaktadır. Bunun sebebine inilecek olduğunda ise yine karşımıza alanla ilgili kelime bilgisi ve kelime bilgisinin (kelime hazinesi) yetersizliği çıkmaktadır.

Tarih eğitimi'nin sözlü olarak işleniş tarzı ve ifadeye dayalı bir ders olarak karşımıza çıkması tarih eğitimi içerisinde dil ve dil becerilerinin de büyük önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Bir ders kitabındaki paragrafta farklı işlevsel parçalarla çalışmak öğrencileri; tarihçilerin dikkate değer bir konuyu nasıl inşa ettiklerini görmelerini sağlar. Dilin işlevsel olarak analiz edilmesi ve bu analiz iskelesi

öğrencilerin tarih ders kitaplarında mevcut olan anlam farklılıkları üzerinde odaklanması ve tek bir konu ile derinlemesine çalışması ile anlamasıdır. Yapı ve işlev bağımsız olarak incelenemez çünkü dilbilimsel tercihler her zaman anlam üretmede işlevseldir ve dil bilimsel tercihler buradaki içeriğin (anlamın) merkezidir (Schleppegrell, Achugar, 2003).

Türkçe, Türk Dili gibi derslerde ifade edilen “kelime” kavramının yanı sıra tarih dersleri içerisinde geçmekte olan kelimeler ve bu kelimelerin çeşitleri, fonksiyonları ve kullanım alanlarının da incelenmesi gerekmektedir. Tarihin bir dili olması ve bu dilin etkili olarak kullanılabilmesi de hiç şüphesiz bu dilin özelliklerine dayanmalıdır. Tarihi anlatan dil veya tarihsel dil incelenirken bazı kıstaslar esas alınmalıdır. Bu kıstaslar tarihin dilbilgisini oluşturmaktadır. Tarihsel anlamı dilin analizini yaparak elde etmek Halliday’ın fonksiyonel dilbilgisi kuralları üzerine dayandırılmıştır. Bu kurallar anlamın üç çeşidi üzerine yoğunlaşır.

- I. Tecrübeye Dayanan Anlam (Şu anda ne oluyor?)
- II. Kişiler Arası Anlam (Kişilerin oynadığı roller)
- III. Yazımsal Anlam (Bilginin düzenlenmiş biçimi)

Bir yazıya bu perspektiften bakmak öğrencileri öğretmenlerin genelde sordukları şu sorulara yanıt buldurabilirler; Kim yer alıyor?, Ne oluyor?, Ne zaman ve nerede oluyor?, Neden bu kadar önemli? Bu bilgiyi bulmanın bir yazıdan anlam çıkarma stratejilerine bağlı olduğu gibi, fonksiyonel dilbilgisi yaklaşımı da öğrencilere bu anlamların nasıl oluşturulduğu ve bir tarihi bilginin nasıl oluştuğu ve sunulduğuyula ilgili analiz yaparken kullanılacak stratejileri içerir (Schleppegrell, Achugar, Oteiza, 2004).

Halliday’ın işlevsel dil iskeleti hakkında ilgi toplayan hali hazır aktivitelerdir. Bu iskelet sunucu (tarihçi, tarih öğretmeni) ve yazarlara eş zamanlı üç unsura uygun dil sistemi içinde elde edilebilen durumlardan seçenekler önerir. Bu üç unsur ise şunlardır:

- I)- Dünyanın bir tasvirini yaptırmak
- II)-Sosyal ilişkiler çıkartmak
- III)-Bu anlamları bir mesaja dönüştürmek.

Tarih öğretmeni kitaptan tarihi bilgi ve okul seviyesinde bilgiler içeren bir bölüm seçer daha sonra öğretmen, öğrencilere dilin seçimi konusunda liderlik yapar. Bu

seçimler yazarın bölümü yazarken kullandığı dildir. Öğrencilerin bu bölümleri incelerken karşılaştığı sorunlardan bir tanesi de bariz tarih olaylarını kavramak için alakalı olayları tanımlamaktır. Her bir cümle bir olayla ilgili değildir, yani ilk adım olarak, öğrenciler yazıyı değişik noktalara ayırarak tarihçilerin kullandığı kelimelerle eşleştirirler ve tarihçilerin oluşturmaya çalıştığı anlamları kavramaya çalışırlar. Tarihi anlamları kavramaya çalışırken metinlerde kullanılan kelimeleri incelerler. Bu kelimeleri anlamsal açıdan inceleyebilecekleri gibi cümle içerisindeki işlevlerine göre de incelerler (Schleppegrell, Achugar, 2003).

Öğrenciler her cümledeki gramatik alakaları ve kullanılan kelimelerin tipini anladıklarında, değişik cümle topluluklarında değişik pay sahibi olan noktaların rollerini öğrenmeye başlıyorlar demektir. Örneğin, icraat içeren fiiller gösterirler; kimin kim üzerinde icraat gösterdiği, düşünce fiilleri içeren cümleler söyleyenleri ya da değişik bakış açısı içeren tecrübeleri ve arka plan oluşturan ve tanım içeren bağlayıcı fiiller içeren cümleler içerirler. İsim grubu şeklinde ve değişik konuların objeleri olarak yer alan noktaları bularak, öğrenciler bu dilbilgisel iştirakçilerin rollerini ve vermeye çalıştıkları mesajları algılayabilirler.

Örneğin, cümlelerdeki icraat fiilleriyle yer alan iştirakçileri analiz ederek, tarih yazılarında birbirleriye aralarında güç ilişkileri bulunan kişilerin bu ilişkileri ortaya çıkabilir. Örneğin Schleppegrell, Achugar ve Oteiza'ya ait bir çalışmadan alınmış olan aşağıdaki paragraf, Missouri Antlaşmasından alınmış ve tablo analizi ile takip eden, kimin yer aldığını gösteren ve kimin (yapan ya da idrak eden) üzerinde icraat uygulandığını (olaydan etkilenen) ve bu uğurda yazıda kastedilen icraatın ne olduğunu aydınlatan bir paragraftır.

“Missouri halkının çoğunluğu yanlarında zamanında köle olarak kullanılmış Afrikalı Amerikanları bölgeye getirdiler.1819'a gelindiğinde Missouri Bölgesi 50.000 beyaz ve 10.000 köleye (siyahî) yer alıyordu. Missouri meclise bir eyalet olarak başvurduğunda, anayasası köleliğe izin verdi.

819'da, birlikteki 11 eyalet köleliğe izin verdi ve 11'i vermedi. Her eyaletten iki kişi, bu nedenden dolayı kölelik ve özgür eyaletler olarak ikiye ayrıldı. İşte bu durumda Yeni eyaletin kurulumu o dengenin canını sıkardı”.

Eylemi gerçekleştiren	Eylem	Eyleme maruz kalan
Missouri halkı	getirdi	köleliğe maruz kalmış Afrikalı Amerikanları
Missouri	başvurdu	Meclis'e
Anayasası	izin verdi	köleliğe
Birlikteki 11 eyalet	izin verdi	köleliğe
11 eyalet	izin vermedi	köleliğe
Yeni eyaletin kurulumu	canını sıkardı	denge

(Schleppegrell, Achugar, Oteiza, 2004, s.79)

İcraatlarda eylemi yapan ve eyleme maruz kalanlara bakıldığında, öğrenciler burada ne olup bittiğini ayırt edebilirler. Örneğin denge kelimesinin ne manaya geldiğini çıkarabilirler ve Missouri antlaşmasında denge kelimesinin ne anlama geldiğini çıkarabilirler. Ayrıca öğrencilere bu cümlelerde eylemi yapanın kim olduğunu söylemeleri de istenmiştir. Öğrenciler Afrikalı Amerikan kölelerin eylemi gerçekleştirenler olarak yer almadığını anlamışlar ve tarihçilerin dil seçiminin tarihi nasıl şekillendirdiğini görmüşlerdir. Tarih derslerinde dil'in bu örnekteki gibi işlevsel hale getirilmesinin öğrencilerin tarihsel anlayışlarına olumlu anlamda katkı yaptığı görülmektedir. Bu nedenle tarih öğretiminde kullanılan dil'in bir araç olduğu bilincinden biraz daha ileriye gidilecek olduğunda bu dil'in aynı zamanda tarihsel anlayışın gerçekleşmesinde bir teknik bir metod olabileceğide görülmelidir.

Tarihsel dilin ya da zamanın dilini düşünmek zorunda mıyız? Bir bağlamda belki de değiliz. Şöyle ki: Tarihsel dil öğrencilerin ileri seviye eğitimi içindir, gün geçtikçe karmaşıklaşan karışık dilin gelişimi ve yeni, alışık olmadığımız ve karışık terminolojinin anlaşılması içindir. Tarihsel dile karşı bilinçli olmak (devrim kelimesinin karmaşıklığı ve gün geçtikçe değişen krallık kavramı gibi...) tarihi öğrenirken elde edilen ürünler olabilir. Bir başka deyişle, tarihsel dili kullanma becerisi, tarihin öğreniminde ve öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Tarihsel dil kullanımı hem dili kurallarına uygun olarak kullanabilmeyi hemde tarihin unsurlarına (kronoloji, kavram, sebep-sonuç vb.) bağlı kalmayı zorunlu kılmaktadır.

2.4. Profesyonel Tarihçilik ve Dil İlişkisi

Yakın geçmişte, hatta günümüzde tarihçiliğin tarihini yazanlar, hangi çağın modern tarihçiyi yarattığı konusunda birlik içinde olamamışlardır. 20. yüzyılın son

çeyreğinde tarihçinin işlevi göz önüne getirildiğinde “modern tarihçi”nin başlangıcını bulmak daha da zorlaşmıştır. Bu belirsizliklere karşın, genellikle, Voltaire ilk modern tarihçi olarak kabul edilir. Kimileri de 19. yüzyılda Alman tarihçilerin ulaştıkları aşamayı, akademik açıdan devrim sayarlar. Burada tarihçiye nasıl bir anlam verdiğimiz onu ne tür bir işleve yükümlü kıldığımız önem kazanmaktadır (Özbaran, 2005).

Tarihçi bakış açısı insanlığın en yeni müktesebatından biridir. İptidai (ilkel) insan, bundan tamamen mahrumdur. Çünkü ona, iptidai insanda mevcut olmayan donanımların yardımı olmayınca ulaşamaz. Tarihçi bakış açısı, başka zaman ve mekânda yaşayan diğer insanların hayatını, tarihçinin hayalinde çok net bir şekilde canlandırabilecek vesikaların kayıt ve muhafazasını göz önünde bulundurur. Bu, o kadar net olmalı ki tarihçi, bu yabancı hayatın en az kendisinin ve çağdaşlarının bugün yaşadıkları hayat kadar, aynı objektif değere ve ahlaki arzulara sahip olduğunu kabul edebilsin. İnsan, medeniyetin akışı içerisinde tarihçi olmayı seçtiği vakit, sadece kendi varlığının geçmiş bir nesil için haklı olarak ifade ettiği ehemmiyetin manasını kavramakla kalmaz; aynı zamanda, kendi seleflerinin hissiyatına da ortak olur. O, buna kabildir. Çünkü bir tarihçiyi mazi'nin arşivlerini incelemeye sevk eden, hasbi bir meraktır. Öyle bir merak ki, bu, her canlının hıfz-ı hayat için, kendini ihata eden şeyler hakkında, hissettiği belli bir ölçüdeki merakın hudutlarını çoktan aşar (Toynbee, 2008).

Batı tarihçiliğinin geleneği Herodotos ve Thukydides ile eski Yunan'a; Livius ve Plutarkhos ile de Roma İmparatorluğuna uzanır. Her ne kadar daha önceleri, Ön Asya devletlerinde olayların kaydına, kral listeleri gibi malzemenin toplanılmasına rastlanılmışsa da, tarihsel düşüncenin eski Yunan'da ortaya çıktığı gözlenmiştir. Bodrumlu Herodotos'un tarihten isteği ve beklentisi ve onu tarihçiliğin öncüsü yapan çalışmasının amacı ise şudur:

“İnsanların yaptıklarının zamanla sönüp gitmemesi, Helenlerin olsun, barbarların olsun, başardıkları büyük, şaşmaya değer işlerin adsız sansız yok olmaması, bilhassa neden birbirlerine karşı savaşlar yaptıklarını bildirmek için sorup öğrendiklerini yazmak”.

Böyle bir istekle yazılmış, belirli bir plana göre hazırlanmış, bir ana düşünceye dayandırılarak şekillendirilmiş ilk tarih eseri olan bu çalışması kendisine “tarihin babası” unvanını kazandırmıştır (Özbaran, 2005).

Eski Yunan ve Roma'dan Orta Çağlara gelindiğinde ise tarihçiliğin kısır bir döngüye girdiği görülür. Ortaçağda tarihçilik, Yunan ve Roma mirasını geliştirememiş ve kendisini geliştirebilecek yeni bir felsefe veya yöntem de ortaya koyamamıştır. Ortaçağ tarihçisi hala olguları konusunda rivayete bağımlıdır ve o rivayeti eleştirmek için hiçbir etkili silahı yoktur (Collingwood, 1996). Öyle ki bu dönemde tarihçilerin hayat görüşlerindeki kısırlık yazdıkları tarihe yansımaktaydı. İlkel ve batıl inançlar, düşüncelere yön veriyordu.

Tarihçiliğin tarihini kaleme alan H.E. Barnes, O dönemlerdeki tarihçiliği, tarihçiliğin serüveni içerisinde şöyle yerleştirmiştir:

“Bu dönem (Ortaçağ) tarihsel yargı fikrinden, tarihsel gerçek duygusundan uzaktı, eleştiri anlayışından tamamen yoksundu. Dinin egemenliğindeki topraklarda sınırsız hükmünü sürdüren otorite ilkesi, geleneksel inançlar kadar tüm adetleri de korudu. Kişi, her yerde araştırmaya değil, inanma eğilimli idi. İdeal ile gerçek, şiir ile tarihsel gerçek arasında ayırım yoktu. Kaynağın doğru olup olmadığı sorusu hemen hemen kimseyi ilgilendirmiyordu; yeter ki sonuç, mevcut haklar, temel çıkarlar ve yaygın inançlara uyum sağlasın (Özbaran, 2005, s.65-66).”

Bu dönemde tarihçiliğin temsilcileri diğer kültür dallarında olduğu gibi, kilise adamlarıydı; tarihçiliğin ürünleri de bunların yazdığı kronikler/yıllıklardı. Bu yüzyılların “yıllıklar”ı kendine özgü, çok basit tarihsel kayıtlar olmaktan öteye gidememiştir. Bunlar genellikle kralların saltanat yıllarına ya da yargıçların yıllık görev değişimlerine ait kısa açıklamalardı. Bu durum hümanizm dönemine kadar devam etmiştir (Kiriş, 2009).

“On dokuzuncu yüzyılın sonuna gelindiğinde, siyasi tarihin egemenliği ya da Schmoller'in deyişiyle “emperyalizmi” sık sık itirazlarla karşılaşmaya başlamıştı. Örneğin, J. R. Gren, **Short History of English People** (İngiliz Halkının Kısa Tarihi) (1874) adlı çalışmasına şu cüretkâr sözlerle başlıyordu: “Cressy'den ziyade Chaucer'e, Yorkçular ve Lancasterciler arasındaki ufak tefek sürtüşmelerden ziyade Caxton'a, Elizabeth'in Kadiz'deki zaferinden ziyade yoksulları koruma yasasına, Young Pretender'in kaçışından ziyade Metodist canlanmaya ağırlık verdim.(Burke, 2002)”

Sonraki dönemlerde, Lucien Febvre ve Marc Bloch, Fransız Tarih Devrimi diyebileceğimiz bir ayaklanmanın önderleri olmuşlardır. Annales hareketinin birinci kuşağında bir değil iki önder vardı: On altıncı yüzyıl uzmanı olan Lucien Febvre ile

ortaçağ uzmanı Marc Bloch. Tarihe yaklaşımları oldukça birbirine benzeyen bu iki kişi çok farklı mizaçlara sahipti. Bloch'tan sekiz yaş büyük olan Febvre dışa dönük, cevval, isteklerini yerine getirmeyen meslektaşlarıyla kavga etmekten çekinmeyen sert bir mizaç sergilerken, İngilizler gibi çekincelerle ve duygularını belli etmeksizin konuşan Bloch'un dingin, ironik ve ketum bir kişiliği vardı. Bu iki insan bu farklılıklara rağmen iki savaş arasındaki yirmi yıl boyunca birbirleriyle gayet uyumlu bir şekilde çalıştı. Bloch'un çalışmalarını önemli kılan, tarih literatüründe daha önce görülmemiş olan pek çok terminoloji ve yaklaşımların yanı sıra "karşılaştırmalı tarih" dediği tarih çeşidine duyduğu ilgi olmuştur. Bloch "Avrupa Toplumlarının Karşılaştırmalı Tarihine Doğru" başlıklı yazısında savunacağı şeyi 1924 yılında çoktan uygulamaya başlamıştı. Bu yazıda karşılaştırmalı metodun "daha gelişkin ve genel kullanımı" savunulur; toplumlar arasındaki benzerliklerin incelenmesi ile farklılıkların incelenmesi arasında; zaman ve mekan bakımından komşu ülkelerin karşılaştırılması ile bu açılardan uzak ülkelerin karşılaştırılması arasında ayırım yapılırken, tarihçilere bu yaklaşımların hepsini uygulamaları tavsiye edilir. Febvre de aynı Bloch gibi, ilgilerini değiştirerek kolektif tutumlar konusunda ya da bazen "tarihsel sosyoloji" dediği konuda araştırmalar yapmaya yönelir. Hayatın geri kalanında yaptığı en ciddi araştırmalar bilhassa Fransa'da Rönesans ve Reform hareketinin tarihi üstünde yoğunlaşır (Akt.Burke, 2002). Profesyonel tarihçiliğin tarih içerisindeki serüveni genel olarak incelendiğinde tarihçiliğin bu süreç içerisinde farklı düşünce ve yaklaşım değişmelerine uğramış olduğu görülmektedir.

Kendi ön kavramlarını ve amaçlarını açıkça ortaya koyan tarihçiler, adet olduğu üzere, kitaplarının okuyucular tarafından isterlerse kendi niyetleri dışında da okunabilmesini sağlamak için onlara gerekli bilgiyi sağlamaya çalışmışlardır. Ayrıca, lisans ya da lisansüstü öğrencilerinin eğitiminde, üniversiteli tarihçilerin birincil amacı, öğrencilerin okudukları kitap ya da makalelere karşı eleştirel ve sorgulayıcı bir tutum takınmalarını sağlamaya yardımcı olmaktır. Buna kendi kitapları da dâhildir. Tarih öğretimi kadar tarih yazıcılığı da yorumun geçici ve belirsiz niteliğine dikkat çeker ve bu yorumun onun lehine tanık olarak kullanılan kaynak malzemesi karşısında sürekli olarak sınanması gerektiğini belirtir. Bu nedenle, ne olduğu ile o olana ilişkin şeyleri bizim nasıl bulduğumuzu birbiriyle karıştırmamak önemlidir (Evans, 1999).

Örneğin tarihçiliğin en geleneksel dalı olan siyasi tarih, büyük ölçüde diplomatik

belgelerin çok anlamlılıklarının –tümü bilerek olmasa da- çözümlemesi üzerinde kurulmuş ve çözümleme gücünün büyük kısmını, bir antlaşmanın ya da protokolün değişik devletler tarafından farklı şekilde yorumlanabileceği ve çoğu kez de yorumlandığı olasılığı ve hatta eğiliminin farkında olunmamasına borçludur. Siyasi tarihçiler, bir devlet adamının yaptığı konuşmanın sık sık amaçlanandan farklı bir etki yaptığını her zaman bilmişlerdir. Tarihsel belgelerin dili hiçbir zaman saydam değildir ve tarihçiler bunların içinden bakarak aralarındaki gerçekliğin kolayca görülemeyeceğinin uzun süredir farkındadırlar. Tarihçiler, geçmişi yalnızca camdan bakarak, belirsiz bir şekilde görebileceğimizi bilirler ve her zaman bilmişlerdir (Evans, 1999).

Geçmiş “metin” olarak nitelemek, kuşkusuz bir mecaz kullanmaktır, bir tanımlamaya girişmek değildir. Geçmiş öyle sıradan bir metinden çok daha fazla bir şeydir ve geçmişi bir metin olarak okumaya çalışmak, onun gerçekliğinin yalnızca çok küçük bir bölümünü zapt etmek demektir. Dil ve gramer aslında bütünüyle keyfi yol göstericiler değildir; gerçek dünya ile temas halinde, gerçek şeyleri adlandırmak üzere oluşmuşlardır. Benzer bir şekilde, tarihsel söylem ya da yorum da gerçek tarihsel dünya ile temas halinde ve onu yeniden kurma girişimleri çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Fark, bu temasın dolaylı oluşundadır çünkü gerçek tarihsel dünya bir daha geri getirilemeyecek şekilde geçmişte kaybolup gitmiştir. Geçmiş, geçmişin gerçek dünyasının geride bıraktığı belgeler ya da diğer parçacıkların okunmasıyla oluşturulmak durumdadır. Yine de bunlar keyfi olarak biçimlenmiş söylemler değildir; gerçeklikle çok daha doğrudan bir etkileşim içinde yaratılmış şeylerdir. Sonuçta dil, tamamıyla kendi kendini yansıtan bir şey değildir. Deneyimler bize gösterir ki, Hayden White’ın kendisinin de 1975’te belirttiği gibi, dil, insan bilinci ile onun içinde yer aldığı dünya arasında iletişim sağlar. Eğer geçmişi anlatmazsa ve bize bilgi vermezse, geçmişin gerçekten var olup olmadığını bilemeyiz. Dolayısıyla geçmişin varlığını metin dışı bir gerçeklik olarak kabul etmek dilin kendi dışındaki şeyleri tanımlayabileceğini kabul etmek anlamına gelir (Evans, 1999).

İlim dili, günlük konuşma ve kültür dilinden farklıdır. Kültürlü bir insanın dili ve kelime kadrosu, mahiyeti itibariyle okuduğu kitaplara göre değişir. Nebatlara, hayvanlara, eski edebiyata, politikaya, denizcilğe meraklı insanların kültür dilleri birbirinin aynı değildir. İlim ve kültürce ileri ülkelerin lugatları, geri kalmış

lkelerinkinden beş-on kat zengindir. Bunun sebebi açıktır. İlim ve kültürce ilerlemek, daha çok karmaşık düşünce ve sanat eserleri vücuda getirmek demektir (Kaplan 1999).

Dilin doğası, geçmişte yaşananların üst üste konulmasıyla oluşan bir sürecin parçası olabilir. Fakat tarihçiler dili sık sık edebi ya da bariz bir şekilde kullanmaktan kaçınmışlardır, ya da öğrenenler için zorluklar oluşturacak şekilde kullanmışlardır. Edwards'ın gösterdiği üzere, tarihin bu karakteristiği, öğrenilecek olan nesneyi her zaman daha soyut bir hale getirmektedir. Bu duruma bir örnek olarak da tarihçilerin, genelde kelimeleri bir grup düşünceyi tanımlamak için kullandığı zamanları verebiliriz. "Victoria" kelimesi önemli ve problemlili örneklerden birisidir. En basit olarak kelime, İngiltere'nin 1837 ve 1901 yılları arasına rastgelen dönemin manasına gelir. Fakat tarihçiler kelimeyi, hem daha geniş hem de daha dar manalarda kullanmaktadırlar ve kelime günümüzde de oldukça yaygındır.

“Victoria stili teraslar, Victoria stili, Victoria nedir? Kraliçe Victoria'nın zamanında doğmuş olanlar? Kraliçe Victoria zamanında aktif olan insanlar ya da bu isimde bir inanca sahip bir kaç kişi mi? Hatta en ilginçlerinden birisi de Victorian değerleri şeklinde kullanımımızdır. Yani dili destekleyen tarihsel olayları anlamak, tarihi dil bu kadar esnek kullanıldığından dolayı oldukça zor olmaktadır. Eğer Victoria aradan kayan bariz bir örnekse, bu şekilde olan farklı çalışmalar da vardır ve bunlar doğada var olacak şeyler de değildir (Kara ölüm, yaşam savaşı vermek, üçlü alışveriş gibi).

Bu duruma bir diğer örnek kelime ise “devrim”dir. Devrim kelimesi de her ne kadar birbiri içine geçen manalar olsalar da, değişik manalarda kullanılmış başka bir kelimedir. 19. yüzyıl baskın politik manası (Fransız devrimi) ekonomik ve artan bir şekilde sosyal manada da genişlemektedir: Neolitik devrim, Argarya devrimi, sanayi devrimi gibi... Tarihi kökeni ise oldukça farklıdır. Kitaplar Devrim kelimesinin Latineden gelen "devir" kelimesinden türediğini yazar. Bu anlamda ilk İngilizce anlamıdır : "Güneşin ve diğer gezegenlerin etrafında devir daim ettiği" gibi... Politik anlamı ise 17. yüzyılda, özellikle 1688 tarihinden sonraki olaylarda, önem kazanmıştır. 19. yüzyıldaki Fransız Devrimi ise bugünkü anlamını kazanmasına neden olan olaydır, ancak 19. yüzyıldaki sanayideki gelişim ve yeni teknolojiler, tesadüfen Fransız Devrimiyle aynı tarihe gelmiş ve anlamını zenginleştirmiştir. 20. yüzyılda ise politik manası zayıflamaya başlamıştır. Hızlı sosyal ve ekonomik değişimler, belki de Sanayi

devriminin hızlandırmasıyla, kelime belki de bunlardan bağımsız bir şekilde olsa da çekicilik uyandırmaya başladı. Sonuç olarak "Cinsel Devrim", Teknolojik Devrim", "İletişimde Devrim" gibi kullanımlar ortaya çıktı. Bu durumlarda, anlamdaki değişim süreci, tarihsel değişimin sonucudur ve bu da anlamaya çalıştığımız noktadır. Çağdaşların devrim kelimesini nitelendirmelerinin, herhangi bir grup insanın dilinin içinde bulunduğu tarihi süreç içerisinde nasıl değiştiğini açıkça görmüş bulunmaktayız (Husband, 1996). Husband'ın ifade ettiği bu durum dilin zaman içerisindeki sürekliliğinin durağan olmadığını göstermektedir. Dil bu yönüyle zamana, mekâna ve gelişmelere göre değişimler gösterebilen canlı bir organizma gibidir.

Konfüçyüs'e göre; "Dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılamazsa, töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa, adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez; işte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir (Akt. Çıplak, 2005, s.10)." diyerek dilin yaşam için gerekliliği vurgulamıştır.

Tarihçilerin dillerinin daha da yaygın bir yanı da düzenli prensipler dili oluşudur. Zamanın, değişimin dili ve tarihsel tanım, tarihi birikim için en bariz iki yöntemdir. Belirli bir zamanın, dönemin, periyodun, yüzyılın dili öğrenciler için zordur, çünkü zamanla ilgili yeterli derecede tecrübeye sahip değildirler. Tarihçiler zaman kavramını ve zamanın dilini olayları sıralamada kullanmışlardır. Kronoloji ve sıralama fikri tarihe kayıtsız kalarak yapılamaz, ancak tarihi fikirlere yön vermesi açısından ele alındığında tarihsel bilgiyi oluşturmada bir araç olabilir; tarihi nedensellik ve sonuç. Bu düzenli prensipler, öğrencilere geçmişin haritasını, yani geçmişteki olayları kafalarında şekillendirdikleri, bir ortamı anlatırken kullanılır. Bu dil kendisine ait bir özerk dil oluşturur. Kronoloji hızlı değişimlerle anılmaktadır (20. yüzyıl gibi). Nedensellik önceliği ve sonralığı, gerekliliği ve gereksizliği belirtmek üzere, kısa ve uzun dönem, sosyal ve ekonomik durumlara dayalı olmak üzere bir kelime dağarcığı ortaya çıkarır. Denis Shemilt'in araştırması bu tarz öğrenim gören ergen gençlerin bu gelişimi daha rahat anlayabilmeleri için çok önemli bir yer tutar, sonuç olarak da ergen öğrenciler tarihe hitap eden bu dili anlayabilmeye başlarlar. Shemilt'in modelleri, tam olarak kavramsal gelişimler olmamıştır, daha ziyade onun modelleri, bu durumların tarihi gelişime nasıl katkı sağladığını daha açıkça görmeyi sağlar. Görece daha karmaşık olan nedensellik, gitgide daha da karmaşıklaşan tarihsel fenomenle paralel gitmektedirler.

Zamanın dilinin de kendine özgü bir yapısı bulunur; öğrenciler sadece tarihler arasında gidip gelmeyi değil, dönemlerin, devirlerin dilbilgilerini ve geçmişi tanımlamak için kullandığımız adetleri de öğrenmelidirler. Öyleki tarihi tanım, dilbilgisi adetlerinden beslenmektedir. Dilin kurallarına uygun olmayan bir tanımlama yapmak bu nedenle mümkün değildir.

“Ziya Gökalp dili, kültürün temel unsuru sayar. O, bu görüşünde haklıdır. Zira dil, duygu ve düşüncenin adeta kabıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır. Yazı, dilin sesini kaydeden bir vasıta olarak dilin bir parçasıdır (Kaplan, 1999, s.139).”

Tarih’te kullanılan dil de Kaplan’ın yukarıda, Ziya Gökalp’ten aktardığı şekliyle adeta tarihin kabı gibidir. Tarihi bilginin derlenmesi, bir araya getirilmesi ve bu bilgiden istifade edilmesini sağlayan da dildir. Tarih ilminin geniş sınırları ve içeriğinin çeşitliliği tarihsel dilin önemini daha da arttırmaktadır.

Profesyonel tarihçilik tarihi belirli bir disiplin içerisinde inceler. Tarihçiler tarihi devirleri ya da tarih çağları, günümüze gelinceye kadar şu adlarla anılmışlardır:

- I) Eskiçağ
- II) Ortaçağ
- III) Yeniçağ
- IV) Yakınçağ

Tarih çağlarının böyle bir taksimata tabi tutulması, tamamıyla Avrupalıların işidir ve bu taksimatta yalnız ve yalnız Avrupa tarihi dikkate alınmıştır. Bununla birlikte, Eskiçağ’ın başlangıç tarihi bir tarafa bırakılacak olursa, diğer çağların başlangıç ve bitişi ile ilgili olarak teklif edilen hadiseler ve tarihler muhtelifdir. Gerçekten, hemen herkes Eskiçağ’ın M.Ö. 3200’lerde yazının icadı ile başladığını kabul eder. Fakat Eskiçağ’ın sonu ve Ortaçağ’ın başlangıcı için teklif edilen tarihler şunlardır: 325 (İznik Konsülünün Toplanması), 375 (Kavimler Göçü), 395 (Roma İmparatorluğunun Doğu-Batı olarak ikiye ayrılması), 476 (Batı Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması). Yeniçağ’ın başlangıcı için Avrupalı otoritelerin teklif ettiği olaylar ve rakamlar, Ortaçağ için teklif edilenlerde olduğu gibi, yine değişik rakamlar ve değişik hadiselerdir. Örneğin bu hadiselerden biri, 1450’de matbaanın icat edilmesidir. Bir diğer hadise, 1492 yılında Amerika’nın keşfedilmesidir... Yakınçağ’ın başlangıcı olarak kabul edilen

1789 Fransız İhtilali, her ne kadar, zaman içinde tüm dünyayı etkilese de, ilk aşamada, yine sadece Avrupa'yı ilgilendiren bir hadisedir. Bu örneklerden anlaşılacağı üzere, tarihin çağlar esasına göre incelenmesi Avrupa tarihine uygun düşmektedir (Memiş, 1999).

Türkiye'de profesyonel tarihçilikte bu taksimata göre ihtisaslaşmıştır. Bu bakımdan Türkiye'de tarihçiler, Eskiçağ tarihçileri, Ortaçağ tarihçileri, Yeni ve Yakınçağ tarihçileri ve bunlara ilaveten Cumhuriyet tarihçileri olarak uzmanlaşmıştır. Her bir alan kendi çalışma sahasını ve sınırlarını tayin ederek bu saha ve sınırlar içerisinde çalışmalar yapmaktadır. Profesyonel tarihçilik ve dil ilişkisinden bahsedilirken birbirinden farklı sınırları olan, alan tarihçilerinin dil kullanımlarının da incelenmesi gerekmektedir. Her bir alandaki tarihçi alanında yaptığı çalışmalarında nasıl bir dil kullanmıştır? Bu dilin kendine has özellikleri var mıdır? Gibi soruların cevaplanması profesyonel tarihçilik ve dil ilişkisinin düzeyini ortaya koyacaktır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde yukarıda zikredilen farklı uzmanlık alanlarında çalışmalar yapan tarihçilerin ortaya koymuş oldukları eserleri dil açısından incelenmeye çalışılacaktır.

2.4.1. Eskiçağ Tarihçileri ve Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil

Eskiçağ tarihçilerinin metinlerde kullandıkları dil ve dil özelliklerini görebilmek için yine bu alanda çalışmalar gerçekleştirmiş Eskiçağ tarihçilerinin yazmış oldukları eserleri incelemek gerekmektedir. Bu bölümde eskiçağ tarihçilerinin “İlkçağlarda Anadolu” hakkında yazmış oldukları bölümlerin dil açısından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu incelemede konu ile ilgili metinler hem kelime, hem cümle, hem de anlam bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Eskiçağ tarihçilerinin eserlerinde İlkçağlara ait yer, mekan, topluluk, şahıs vb özel isimlerin haricinde konuyu okuyucuya aktarabilmek için kullandıkları kelimeler, kelime grupları ve terimler dikkate alınmıştır.

Eskiçağ tarihi hakkında yazılmış olan eserlerde yer alan metinlerin dil bakımından incelenmesi gerçekleştirilirken Eskiçağ üzerine yazılmış eserlerin “Eskiçağlarda Anadolu” ya ait bölümleri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem olarak seçilen tarihçilerin eserlerinden seçilen bölümler üzerinde gerçekleştirilen taramalar sonucunda tespit edilen sonuçlar, bulgular ve yorumlar bölümünde paylaşılacaktır.

Eskiçağ tarihçilerinin metinlerde kullandıkları tarihsel dilin incelenmesinde konu hakkında çalışması bulunan tarihçiler arasından seçilen iki akademisyenin eseri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem alınan eserlere ait bilgiler aşağıdaki Tablo 2.1’de görülmektedir.

Tablo 2.1

Eskiçağ Tarihçilerinin Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil’in İncelenmesinde Örneklem Alınan Eserlere Ait Bilgiler

Eser Adı	Konu Başlığı	Bsm Yr-Trh.	Yazar
Eskiçağ Uygarlıkları	Hitit Uygarlığı	Konya / 2010	Hasan Bahar
Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi	Eski Anadolu Medeniyeti Hitit Kültürü	Bursa / 2009	Ekrem Memiş

2.4.2. Ortaçağ Tarihçileri ve Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil

Ortaçağ tarihçilerinin metinlerde kullandıkları dil ve dil özelliklerini görebilmek için bu alanda çalışmalar gerçekleştirmiş Ortaçağ tarihçilerinin yazmış oldukları eserler incelenmiştir. Bu bölümde ortaçağ tarihçilerinin “Haçlı Seferleri I. Haçlı Seferi” hakkında yazmış oldukları bölümlerin dil açısından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu incelemede konu ile ilgili metinler hem kelime, hem cümle, hem de anlam bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Ortaçağ tarihçilerinin eserlerinde Ortaçağlara ait yer, mekân, topluluk, şahıs vb. özel isimlerin haricinde konuyu okuyucuya aktarabilmek için kullandıkları kelimeler, kelime grupları, kavramlar ve deyimler dikkate alınmıştır.

Ortaçağ tarihi hakkında yazılmış olan eserlerde yer alan metinlerin dil bakımından incelenmesi gerçekleştirilirken Ortaçağ üzerine yazılmış eserlerin “Haçlı Seferleri I. Haçlı Seferi” ne ait bölümleri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem bölümler üzerinde gerçekleştirilen taramalar sonucunda tespit edilen sonuçlar, bulgular ve yorumlar bölümünde paylaşılacaktır.

Ortaçağ tarihçilerinin metinlerde kullandıkları tarihsel dilin incelenmesinde konu hakkında çalışması bulunan tarihçiler arasından seçilen iki akademisyenin eseri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem alınan eserlere ait bilgiler aşağıdaki Tablo 3.2.’de görülmektedir.

Tablo 2.2.

Ortaçağ Tarihçilerinin Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil'in İncelenmesinde Örneklem Alınan Eserlere Ait Bilgiler

Eser Adı	Konu Başlığı	Bsm Yr-Trh.	Yazar
Haçlı Seferleri	I. Haçlı Seferi	İstanbul - 2004	Işın Demirkent
Türkiye Halkının Ortaçağ Tarihi	I. Haçlı Seferi ve Sonrası	İstanbul - 1998	Bilge Umar

2.4.3. Yeni-Yakınçağ Tarihçileri ve Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil

Yeni ve Yakınçağ tarihçilerinin metinlerde kullandıkları dil ve dil özelliklerini görebilmek için bu alanda çalışmalar gerçekleştirmiş Yeni ve Yakınçağ tarihçilerinin yazmış oldukları eserleri incelenmiştir. Bu bölümde yeni ve yakınçağ tarihçilerinin “Fransız İhtilali” hakkında yazmış oldukları bölümlerin dil açısından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu incelemede konu ile ilgili metinler hem kelime, hem cümle, hem de anlam bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Yeni ve yakınçağ tarihçilerinin eserlerinde yeni ve yakınçağa ait yer, mekân, topluluk, şahıs gibi özel isimlerin haricinde konuyu okuyucuya aktarabilmek için kullandıkları kelimeler, kelime grupları, kavramlar, deyimler dikkate alınmıştır.

Yeni ve yakınçağ tarihi hakkında yazılmış olan eserlerde yer alan metinlerin dil bakımından incelenmesi gerçekleştirilirken yeni ve yakınçağ üzerine yazılmış eserlerin “Fransız İhtilali” ne ait bölümleri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem bölümler üzerinde gerçekleştirilen taramalar sonucunda tespit edilen sonuçlar, bulgular ve yorumlar bölümünde paylaşılacaktır.

Yeni ve Yakınçağ tarihçilerinin metinlerde kullandıkları tarihsel dilin incelenmesinde konu hakkında çalışması bulunan tarihçiler arasından seçilen iki akademisyenin eseri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem alınan eserlere ait bilgiler aşağıdaki Tablo 2.3.’de görülmektedir.

Tablo 2.3.

Yeni ve Yakınçağ Tarihçilerinin Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil'in İncelenmesinde Örneklem Alınan Eserlere Ait Bilgiler

Eser Adı	Konu Başlığı	Bsm Yr-Trh.	Yazar
Siyasi Tarih	Büyük Fransız Devrimi	Ankara- 2010	Oral Sander
19.Yy Siyasi Tarihi	Fransız İhtilali ve Avrupa	İstanbul- 2010	Fahir Armaoğlu

2.4.4. Cumhuriyet Tarihçileri ve Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil

Cumhuriyet tarihçilerinin metinlerde kullandıkları dil ve dil özelliklerini görebilmek için bu alanda çalışmalar gerçekleştirmiş Cumhuriyet tarihçilerinin yazmış oldukları eserleri incelenmiştir. Bu bölümde Cumhuriyet tarihçilerinin Türk İnkılap Tarihi hakkında yazmış oldukları eserlerde yer alan “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında yazmış oldukları bölümlerin dil açısından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu incelemede konu ile ilgili metinler hem kelime, hem cümle, hem de anlam bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet tarihçilerinin eserlerinde Cumhuriyet tarihine ait yer, mekan, topluluk, şahıs vb. özel isimlerin haricinde konuyu okuyucuya aktarabilmek için kullandıkları kelimeler, kelime grupları, kavramlar, deyimler dikkate alınmıştır.

Cumhuriyet tarihi hakkında yazılmış olan eserlerde yer alan metinlerin dil bakımından incelenmesi gerçekleştirilirken cumhuriyet tarihi üzerine yazılmış eserlerin “Cumhuriyet’in İlanı” konusuna ait bölümleri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem bölümler üzerinde gerçekleştirilen taramalar sonucunda tespit edilen sonuçlar, bulgular ve yorumlar bölümünde paylaşılacaktır.

Cumhuriyet tarihçilerinin metinlerde kullandıkları tarihsel dilin incelenmesinde konu hakkında çalışması bulunan tarihçiler arasından seçilen iki akademisyenin eseri örneklem olarak alınmıştır. Örneklem alınan eserlere ait bilgiler aşağıdaki Tablo 2.4.’te görülmektedir.

Tablo 2.4.

Cumhuriyet Tarihçilerinin Metinlerde Kullandıkları Tarihsel Dil'in İncelenmesinde Örneklem Alınan Eserlere Ait Bilgiler

Eser Adı	Konu Başlığı	Basım Yeri - Tarihi	Yazarı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I	Cumhuriyet'e giden gelişmeler	Ankara -2004	Ergün Aybars
Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri	Cumhuriyet Fikri ve Cumhuriyet'in İlanı	İzmir-1994	Tuncer Baykara

2.5. Tarih Ders Kitaplarında Tarihsel Dil Kullanımı

Ders kitabını; ders konularına ait bilgileri öğretim programlarına uygun biçimde, özel bir amaç ile öğrencilerin sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri için hazırlanmış yazılı bir metin olarak tanımlamak mümkündür (Hesapçıoğlu,1998). Ders kitaplarının tarih sahnesine çıkışı ve süreç içerisindeki yeri araştırıldığında, ders kitaplarının doğduğu coğrafyanın Eski Mısır olduğu görülür.

“Ders kitabı ilk defa Eski Mısır’da Milattan Önce (M.Ö.) 4000 yıllarında papirus rulesi üzerine yazılıp çizilmiş matematik, tıp ve düzlem geometri ile ilgili olarak ortaya çıkmıştır. Ders kitapları eğitim-öğretim ortamının gizli kahramanları gibidirler. Eğitim öğretim ortamını onlar belirler, öğretilen materyal çoğunlukla onlarla sınırlıdır. Buna rağmen onlardan sadece sıradan kağıt tomarları olarak bahsedilir. Oysa çocuklarımızın zihinsel tasarımının oluşumundan, okuma alışkanlığı kazanmamıza kadar birçok yaşamsal fonksiyon onlarla biçimlenir (Hızarcı, 2009, s.23).”

Hızarcı'nın (2009) yukarıda ifade ettiği bu durum tarih kitapları için de geçerlidir. Tarih kitapları özellikle sosyal eğitim açıklamalarında çok önemlidir. Sosyal eğitim genel olarak kitaplara ve tabii ki öğretmenin anlatımına dayanır. Bunun nedeni öğrencilerin karşılaştığı ve öğrenmeleri gereken yığını anlamaya çalışmamızdır. Sosyal derslerdeki okuma ve yazma miktarı, çoğu sayısal ders ve bilimin sayısını geçer. Bunun yanında okunulan yazılar birçok soyut kavramla ve öğrencilerin alışık olmadığı, kolayca açıklanamayacak şemalarla doludur (Short, 1994).

Elbette kitapların öğrenmede payı oldukça büyüktür. Öğrenciler kitapları eve götürüp evde okuyabilir. Kitaplar, öğrencilerin fikir beyan etmeleri için önemli olan okuma alışkanlığı ve yöntem geliştirme becerilerini arttırabilir. Fakat kitapların tarihsel

öğrenimdeki ana rollerine rağmen, araştırmacılar faydaları kadar aynı ölçüde yetersiz oldukları konusunda da hemfikir olabilmektedirler. Beck, Mckeown ve Gromoll (1989) 5.sınıf tarih kitaplarının yeterli derecede "eldeki konuyu açıklayan, açık olan" ve "açıklayıcı olmaktan uzak olan fikirler arası ilişkilerde" olmadığını söylemektedirler. Bu yazılar ayrıca gerçekçi olmayan çoğunlukta ve hedef öğrencilerden alınan bilgi derinliği açısından karmaşık ve soyut kavramları içerir ve düşünün öğrenciler bu durumda tahmin edildiği üzere konularla ilgili ekstradan yardım almadan o kadar da bağlantı kuramamaktadırlar. Yani anadili konuşan insanlar bile bu tarz ders kitapları okurken zorluklar yaşarlar. Bu tarih kitaplarında, bilgi çoğu zaman, okuyucunun aralarında ilişki kuracağı kronolojik sıralarla yapılır, ayrıntılara, konuşmalara ya da örneklere fazlaca girilmez. 8.sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilen röportajlarda öğrenciler bu zorlukları fark ettiklerini ifade etmişlerdir. Hepsi tarih kitaplarının sıkıcı ve zor olduğunu söylemişler ve şu iki duruma ithafta bulunmuşlardır: soyut kavramlar, anlatım ve detay eksikliği. Öğrenciler kitapların olaylara yeteri kadar açıklama getirmediğini ve bu nedenden dolayı takip edilmesinin zor olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca "Takip etmesi çok zor..." , "Bilgiler içinde kaybolup gidiyorsunuz", "Yazanların kendilerini bizim yerimize koymaları gerekir", "Her şeyi açıklamıyorlar." Şeklinde yorumlarda bulunmuşlardır. Schleppegrell ve diğerlerinin gerçekleştirdiği araştırmada öğrencilerin ifade ettiği bu yorumlar ders kitaplarının dilinin öğrencilerin beklentilerine yeterince cevap veremediğini göstermiştir (Schleppegrell, Achugar, Oteiza, 2004).

“Küreselleşen, başka bir deyişle ulus devletlerin aşılma sürecine giren dünyanın her yerinde tarih öğretiminin yeniden düzenlenmesi, tarih dersi kitaplarının yeniden yazılması gündeme gelmektedir ya da gelecektir. Ulus devletlerden oluşan bir dünyada tarih kitaplarının konularını ve yazım biçimlerini büyük ölçüde ulusçu ideolojiler belirliyordu. Oysa ulus devletlerin aşılarak küreselleşmenin gerçekleşmeye başladığı ve barışçı bir dünya düzeni arayışlarının yaygınlaştığı bir dünyada böyle bir tarih yazımı çağdışı hale gelmiştir. Uluslar arasında ayrılıklar inşa etmeye, “ötekiler” oluşturarak çatışmalara gerekçeler bulmaya dönük bir tarih yazımı yerine uluslar arasında köprüler oluşturmaya, dostluk ve yardımlaşmaya kaynaklık edecek bir tarih yazımına olan gereksinme her geçen gün daha çok duyulmaktadır (Tekeli, 1994, s.32).”

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, 1927 yılında yayınladığı bir yazıda, ders kitaplarının dili problemini metin ve resim açısından ele almış "ders kitaplarında metin mi daha

önemlidir, resim mi?" sorusuna ikisi de ayrı ayrı önemlidir hiçbirini diğerinin yerine hakkıyla geçmez karşılığını vermektedir (Akt.Güneş, 1983).

Gerçekte ders kitaplarındaki sıkıcılık kitaplardaki metin veya resimlerin oranları ile değil ileride söz edileceği üzere ders kitaplarındaki yazım stilinden, bilinmeyen fazla terim (kavram) sayısı ve olaylar arasındaki tutarlılık açısından, tarih metinlerinin anlaşılmasının zor olmasından kaynaklanmaktadır. 1928 yılında anlaşılabilirlik üzerine çalışan Dolch, ilköğretim yıllarında bir metinde öğrencilerin %20 ile %40 arasında bilmediği kelime olması gerektiğini ileri sürmüştür (Akt. Chall, 1988). Dolch'un bu görüşünün altında yatan asıl sebep hiç şüphesiz öğrencinin kelime ve kavram bilgisinin zenginleşmesini sağlamanın bu yöntemle olabileceğini düşünmesidir. Ders kitaplarının dili hakkında daha önce yapılmış olan çalışmalar ve sonuçları göz önünde bulundurularak günümüzde okutulmakta olan ders kitaplarının dil özelliklerinin ortaya konulması gerektiği ders kitaplarının dili üzerine geçmişten günümüze yapılmakta olan çalışmaların gelmiş olduğu noktayı tespit edebilmek adına büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde liselerde halen okutulmakta olan tarih ders kitaplarının dili üzerinde tespitlerde bulunulmaya çalışılacaktır. Tarih ders kitaplarının dili hakkında tespitlerde bulunabilmek, akademik kitaplarda kullanılan dil ile karşılaştırmalar yapabilmek amacı ile "profesyonel tarihçilik ve dil ilişkisi" bölümünde incelenen konuların yer aldığı ders kitapları tespit edilmiş ve ders kitaplarındaki ilgili konuların incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

2.5.1. Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitaplarında Tarihsel Dil Kullanımı

9. sınıf tarih ders kitaplarındaki dil kullanımının tespit edilebilmesi için halen liselerde okutulmakta olan MEB onaylı, ortaöğretim kurumlarında ücretsiz dağıtımı gerçekleştirilmiş, yazarları Yasemin OKUR, İlhan GENÇ, Tuğrul ÖZCAN, Mevlüt YURTBAŞ, Akın SEVER olan İstanbul 2010 basım tarihli 9. sınıf tarih ders kitabı seçilmiştir. Kitaptaki tarihsel dil kullanımının incelenmesi için ise kitap içerisinde, Anadolu uygarlıkları konusu içerisinde yer alan "Hattiler ve Hititler" başlıkları ile yine aynı kitap içerisinde yer alan "Haçlı seferleri I. Haçlı seferi" başlıkları örneklem olarak alınmıştır. Eskiçağ ve Ortaçağ alanlarına ait konuların ders kitaplarındaki anlatımında ders kitabı yazarlarınca tercih edilen tarihsel dil tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen ve künyesi hakkında bilgi verilen ders kitabında örneklem olarak seçilen ilk konu; “**Anadolu Uygarlığı**” ana başlığı altında anlatılmaktadır. Başlığın hemen devamındaki paragraf ise şöyledir;

“**Anadolu, göç ve ticaret yollarının üzerinde bulunması, Asya ile Avrupa’yı birbirine bağlaması topraklarının verimli olması ve ikliminin insan yaşamına uygun olması gibi nedenlerden dolayı birçok kültüre yurt olmuştur. Kültürel etkileşim Anadolu uygarlığının gelişimini hızlandırmıştır.**”

Yazar, ana başlığı takip eden yukarıdaki giriş paragrafının ardından “**Hattiler**” alt başlığı ile konuyu detaylandırmaya ve ana başlık altında anlatılacak uygarlıkları sıralamaya başlamıştır. “...**Anadolu uygarlığı içerisinde yer alan uygarlıklardan biri de Hattiler’dir.**” şeklinde olabilecek bir bağlantı veya geçiş cümlesinin yer almaması, yukarıdaki giriş paragrafı ile “Hattiler” başlığı arasında bağlantı kurma işini öğrenciye bırakmıştır. Doğal olarak öğrencinin yapacağı ilk iş bu bağlantıyı kurmak olmaktadır. “**Hattiler**” alt başlığının hemen devamındaki paragraf şöyledir;

“MÖ 2500-MÖ 1700 yılları arasında **Anadolu**’da büyük bir **uygarlık** oluşturmuş olan **Hattiler** hakkında elde edilen bilgiler oldukça kısıtlıdır. Hattilerin, göçler sonunda Anadolu’ya geldikleri **tahmin edilmektedir**. Yapılan araştırmalar Hititlerin **kültür ve inanç** bakımından Hattilerden oldukça **etkilendiklerini ortaya koymuştur**. Hatti kültürüne ait en önemli eserler Alacahöyük’te bulunmuştur. 1935’te Atatürk’ün himayesinde başlayan kazılar sonucu bugün Anadolu **Medeniyetleri Müzesinde** sergilenen güneş kursları, altın kupalar, heykelcikler gibi birçok eser ortaya çıkarılmıştır. Hattilere ait **süsleme ve bezeme** şekillerinin Anadolu’nun birçok yerinde görülmesi bu uygarlığın ne kadar yayılmış olduğunu göstermektedir. Hatti halkı, hayvan biçimli tanrı kültürünü geliştirmiş, özellikle de boğa önemli bir simge olmuştur. Hattiler Hititlerle kaynaşmış, **Hatti** kültürü, Hitit **kültürü** içinde yaşamaya devam etmiştir.

“Hititler, MÖ 2000 yılı başlarında **Kafkaslar**’dan **Orta Anadolu**’ya gelerek **Kızılırmak boylarına** yerleşmişler, MÖ 1400 yıllarında **imparatorluk** haline gelmişlerdir. **Başkentleri Hattuşaş’tır**. Hattuşaş, Anadolu’da doğu-batı ve kuzey-güney doğrultusunda **işleyen yolların** kesiştiği bir noktada bulunmaktaydı. Böylece Anadolu’nun büyük bir kısmı kontrol altında tutulabilmiştir. Hititlerin **merkeziyetçi politikaları**, buraya ulaşan yolların işlek olmasını, yollar üzerinde de çeşitli yerleşmelerin kurulmasını sağlamıştır. Bu dönemin en önemli **siyasi** gelişmesi, Hititler ile Mısırlılar arasında yapılan **Kadeş antlaşmasıdır** (MÖ 1280).

MÖ 1200’lerde Ege göçleri ile batıdan gelen kavimlerin Hitit devleti’ni yıkması sonucunda Güneydoğu Anadolu’da Hitit şehir devletleri kurulmuş ve bu dönemi tarihçiler “Genç Hitit Şehir Devletleri Dönemi” olarak adlandırmışlardır. MÖ 700 yıllarında önce Asurlulara bağlanan bu şehir devletleri daha sonra Perslerin hakimiyetine girmiştir.

Başlangıçta Hitit Krallığı, feodal beyliklerden oluşmuştur. Daha sonraları merkezi krallık güçlenerek eyaletlere merkezden valiler atanmıştır. Krallar yerine göre başkomutan, başyargıç ve başrahipti. Hititlerin ilk döneminde kralın yetkileri soylulardan oluşan Pankuş Meclisi tarafından sınırlandırılmıştır. Ancak imparatorluk döneminde Pankuş meclisinsin yetkileri azalırken kralın yetkileri artmıştır.

Devlet yönetiminde kraldan sonra en yetkili kişi “Tavananna” adı verilen kraliçeydi. Tavananna, dini törenlere başkanlık yapar, kral savaşa gittiğinde ülkeyi yönetirdi. Hititlerde kralın buyruklarına karşı gelmek, devlete baş kaldırmak büyük suç sayılmış ve ölümle cezalandırılmıştır.

Hititlerdeki sosyal yapıda en üst sınıfı kral ve ailesi oluşturmuştur. Bu sosyal yapıda asillerden başka rahipler, sanatçılar, askerler, memurlar ve köleler gibi sınıflarda yer almıştır. Hitit sanatı, Mezopotamya sanatının etkisinde gelişmiştir. Heykelcilik ve kabartmacılık gelişen başlıca sanat dallarıdır. Yazılıkaya ve İvriz kabartmaları Hitit sanatının en önemli örnekleridir.

Anadolu’ya yazıyı Asurlular getirmiştir. Hititler, Asurlulardan aldıkları çivi yazısıyla beraber kendilerine ait olan hiyeroglif yazısını da kullanmışlardır. Hititlerden kalan en önemli yazılı eserler anallardır. Anallar, kral tarafından Tanrı’ya hesap vermek için yazılan yıllıklardır.

Hititler, Mezopotamya’dan aldıkları kanunlara eklemeler ve düzeltmeler yaparak Anadolu’daki ilk kanunları oluşturmuşlardır. Medeni hukuk ve ceza hukuku büyük gelişme göstermiştir. Hitit kanunları, hür vatandaşlara olduğu kadar kölelere de mülkiyet hakkı tanımıştır.

Hititler döneminde Anadolu’da çok tanrılı bir din anlayışı hâkimdi. Hititler çevre kültürlerin tanrılarına da inanmışlardır. Bu nedenlerle Anadolu için “Bin Tanrı İli” denilmiştir.

Yukarıdaki bölüm incelendiğinde ders kitabı yazarının, “Anadolu Uygarlığı” konusu içerisinde yer almakta olan “Hatti ve Hititler” konu başlıklarının anlatımında “anal”, “asker”, “başkent”, “başkomutan”, “başrahip”, “baş yargıç”, “beylik”, “buyruk”, “bin tanrı ili”, “devlet”, “eyalet”, “feodal”, “hiyeroglif”, “imparatorluk”, “kanun”, “kavim”, “kültür”, “krallık”, “köle”, “antlaşma”, “merkezi”, “medeniyet”, “mülkiyet”, “medeni hukuk”, “politika”, “pankush meclisi”, “suç”, “ceza”, “sınıf”, “soylu”, “sanat”, “şehir devleti”, “tören”,

“ticaret”, “uygarlık”, “vali”, “vatandaş”, “yönetim”, “yetki”, “hür”, “bezeme”, “kabartma”, “heykel” kavramlarını kullanırken, “Hattiler”, “Hititler”, “Persler”, “Asurlular” şeklinde topluluk (millet) isimlerini de kullandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra “Hattuş”, “Anadolu” gibi özel yer isimlerini de anlatım içerisinde kullanmıştır. Yine adı geçen tarih ders kitabında incelenen konu içerisinde coğrafi kavram ve isimlerinde yer aldığı görülmüştür. Öyle ki konu anlatımı içerisinde “Asya”, “Avrupa”, “Kafkaslar”, “Kızılırmak boyları”, “Mezopotamya”, “Orta Anadolu” gibi coğrafi yer isimlerine rastlanırken, “iklim”, “verimli” gibi coğrafi kavramlarda kullanılmıştır. Bunların haricinde yazar(lar), “anlayış”, “dal”, “dönem”, “etkileşim”, “gelişim”, “hesap vermek”, “tahmin etmek” gibi sözcükleri de kullanmışlardır. Yukarıdaki konu anlatımı incelenecek olduğunda ise ders kitabı yazarının cümlelerini geniş zaman (-r), görülen geçmiş (di’li) zaman ve öğrenilen geçmiş (miş’li) zamanda kurmuş olduğu görülmektedir.

MEB onaylı, ortaöğretim kurumlarında ücretsiz dağıtımı gerçekleştirilmiş, yazarları Yasemin OKUR, İlhan GENÇ, Tuğrul ÖZCAN, Mevlüt YURTBAŞ, Akın SEVER olan İstanbul 2010 basım tarihli 9. sınıf tarih ders kitabı içerisinde örneklem olarak seçilen bir diğer konuda ortaçağ alanı içerisinde yer almakta olan “Haçlı Seferleri ve I. Haçlı Seferi” konusudur. Adı geçen ders kitabında “Haçlı seferleri” konusu şöyle anlatılmaktadır;

“Ortaçağın en büyük **siyasi** ve askeri **olaylarından** biri Haçlı Seferleridir. XI-XIII. Yüzyılları arasında **Hristiyan** Batı dünyasının **Müslümanların** elinde bulunan ve Hristiyanlarca **kutsal** sayılan Kudüs ve çevresini geri almak düzenledikleri **seferlere Haçlı Seferleri** denir. Müslümanlara karşı yapılan bu savaşa katılan Hristiyan askerlerin elbiselerinde **haç sembolü** kullanmaları, Haçlı Seferlerinin **dini** sebeplerini ön plana çıkarmışsa bu seferlerin **siyasi, sosyal ve ekonomik** sebepleri de vardır.

Haçlı Seferlerinin sebepleri;

Hristiyanların kutsal yerleri, özellikle **Kudüs’ü** Müslümanlardan geri almak istemesi.

Fransa’da ortaya çıkan **Kluni tarikatının** Hristiyanları Müslümanlara karşı **kışkırtması**.

Türkler karşısında zor durumda kalan Bizans **İmparatorluğunun** **Avrupa’dan** yardım istemesi.

Avrupalıların Türkleri Anadolu, Suriye, Filistin ve Akdeniz'den uzaklaştırmak istemesi

Avrupalıların doğudan gelen **ticaret** yollarına **hâkim** olmak istemeleri.

Avrupa'da toprak sahibi olmayan **soyluların** toprak elde etmek istemeleri

Avrupalıların **doğunun zenginliklerine** sahip olmak istemeleri

Yukarıdaki bölüm incelenecek olduğunda ders kitabı yazarının, “**kutsal**”, “**siyasi**”, “**sefer**”, “**Haçlı Seferleri**”, “**siyasi**”, “**sosyal**”, “**ekonomik**”, “**tarikât**”, “**imparatorluk**”, “**ticaret**”, “**soylu**”, kavramlarını kullanmıştır. Yazar “**...doğunun zenginlikleri**” ifadesinde ise herhangi bir açıklama yapmamıştır. Bu ifadede yazarın kastettiği zenginliklerin sınırları öğrencinin yorumuna bırakılmıştır. “Haçlı Seferlerinin Sebepleri” başlığının hemen devamında yan başlık olarak “I. Haçlı Seferi” başlığı yer almaktadır.

“Avrupa'da farklı ülkelerden gelen kişilerin oluşturduğu ilk haçlı grubu, Piyer L'hermite (Piyer Lermite) **komutasına** Avrupa'dan **yola çıktı**. Geçtiği yerleri **yağmalayarak**, Bizans üzerinden İznik'e kadar ilerledi ancak bu ilk gelen haçlıların tamamına yakını Türkiye Selçuklu ordusu **yok etti**. Bu yenilgiden sonra 600.000 kişilik düzenli bir Haçlı ordusu İstanbul'a geldi (1097). **Haçlılar** Bizans imparatoru ile bir sözleşme yaptılar. Bu **sözleşmeye** göre; Haçlılar, Anadolu'da ele geçirdikleri yerleri Bizans imparatorluğu'na bırakacaklar, buna karşılık Bizans İmparatorluğu da Haçlılara gıda yardımında bulunacak ve Anadolu'da **rehberlik yapacaktı**.

İstanbul'dan Anadolu'ya geçen bu Haçlı **ordusu** Türkiye Selçuklarının **başkenti** İznik'i **kuşattı**. Bu sırada Malatya kuşatmasında olan I. Kılıç Arslan, ordusuyla İznik'e dönerek Haçlılara karşı başarılı bir **mücadele** verdiyse de başarılı olamayacağını anlayarak **geri çekildi**. İznik Bizans tarafından **teslim alındı** (1096).

I. Kılıç Arslan ise Danişmetlilerle birleşerek **Eskişehir yakınlarında** Haçlılara yeniden **saldırdı**. Ancak **haçlı kuvvetlerinin** sayı itibarıyla fazla olması üzerine Türk ordusu yenileceğini anlayınca yeniden geri çekildi (1097). Bundan sonra I. Kılıç Arslan **çete savaşları** ile Haçlıların geçeceği bölgelerdeki yiyecek ve içecek kaynaklarını yok ederek, **yıpratma taktiği** uyguladı. Haçlılar büyük kayıplar vererek Kudüs'e ulaştıklarında sayıları 50.000 kadardı. Fatımilerden Kudüs'ü alan Haçlılar, burada bir Latin **krallığı** kurdular (1099). Eskişehir-Antalya **hattına** kadar Batı Anadolu topraklarını ele geçiren Haçlılar, Antakya ve Urfa'yı da almışlardı. I. Haçlı seferi sonunda Haçlılar Kudüs'te kurdukları Latin Krallığından başka Antakya, Urfa, Sur, Trablusşam ve Yafa şehirlerinde bir takım **kontluklar** oluşturdu (MEB Tarih 9, s173).”

Yukarıdaki bölüm incelendiğinde ders kitabı yazarının, “komuta”, “kuşatma”, “başkent”, “ordu”, “krallık”, “kontluk”, “çete savaşı”, “haçlı”, “sözleşme”, “yağma” kavramlarını kullandığı görülmektedir. “Eskişehir yakınları” ifadesinde verilmek istenen anlam ise ucu açık kalmakla birlikte “yakın” sözcüğünde kastedilen sınırlar yine öğrencinin yorumuna bırakılmıştır. Yazar cümlelerinde daha çok görülen geçmiş (-di’li) zaman kullanmayı tercih etse de gelecek (-ecek) zaman ile kurulmuş cümlelerde yer almaktadır.

2.5.2. Onuncu Sınıf Tarih Ders Kitaplarında Tarihsel Dil Kullanımı

10. sınıf tarih ders kitaplarındaki dil kullanımının tespit edilebilmesi için halen liselerde okutulmakta olan MEB onaylı, ortaöğretim kurumlarında ücretsiz dağıtımı gerçekleştirilmiş, yazarları Vicdan CAZGIR, İlhan GENÇ, Mehmet ÇALIK, Celal GENÇ, Şenol TÜREDİ olan İstanbul 2010 basım tarihli 10. sınıf tarih ders kitabı seçilmiştir. Kitaptaki tarihsel dil kullanımının incelenmesi için ise kitap içerisinde, Amerika Birleşik Devletlerinin Kurulması ve Fransız İhtilali konusu içerisinde yer alan “Fransız İhtilali” başlığı örneklem olarak alınmıştır. Bu sayede Yeni ve Yakınçağ alanı içerisinde yer alan bir konunun ders kitaplarındaki anlatımında ders kitabı yazarlarınca tercih edilen tarihsel dil tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen ve künyesi hakkında bilgi verilen ders kitabında örneklem olarak seçilen konu; “**Amerika Birleşik Devletleri’nin Kurulması ve Fransız İhtilali**” ana başlığı altında ikinci ana alt başlık olarak anlatılmaktadır. “2. Fransız İhtilali (1789)” başlığının hemen devamında ise “a.Fransız İhtilali’ni Hazırlayan Nedenler” alt başlığı yer almaktadır. Başlığın hemen devamındaki paragraf ise şöyledir;

“Fransa, **İhtilal** öncesi XVI. Louis (Lui) tarafından **mutlakiyetle** yönetiliyordu. **Kral** XVI. Louis mutlakiyetin kendisine sağladığı **geniş yetkilerle**, **nüfusun çoğunluğunu** oluşturan **burjuva** ve **köylü sınıfına** karşı bir **sorumluluk** hissetmiyor, **ülkeyi** sayıca az **soylular** ve **ruhban sınıfına dayanarak yönetiyordu**. Ülke yönetiminde **söz sahibi olan asillerin** ve ruhban sınıfının **çıkarları** ön planda tutuluyordu. **Ekonomik gücü** elinde bulunduran, **ticaretle uğraşan burjuvaların** ve **üretimi** sağlayan köylü sınıfının yönetime katılma **hakları** yoktu. Bunun yanında **vergi** ve **savaş** için asker vermek zorundaydılar.”

Yukarıdaki paragraf incelenecek olduğunda ders kitabı yazarının, “**ihtilal**”, “**mutlakiyet**”, “**kral**”, “**yetki**”, “**nüfus**”, “**burjuva**”, “**köylü**”, “**ülke**”, “**soylu**”, “**asil**”, “**ruhban**”, “**sınıf**”, “**ekonomik güç**”, “**ticaret**”, “**üretim**”, “**vergi**”, “**savaş**”, “**hak**” kavramlarını kullandığı görülmektedir. Yazar bu kavramların yanı sıra “**dayanmak**”, “**yönetmek**”, “**sorumluluk**”, “**söz sahibi olmak**”, sözcük ve sözcük gruplarını da kullanmıştır. Yazar, ifadelerinde görülen geçmiş zamanın hikayesi (-yordu) ile görülen geçmiş (-di’li) zamanı kullanmıştır.

Yukarıdaki paragrafın devamında ders kitabı yazarları “**İhtilal Öncesi Fransa**” ve “**Aydınlanmacı Düşünürlerin Devlet Görüşü**” başlıkları altında tarihçilerce kaleme alınmış ve dönemi yansıtan akademik içerikli alıntılara yer vermişlerdir. “*İhtilal Öncesi Fransa*” başlıklı alıntı bilgi şöyle devam etmektedir;

“Tarihçi M. A. Thiers, Fransa’nın içinde bulunduğu yapıyı şöyle anlatır: “Her şey birkaç elde toplanmıştı. Her yerde **soylular**, her **haktan** yoksun olan çoğunluğa direniyordu. **Asiller** ve **Ruhban**, toprakların üçte ikisine sahipti. Gerisi de halka aitti. Fakat **vergiyi** veren **halktı**. Halk kendi varlığı pahasına, toplumun **yüksek sınıflarını** adeta kanı ile savunuyordu. Çalışkan ve **aydın burjuvazi**, **sanayi** ile krallığı zengin ederken hakkı olan hiçbir **avantaja** sahip değildi. **Senyörler** tarafından dağıtılan **adalet**, ağır ve çoğunlukla taraflıydı ve suçlulara karşı acımasız davranılıyordu. **Basın**, Kral’ın denetimi altındaydı. Nihayet kral XVI. Louis ve **bakanlarının** beceriksizlikleri nedeniyle güçsüzleşen Fransa en son Hollanda ve Polonya’nın **onur kırıcı** şekilde kaybı ile Avrupa’da **itibarını** kaybetmişti. (Prof. Dr. Fahir Armadoğlu, 19.yy Siyasi Tarihi, s.34).”

“**Aydınlanmacı Düşünürlerin Devlet Görüşü**” başlığı altında tarihçilerce kaleme alınmış ve dönemi yansıtan akademik içerikli diğer alıntı bilgi şöyle devam etmektedir;

“**Aydınlanmacı düşünür**lere göre **devlet**, kendiliğinden oluşan **organik kutsal** bir varlık değildir. Toplumsal **sözleşme** ile oluşmuş, halkın hizmetinde olan teşkilatlanmadır. Onlara göre **devlet** bireylerin **ilerlemesi** ve **refaha** kavuşturulmasını amaç edinmiş bir kurumdan ibaretti. Aydınlanmacılardan Locke’un **devlet anlayışı liberaldi**. Locke kişilerin doğal haklarını esas almaktaydı. Rousseau’ya göre ise devlet kendini meydana getiren kişilerin yararlarının dışında davranamazdı. Ona göre devletin görevi kişinin **hak** ve **özgürlüklerini** garanti etmektir. Böylece **aydınlanmacılara** göre kişilerin ne düşündükleri, neye inandıkları devleti ilgilendirmez. Devletin görevi, kişilerin hak ve özgürlüklerini korumak, onların **esenliğini**, rahat ve mutlu yaşamalarını

sağlamaktı (Doç. Dr. Cahit Bilim, Aydınlanma Çağı, AÖF Yayınları s.56).

Yukarıdaki alıntılar incelenecek olduğunda, alıntıların yapıldığı tarihçilerin ifadelerinde “soylu”, “hak”, “asil”, “ruhban”, “vergi”, “halk”, “sınıf”, “aydın”, “burjuvazi”, “sanayi”, “senyör”, “adalet”, “basın”, “bakan”, “düşünür”, “Devlet”, “sözleşme”, “hak”, “özgürlük”, “liberal”, “aydınlanmacı” kavramlarını kullanmıştır. Bu kavramların yanı sıra yazar ifadelerinde “onur kırıcı”, “itibar”, “avantaj”, “anlayış”, “ilerleme”, “refah”, “esenlik” gibi sözcükleri de kullanmıştır. Alıntılarda ki ifadelerde ise görülen geçmiş (-di’li) zaman ile rivayet edilen geçmiş (miş’li) zaman ile kurulan cümlelerin yer aldığı görülmektedir.

Konu ile ilgili eserleri olan tarihçilerin eserlerinden yapılmış olan yukarıdaki alıntı örneklerinin arkasından ise incelenen ders kitabında konu şöyle devam etmektedir:

“Fransa’nın yedi yıl savaşları’ndan yenilgiyle çıkışının ve Amerikan **bağımsızlık mücadelesine** verilen **desteğin ekonomik faturası** halka **ağır vergi** olarak yansıtılıyordu. **Kral** ve **yöneticilerin lüks** ve **israf** içerisinde yaşamaları **fakir** halkın onlara **güvenlerinin** azalmasına neden oldu.

İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerinde **demokrasi** yolundaki **gelişmeler**, **Aydınlanmacı düşünürlerin özgürlük, demokrasi, eşitlik** ve **yönetime** dair görüşleri Fransız **halkını** etkilemişti. Yönetimin haksız uygulamalarına karşı gelen insanların Tanrıya **karşı gelmiş** olduğu kabul edilerek **ağır hapis** ve **idamla** cezalandırılmaları yöneticilere karşı halkın **kin** ve **nefretini** artırıyordu. Fransa’nın eşitsizliğe dayanan **toplumsal yapısı** ve halkın kendi hakları konusunda **bilinçlenmesi** Fransız **İhtilali**’nin çıkmasına neden oldu (MEB, 2010, s.134).”

Yukarıdaki bölümü takip eden “*b.İhtilalin Başlaması ve Genişlemesi*” alt başlığının hemen devamında ise konunun anlatımı şöyle devam etmektedir;

“Fransa XVIII. **yüzyılda** katıldığı **savaşlar** ve gereksiz **harcamalar** sonucu **ekonomik sıkıntı** yaşamaya başladı. Fransa kralı XVI. Louis, ekonomik durumun düzeltilmesi amacıyla **Eta Genaroux (Ete Jenerö)** meclisini topladı. Bu **meclisi kral, halktan** yeni **vergilerin** toplanması için oluşturmuştu. Ancak toplantıda **soylular, rahipler** ve **halk** arasında **anlaşmazlık** çıkınca kral meclisi kapattı. Halk, bu **olay** sonunda **isyan ederek** 14 Temmuz 1789’da **Bastil Hapishanesini** ele geçirdi ve buradaki **tutukluları serbest bıraktı**. Halk **temsilcileri** yeni bir **anayasa** yapma hazırlıkları için kurucu meclis oluşturdu. Bu ayaklanma tüm Fransa’ya yayıldı. **Kurucu meclis**, soyluların ve rahiplerin

ayrıcılıklarına son vererek **İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi**'ni ilan etti. Bu bildiri de özetle:

“Her insan doğuştan **hürdür** ve diğerleriyle **eşittir**. Vazgeçilemez haklara sahiptir. **Devlet** gücü **millete** ait olmalıdır. Sadece milletin seçtiği temsilcilerin **yönteme hakkı** vardır. Millet de bu temsilcileri **denetleyebilir**.” deniliyordu. Ayrıca bir anayasa hazırlanarak kralın yetkileri **kısıtlandı** ve **meşrutiyet** yöntemine geçildi.

Kral XVI. Louis, bu **gelişmeleri** kabul etmediği için yakalanarak **idam** edildi (10 Ağustos 1792). Fransız **İhtilali** 1804 yılına kadar sürdü. Bu tarihte Napolyon Bonapart, **imparator** seçildi. Fransa’da **Birinci İmparatorluk Devri** başladı (MEB, 2010, s.135).”

Yukarıdaki bölümü takip eden “*c. Fransız İhtilali'nin Sonuçları*” alt başlığının hemen devamında ise konunun anlatımı maddeler halinde şöyle devam etmektedir;

“Fransa’da **feodalite** yıkıldı. **Vatandaşlar** arası **eşitlik** ilkesi kabul edildi.”

“**Millet egemenliği** fikri yaygınlaşarak **mutlak krallıkların** yıkılabileceği anlaşıldı”

“**İnsan hakları, demokrasi, kardeşlik** ve **milliyetçilik** kavramları tüm dünyada yaygınlaştı.”

“Milliyetçilik akımının etkisiyle **çok uluslu devletlerde bağımsızlık** hareketleri sonucu **imparatorluklar** yıkıldı, yerine **milli devletler** kuruldu.”

“Fransız **İhtilali**, getirdiği **değişikliklerle**, Yakın Çağın başlangıcı olarak kabul edildi.”

Yukarıdaki bölümü takip eden “*d. Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'ne Etkileri*” alt başlığının hemen devamında ise konunun anlatımı maddeler halinde şöyle devam etmektedir;

“**Fransız İhtilali**'nin Osmanlı Devletine etkisi daha çok olumsuz yönde oldu. **Çok uluslu bir yapıya** sahip olan Osmanlı Devleti'ndeki **azınlıklar, milliyetçilik** akımının etkisiyle ayaklandılar. Bu **ayaklanmaların** sonucunda Osmanlı toprak kaybına uğradı. Fransız İhtilali'nin yaygınlaştırdığı **fikirler** olan **insan hakları, eşitlik, özgürlük, hukukun üstünlüğü** gibi **düşünceler** Osmanlı **aydınlarını** etkileyerek **Tanzimat Fermanı**'na ve **meşrutiyetin** ilanına **zemin oluşturdu**.”

Yukarıdaki bölümü takip eden ve konunun son başlığını oluşturan “*e. Fransız İhtilali'nin Avrupa ve Dünya Ülkelerine Etkileri*” alt başlığının hemen devamında ise konunun anlatımı maddeler halinde şöyle devam etmektedir;

“Fransız **İhtilali**, getirdiği sonuçlar itibarıyla hala günümüz dünyasını etkilemeye devam etmektedir. Bu ihtilalin yaşandığı dönemde Avrupa’da **çok uluslu** ve **mutlakiyet anlayışı**yla yönetilen **devletler** bulunmaktaydı. Avusturya, Prusya, İngiltere, ve İspanya’dan oluşan bu devletler, Fransız İhtilali’nin getirdiği fikirleri ülkeleri için tehlikeli gördüler. Bu yüzden bu ülkelerle Fransa arasında 1793-1815 yılları arasında ihtilal savaşları adı verilen savaşlar yaşandı.

Fransa, özellikle Napolyon Bonapart döneminde Fransız **İhtilali**’nin ortaya çıkarmış olduğu **eşitlik**, **demokrasi**, **milliyetçilik** gibi **fikir akımlarını**, **düşman** olarak kullanmaya başlamışlardır. Fransızlar her **millete** bir **devlet sloganı**yla çevresindeki **çok uluslu devletleri** parçalayarak **hâkimiyet alanlarını** genişletmek istiyordu. Her millete bir devlet **anlayışı** temel **özgürlüklerin** aracı gibi gösterilmeye çalışılmıştır.

Avrupa devletleri **temsilcileri savaşın** sonuçlarını **değerlendirmek** ve **siyasi dengeleri** yeniden kurmak için Viyana’da Avusturya **arşidük**’ü Metternich (Meternik) başkanlığında bir **kongrede** toplandılar (1815). **Meternik sistemi** adı verilen bir **politika** oluşturdular. Bu **sisteme** göre Avrupa’nın herhangi bir yerinde **ayaklanma** çıkması durumunda birlikte hareket edecekler ve Fransız İhtilali’nin getirdiği bu ayaklanmaları **bastıracaklardı**. Ancak aldıkları bu kararları Osmanlı Devleti’nde Yunan **ayaklanması** çıkınca uygulamadılar ve Yunan **İsyanına** destek verdiler.

Meternik Sistemini uygulayarak kendi topraklarında düzeni kontrol etmek için **baskı** ve **şiddet** uygulayan devletler yeni ayaklanmaların ortaya çıkışına engel olamadılar. Napolyon’un yaptığı savaşlar sırasında 1789 İhtilalinin ön plana çıkardığı düşünceler, Avrupa devletlerinde 1830 ve 1848 yıllarında **ihtilaller** yaşanmasına neden olmuştur.

Yukarıdaki bölümler incelenecek olduğunda ders kitabı yazar (lar)ının, “bağımsızlık”, “mücadele”, “ekonomik fatura”, “vergi”, “kral”, “demokrasi”, “eşitlik”, “düşünür”, “aydınlanmacı”, “yönetim”, “özgürlük”, “halk”, “idam”, “toplumsal yapı”, “yüzyıl”, “savaş”, “Eta Generaux (Ete Jenerö)”, “meclis”, “isyan”, “anayasa”, “kurucu meclis”, “ayrıcalık”, “bildiri”, “vatandaş”, “hür”, “devlet”, “millet”, “denetleme”, “meşrutiyet”, “imparator”, “devir”, “feodalite”, “millet egemenliği”, “mutlak krallık”, “milliyetçilik”, “kardeşlik”, “çok uluslu devlet”, “imparatorluk”, “milli devlet”, “azınlıklar”, “ayaklanma”, “fikir akımı”, “hukukun üstünlüğü”, “aydın”, “Tanzimat Fermanı”, “mutlakiyet”, “düşman”, “hâkimiyet”, “temsilci”, “siyasi denge”, “arşidük”, “kongre”, “Meternik Sistemi”, “ayaklanma”, “baskı”, “şiddet”, “politika”, “sistem” kavramlarını kullanmışlardır. Bu kavramlara dikkatli bakılacak olduğunda bazı kavramların konu içerisinde eş anlamlı olarak kullanılmaya çalışıldığı görülmektedir. Mesela; Yazar(lar), “çok uluslu

devlet” kavramı ile “imparatorluk” kavramını, “ayaklanma” kavramı ile “isyan” kavramını, “aydın” sözcüğü ile “düşünür” sözcüğünü, “mutlak krallık” kavramı ile “mutlakiyet” kavramını, “Bağımsızlık” ile “Özgürlük” kavramlarını eş anlamlı kullanmışlardır. Bu kavramların yanı sıra konu içerisinde, “lüks”, “israf”, “güven”, “kin”, “nefret”, “hapis” gibi betimleyici isimler kullanılmıştır. Yazar(lar), “Karşı gelmek”, “Serbest bırakmak”, “son vermek”, “destek vermek” deyimlerini kullanmışlardır. Yine anlatımda kullanılan cümlelerde görülen geçmiş (di’li) zaman ile öğrenilen geçmiş (miş’li) zaman kipi tercih edilmiştir.

2.5.3. Onbirinci Sınıf Tarih Ders Kitaplarında Tarihsel Dil Kullanımı

11. sınıf tarih ders kitaplarındaki dil kullanımının tespit edilebilmesi için halen liselerde okutulmakta olan MEB onaylı, ortaöğretim kurumlarında ücretsiz dağıtımı gerçekleştirilmiş; yazarı Kemal KARA, basım yeri İstanbul, basım tarihi 2010 olan; 11. sınıf Lise Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi kitabı seçilmiştir. Kitapta ki tarihsel dil kullanımının incelenmesi için kitap içerisinde, “IV. Bölüm: Cumhuriyet Dönemi” içerisinde yer almakta olan “Cumhuriyet’in İlanı ve Halifeliğin Kaldırılması” konusunun alt başlığı olan; “Cumhuriyet’in İlanı ve Mustafa Kemal Paşa’nın İlk Cumhurbaşkanı Seçilmesi” başlıklı konu örneklem olarak alınmıştır. Bu sayede Cumhuriyet Tarihi alanı içerisinde yer alan bir konunun ders kitaplarındaki anlatımında ders kitabı yazarlarınca tercih edilen tarihsel dil tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen ve künyesi hakkında bilgi verilen ders kitabında örneklem olarak seçilen konu; “**Cumhuriyet’in İlanı ve Halifeliğin Kaldırılması**” ana başlığı altında birinci alt başlık olarak anlatılmaktadır. “**1.Cumhuriyet’in İlanı ve Mustafa Kemal Paşa’nın İlk Cumhurbaşkanı Seçilmesi**” başlığının hemen devamındaki paragraf ise şöyledir;

“23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması ile yeni bir Türk **Devleti** kurulmuştu. **Millet egemenliğine** dayandığı ve **demokratik** bir yapıya sahip olduğu için devletin isminin **Cumhuriyet** olması gerekiyordu. Ancak o günkü **siyasi ortamın** uygun olmaması nedeniyle **rejimin** adı açıklanmamış; **iç ve dış düşmanların** bunu **bölücü** amaçla kullanmalarına **meydan verilmek** istenmemişti. **TBMM başkanı**, **elçi** kabul etme ve **atama**, **yasaları** uygulama, devleti **temsil**

etme yetkilerine sahip olduğu halde kendisine “devlet başkanı” anlamına gelen bir **unvan** verilmemişti. Bu nedenle devlet başkanlığı boş gibi görünüyordu.

Büyük zaferin kazanılmasından sonra 1 Kasım 1922 tarihinde **saltanat** kaldırılarak **cumhuriyete giden yolda**, en önemli engel aşılmış oldu. **Mecliste** hala, saltanatın kaldırılmasına rağmen, **halifeyi** devlet başkanı gibi görenler vardı. Gerçekte, rejimin değişeceği ve **kişisel yönetime** son verileceği, **Amasya Genelgesi**’nde ilk kez şu şekilde belirtilmişti: “**Milletin istiklalini** yine **milletin azim ve kararı** kurtaracaktır. Milletin **hal ve durumunu gözden geçirmek** ve **hak isteyen sesini cihana işittirmek** için her türlü **tesir** ve **denetimin dışında** bir **milli heyetin** varlığı lazımdır.” Rejimin değişeceği konusu daha sonra, **Erzurum** ve **Sivas kongrelerinde** de ifade edilmiştir.

23 Nisan 1920’de açılan TBMM, 24 Nisan 1920 günü kabul ettiği ilk **kararla** “TBMM’nin Türk milletinin gerçek **temsalcisi** olduğu, TBMM’nin üzerinde başka bir **güç** tanımadığını” belirtmişti. Bu, **cumhuriyet idaresinin** başlangıcı demektir. Cumhuriyet rejimi TBMM’nin açılışından beri işliyordu. Sadece adı konmamıştı.

1921 Anayasasına göre kurulan **hükümet sisteminde** TBMM’nin kendisi **hükümetti**. Böyle olduğu için bir başkanı da yoktu. TBMM’nin **bakanları** ayrı ayrı **oylayarak seçmesi** yöntemi zaman, zaman iyi sonuç vermiyordu. Meclis bazen **çoğunluğun desteğine** sahip olan bir bakan seçemiyordu. Bu da **yürütme** işlerini aksatıyor ve geciktiriyordu. Bunun için **hükümet kurma sisteminin** de değiştirilmesi gerekiyordu.

TBMM, 1 Nisan 1923’te yeni seçimlerin yapılmasına karar verdi. Yapılan **seçimler** sonucu, ikinci TBMM 11 Ağustos 1923’te toplandı. TBMM, kısa bir süre sonra 24 Temmuz 1923’te imzalanan **Lozan Barış Antlaşması**’nı onayladı (23 Ağustos 1923). Lozan Barış Antlaşması, Kurtuluş savaşı’nı tamamlayan siyasi bir **zafer** oldu. 6 Ekim 1923 günü **Türk ordusu** İstanbul’a girdi. İstanbul, **itilaf devletleri** tarafından **boşaltılınca**, bu defa, yeni Türk Devletinin hükümet merkezinin neresi olacağı konusu ortaya çıktı. 13 Ekim 1923’te anayasaya eklenen “Türkiye Devleti’nin idare merkezi Ankara şehridir.” Ek maddesiyle, devlet merkezinin neresi olacağı yolundaki tartışmalara son verildi. Böylece cumhuriyet’in ilanı yolunda önemli bir **adım daha atılmış** oldu.

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, artık yeni rejimin adının konulmasının geldiği görüşündeydiler. Bunun için de öncelikle, **basını**, **kamuoyunu**, hazırlamayı uygun gördüler. Eylül 1923’te **Anadolu Ajansı**, **anayasada** bir değişiklik yapılacağını ve bu konuda bir **komisyonun tasarı** hazırlamakta olduğunu ilan etti. 27 Eylül 1923 günü **Türk basını**, Mustafa Kemal Paşa’nın Avusturyalı bir gazeteciye verdiği **beyanatı** yayımladı:

“Anayasa’ya göre **hâkimiyet kayıtsız şartsız** milletindir. **Yürütme kudreti, yasama yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde** toplanır. Bu iki **hamleyi** bir kelime ile anlatabilmek için hangi sözlükte aranırsa aransın, sözü geçen kelime, cumhuriyet olacaktır. Bundan ötürü,

Türkiye'nin **iç tekâmülü** henüz tamamlanmamıştır. Daha başka **değişmeler** ve **gelişmeler**, cumhuriyet esasına varacaktır. Bugün olduğu kadar gelecekte de daha ziyade **demokratik** bir cumhuriyet **teşekkül edecek** ve bu cumhuriyet, hiçbir suretle Batı cumhuriyetleri esaslarından farklı olmayacaktır.”

Ankara'da çıkan Yenigün gazetesi, 8 Ekim 1923 günü, “Yakında Cumhuriyet İlan Edilecektir.” başlığı ile bir makale yayımladı.

27 Ekim'de Ali Fethi (Okyar) Bey'in başkanlığındaki **hükümet istifa etti**. Yeni hükümetin oluşturulması için toplanan **parti grubunda** da **hükümet listesi** üzerinde anlaşma sağlanamadı. Parti grubunda bir konuşma yapan Mustafa Kemal Paşa, konunun bir **hükümet bunalımı** değil, **rejim bunalımı** olduğunu belirtti. Bu gelişmeler karşısında ortaya çıkan görüş şuydu: **Milletvekillerinin**, hükümete üye seçilmesi uygulamasından “**kabine sistemi**” ne (**devlet başkanı** tarafından atanan bir **başbakanın** hazırlayacağı **bakanlar kurulunun**, devlet başkanı tarafından onaylanmasından sonra meclisin **güvenoyuna** sunulması) geçilmesinin gerektiği idi. Bunu sağlamak için **anayasa değişikliğine** gidilerek cumhuriyeti bir an önce ilan etmek ve **cumhurbaşkanını** seçmek gerekiyordu.

28/29 Ekim gecesini Mustafa Kemal Paşa, yakın arkadaşlarıyla görüşerek “Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz.” dedi. Aynı gece, İsmet Paşa ile birlikte 1921 Anayasasına bazı maddeler ekleyen ve bazı maddeleri değiştiren **kanun tasarısı** hazırladılar. 29 Ekim günü parti grubunda görüşe sorulan tasarıda şunlar yer alıyordu:

Türkiye Devletinin **hükümet şekli** cumhuriyettir.

Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından yönetilir.

Türkiye Devleti hükümetin böldüğü idari birimleri bakanlar kurulu aracılığıyla yönetir.

Parti grubunda görüşülüp kabul edilen tasarı, aynı gün 29 Ekim 1923 saat 20:30'da Büyük Millet Meclisinin onayına sunuldu. Anayasa değişikliği teklifi aynen kabul edilerek yeni Türk devletinin bir cumhuriyet olduğu ilan edildi.

Cumhuriyet yönetiminin ilan edilmesinden sonra Meclis, cumhurbaşkanı seçimine geçti. Gazi Mustafa Kemal Paşa, seçime katılan 158 milletvekilinin oy birliği ile cumhurbaşkanı seçildi. Gazi Mustafa Kemal Paşa, meclis **kürsüsünden** yaptığı konuşmasını şöyle tamamladı: “... Türkiye Cumhuriyeti **mesut, muvaffak ve muzaffer** olacaktır.”

Cumhuriyetin ilanı ile devlet rejiminin adı konuldu ve bu konudaki tartışmalar **ortadan kalktı**. Devlet başkanlığı sorunu çözümlendi. Meclis tarafından seçilen hükümet yerine, anayasa gereği kabine sistemine geçildi (Kara, 2008, s.189,191).”

Yukarıdaki bölümler incelenecek olduğunda ders kitabı yazarının, “**millet**”, “**millet egemenliği**”, “**devlet**”, “**demokratik**”, “**cumhuriyet**”, “**siyasi**”, “**rejim**”, “**iç**

düşman”, “dış düşman”, “bölücü”, “TBMM”, “başkan”, “elçi”, “atama”, “yasama”, “temsil”, “yetki”, “saltanat”, “meclis”, “halife”, “yönetim”, “genelge”, “kongre”, “istiklal”, “anayasa”, “hükümet”, “sistem”, “bakan”, “oylama”, “çoğunluk”, “seçim”, “yürütme”, “hükümet kurma”, “itilaf devletleri”, “kabine sistemi”, “bakanlar kurulu”, “kamuoyu”, “komisyon”, “tasarı”, “hükümet listesi”, “hükümet bunalımı”, “rejim bunalımı”, “güvenoyu”, “beyanat”, “başbakan”, “cumhurbaşkanı”, “parti”, “parti Grubu”, “anayasa değişikliği”, “kanun tasarısı”, gibi kavramları kullanmış olduğu görülmektedir. Yine yazarın konu anlatımı içerisinde “adım atmak”, “gözden geçirmek” deyimleri ile “tekamül”, “teşekkül”, “mesut”, “muvaffak”, “muzaffer”, gibi sözcükleri de kullanmıştır. Yazar konu anlatımında görülen geçmiş (di’li) zaman, öğrenilen geçmiş (miş’li) zaman ile gelecek zaman kiplerini tercih etmiştir.

2.6. Tarih Öğretmenlerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımı

Tarih derslerinin yapıldığı sınıflarda dilin fonksiyonu ve doğası itibariyle, öğretmenin konuşmasının öğrencilerin konuşmasından daha az önemli olduğu noktası öğrenci merkezli bir eğitim-öğretim sisteminde tesadüf değildir. Ya da öğretmenlerin tüm sınıfa açıklama yapma ve görevlendirme zorunluluğu yoktur. Bu iki ifadeyi de incelemek gerekirse; tarih öğretmenleri, eğitimleri, okudukları materyaller ve yapmış oldukları tartışmalar doğrultusunda, öğrencilerden çok daha fazla tarihsel dil becerisini kullanabilmektedirler. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da tarihsel bilgi dağarcığına sahip olmaktadır. Öğretmenin ana görevi öğretmektir. Öğretmen konuşur ve onun konuşması öğrencilerin öğrenmesinde çok önemli bir etkidir. Aynı şekilde öğretmenler sınıfa karşı, öğrenme konusunun genel doğasından haberi olmayan küçük gruplar ya da öğrencilerin kendilerinden, daha iyi hitap ederler. Buradaki asıl nokta tarihsel anlamayı düşünürken önceden planlanmış düşünce gerekliliğidir ve öğretmenlerin de öğretirken kullandıkları dilin ve derslerinde öğrencilerin de konuştuğu konuyla ilgili fikir beyan etmesi gerektiğinin, farkında olması gereklidir. Öğretmenlerin kendi konuşmaları ile de dilin öğretici yanının, tarihin dilinin ve tarihsel tanımın dilinin karışık olduğunun ve öğrencilerinin bu dili anlaması için gereken imkân ve iletişim kurma şanslarının sağlandığının farkında olmaları gerekmektedir. Bu gereklilik tarih

öğretmeninin sınıf içerisinde kullandığı tarihsel dilin niteliği ve öğretim düzeyindeki yeterliliği gibi tartışmaları beraberinde getirmektedir.

Öyle ki tarih öğretmeyi veya anlatmayı kendisine meslek edinmiş olan ve bu mesleği profesyonel olarak icra eden tarih öğretmenleri derslerde anlatmış oldukları konuların öğrenciler tarafından ne kadarının anlaşılabilirdiğini araştırma gereksinimi duymuşlar mıdır? Eğer bu gereksinimi duymuşlarsa bunu ölçmeyi nasıl başarmışlardır? Ölçmeyi başarabildilerse konunun öğrenciler tarafından anlaşılmasında karşılaşılan problem ve eksiklikler için çözüm yolları aramışlar mıdır? İstenildiğinde bu soruların sayısını arttırmak da mümkündür.

Bu sorulara verilecek cevaplardan ulaşılabilecek sonuç; hiç şüphesiz tarih öğretmeninin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımının yeterliliği ve niteliğini ortaya koyacaktır. Tarih öğretmenlerinin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımlarına ait veriler bulgular ve yorumlar bölümünde paylaşılacaktır.

2.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımı

Araştırmanın bu bölümünde ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının incelenebilmesi için öğrencilerin tarihsel dili etkin olarak kullandıkları tarih dersleri ve öğrencilerin tarih derslerindeki dil kullanımları gözlemlenmiştir.

Okul ortamında öğrencilerin yaşantıları ve dilsel kaynakları yaşlarıyla ve sosyal sınıflarıyla alakalı olma ihtimali yüksektir. ABD'deki araştırmalar göstermiştir ki çocuklar uygun tarihsel kavramlar oluşturma yeteneğinde artan bir gelişme göstermişlerdir. Benzer şekilde araştırmalar gösteriyor ki normal çocuklar büyüdükçe dilsel yetenekleri de artıyor. (en azından cümlenin veya cümlecüğün uzunluğu dilsel yeteneğin bir ölçüsü olarak alındığında) Bu tür araştırmalarla ilgili problemler vardır, özellikle cümlenin uzunluğu cümlenin veya düşüncenin karmaşıklığıyla ilgili güvenilir bir gösterge değildir ve dilsel gelişimi sıfatların, edatların, bağlaçların, zamirlerin vb. oranlarını sayarak ölçmeye çalışmak şu gibi durumlara göre (sohbetin konusu, veya çocukların yetişkinlerle mi yoksa diğer çocuklarla mı konuşuyor olmasına) oranların da değiştiği gerçeğini yok saymaktır. Buna rağmen, bu tür metotla ilgili problemlere rağmen, araştırmalar öğretmene şu gerçeği hatırlatmak için yeterlidir. Öğrenciler arasındaki yaş farkı sözel anlayışı hayati derecede etkileyebilir ve bunun sonucu olarak

öğretmenlerin öğrencilerle kurmaya çalıştığı iletişimin doğasını etkileyebilir. Eğer, herhangi bir seviyede, iletişimin doğasında problemler ortaya çıkarsa şuna dikkat edilmelidir: psikolojik araştırmalar şunu göstermiştir ki önemli değişimler erken ve orta ergenlik yıllarının birkaç yılında öğrencilerin yeteneklerinde ortaya çıkmaktadır. 13 - 15 yaşları en olgun düşünme durumlarının artırılması için çok önemlidir ve bu dönemde öğretmenin dilsel duyarlılığı, öğrencilerin dilin kavranması yoluyla tarihsel anlayışlarını geliştirmelerini yüreklendirmek açısından özellikle önemlidir. İletişim problemlerinin kaynağında da bu dönemdeki eksikliklerin rolü olduğunu söylenmek mümkündür.

Yine de yaş, çocukların dilsel yeteneklerini belirlemede en önemli etken olmayabilir. Örneğin, Amerikan araştırmaları şunu iddia eder: sınıflar arasındaki farklılık, bir sınıf seviyesi içerisindeki çocukların arasındaki farklılıklardan daha önemsizdir. Çok muhtemeldir ki anne-babanın sosyal sınıfı çocukların dilsel gelişimini etkileyen güçlü bir faktördür. Bu yüzden McCarthy: “Ailenin sosyo-ekonomik statüsü ve çocuğun dilsel gelişimi arasında belirgin bir bağlantı olduğunu gösteren literatürde önemli kanıtlar vardır. “ diyerek kendisinin bu alandaki genel çalışmasını ortaya koymuştur. Aslında orta sınıf çocuklarının çalışan (işçi) sınıf çocuklarından yalnızca daha olgun ve karmaşık cümle formları (daha çeşitli kelimelerle) kullandığını gösteren sayısız araştırma vardır. Dil ve sosyal sınıf üzerine yapılan araştırmalar şu nedenlerle eleştirilebilse de (sosyal grupları zeka ile ilişkilendirecek hiçbir çalışma yapılmamıştır ve ortaya konulan farklılıkların belki sadece daha yüksek sosyo-ekonomik grupların çocuklarının daha üstün zekalarından kaynaklandığını) eleştirirler son zamanlardaki incelemelere uygulanamaz ve sosyal sınıf ve dilsel gelişim arasındaki geniş ilişki açıkça ortaya konmuştur (Bernbaum, 1972).

Önemli bir Amerikan araştırmasında (Deutsch ve arkadaşları tarafından yapılan) farklı sosyal seviyeden çocuklar kendilerini ifade etme konusunda, sözlü ifadenin miktarından ziyade çeşitlilik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Deutsch, çocuğun dil gelişimini büyük ölçüde belirleyen faktörün yaşantı olduğunu iddia etmiştir.

Bernstein’in teorik çalışması ise dil ve sosyal sınıf arasındaki ilişkilere faydalı fikirler sunmaktadır. Kısaca, Bernstein, belirli ailelerin sosyal yapıdaki pozisyonları kendilerini belirli davranış rollerine yöneltir (hem daha geniş toplumla, hem de aile kurumu içinde), sosyal yapıdaki farklı pozisyonların farklı rol ilişkileri ortaya

çıkardığını iddia etmiştir. Buna karşılık, Bernstein, bir sosyal durumda rol ilişkilerinin doğasının hem cümlesel hem de kelimesel düzeyde konuşmacılar tarafından kullanılan kodları belirlediğini savunmuştur. Bernstein, 2 ana tip kod ortaya koymuştur: açıklanan ve sınırlanan. Açıklanan kod benzersiz açık sözsel bir formda iletimini mümkün kılar. Sözsözsel ayrımı, yeterliliği, korumayı ve değiştirmeyi içeren dildir. Sınırlanan kod ise benzersizliğin ayrıca sözlü bir şekilde iletebildiği, paylaşılan anlaşmayı ifade eden, gizli anlam dilidir. Sosyal yapıdaki düşük çalışan sınıf ailelerinin yeri ve bunların meşgul olduğu sosyal ilişkilerin doğası tamamen özel bir sınırlanan kod kullanımını ortaya çıkarır. Orta sınıf aileler, bununla birlikte, kendi farklı sosyal tecrübeleri sayesinde her 2 kodla baş edebilme ihtimalleri yüksektir. Zamanla kodlar bireylerce güçlendirilir ve bilişsel-duygusal yönelimleri kontrol eder hale gelir. Bernstein ve Loustun un ergen erkek çocuklarla yaptığı sınırlı deneyler farklı kodların varlığını ve sosyal sınıfla ilişkisini kanıtlamıştır. Loustun ın çalışmaları sınırlanan ve açıklanan kodları kullanımındaki çalışan (işçi) ve orta sınıf farklılıklarının konuşma gibi yazılı materyale de uygulandığını gösterir. Dahası, betimleyici kompozisyonlarda, sosyal sınıf farklılıkları olsa da, sosyal sınıf farklılıkları soyut yazıların seçilebildiği kompozisyon konularında en belirgindir.

Çalışan sınıf ve orta sınıf öğrencileri ana cümleyi açıklayan yardımcı cümle kullanımlarında da farklılık gösterirler. Sosyal sınıf farklılıklarının yaşla birlikte arttığını gösteren kanıtlar da vardır. ve farklılıklara değinilen çalışmalarda farklılıkların öğrenciler 15 yaşındayken 12 yaşındakilere kıyasla daha belirgin olduğuna dair kanıtlar vardır.

Öğrenciler söyleyebildiklerinden daha fazlasını anlarlar. Onların dil (algı, dinleme ve anlama kabiliyeti) bilgisi konuşma seviyelerinden ilerdedir. Çocukların dil öğrenme süreci tek değil, çok çeşitlidir. Chomsky çocukların dili doğal olarak elde ettiklerini, konuşmanın yapısını değerlendirme ve analizinde onlara destek olan nörolojik yapı ile doğduklarını iddia eder. Sosyal tecrübe ve öğretme-öğrenme çalışmaları dil gelişiminde temel rolü oynar. Okuma ve yazma etkinlikleri dili öğrenmenin, öğretmenin ve yeniden oluşturmanın yeni şekillerini ortaya koymakta daha fazla yarar sağlar. Sonuçta öğretim ile ilgili olarak Deutsch (1964), okullarda bilgi değişiminin önemli olduğunu belirtirken; dilin bu iletişimin temel anahtarı ve ayrıca

problem çözümünde, kişisel konu açıklamasında ve genel olarak okul başarısında merkezi bir rolü oynadığını ifade etmektedir (Karakaya, 2007).

Buna göre Ortaöğretim Öğrencilerinin Tarih Derslerinde Tarihsel Dil Kullanımını etkileyebilecek unsurları şöyle sıralamak mümkündür;

- 1- Yaşantı (Aile, çevre ve okul)
- 2- Sosyo-Ekonomik Düzey
- 3- Yaş
- 4- Tarih Öğretmeni
- 5- Tarih Ders Kitabı

Bu konu bağlamında, tarihin özel problemler ortaya koyması muhtemeldir. Tarih sınıfta hazır bir şekilde canlandırabilecek türden bir ders değildir. Aslında geçmiş soyutlamaların ve evrensel sınıflamaların hayali düzenlenmesini içerir. Dil bilimsel olarak, öğrenciler için özellikle problematik olması muhtemeldir. Daha önce de söylendiği gibi kanıtlar bütün genç öğrencilerin sözcüklere doğru göndermeleri yapmada zorluklar yaşayabileceği ve yüksek oranda çalışan sınıf çocuklarını içeren sınıf veya farklı türdeki okullarda bu problemlerin yaygın olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Çalışmanın bulgular ve yorumlar bölümünde elde edilen sonuçların bu varsayımları destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Tarih eğitiminin soyut özellikleri bu bağlamda en sert zorlukları doğurabilir ve psikolojik araştırmalardaki kanıtlar da durumun böyle olduğunu göstermektedir. Çalışmanın bulgular ve yorumlar bölümünde öğretmen, öğrenci ve tarih ders kitaplarının tarihsel dil kullanımına dair elde edilmiş olan veriler ve bu verilere ait sonuçlardan ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın sorunu, araştırmanın evreni, örnekleme, araştırmanın modeli, bilgi toplama aracının uygulanması açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Betimleme araştırmaları olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimleyen incelemedir. Geçmişte ya da halen var olan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Bu tip incelemeler; durumları şartları ve özellikleri aynen ortaya koymaya çalışarak olayları doğal çevreleri içinde tanımlamaya çalışır. Onları herhangi bir şekilde değıştirme, etkileme çabası göstermez (Karasar, 2009).

Bu araştırma, ders kitaplarının hazırlanmasına kaynaklık eden tarihçilerin eserleri, tarih derslerinde okutulmakta olan ders kitapları ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı liselerin doğal çevresi içerisinde uygulanmıştır. Araştırma içerisinde kullanılan diğer araştırma modelleri ise literatür taraması, gözlem çalışması ve mülakat çalışmasından oluşmakta olup verilerin analizinde nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır.

Tarih eğitimi ve dil ilişkisini inceleyebilmek için geliştirilen araştırma yöntemi ise Türk dili alanında uzman görüşleri alınarak belirlenmiş ve tarih eğitimi alanına uyarlanmıştır. Bu yönüyle tarih eğitimi alanında dil kullanım becerilerinin incelenmesine yönelik uygulanmış olan ilk özgün metot ve yöntemler örnekleriyle ortaya konulmuştur. Bu metot ve yöntemler araştırmada elde edilen nitel ve nicel veriler için ayrı ayrı uygulanmıştır.

Nilüfer Göle (1991) müdahaleci veya aktif katılımcı sosyolojik yöntemin kurucusu Alain Touraine'den etkilenecek "*Kantitatif (nicel) bir anketin sosyolojik profil*

çizebileceğini ama toplumsal-bireysel anlama ışık tutamayacağını söylemektedir.” (Göle, 1991, s.81). Bundan dolayı niceliksel tekniklerin genel bir tablo ortaya koyabileceğini söylemek mümkünse de nicelikseli anlamlandıran ve sayıların ötesinde kalan algılar, değerler ve niyetleri ortaya koyamadığı bir gerçektir. Sosyolojik yöntemlerin ifade ettiği bu görüşten yola çıkarak tarih eğitimi ve dil ilişkisini incelemeye yönelik nicel verilerin tek başına bu konuda mevcut durumun bütününe ortaya koyamayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmada tarih eğitimi ve dil ilişkisine ait genel durumu bir bütün olarak ortaya koyabilmek ve mevcut fotoğrafı bir bütün olarak görebilmek için nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanılması gerektiği ön görülmüştür.

3.1.1. Nicel Yöntem

Araştırmanın nicel bölümü, gözlem çalışmasının gerçekleştirildiği okullarda öğrenim gören öğrencilere ait cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, ailenin eğitim düzeyi, okul türü, değişkenlerine ait veriler ile örneklem okullarda görev yapan tarih öğretmenlerine ait cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki tecrübe değişkenlerine ait verilerin sonuçlarından oluşmaktadır.

3.1.2. Nitel Yöntem

Araştırmanın nitel bölümü alanlarına göre incelenen konular hakkında eser vermiş tarihçiler arasından seçilen tarihçilerin eserlerindeki dil kullanımlarına ait analizlerin sonuçları ile ders kitapları, araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin dâhil edildiği gözlem ve mülakat çalışmalarına ait verilerin analizinden oluşmaktadır.

Araştırmada örneklem olarak seçilen tarihçilerin eserleri içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Öğretmen ve öğrencilerle gerçekleştirilen alan araştırmasına ait verilerin sonuçları ise öğretmen ve öğrenciye göre hazırlanmış olan iki ayrı mülakat formunda yer alan açık uçlu sorulara öğretmen ve öğrencilerce verilen cevaplar da yine içerik analizine tabi tutulmuştur.

Alan araştırması içerisinde yer alan gözlem çalışmasında öğretmenlerin sınıf içerisindeki dil kullanımları hem ses kaydı altına alınmış hem de tarih öğretmenlerinin

dil kullanımlarının tespitine yönelik gözlemci tespitleri, gözlemci tarafından hazırlanmış olan “Öğretmen Gözlem Formu”na kaydedilmiştir. Ses kayıtları nitel veri analizi ile çözümlenmiştir. Yine derste anlatılan konu hakkında öğrencilerden kompozisyon yazmaları istenilmiştir. Kompozisyon çalışmasının ardından her sınıftan istekli olan iki öğrencinin konu hakkında konuşması istenilmiştir. Öğrencilerin konu hakkındaki konuşmaları ise kamera aracılığı ile video kaydı altına alınmıştır. Daha sonra bu video kayıtları nitel veri analizi ile çözümlenmiştir. Ses kayıtlarının çözümlenmesinde “Digital Voice Editor II” programı, video kayıtlarının çözümlenmesinde ise “Windows media player” programları kullanılmıştır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımına dair veriler çalışma için özel olarak hazırlanmış “Veri Analiz Formu” aracılığı ile tasnif edilmiştir. Araştırmanın alt problemlerine göre tercih edilen nitel ve nicel yöntemlerin kullanımı ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.1.

Alt Problemlere Göre Nicel ve Nitel Yöntemlerin Kullanımını Gösteren Bilgiler

Alt Problemler	Nicel	Nitel
Tarihçilerin Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Veriler	-	X
Ders Kitabı Yazarlarının Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Veriler	X	X
Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Veriler	X	X
Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Veriler	X	X

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi araştırmada tarihçilerin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin analizinde nicel yöntemlere gerek duyulmamıştır. Bu alt probleme ait veriler nitel yöntemler (içerik analizi) yardımı ile analiz edilmiştir. Diğer alt problemlere ait veriler ise hem nicel hemde nitel yöntemler yardımı ile analiz edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; Türkiye’de eskiçağ, ortaçağ, yeni-yakınçağ ve cumhuriyet tarihi alanlarında eser vermiş olan tarihçilerin eserleri ile Çankırı ili ortaöğretim kurumlarında 2010-2011 eğitim-öğretim yılında okutulmakta olan tarih ders kitapları; 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Çankırı il merkezinde Milli Eğitim

Bakanlığı'na bağılı genel ve mesleki liselerin 9.-10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören toplam 4.812 lise öğrencisi ve yine bu liselerde görev yapmakta olan 27 tarih öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmanın tarihçilerin tarihsel dil kullarımlarına ait verilerin elde edilmesine yönelik örneklemini alanlarına göre uzmanlığa sahip, ders kitaplarının hazırlanmasında kaynak olarak alınmış ve araştırmada tespit edilen konularda eserler vermiş olan tarihçiler arasından her bir konu için seçilmiş iki tarihçinin eseri oluşturmaktadır. Araştırmanın ders kitabı yazarlarının, tarih öğretmenlerinin ve öğrencilerin tarihsel dil kullarımlarına ait verilerin elde edilmesine yönelik örneklemini ise araştırmanın yapıldığı okullarda okutulan tarih ders kitapları ile Çankırı il merkezinde bulunan genel ve meslek liseleri arasından seçilen liselerde öğrenim gören öğrenciler ile bu liselerde görev yapan tarih öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın evren ve örneklemini belirlenirken farklı sapma miktarları için uygun örneklem büyüklükleri tablosundaki değerlere uygunluk esas alınmıştır Balcı; tolerans gösterilebilir hata için gerekli örneklem tablosunda %5'lik sapma miktarı için 5000 kişilik bir evrende 356 kişilik bir örneklemini yeterli göstermektedir (Balcı, 2009, s.102). Örneklem içerisinde, Nevzat Ayaz Anadolu Öğretmen Lisesi, Çankırı Anadolu Lisesi, Çankırı Anadolu Teknik Lisesi ve Çankırı Anadolu Ticaret Meslek lisesinde öğrenim gören 9.-10. ve 11. sınıf öğrencilerden tesadüfi olarak seçilen öğrenciler ile bu liselerde görev yapmakta olan 9 tarih öğretmeni yer almaktadır.

Tablo 3.2.

Araştırmanın Örneklemine Ait Bilgiler

OKULLAR	Seçilen Sınıflar	Öğrenci Sayıları (N)	Öğretmen Sayıları (N)
NEVZAT AYAZ ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ	9. SINIF	34	3
	10.SINIF	28	
	11.SINIF	19	
ÇANKIRI ANADOLU LİSESİ	9.SINIF	60	2
	10.SINIF	19	
	11.SINIF	33	
ÇANKIRI ANADOLU TEKNİK LİSESİ	9. SINIF	22	2
	10.SINIF	27	
	11.SINIF	20	
ÇANKIRI ANADOLU TİCARET MESLEK LİSESİ	9.SINIF	52	2
	10.SINIF	25	
	11.SINIF	21	
TOPLAM		360	9

Örnekleme oluşturan okullar, öğretmen ve öğrenci sayıları Tablo 3.2.de görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Bilgi veren, sorunu çözmemize ya da karar vermemize yardımcı olan her türlü bilgi veya olguya veri adı verilir. Veri İngilizce'deki "data" kelimesinin karşılığıdır. Ham veriler, işlenmemiş veya henüz üzerinde çalışılmamış verilerdir. Kaynağı ve türü ne olursa olsun, bir bilginin veri sayılabilmesi için onun kayıt edilmiş olması gerekir (Arıkan, 2004).

Çalışmanın konusu ve amacı göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma için birden çok veri toplama tekniğine ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu ihtiyaca binaen tercih edilen veri toplama teknikleri ise sırasıyla kütüphane araştırmaları olarak da

isimlendirebildiğimiz literatür taraması, alan araştırması (yüzyüze görüşme, gözlem çalışması), içerik analizi ve söylem analizi olmuştur.

3.3.1. Literatür Taraması (*Kütüphane Araştırmaları*)

Bu teknikte, araştırmada kullanılan verilerin önemli kısmı kütüphanelerdeki kaynaklardan, özellikle yayınlardan elde edilmektedir. Bilindiği gibi kütüphanelerde ansiklopedi, sözlük, her tür kitaplar, dergi ve mecmua gibi süreli yayınlar (periyodikler), gazeteler, broşür ve haritalar, müzik, resim vs. gibi alanlardaki eserler yer almaktadır (Arıkan, 2004). Bu yöntem ile çalışmanın konusu ile ilgili eser ve kaynaklar tespit edilerek bir bibliyografya oluşturulmuş ve tespit edilen kaynaklar incelenmiştir.

3.3.2. Alan Araştırması

Kütüphane dışında birinci el veri (özgün veri) toplamak amacıyla kendi doğal ortamında yapılan araştırmalar bu grupta yer almaktadır. Eğitim bilimlerinde “Tarama Araştırması”, diğer bilim dallarında “Saha Araştırması” veya “Survey Çalışmaları” ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Arseven, 1993). Bu çalışmada alan araştırma yöntemleri arasında yer almakta olan yüzyüze görüşme ve gözlem çalışmasından yararlanılmıştır.

3.3.2.1. Yüzyüze görüşme

Araştırmada bilgi edinilecek kişi ya da kişilerle yapılan görüşmeler ve bu görüşmelere ait kayıtlardan oluşmaktadır. Yüz yüze görüşmelerin uzun zaman alması ve denekleri yerinde bularak görüşmelerin büyük uğraş gerektirdiğinden, bu tip araştırmaların maliyeti de yüksek olmaktadır (Arıkan, 2004). Bu tür araştırmalarda kaynağın kalitesi, elde edilen verilerin kalitesini belirleyecek temel unsurdur. Bu yüzden görüşülecek kişilerin araştırılan konu ile ilgili ve konu hakkında donanımlı, yeterli tecrübeye sahip olmaları görüşmenin niteliğinin yükseltilmesine doğrudan etki etmektedir. Bu çalışmada yüz yüze görüşme ile tarih öğretmenlerinin konu hakkındaki görüşleri sorulmuş ve alınan öğretmen görüşleri özel olarak hazırlanmış olan öğretmen görüşme formlarına kayıt edilmiştir. Yine aynı şekilde öğrencilerin konu hakkındaki

görüşleri sorulmuş ve öğrencilerden görüşlerini kendileri için özel olarak hazırlanmış görüşme formlarına yazmaları istenmiştir.

3.3.2.2. Gözlem Çalışması

Bu tür araştırmalarda veri toplama gözlem yoluyla gerçekleştirilmektedir. Gözlem; belli bir kimse, yer, olay, nesne, durum ve şarta ait bilgi toplamak için belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleştirmedir. Bir başka deyişle gözlem herhangi bir soru yöneltme söz konusu olmadan insanları nesnelere ve olayları sistematik bir şekilde gözleyerek teşhis ve not etme sürecidir. Gözlem genelde bir veri toplama tekniği olarak bir araştırmaya öncül olması için yapılabildiği gibi başka araştırma türleri ile birlikte ortak olarak da yürütülebilmektedir. Gözlemde, gözlemci ve gözlenen olarak iki taraf vardır. Gözlemci araştırmayı kararlaştıran, planlayan, uygulayan verileri toplayan ve bu verilerin analizini yapan kişidir. Nitel araştırmalarda gözlem iki boyutta gerçekleştirilebilir. Bunlar: **1. Katılımlı gözlem** **2. Katılımsız gözlem**'dir

Nitel araştırmalarda katılımlı gözlem metodu önemli bir veri toplama aracıdır. Katılımlı gözlem denilmesinin ne deni ise, gözlemcinin gözlemlediği grubun hayatına ve faaliyetlerine bir dereceye kadar da olsa katılmasıdır. Bu katılma bazen pasif bir katılma olur ve düpedüz bir seyirci rolü niteliğini alır (Duverger, 2006). Fakat bu seyirciliğin yanı sıra katılımlı gözlemde araştırmacı veri toplarken topluluk içerisinde aktif olarak yer alır ve kişilerin davranışlarını doğrudan gözlemleyerek, kişilerle konuşarak davranışın gerisinde yatan nedenleri ortaya çıkarmaya çalışır. Bu yöntem, kişilerin farkında olmadan yaptıkları alışkanlıklarını anlamada önemli ipuçları sağlayan bir yöntemdir (Baş, Akturan, 2008).

“Gözlemci olan kimse, grupla kaynaşmadan gözlem yapıp gördüklerini kaydedebileceği gibi, gözlemlediği grubun yaşantısıyla tamamen kaynaşıp uzun süre bu birliği sürdürebilirdi (Duverger, 2006).”

3.3.3. İçerik Analizi

Fen bilimlerinde araştırmalar daha çok deney ve gözlemlere dayalı olarak yapılmaktadır. Sosyal bilimlerde de zaman zaman deney ve gözleme yer verilmekle

beraber, yazılı kaynakların incelenmesi daha büyük önem taşımaktadır. Tarih, felsefe, kültür, sosyoloji, davranış bilimleri, ekonomi gibi alanlarda araştırma yapmak için yazılı belgelerin ve iletişimlerin incelenmesi zorunludur. İçerik analizi, başkaları tarafından ortaya konulan iletişim materyalinin içerdikleri mesajlar, karakterler, simgeler, kimlikler, bilgiler, sloganlar vb. gibi açılardan incelenmesi ve sayısallaştırılmasıdır. Herhangi bir kitap, makale, bildiri, konuşma metni, kanun veya Anayasa metni, roman ve şiir eseri, ya da reklam aynı içerik analizine tabi tutularak incelenebilir veya yorumlanabilir (Arıkan, 2004).

3.3.4. Söylem Analizi

Söylem analizi, söylemi esas almakta ve günlük cümlelerin veya metinlerin söylenme bağlamında incelenmesine dayanmaktadır. Postmodernizmin bir ürünü olan söylem analizi sosyal psikoloji ve “simge bilim” ekseninde gelişmiştir. Söylem analizi metin veya konuşma biçiminde kullanılan dilin detaylı olarak analiz edilmesidir. Bu analiz bir proje, söylem veya araştırma metodunun arkasındaki ontolojik ve epistemolojik çıkarımlara ulaşmayı sağlayan bir araştırma yöntemidir. Söylem analizinin odaklandığı nokta bireylerin kendi dünyalarını anlamlandırmak için dili nasıl kullandıklarıdır. Dil, sosyal dünyanın yapılandırılmasında bir araçtır. Bu bağlamda sözün anlamı konuşanın durumunu, dinleyicinin ufkunu ve dilin kendi içinde taşıdığı tarihsel malzemeyi kapsamaktadır. Söylem analizi “kim ne söylüyor?” sorusunu araştırmak değildir. Söylem analizi, söylenen cümlelerin anlamını bir başka deyişle gerçek değerini belirlemek ve anlatılmak isteneni ortaya çıkarmaktır (Baş ve Akturan, 208).

Araştırma alt problemlerine göre araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 3.3.

Alt Problemlere Göre Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Teknikleri

Alt Problemler	Literatür Taraması	Alan Araştırma (Gözlem-Görüşme)	İçerik Analizi	Söylem Analizi
I. Alt Problem (Tarihçiler)	X	-	X	-
II. Alt Problem (Ders Kitapları)	X	-	X	-
III. Alt Problem (Tarih Öğretmeni)	X	X	X	X
IV. Alt Problem (Öğrenciler)	X	X	X	X

Tablo 3.3.de görüldüğü üzere araştırmada belirlenen dört alt problem için farklı veri toplama teknikleri uygulanmıştır. Alt problemde kullanılan veri toplama tekniği ya da teknikleri “X” işareti ile gösterilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler kullanılan bu tekniklerin sonucunda elde edilmiştir. I. Alt Probleme ait veriler literatür taraması ve içerik analizi neticesinde elde edilmiştir. II. Alt Probleme ait veriler literatür taraması ve içerik analizi neticesinde elde edilmiştir. III. ve IV. Alt Probleme ait veriler literatür taraması, alan araştırması (Gözlem-Görüşme), içerik analizi ve söylem analizi teknikleri kullanılarak elde edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi; nicel verilerin analizi ve nitel verilerin analizi olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır.

3.4.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel veriler kısmını, araştırma içerisinde yer alan ders kitapları öğretmenler ve öğrencilere ait sayısal veriler oluşturmaktadır. Bu sayısal verilerden öğrencilere ait olanlar ise araştırmaya katılmış olan öğrencilerin sayısı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durumları ile yine araştırmaya katılmış olan öğretmenlerin sayısı, cinsiyeti, eğitim düzeyi ve mesleki tecrübeleri hakkındaki bilgilerden oluşmaktadır. Elde edilen veriler, Excel programıyla bilgisayara girildikten sonra SPSS 16.0 paket programıyla çözümlenerek tablolar haline getirilmiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine, sosyo-ekonomik-durumlarına, ailelerinin eğitim düzeylerine ve okul

türlerine göre yapılan karşılaştırmalarda ilişkisiz örneklem için t-testi, ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova), Kruskal Wallis H testi, Mann Whitney U, Scheffe testleri uygulanmıştır. Bilindiği üzere ilişkisiz örneklem için t-testi, iki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın manidar olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2009). Tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova), ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere kullanılır.

İlişkisiz ölçümler için Kruskal Wallis H- testi, ilişkisiz iki yada daha çok örneklem ortalamasının birbirlerinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test eder. Analizde k tane örneklemin bir bağımlı değişkene ait puanları karşılaştırılır (Büyüköztürk, 2009). İlişkisiz ölçümler için Mann Whitney U-testi, iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test eder. Başka bir anlatımla, bu test iki ilişkisiz grubun, ilgilenilen değişken bakımından evrende benzer dağılımlara sahip olup olmadığını test eder (Büyüköztürk, 2009).

Öğrencilere uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler, Excel programıyla bilgisayara girildikten sonra SPSS 16.00 paket programıyla çözümlenerek tablolar haline getirilmiştir. Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmalarında ilişkisiz örneklem için t-testi uygulanmıştır. Bilindiği üzere t-testi, iki ilişkisiz örneklem arasındaki farkın manidar olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2010).

Araştırma yapılan okullarda okutulan ders kitapları ile görev yapan öğretmenlerinin sayı olarak sınırlı olmasından dolayı ders kitapları ve tarih öğretmenlerinin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin ise tablolar halinde sayısal olarak verilmesi uygun görülmüştür.

3.4.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel bölümünde veriler içerik analizi aracılığı ile çözümlenmiştir. Bilindiği gibi içerik analizi, belirli kurallar çerçevesinde bilinen iletişim boyutlarını çözümleyerek bilinmeyen sosyal gerçeğin belirli boyutlarına (kaynak-hedef-ortam)

yönelik çıkarım yapmak amacıyla metinlerin içeriklerini çözümleyen tekniktir (Kaymakçı, 2010).

Nitel araştırmalarda veri toplama aşamasında mekanik araç gereçlerden de yararlanılmaktadır. Mekanik gözlemde araştırmacı fotoğraf makinesi, video kamera, ses kayıt cihazı gibi araçlar kullanarak davranış ve sosyal ortama ilişkin gözlemlerini kayıt altına almaktadır. Mekanik gözlem, gerek katılımcı gerekse de katılımsız gözlem yönteminde destekleyici bir araç olarak kullanılmaktadır. Zira mekanik gözlem davranışın geliştiği sosyal ortama ilişkin detaylı bilgi sağlamaktadır. Ayrıca araştırma sırasında araştırmacının dikkatinden kaçmış detaylar da kayıt altına alınmış olmaktadır (Baş ve Akturan, 2008).

İçerik analizinin amaçlarını yedi madde halinde ortaya koymak mümkündür (Arıkan; 2004):

- A. İletişimin içeriğindeki eğilimleri belirlemek,
- B. Yazılı kaynakların veya belgelerin bilinen özelliklerini ürettikleri mesajlarla ilişkilendirmek,
- C. İletişimin içeriğini standartlara karşı test etmek,
- D. İkna etme veya bilgilendirme tekniklerini analiz etmek,
- E. Stil, üslup veya tarz analizleri yapmak,
- F. Dinleyicinin bilinen özelliklerini onlar için üretilen mesajlarla ilişkilendirmek,
- G. İletişimin kalıplarını betimlemektir.

Verilerin içerik analiziyle incelenmesinin nedenleri olarak içerik analizinin (Yıldırım ve Şimşek, 2005);

- Esas olarak birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaya fırsat vermesi,
- Temel amacının toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olması,
- Verileri daha derin bir işleme tabi tutması gibi özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Yukarıda sıralanan gerekçeler doğrultusunda araştırmanın nitel bölümüyle ilgili verilerin içerik analizi yardımı ile değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Bu çerçevede ses ve görüntü kaydı şeklinde elde edilen gözlem ve mülakata ait veriler; öncelikle çözümlenerek yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarıldıktan sonra veriler kodlanmış, temalar bulunmuş, daha sonra verilen kodlara ve temalara göre düzenlenerek sınıflandırılmıştır. Son aşamada ise ortaya konan içerik doğrudan alıntılarla desteklenerek yorumlanmıştır. Analiz sürecinde öğrencilerin kimlik bilgileri saklı tutularak gerçek isimlerin yerine takma isimler kullanılmıştır.

Doküman inceleme sürecinde ise her bir sınıf için dört farklı (Hititler, Haçlı Seferleri, Fransız İhtilali, Cumhuriyetin İlanı) konu hakkında hazırlanmış olan görüşme formları, tarih öğretmenin ilgili konuyu derste işleminin ardından öğrencilere verilerek, öğrencilerden ilgili formların doldurulması istenilmiştir. Öğrencilerin kendilerine dağıtılan bu formlarda ise bir önceki ders saatinde öğretmen tarafından işlenen konuya paralel sorular sorulmuştur. Öğrenciler bu formları bir önceki derste öğrendikleri konuya bağlı kalarak cevaplamışlar ve istenilen konu hakkında kompozisyon yazmışlardır. Kompozisyonun bitmesi ile çalışmanın dinlemeye ve yazmaya dönük olan kısmı tamamlanmıştır.

Çalışmanın bu kısmının tamamlanmasından sonra sınıfta istekli olan iki öğrenciden kompozisyon yazdıkları konuda konuşmaları istenilmiştir. Bu konuşmalar ise kamera kaydı altına alınmıştır. Konuşma sürecinde öğrenciye hiçbir şekilde yönlendirme ve ikazda bulunulmamış öğrenciler rahat bırakılmıştır. Konu hakkındaki konuşmasını tamamladığını söyleyen öğrenciye ise iki adet soru yöneltilerek tarih derslerini işlerken ders kitabının dili ile öğretmenin dilini nasıl bulduğu sorulmuştur. Öğrencinin bu sorulara verdikleri cevaplarda yine kayıt altına alınmıştır. Öğrencilere dersin arkasından uygulanmış olan yukarıda bahsi geçen görüşme formları ve kamera kayıtları da yazıya geçirildikten sonra içerik ve söylem analizine tabi tutulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın verileriyle ilgili bulgular ve yorumlar ele alınmıştır. Bu bağlamda araştırmada verilere dayalı olarak elde edilen bulgular; nicel verilerin analizinden elde edilen bulgular ve nitel verilerin analizinden elde edilen bulgular olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Bunlar sırasıyla aşağıda açıklanmıştır:

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Birinci Alt Problem: Tarihçilerin uzman oldukları alanlarda kullandıkları tarihsel dil nasıldır? Şeklinde ifade edilmiştir.

Tarihin güvenilirliği ile ilgili irdelemelerimizi ne kadar ertelersek erteleyelim değişkenliğe rağmen tarihin, bilimden farkı olmadığı gerçeğini vurgulamalıyız. Pek çok kişi tarih yazımının artık eski ahlaki ve siyasi uygulama amacından sıyrılması gerektiğini düşünmektedir: tarih tıpkı jeoloji, paleontoloji ve biyoloji gibi bilimsel olmalıdır. Bilgi birikimi ve kanıtlama, edebi yeteneğin önüne geçmeli ve ansiklopedik kusursuzluk kesin kural haline gelmelidir. Bilimsel olması için bir monografin tek bir konu ile ilgili bütün her şeyi anlatması, yapıttaki bilgilerin eksiksiz ve kesin olması gereklidir (Graff, Barzun, 2010). Tarihin bilimsellik boyutunun ön plana çıkartılarak ahlaki, pragmatik ve görecelik kısımlarının arka plana alınabilmesi ise bir hayli zor görünmektedir.

Tarihin bilimsellik boyutunu arttırarak, görecelik kısmını azaltacak veya en aza indireceklerde hiç şüphesiz tarihçilerdir. Belirli alanlarda uzmanlaşmayı gerektiren, bir ihtisas mesleği olan tarihçilik ise günümüzdeki tarih anlayışını tayin etmede en etkili ve bu konuda yetkili bir misyonu da üstlenmiş olduğunu göstermektedir. Öyle ki belirli alanlarda (Eskiçağ, ortaçağ, yeni ve yakınçağ gibi) uzmanlaşmış olan tarihçilerin ortaya koyacağı eserler ve bu eserlerdeki yaklaşımlar bir milletin dünyayı algılayış biçimine doğrudan etki edebilmektedir. Tarihçilerin kaleminden çıkan eserleri okuyanlar bu

eserlerden milletlerin, medeniyetlerin tarihlerini öğrendikleri gibi eserlerin içerisine sinmiş olan tarihçinin bakış açısını da yakalayabilmektedirler. Bundan dolayıdır ki her tarihçi aslında tarihi bir bilim olarak icra etmeye çalışırken ait olduğu toplumun değerlerini, o topluma ait bakış açılarını da yansıtabilmektedir. Tarihçinin bir bilim olan tarihi aktarabilmesinde ise kullandığı en etkili araç da hiç şüphesiz eserlerinde kullanmış olduğu tarihsel dil olmaktadır. Tarihçinin tarih yazarken kullandığı dil sadece eserlerinde kalmamakta o eserleri kaynak gösteren ders kitaplarına, o kitaplardan yararlanan öğretmenlere ve tarihçinin yazdıklarını ders kitapları ve öğretmenleri aracılığı ile öğrenen öğrencilere kadar uzanmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, tarihsel bilginin kaynağı olan eserlerin yazarları olan tarihçilerin, kullandığı tarihsel dili inceleyebilmek için Türkiye’de Eskiçağ, Ortaçağ, Yeni ve Yakınçağ ve Cumhuriyet Tarihi alanlarında ihtisaslaşmış veya bu alanlarla ilgili olarak eserler vermiş olan akademisyenlere ait eserlerden bazılarını ulaşılmıştır. Örneklem olarak seçilen akademisyenlere ait eserler üzerinde yapılan incelemeler vasıtasıyla tarihçilerin tarihsel dil kullanımına ait bazı bulgular elde edilmiştir. İhtisaslaşmış her uzmanın alanı ile alakalı kavram, sözcük ve ifade çeşitliği açısından nicel olarak bir zorluk yaşamayacağı varsayımından hareketle tarihçilerin kullandığı tarihsel dile ait verilerin nicel olarak sınıflanmasına ve bu verilerin nicel olarak analizine gerek duyulmamıştır. Bu nedenle eskiçağ tarihçilerine ait eserlerin tarihsel dil açısından incelenmesi içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. İnceleme sonucunda ulaşılan bulgu ve yorumlar ise tarihçilerce yazılmış olan eserlerin ait olduğu ihtisas alanlarına göre aşağıda sıralanmaktadır.

4.1.1. Eskiçağ Tarihçilerinin Tarihsel Dil Kullanımına Dair Bulgular ve Yorumlar

Eskiçağ tarihçilerinin tarihsel dil kullanımının incelenmesi amacıyla örneklem olarak seçilen iki ayrı tarihçinin ilgili alan ve konu ile ilgili eserleri tespit edilmiştir. Bu eserler içerisinde yer alan “İlkçağlarda Anadolu Uygarlıkları” başlığı altındaki konular arasından “Hitit Uygarlığı” konusu belirlenmiştir. Tarihçilerin dil kullanımına dair bulgulara ise belirlenen konu üzerinde yapılan incelemeler sonucunda ulaşılmıştır. Eserlerde yer alan ilgili bölümlerin dil kullanımı bakımından incelenmesi sonucunda ulaşılan bulgulara göre;

“Gerçekten, **tarihin en eski devirlerinden** itibaren Anadolu, doğudan ve batıdan **birçok kavimin istilasına uğramış**, pek çok medeniyete **beşiklik etmiştir**. Bu yüzdendir ki Anadolu, Doğu ve Batı kültür unsurlarının **iç içe karışıp kaynaştığı** bir bölge durumuna gelmiştir (Memiş, 2009, s.102).”

Yazarın bu bölümde kullanmış olduğu “**tarihin en eski devirleri**” ifadesi yazarın kendi zaman algısına göre bir derecelendirmeyi kastetmektedir. Bir tarihçi için kastedilen dönem yazarın anlatmaya çalıştığı dönemle aynı olabilir. Fakat günümüzde bu ifade farklı alanlarda uzmanlaşmış kişiler veya ilköğretim, ortaöğretim öğrencilerince ilk kez okunduğunda kişilerin bu ifade karşılığında zihinlerinde oluşan zaman algısı birbirinden farklı zamanlar olacaktır. Yine bu bölümde “**birçok kavmin istilasına uğramıştır**” ifadesi genel bir anlam katmıştır. Okuyucu “**birçok kavim**” ifadesinden yola çıkarak bu kavimleri sorgulayabilecektir. “**istilaya uğramak**” ifadesi ise Anadolu’da yaşamış bütün medeniyetlerin silahlı bir mücadelenin sonucunda bu bölgeye yerleştiklerine işaret etmektedir. “İstilaya Uğramak” ifadesi öğrencinin “Bizde mi (ben ve bütün atalarım) Anadolu’yu istila ettik?” sorusunu sormasına sebep olacaktır. “**Beşiklik etmek**” ifadesi ise gerçek anlamı dışında mecaz anlamı ile kullanılmıştır. Öğrencinin ifadede anlatılmak istenen mecaz anlama ulaşması gerekmektedir. “**İç içe karışıp kaynaşmak**” ifadesi ise kültürlerin birbirlerinden etkilenmelerini ifade etmek için kullanılmıştır. Paragrafta kullanılan cümleler öğrenilen geçmiş zaman (miş’li) ve öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi (-miştir, -miştir) ile çekimlenmiştir.

“...Gerçekten, Anadolu’nun kuzeyden ve güneyden yüksek **sıra dağlarla** kuşatılmış olması ve pek az yerden geçit vermesi, bu yönlerden yapılacak olan **bir çok kavimler** göçüne imkan tanımazken, Batı Anadolu bölgesindeki dağların denize dik olarak uzanması pek çok istilacının, bu **dağ oluklarından** geçit bularak, Anadolu’nun ortalarına kadar ulaşmalarını mümkün kılmıştır (Memiş,2009, s.103).”

Yukarıdaki bölümde “**sıra dağlar**”, “**dağ olukları**” gibi kavramlar coğrafya alanında kullanılan kavramlardır. Doğal olarak coğrafya eğitimi almamış bir kimsenin bu kavramları bilmesi ve yukarıda anlatılmak istenen ifadeyi anlayabilmesi bir hayli zor olacaktır. “**Birçok kavimler**” ifadesi sayı sıfatının yine çoğul bir isimle birleştirilmesi sonucunda oluşmuştur. Sayı sıfatları önlerine geldiği isimleri sayı bakımından niteledikleri için “**birçok kavim**” şeklinde ifade edilmesi daha doğru olacaktır. Dil

bilgisi kurallarına göre önlere sayı sıfatı alan isimler çoğul eki alamazlar. Yazar bu kuralı ihlal etmiştir. Yazar cümlelerinde zaman olarak ise öğrenilen geçmiş zaman kullanmış (-miştir,- miştir) ve uzun cümleler kurmayı tercih etmiştir.

“...Ayrıca güney ve kuzey yönlerinde denize paralel olarak uzanan sıradağlar Orta Anadolu’da yerleşen kavimlerin, bu dağların arkasında oturan kavimlerle kültürel **münasebetlerini** de engellemiştir. ...Örneğin, kuzey Anadolu’da bugünkü Kastamonu ve Sinop civarında oturan ve Hitit Devletini, kuruluşundan yıkılışa kadar devamlı olarak rahatsız eden **barbar** Gaşka kabilelerine ulaşmak ve onları kültürel yönden etki altına almak mümkün olmadığı gibi, **Toroslar’ın arkasında** oturan Kizzuvata Krallığı da bu dağlar yüzünden Anadolu kültürünün değil, Mısır kültürünün etkisi altında kalmıştır. ...Urartu devleti de, bulunduğu mevkinin çok sağlam ve ulaşılmaz olması nedeniyle, uzun süre Asur krallarına **baş eğmemiştir** (Memiş, 2009, s.103).”

Yukarıdaki bölümde “**münasebet**” kelimesi tercih edilmiştir. “**Münasebet**” Arapça kökenli bir kelime olup Türkçe sözlüklerdeki karşılığı ise “**ilişki, ilinti**” dir. “**barbar**” kelimesi aynı zamanda bir sıfat olarak kullanılmış ve Gaşka Kabileleri için kullanılmıştır. “**Barbar**” sözcüğü Türkçede uygarlaşmamış, kaba, kırıcı anlamlarını içermektedir. Gaşka Kabilelerinin günümüzdeki belli bir toplumun ataları olabileceği düşünülürse (bu toplum hangi toplum olursa olsun) bu kabileden günümüze kadar gelen bireylerin böyle bir ifade ile rencide olabileceği unutulmamalıdır. “**Toroslar’ın Arkası**” ifadesi ise tam bir netlik içermemektedir. Toroslara bakış açısına göre arka ve ön kavramları değişebilecektir. Öyle ki Akdeniz’den Toroslar’a bakılacak olduğunda Torasların arkası Anadolu olmaktadır. “**Baş eğmek**” ifadesinin karşılığı Türkçe sözlükte; saygı göstermek için baş eğerek selamlamak, direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek şeklinde belirtilmiştir. Öğrenci bu ifadeyi okuduğunda bu iki anlamı da düşünebilecektir. Cümlede zaman olarak öğrenilen geçmiş zaman (-miştir, miştir) kullanılmıştır.

“Akdeniz iklimi, Akdeniz ve Ege bölgelerinde görülür. Bu iklimde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Karadeniz ikliminde ise her **mevsim** yağışlıdır. Bunda, bölgenin sık **ormanlarla kaplı** olmasının da büyük rolü vardır. Karasal iklim, Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da görülür. Bu iklimde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise oldukça soğuk geçmektedir. Bundan başka yaz ile kış ve gece ile gündüz arasındaki **sıcaklık farkları** da büyüktür (Memiş, 2009, s.104).”

Yukarıdaki bölümde coğrafyanın konusu olan iklim hakkında bilgilere yer verilmiştir. Anadolu’da görülmekte olan üç iklim türü özellikleri ile birlikte

açıklanmıştır. Bu nedenle bölüm içerisinde sık sık coğrafi kavramlara yer verilmiştir. Yazar cümlelerinde geniş zaman kullanmıştır.

“... Anadolu’da **yerleşen siyasi toplulukların** ekonomik hayatı, genellikle **tarıma** dayanmak mecburiyetinde idi. Çünkü bu devirlerde, henüz **denizin nimetlerinden** faydalanma yolları bilinmiyordu. ...Anadolu **sakinlerinin ziraate** dayanan ekonomik hayatları, bir bakıma yağışlara bağlı idi. Havalar iyi gittiği takdirde bol ürün alınıyor, bunun tersi olursa kıtlık tehlikesi ile karşı karşıya kalınıyordu. Bu sebeplerden dolayıdır ki, Hitit kralları, devamlı olarak **sefer etmek** ve özellikle **Mümbit Hilal** bölgesinden sağladıkları **ganimetle** geçinmek yolunu tutuyorlardı (Memiş, 2009, s.104).”

Yukarıdaki bölümde “**yerleşen siyasi topluluklar**” ifadesi ile Anadolu’nun daha önce göçebe (yerleşik olmayan) olan toplumlarca bir yerleşim yeri haline getirildiği vurgulanmıştır. Yazarın bu ifadesi öğrencinin zihninde bir takım sorular oluşturacaktır (*Siyasi topluluk nedir?, Siyasi olmayan topluluklardamı vardır?, siyasi topluluklar siyaset yapan topluluklar mıdır? gibi*). Yine “**siyasi**” sözcüğü ile toplulukların niteliği ifade edilmiştir. “**Denizin nimetleri**” ifadesi ile genel bir tanımlama yapılmış, bu nimetlerin niteliği ve niceliği belirtilmemiştir. “**Anadolu sakinleri**” ifadesi ile Anadolu’ya yerleşmiş olan topluluklar kastedilmiştir. Yerleşik topluluklar, uluslar, “**sakin**” olarak adlandırılmıştır. Öğrenci “sakin” sözcüğünden Anadolu insanını niteleyen bir anlam çıkartabilecektir. “**ziraat**” daha önceki satırlarda kullanılan “**tarım**” sözcüğünün yerine tercih edilmiştir. “**ziraat**” kavramı “**tarım**” kavramına göre daha genel bir ifade olup anlam içerisine hayvancılığı da almaktadır. “**mümbit hilal**” olarak bugün ki (Mezopotamya- Suriye-Mısır) olarak adlandırılan bölge kastedilmiştir. “**mümbit**”, “**verimli**” sözcüğünün yerine tercih edilmiştir. Cümlelerde kullanılan zamanlar: Ek fiilin hikayesi, şimdiki zamanın hikayesidir.

“Tarihten önceki devirlerin en eski aşaması olan Paleolitik devirle onu **takibeden** Mezolitik devirde, Anadolu insanı kültür bakımından henüz avcılık **seviyesinde idi**. Başka bir tabirle, yiyeceklerini temin edebilmek için bütün gün dolaşarak av aramakta, geceleri ise mağara ve ağaç kovuklarında **barınmakta idi**. Bu iki devirde kullanılmış olan bütün araç, gereç ve silahlar, taştan ya da kemikten **imal edilmişti**.”

“...Neolitik devre kadar, yiyeceğini doğadan temin eden insanoğlu, bu devirde ilk defa olarak ekip biçmeye **başlamıştır**. Yani, **ziraati** keşfetmiştir. Fakat bu defa da başka bir problem ortaya çıkmıştı: Ekip dikilen tarla ve bahçeler bazen yabancı hayvanların bazen de dış düşmanların saldırısına **uğruyordu**. ... Neolitik kültürle ilk yerleşik

hayat, başka bir tabirle ilk köy kültürü başlamış **oluyordu** (Memiş, 2009, s.105,106).”

Bu bölümde de “**ziraat**” kelimesi yine “**tarım**” yerine tercih edilmiştir. Cümlelerin sonunda yer alan eylem cümlecikleri incelendiğinde yazarın cümlede zaman olarak daha çok öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi (-mıştı, -mişti), öğrenilen geçmiş zaman (miş’li geçmiş), şimdiki zamanın hikayesi (-yordu) zamanlarını tercih etmiştir. Bilimsel alanda yaygın olarak tercih edilen geniş zaman cümlelerinin, tarihçilerce bazen farklı zamanlarla değiştirilebildiği görülmektedir.

“Neolitik devirdeki yerleşim merkezlerinin etrafında sur yoktur. Ancak evler, aralık bırakılmaksızın yan yana inşa edilmek suretiyle, sur yerini tutacak bir savunma dizgesi meydana getirilmiştir. Bu evlerin kapıları olmayıp, **damın** üzerinde açılan bir delikten merdivenle içeriye giriliyor ve sonra merdiven içeri çekiliyordu. ... bu devir taş aletleri **kaba saba** olmayıp, **perdahlanmışlardı**.... Çömlekler, **çömlekçi çarkı** henüz bilinmediğinden yine elde yapılmakta, bazı yerlerde ise bunların üstüne kalın bir **astar boya** çekildikten sonra, geometrik motiflerin çizildiği görülmektedir... Ölümler daha ziyade **ağzı açık küplere** gömülmüş, küpün içerisine ise kişisel eşyaları da konulmuştur. ...Hattilerin dini çok tanrılı bir dindi. Çünkü Hatice metinlerde **birçok tanrı adları** geçmektedir (Memiş, 2009, s.107).”

Yukarıdaki bölümde “**dam**”, “**perdahlanmak**”, “**çömlekçi çarkı**”, “**astar boya**”, “**ağzı açık küp**” gibi sözcükler kullanılmıştır. Bu sözcüklerden “**çömlekçi çarkı**”, “**astar boya**”, belirli bir meslek grubunca kullanılan sözcüklerdir. “**Dam**”, “**perdahlanmak**” sözcükleri ise günümüzde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. “**Dam**” sözcüğü günümüzde eş anlamında kullanılırken, “**Perdahlanmak**” sözcüğü yerine ise günümüzde “**partatmak**” sözcüğü kullanılmaktadır.“**Küp**” sözcüğü ise günümüzde geometrik bir şekli temsil ettiğinden eski çağda kullanılan anlamından uzaklaşmıştır. Bundan dolayı “**Küp**” sözcüğü öğrenci için tarih dersindeki anlamının yanında geometri dersindeki bir şeklide ifade edebilecektir. “**birçok tanrı adları**” ifadesinde ise birden fazla çoğul yapılmaya çalışılmıştır. “**Tanrı**” isminin önüne gelmiş olan “**birçok**” sıfatı “**Tanrı**” ismini çoğul yaparken “**Tanrı**” isminden sonra gelen “**adları**” sözcüğü zaten çoğul olan ifadeyi tekrar çoğullaştırmıştır. Yazar cümlede zaman olarak ise şimdiki zaman (-yor), şimdiki zamanın hikayesi (-yordu) ve öğrenilen geçmiş zamanın hikayesini (-mıştı) kullanmıştır.

“Luwiler’in kökeni **münakaşa** konusudur... Hurri kavmi en parlak çağını, Hint-Avrupa kavimlerinden olan ve Eski Doğu’nun karanlık çağında gelen Mitanniler’in egemenliği altında yaşamıştır. M.Ö. 16.yüzyılın ortalarında tarih sahnesine çıkan Mitanni Devleti, M.Ö. 14. yüzyılın ortalarına kadar yaşamış ve Hitit Kralı I. Şuppiluliuma tarafından ortadan kaldırılarak **tampon bir devlet** haline getirilmiştir... İşte Anadolu’nun siyasi **mukaddeyatında** büyük roller oynayan Hititlerin siyasi tarihi, Kuşşara kralı ile başlar...**Biz** ise Hititler’in Anadolu’nun yerli kavimlerinden biri olduğu kanaatindeyiz. ...Bu şehir devletlerinden Kuşşara krallığı, öteki şehir devletlerini teker teker yenerek, Anadolu tarihinde belki de ilk defa olarak siyasi birliği sağlamaya **muvaffak** olmuştur (Memiş, 2009, s.112).”

Yukarıdaki bölümde yazar “**münakaşa**”, “**mukaddeyat**”, “**muvaffak**” sözcüklerini tercih etmiştir. Günümüzde bu kelimeler yerine sıkça kullanılan kelimeler ise “**tartışma**”, “**yazgı veya kader**”, “**başarılı**”dır. Öğrenci günlük hayatta sürekli karşılaştığı sözcükleri daha rahat anlayabilmektedir. Tarihinin tercih ettiği sözcükler anlam olarak öğrenciye anlaşılabilir gelebilecektir. Yazar, “**tampon bir devlet**” ifadesinde “tampon” sözcüğü öğrencilere farklı çağrışımlar yaptırabilecektir. Öyle ki sözlüklerde **tampon**; bir deliği kapamaya, kapatmaya yarayan tıkaç; bir darbenin şiddetini azaltmaya yarayan içi yumuşak maddeyle dolu şey, otomobil veya vagonların ön veya arkalarında bulunan donanım anlamlarına gelmektedir. Bir lise öğrencisinin bu sözcükle karşılaştığında zihninde bu sözcüğün hangi anlamının belirebileceği de öğrencinin sahip olduğu kelime hazinesi ve kültür seviyesi ile ilişkilidir. Bu bakımdan profesyonel tarihçilerin hitap ettiği kitle ile lise tarih ders kitabı yazarlarının hitap ettiği kitlenin birbirinden farklı nitelik ve donanımlara sahip olduğu göz ardı edilmemelidir. Tarihçi cümlelerde zaman olarak, geniş zaman ek fiili, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi ve öğrenilen geçmiş zaman kiplerini kullanmıştır.

“**Bereket versin ki**, M.Ö. 1750’lerde Anadolu’nun siyasi birliği sağlayan Kuşşara Kralı Anitta, **büyük bir ileri görüşlülük göstererek, Anadolu’yu sömüren Asurlu tüccarları memleketten kovmuş** ve böylelikle Anadolu’da Asur ticaret kolonileri çağına son vermiştir.

...Ancak, hemen belirtmek lazımdır ki, **Anadolu’nun sömürülmesinde baş rolü oynayan**, daha doğrusu Asurlu **tüccarları bir mıknaş gibi kendisine doğru çeken bakır madeni**, Anadolu’ya bir takım kazançlarda sağlamıştır.

...Görülüyor ki, bakır madeni, Eski Anadolu medeniyetinin gelişmesinde son derece etkin bir rol oynamıştır. Eğer zengin bakır yataklarına sahip olmasaydı, tarihi devirler Anadolu’da **belki de çok daha geç bir zamanda başlayacaktı**.

...Kuzey Suriye'deki Karkamış ve Aşata Kaleleri de Hurilerin eline geçmişti. **Bu felaketler yetmezmiş gibi**, bir de Gaşkalar tehlikesi ortaya çıkmıştı. Anadolu'ya yeni göç eden ve Karadeniz Bölgesinde oturan bu kavim, Hattuşaş'ı kuzeydoğudan tehdit ediyordu.

... Asur tahtına I. Tiglatpileser (M.Ö. 1114-1074) gibi **enerjik bir kralın** geçmesi, Mezopotamya'daki siyasi durumu Asur lehine geliştirmiş ise de, bu ancak, geçici bir süre için böyle devam edebilmiştir (Memiş, 2009, s.117,129).”

Yukarıdaki bölümde yazarın konuyu anlatmaya çalışırken öznel görüş içeren ve ihtimal içeren ifadeler kullandığı görülmektedir.

“...Hitit kralı **halktan uzak bir hayat sürdürmesine** rağmen çevresinde ona hizmet eden sürekli irtibat halinde **bir topluluk** vardı...imparatorluk döneminde **Hattuşaş Büyük tapınakta** elli kadar yazıcı vardı. Bu sayının tapınaktaki **kült personelinin** dörttebirinden fazla olduğu düşünülmektedir...(Bahar, 2010, s.271)”

“...ekonomide değişik meslek grupları da vardı. Bunlardan bazıları hekim, inşaatçı, marangoz, duvarcı, kuyumcu, bakırcı, çömlekçi, fırıncı, ayakkabıcı, terzi, **çirpıcı**, meyhaneci (vb)...Akdeniz'de bulunan gemi batığında Hitit dönemi Suriye'den batıya götürülen **bakır ingotlar** bulunmuştur. ..Hitit evlerinde çok sayıda **dokuma ağırşakları** bulunmuştur...(Bahar, 2010, s.276).”

“...Az görülmekle birlikte baş kesmek, tekerleğe bağlamak, **boyunduruğa koşmak** gibi ilginç cezalar vardı. Kolektif cezalarda Hitit hukukunda görülmektedir. Kralın mahkemesi ile alay edenin **evi başına yıkılıyordu** (Bahar, 2010, s.282).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**halktan uzak bir hayat sürdürme**” ifadesiyle kralın halkın sorunlarına karşı duyarsız kaldığını ve halkın sorunlarına çözüm olamadığını anlatmaya çalışmıştır. Oysa aynı ifadeden kralın halktan uzak bir yerde yaşadığı şeklinde bir yargıya ulaşmakta mümkündür. Yine yazarın “**...bir topluluk vardı.**” ifadesiyle hangi topluluğu kastettiği anlaşılamamaktadır. Bu topluluğun hangi topluluk olabileceği sorusunun cevabı okuyucuya bırakılmıştır. Yazar “**...Hattuşaş Büyük tapınakta**” ifadesiyle Hattuşaş'ın büyük bir tapınak olduğunu mu yoksa Hattuşaşta büyük bir tapınak olduğunu mu kastetmektedir? Yine bu sorunun cevabını da okuyucunun direkt olarak metinden çıkartabilmesi mümkün görünmemektedir. Bir tarihçinin bu ifadelerde ne anlatılmaya çalışıldığını ilk okumada anlamasının normal olduğu düşünülebilir. Fakat tarihi bir tarihçi olmadan öğrenmeye çalışan kişi veya kişilerin bu ifadeleri okuduğunda yaşayacağı doğru yargıya ulaşma veya doğru olan bilgiyi elde etme gayretleri istenilen düzeyde olmayacaktır.

Yine yukarıdaki bölümde yazarın kullanmış olduğu “**kült personeli**”, “**çırpıcı**”, “**bakır ingotlar**”, “**dokuma ağırşakları**”, “**boyunduruğa koşmak**” gibi ifadeleri de herkesin ilk okuduğunda doğrudan anlayabileceği ifadeler değildir. Öyleki bu ifadelerin her biri farklı alan ve meslek gruplarınca kullanılan ve ancak bu meslekleri icra eden kişiler ya da bu alanlara ilgi duyan kişilerce bilinebilecek ifadeler olduğu görülmektedir.

Eskiçağ alanında eser vermiş olan tarihçilerin tarihsel dil kullanımı ve bu tarihsel dilin niteliği aşağıda başlıklar altında ifade edilmiştir. Bu başlıkları ise şöyle sıralamak mümkündür;

1) Farklı Alanlara Ait Kavramların Kullanımı: (Örneğin; Sıra Dağlar, Dağ Olukları, Deniz Nimeti, İklim, Akdeniz İklimi, Kardeniz İklimi, Mevsim, Sıcaklık Farkı gibi coğrafi kavramlar, Ziraat, Tarım, Çömlekçi çarkı, Dokuma ağırşakları, Bakır ingotlar, Çırpıcı, Astar Boya, Küp, Dam, Rötuş, Sürek avı, Kült personeli gibi mesleki kavram ve ifadeler, Kaside, Menkıbe, gibi edebiyat ile ilgili kavramlar)

2) Coğrafi Belirsizlik İçeren İfadelerin Kullanımı: (Örneğin; Toroslar’ın Arkası gibi)

3) Tarihi Belirsizlik İçeren İfadelerin Kullanımı: (Örneğin; Tarihin en eski devirleri, belki de çok daha geç bir zaman, gibi)

4) Anlam Kuvvetlendiren İfadelerin Kullanımı (Atasözleri, deyimler, nitelemeler, ikilemeler, analogiler): (Örneğin: Beşiklik etmek (dym.), Baş rol oynamak, Yolunu tutumak (dym.), Yılanın başını ezmek(dym.), Vuku bulmak (dym.), Suyu düşmek (dym.), Baş eğmek (dym), Enerjik bir Kral (niteleme), Tampon bir devlet (niteleme), Kaba saba (ikileme), Boyunduruğa koşmak (dym), Evini başına yıkmak (dym). vb.

5) Türkçe Kökenli Olmayan Sözcüklerin Kullanımı (Rumca, Arapça, Farsça vb.): (Örneğin: Angarya (Rum.), Asayiş (Far.), Arıza (Arp.), Amme (arp.), Akıbet (Arp.), Akıbet (Arp.), Bakiye(Arp.), Bereket (Arp.), Cariye (Arp.), Cevaz (Arp.), Cevher (Arp.), Ehemmiyet (Arp.), Farazi (Arp.), Gaye (Arp.), Hudut (Arp.), Mübadele (Arp.), İfa (Arp.), İktibas (Arp.), İntikal (Arp.), İrtibat (Arp.), İstila (Arp.), İştirak (Arp.), İtibar (Arp.), İttifak (Arp.), İzah (Arp.), İmal (Arp.), Kabiliyet (Arp.), Levazım (Arp.), Mahluk (Arp.), Malikane (Arp.), Mefhum (Arp), Menfaat (Arp.), Müessir (Arp.), Müşterek (Arp.), Müşahade (Arp.), Mevzu (Arp.), Mürettebat (Arp.), Mükellef

(Arp.), Maşrapa (Arp.), Mistik (Fr.), Mükerrer (Arp.), Meşru (Arp.), Muhteva (Arp.), Muhakkak (Arp.), Maiyet (Arp.), Muhtelif (Arp.), Manevra (Arp.), Mukavele (Arp.), Muvaffak (Arp.), Mukadderat (Arp) Müktesebat (Arp.), Münasebet (Arp.) Nail (Arp.), Nakdi (Arp.), Nazaran (Arp.), Netice (Arp.), Nihai (Arp.), Nüsha (Arp.), Piyade (Far.), Rötüş (Fr.), Safiha (Arp.), Satih (Arp.), Şark (Arp.), Sefer (Arp.), Selef (Arp.), Serpuş (Far.), Sıhhat (Arp.), Taahhüt (Arp.), Taarruz (Arp.), Tahkimat (Arp.), Tasvir (Arp.), Tekabül (Arp.), Tetkik (Arp.), Teşkil (Arp.), Temin (Arp.), Tecelli (Arp.), Tekamül (Arp.), Temayül (Arp.), Teşekkül (Arp.), Varis (Arp.), Vasiyetname (Arp.), Veraset (Arp.), Vesika (Arp.), Zapt (Arp.), Zevce (Arp.), Zikretmek (Arp.), Ziyet (Arp.), Zuhur (Arp.),

Yukarıdaki başlıklar incelendiğinde eskiçağ tarihçilerinin eserlerinde kendilerine özgü bir dil kullandıkları görülmektedir. Eskiçağ tarihçilerinin kullanmış oldukları tarihsel dil farklı alanlara ait kavram ve sözcüklerin kullanımını içermektedir. Aynı zamanda Eskiçağ tarihçileri eserlerinde Türkçe kökenli olmayan *(-özellikle Türk-İslam kültürü sentezinin ve Türkiye'nin içinde bulunduğu tarihi coğrafyanın doğal bir sonucu olarak-)* ağırlıklı olarak Arapça ve Farsça sözcüklerin kullanımına yer vermişlerdir. Tarihçiler ifadelerini renklendirmek, okuyucunun ilgisini sürekli kılabilme amacı ile anlamı kuvvetlendirmekte ve zenginleştirmekte yer yer deyim kullanmışlardır. Fakat bütün bunların yanında Eski çağ tarihçilerinin ifadelerinde hem coğrafi hem de tarihi açıdan bir kısım belirsizliklerin olduğu görülmüştür. Öyle ki “Toroslar’ın arkası” ifadesi ülkemizde kişilerin yaşadıkları bölge ve coğrafi konumlara göre değişebilmektedir. Örneğin İç Anadolu Bölgesinde; Ankara, Konya, Çankırı’da yaşayan bir şahıs için “Toroslar’ın arkası” ifadesi Akdeniz bölgesini çağrıştırırken, Akdeniz Bölgesinde; Mersin, Antalya, Adana’da yaşayan bir şahıs için tam tersi bir istikameti yani İç Anadolu topraklarını çağrıştırmaktadır. Bu nedenle tarihsel metin yazımında bazı coğrafi ifadeler kullanılırken hedef kitlenin konumu göz ardı edilmemelidir. Bu örnekte olduğu gibi ve buna benzer başka coğrafi ifadeler tarihsel metinlerde kullanıldığında, okuyucuların bölgesel farklılıklarından doğan farklı algılamalar ortaya çıkabilecektir. Yine tarihi belirsizlik içeren ifadelerde zamanın okuyucu tarafından doğru algılanmasında farklılıklar yaratabilecektir. Öyle ki “*tarihin en eski devirleri*” ifadesi her okuyucuda farklı bir zaman dilimine işaret edebilmektedir.

Eskiçağ tarihçilerinin tarihsel dil kullanımının incelenmesinde yukarıdaki başlıklar haricinde bir diğer husus da kurmuş oldukları cümle ve zamanlardır. Eskiçağ tarihçilerinin eserlerinde genellikle uzun cümleler kurmayı tercih ettikleri görülmekle beraber cümlede anlam bakımından bakılacak olduğunda ise öznel yargı bildiren cümlelere de rastlanabildiği görülmüştür. Cümlelerinde genel olarak kullanmayı tercih ettikleri zamanlar ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4.1.

Eskiçağ Tarihçilerinin Metinlerinde Kullandıkları Kipler

Eskiçağ Tarihçilerinin Cümlelerinde Kullandıkları Kipler	Eserlerde Tespit Edilen Çekimli Fiillerden Örnekler
Öğrenilen Geçmiş Zaman	Uğramış, Etmiştir, Gelmiştir
Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	Edilmişti, Perdahlanmışlardı, Geçmişti
Şimdiki Zaman	Anılıyor, Giriliyor,
Şimdiki Zamanın Hikayesi	Bilinmiyordu, Kalınıyordu, Tutuyorlardı
Geniş Zaman	Geçer, Görülür
Geniş Zaman Ek Fiili	Yağışlıdır, Büyüktür, Vardır
Görülen Geçmiş Zaman Ek Fiili	Mecburiyetinde idi, Seviyesinde idi,

4.1.2. Ortaçağ Tarihçilerinin Tarihsel Dil Kullanımına Dair Bulgular ve Yorumlar

Ortaçağ tarihçilerinin tarihsel dil kullanımının incelenmesi amacıyla bu alanda eser yazmış iki ayrı tarihçinin aynı içeriğe sahip eserleri tespit edilmiştir. Bu eserler içerisinde yer alan “Haçlı Seferleri ve I. Haçlı Seferi” konusu belirlenmiştir. Tarihçilerin dil kullanımına dair bulgulara ise bu konu üzerinde yapılan incelemeler sonucunda

ulaşmıştır. Eserlerde yer alan ilgili bölümlerin dil kullanımını bakımından incelenmesi sonucunda ulaşılan bulgulara göre;

“Haçlı seferlerinden yararlanan Rumlar, Anadolu’nun batı bölümüne ve tüm kıyılarına yeniden egemen oluyor, Ermeniler Çukurova yöresinde krallık kuruyor, yalnız İç ve Doğu Anadolu Türklerde kalıyor” (Umar, 1998, s.94).

Yukarıdaki bölümde yazarın Haçlı seferleri konusundan bahsetmeden önce atmış olduğu bölüm başlığı yer almaktadır. Başlık şimdiki zaman kullanılarak oluşturulmuş ve gelişmeler aksiyonel olarak ifade edilmiştir.

“İmparator Alexios Komnenos’un, Türkleri Anadolu’dan, Suriye’den Filistin yöresinden ve özellikle Kudüs’ten sürüp atacak bir **haçlılar savaşının başlatılması** için çağrı ve **kışkırtmalarda** bulunduğu, **tarih yapıtlarının kiminde** belirtilir. Oysa, Anna Komnena’nın yapıtında asla böyle bir şey görülüyor. Daha yeni araştırmalar da, Alexios’un batılı **dindaşlarından** askeri yardım, o arada ücretli asker istediğini; ancak, dev bir haçlı ordusunun oluşturulup bunun Anadolu ve Yakınoğu üzerine sefere çıkması, o yörelere Katolik batılıların egemen olması Rum devletinin çıkarlarına pek çok yönden ters düşeceği için, böyle bir istekte kesinlikle bulunmadığı sonucuna varmaktadır.

Bilindiği üzere, 1096’da İstanbulla ulaşan ilk haçlılar ordusu, **bir ordu değil tam anlamıyla bir sürü idi ve bu sürü umutsuz yoksullardan, serserilerden, yersiz yurtsuzlardan, toplumun en aşağı pislik tabakasından oluşuyordu**. Daha Avrupa ortalarından, Macaristandan başlayarak uğradığı her yeri gaddarca talan eden ve bir haylisi de daha oralarda kılıçtan geçirilen bu sürünün öncüleri İstanbul’a varır varmaz, Alexios, bunları hemen, tatlılıkla yahut kurnazlıkla yahut zorla, karşı kıyıya, Boğazın Anadolu yakasına; karadan Palekanon’a (yani Gebze yakınında şimdiki Eski Hisar’a) geldiklerinde de buradan karşı kıyıya (**İzmit Körfezinin Güney kıyısındaki Dil’e, dil biçimli çıkıntıya**) geçirdi. İlk geçenler, 10.000 kişi kadardı; Anna Komnena’ya göre, bunlar, “herkese karşı zalimliğin son mertebesini göstererek, İznik dolaylarını talan etmeğe koyuldular (Umar, 1998, s.94).”

Yazarın başlığını takip eden yukarıdaki bölüm incelendiğinde yazarın “**haçlılar savaşının başlatılması**” ifadesi ile haçlıların birbirleri ile savaşmasını mı yoksa doğuya düzenlenen seferleri mi kastettiği net olarak anlaşılamamaktadır. “**Tarih yapıtlarının kiminde**” ifadesinde ise bir belirsizlik göze çarpmaktadır, “**kışkırtmalar**” sözcüğü kullanılırken yazarın kastetmeye çalıştığı şey ne tür bir kışkırtmadır? , “**bir ordu değil tam anlamıyla bir sürü idi ve bu sürü umutsuz yoksullardan, serserilerden, yersiz yurtsuzlardan, toplumun en aşağı pislik tabakasından oluşuyordu.**” ifadesi subjektif yargı ve benzetmeler içermektedir. Öyle ki (...) **bir sürü idi ve bu sürü(...)**

ifadesinde **bir sürü**: çok, birçok anlamında miktar belirtirken, **bu sürü**: isim ve özneyi ifade etmektedir. Devamında gelen sözcüklerde bir subjektifliği ve yazarın tarafgirliğini göstermektedir. Kullanılan zaman kipleri ise görülen geçmiş zaman (di’li geçmiş), ek fiilin hikayesi (-irdi), şimdiki zamanın hikayesi (-yordu) ve şimdiki zamandır (-yor).

Bir başka yazarın haçlı seferlerini anlatan eserinde ise haçlı seferlerinin **“Birinci Haçlı Seferi (1096-99)”** ana başlığı ile başlayıp, **“Birinci Haçlı Seferine Katılan Orduların İstanbul’a Gelişi ve Anadolu’ya Geçişi”** alt başlığı ile devam ettiği görülmektedir. Bu eserin devamında ise bahsi geçen konu şöyle anlatılmaktadır;

Pierre l’Ermite’in Haçlılarından sonra, **asillerin** kumandasında **Haçlı Seferi’ne çıkan** büyük ordular, 1096 sonbaharından itibaren birbiri ardınca İstanbul’a gelmeye başladılar. 1096 Kasım’ında İstanbul’a ilk olarak, dön Hugue de Vermandois kumandasındaki Fransızlardan oluşan **küçük bir birlik** geldi. Hugue yola çıkmadan önce Bizans imparatoruna haber göndererek kendisinin **asaletine layık** bir şekilde karşılanmasını istemişti. Ancak Bizans topraklarına varışı hiç de **arzu ettiği** gibi olmadı. Hugue ordusuyla Ağustos ayı sonunda Fransa’dan hareket ederek İtalya üzerinden **güneye inip** Bari’ye gelmiş ve buradan **kiraladığı Filo ile Adriyatik’i aşip** Draç’a ulaşmayı hedeflemiştir. Ama ordusunu taşıyan filo fırtınaya tutuldu ve birkaç gemi içindeki askerlerle birlikte **sulara gömüldü** (Demirkent, 2004, s.21).”

Yukarıdaki bölümde yazar ifadeleri içerisinde, **“asiller”, “asalet”, “layık”, “arzu etmek”** sözcüklerini kullanmayı tercih etmiştir. **“Sefere çıkmak”, “filo kiralamak”, “Adriyatik’ten aşmak”, “Güneye inmek”** eylemlerinden bahsetmiştir. İfade edilen eylemler bir akademisyen için ilk kez okunduğunda anlaşılabilir ifadelerken bir öğrenci veya bir amatör için farklı algılamalara sebep olabilecektir. Örneğin **“Güneye inmek”** yatay düzlem (yeryüzü) üzerinde meydana gelen olayları inceleyen tarihçi için dikey bir hareketi yani yukarıdan aşağıya bir inişi ifade etmektedir. Oysa cümlede kastedilen şey orduların güney yönünde ilerleyişidir. **“Adriyatik’ten aşmak”** ifadesinde ise **“...aşmak”** sözcüğü yüksekçe bir yerden veya engelden atlamak, diğer tarafa geçmek anlamı katmaktadır. Adriyatik’in bir okyanus olduğunu bilen bir okuyucu bu ifadeye kastedilen şeyin okyanusu geçmek olduğunu tahmin edecektir. Fakat **Adriyatik’in** okyanus olduğunu bilmeyenler bu ismi bir dağ, bir tepe veya düz bir alan üzerinde dikey bir engel olarak algılayabilecektir. Bu nedenle **“adriyatikten geçmek”** ifadesi ile **“adriyatikten aşmak”** ifadesi öğrencide farklı algılamalara sebep olabilecektir. **“Küçük bir birlik”**, ifadesinde geçen birlik küçük olarak nitelenmiştir. Fakat birliğin

ne kadar küçük olduğu konusunda net bir ifade bulunmamaktadır. Yazar, yukarıdaki bölümü oluşturan cümlelerde zaman olarak görülen geçmiş zamanı (-dı,-di, -tı, -ti) ve rivayet edilen (öğrenilen) geçmiş zaman (-mış, -miş) ve öğrenilen geçmiş zamanın hikayesini (-mişti) kullanmıştır.

“Kendisinin bindiği gemi ise Draç’ın kuzeyindeki **kayalıklara bindirdi**. Draç valisi Ionnes Komnenos’un adamları Hugue’ü burada morali bozuk acınacak bir halde bulup Draç’a getirdiler. Vali kendisine çok iyi davrandı ve şerefine muhteşem bir ziyafet verdi. Bir süre sonra da Hugue ve ordusundan **arta kalanlar** bir Bizans birliğinin **refakatinde** İstanbul’a götürüldü. Hugue burada imparator tarafından nezaketle karşılanıp değerli hediyelerle memnun edilmesine rağmen, sıkı bir **göz hapsi altına alındı**. Adamları bu durumdan rahatsızlık duydu ama Hugue hiç **aldırmadı**; hatta imparatorun kendisinden istediği vassallık yeminini vermekten şeref duyduğunu söyledi. Hugue’ün gelişyle imparator Aleksios, Haçlı seferlerine karşı nasıl bir **politika** uygulamak istediğini açıkça ortaya koydu. Önceki yaşadığı olaylardan, **Batılı asillerin** gerçek amaçlarının kendilerine Doğu’da devletler kurmak olduğunu anlamıştı. Haçlı liderlerinin de aynı isteği taşıdığına inanıyor ve onların bu doğrultudaki davranışlarının Bizans için yaratacağı tehlikeyi önlemeye çalışıyordu: Kendisi **sefer boyunca** Haçlıların yiyecek ve diğer ihtiyaçlarını temin edip yanlarına Bizans birlikleri vermeyi kabullendi. Buna **mukabil** Haçlı liderlerinden ve bütün **şövalyelerden** Batı adetlerine uygun şekilde kendisine **vassallık** yemini etmelerini istiyordu. Buna göre Haçlılar Türklerden geri alınacak **eski devlet arazisini** Bizans’a teslim edecekler ve imparatorluk sınırlarının ötesinde kuracakları Haçlı devletleri de kendisini yüksek hakimleri olarak tanıyacaktı. Gerçekten de Hugue imparatorun bu isteğini hemen yerine getirdi. Fakat imparator Hugue’den sonra gelen haçlı liderlerine bu isteğini böyle kolaylıkla kabul ettiremeyecekti (Demirkent, 2004, s.21).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**kayalıklara bindirmek**”, ifadesiyle geminin kayalıklara çarpmış olduğunu anlatmaya çalışmıştır. “**...binmek**” fiilini güncel hayatında daha çok, “bisiklete binmek, otobüse binmek” şeklinde kullanan kişi bu ifadeden bu anlamlara yakın bir anlam çıkartabilecektir. “**Arta kalanlar**” ifadesinde yazar hayatta kalmayı başarmış askerlerden söz etmektedir. Fakat “öncü” sözcüğünün zıt anlamlısını “artçı” olarak bilen öğrenci bu ifadeden “geride kalan”, “önde gidenlerin ardında olan askerleri” algılayabilecektir. Yukarıdaki “**aldırmadı**” sözcüğü “umursamamak”, “önemsememek”, “dikkate almamak” anlamlarında kullanılmıştır. Yazar “**Göz hapsi altına almak**” ifadesiyle kişinin her hareketinin birilerince izlendiğini belirtmiştir. Buradaki “**Göz hapsi**” öğrencide farklı anlamda algılamalara sebep olabilecektir. Yazar “**Sefer boyunca (süresince)**”, “**Refakat, Politika**”, “**Batılı**

asiller”, “**Mukabil**”, sözcüklerini kullanmıştır. Bu sözcüklerin yanı sıra bölüm içinde yer yer “**Şövalye**”, “**Vassal**”, “**Vassallik**”, “**Vassallik Yemini**”, “**Asiller**”, “**Haçlılar**” kavramlarını da kullanmıştır. “...**Haçlılar Türklerden alınacak eski devlet arazisini Bizans’a teslim edecekler...**” yazar bu ifadesinde -**eski devlet arazisi**- demekle devletin eski olduğunu mu? veya devletin geçmiş yıllarda sahip olduğu arazileri mi? Belirtmektedir. Öyle ki “**eski**” sözcüğü “**devlet**” sözcüğünün önüne geldiğinden “devleti” nitelenmektedir. Fakat cümlemin bağlamına bakıldığında ise “**eski devlet arazisi**” ifadesinden Bizans’ın önceki topraklarının (Selçuklulara terk edilen topraklar) kastedildiği anlaşılmaktadır. Öğrencinin bu farkı anlayabilmesi için cümleyi işlevsel olarak incelenebilmesi gerekmektedir. Yazar bu bölümde de ifadelerinde görülen geçmiş zaman (-di), şimdiki zaman (-yor), şimdiki zamanın hikayesi (-yordu), gelecek zamanın hikayesi (-ecekti) ve öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi (-mıştı) zamanlarını kullanmıştır. Yukarıdaki paragrafta yazar “**Fakat imparator Hugue’den sonra gelen haçlı liderlerine bu isteğini böyle kolaylıkla kabul ettiremeyecekti.**” Cümlesiyle okuyucuyu konu içerisindeki gelişmelerden daha önce haberdar etmeye çalışmıştır. Yazar bu sayede geçmiş zaman üzerine inşa edilen, birbirini takip eden cümle yapılarının sıradanlaşan gidişini farklılaştırmıştır.

“23 Aralık’da İstanbul’a gelen ikinci ordu **Aşağı Lorraine dükü** Godefroi de Bouillon’un kumandasındaki Fransızlardan oluşuyordu. Godefroi’nın yanında kardeşleri Boulogne kontu III. Eustache ile Baudouin ve tanınmış pek çok şövalye ile büyük bir ordu bulunmaktaydı. Ağustos sonunda Lorraine’den yola çıkan bu ordu Macaristan ve Bizans topraklarından olay çıkartmadan geçerek İstanbul’a vardı ve **şehir surlarının dışında Haliç’in yukarı kısmında karargah kurdu**. İmparator Aleksios böylesine büyük ve güçlü bir ordunun varlığından duyduğu endişe sebebiyle Haçlıları mümkün olduğunca çabuk Anadolu yakasına geçirmenin şart olduğunu düşündü. Fakat daha önce Godefroi’dan **sadakat yemini almak** istiyordu. Bu nedenle Hugue de Vermandois’yı Godefroi’nın karargahına göndererek kendisini saraya davet ettiğini bildirdi. Ama Godefroi’nın imparatora vassallik yemini vermeye niyeti yoktu; diğer haçlı liderlerinin gelişini beklemek ve onlarla görüşükten sonra karara varmak istiyordu. Aleksios ise bütün Haçlı ordularının **İstanbul önünde** buluşmasını çok tehlikeli buluyor ve böyle bir durumu engellemeye çalışıyordu. Godefroi’yı bir an önce **yemin vermeye zorlamak** için, onun birliklerine yaptığı yiyecek yardımını kesmek suretiyle işi çabuklaştırmayı denedi. Ama hata etmişti. Onun bu davranışına karşılık Godefroi’nın kardeşi Baudouin derhal **şehrin varoşlarını yağmalamaya** başladı. Aleksios Haçlılara yeniden yiyecek vermek suretiyle onların saldırılarını durdurabildi ve bu arada

Godefroi'yı da karargahını Haliç'in karşı tarafında Pera'ya taşımaya **ikna etti** (Demirkent, 2004, s.22).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**karargah kurmak**”, “**sadakat yemini almak**”, “**yemin vermeye zorlamak**”, “**ikna etmek**” gibi eylem bildiren ifadelerle yer vermiştir. Öğrenci için “*sadakat yemini almak*”, “*yemin vermeye zorlamak*” deyimleri aynı anlamları mı ifade etmektedir? Veya öğrenci “*karargah kurmak*” ifadesinde yer alan “*kurmak*” fiiliyle “*oyun kurmak*”, “*saat kurmak*” gibi ifadelerde geçmekte olan “*kurmak*” fiili arasındaki anlamsal farkı ayırt edebilmekte midir? Bu ifadelerin yanı sıra “**şehrin varoşları**”, “**şehrin surları**”, “**yağmalama**”, “**dük**” kavramlarını konu içerisinde okuyan öğrenci bu kavramların anlamsal karşılıklarını bilmekte midir? Bütün bu sorulara aranan cevaplar sonunda ulaşılan sonuçlar ortaçağ tarihçileri ile öğrenciler arasındaki tarihsel dil farkını ortaya koymaktadır. Yazar cümlelerini şimdiki zaman (şimdiki zamanın hikayesi –yordu-) ile yapılandırmayı tercih etmiş ve ilk cümlesini bu yapı ile başlatmıştır. Devamında ise yine görülen geçmiş zaman (-di’li geçmiş) ile kurduğu cümleleri yer yer görülen şimdiki zaman ile desteklemeyi tercih etmiştir. Yazarın olayları görüyor gibi anlatmasının sebebi, okuyucuyu konunun ayrıntılarına daha da yakınlaştırmak istediğinin bir yolu olarak değerlendirilebilir.

“1097 Ocak’ında Aleksios teklifini tekrarladı ama Godefroi’dan yine olumlu cevap alamadı. Bununla beraber imparator Mart ayında yeni haçlı ordularının İstanbul’a yaklaşmakta olduklarını haber alınca iyice telaşlandı ve bu orduların varışından önce Godefroi ile olan sorunu artık bitirmeye karar verdi. Bu nedenle Haçlılara yaptığı yiyecek yardımını azaltmaya başladı; önce **hayvanların yemini kısıtı**, sonra **askerlerin ekmeğini kesti**. Haçlılar bu **tedbirlere** yakın köyleri basıp yağmalayarak cevap verdiler ve Bizans’ın bölgede görevli Peçenek birlikleriyle **kapıştılar**; Baudouin Peçeneklerden altmış kişiyi ele geçirip çoğunu öldürdü. Bu küçük başarıdan cesaretlenen Godefroi doğrudan İstanbul’a **hücumla kalkıştı**. Pera’da yerleşmiş oldukları evlerin tümünü yağmalayıp yaktıktan sonra **Godefroi askerlerini Haliç’in yukarısındaki köprüden geçirip** şehir surlarının karşısında topladı ve **Paskalya’nın yeşil Perşembesi** olan 2 Nisan günü Blakhernae mahallesine açılan sarayın yakınındaki sur kapısını **ateşe vererek** saldırıya geçti. Başkent halkı bu saldırı karşısında **dehşete düşüp paniğe kapıldı**. İmparator ise böyle kutsal bir günde **savaşmak zorunda kaldığı için çok üzgündü** ama gereken yapılmalıydı. Askerlerine dışarı çıkıp bir gövde gösterisi yapmalarını, oklarını ya atlara ya da havaya fırlatmalarını emretti; hiçbir Hristiyanın öldürülmesini istemiyordu. Gerçekten de Haçlılar saldırıdan vazgeçip geri çekildiler. Ertesi gün imparator, Godefroi’ya vassallık yemini etmese de ordusunu Anadolu tarafına

geçirmesi teklifiyle bir elçi heyeti yolladı. Fakat elçiler daha konuşma fırsatı bulamadan Haçlıların saldırısına uğradılar. Aleksios'un artık sabrı kalmamıştı. Derhal imparatorluk kuvvetlerini Haçlıların üzerine sürdü. Kısa bir mücadeleden sonra Haçlılar **geri püskürtüldüler**. Bu yenilgi Godefroi'nin inadını kırdı, vassallık yemini edip ordusunu Anadolu'ya geçirmeyi kabul etti. Sarayda yapılan yemin töreninden sonra Godefroi, Baudouin ve ileri gelen bütün şövalyelere kıymetli hediyeler verildi. Bundan sonra Haçlı ordusu Anadolu yakasına geçirilerek İzmit yolu üzerindeki Pelekanon karargahına **yerleştirildi**. Sonraki günlerde Godefroi'ya bağlı başıboş gruplar halinde İstanbul'a varan Haçlılar da disiplin altına alındı; imparator, Godefroi ve Baudouin'i tekrar İstanbul'a geri getirterek yeni gelen Haçlı gruplarının reislerinin Vassallık yemini töreninde **göz şahidi** olarak bulundurdu. Anna Komnene'nin, eserinde, bu yemin töreniyle ilgili anlatılan bir hikaye, Bizans-Haçlı **münasebetleri** açısından dikkat çekicidir ve İstanbul sarayının ihtişamının Batı'nın kaba ve haşin şövalyelerini nasıl etkilediğini, Doğu'nun parlak yaşam tarzının hepsinin içinde uyandırdığı **eziklik** ve **kıskançlık** duygularının onları nasıl her şeyi **kötü gözle görüp** öfkeyle karışık bir saldırganlığa ittiğini belirtmektedir. "...Bütün şövalyeler teker teker yemin ettikten ve böylece tören tamamlandıktan sonra asillerden biri imparatorun tahtına oturmak **cüretini gösterdi**. Aleksios Frankların **küstahça** davranışlarını eskiden beri bildiği için tek kelime söylemeden buna **tahammül** etti. Ama kont Baudouin adamın yanına gitti, elinden tutup onu kalkmaya zorladı ve şiddetle azarlayıp "Böyle bir şeyi asla yapmamalıydın, hele imparatorun sadık bendesi olacağına dair yemin ettikten sonra! Roma imparatorları tebaalarının yanlarında oturmalarına izin vermezler. Burada adet böyledir, sen de ülkenin adetlerine uymalısın" dedi. Adam Baudouin'e bir şey demedi ama Aleksios'a kötü kötü bakıp kendi dilinde "Şu **kaba adama** bak! Böyle cesur kumandanlar ayakta duruken, tahtında tek başına oturuyor" diye homurdandı. Aleksios bu sözleri **tercüme** ettirdi, fakat o sırada adama bir şey söylemedi. Ancak herkes yanından ayrılırken bu küstah, **terbiyesiz adamı** yanına çağırttı, ona kim olduğunu, nereden geldiğini sordu. Adam "Ben **saf kan** Frank'ım ve **asilim**. Hiçbir **düelloda** yenilmedim" deyince, Aleksios ona "Bugüne kadar kendine rakip olacak kimse bulamadıysa, şimdi bu fırsatı bol bol bulacaksın. Ancak sana bir **nasihatim** var: Türklerle uzun **tecrübelerim** oldu, onların metotlarını bilirim. Türklerle karşılaştığında **ne ordunun önünde git, ne de arkada kal, ortadakilerin arasına sığın!** dedi (Demirkent, 2004, s.23)."

Yukarıdaki bölümde yazar, "hayvanların yemini kısmak", "askerlerin ekmeğini kesmek", "hücuma kalkışmak", "ateşe vermek", "dehşete düşmek", "paniğe kapılmak", "kötü gözle görmek", gibi deyimleri kullanmıştır. Bu ifadeler içerisinde "...kısmak" fiili, "azaltmak" fiilinin eş anlamlısı olarak kullanılmıştır. Güncel hayat içerisinde -kısmak- fiilinin "radyonun sesini *kısmak*", "ocağın altını *kısmak*" şeklinde kullanıldığı düşünülecek olursa parça içinde de ilk anlamı ile

düşünülebilecektir. **“Askerlerin ekmeğini kesti”**, ifadesinde ise askerler için verilmekte olan bir hizmetin engellenmesinden bahsedilmektedir. Bu ifade de geçmekte olan **“kesmek”** sözcüğü ilk anlamı olan; bir şeyi kesici bir araç ile parçalamak anlamı ile düşünülürse parçada bahsedilen anlamın dışında başka bir anlamla karşılaşılacağı görülmektedir. **“Hücuma kalkışmak”** askeri terminolojide yer alan ve askerin siperden çıkışını anlatmak için kullanılan bir deyimdir. **“Ateşe vermek”** deyimini ise **“yakmak”**, **“ateşlemek”** sözcüklerinin eş anlamlısı olarak tercih edilmiştir. **“Dehşete düşmek”**, **“paniğe kapılmak”** kişilerin ruh hallerini ifade etmek için tercih edilmiş deyimlerdir. Tarihsel dil içerisinde deyim kullanımı aynı zamanda tarih okuyanın dilin inceliklerini bilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla bu deyimlerin cümledeki anlamlarını bilmemek öğrencinin veya tarih okuyucusunun farklı yorumlara ve algılamalara ulaşmasını sağlayacaktır. Bu nedenle tarihinin kaleminden çıkan tarihi okuyabilmek ve tarihi sağlıklı anlayabilmek öğrencinin veya okuyucusunun dil becerilerine tam anlamıyla sahip olabilmesi ile ilgilidir. Parça içerisinde geçmekte olan **“...Godefroi askerlerini Haliç’in yukarısındaki köprüden geçirip şehir surlarının karşısında topladı”** cümlesinde; anlatılmak istenen olay Godefroi’nin askerleriyle birlikte Haliç’in yukarısındaki köprüyü kullanarak karşıya geçişleridir. Fakat parçadaki cümle incelenecek olursa, Godefroi’nin askerlerini köprüden geçiren ve onları toplayan, bir araya getiren lider olduğu anlamına da ulaşılmaktadır. Parçada geçmekte olan **“Paskalya’nın yeşil Perşembesi”** ile farklı kültürlere ait özel günlerden biri ifade edilmiştir. Parça içerisinde **“Kötü gözle görmek”** ifadesi ile kötümser olma halinden bahsedilmektedir. Fakat burada **“kötü”** sözcüğü kendisinden sonra gelen **“gözü”** nitelediğinden sıfat görevini üstlenmiştir.

Yazar yukarıdaki paragrafta cümlelerini görülen geçmiş zaman (-di), gereklilik kipinin hikâyesi, öğrenilen geçmiş zaman (-mıştı) ve ek fiilin geniş zamanı ile yapılandırmayı tercih ederken, yer yer kişilerin karşılıklı konuşmalarına da yer vermiştir. Yazar **“geri püskürtüldüler”**, **“yerleştirildi”** gibi ifadeler kullanarak edilgen yapı cümleler kullanmayı tercih etmiştir.

Metinde **“terbiyesiz adam”**, **“kaba adam”**, **“saf kan Frank”**, **“küstahta davranışlar”** gibi betimlemelere yer verilirken, **“asil”**, **“düello”**, **“vasillik yemini”**, **“göz şahidi”** gibi kavramlar kullanılmıştır. Ayrıca yazarın **“öğüt”** yerine **“nasihat”**, **“çeviri”** yerine **“tercüme”**, **“deneyim”** yerine **“tecrübe”**, **“katlanma”** yerine

“**tahammül**”, “ilişki” yerine “**münasebet**” sözcüklerini kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu betimlemeler, kavramlar ve eski Türkçe diye ifade edilen sözcükler bir entelektüel için anlaşılabilir sözcüklerken öğrencilerin yer yer anlamakta ve yorumlamakta zorlanabileceği sözcükler olabilmektedir.

Bazı cümlelerde anlatım bozukluklarına da rastlanılmaktadır, Örneğin; “**Türklerle karşılaştığında ne ordunun önünde git, ne de arkada kal, ortadakilerin arasına sığın**” cümlesinde olduğu gibi. “...arkasında” sözcüğünün ilgili yere getirilmesi ile bu anlatım bozukluğu giderilebilecektir.

“İmparator Aleksios ve İstanbul halkı tüm haçlı ordularının Anadolu’ya geçmesiyle rahat bir nefes aldılar. İstanbul’da, Temmuz 1096’dan Mayıs 1097’ye kadar dokuz ay boyunca şehir surlarının dışına yerleşen Haçlıların çevrede yaptığı yağma ve taşkınlıklar yüzünden pek çok sıkıntılara katlanmak zorunda kalmıştı. Başkent halkı, **güya** kendilerine yardıma gelen bu **çapulcu**, **açgözlü**, **vahşi** batılılardan hiç hoşlanmamıştı. **Buna mukabil** ortaçağ boyunca dünyanın uygarlık merkezi olan ve Bizans imparatorluğunun **haşmetini** simgeleyen İstanbul, her ne kadar zenginliği, ticareti, sosyal yaşamı ile bütün haçlıların hayranlığını çekmişse de, dilini, örf ve adetlerini bilmedikleri hatta kiliselerindeki ibadet şekilleri bile kendilerine çok yabancı olan bu şehir, onlarda **aşağılık** duygusuyla karışık bir **hırçnlık** yaratmış ve **kıskançlıklarını körüklemişti**. Bu sebeple Haçlılar ile Bizanslılar arasında ilişkiler daha başlangıcından itibaren **soğuk**, **itici** ve karşılıklı **nefret** duygularına dayandı. Ama her şeye rağmen imparator Aleksios memnundu; zira Türklere karşı savaşıyor ve belki de onları Anadolu’dan geriye atacak büyük bir Hristiyan ordusu harekete geçmiş bulunuyordu. Ancak Aleksios’un politikası hiç de düşündüğü gibi bir sonuca varmayacaktı. Kendi gücüyle ayakta duramayan, başkalarından yardım uman bir devlet aslında kendi sonunu hazırlar. Bizans’ın sonraki yaşadığı olaylar, bu **teşhisin** doğruluğunu gösterecektir (Demirkent, 2004, s.27).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**çapulcu**”, “**açgözlü**”, “**vahşi**”, “**hırçnlık**”, “**kıskançlık**”, “**aşağılık**”, “**itici**”, “**nefret**”, “**soğuk**” sözcüklerini kullanarak bölümde bahsi geçen kişilerin, kişilik analizlerini yapmıştır. “**soğuk**” sözcüğü ilk anlamının dışında, kişiler arası ilişkilerdeki mesafeyi belirtmek için tercih edilmiştir. Yazar “**körüklemek**” sözcüğünü de ilk anlamı dışında, “arttırmak” sözcüğünün eş anlamlısı olarak kullanmıştır. Cümlelerinde zaman olarak ise geçmiş zamanın hikayesi (-mişti, -mişti), öğrenilen geçmiş zaman (rivayet edilen) (-miş’li), görülen geçmiş (-di’li) zaman, şimdiki zamanın hikayesi (-yordu) ile ekfiilin geniş zamanını kullanmıştır.

“Pierre l’Ermite’in ordusuna karşı kolay kazanılan başarı, sultan I. Kılıçarslan’ın Haçlıları **küçümsemesine yol açmıştı**. Her ne kadar adamları vasıtasıyla Avrupa’dan yeni Haçlı ordularının İstanbul’a geldiğine dair haberler alıyorsa da, bu orduların sayıları ve nitelikleri hakkında doğru bilgi edinmemiş olmalıdır. **Zira sonraki olayların akışından da görüleceği üzere**, onun bu haberler karşısında endişeye kapılmadığı ve bu konuda herhangi bir tedbir almak gereğini duymadığı anlaşılıyor. **Herhalde** Haçlıların hiçbir zaman İznik’e kadar ilerleyemeyeceğini ve ülkesi için bir tehdit unsuru olamayacağını düşünmüştü. Henüz çok genç ve tecrübesizdi. Aslında o zamana kadar görülmemiş böyle bir saldırıyı **belki de** işin başında değerlendirmek mümkün olmamıştı. Bu sebeple Kılıç Arslan Haçlı sorunuyla uğraşmayı bir kenara itip, ülkesinin topraklarını genişletmek çabalarına devam etmeyi yeğledi. Bir süreden beri Danişmendli Beyliğinin de ele geçirmeye çalıştığı Ermeni Gabriel’in idaresinde bulunan Malatya’yı zapt etmek ve hakimiyetini Anadolu’nun doğusuna doğru yaymak istiyordu. Bu arzusunu gerçekleştirmek için de başkentinden ayrılıp Malatya önüne gelen Kılıç Arslan derhal şehri kuşatıp hücumla geçti fakat şehir dayandı. Surlar çok sağlamdı ve Gabriel de Malatya’yı her bakımdan iyi **tahkim etmişti**. Aslında şehrin Süryani ve Ermeni halkı kendi kiliselerine ters düşen Bizans’ın adamı Ortodoks inançlı Gabriel’den nefret ediyor ve sultana teslim olmayı istiyorlardı. Her ne kadar sultan, Gabriel’e bazı vaatler karşılığında şehri kendisine teslim etmesini bildirdiyse de, Gabriel bu teklifi reddetti. Bu durumda kuşatmanın devamı ve Malatya’nın hücumla zaptı gerekiyordu. Fakat tam bu sırada İznik’den Kılıç Arslan’a sayıca çok büyük ve askeri gücü yüksek yeni haçlı ordularının İstanbul’dan Anadolu’ya geçerek Pelekanon’da toplandıklarını ve hedeflerinin İznik’i **zapt etmek** olduğunu bildiren bir haber ulaştı. Kılıç Arslan bu kez Haçlı kuvvetlerinin ciddiye alınması gereken bir tehlike olduğunu anladı...(Demirkent, 2004, s.29).”

Yukarıdaki bölümde yazar “**Zira sonraki olayların akışından da görüleceği üzere...**” ifadesiyle karşıdaki okuyucuyu sonraki gelişmelerden haberdar etmeye çalışmaktadır. Sonra gelişecek olayların bahsi geçen konu ile olan yakın ilgisini kurmaya çalışmaktadır. Yani bir bakıma yazar bu sayede gelecekteki gelişmelerle köprü oluşturmaya çalışmıştır. “**Herhalde**”, “**belki de**” sözcükleri yazarın konu hakkındaki görüşlerinin öznelliğini belirtmek için seçmiş olduğu sözcüklerdir. “**Tahkim etmek**”, “**zapt etmek**” fiilleri ise “sağlamlaştırmak” ve “hakim olmak; zor kullanarak ele geçirmek” sözcüklerinin yerine tercih edilmiştir. “**yol açmak**” deyimi ise “sebepl olmak” anlamında kullanılmıştır. Yazar cümlelerini ise, şimdiki zamanın hikayesi (-yordu), görülen geçmiş zaman (-di’li geçmiş), şimdiki zaman (-yor), öğrenilen geçmiş

zamanın hikayesi (-mıştı), gereklilik kipi (-meli, -malı) ve ek fiilin hikayesi ile yapılandırmıştır.

“1097 başında Anadoluda, Rum (Anadolu) Selçukluları ülkesine giren bu haçlı orduları, önce, İznik’i kuşattı. O sırada Sultan Kılıç Arslan, Gabriel adlı bir yerel yöneticinin elindeki (Eski) Malatya’yı **kuşatmakta**, Gabriel’i sevmeyen, özellikle Süryanilerden destek görmekte idi. Haçlıların gelişini öğrenince kuşatmayı kaldırıp İznik’i **kurtarmaya koştı**. Ancak, hem sayıca pek üstün kalabalıkta, hem de atlıları ağır **zırhlı donanımlı** olan Haçlı ordularını oradaki savaşta yenemedi, çekilmek zorunda kaldı. Alexios, gizlice İznik halkına ve koruyucu birliklerine haber gönderip, haçlıların kıyımından ve talanından kurtulmak için kendisine teslim olmalarını önerdi; böyle yaparlarsa hiç kimseye zarar gelmeyeceği sözünü verdi (ve sözünü tuttu); ama haçlılarla ilişkileri düşmanlığa çevirmemek için, durumu onlara sezdirmedi ve kendi ordusundan bir birliğin, savaşarak surları aşmış, kenti ele geçirmiş gibi, kentlilerle danışıklı bir gösteri sergilemesini sağladı, bu gösterinin sonunda İznik **iç kalesinin** üzerinde **İmparator** Aleksios’un bayrağı dalgalanmaya başladı, kent Rumlarca “**zaptedilmiş**” oldu (Umar, 2004, s.96).”

Yukarıdaki bölümde yazarın “**...İznik’i kurtarmaya koştı.**” İfadesinden, İznik’in düşmanlarca kuşatılmasından dolayı Kılıç Arslan’ın hızlı hareket ettiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Fakat eğitim-öğretim çağındaki öğrencilerin “koşmak” fiilini gerçek anlamı ile yorumlayabilmeleri de kuvvetle muhtemeldir. “**Zırh**” sözcüğünün düşman silahlarının etkisinden kurtulmak için giyilen çelik giysi anlamına geldiği düşünüldüğünde parçada geçmekte olan “**...zırhlı donanımlı**” ifadesinde “...donanımlı” sözcüğünün gereksiz ve fazla olduğu görülmektedir. Yazar İznik’in haçlıların eline geçmesini ise “**zaptedilmiş**” şeklinde ifade etmiştir. Bölüm içerisinde “**kuşatma**”, “**Savaş**”, “**İç kale**”, “**İmparator**” kavramlarına yer verilmiştir. Yazar cümlelerinde zaman olarak görülen geçmiş zaman ve şimdiki zamanın hikayesini kullanmıştır.

Yukarıdaki bölümde ifade edilen aynı gelişmelerin bir başka yazarca kaleme alınmış şekli ise aşağıdaki gibidir:

“**...garnizon** daha Haçlıların Pelekanon’da toplandıklarını ve niyetlerini öğrenir öğrenmez, bu sırada Malatya’yı **kuşatmakta** olan sultana durumun çok endişe verici olduğunu bildirmişti. Bu haber üzerine Kılıç Arslan hemen ordusunun bir kısmını önden İznik’e gönderdiği gibi, kendisi de kuşatmayı kaldırarak başkentine dönmek için **süratle yola çıktı**. Fakat önlem alınmakta geç kalınmıştı. Çünkü gerek önden gönderilen **kuvvetler**, gerekse sultanın başında bulunduğu **ordu** İznik

önüne ancak Haçlıların şehri kuşatmasından sonra ulaşabildi (Demirkent, 2004, s.30).”

Yukarıdaki bölümde yazar “**garnizon**”, “**kuşatma**”, “**kuvvetler**”, “**ordu**” kavramlarını kullanmıştır. Diğer yazarın “...**İznik’i kurtarmaya koştu.**” ifadesi yerine bu yazar “...**süratle yola çıktı.**” ifadesini kullanmıştır. Dolayısıyla ilk yazarın cümlesinde kullandığı “**koşmak**” fiili diğer yazarın cümlesinde kullandığı “**sürat**” sözcüğünün cümleye kattığı anlamı da üstlenmiştir. Yazar cümlelerini ise öğrenilen geçmiş zaman (-miş’li) ve görülen geçmiş zamanla (-di’li) yapılandırmayı tercih etmiştir.

“...altı hafta süren kuşatmadan sonra İznik Bizans’ın eline geçti. Şehrin yönetimi Manuel Butumites’e verildi. İmparator Türk **esirlerine** iyi davrandı. **Asilzadeler, saray memurları, kumandanlar kurtuluş parası** karşılığında serbest bırakıldı. Sultanın hanımı hükümdarlara yaraşır şekilde ağırlandıp İstanbul’a götürüldü. Kılıç Arslan’dan haber gelir gelmez sultan hanım çocuklarıyla birlikte **kurtuluş parası** ödemedi onun yanına gönderilecekti. **Halbuki** eline geçen her fırsattan faydalanmasını bilen Aleksios, bu kıymetli eserinden İzmir’i geri almak hususunda yararlanacaktır (Demirkent, 2004, s. 31).”

Yukarıdaki bölümde yazar “**esir**”, “**asilzade**”, “**saray memuru**”, “**kumandan**”, “**kurtuluş parası**” kavramlarını kullanmıştır. Öğrenci “*saray memuru*” ile günümüz “*devlet memuru*” arasında bir benzerlik kuracaktır. Konu içerisinde “kurtuluş parası”nın ne demek olduğu belirtilmediğinden, “kurtuluş parası” öğrencide esirin kurtulmak için kurtuluş öncesinde vermiş olduğu parayı mı yoksa kurtuluşundan sonra dağıtmış olduğu parayı mı akla getirecektir? Cümlede zaman olarak görülen geçmiş zaman ile gelecek zamanın hikayesi (-ecekti, -acaktı) kullanılmıştır

Buna göre Ortaçağ alanında eser vermiş olan tarihçilerin tarihsel dil kullanımı ve bu tarihsel dilin niteliği aşağıda başlıklar altında ifade edilmiştir. Bu başlıkları ise söyle sıralamak mümkündür;

- 1) **Farklı Alanlara Ait Kavramların Kullanımı: (Örneğin; Körfez, Boğaz, Kıyı, Dil, Yaka gibi coğrafi kavramlar, Karargah, Filo, Garnizon, askeri kavramlar)**
- 2) **Coğrafi Belirsizlik İçeren İfadelerin Kullanımı: (Örneğin; İstanbul Önü, Adriyatikten aşmak, Güneye inmek gibi)**

3) Başka Kültürlere Ait Sözcük, Kavram ve İfadeler: (Örneğin; Haç, Papa, Paskalya'nın Yeşil Perşembesi gibi)

4) Anlam Kuvvetlendiren Sözcük ve İfadelerin Kullanımı (Atasözleri, deyimler, nitelermeler, ikilemeler, mecaz anlam, analogiler): (Örneğin: Göz hapsine almak (dym.), Kayalıklara bindirmek (mcz), Sulara gömülmek, Yemin almak (dym.), Yemin vermek (dym.), Ekmeğini kesmek (mcz.), dikkat çekmek (dym.), Ateşe vermek (dym.), Dehşete düşmek, Hücumla kalkmak (dym.), Paniğe kapılmak (dym.), Kötü gözle görmek (mcz), Yol açmak (dym), Aç gözlü, gibi)

5) Türkçe Kökenli Olmayan Sözcüklerin Kullanımı (Arapça, Farsça, Fransızca vb.): (Örneğin: Asalet (Arp.), Asil (Arp.), Mukabil (Arp.), Esir (Arp.), Dük (Fr.), Güya (Far.), Haşmet (Arp.), Halbuki (Arp.), Hücum (Arp.), İkna (Arp.), Kont (Fr.), Kumandan (Fr.), Münasebey (Arp.), Nasihat (Arp.), Nefret (Arp.), Refakat (Arp.), Sadakat (Arp.), Sefer (Arp.), Tahammül (Arp.), Tahkim (Arp.), Tecrübe (Arp.), Terbiye (Arp.), Teşhis (Arp.), Varoş (Mac.), Yağma (Far.), Zapt (Arp.), Zırh (Far.), Zira (Far.)

Yukarıda ki başlıklar incelenecek olduğunda ortaçağ tarihçilerinin eserlerinde kendilerine özgü bir dil kullandıkları görülmektedir. Ortaçağ tarihçilerinin kullanmış oldukları tarihsel dil farklı alanlara ait kavram ve sözcüklerin kullanımını içermektedir. Aynı zamanda Ortaçağ tarihçileri eserlerinde Türkçe kökenli olmayan *(-özellikle Türk-İslam kültürü sentezinin ve Türkiye'nin içinde bulunduğu tarihi coğrafyanın doğal bir sonucu olarak-)* ağırlıklı olarak Arapça, Farsça ve Fransızca sözcüklerin kullanımına yer vermişlerdir. Tarihçiler ifadelerini renklendirmek, okuyucunun ilgisini sürekli kılabilme amacı ile anlamı kuvvetlendirmekte ve zenginleştirmekte yer yer deyim kullanmışlardır. Fakat bütün bunların yanında eserleri incelenen Ortaçağ tarihçilerinin ifadelerinde hem coğrafi hem de tarihi açıdan bir kısım belirsizliklerin olduğu görülmüştür. Öyle ki “İstanbul önü” ifadesi ülkemizde kişilerin yaşadıkları bölge ve coğrafi konumlara göre değişebilmektedir. Örneğin; Trakya Bölgesinde, Edirne, Kırklareli’nde yaşayan bir şahıs için “İstanbul Önü” ifadesi İstanbul’un batıya dönük olan yüzünü; Silivri, Kumburgaz civarı yani İstanbul’un batıya doğru olan en uçtaki yerleşim bölgelerini çağrıştırmaktadır. Batı Karadeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde örneğin Bolu, Ankara veya Erzurum’da yaşayan herhangi bir şahıs için ise tam tersi bir istikameti; yani İstanbul’un doğusunda kalan en uçtaki yerleşim bölgelerini

Gebze, Tuzla ve Kocaeli civarını çağrıştırabilmektedir. Aynı coğrafi ifade bölgesel farklılıklardan dolayı farklı çağrışımlara ve algılamalara sebep verebilmektedir. Bu noktada coğrafi belirsizlik içeren ifadelerin daha net ve anlaşılır hale getirilmesi gerekmektedir. Yine eserleri incelenen ortaçağ tarihçilerinin, başka kültürlerle ait “*Haç*”, “*Papa*”, “*Paskalya'nın Yeşil Perşembesi*” gibi kavram ve ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle, okuyucular bu kültüre yabancı oldukları derecede bu kavram ve ifadelerle anlatılmak istenen asıl mesajı tam olarak alamayacaktır.

Ortaçağ tarihçilerinin tarihsel dil kullanımının incelenmesinde yukarıdaki başlıklar haricinde bir diğer hususta kurmuş oldukları cümle ve zamanlardır. Ortaçağ tarihçilerinin eserlerinde genellikle uzun cümleler kurmayı tercih ettikleri görülmekle beraber cümlede anlam bakımından bakılacak olduğunda ise öznel yargı bildiren cümlelere de rastlanabildiği görülmüştür. Cümlelerinde genel olarak kullanmayı tercih ettikleri zamanlar ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4.2.

Ortaçağ Tarihçilerinin Metinlerinde Kullandıkları Kipler

Ortaçağ Tarihçilerinin Cümlelerinde Kullandıkları Kipler	Eserlerde Tespit Edilen Çekimli Fiillerden Örnekler
Görülen Geçmiş zaman	Başladılar, Geldi, Olmadı
Öğrenilen Geçmiş Zaman	Yaratmış, Zaptedilmiş, Aşmış
Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	İstemişti, Hedeflemişti, Anlamıştı
Şimdiki Zaman	Görülüyor, Kalıyor, Oluyor
Şimdiki Zamanın Hikayesi	Oluşuyordu, Çalışıyordu, İstiyordu
Gelecek Zamanın Hikayesi	Tanıyacaklardı, Varmayacaktı
Geniş Zaman	Belirtilir, Vermezler, Var, Bilirim
Ek Fiilin Hikayesi	Kadardı, Yoktu, Tecrübesizdi,
Ek Fiilin Geniş Zamanı	Çekicidir, Böyledir
Gereklilik Kipi	Uymalısın, Olmalıdır
Gereklilik Kipinin Hikayesi	Yapmamalıydın

4.1.3. Yeni ve Yakınçağ Tarihçilerinin Tarihsel Dil Kullanımına Dair Bulgular ve Yorumlar

Yeni ve Yakınçağ tarihçilerinin tarihsel dil kullanımının incelenmesi amacıyla bu alanda eser yazmış iki ayrı tarihçinin aynı içeriğe sahip eserleri tespit edilmiştir. Bu eserler içerisinde yer alan “Fransız İhtilali” Konusu belirlenmiştir. Tarihçilerin dil kullanımına dair bulgulara ise bu konu üzerinde yapılan incelemeler sonucunda ulaşılmıştır. Eserlerde yer alan ilgili bölümlerin dil kullanımı bakımından incelenmesi sonucunda ulaşılan bulgulara göre;

“18. yüzyılın ikinci yarısının dünya tarihi açısından en önemli iki olayından biri Amerikan, öteki de Fransız **Devrimi**’dir. Amerikan Devrimi, “**Yenidünya**”da bütünleşme, güçlenme ve genişlemeye yol açarken, Fransız Devrimi “**Eskidünya**” da 25 yıllık karışıklık doğurmuştur (Sander, 1998, s.161).”

“Fransız **İhtilali** öyle birden bire **patlak vermiş** değildir. Aşağıda belirteceğimiz üzere, İhtilal iki yıllık gelişmelerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Fakat bu gelişmelerin ihtilale dönüşmesi için de bir zemin, bir şartlar düzeni gerekliydi. Yani İhtilal’in Fransız toplumu ile ilgili yapısal sebepleri vardır. Esasında Fransız İhtilalini hazırlayan asıl bu yapısal sebeplerdir ki, bunları üç kısımda toplamaktayız: Sosyal, fikri ve ekonomik sebepler (Armaoğlu, 2010, s.71).”

Yukarıdaki bölümde iki farklı yarı konu hakkındaki yazılarından örnek bölümler alınmıştır. Eserleri incelenen tarihçi yazarlar “**devrim**”, “**ihtilal**” kavramlarını aynı olayı tanımlamak için kullanmışlardır. Bu kullanım kavram olarak “devrim” ve “ihtilal” sözcüklerinin yer yer birbirlerinin yerine kullanılabilirdiklerini göstermektedir. Yukarıda ilk verilen örnek bölümde yazar “**Yenidünya**”, “**Eskidünya**” kavramlarına yer vermiştir. İkinci örnek bölümde ise yazar “**patlak vermek**” deyimini “ortaya çıkmak” anlamında kullanmıştır. Her iki tarihçi de cümlelerini geniş zaman ek fiili (-dır, -dir), öğrenilen geçmiş zaman (-mış,-miş), görülen geçmiş zaman ek fiili (-dı, -di) ile yapılandırmıştır.

“İhtilal çıktığı sırada Fransa’nın **sosyal yapısı** şu görüntüyü vermekteydi: Halk üç sınıfa ayrılmıştır: **Asiller sınıfı**, **Ruhban sınıfı** yani **kilise** veya din adamları sınıfı ve **Halk sınıfı**. Bu üç sınıfın üstünde de, ülkeyi tam manasıyla **otoriter** bir şekilde yöneten ve Bourbon **hanedanına mensup Kral** (XVI. Louis) ve ailesi geliyordu.

Bu üç **toplum sınıflarını** birbirinden ayıran **sınırlar**, her sınıfın sahip olduğu **imtiyazlardan**, yani **ayrıcalıklardan** ibaretti (Armaoğlu, 2010, s.71).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “sosyal yapı”, “toplum sınıfları”, “asiller sınıfı”, “ruhban sınıfı”, “halk sınıfı”, “hanedan”, “kral” kavramlarını kullanmıştır. “İmtiyaz” sözcüğünün “ayrıcılık” sözcüğü ile eş anlamlı olduğu ise iki sözcük arasında kullanılan “yani” bağlacının kullanılmış olmasından anlaşılmaktadır. Yazar, kralın Bourbon hanedanı ile olan ilişkisini “mensup” sözcüğünü kullanarak ifade etmiştir. Yazar cümlelerinde zaman olarak görülen geçmiş zaman ek fiili (-dı, -di), öğrenilen geçmiş zaman (-mış,-miş), şimdiki zamanın hikayesini (-yordu) kullanmıştır.

“En geniş ayrıcalıklara sahip sınıf asiller sınıfıydı. Avrupa’da Ortaçağlarda feodaliteyi yıkan, merkezi krallıkların kurulması olmuştu. Fransa’da da merkezi bir otoriteye sahip bir krallık kurulmuş olmakla beraber, feodalite bütün gücü ile devam etmekteydi. Geniş topraklara sahip olan asiller, bu topraklarda köylüleri çalıştırır fakat gelirlerin çok büyük kısmını kendileri alırlardı. Köylünün toprağı asillerindi. Köylü toprağından yeteri kadar yararlanamazdı. Üstelik asiller birçok vergilerden de muafı. Birçok vergileri vermezlerdi. Keza, yüksek memuriyetler ve ordudaki büyük rütbelere de asillere aitti. Bazıları da sarayda oturur ve saraydan özel ödenek alırlardı (Armaoğlu, 2010, s.72).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “geniş” sözcüğünü hem “ayrıcılık” hem de “toprak” sözcükleri ile kullanmıştır. “Geniş” sözcüğü “ayrıcılıkla” birlikte kullanıldığında farklı bir anlam, “toprak” sözcüğü ile birlikte kullanıldığında farklı bir anlam kazanmıştır. Yazar, “birçok” sözcüğünü kendisinden sonra gelen çoğul bir isimle kullandığından çoğul olan ismi tekrar çoğullaştırmıştır. Bu durum ifadenin bozulmasına sebep olmuştur. Oysa Türkçede “birçok” sözcüğünden sonra gelen isimler çoğul takısı (-ler, -lar) almazlar. (“Birçok vergiler” değil “Birçok vergi” şeklinde yazılmalıdır.). “Keza” aynı biçimde, aynı şekilde anlamında kullanılmış ve bir önceki cümlede ifade edilen durumun; sonraki cümlede devam eden durumla benzeştiğini ifade etmek için seçilmiştir. Yukarıdaki bölümde yazar “yüksek memuriyet” derken “yüksek” sıfatı ile “büyük rütbe” derken “büyük” sıfatını aynı anlamda kullanmıştır. Yazar bu bölümdeki cümlelerinde zaman olarak görülen geçmiş zaman ek fiili (-dı, -di), öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi (-mıştı, -mişti), geniş zamanın hikayesi (-erdi), geniş zamanı kullanmıştır.

“18.yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın büyük çaplı olaylarının tümü “liberalizm” akımı tarafından biçimlenmiş ya da en azından etkilenmiştir. Siyasal anlamda liberalizmin temeli, 19.yüzyıldan önceki hanedanlık rejimlerinde var olmayan, yöneticilerle yönetilenler, bir başka deyişle, hükümet ile toplum arasında bünyesel, işlevsel ve

kopuksuz ilişkilerin kurulmasıdır. Bu yönde **Amerikan Devrimi** ilk örneği oluşturmuş ve Fransız **aydın kamuoyunda** bir **uyanışa yol açmıştı**. Ama, A.B.D'dekinin aksine Fransa'da bu tip ilişkilerin kurulması yolunda önemli engeller vardı: Üretici olmayan **soylular** ve kilisenin önceki yüzyıllardan gelen ayrıcalıkları ile üretici olan sınıfların bu ayrıcalıklarının bulunmaması. Bu yüzden, 19.yüzyılın **süreklilik güçlerine**, yani **feodalite**, **mutlak monarşi** ve **kilise**'ye karşı savaşı, ilerde ele alınacak **endüstri devriminin** başlamasıyla güçlenen orta sınıf (ticaret ve sanayi burjuvazisi) öteki sınıflarla bütünleşerek açmıştır. İşte, **liberal nitelikteki** Fransız Devrimi'nin itici güçleri, zaman zaman köylüleri de yanına alan bu orta sınıf ve onların önündeki Amerikan Devrimi örneğidir (Sander, 1998, s.162)."

Yukarıdaki bölümde yazar, "**liberalizm**", "**rejim**", "**hükümet**", "**devrim**", "**soylu**", "**süreklilik güçleri**", "**feodalite**", "**mutlak monarşi**", "**endüstri devrimi**", "**liberal**", "**aydın**" kavramlarını kullanmıştır. Yazar yukarıdaki bölümde "**endüstri devrimi**" kavramı ile "Sanayi İnkılabı"nı kastetmektedir. Bu ifade ile yazar, "**endüstri**" ile "**sanayi**" kavramlarının eş anlamlı kavramlar olduğunu göstermiştir. Daha önceki bölümlerde "**ihtilal**" ile eş anlamlı kullanılan "**devrim**" kavramının bazen "**inkılap**" anlamında kullanıldığı da bu bölümden anlaşılmaktadır. Yazar ayrıca "**uyanış**", "**yol açmak**" sözcüklerini de gerçek anlamlarının dışında yan anlamları ile kullanmıştır. Cümlede zaman olarak, öğrenilen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman hikayesi (-mişti, -mişti), görülen geçmiş zaman ek fiili, geniş zaman ek fiilini kullanmıştır.

"İkinci sınıf **Ruhban**, yani din adamları sınıfıydı. Bu sınıf da geniş topraklara sahipti. Yani kiliselerin geniş toprakları vardı. O kadar ki, ihtilal çıktığı zaman, toprakların **dörtte biri** ruhban sınıfın elindeydi. Bunlar da ne toprak vergisi ve ne de diğer vergileri ödüyorlardı. Yalnız beş yılda bir, hafif bir vergi verirdilerdi.

Mamafih ruhban, yani **rahipler** de kendi içlerinde bir takım sınıflara ayrılmıştı. Sözünü ettiğimiz ruhban sınıfına ait ayrıcalıklar, genellikle üst düzeydeki rahipler için söz konusuydu. Daha aşağı derecedeki rahiplerin bu ayrıcalıkları yoktu. Bu sebeple, rahipler arasında da rejime karşı bir hoşnutsuzluk vardı. Bundan dolayıdır ki, ilk ihtilalcilere bazı **papazlar** da katılacaktır.

Halk veya ahali sınıfına gelince, bu sınıfa, bankacılar, tüccar ve sanayiciler gibi zengin kimselerin meydana getirdiği büyük **burjuvazi** ile, memur, doktor, avukat v.s. gibi **aydınların** meydana getirdiği küçük burjuvazi, ve nihayet köylüler giriyordu. Tabii halk sınıfının bu kendi içindeki bölünme, sadece sosyal farklılaşmadan ibaret olup, ayrıcalıkları bakımından aralarında bir fark yoktu. Çünkü bu sınıf, her türlü ayrıcalıktan yoksundu. Bütün vergileri bu sınıf ödüyordu.

Tabiatıyla, eşitsizliğe ve ayrıcalıklara dayanan Fransa'nın bu toplumsal yapısı, ihtilali kolaylaştıran bir **faktör** olacaktır. Özellikle halk,

mutlak hükümdarın otoritesinin zayıfladığı anda, **infial** ve tepkisini derhal ortaya koyacaktır (Armaoğlu, 2010, s.73).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**ruhban**”, “**rahip**”, “**papaz**”, “**burjuvazi**”, “**aydın**” kavramlarını kullanmıştır. Yazar bir önceki paragrafta anlatılan gelişmelerin bir sonraki paragrafta anlatılan gelişmelerle bağlantısını kurabilmek için paragraf başlarında “**mamafih**”, “**tabiatıyla**” sözcüklerini kullanmış ve paragraflarını bu sözcüklerle başlatmıştır. “**İnfial**” sözcüğü ise “kızgınlık duyma” anlamında kullanılmıştır. Bu sözcükler günümüz Türkçesinde sıklıkla kullanılmamaktadır. Dolayısıyla bu sözcüklerin cümleye kattığı anlam ile bağlantı kurması zorlaşacaktır. Yazar bu bölümdeki cümlelerinde zaman olarak görülen geçmiş zaman ek fiili (-dı, -di), geniş zamanın hikayesi (-rdı), öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi (-mıştı, -mişti) geçmiş), gelecek zaman (-ecek, -acak) ve şimdiki zamanın hikayesi (-yordu) kullanmıştır.

“**Devrimin** Avrupa’da Fransa’dan çok daha yoksul ve ondan daha **despotik** bir yönetimle yönetilen çok sayıda **devlet** varken, Fransa’da başlamasının nedenlerinden biri de bu devletin **yüzyıllar** boyunca **monarşi** tarafından sağlanan **siyasal birliğidir**. **Toplumsal** ve **ekonomik koşullar** ne olursa olsun, **huzursuzluklar**, ancak **ulus** olarak siyasal bakımdan birleşmiş olan bir ülkede, ulus çapında **kamuoyu**, **duyarlılık**, **politika** ve **yasama** gereği yaratabilirdi. Fransızlar, 18. yüzyılda adına “Fransa” denen **siyasal birimin** üyesi oldukları duygusuna sahiptiler. Fransa’da ki gibi bir “devlet” Orta ve Doğu Avrupa’da yoktu. (Sander, 2010, s.163).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**devrim**”, “**despotik**”, “**devlet**”, “**monarşi**”, “**siyasal birlik**”, “**ulus**”, “**kamuoyu**”, “**politika**”, “**yasama**”, “**siyasal birim**”, “**yüzyıl**”, “**ekonomi**”, “**toplum**” kavramlarını kullanmıştır. Bir tarihçi için anlaşılması kolay olan bu kavramlar öğrenci için ne kadar anlaşılabilir? Bu kavramların yanı sıra dönem içerisindeki gelişmeler anlatılırken “**koşul**”, “**duyarlılık**”, “**huzursuzluk**” sözcüklerinin kullanımı tercih edilmiştir. Cümlede zaman olarak, geniş zaman ek fiili, geniş zaman hikayesi, görülen geçmiş zaman ekfiili kullanılmıştır.

“Bu gelişme ve koşullar altında **temsili organa** sahip çıkan **orta sınıf**, **monarşiye** karşı **savaş açtı** ve **anahatlarıyla** şu isteklerde bulundu: I- Bir anayasa ile monarşinin yetkilerinin sınırlandırılması; II- **Vergilerin** düzene konması ve azaltılması; III- **İç gümrük duvarlarının indirilmesi**; IV- Basın özgürlüğü. İstekler **isyanın** burjuva **niteliğini**

açıkça **ortaya koyuyordu**. 14 Temmuz 1789'da halka **ayaklanarak despotizmin simgesi** haline gelen Bastille hapisanesini yakıp yıktı.

Bu gelişmelerden hemen sonra oluşturulan ve toplanan **kurucu meclis**, Amerika'daki **çizgiyi izleyerek**, önce bir "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi" yayımladı. Bu bildiri insanların **özgür** olduğu, yasalar önünde eşitlik, herkese memur olabilme hakkı, söz ve **basın özgürlüğü**, **özel mülkiyetin dokunulmazlığı** ve vergilerin toplumda dengeli bir biçimde dağıtılması gibi **temel hak ve özgürlükleri** içeriyordu. **Kurucu meclis** daha sonra **ulusal egemenlik** ilkesine dayanan bir "**Anayasa**" hazırlayarak, kral'ın yetkilerini **sınırlandırdı** ve siyasal **iktidarı**, halkın seçeceği bir **parlamento** ile kral arasında paylaştırdı. Bunlar kabul edilip uygulamaya konulursa, yalnız devrimin gerçekleştiği Fransa'da değil tüm Avrupa'da "**eski düzen**" yıkılabilirdi. **Zamanın tarihçisi**, "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi, **eski rejimin ölüm fermanıdır**" derken, **herhalde** haklı ve ileri görüşlüydü. Bu bildiri 19.yy boyunca **liberalizmin** en önemli belgesi olarak kalacaktır. 1791 Eylülünde anayasanın yürürlüğe girmesiyle, Kurucu Meclis kendisini **feshetti** (Sander,2010, s.164)."

Yukarıdaki bölümde yazar, "**temsili organ**", "**orta sınıf**", "**monarşi**", "**vergi**", "**iç gümrük**", "**iç gümrük duvarları**", "**isyan**", "**ayaklanma**", "**despotizm**", "**simge**", "**kurucu meclis**", "**yurttaş**", "**özel mülkiyet**", "**özgürlük**", "**temel hak ve özgürlük**", "**ulusal egemenlik**", "**anayasa**", "**iktidar**", "**parlamento**", "**rejim**", "**ferman**", "**liberalizm**", gibi kavramları kullanmıştır. İfadeleri içerisinde "**Savaş açmak**", "**ortaya koymak**" deyimlerini kullanmayı tercih etmiştir. Yine yazar bu bölümde "**iç gümrük duvarlarının indirilmesi**" gibi bir ifade ile tarih alanından daha çok ekonomi ve iktisat alanında sıkça kullanılan bir kavramdan bahsetmiştir. "**Gümrük Duvarı**" kavramı, anlam olarak herhangi açıklama yapılmadan farklı alanlarda kullanıldığında (tarih, edebiyat vb.) okuyucuya farklı şeyler çağırabilecektir. Yazar bu bölümde "**...çizgiyi izleyerek...**" ifadesi ile daha önce meydana gelen gelişmelerin takip edildiği anlatmaya çalışmıştır. Yazar "**zamanın tarihçisi**" derken bu tarihçinin veya tarihçilerin kim olduğunu belirtme gereği hissetmemiştir. Bu durum ifadeye belirsizlik katmıştır. Okuyucu bu ifadeyi okuduğunda "**zamanın tarihçisi kim?**" sorusunu sorabilecektir. Yazar "**eski rejim**" ifadesi ile monarşi yönetimini kastetmektedir. Yazarın bölümün sonuna doğru "**herhalde**" sözcüğünü kullanmayı tercih etmiş olması ise yazarın bu sözcüğün devamında kendi yorumunu ortaya koyacağını bir göstergesidir. Bu bölümde yazar kurucu meclisinin kendisini kapatmasını ise "**feshetmek**" sözcüğü ile ifade etmiştir. Yazar bu bölümdeki

cümlelerinde geniş zamanın hikayesi, geniş zaman ek fiili, görülen geçmiş zaman ek fiilini kullanmıştır.

“**İhtilali** hazırlayan veya ihtilale **zemin teşkil eden** bu sosyal sebeplerden başka fikri sebeplerde vardır.

18.yüzyıl Fransası, siyasal liberalizmin öncülüğünü yapan birçok filozof ve aydının yayınlarına sahne olmuştur. Montesquieu (1689-1755), “Kanunların Ruhunu” isimli eserinde, **sosyal, siyasal ve dini müesseseleri, mutlakiyetçi monarşinin prestijini** sarsar bir şekilde ince bir tahlile tabi tutmuştu. Bu tahlil, devletlerin kuruluşunun tarihi bir gelişime dayandığını ispat ederek, hükümdarların, iktidarlarını Allah’tan aldığı tezini sarsmaya çalışmıştır. Montesquieu bu eserinde **mutlak monarşi** yerine **meşruti** yani **anayasalı monarşi** savunmuştur.

Jan-Jacques Rousseau (1712-1778) ise, “**İçtimai Mukavele**” (veya sosyal sözleşme) isimli eserinde, insanlar için bir “doğa hali” mevcut olmuş olduğunu ve bu halin insanlar için bir mutluluk ve **fazilet** hali olduğunu söyleyerek, **halihazır** toplumun siyasal düzenine karşı güveni sarsıyor ve üyeleri arasında siyasal eşitliğin bulunduğu bir toplumun, yani **demokrasinin** savunmasını yapıyordu.

Diderot (1713-1784) da yayınlamış olduğu ansiklopedisinde, **esaret, vergi adaletsizliği, adaletsizlik**, v.s. gibi kavramları halka izah etmiş ve halkı **aydınlatmaya** çalışmıştır.

Voltaire (1694-1778) ise, özellikle kilise’ye **hücum etmiş**, vicdan ve fikir hürriyetini savunmak suretiyle, Kral’ın iktidarının “ilahi hak”ka dayanmadığını göstermiştir. **Mamafih** Voltaire, halkın yönetime katılmasını istememiştir.

Bu fikir adamlarının hepsi ihtilali görmeden ölmüşlerdir. Ve hiçbir zamanda akıllarından bir ihtilal geçirmemişlerdir. Fakat ne olursa olsun, bunların eserleri, mevcut düzenin doğru ve adil olmadığını, mevcut düzenden daha iyi bir toplum düzeninin de mevcut olabileceğini göstermiştir. Bu aydınlar özellikle küçük burjuvazi tarafından okunup tanınmıştır (Armaoğlu, 2010, s.74).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**ihtilal**”, “**mutlakiyetçi monarşi**”, “**mutlak monarşi**”, “**meşruti**”, “**anayasalı monarşi**”, “**içtimai mukavele**”, “**müessese**”, “**demokrasi**”, “**esaret**”, “**vergi adeletsizliği**”, “**adaletsizlik**” gibi kavramları kullanmıştır. Yazar “**fazilet**”, “**prestij**”, “**halihazır**”, “**aydınlatmak**” sözcüklerini yine sırasıyla “**erdem, doğruluk**”, “**saygınlık**”, “**şimdiki (mevcut) durum**”, “**bilgi vermek**” sözcüklerinin yerine kullanmıştır. Yazar bu bölümdeki cümlelerinde zaman olarak geniş zaman ek fiili, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (-mıştı, -mişti), öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, şimdiki zamanın hikâyesi ve öğrenilen geçmiş zamanı kullanmıştır.

“İhtilalden önceki Fransız toplumunun ekonomik durumuna gelince: Fransa’nın ekonomik durumu ile sosyal yapısı bir **çelişki** içinde bulunuyordu. 18.yüzyılda özellikle sanayi alanında meydana gelen gelişme ve inkılaplar, Fransa’yı da etkilemişti. **Üretim** artmış, **tüccar** ve **sanayici** zenginleşmişti. **Servet** sahibi olmuştu. Bir **kapitalist sınıf teşekkül etmişti**. Fakat, Fransa’nın **ayrıcalıklı sınıflar sistemi**, **sermaye sahipleri** ve zenginlerin kuvvetleri oranında, siyasal ve sosyal hayata katılmasına ve etki yapmasına imkan vermiyordu. Bu durum özellikle büyük **burjuvazi** için söz konusuydu. **Sanayi inkılabı** bu sınıfı genişletip kuvvetlendirmiş fakat **sosyal düzen**, bunlara **etkinlik** ve **iktidar** vermemişti. Bu durum toplumun **sosyal dengesini** bozmaya başlamıştı. Ekonomik bakımdan **ağırlık burjuvaziye** geçtiği halde, sosyal düzen, **yapay** bir şekilde bu etkinliği ve gücü, toplumun en dar kesimi olan **asiller** ve **ruhban**a vermişti. Bu **anormal** durumun devamlı olması elbette ki beklenemezdi. Burjuvazi, ilk fırsatta gücünü gösterecekti göstermeye çalışacaktı (Armaoğlu, 2010, s.74).”

Yukarıdaki bölümde yazar “**üretim**”, “**tüccar**”, “**sanayici**”, “**servet**”, “**kapitalist**”, “**sınıf**”, “**ayrıcalıklı sınıflar sistemi**”, “**sermaye**”, “**burjuvazi**”, “**sanayi inkılâbı**”, “**sosyal düzen**”, “**iktidar**”, “**sosyal denge**”, “**asiller**”, “**ruhban**” kavramlarını kullanmıştır. Yazar “**ağırlık**” sözcüğünü ilk anlamı dışında kullanmıştır yazar bu sözcükle burjuvazinin ekonomide etkili bir güce sahip olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Yazar, genel olana, alışılmışa aykırı olan anlamında ise “**anormal**” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Yazar bölüm içerisinde “**sunî, sentetik, doğal karşıtı**” sözcüklerinin eş anlamlısı “**yapay**” sözcüğünü kullanırken “**faaliyet, aktivite**” sözcüklerinin eş anlamlısı olan “**etkinlik**” sözcüğünü kullanmıştır. **Belirmek, oluşmak, ortaya çıkmak**, sözcüklerinin yerine aynı anlamı veren “**teşekkül etmek**” sözcüğünü kullanmıştır. Cümlede zaman olarak, şimdiki zamanın hikayesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi, görülen geçmiş zaman ek fiili (-dı,-di) ve gelecek zamanın hikayesi kullanılmıştır.

“Brienne, Etats-Generaux’un toplanmasını sağladığı zaman, Fransız **hazinesi** gerçek bir **iflas** halindeydi. 500 milyon Franklık bir **bütçede** 160 milyon Franklık **açık** vardı. Devlet gelirinin yarısı yapılan borçlanmaların faizlerini dahi karşılamıyordu. İşte Etats-Generaux bu duruma çare bulacaktı.

Lakin, üç sınıfın temsilcilerinden meydana gelen bu “**danışman organı**”, 1614 yılından beri toplanmamıştı. Bu sebeple kimse bu organın ne olduğunu, nasıl teşekkül ettiğini bilmiyordu. Bu sebeple saray, birtakım tarihçilerden ve araştırmacılardan bu konuda bilgi aldıktan sonra, **Etats-Generaux**’nun toplanması sağlanabildi. 1789 Şubatında bu meclis için seçimler yapıldı ve Etats-Generaux 5 Mayıs 1789’da toplandı.

Lakin toplantının başlaması ile birlikte ortaya bir sorun çıktı: Mali tedbirler için tartışma yapıp oylamaya gidileceğine göre, oylamada her temsilcinin bir oyu mu olacaktı, yoksa her sınıf bir bütün olarak tek bir oy mu verecekti? Bunu kimse bilmiyordu ve bu oy sorunu önemli idi. Çünkü sınıf esası üzerinden oy demek, asillerin ve ruhbanın iki oyunun her konuda üye olması demekti. Eğer her temsilcinin bir oyu olursa, halk sınıfı duruma **egemen** olurdu. Çünkü halk sınıfı temsilcilerinin sayısı, Kralın 1788 Aralık ayında çıkardığı bir **kararname** ile asillerin ve ruhbanın sayılarına eşit hale getirilmiş ve 1789 Şubat seçimleri buna göre yapılmıştı. Yani ferdi oy esası kabul edilirse, kendilerine birkaç kişinin katılmasıyla halk sınıfı istediği kararı çıkartabilirdi.

Öte yandan, **bu meclisin** en önemli konusu vergi sorunu idi. Bir yıl önce halka şikayet defterleri açılmış ve ne istedikleri sorulmuştu. Şikayetlerin yoğunlaştığı ortak tek bir nokta vardı: Halk vergilerin adaletsizliğinden şikayet ediyor, vergilerin vatandaşın rızası ile alınmasını ve vergiyi verenlerin, masrafları kontrol etmesini istiyordu. Etat-Generaux toplantısına gelen halk sınıfı temsilcilerinin kafasında da, halkın bu şikayet ve istekleri bulunuyordu. Açıktır ki, halkın bu istekleri, asiller ve ruhban sınıfının çıkarları ile çelişki halindeydi. Eğer “kişisel oy” kabul edilirse, vergi meselesinde halk sınıfının istediği kararlar alınacaktı. “Oy sorunu”nun esası buydu.

Bu oy konusunun tartışması altı hafta sürdü. **Tabiatıyla** bu arada Kral’ın **entrikaları** da, halk sınıfının **aleyhine** işlemekteydi. Halk temsilcileri, işin uzayacağını ve kendilerinin kösteklenmek istendiğini anlayınca, 17 Haziran 1789’da, halkın %96’sını kendilerinin temsil ettiğini belirterek, 90 oya karşı 491 oyla, kendilerini Milli meclis olarak ilan ettiler. Rahip Sieyes, yaptığı konuşmada, “Milletin umumi iradesini temsil ve ifa etmenin, Milli Meclis’e ve ancak Milli Meclise ait olduğunu” belirtiyordu. **Milli Meclis**, milletin iradesi olarak mevcut vergileri onayladığı gibi, kendisinin kararı olmadan, hiç kimse tarafından **vergi salnamayacağını** bildirdi.

20 Haziranda Milli Meclis üyeleri toplantı salonuna gittiklerinde, salonun kral tarafından kapatılmış olduğunu gördüler. Bunun üzerine Milli Meclis, kapalı tenis salonunda toplandı ve bir anayasa yapıp ilan etmedikçe dağılmamaya yemin etti.

Asillerin Kral’a şikayetleri üzerine Kral, 23 Haziranda, orada yapılan toplantıları da yasaklamak istedi. Mirabeau Kral’ın adamına şöyle bağırdı: “Git efendine söyle, biz halkın gücü ile buradayız ve ancak **süngü kuvveti** bizi buradan ayırabilir.” Kral için artık yapacak bir şey kalmamıştı. Bu sebeple, 27 Haziranda, Etats-Generaux’nun üç sınıfın bir arada “Milli Meclis” adı altında toplanmasını kabul etti. Bunun üzerine asillerin çoğunluğu ile ruhban temsilcilerinin bir kısmı Milli Meclis toplantılarına katılmaya başladılar. Ne var ki, Milli Meclis şimdi vergi konusunu unutmuş, anayasa hazırlıklarına girişmişti. Halktan da bu yönden baskılar geliyordu. Fransa’nın bir anayasası yoktu. Meclis, “Barbar halkların bile şu veya bu şekilde bir anayasası vardır”, diyordu. Tabii, anayasa hazırlama işi ortaya çıkınca, Milli Meclis, 9 Temmuz 1789 günü kendisini “**Kurucu Meclis**” olarak ilan etti.

Milli Meclis 9 Temmuzda Kurucu Meclis niteliğini kazandığında, gerek Paris, gerek taşra tam bir **kaynaşma** içindeydi. Özellikle Paris'te bir **curcuna** hüküm sürüyordu. Bir yandan da halk, ulaşım sıkıntısı dolayısıyla Paris'e un gelmediğinden ekmek sıkıntısı çekiyordu. Kral'ın taşradan yabancı askerleri getirmeye kalkması, zaten başkentte gergin olan havayı iyice şiddetlendirdi. Camile Desmoulin adlı genç bir gazetecinin **halkı ateşleyen konuşması** üzerine halk heyecana geldi ve siyasal mahkumların hapsedildiği Bastille Hapishanesine 14 Temmuz 1789 günü saldırdı ve bütün mahkumları serbest bırakarak hapishaneyi **ateşe verdi**. Bastille, adeta **despotik rejimin** bir simgesi idi. O tarihten sonra 14 Temmuz tarihi Fransa'da milli bayram günü olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Paris'te bu gelişmeler olurken, taşrada tam bir **kaynaşma** içindeydi. Halk asillerin **şatolarına** hücum edip buraları **ateşe veriyordu**. İşte bu **atmosfer** içindedir ki, Paris'te, Fransız İhtilali'nin en büyük olaylarından biri meydana geldi. Kurucu Meclis anayasa çalışmaları yaparken, Lafayette, Amerikan bağımsızlık **demecinden esinlenerek**, anayasanın başına, vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini belirten bir kısım konulmasını teklif etti...

Bunun arkasından meclis 28 Ağustos 1789'da, "İnsan ve vatandaş hakları demeci"ni kabul etti. Bu demeç vatandaşlar arasında eşitlik ilkesini kabul etmekten başka, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini de belirtiyordu...Görülüyor ki, birkaç ay içinde Fransa'nın sosyal yapısı tamamen değişmişti. Fransa'nın yüzyıllar boyu devam eden sosyal müesseseleri yıkılıyordu ve bu gelişmeler milletin kendi içinden çıkan bir organın eseri idi (Armaoğlu, 2010, s.75,80)."

Yukarıdaki bölümde yazar, "**hazine**", "**bütçe**", "**iflas**", "**açık**", "**Etats-Generaux**", "**kararname**", "**rejim**", "**kurucu meclis**", "**Milli Meclis**", "**atmosfer**" kavramlarını kullanmıştır. Yazar, ifadelerinde "**entrika**", "**aleyhine**", "**egemen**", "**despotik**", "**esinlenmek**", "**demeç**", **curcuna**, "**kaynaşma**" sözcüklerine yer verirken, "**ateşe vermek**", "**vergi salmak**" deyimlerini kullanmayı tercih etmiştir. Yazar "**süngü kuvveti**", "**halkı ateşleyen konuşma**" ifadeleri ile de dolaylı anlatımda bulunmuştur. Yazar cümlelerinde zaman olarak görülen geçmiş zaman ek fiili, gelecek zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi (-rdı), şimdiki zaman (-yor), şimdiki zamanın hikâyesi (-yordu), görülen geçmiş zaman (-di'li geçmiş) kullanılmıştır.

Buna göre Yeni ve Yakınçağ alanında eser vermiş olan tarihçilerin tarihsel dil kullanımını ve bu tarihsel dilin niteliği aşağıda başlıklar altında ifade edilmiştir. Bu başlıkları ise şöyle sıralamak mümkündür;

1) Farklı Alanlara Ait Kavramların Kullanımı: (Örneğin; Bütçe, Hazine, Liberal, liberalizm, Endüstri, Gümrük, Gümrük duvarı, Vergi, Özel Mülkiyet, Kapitalist, Sermaye, İflas, gibi İktisadi ve Ekonomik kavramlar, Kamuoyu, Politika, Kararname, Parlamento, Rejim, Anayasa, İktidar, Özgürlük, Ulusal egemenlik, Yurttaş, Ulusal Egemenlik, Demokrasi, İnkılap, Devrim, İhtilal, İsyân, Sınıf, Monarşi, gibi siyasi kavramlar.)

2) Belirsizlik İçeren İfadelerin Kullanımı: (Örneğin; Eski dünya, Yeni dünya, Zamanın Tarihçisi, gibi)

3) Anlam Kuvvetlendiren Sözcük ve İfadelerin Kullanımı (Atasözleri, deyimler, nitelermeler, ikilemeler, mecaz anlam, analogiler): (Örneğin: Ateşe vermek (dym.), yol açmak (dym.), Ortaya koymak (dym.), İmkan vermek (dym), Patlak vermek (dym.), Savaş açmak (dym.), Ateşleyen konuşma (Ntlm.)

4) Türkçe Kökenli Olmayan Sözcüklerin Kullanımı (Arapça, Farsça, Fransızca vb.): (Örneğin: Monarşi (Fr.), Anormal (Fr.), Aleyh (Arp.), Bünye (Arp.), Bütçe (Fr.), Burjuva (Fr.), Despotik (Fr.), Demokrasi (Fr.), Entrika (Fr.), Esaret (Arp.), Rejim (Fr.), Fazilet (Arp.), Faktör (Fr.), Ferman (Far.), Fesih (Arp.), Feodalite (Fr.), Gümrük (Rum), Hazine (Arp.), Hanedan (Far.), Hükümet (Arp.), Mukavele (Arp.), İktidar (Arp.), İnfial (Arp.), İmtiyaz (Arp.), İhtilal (Arp.), İsyân (Arp.), İnkılap (Arp.), Keza (Arp.), Liberal (Fr.), Meşrutî (Arp.), Müessese (Arp.), Mamafih (Arp.), Muaf (Arp.), Mülkiyet (Arp.), Parlamento (İtl.), Prestij (Fr.), Sanayi (Arp.), Endüstri (Fr.), Servet (Arp.), Sermaye (Far.), Şato (Fr.), Teşkil (Arp.), Teşekkül (Arp.) gibi)

Yukarıda ki başlıklar incelenecek olduğunda yeni ve yakınçağ tarihçilerinin eserlerinde kendilerine özgü bir dil kullandıkları görülmektedir. Yeni ve Yakınçağ tarihçilerinin kullanmış oldukları tarihsel dil farklı alanlara ait kavram ve sözcüklerin kullanımını içermektedir. Aynı zamanda Yeni ve Yakınçağ tarihçileri eserlerinde Türkçe kökenli olmayan *(-özellikle Türk-İslam kültürü sentezinin ve Türkiye'nin içinde bulunduğu tarihi coğrafyanın doğal bir sonucu olarak-)* ağırlıklı olarak Arapça, Farsça, Fransızca sözcüklerin kullanımına yer vermişlerdir. Fakat Yeni ve Yakınçağ tarihçilerinin tarihsel dil kullanımını etkileyen unsurlardan bir tanesi de çalışmış oldukları konunun içeriğidir. Öyle ki Fransız İhtilali üzerine eser yazmış tarihçilerin eserleri incelenecek olduğunda konu içerisinde Fransızca kelimelere de yer verdikleri

görülmüştür. Tarihçiler renklendirmek, okuyucunun ilgisini sürekli kılabilme amacı ile anlamı kuvvetlendirmekte ve zenginleştirmekte yer yer deyim kullanmışlardır. Fakat bütün bunların yanında eserleri incelenen Yeni ve Yakınçağ tarihçilerinin eserlerinde de bazı belirsizlik içeren ifadeler görülmüştür. İncelenmiş olan konu itibarıyla bu tarihçiler “Eski Dünya”, “Yeni Dünya” ifadesi ile eski ve yeni olanı belirleyen asıl unsurun ne olduğunu net olarak ortaya koymaması tarih alanında profesyonel olmayanların algılamalarında farklılıklar ortaya koyacaktır. Yine eserleri incelenen tarihçiler “zamanın tarihçisi” ifadesiyle kast edilen kişinin kim olduğunu belirtmemiştir. Bu durum okuyucuyu bir genellemeye yapmaya götürmektedir. Yeni ve Yakınçağ tarihçilerinin tarihsel dil kullanımının incelenmesinde yukarıdaki başlıklar haricinde bir diğer hususta kurmuş oldukları cümle ve zamanlardır. Tarihçilerin eserlerinde genellikle uzun cümleler kurmayı tercih ettikleri görülmekle beraber cümlede anlam bakımından bakılacak olduğunda ise öznel yargı bildiren cümlelere de rastlanabildiği görülmüştür. Cümlelerinde genel olarak kullanmayı tercih ettikleri zamanlar ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4.3

Yeni ve Yakınçağ Tarihçilerinin Metinlerinde Kullandıkları Kipler

Yeniçağ ve Yakınçağ Tarihçilerinin Cümlelerinde Kullandıkları Kipler	Eserlerde Tespit Edilen Çekimli Fiillerden Örnekler
Öğrenilen Geçmiş Zaman	Açmıştır, Etkilenmiştir, Oluşturmuş
Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	Olmuştu, Tutmuştu
Görülen Geçmiş Zaman	Açtı, Yıktı, Yayımladı
Şimdiki Zaman	Sarsıyor
Şimdiki Zamanın Hikayesi	Geliyordu, Gidiyordu, Giriyordu
Geniş Zamanın Hikayesi	Alırlardı, Verirlerdi, Yapabilirdi
Gelecek Zaman	Kalacaktır, Katılacaktır, Kayacaktır
Ek Fiilin Geniş Zamanı	Devrimidir, Vardır, Örneğidir
Ek Fiilin Hikayesi	Gerekliydi, İbaretti, Sınıfydı, Sahipti

4.1.4. Cumhuriyet Tarihçileri'nin Tarihsel Dil Kullanımına Dair Bulgular ve Yorumlar

Cumhuriyet Tarihçilerinin tarihsel dil kullanımının incelenmesi amacıyla bu alanda eser yazmış iki ayrı tarihçinin aynı içeriğe sahip eserleri tespit edilmiştir. Bu eserler içerisinde yer alan “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örneklem olarak belirlenmiştir. Tarihçilerin dil kullanımına dair bulgulara ise bu örneklem konu üzerinde yapılan incelemeler sonucunda ulaşılmıştır. Eserlerde yer alan ilgili bölümlerin dil kullanımı bakımından incelenmesi sonucunda ulaşılan bulgulara göre;

“**Lozan**’ın kabulü ve barışın sağlanması ile geride Türk Devletinin siyasal yapısını belirleyecek Devlet şeklinin ve adının ne olacağı sorunu kaldı. **T.B.M.M**’nin varlığı ile egemenliğin kayıtsız şartsız ulusa ait olan, insan haklarına dayanan bir devlet sistemi kurulmuştu. Fakat gerek halkın, gerekse Meclis içinde bulunanların büyük kısmı **Padişah**’a **dinsel** ve **geleneksel** bağlarla bağlıydılar. Padişah’ın işgal ettiği **saltanat** ve **hilafet** makamı yüzyıllardır kökleşmiş bir **teokratik** sistemdi. 1300 yılından beri de Osmanogullarından başka hiç bir aile **iktidar** olmamıştı. **Egemenlik**, biri dinden, diğeri gelenekten gelen iki kaynaktan çıkıyor ve padişah’ta toplanıyordu. Gerçi **İttihat ve Terakki** bu gücünü kırmıştı, fakat sistemin özünü, yani egemenliği kaynağını ve kullanılış biçimini değiştirmemişti. Egemenliğin, tanrı hakları sistemine geçişin bir sonucu olarak Padişah’tan **ulusa** geçişi, bir **ilke** ve **ülkü** olarak **Amasya genelgesi**nde ortaya konmuş ve 23 Nisan 1920’de B.M.M. de somutlaşmıştı. **Teşkilat-ı Esasiye** kanunu da bu temel üzerine oturmuştu. **İstiklal Savaşı ulusal bağımsızlık** yanında ulus egemenliğini de açık bir biçimde ortaya koyduğu için Padişah daha başından beri milliyetçilerin **amansız düşmanı kesilmişti**. Mustafa Kemal Paşa Padişah’ın **ihanetini** bildiği halde henüz zamanı olmadığı için Padişah’ı hedef almadı. Genç subaylık yıllarından beri inandığı ve Mazhar Müfit’e not ettirdiği “**Cumhuriyet**” inancını “milli bir sır” olarak sakladı. İstiklal Savaşı içinde “**Cumhuriyetçi**” bir düşünceyi ortaya atmak iç parçalanmaya yol açacağı için bu yola gitmedi. Hatta **Sivas Kongresi** sıralarında “**Cumhuriyet**” ilan edelim önerilerini red etmişti. Fakat İstiklal Savaşı’nın **Başkomutanı**, **Türk ulusunun** kurtarıcısı M. Kemal, Türkiye’nin siyasal yapısını değiştirmenin ilk adımını **Saltanat**’ın kaldırılmasını sağlamakla attı. Saltanat’ın kaldırılışı sağlandı. Fakat onun bu sert tutumu endişe doğurdu. Bunun bir başlangıç olduğunu görenler çeşitli yöntemlerle Mustafa Kemal Paşa’yı engellemeye çalıştılar (Aybars, 2004, s.360).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**Lozan**”, “**T.B.M.M.**”, “**padişah**”, “**saltanat**”, “**hilafet**”, “**teokratik**”, “**iktidar**”, “**egemenlik**”, “**İttihat ve Terakki**”, “**ulus**”, “**ilke**”, “**ülkü**”, “**Amasya Genelgesi**”, “**Teşkilat-ı Esasi**”, “**İstiklal Savaşı**”, “**ulusal**

bağımsızlık”, “cumhuriyet”, “Sivas Kongresi”, “başkomutan”, “Türk Ulusu” kavramlarını kullanmıştır. **“Somutlaştırmak”** sözcüğünün öğrenci tarafından anlaşılabilmesi için ise öğrencinin o konu ile ilgili edebiyat bilgisine sahip olması gerekmektedir. Yazar bu bölümdeki cümlelerinde zaman olarak görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, görülen geçmiş zaman ek fiili, şimdiki zaman ile şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanı kullanmıştır.

“Cumhuriyet’e, **yatkın olmak**, XVIII. yüzyıldan itibaren yabancı gözlemcilerin Türk toplumu için söyledikleri dikkate değer bir gözlemdir. Türk halkının Cumhuriyetçi oluşu, şüphesiz **sınıf** ve **asalet** karmaşası ile örülü Avrupa’ya göre apayrı bir gerçektir. Gerçekten de Osmanlı döneminde, herkesin sadece padişah dışında **her şey olabilme ihtimali** vardı. Bir hamalın oğlu **sadrızam** olabildiği gibi, eski bir itibarlı kişi, çok kötü duruma da düşebilirdi. İşte bu durum, Türk toplumunun **“Cumhuriyetçi”** olduğunun açık işaretidir.

XIX. yüzyılda, Mustafa Reşid Paşa itibarlı sosyal siyaseti, bizde de Avrupa gibi, **asil** ve **zengin** aileler yaratmaya yönelik olmuştur. Ancak toplum böylesine hayata hazırlıklı olmadığı için, bir-iki **nesil**, devletin imkanlarından yararlanıp güçlenenler, daha sonra etkisizleniyordu. Nice türlü destekle yapılmak istenen **“zade”**ler, köklü ve etkili bir görünüş kazanmamıştır. Çünkü bazı ailelerin **köklenmesi** durumunda derhal yeni çıkanlar da olmakta, bunlar da **köklenme eğilimi** göstermektedir (Baykara, 1993, s.103).”

Yukarıdaki bölümde yazar, **“sadrızam”, “cumhuriyetçi”, “sınıf”, “asalet”, “asil”** kavramlarını kullanmıştır. Bu kavramların yanı sıra **“yatkın olmak”, “nesil”, “zade”, “köklenme”, “eğilim”** sözcüklerini kullanmayı tercih etmiştir. Yazar bu bölümdeki cümlelerinde zaman olarak geniş zaman ek fiili, görülen geçmiş zaman ek fiili, geniş zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zamanın hikâyesini kullanmıştır.

“2 Aralık 1922’de Meclis’e **muhafif** grup tarafından bir öneri verildi. **“İntihab-ı Meb’usan Kanunu”**nda değişiklik yapılmasını isteyen önergede **“Büyük Millet Meclisine üye seçilmek için Türkiye’nin bugünkü hudutları** içindeki yerler halkından olmak ve seçim çevresinde yeni gelenlerin ise en az beş yıl oturmuş olmaları” gerektiği kanun hükmü haline getirmek isteniyordu. M. Kemal Paşa’yı milletvekili seçilmekten **yoksun bırakmak** isteyen bu önerge üzerine söz alan M. Kemal Paşa, doğum yerinin Türkiye’nin **sınırları** dışında kaldığını ve bir yerde beş yıl **oturmadığını** belirttikten sonra, düşmanlara karşı savaştığını, vatani kurtarmak için hiçbir yerde beş yıl oturmadığını hatırlatıp, ulusun sevgisini kazanmış bir insan olmasına rağmen kendisini **yurttaşlık** haklarından yoksun bırakmak isteyen bu kimselerin bu yetkiyi kimden aldıklarını sordu. **Önerge** red edildi.

Mustafa Kemal'in **Kamuoyu yoklaması** yapmak üzere 14 Ocak 1923'de Batı Anadolu'da bir geziye çıkmasını fırsat bilen muhalif grup, O'nun Ankara'dan ayrıldığı günün ertesi günü "**Hilafet-i İslamiye** ve Büyük Millet Meclisi" başlıklı bir **broşür** yayınladılar. Broşür'ün önceden hazırlanmış olduğu ve M. Kemal'in Ankara'dan ayrılmasını fırsat bilerek dağıtıldığı anlaşılıyordu. Broşür'ün ana fikri, İslam kamuoyunun son gelişmelerden (Saltanat'ın Kaldırılışı) büyük ızdırap içinde bulunduğu, **Hilafet**'in hükümet demek olduğu ve Hilafet'in hukuk ve görevlerini yok etmenin hiç kimsenin, hiçbir meclisin elinde olmadığı esaslarına dayanıyor, "Halife Meclisin, Meclis Halifenindir" sözleriyle bitiriyordu. **Yürütme** yetkisinin Halife'ye verilmesini ve Meclis'in aldığı kararların ve kanunların Halife'yi bağlamayacağı, dolayısıyla Meclis'in çıkardığı Saltanat ve Hilafet ile ilgili yasaların meşru olmadığı görüşü savunuluyordu. Bu **bildiri**, M. Kemal'e ve O'nun gerçekleştirmek istediği **inkılab**a bir tepki idi.

İzmit'e gelen Mustafa Kemal, din ve hilafet konusunda yaptığı açıklamada "**Türkiye Büyük Millet Meclisi** Halife'nin değildir ve olamaz, Türkiye Büyük Millet Meclisi yalnız ve yalnız **millet**indir." dedi. T.B.M.M'nin büyük programının **tam bağımsızlık**, kayıtsız şartsız **ulusal egemenlik** esaslarına dayandığını, **teokratik** devlet biçiminin ve buna bağlı bütün toplumsal düzenin ve **çıkarların** yıkılacağını belirtti...(Aybars, 2004, s.361)."

Yukarıdaki bölümde yazar, "**intihab-ı meb'usan kanunu**", "**büyük millet meclisi**", "**Hilafet-i İslamiye**", "**hilafet**", "**ulusal egemenlik**", "**teokratik devlet**", "**bağımsızlık**", "**Türkiye Büyük Millet Meclisi**", "**yürütme**" kavramlarını kullanmıştır. Bu kavramların yanı sıra yazar ifadelerinde "**bildiri**", "**broşür**", "**kamuoyu yoklaması**", "**hudut**", "**sınır**", "**muhalif**", "**yurttaşlık**", "**yoksun bırakmak**", "**oturmamak**" sözcüklerini kullanmıştır. Yazar bu bölümdeki cümlelerinde zaman olarak görülen geçmiş zaman, şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman ek fiili, geniş zaman ve geniş zaman ek fiilini kullanmıştır.

"Barış **müzakerelerinde**, İstanbul'daki **hükümetinde** etkili olması **ihtimali** belirince, bu hükümetin de artık sona ermesi gerektiği ortaya çıktı. Bir **teklif** üzerine 1 Kasım 1922'de "**saltanat**" kaldırıldı ve Vahdeddin, sadece halife olarak kaldı. Onun İstanbul'daki Tefik Paşa hükümeti de, Ankara'nın kararına uyarak, kendi **idaresine** kendiliğinden son verdi. Vahdeddine karşı var olması **muhtemel** son **saygı izlerini**, o'nun İngilizler'e sığınarak ülke dışına kaçması (17 Kasım) yok etti. Vahdeddin'in **can kaygısından** kaynaklandığı söylenen bu davranışı, Türk Devletinde bir dönem için **baş** olan birisine **yakışmamaktadır**. 18 Kasım'da Veliâhd Abdülmecid, sadece "**Halife**" olarak seçilmiştir ki, bu durum Cumhuriyet'e doğru bir adım sayılabilir.

Cumhuriyet'e gidişte yeni bir durum daha gerçekleşti. Ülke birliği sağlama, yıllardır Ankara'da biriken yeni idari kadroyu İstanbul'a taşımak gerekiyordu. İstanbul, ise ancak 6 Ekim 1923'de yeniden Türk birliklerine kavuşmuştu. Fakat 13 Ekim 1923'de kabul edilen bir **kanunla**, devletin merkezinin Ankara olduğu kabul edildi.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülkeyi kurtarmak için elinden geleni yapmıştı. Ancak görevini bitireceği günlerde **acı bir olayla** karşılaştı. Meclisin **gözü pek** ve **tenkitçi mebuslarından** Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey, 27 Mart günü öldürüldü. Bu olayın heyecanı devam ederken, Meclis 1 Nisan'da yeni seçim kararı verdi.

Yeni seçimlerde, **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Cemiyetinin** dokuz **umdesini** benimseyenlerin seçilmesine özen gösterildi. Meclis ilk toplantısını, 11 Ağustos 1923'de yaptı. Henüz Cumhuriyet ilan edilmediğinden, idarenin de başı demek olan Meclis Başkanlığına yine Gazi Mustafa Kemal Paşa seçildi. Meclis, yeni imzalanmış olan Lozan **Barış Anlaşmasını** 13 - 14 **muhalif reye** karşılık kabul etti. Bu arada yeni hükümeti de Fethi (Okyar) Bey kurdu.

Seçimlerde, Meclis için dikkatli olunmuş ise de, 1923 Ekim ayında bir **hükümet buhranı** ortaya çıktı. O zamana kadar TBMM her şeye **hakim** idi. **Bakanları** tek tek onlar seçiyorlardı. Bu buhran'ın kısa sürede çözülememesi, zaten herkesin hazırlıklı olduğu, cumhuriyet'in ilanını çabuklaştırdı. Böylece Cumhurbaşkanı, hükümet başkanını **tayin ettikten** sonra, hükümeti o **teşkil edip**, Meclis'den **güvenoyu** istemesi gerekecektir. M. Kemal Paşa, bunun için kısa bir hazırlık yaptı; neticede doğrudan esas teşkilatı ilgilendiren bu olay, 29 Ekim 1923 günü akşamı 20:30 sularında gerçekleşti. Cumhuriyet kabul edildi; **Cumhurbaşkanı (Reisicumhur)** olarak da Gazi Mustafa Kemal Paşa seçildi. O da yeni hükümeti kurmakla İsmet Paşa'yı görevlendirdi (Baykara, 1993, s.106)."

Yukarıdaki bölümde yazar, "**müzakere**", "**hükümet**", "**saltanat**", "**halife**", "**seçim**", "**meclis**", "**cumhuriyet**", "**güvenoyu**", "**reisicumhur**", "**cumhurbaşkanı**", "**Lozan barış anlaşması**", "**rey**", "**Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi**", "**Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Cemiyeti**", "**cemiyet**", "**hükümet buhranı**", "**mebus**", "**teklif**", "**hükümet başkanı**", "**idare**", "**kanun**", kavramlarını kullanmıştır. Yazar bu kavramların yanı sıra, "**teşkil etmek**", "**tayin etmek**", "**ortaya çıkmak**", "**özen göstermek**" gibi deyimler kullanırken; "**muhalif**", "**umde**", "**can kaygısı**", "**gözü pek**", "**tenkitçi**", "**acı bir olay**", "**saygı izleri**", "**muhtemel**", "**ihtimal**", "**hakim**" gibi sözcükler ve benzetmelerin kullanımına da yer vermiştir. "**Türk Devletinde bir dönem için baş olan birisine yakışmamaktadır.**" İfadesinde ise yazar öznel bir görüş bildirmiştir. Ayrıca yazarın kullanmış olduğu "**muhalif**", "**umde**", "**tenkitçi**", "**muhtemel**" sözcükleri günümüz Türkçesinde çok fazla

kullanılmadığı için öğrencilerin bu sözcüklerle kurulan cümleleri anlaması zorlaşacaktır. Yazar bu bölümdeki cümlelerinde zaman olarak görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, şimdiki zamanın hikayesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi, görülen geçmiş zaman ek fiili, gelecek zaman'ı kullanmıştır.

“...Mustafa Kemal “**Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti** Vekili Fevzi Paşa'nın dışında **kabinenin** istifasına karar verdi ve 27 Ekim'de uygulandı. Mevcut sisteme göre her **bakan** Meclis tarafından tek tek seçiliyordu. İstifa eden bakanlar yeniden seçilirlerse, görev kabul etmeyeceklerdi. Bu sırada Rauf Bey, Kazım Karabekir, Ali Fuat, Refet Paşalar İstanbul'da bulunuyorlar ve temasları, Halife'ye yakınlık gösterileri oluyordu. Ankara'da ise kabine kurulamıyordu. Bu gelişmeler üzerine “Cumhuriyet İlanı” ile işi kökünden çözmeye karar veren M. Kemal 28 Ekim gecesi Çankaya'da İsmet Paşa ve bazı kimseleri toplantıya çağırdı ve “Yarın Cumhuriyeti İlan Edeceğiz”. Diyerek kararını açıkladı...Ertesi gün saat onda **Parti** grubunda yapılan toplantıda, M. Kemal Paşa genel başkan olarak hükümet buhranının mevcut sistemden kaynaklandığını, bunun çözümünün **istikrarlı** bir **sistemde** olduğunu belirttikten sonra değişiklik **önergesini** okuttu.

“Türkiye Devletinin Hükümet şekli Cumhuriyettir.

Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur.

Türkiye Devleti hükümetin **inkisam ettiği** idare şubelerini **icra vekilleri** (Bakanlar kurulu) vasıtasıyla idare eder.”

Bu önerge Parti toplantısında tartışıldı. Büyük Millet Meclisinin aynı akşam 29 Ekim 1923 saat 18:45'de yaptığı toplantıdan sonra 20:30'da “Yaşasın Cumhuriyet” sesleri arasında Cumhuriyet ilan olundu ve yeni Türk Devletinin adı kondu. “Türkiye Cumhuriyeti”. Hemen arkasından da Türk ulusunun kurtarıcısı Gazi M. Kemal oy birliği ile Cumhurbaşkanı seçildi. Kürsüye gelen Cumhurbaşkanı M. Kemal kendisini Cumhurbaşkanı seçen Meclis'e teşekkür ettikten sonra “son yıllarda ulusumuzun fiili olarak gösterdiği **kabiliyet** ve **istidat**, kendi hakkında kötü sanıda bulunanların ne kadar **tetkikten** uzak görünüşe önem veren insanlar olduğunu pek güzel **ispat etti**. Ulusumuz kendisinde bulunan **nitelikleri** ve **değeri**, hükümetin yeni adıyla **uygarlık** dünyasına çok daha kolay gösterebilecektir. Türkiye Cumhuriyeti, dünyada **işgal** ettiği yere **layık** olduğunu eserleriyle ispat edecektir... Türkiye Cumhuriyeti, mutlu, başarılı ve **muzaffer** olacaktır”. Sözleriyle konuşmasını tamamladı. M. Kemal Cumhurbaşkanı seçildiğinde henüz 42 yaşındaydı. Cumhuriyetin ilk başbakanı İsmet Paşa oldu (Aybars, 1994, s.363,64).”

Yukarıdaki bölümde yazar, “**erkan-ı harbiye**”, “**kabine**”, “**bakan**”, “**parti**”, “**icra vekili**”, “**uygarlık**”, “**sistem**”, “**önerge**” gibi kavramları kullanmıştır. Ayrıca ifadeleri arasında, “**istikrar**”, “**inkisam**”, “**kabiliyet**”, “**istidat**”, “**tetkik**”, “**nitelik**”,

“değer”, “ispat”, “işgal”, “layık”, “muzaffer” sözcüklerine yer vermiştir. *İstikrar*”, *İnkisam*”, *Kabiliyet*”, *İstidat*”, *Tetkik*”, sözcükleri günümüz Türkçesinde çok fazla kullanılmadığı için öğrencilerin bu sözcüklerle kurulan cümleleri anlaması zorlaşacaktır. Cümlelerde zaman olarak ise görülen geçmiş zaman, şimdiki zamanın hikayesi, gelecek zamanın hikayesi, gelecek zaman, geniş zaman ek fiili, geniş zaman, görülen geçmiş zaman ek fiili kullanılmıştır.

Buna göre Cumhuriyet Tarihi alanında eser vermiş olan tarihçilerin tarihsel dil kullanımını ve bu tarihsel dilin niteliği aşağıda başlıklar altında ifade edilmiştir. Bu başlıkları ise şöyle sıralamak mümkündür;

1) Farklı Alanlara Ait Kavramların Kullanımı: (Örneğin; Önerge, Anayasa, Bakan, Güvenoyu, Hükümet, Kabine, Kanun, Kamuoyu, Mebus, Ulusal Egemenlik, Kongre, Genelge, Ulus, gibi Siyasi kavramlar)

2) Anlam Kuvvetlendiren Sözcük ve İfadelerin Kullanımı (Atasözleri, deyimler, nitelermeler, ikilemeler, mecaz anlam, analogiler): (Örneğin: Düşman Kesilmek (dym.), Yoksun Bırakmak (dym.), Ortaya Çıkmak (dym.), Özen Göstermek (dym.), İspat Etmek (dym.), Gözü Pek olmak (dym.) gibi)

3) Türkçe Kökenli Olmayan Sözcüklerin Kullanımı (Arapça, Farsça, Fransızca vb.): (Örneğin: Asalet (Arp.), Asil (Arp.), Broşür (Fr.), Cemiyet (Arp.), Cumhur (Arp.), Hükümet (Arp.), Hukuk (Arp.), Halife (Arp.), Hudut (Arp.), İcra (Arp.), İttihat (Arp.), İktidar (Arp.), Kabiliyet (Arp.), Kabine (Fr.), Kongre (Fr.), Müzakere (Arp.), Muhtemel (Arp.), Mebus (Arp.), Muhalif (Arp.), Meclis (Arp.), Millet (Arp.), Saltanat (Arp.), Sadrazam (Arp.), Sistem (Fr.), Teokratik (Fr.), Tenkit (Arp.), Teşkil (Arp.), Tayin (Arp.), Tetkik (Arp.) gibi)

Yukarıdaki başlıklar incelendiğinde cumhuriyet tarihçilerinin eserlerinde kendilerine özgü bir dil kullandıkları görülmektedir. Cumhuriyet tarihçilerinin kullanmış oldukları tarihsel dil farklı alanlara ait kavram ve sözcüklerin kullanımını içermektedir. İncelenmiş olan konunun siyasi bir konu olmasının doğal bir sonucu olarak kullanılan kavramlarda özellikle siyaset bilimi ile ilgili kavramlar olmuştur. Aynı zamanda Cumhuriyet tarihçileri eserlerinde Türkçe kökenli olmayan ağırlıklı olarak Arapça, Farsça ve Fransızca sözcüklerin kullanımına yer vermişlerdir. Cumhuriyet Tarihçileri de diğer alan tarihçilerinde de görüldüğü üzere anlatımı

renklendirmek, okuyucunun ilgisini sürekli kılabilmek, anlamı kuvvetlendirmek ve zenginleştirmek için yer, yer deyim, kullanmışlardır. “Cumhuriyet’in İlanı” konusunun gerek yakın dönem olayları içerisinde yer alması gerekse de konu içerisindeki yer, mekan ve faillerin açık olarak ortaya konulmuş olması diğer alanlarda tespit edilen belirsizlikleri ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle konu içerisinde herhangi bir belirsizlik tespit edilememiştir.

Cumhuriyet tarihçilerinin tarihsel dil kullanımının incelenmesinde yukarıdaki başlıklar haricinde bir diğer hususta kurmuş oldukları cümle ve zamanlardır. Tarihçilerin eserlerinde genellikle uzun cümleler kurmayı tercih ettikleri görülmekle beraber cümlede anlam bakımından bakılacak olduğunda ise öznel yargı bildiren cümlelere de rastlanabildiği görülmüştür. Cümlelerinde genellikle kullanmayı tercih ettikleri zamanlar ise aşağıdaki tabloda görülmektedir. Tablo 4.4. incelendiğinde cumhuriyet tarihçilerinin de diğer alanlarda (eskiçağ, ortaçağ, yeni ve yakınçağ) eser vermiş olan tarihçiler gibi cümlelerinde çok çeşitli zaman kipleri kullanmış oldukları görülmektedir. Bu durum tarihçilerin tarihsel dil kullanabilme becerilerinin gerek kavram, gerek sözcük gerekse de cümle yapıları bakımından ileri düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4.

Cumhuriyet Tarihçilerinin Metinlerinde Kullandıkları Kipler

Cumhuriyet Tarihçilerinin Cümlelerinde Kullandıkları Kipler	Eserlerde Tespit Edilen Çekimli Fiillerden Örnekler
Öğrenilen Geçmiş Zaman	Konmuş, Olmuştur, Seçilmiştir
Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	Olmamıştı, Kurulmuştu, Kırmıştı
Görülen Geçmiş Zaman	Kaldı, Almadı, Attı, Doğurdu, Sakladı
Şimdiki Zaman	Dayanıyor
Şimdiki Zamanın Hikayesi	İsteniyordu, Bitiriyordu, Seçiyorlardı
Geniş Zamanın Hikayesi	Düşebilirdi
Gelecek Zaman	Edeceğiz, Gerekecektir, Olacaktır
Ek Fiilin Geniş Zamanı	Gerçektir, Gözlemdir, Milletindir
Ek Fiilin Hikayesi	Tepki idi, Sistemdi, Vardı

Tarihçilerin (Eskiçağ, Ortaçağ, Yeni ve Yakınçağ, Cumhuriyet tarihçileri) tarihsel dil içerisinde kullanmış oldukları zaman kipleri genel olarak değerlendirilecek olduğunda tarihçilerin çok farklı zaman kiplerinde cümleler kurabildikleri görülmektedir. Bu durum tarihçilerin dil becerilerinin kelime, kavram bilgisinde olduğu gibi cümle bilgisi bakımından gelişmiş bir düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

İkinci alt problem: Tarih ders kitabı yazarlarının kullandıkları tarihsel dil nasıldır? Ders kitaplarının dili hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri nelerdir? şeklinde ifade edilmiştir.

Ortaöğretim düzeyinde eğitim öğretim veren okullarda okutulmakta olan tarih ders kitaplarındaki tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığının 2010-2011 eğitim öğretim yılında resmi olarak okuttuğu tarih ders kitaplarının tespit edilerek bu kitapların tarihsel dil açısından incelenmesine gerek duyulmuştur.

Bu nedenle genel lise ve meslek lisesindeki öğrencilerin ortak olarak okumuş olduğu ders kitaplarına ulaşılmıştır. Özellikle araştırmanın yapıldığı bölgede okutulmakta olan 9. sınıf, 10. sınıf ve 11. sınıf tarih ders kitapları tercih edilmiştir. Araştırmanın konseptine bağlı kalınarak bu kitaplarda bulunan konular içerisinde daha önce eskiçağ tarihi, ortaçağ tarihi, yeni ve yakınçağ tarihi ile cumhuriyet tarihi alanlarında belirlenmiş olan konu başlıkları örneklem olarak alınmıştır. Tarih ders kitabı yazarlarının tarihsel dil kullanımlarına ait verilerde bu konular üzerinde yapılan incelemelerle tespit edilmiştir. Bu verilere ait sonuçlar sınıf düzeylerine göre aşağıda paylaşılmıştır. Bu verilere ait sonuçların paylaşımının ardından öğretmen ve öğrencilerin tarih ders kitaplarının dili hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Gözlem ve görüşme çalışmasının yapıldığı okullarda, gözlem ve görüşme çalışmasına katılan öğretmen ve öğrencilere bu ders kitaplarının dili hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu görüşler sözlü ve yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Verilerin analiz edilmesi sürecinde bu görüşler içerik analizine tabi tutularak sonuçları öğretmen ve öğrencilerin tarih ders kitaplarının dili hakkındaki görüşleri başlığı altında paylaşılmıştır.

4.2.1. Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitabı Yazarlarının Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde M.E.B. tarafından ortaöğretim kurumlarında 2010-2011 eğitim-öğretim yılında okutulan, editörlüğünü Doç. Dr. K. Tuncer Çağlayan'ın yaptığı İstanbul 2010 basım tarihli "Ortaöğretim Tarih 9. Sınıf Ders Kitabı"nın tarihsel dil bakımından incelenmesi ve bunun sonucunda ulaşılan verilere ait bulguların yorumlanması gerçekleştirilmektedir. Necdet Sakaoglu'nun, bahsi geçen bu ders kitabı için yazdıkları şöyledir;

"Ortaöğretim Tarih 9, 2008'den beri liselerin 1. sınıfında tarih öğretmenlerince okutuluyor. Kitabın çok şeyler serpiştirilen sayfaları, yoğun, yorucu, karışık, karmaşık. Renk renk alıntı kutuları, resimler, çizimler, haritalar, grafikler... Bunlarla ilgili "yorumlayalım", "cevaplayalım" soruları, testler..."

Kitapta yazım ve anlatım yanlışlarının çokluğu dikkati çekiyor. Bunları yüzlerle ifade edebiliriz. Yazım anlatım sorunu olmayan sayfa yok gibi..." (Sakaoglu, 2010, s.31).

Sakaoglu'nun bu yazısında vermiş olduğu örnekler ders kitaplarındaki tarihsel dil kullanımlarının hangi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Öyle ki tarihsel dil içerisindeki her yanlış bilgi, her yanlış ifade öğrencinin ve öğretmenin tarih algılamalarında farklılıklar yaratmaktadır. Hatta bu hatalar tespit edilip ortaya çıkartılmadığı sürece farkında olunmaksızın tarih eğitimi ile ilişkisi olan herkesçe özümsemekte ve bu tarihsel dil hataları bireyler, toplumlar hatta kuşaklar arasında sürüp gidebilmektedir. Sakaoglu'nun (2010) bu yazısında, tarih 9 ders kitabında tespit etmiş olduğu hataların menşesine yönelik genel bir değerlendirme yapılacak olunursa; hataların kökeninde belirsizlik içeren ifadeler, birbirleriyle çelişen cümleler, yazı içeriği ile örtüşmeyen fotoğraflar, aynı konu içerisinde kavram farklılaşmaları ve tarihi bilgi hataları olduğunu söylemek mümkündür. Bu araştırmada tarih 9 ders kitabının tarihsel dil özellikleri incelenirken Sakaoglu'nun yukarıda bahsettiği hatalardan farklı olarak bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Tarih ders kitabının sahip olduğu dil özellikleri daha geniş ve derinlemesine ele alınmıştır.

Bunun için lise 9. sınıf Tarih ders kitabının tarihsel dil özelliğinin incelenmesinde araştırmanın konseptine bağlı kalındığından hem eskiçağ tarihi hem de ortaçağ tarihi alanında belirlenmiş olan örneklem konuların aynı kitap içerisinde

bulunduğu tespit edilmiştir. Böylece tarih 9 kitabı yazarlarının tarihsel dil kullanımı incelenirken bu iki alana ait olarak belirlenmiş konular örnekleminde incelenecektir. Eskiçağ alanına giren “Anadolu Uygarlıkları-Hititler” konu başlığı ile “Haçlı Seferleri-I. Haçlı Seferi” konu başlığına ait konu içerikleri üzerinde yapılan incelemelere göre tarih ders kitabı yazarlarının tarihsel dil kullanımlarının incelenmesinde yazarların bu konuların yazımında,

- Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (**KTKS**),
- Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (**KFKS**),
- Kullandıkları Kavram Sayısı (**KKS**),
- Toplam Cümle Sayısı (**TCS**),
- Kurallı Cümle Sayısı (**KCS**),
- Devrik Cümle Sayısı (**DCS**),
- İsim Cümlesi Sayısı (**İCS**),
- Fiil Cümlesi Sayısı (**FCS**),
- Atasözü Kullanımları, (**ATSZ**)
- Deyim Kullanımları, (**DYM**)
- Anlatım Bozuklukları, (**ANLT.BZ.**)
- Cümlede Kullanılan Zamanlar, nicel olarak tespit edilmiştir.

Dil kullanımına ait bu nicel tespitlerde konu içerisinde geçmekte olan okuma parçaları veya “yorumlayalım” başlıklı farklı yazarlara ait alıntı parçalar dikkate alınmamıştır. Nicel tespitler direkt olarak tarih kitabı yazarlarının kullandığı dil üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.5.

Tarih 9. Sınıf Ders Kitabı Yazarlarının “Hititler” ve “Haçlı Seferleri-I Haçlı Seferi” Konularında Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler

TARİH																	
9																	
DERS KİTABI	KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	DI.Z.	BLŞK Z
HİTİT	332	184	35	35	35	-	9	26	-	6	1	-	-	1	23	-	11
HAÇLI	390	140	5	30	30	-	2	28	-	8	1	-	-	13	1	12	4

Tarih 9 ders kitabı yazarlarının “Hititler” konusunu yazarken kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) 342’iken “Haçlı Seferleri-I: Haçlı seferi” konusu için kullandıkları toplam kelime sayısı 390’dır. “Hititler” konusu 184 farklı kelime (KFKS) ile yazılırken “Haçlı seferleri-I. Haçlı Seferi” konusu 140 farklı kelime ile yazılmaktadır. Kullanılan kavram sayıları (KKS) konu başlığına ve içeriğine göre değişmektedir. Kültür medeniyet tarihi ağırlıklı olan “Hititler” konusunda 35 kavram kullanılırken, savaş tarihi olan “Haçlı Seferleri-I. Haçlı Seferi” konusunda 5 kavram kullanılmıştır. Cümle sayıları bakımından incelenecek olduğunda ise “Hititler” konusu için toplam cümle sayısı (TCS) 35 olurken “Haçlı seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu 30 cümle ile anlatılmıştır. Toplam cümle sayısının aynı zamanda kurallı (yüklemi sonda olan) cümle sayısı ile eşit olduğu tespit edilmiştir. Yüklemine göre incelendiğinde ise her iki konuda da fiil (Eylem) cümlesi sayısının (FCS), İsim cümlesi sayısından (İCS) fazla olduğu görülmüştür. Cümlelerde kullanmış oldukları zamanlara bakılacak olduğunda şimdiki zaman kipi ile gelecek zaman kipinin ders kitabı yazarlarınca kullanılmadığı tespit edilmiştir. Yazarlar cümlelerinde daha çok, geniş zaman kipi, görülen geçmiş zaman kipi (Di’li), öğrenilen geçmiş zaman kipi (Miş’li) ile birleşik zaman kiplerini (-idi, -imiş, -ise) tercih etmişler, genellikle kısa cümle kurmuşlardır. Yazarlar her iki konu içerisinde de atasözü kullanmamışlardır. Ders kitabı yazarlarının “Hititler” ve “Haçlı Seferleri - I Haçlı Seferi” konusunda kullandıkları deyimler ise konularına göre Tablo 4.5.1’de görülmektedir:

Tablo 4.5.1.

Ders Kitabı Yazarlarının “Hititler” ve “Haçlı Seferleri - I Haçlı Seferi” Konusunda Kullandıkları Deyimler

“Anadolu Uygarlıkları- Hititler”	“Haçlı Seferleri-I. Haçlı Seferi”
	Bozguna Uğramak
Baş Kaldırmak	Ele Geçirmek
Hak Tanımak	Himaye Altına Almak
Hakimiyetine Girmek	Kayıp Vermek
Hesap Vermek	Ön Plana Çıkarmak
Karşı Gelmek	Son Vermek
Kontrol Altında Tutmak	Yok Etmek
	Geri Çekilmek

Yazarların konu anlatımlarında yapmış oldukları anlatım bozuklukları ise şöyledir;

“Başlangıçta Hitit Krallığı, feodal beyliklerden oluşmuştur. Daha sonraları merkezi krallık **güçlenerek** eyaletlere merkezden vali atanmıştır.”

Yukarıdaki cümlede kastedilen “**güçlenme**” eyaletlere vali atanmasıyla gerçekleşen bir güçlenme midir? Yoksa merkezi krallığın güçlenerek vali atayabilecek güce sahip olması mıdır? Ders kitabında bu bölümü okuyan öğrenci bu iki sorunun cevabı arasında git geller yaşayabilecektir. Kesin ve daha net sonuçlara ulaştıracak ifadelerin kullanılması öğrencilerin konuyu anlamalarını kolaylaştıracaktır.

“Ortaçağın en büyük siyasi ve askeri olaylarından biri haçlı seferleridir. XI.-XIII. yüzyılları arasında Hristiyan Batı dünyasının Müslümanların elinde bulunan ve Hristiyanlarca kutsal sayılan Kudüs ve çevresini geri almak için düzenledikleri seferlere Haçlı Seferleri denir”

Yukarıdaki örnek cümlede yapılan anlatım bozukluğu ise tamamen fazla ekten “-ı” kaynaklanmış bir anlatım bozukluğudur. Ders kitabının yazarları anlatım biçimi olarak ise açıklayıcı anlatımı tercih etmişlerdir. Ders kitabı yazarlarının ifadelerinde daha yalın ve anlaşılabilir bir dil kullandıkları görülmüştür. Bunun yanında tarihi olayları tarih derslerine taşıyabilmek için yapmış oldukları sadeleştirme ve kısaltmalar sonucunda bağlantı cümlelerinin atılmış olmasından dolayı konu içerisinde anlatılan olaya ait akıcılık yer yer kaybedilmiştir.

“...Hititlerin **merkeziyetçi politikaları**, buraya ulaşan yolların işlek olmasını, yollar üzerinde de çeşitli yerleşmelerin kurulmasını sağlamıştır. Bu dönemin en önemli **siyasi** gelişmesi, Hititler ile Mısırlılar arasında yapılan **Kadeş antlaşmasıdır** (MÖ 1280) (M.E.B, 2010, s.55).”

Yukarıdaki alıntı örneğinde görüleceği üzere kitabın yazarı, Hititlerin yerleştikleri bölgeden, bu bölgenin özelliklerinden bahsederken paragrafın son cümlesinde birden siyasi gelişmelere geçerek, Hititler ile Mısırlılar arasında sebebi açıklanmayan bir antlaşmanın adını ve yapılış tarihini belirtmiştir. Doğal olarak öğrenci bu paragrafı okuduğunda Kadeş antlaşmasını anlatan cümle ile yukarıda Hititlerin yerleşimleri hakkında bilgi veren cümleler arasında bir bağ kuramayacaktır. Anlatımda bu iki yargıyı bağlayacak bağlantı cümlesinin veya geçiş cümlesinin olmayışı öğrenciyi

bağlantı kurmakla meşgul edecektir. Öğrenci son cümleyi okuduğunda şu sorulara cevap arayacaktır? Kadeş ne demektir? Nerede Yapılmıştır? Niçin yapılmıştır? Kimler yapmıştır? Şeklindeki sorularına cevaplar aramaya başlayacaktır. Bu nedenle tarih ders kitaplarında anlatılan olaylar arasında bağlantı cümlelerinin olmayışı öğrencileri direkt olarak olaylar arasında 5N 1K dediğimiz sorgulama türüne yönlendirmektedir. Öğrenci bu sorularına anında cevap alabildiği sürece ilgisini üst düzeyde tutabilecekken bu sorulara verilecek cevapların gecikmesine bağlı olarak konuya olan ilgisini kaybedebilecektir.

4.2.2. Onuncu Sınıf Tarih Ders Kitabı Yazarlarının Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde M.E.B. tarafından ortaöğretim kurumlarında 2010-2011 eğitim-öğretim yılında okutulan, editörlüğünü Doç. Dr. Osman Köse'nin yaptığı İstanbul 2010 basım tarihli "Ortaöğretim Tarih 10. Sınıf Ders Kitabı"nın tarihsel dil bakımından incelenmesi ve bunun sonucunda ulaşılan verilere ait bulguların yorumlanması gerçekleştirilmektedir. Necdet Sakaoğlu'nun (2010), 10. sınıf tarih ders kitaplarının dili ve dil yanlışları üzerine yapmış olduğu tespitler manidardır. Sakaoğlu'nun (2010) bu yazısında, tarih 9. sınıf ders kitabında tespit etmiş olduğu hataların yanı sıra 10. sınıf ders kitaplarında tespit etmiş olduğu hatalara da değinmiştir. Bu hataların menşei hakkında genel bir değerlendirme yapılacak olunursa; hataların kökeninde saltanat süreleri ve padişahların tahta geçiş yaşlarında yapılan yanlışlıklar, Padişahların evlilikleriyle alakalı eksik bilgiler, padişahların yabancı dil bilgilerine dair bazı bilgilerin sağlam kaynaklara dayanmadığı, tahta geçiş ve iniş tarihleri arasındaki sapmalar, kişilerin yaşadıkları dönemlerle ilgili tarihi bilgi hataları olduğunu söylemek mümkündür (Sakaoğlu, 2010, s.32). Bu araştırmada tarih 10 ders kitabının tarihsel dil özellikleri incelenirken Sakaoğlu'nun yukarıda bahsettiği hatalardan farklı olarak bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Tarih ders kitabının sahip olduğu dil özellikleri daha geniş ve derinlemesine ele alınmıştır.

Bunun için 10. sınıf tarih ders kitabının tarihsel dil özelliğinin incelenmesinde araştırmanın konseptine bağlı kalındığından yeni ve yakınçağ tarihi alanında belirlenmiş olan örneklem konu tespit edilmiştir. Böylece tarih 10. sınıf ders kitabı yazarlarının

tarihsel dil kullanımı incelenirken bu alana ait olarak belirlenmiş konu örnekleminde incelenmiştir. Yeni ve Yakınçağ Tarihi alanına giren ve 10. sınıf tarih ders kitabında yer alan “Fransız İhtilali” konu başlığına ait içerik üzerinde yapılan incelemelere göre 10. sınıf tarih ders kitabı yazarlarının tarihsel dil kullanımlarının tespitine çalışılmıştır. Bunun için yazarların Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Atasözü, Deyim Kullanımları, Anlatım bozuklukları, Cümlede Zaman Kipleri nicel olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.6.

Tarih 10. Sınıf Ders Kitabı Yazarlarının “Fransız İhtilali” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler

TARİH																	
10																	
DERS KİTABI	KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Di.Z.	BLŞKZ
Fr. İhtl.	940	400	21	89	89	-	15	74	-	5	1	3	1	8	5	41	31

Tarih 10 ders kitabı yazarlarının “Fransız İhtilali” konusunu yazarken kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) 940’iken, kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) ise 400’dür. Kullanılan kavram sayısı (KKS) 21, toplam cümle sayısı (TCS) ise 35’tir. Toplam cümle sayısının aynı zamanda kurallı (yüklemi sonda olan) cümle sayısı ile eşit olduğu tespit edilmiştir. Yüklemine göre incelendiğinde ise fiil (Eylem) cümlesi sayısının (FCS), İsim cümlesi sayısından (İCS) fazla olduğu görülmüştür. Cümlelerde kullanmış oldukları zamanlara bakılacak olduğunda şimdiki zaman kipinde 3, gelecek zaman kipinde 1, geniş zaman kipinde 8, görülen geçmiş zaman kipinde (Di’li) 41, öğrenilen geçmiş zaman kipinde 5 (Miş’li) ve birleşik zaman kiplerinde (-idi, -imiş, -ise) 31 cümle kurmuşlardır. Genellikle kısa cümle kullanmışlardır. Yazarlar konu içerisinde atasözü kullanmamışlardır. Ders kitabı yazarlarının “Fransız İhtilali” konusunda kullandıkları deyimler ise “**ele geçirmek**”, “**kayba uğramak**”, “**ön planda tutmak**”, “**son vermek**”, “**zemin oluşturmak**” şeklindedir.

Yazarların konu anlatımlarında yapmış oldukları anlatım bozuklukları ise şöyledir;

“...Halk, bu olay sonunda isyan ederek 14 Temmuz 1789’ da Bastil Hapishanesini ele geçirdi ve buradaki tutukluları serbest bıraktı. Halk temsilcileri yeni bir anayasa yapma hazırlıkları için kurucu meclis oluşturdular. Bu ayaklanma tüm Fransa’ya yayıldı” (MEB, 2010, s.135).

Yukarıdaki cümlede kastedilen “**ayaklanma**” kurucu meclisin oluşturulması mıdır? Yoksa “ayaklanma” diye kastedilen farklı bir gelişme midir? Bu karar öğrencinin anlayışına bırakılmıştır. Öğrenci bu ayaklanmayı farklı bir gelişme olarak anlayacağı gibi kurucu meclisin oluşturulması olarak da anlayabilecektir. Bunun yanında yazar Bastil Hapishanesinin basılması ile başlayan cümlesini anayasa hazırlıkları için kurucu meclis oluşturulması ile devam ettirirken birden bu ayaklama diye devam ettiği fakat paragraftan anlaşılamayan bir ayaklanmadan bahsetmektedir. İki cümle arasında bir kesinti olduğu dikkati çekmektedir. “**Bu ayaklanma tüm Fransa’ya yayıldı.**” Cümlesini bir önceki ile bağlayan bağlantı cümlesi bulunmamaktadır. Bu durum tarihsel anlayışı etkilemektedir. Paragraf içerisinde bağlantı cümlelerinin atılmış olduğu görülmektedir. Anlatımda bu iki yargıyı bağlayacak bağlantı cümlesinin veya geçiş cümlesinin olmayışı öğrenciyi bağlantı kurmakla meşgul edecektir.

“**Fransa**, özellikle Napolyon Bonapart döneminde Fransız İhtilali’nin ortaya çıkarmış olduğu eşitlik, demokrasi, milliyetçilik gibi fikir akımlarını, düşman olarak gördükleri devletleri parçalamak için silah olarak kullanmaya **başlamışlardır**” (MEB, 2010, s.136).

Yukarıdaki örnek cümlede yapılan anlatım bozukluğu ise tamamen özne yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanmış bir anlatım bozukluğudur. Ders kitabının yazarları anlatım biçimi olarak ise açıklayıcı anlatımı tercih etmişlerdir. Ders kitabı yazarlarının ifadelerinde akademisyenlerin kullandıkları dile göre daha yalın ve anlaşılabilir bir dil kullandıkları görülmüştür.

“Meternik sistemini uygulayarak kendi topraklarında düzeni kontrol etmek için baskı ve şiddet uygulayan devletler yeni **ayaklanmaların** ortaya çıkışına engel olamadılar. Napolyon’un yaptığı savaşlar sırasında 1789 İhtilali’nin ön plana çıkardığı düşünceler, Avrupa devletlerinde 1830 ve 1848 yıllarında **ihtilaller** yaşanmasına neden olmuştur (MEB, 2010, s.136).”

Yukarıdaki alıntı örneğinde görüleceği üzere kitabın yazarı, aynı paragraf içerisinde “**ayaklanma**” ve “**ihtilal**” kavramlarını aynı anlamda kullanmıştır.

4.2.3. Onbirinci Sınıf Tarih Ders Kitabı Yazarlarının Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde MEB tarafından ortaöğretim kurumlarında 2010-2011 eğitim-öğretim yılında okutulan, editörlüğünü Nezahat Albay’ın yaptığı İstanbul 2010 basım tarihli “Lise Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük Ders Kitabı”nın tarihsel dil bakımından incelenmesi ve bunun sonucunda ulaşılan verilere ait bulguların yorumlanması gerçekleştirilmektedir. Tarih ders kitabının sahip olduğu dil özellikleri ele alınmıştır. Bunun için lise 11. sınıf tarih ders kitabının tarihsel dil özelliğinin incelenmesinde araştırmanın konseptine bağlı kalındığından Cumhuriyet tarihi alanında belirlenmiş olan örneklem konu tespit edilmiştir. Böylece 11. sınıf tarih ders kitabı yazar(lar)ının tarihsel dil kullanımı incelenirken bu alana ait olarak belirlenmiş konu örneğinde incelenmiştir. Cumhuriyet Tarihi alanına giren ve 11. sınıf tarih ders kitabında yer alan “Cumhuriyet’in İlanı” konu başlığına ait içerik üzerinde yapılan incelemelere göre 11. sınıf tarih ders kitabı yazarlarının tarihsel dil kullanımlarının tespitine çalışılmıştır. Bunun için yazarların Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandıkları Fraklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Atasözü, Deyim Kullanımları, Anlatım bozuklukları, Cümlede Zaman Kipleri nicel olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.7.

Tarih 11. Sınıf Ders Kitabı Yazarlarının “Cumhuriyet’in İlanı” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler

TARİH																	
11																	
DERS																	
KİTABI	KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Di. Z.	BLŞK Z
Cmhryt	754	269	12	67	67	-	11	56	-	4	1	1	7	7	3	27	22

Tarih 11. ders kitabı yazarının “Cumhuriyet’in İlanı” konusunu yazarken kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) 754’iken, kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) ise 269’dur. Kullanılan kavram sayısı (KKS) 12, toplam cümle sayısı (TCS) ise 67’dir. Toplam cümle sayısının aynı zamanda kurallı (yüklemi sonda olan) cümle sayısı ile eşit olduğu tespit edilmiştir. Yüklemine göre incelendiğinde ise fiil (Eylem) cümlesi sayısının (FCS), İsim cümlesi sayısından (İCS) fazla olduğu görülmüştür. Cümlelerde kullanmış oldukları zamanlara bakılacak olduğunda şimdiki zaman kipinde 1, gelecek zaman kipinde 7, geniş zaman kipinde 7, görülen geçmiş zaman kipinde (Di’li) 27, öğrenilen geçmiş zaman kipinde 3 (Miş’li) ve birleşik zaman kiplerinde (-idi, -imiş, -ise) 22 cümle kurmuşlardır. Genellikle kısa cümle kullanmışlardır. Yazarlar konu içerisinde atasözüne yer vermedikleri görülmüştür. Ders kitabı yazarlarının “Cumhuriyet’in İlanı” konusunda kullandıkları deyimler ise “**meydan verme(me)k**”, “**uygun görmek**”, “**gözden geçirmek**”, “**adım atmak**” şeklindedir. Yazar(lar)ın konu anlatımlarında yapmış oldukları anlatım bozuklukları ise şöyledir;

“23 Nisan 1920’de açılan TBMM, 24 Nisan 1920 günü kabul ettiği kararla, “TBMM’nin Türk milletinin gerçek temsilcisi **olduğu**, TBMM’nin üzerinde başka bir güç tanımadığını” belirtmişti (Kara, 2008, s.189).

Yukarıdaki örnek cümlede yapılan anlatım bozukluğu ise tamamen ek eksikliğinden bir anlatım bozukluğudur. “**olduğu**” sözcüğünün sonuna “**-nu**” eki getirilerek giderilebilecektir. Ders kitabının yazar(lar)ı anlatım biçimi olarak ise açıklayıcı anlatımı tercih etmiştir.

“**Büyük zaferin** kazanılmasından sonra 1 Kasım 1922 tarihinde saltanat kaldırılarak cumhuriyete giden yolda en önemli engel aşılmış oldu. Mecliste hala, saltanatın kaldırılmasına rağmen, halifeyi devlet başkanı gibi **görenler** vardı” (Kara, 2008, s.188).

Yukarıdaki alıntı örneğinde ders kitabı yazarı “**Büyük Zafer**” ifadesiyle asıl neyi kastetmektedir? Burada kast edilen zaferin “Büyük Taarruz” olduğu bir tarihçi bir tarih öğretmeni için çıkartılabilecek bir sonuçtur. Fakat “Büyük Zafer” betimlemesi öğrencide neyi çağrıştıracaktır? Öğrenci bu ifadeyi okuduğunda askeri zaferleri düşünebileceği gibi siyasi zaferleri de düşünebilecektir. Tarihi kronolojik olarak

algılayamayan ve tarihi bir bütün olarak düşünen öğrenci için “Büyük Zafer” tarih dersinde kendisini en çok etkileyen bir zafer de olabilecektir. Hatta kronolojik düşünemeyen ve tarihsel dil kullanabilme becerisi düşük seviyede olan öğrenci “Büyük Zafer” ifadesinden çok daha ötelere gidebilecektir. Bu nedenle ders kitaplarında kullanılan bir kısım betimlemeler yapılırken daha açık ve net olarak yapılabilmelidir. Bir diğer belirsizlik yine yukarıdaki alıntı örneğinde tespit edilen “görenler” ifadesidir. Alıntı örneğinde “*Mecliste hala, halifeyi devlet başkanı gibi görenler vardı.*” Cümlesinde “**görenler**” kimlerdir? Yazar bu ifadesinde bir tarihçi bir tarih öğretmeni için rahatlıkla anlaşılabilir bir genelleme yapmış olabilir ve tarih alanına ilgili olan herkes bu ifadeden kastedilenin meclisteki vekiller olacağını anlayabilir. Fakat meclisi günümüzdeki şekliyle düşünen ve meclisi gezip görme fırsatını elde etmiş bir öğrenci için “**görenler**” ifadesi ile kastedilen kişiler mecliste görev yapan herkes olabilecektir. Ders kitabındaki “**görenler**” ifadesi “**gören milletvekilleri**” olarak değiştirildiğinde iletilmek istenen mesaj öğrenciye daha net ulaşacaktır. Ders kitabı yazar(lar)ının profesyonel düşünmesinden dolayı kaynaklanan bazı kısaltmalar, betimlemeler, dolaylı anlatımlar, genellemeler öğrencilerin konuyu anlamalarında farklılıklar ortaya çıkartabilmektedir. Bu nedenle bütün öğrencilerin daha rahat anlayabileceği farklı algılamalara yol açmayacak bir dil kullanılması tarih dersinden beklenen hedeflere ulaşmayı daha kolaylaştıracaktır.

4.2.4. Öğretmen ve Öğrencilerin Ders Kitaplarının Dili Hakkındaki Görüşleri

Bu bölümde, çalışma içerisinde yer alan öğretmen ve öğrencilere yöneltilen “Tarih ders kitaplarının dilini nasıl buluyorsunuz? Şeklindeki açık uçlu soruya öğretmen ve öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan hareketle tarih ders kitapları hakkındaki görüşleri paylaşılmıştır. Sözlü kaydedilen veriler çözümlenip yazıya aktarıldıktan sonra değerlendirilmiştir.

4.2.4.1. Tarih öğretmenlerinin mevcut ders kitaplarının dili hakkındaki görüşleri

Çankırı ili ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan 17 tarih öğretmenine

derslerde takip etmiş oldukları ders kitaplarının dilini nasıl buldukları sorulmuştur. Öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplardan hareketle ders kitapları hakkındaki görüşleri aşağıda ifade edilmiştir. Buna göre;

Öğretmen Görüşlerine Göre Ders Kitaplarının Dili	(f)
Yeterli buluyorum	1
Kronoloji takip edilirken konular dağılmış.	2
Konular arasında kopukluklar var.	4
Seçmeli dersler için olan kitapların dili çok ağır.	1
Kitapların arkasında yer alan sözlük bölümü yeterli değil.	2
Kültür Medeniyet konularında yabancı kelimeler ağırlıkta.	2
Konu içerisinde bilinmeyen kelimeler o sayfada açıklanmalı.	3
Sadeleştirilim derken temel bilgiler atılmış.	2
Ders kitabını kullanmıyorum.	3
Osmanlıca (Eski) kelimelerin günümüzdeki karşılıkları kullanılmalı	4

Çankırı il merkezinde görev yapan tarih öğretmenleri arasından 17 tarih öğretmeni ile yapılan görüşme sonunda öğretmenlerin ders kitaplarının dili hakkındaki bir ve birden fazla görüşleri belirlenip incelendiğinde öğretmenlerin çoğunlukla konular arasındaki kopukluklar ile Osmanlıca kelimelerin günümüzdeki karşılıklarının kullanılmayışı yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenler konu içerisinde bilinmeyen kelimelerin anlamlarının sözlükten ziyade kelimenin geçmekte olduğu sayfada verilmesinin daha faydalı olacağı yönünde görüş belirtirken, bir kısım öğretmen de derslerinde ders kitabı kullanmadıklarını ifade etmiştir.

4.2.4.2. Lise Öğrencilerinin mevcut ders kitaplarının dili hakkındaki görüşleri

Çankırı ili ortaöğretim kurumlarında eğitim-öğrenim görmekte olan 38 lise öğrencisine tarih derslerinde takip etmiş oldukları ders kitaplarının dilini nasıl bulduklarını birer cümle ile ifade etmeleri istenmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan hareketle ders kitapları hakkındaki görüşleri aşağıda ifade edilmiştir. Buna göre;

Öğrenci Görüşlerine Göre Ders Kitaplarının Dili	(f)
Anlaşılır buluyorum.	10
Ders kitaplarına pek bakmıyorum. Hazırlık Kitapları yeterli oluyor.	2
Ders kitabı konuyu çok dolandırıyor	2
Kitaptan okuduğumuz zaman pek bir şey anlamıyoruz.	4
Kavramlar ve tarihler birbirine geçmiş- Karışık	2
Yabancı kavramları anlamakta zorlanıyorum.	4
Kötü buluyorum	3
Ders kitaplarında çok az bilgi var.	2
Bilmediğimiz sözcüklerin konunun yanında açıklaması yok.	2
Kitap anlaşılır olmasa da öğretmenimiz anlaşılır hale getiriyor	7

Öğrencilerin ders kitaplarının dili hakkındaki görüşleri incelendiğinde öğrencilerin çoğunlukla ders kitaplarının dilini anlaşılır buldukları yönünde görüş belirttiklerini söylemek mümkündür. Ders kitaplarını anlaşılır bulmayan öğrenciler ise tarih öğretmenlerinin, ders kitabını anlaşılır hale getirdiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Yine bir kısım öğrencinin kitaplardaki yabancı kavramları anlamakta zorluk çektikleri; kavram ve tarihlerin birbirine geçtiği yönünde görüşe sahip olduğu görülmüştür.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Üçüncü alt problem: Tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde kullandıkları tarihsel dil nasıldır? şeklinde ifade edilmiştir.

Ortaöğretim düzeyinde eğitim öğretim veren okullarda görev yapmakta olan tarih öğretmenlerinin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğüne Bağlı liselerde gözlem çalışması gerçekleştirilmiştir. Çankırı Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 10/02/2011 tarihli yazısı 001759 sayılı onayı ile gerçekleştirilen gözlem çalışmasının akabinde ise öğretmenler ile görüşmeler yapılarak tarihsel dil kullanımına yönelik görüşleri tespit edilmiştir. Gözlem çalışması sırasında eskiçağ, ortaçağ, yeni-yakınçağ ve cumhuriyet tarihi alanlarına ait önceden belirlenmiş olan örneklem konuların ders içerisinde işlenmesi öğretmenlerden rica edilmiştir. Bu isteğe olumlu cevap veren öğretmenlerin, örneklem konuların işlenmesi sırasında kullanmış oldukları tarihsel dile ait özellikler bu sayede tespit edilmeye çalışılmıştır.

Gözlem çalışması dört farklı lisede lise 9. sınıf, 10. sınıf ve 11. sınıfların tarih derslerinde gerçekleştirilmiştir. Gözlem sırasında öğretmen ve öğrencilere kesinlikle müdahale edilmeden katılımsız gözlem metodu ile dersler gözlemlenmiştir. Öğretmenin ders anlatımını ise öğretmenin izni ile ses kaydı altına alınmıştır. Ayrıca öğretmenin konu anlatımında dil kullanımına ait önemli noktalar araştırma için önceden hazırlanmış gözlem formuna kayıt edilmiştir. Araştırmanın bu bölümünde, bahsedilen çalışma sonunda elde edilen verilerden hareketle farklı okullarda görev yapmakta olan tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde tarihsel dil kullanımlarına ait bulgu ve yorumlar paylaşılmaktadır.

Tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde tarihsel dil kullanımlarına ait bulgular ise gözlem çalışmasının gerçekleştirilmiş olduğu sınıf düzeylerine göre öğretmenlerin ders içerisinde;

Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS),

Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS),

Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS),

Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS),

Kurallı Cümle Sayısı (KCS),

Devrik Cümle Sayısı (DCS),

İsim Cümlesi Sayısı (İCS),

Fiil Cümlesi Sayısı (FCS),

Atasözü Kullanımları (ATSZ),

Deyim Kullanımları (DYM),

Anlatım Bozuklukları (ANLT. BZ.)

Cümlelerinde Kullanmış oldukları Zaman kipleri ile yapmış oldukları Espri, Analoji vd. unsurlara ait verilerden oluşmaktadır.

Tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde kullandıkları tarihsel dil'in incelenmesinde Tarih 9 dersinin okutulduğu sınıflarda eskiçağ tarihi alanına ait "Hititler" ve "Haçlı Seferleri-I. Haçlı Seferi" konuları, Tarih 10 dersinin okutulduğu sınıflarda yeni-yakınçağ tarihi alanına ait "Fransız İhtilali" konusu ve Tarih 11 T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin okutulduğu sınıflarda cumhuriyet tarihi alanına ait "Cumhuriyet'in İlanı" konularının işlenişi örneklem olarak alınmıştır. Öğretmenlerin

sınıf içerisindeki dil kullanımlarının incelenmesi öğretmenlerin bu konulara ait anlatımları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bunun için dört farklı okulda görev yapan tarih öğretmenleri ile gözlem çalışması yapılmıştır. Gözlem çalışmasının gerçekleştirildiği okullarda çalışmaya katılan tarih öğretmenlerinin kariyer ve mesleki tecrübelerine ait bilgiler ise Tablo 4.8’de görülmektedir.

Tablo 4.8.

Gözlem Çalışmasına Katılan Tarih Öğretmenlerine Ait Bilgiler

Öğretmenler	Cinsiyet	Mez.Ol.Ünv.	Mez.Ol.Fak.	Meslek Tec.	Grv.Yap.Okul
Ö1	Bay	Gazi	Eğitim	20	AL
Ö2	Bay	Pamukkale	Edebiyat	10	AÖL
Ö3	Bayan	Ankara	Edebiyat	16	ATL
Ö4	Bayan	Dumlupınar	Edebiyat	6	ATML
Ö5	Bay	Atatürk	Edebiyat	23	AL
Ö6	Bay	Hacettepe	Edebiyat	15	AÖL
Ö7	Bay	Ankara	Edebiyat	22	ATML
Ö8	Bay	Hacettepe	Edebiyat	17	AÖL
Ö9	Bayan	18 Mart	Eğitim	8	ATL

4.3.1. 9. Sınıf Tarih Öğretmenlerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımlarının İncelenmesine Ait Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde Tarih 9 derslerini okutmakta olan tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde kullanmış oldukları tarihsel dile ait bulgu ve yorumlar ifade edilmektedir. Öğretmenlerin dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için araştırmada örneklem olarak belirlenmiş konulardan tarih 9 dersi müfredatında yer alan “Hititler” ve “Haçlı Seferleri- I Haçlı Seferleri” konuları örneklem olarak alınmıştır. Dört farklı okulda görev yapan dört farklı tarih öğretmenin sınıf içerisinde bu konuları anlatırken kullanmış oldukları dil, gözlem çalışması ile izlenmiş ve öğretmenlerin konu anlatımları, yine öğretmenlerin izinleri doğrultusunda kaydedilmiştir. Gözlem çalışması öncesinde tarih öğretmenlerinden gözlem çalışmasının yapıldığı dersin, diğer derslerden farklı olmaması gerektiği bunun içinde her zaman nasıl ders işleniyorsa aynı şekilde devam edilmesi gerektiği belirtilmiş ve öğretmenlerden bu konuda duyarlı olmaları rica edilmiştir. Çalışmanın amacı ve konusu hakkında öğretmenlere bilgilendirme yapılarak

derste gösterecekleri doğallığın çalışmanın bilimselliği ve çalışmaya sağlayacağı katkılar bakımından önemli olduğu vurgusu yapılmıştır. Gözlem çalışmasına katılan öğretmenlere sınıf içerisi ve dışarısında kesinlikle müdahalede bulunulmamış ve hiçbir konuda sınırlama getirilmemiştir. Gözlem çalışması sırasında gözlem formu tutulmuş; gözlem çalışması sonrasında ise öğretmenlerle yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sonrasında elde edilen veriler sınıflandırılarak bir değerlendirme cetveli oluşturulmuştur. Öğretmenin konu anlatımı sırasında alınan ses kaydı birebir çözümlenmiş ve çalışma için hazırlanan veri analiz formu yardımı ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin sınıf içerisinde kullandıkları tarihsel dile ait verilerin sonuçları aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 4.9.

Tarih Öğretmenlerinin 9. Sınıflarda “Hititler” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler

TARİH 9	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	x
SÜRE	14:24	19:16	15:42	08:41	14:30
KTKS	907	1027	1019	373	832
KFKS	236	314	301	136	247
KKS	27	13	9	18	17
TCS	157	178	186	56	144
KCS	145	162	162	52	130
DCS	12	16	24	4	14
İCS	44	62	60	16	46
FCS	113	116	126	40	99
ATSZ	-	-	1	-	-
DYM	4	5	4	5	5
ANL.BZ.	9	6	9	2	7
ŞİM. Z.	29	48	37	12	32
GEL. Z.	2	4	1	-	2
GEN. Z.	60	86	93	15	64
MİŞ. Z.	44	26	14	21	26
Dİ. Z.	3	4	21	2	8
BLŞK. Z.	19	10	20	6	14

Tablo 4.9’da dört farklı okulda görev yapan dört farklı tarih öğretmenin 9. sınıflarda “Hititler” konusunu anlatırken kullandığı tarihsel dile ait nicel veriler yer almaktadır. Öğretmenlerin cinsiyet, eğitim ve mesleki tecrübelerine ait bilgiler

yukarıdaki tablo 4.8’te görüldüğü gibidir. Tablo 4.9’daki veriler incelendiğinde öğretmenlerin mesleki tecrübeleri ile konu anlatım süreleri arasında bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Görev süresi 6 yıl olan tarih öğretmenin sınıf içinde konuyu anlatış süresi 8 dakika 41 saniye iken 16, 10 ve 20 yıllık öğretmenlerin aynı konuyu daha uzun sürede anlattıkları görülmüştür. Hititler konusunun dört farklı okulda konu anlatım süresinin aritmetik ortalaması 14:30’dur. Yine öğretmenlerin Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Farklı Kelime Sayıları (KFKS) arasında da 6 yıllık tarih öğretmeni ile diğer tarih öğretmenleri arasında bir fark olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin kullandıkları kavram sayısına bakıldığında ise mesleki tecrübenin bir değişken olmaktan çıktığı görülmektedir. Öyle ki 6 yıl görev yapmış tarih öğretmeni 18 kavram kullanarak konuyu anlatırken 16 yıllık öğretmenin 9 kavram kullanarak konuyu anlatmış olduğu tespit edilmiştir. Mesleki tecrübe öğretmenlerin kullandığı Toplam Cümle Sayısında (TCS) da kendisi göstermektedir. Öğretmenlerin kurmuş oldukları cümlelerin yoğun olarak öge dizilişine göre kurallı cümle ve yüklemine göre ise fiil cümlesi olduğu görülmüştür. Bu durum öğretmenlerin ifadelerine dikkat ettiklerini ve daha çok iş, oluş ve hareket içeren bir anlatım tercih ettiklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin kurmuş oldukları cümleler zaman olarak incelendiğinde ise aritmetik ortalamalara göre tarih öğretmenlerinin “Hititler” konusunu anlatırken en çok $X = 64$ ile geniş zaman kipinde cümle kurmuş oldukları görülmektedir. Geniş zaman kipi aynı zamanda bilimsel ifade kipi olarak da bilinmektedir. Geniş zaman kipinden sonra en çok kullanılan zaman kipinin ise $X = 32$ ile şimdiki zaman olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla öğretmenler öğrenilen geçmiş zaman kipi (-miş), bileşik zamanlı kipler, görülen geçmiş zaman ve gelecek zaman kiplerini kullanmaktadırlar. Öğretmenlerin yapmış oldukları anlatım bozuklukları ise kurmuş oldukları cümle sayılarına göre değişebilmektedir. Daha az cümle kuran öğretmenin yapmış olduğu anlatım bozukluğu, daha fazla cümle kurarak dersi işleyen tarih öğretmeninden daha az olabilmektedir. Yine öğretmenlerin sınıf içerisinde deyim kullanımlarına ait sayısal verilerin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Öğretmenler “Hititler” konusunda ortalama $X = 5$ deyim kullanmışlardır. Kullanmış oldukları deyimler ise şöyledir; (*Bknz, Tablo 4.9.1*)

Tablo 4.9.1.

Tarih Öğretmenlerinin “Hititler” Konusunda Kullandığı Deyimler

Ö1	Ö2	Ö3	Ö4
Beşiklik Etmek	Burnunu Sokmak	Ayak Uydurmak	Egemenliği Altına Almak
Hakim Olmak	Fikir Vermek	Ele Geçirmek	Söz Sahibi Olmak
Hesap Vermek	Merak Salmak	Hüküm Sürmek	İlklere İmza Atmak
Son Vermek	Hesap Vermek	Tarih Sahnesinden	Karşı Karşıya Gelmek
	Yola Çıkmak	Kaybolmak	Hesap Vermek

Tablo 4.10.

Tarih Öğretmenlerinin 9. Sınıflarda “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler

TARİH 9	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	x
SÜRE	06:40	15:32	14:12	12:14	12:39
KTKS	472	1208	1342	1006	1007
KFKS	151	393	352	249	286
KKS	15	10	8	8	10
TCS	63	193	240	127	156
KCS	53	183	226	123	146
DCS	10	10	14	4	10
İCS	24	33	73	26	39
FCS	39	160	167	101	117
ATSZ	-	1	1	-	1
DYM	4	9	8	2	6
ANL.BZ.	3	-	6	6	4
ŞİM. Z.	14	59	80	65	55
GEL. Z.	1	10	10	4	6
GEN. Z.	22	74	105	43	61
MİŞ. Z.	11	21	26	12	18
Dİ. Z.	-	24	7	2	8
BLŞK. Z.	15	5	12	1	8

Tablo 4.10’da dört farklı okulda görev yapan dört farklı tarih öğretmenin 9. sınıflarda “Haçlı Seferleri- I. Haçlı Seferi” konusunu anlatırken kullandığı tarihsel dile ait nicel veriler yer almaktadır. Öğretmenlerin cinsiyet, eğitim ve mesleki tecrübelerine ait bilgiler tablo 4.10’da görüldü gibidir. Tablo 4.10’daki veriler incelendiğinde öğretmenlerin mesleki tecrübeleri ile konu anlatım süreleri arasında bir ilişki olduğunu

söylemek mümkün değildir. Görev süresi 6 yıl olan tarih öğretmenin sınıf içinde konuyu anlatış süresi 12 dakika 14 saniyeyken 16 yıl görev yapmış tarih öğretmeni aynı konuyu 14 dakika 12 saniyede, 10 yıllık öğretmen ise 15 dakika 32 saniyede anlatmıştır. 20 yıllık öğretmenin ise aynı konuyu daha kısa bir sürede anlattığı görülmüştür. Yine öğretmenlerin Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Farklı Kelime Sayıları (KFKS) arasında da 20 yıllık tarih öğretmeni ile diğer tarih öğretmenleri arasında bir fark olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin kullandıkları kavram sayısına bakıldığında ise 20 yıllık tarih öğretmenin diğer tarih öğretmenlerinden daha fazla kavram kullandığı tespit edilmiştir. Öyle ki 6 yıl görev yapmış tarih öğretmeni 8 kavram kullanarak konuyu anlatırken 20 yıllık öğretmenin 15 kavram kullanarak konuyu anlattığı görülmektedir. Öğretmenlerin kullanmış olduğu toplam cümle sayısında da 20 yıllık öğretmenin diğer öğretmenlere göre daha düşük sayıda cümle kullandığı görülmüştür. Öğretmenlerin kurmuş oldukları cümlelerin yoğun olarak öge dizilişine göre kurallı cümle ve yüklemine göre ise fiil cümlesi olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin ifadelerinde düzene dikkat ettiklerini ve daha çok iş, oluş ve hareket içeren bir anlatım sergilediklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin kurmuş oldukları cümleler zaman olarak incelendiğinde ise aritmetik ortalamalara göre tarih öğretmenlerinin “Haçlı Seferleri-I. Haçlı Seferi” konusunu anlatırken en çok $X = 61$ ile geniş zaman kipinde cümle kurmuş oldukları görülmektedir. Geniş zaman kipi aynı zamanda bilimsel ifade kipi olarak ta bilinmektedir. Geniş zaman kipinden sonra en çok kullanılan zaman kipinin ise $X = 55$ ile şimdiki zaman olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla öğretmenler öğrenilen geçmiş zaman kipi (-miş), bileşik zamanlı kipler, görülen geçmiş zaman ve gelecek zaman kiplerini kullanmaktadırlar. Öğretmenlerin yapmış oldukları anlatım bozuklukları ise kurmuş oldukları cümle sayılarına göre değişebilmektedir. AÖL tarih öğretmenin konu anlatımı sırasında hiç anlatım bozuklu yapmamış olması ise öğretmenin dili etkili ve dikkatli kullanabilme becerisine sahip olduğunu göstermektedir. Yine öğretmenlerin sınıf içerisinde deyim kullanımlarına ait sayısal verilere bakıldığında ise konu içerisindeki deyim kullanım oranının $X = 6$ olduğu görülmüştür. Kullanmış oldukları deyimler ise şöyledir;

Tablo 4.10.1.

Tarih Öğretmenlerinin “Haçlı Seferleri” Konusunda Kullandığı Deyimler

Ö1	Ö2	Ö3	Ö4
Elinde Olmak	Ele Almak	Aleme Rezil Olmak	Ele Geçirmek
Ele Geçirmek	Çamura Yatmak	Baş Etmek	Elinden Çıkmak
Geri Kalmak	Gaza Getirmek	Ele Geçirmek	
Ortaya	Havayı Almak	El İçine Çıkamamak	
Çıkarmak	İçi Gitmek	Korkuya Kapılmak	
	İleri Gitmek	Kök Salmak	
	Tavan Yapmak	Tarihten Silmek	
	Karınlarını Zor Doyurmak	Yılanın Başını Ezmek	
	İnim İnim İnmek		

4.3.2. 10. Sınıf Tarih Öğretmenlerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımlarının İncelenmesine Ait Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde Tarih 10 derslerini okutmakta olan tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde kullanmış oldukları tarihsel dile ait bulgu ve yorumlar ifade edilmektedir. Öğretmenlerin dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için araştırmada örneklem olarak belirlenmiş konulardan tarih 10 dersi müfredatında yer alan “Fransız İhtilali” konusu örneklem olarak alınmıştır. Dört farklı okulda görev yapan dört farklı tarih öğretmenin sınıf içerisinde bu konuları anlatırken kullanmış oldukları dil, gözlem çalışması ile izlenmiş ve öğretmenlerin konu anlatımları, yine öğretmenlerin izinleri doğrultusunda kaydedilmiştir. Gözlem çalışması öncesinde tarih öğretmenlerinden gözlem çalışmasının yapıldığı dersin, diğer derslerden farklı olmaması gerektiği bunun içinde her zaman nasıl ders işleniyorsa aynı şekilde devam edilmesi gerektiği belirtilmiş ve öğretmenlerden bu konuda duyarlı olmaları rica edilmiştir. Çalışmanın amacı ve konusu hakkında öğretmenlere bilgilendirme yapılarak derste gösterecekleri doğrallığın çalışmanın bilimselliği ve sağlayacağı katkılar bakımından önemli olduğu vurgusu yapılmıştır. Gözlem çalışmasına katılan öğretmenlere sınıf içerisi ve dışarısında kesinlikle müdahalede bulunulmamış ve hiçbir konuda sınırlama getirilmemiştir. Gözlem çalışması sırasında gözlem formu tutulmuş; gözlem çalışması sonrasında ise öğretmenlerle yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sonrasında elde edilen veriler sınıflandırılarak bir değerlendirme cetveli oluşturulmuştur. Öğretmenin konu anlatımı sırasında alınan ses kaydı birebir çözümlenmiş ve çalışma için hazırlanan veri analiz formu yardımı ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin sınıf içerisinde kullandıkları tarihsel dile ait verilerin sonuçları aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 4.11.

Tarih Öğretmenlerinin 10. Sınıflarda “Fransız İhtilali” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler

TARİH 10	Ö5	Ö6	Ö3	Ö7	x
SÜRE	19:36	25:11	36:44	28:40	27:33
KTKS	1425	1973	2075	1383	1714
KFKS	340	411	398	301	363
KKS	25	19	15	22	41
TCS	279	247	335	183	261
KCS	261	206	313	161	235
DCS	18	41	22	22	26
İCS	93	77	70	41	70
FCS	186	170	265	142	191
ATSZ	-	-	1	-	-
DYM	12	10	7	5	8
ANL.BZ.	3	1	6	5	4
ŞİM. Z.	70	70	114	61	79
GEL. Z.	6	21	11	2	10
GEN. Z.	138	97	127	55	104
MİŞ. Z.	23	33	26	10	23
Dİ. Z.	24	16	25	41	27
BLŞK. Z.	18	10	32	14	19

Tablo 4.11’de dört farklı okulda görev yapan dört farklı tarih öğretmenin 10. sınıflarda “Fransız İhtilali” konusunu anlatırken kullandığı tarihsel dile ait nicel veriler yer almaktadır. Öğretmenlerin cinsiyet, eğitim ve mesleki tecrübelerine ait bilgiler yukarıdaki tabloda görüldü gibidir. Tablodaki veriler incelendiğinde öğretmenlerin mesleki tecrübeleri ile konu anlatım süreleri arasında bir ilişki olduğunu söylemek mümkün değildir. Görev süresi 20 yıl ve üzerinde olan öğretmenlerin Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Farklı Kelime Sayıları (KFKS) görev süresi 20 yılın altında olan öğretmenlere göre daha düşüktür. Fakat görev süresi 20 yıl ve

üzerindeki öğretmenlerin kullandıkları kavram sayısına bakıldığında ise 20 yılın altında görev süresine sahip öğretmenlerden fazla kavram kullandığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kullanmış olduğu toplam cümle sayısında da 20 yıllık öğretmenlerin diğer öğretmenlere göre daha düşük sayıda cümle kullandığı görülmüştür. Öğretmenlerin kurmuş oldukları cümlelerin yoğun olarak öge dizilişine göre kurallı cümle ve yüklemine göre ise fiil cümlesi olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin ifadelerinde düzene dikkat ettiklerini ve daha çok iş, oluş ve hareket içeren bir anlatım sergilediklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin kurmuş oldukları cümleler zaman olarak incelendiğinde ise aritmetik ortalamalara göre tarih öğretmenlerinin “Fransız İhtilali” konusunu anlatırken en çok $X = 104$ ile geniş zaman kipinde cümle kurmuş oldukları görülmektedir. Geniş zaman kipi aynı zamanda bilimsel ifade kipi olarak ta bilinmektedir. Geniş zaman kipinden sonra en çok kullanılan zaman kipinin ise $X = 79$ ile şimdiki zaman olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla öğretmenler görülen geçmiş zaman kipi (-di), öğrenilen geçmiş zaman, bileşik zamanlı kipler ve gelecek zaman kiplerini kullanmaktadırlar. Öğretmenlerin yapmış oldukları anlatım bozuklukları ise kurmuş oldukları cümle sayılarına göre değişebilmektedir. AÖL tarih öğretmenin konu anlatımı sırasında kurmuş olduğu cümlelerden sadece bir tanesinde anlatım bozukluğu yapmış olması ise öğretmenin diğer öğretmenlerle karşılaştırıldığında dili etkili ve dikkatli kullanabilme becerisine sahip olduğunu göstermektedir. Yine öğretmenlerin sınıf içerisinde deyim kullanımlarına ait sayısal verilere bakıldığında ise konu içerisindeki deyim kullanım oranının $X = 8$ olduğu görülmüştür. Kullanmış oldukları deyimler ise şöyledir (*Bknz, Tablo 4.11.1*);

Tablo 4.11.1.

Tarih Öğretmenlerinin “Fransız İhtilali” Konusunda Kullandığı Deyimler

Ö5	Ö6	Ö3	Ö7
Destek Vermek	Baş Kaldırmak	Arka Plana Atmak	Gündeme Gelmek
Görüş Almak	Damgasını Vurmak	Dozunu Kaçırarak	Halkı Aydınlatmak
Halkı Aydınlatmak	Eline Almak	Dünyadan El Ayak Çekmek	Işık Olmak
İnim İnim İnletmek	Elinde Bulundurmak	Elden Çıkmak	Karşısına Çıkmak
Karizması Çizilmek	Etrafı Aydınlatmak	Eline Geçirmek	Sonuç Doğurmak
Ortaya Koymak	Gündeme Gelmek	Gözünü Açmak	
Ortaya Çıkmak	Mum Gibi Erimek	Karın Tokluğuna Çalışmak	
Oldu Bittiye Getirmek	Ortaya Koymak		
Söz Almak	Tahtı Sallamak		
Tarafar Bulmak	Tepe Üzeri Gitmek		
Yankı Bulmak			
Yürürlüğe Girmek			

4.3.2. 11. Sınıf Tarih Öğretmenlerinin Sınıf İçerisinde Tarihsel Dil Kullanımlarının İncelenmesine Ait Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde Tarih 11 derslerini okutmakta olan tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde kullanmış oldukları tarihsel dile ait bulgu ve yorumlar ifade edilmektedir. Öğretmenlerin dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için araştırmada örneklem olarak belirlenmiş konulardan tarih 11 dersi müfredatında yer alan “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örneklem olarak alınmıştır. Dört farklı okulda görev yapan dört farklı tarih öğretmenin sınıf içerisinde bu konuları anlatırken kullanmış oldukları dil, gözlem çalışması ile izlenmiş ve öğretmenlerin konu anlatımları, yine öğretmenlerin izinleri doğrultusunda kaydedilmiştir. Gözlem çalışması öncesinde tarih öğretmenlerinden gözlem çalışmasının yapıldığı dersin, diğer derslerden farklı olmaması gerektiği bunun içinde her zaman nasıl ders işleniyorsa aynı şekilde devam edilmesi gerektiği belirtilmiş ve öğretmenlerden bu konuda duyarlı olmaları rica edilmiştir. Çalışmanın amacı ve konusu hakkında öğretmenlere bilgilendirme yapılarak derste gösterecekleri doğrallığın çalışmanın bilimselliği ve sağlayacağı katkılar bakımından önemli olduğu vurgusu yapılmıştır. Gözlem çalışmasına katılan öğretmenlere sınıf içerisi ve dışarısında kesinlikle müdahalede bulunulmamış ve hiçbir konuda sınırlama getirilmemiştir.

Gözlem çalışması sırasında gözlem formu tutulmuş; gözlem çalışması sonrasında ise öğretmenlerle yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonrasında elde edilen veriler sınıflandırılarak bir değerlendirme cetveli oluşturulmuştur. Öğretmenin konu anlatımı sırasında alınan ses kaydı birebir çözümlenmiş ve çalışma için hazırlanan veri analiz formu yardımı ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin sınıf içerisinde kullandıkları tarihsel dile ait verilerin sonuçları aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 4.12.

Tarih Öğretmeninin Tarih 11. Sınıflarda “Cumhuriyet’in İlanı” Konusunda Tarihsel Dil Kullanımlarına Ait Bulguları Gösteren Bilgiler

TARİH 11	Ö5	Ö8	Ö9	Ö4	x
SÜRE	16:32	19:35	24:44	07:33	17:26
KTKS	1381	1561	1415	571	1232
KFKS	421	411	321	146	325
KKS	24	22	17	10	18
TCS	182	246	188	102	180
KCS	175	238	177	100	173
DCS	7	8	11	2	7
İCS	65	68	63	17	53
FCS	117	178	125	85	126
ATSZ	-	-	-	-	-
DYM	6	13	3	2	6
ANL.BZ.	2	2	3	1	2
ŞİM. Z.	51	60	28	60	50
GEL. Z.	11	13	14	4	11
GEN. Z.	74	102	83	21	70
MİŞ. Z.	15	14	13	5	12
Dİ. Z.	18	45	26	1	23
BLŞK. Z.	13	12	24	11	15

Tablo 4.12’de dört farklı okulda görev yapan dört farklı tarih öğretmenin lise 11. sınıflarda “Cumhuriyet’in İlanı” konusunu anlatırken kullandığı tarihsel dile ait nicel veriler yer almaktadır. Öğretmenlerin cinsiyet, eğitim ve mesleki tecrübelerine ait bilgiler tablo 4.12’de görüldüğü gibidir. Tablo 4.12’deki veriler incelendiğinde öğretmenlerin mesleki tecrübeleri ile konu anlatım süreleri arasında bir ilişki olduğunu söylemek mümkün değildir. Görev süresi 6 ile 23 yıl arasında değişen öğretmenlerin Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Farklı Kelime Sayıları (KFKS) öğretmenlere göre farklılıklar göstermektedir. KTKS’ye göre en düşük oranın 571 iken

en yüksek oranın 1561 kelime olduğu görülmektedir. Yine KFKS’de en düşük oranın 146 olduğu görülürken en yüksek oranın 421 olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar öğretmenlerin konu anlatırken kullanmış oldukları toplam kelime sayısı ile farklı kelime sayısı arasındaki oranların öğretmenden öğretmene değişebildiğini gösterdiği gibi bu değişim oranlarının da yadsınamayacak ölçülerde artabildiğini göstermiştir.

Fakat görev süresi 23 ile 17 yıl arasında olan öğretmenlerin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakıldığında ise bu öğretmenlerin diğerlerinden daha fazla kavram kullanabildiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kullanmış olduğu toplam cümle sayılarına bakıldığında ise öğretmenden öğretmene farklılıklar olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin kurmuş oldukları cümlelerin büyük çoğunlukla öge dizilişine göre kurallı cümle ve yükleme göre ise fiil cümlesi olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin ifadelerinde düzene dikkat ettiklerini ve daha çok iş, oluş ve hareket içeren bir anlatım sergilediklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin kurmuş oldukları cümleler zaman olarak incelendiğinde ise aritmetik ortalamalara göre tarih öğretmenlerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusunu anlatırken en çok $x=70$ ile geniş zaman kipinde cümle kurmuş oldukları görülmektedir. Geniş zaman kipi aynı zamanda bilimsel ifade kipi olarak da bilinmektedir. Geniş zaman kipinden sonra en çok kullanılan zaman kipinin ise $x=50$ ile şimdiki zaman olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla öğretmenler görülen geçmiş zaman kipi (-di), bileşik zamanlı kipler, öğrenilen geçmiş zaman (-miş), ve gelecek zaman kiplerini kullanmaktadırlar. Öğretmenlerin yapmış oldukları anlatım bozuklukları ise kurmuş oldukları cümle sayılarına göre değişebilmektedir. Yine öğretmenlerin sınıf içerisinde deyim kullanımlarına ait sayısal verilere bakıldığında ise konu içerisindeki deyim kullanım oranının $x=6$ olduğu görülmüştür. Kullanmış oldukları deyimler ise şöyledir (*Bknz, Tablo 4.12.1*);

Tablo 4.12.1.

Tarih Öğretmenlerinin “Cumhuriyet’in İlanı” Konusunda Kullandığı Deyimler

Ö5	Ö8	Ö9	Ö4
Noktaya Değınmek	Vücut Bulmak	Farklı Yola Girmek	Yer Almak
Karşımıza Çıkmak	Karşımıza Çıkmak	Ortaya Çıkmak	Söz Sahibi Olmak
Ortaya Çıkmak	Vücuda Getirmek	Adım Atmak	
Karşı Çıkmak	İçinden Gelmek		
Üzerine Almak	Ortaya Çıkmak		
Ayakta Durmak	Tutkulara Esir Olmak		
	Tablo Ortaya Koymak		
	Adı Konmak		
	Ortadan Kaldırmak		
	Anlam Bulmak		
	İyiye Gitmek		
	İçi Boşalmak		
	İş Başında Kalmak		

4.3.3. Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözlerine Ait Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümde öğretmenlerin genel olarak tarih derslerinde kullanmış oldukları atasözleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Gözlem çalışması sırasında tespit edilen atasözleri sayısal olarak yukarıdaki bölümde sınıf düzeylerine ve izlenen konulara göre nicel olarak belirtilmiştir. Çalışma sonrasında gerçekleştirilmiş olan mülakat ile öğretmenlere tarih derslerinde kullanmış oldukları atasözleri olup olmadığı eğer varsa bu atasözlerini hangi konuyu ya da hangi olayı anlatırken kullandıkları sorulmuştur.

Öyle ki Türk Dili’nde deyim ve atasözü kullanımı kişinin dilin inceliklerine hâkim olduğunu ve dili kullanma becerisinin ileri seviyelerde olduğunu bir işarettir. Çok geniş ve çeşitli anlamlarda kullanılan atasözleri, günlük hayatta en çok başvurduğumuz sözlerdendir. Öğüt vermek, örnek göstermek, sözümüze güç katmak düşüncelerimize delil bulmak, duygu ve düşüncelerimizi en kısa yoldan belirtmek istediğimiz zaman atasözlerinden yararlanırız. Atasözleri, kendi başlarına bir edebî tür olmasalar bile özellikle söyleyişi kuvvetlendirme, fikirlerimize kuvvetli birer kanıt oluşturma ve az sayıda cümle ile öz ifadeler kurabilme açısından konuşma ve yazma

eğitiminde; ilgi ve merak uyandırma açısından dinleme eğitiminde; metinlerdeki söyleyişleri daha anlamlı hâle getirip, vurgu ve tonlamayı kolaylaştırma açısından okuma eğitiminde kullanılabilir ürünlerdir (Baş, 2002).

Tarihsel yazı dili ve konuşma dilinin güçlendirilmesinde de atasözleri büyük bir öneme sahiptir. Atasözleri anlatılan tarihi olayın öğrenci tarafından kolay hatırlanabilmesine, tarihi bu olay ile günümüzdeki benzer olayların karşılaştırılmasının yapılabilmesine ve olayın sebep-sonucu hakkında öğrencilerin çıkarımlarda bulunulabilmesine katkı sağlayabilecek bir niteliğe sahiptir. Atasözleri tarihi bilginin öğrencinin zihninde kodlanmasını ve kalıcı hale gelmesini kolaylaştırmaktadır. Yapılan gözlem çalışmasında öğrencilerin, öğretmenin konu anlatımı sırasında kullandığı atasözünü daha kolay hatırladıkları görülmüştür. Bu durum bazı tarihi olayların atasözü ve deyim merkezli anlatılması ile öğrencilerin tarihsel anlayışlarında bir gelişme sağlanabileceği yönündeki görüşlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Konu	Fransız İhtilali
Atasözü	“Alma Mazlumun Ahını Çıkar Aheste Aheste”

Mazlumun Ahını Alanlar	Ah (Beddua) Alma sebepleri	Ah Alanların Sonu
Kral, Kraliçe, Asiller, Ruhbanlar	Halkın Davet Edilmediği Eğlenceler, Halktan Alınan Yüksek vergiler Kaybedilen savaşlar, Yenilen haklar	Kral ve etrafındakiler katledildi. Eşitlik, Adalet, Özgürlük ve Demokrasi fikirleri doğdu

Şekil 4.1. Tarih Dersinde Atasözü Kullanımı Örneği

Yukarıdaki örnek atasözünden hareketle öğrenci, öğretmenin anlatmış olduğu ilgili konuyu, konu içerisindeki failleri birbirleri ile ilişkilendirerek bilgiyi kalıcı belleğine taşıyabilecektir. Dil derslerinin bir parçası gibi görünen “atasözleri” tarih derslerinin vazgeçilmez destekçisine dönüşebilecektir. Tarih öğretmenlerinin atasözü ve deyim kullanımları bilginin kalıcı ve sürekli kullanılabilir olmasını sağlayacağı gibi öğrencilerin dil becerilerinin üst seviyelere çıkmasında katkı sağlayacaktır. Fakat öğretmenlerin tarih derslerinde atasözü kullanımının önemi ve nasıl kullanılması

gerektiği yönünde bilgilendirilmesi derste kullanılan atasözünün işlevselliğini daha da arttıracaktır. Araştırmanın gözlem çalışması bölümünde öğretmenlerin konu anlatımları sırasında tespit edilmiş olan ve yine farklı öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ortaya çıkan atasözü örnekleri aşağıdaki Tablo 20’de görülmektedir.

Tablo 4.13.

Tarih Öğretmenlerinin Bazı Konuların İşlenmesi Sırasında Kullanmayı Tercih Ettikleri Atasözleri

Tarihsel Konu/İçerik	Konu İle İlgili Kullanılan ATASÖZÜ
Hititler – (Analların Yazılışı)	“Söz Uçar. Yazı Kalır”
Haçlı Seferleri- (Sebepleri için)	“Komşunun Tavuğu Komşuya Kaz Görünür” “Yılanın Başı Küçükken Ezilmeli”
Haçlı Seferleri- (Sonuçlar için)	“Ne Oldum Dememeli. Ne Olacağım Demeli”
Fransız İhtilali- (Sebepleri İçin)	“Alma Mazlumun Ahını Çıkar Aheste Aheste”
Fransız İhtilali-(Sonuçlar İçin)	“Eden Bulur, İnleyen Ölür”
(XVI. Lui ve Karısı İçin)	“Hızlı Yaşa Genç Öl Cesedin Yakışılı Olsun”
Cumhuriyet’in İlanı- (Sebep)-	“Su Bulanmadan Durulmaz”
Cumhuriyet’in İlanı- (Sebep)-	“Güneş Balçıkla Sıvanmaz”
Mısır Meselesi	“Denize Düşen Yılana Sarılır”
Ermeni Meselesi (Komitacılar)	“Gavurun Ekmeğini Yiyen Gavurun Kılıcını Sallar”
Kapitülasyonlar	“Güvenme Dostuna Saman Doldurur Postuna”
I. Dünya Savaşı	“Düşenin Dostu Olmaz”
İlk Dış Borçlanma	“Elden (Yabancıdan) gelen öğün olmaz”
Osmanlı Devletinin Genişlemesi	“Damlaya Damlaya Göl Olur.”
Sömürgeci Devletlerin Çıkışı	“Üzüm Üzüme Baka Baka Kararı”
Anadolu Selçukluları	“Gez Dünyayı, Gör Konya’yı”
Uhud Savaşı	“Bir Musibet Bin Nasihatten İyidir”
İhtilaller	“Doğru Söyleyeni Dokuz Köyden Kovarlar”

Araştırma sırasında elde edilen tarih öğretmenlerinin tarihsel dil kullanımına dair bulgular yorumlandığında liselerde görev yapan tarih öğretmenlerinin; akademisyenlerin ve tarih ders kitaplarının dilinin dışında kendine özgü ayrı bir dil oluşturdukları görülmüştür. Hemen hemen her öğretmen sınıf içerisinde kendine özgü tarihsel bir dil inşa etmiştir. Bu tarihsel dil içerisinde kullandıkları kelime ve cümle sayılarından, deyimlere; atasözlerinden analogilere varıncaya kadar bu farklılıkları

görmek mümkündür. Bunların haricinde öğretmenin kullandığı tarihsel dili ders kitabı ve akademisyenin dilinden daha da öteye taşıyan bir takım farklılıklar olduğu da tespit edilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki bölümde bu farklılıklar ayrıntılı olarak ifade edilecektir.

4.3.4. Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Analogilere Ait Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümde öğretmenlerin genel olarak tarih derslerinde kullanmış oldukları Analogiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Gözlem çalışması sırasında öğretmenin konu anlatımı sırasında tespit edilen analogiler gözlem formuna kaydedilmiştir. Ayrıca çalışma sonrasında gerçekleştirilmiş olan mülakat ile öğretmenlere tarih derslerinde kullanmış oldukları analogiler olup olmadığı eğer varsa bu analogileri hangi konuyu ya da hangi olayı anlatırken kullandıkları sorulmuştur.

Özel öğretim yöntemi ile ilgili kitaplarda analogi bir öğretim tekniği olarak ele alınmaktadır. Eğitimsel anlamda analogi öğrencinin bildiği bir nesne yada konudan hareketle, bilmediği nesne ya da konu ile yapısal ve işlevsel benzerliklerine dikkat çekerek, karşılaştırmasına dayalı öğrenmesini sağlayan bir öğretim tekniğidir. Bunlar taban alan (bilinen kavram), hedef alan (bilinmeyen kavram), bağlaç ve zemindir. Tarihçiler, tarihsel açıklamalarda analogileri tehlikeli bulmakla birlikte tarih öğretmenleri tarihsel olguları kendi şartları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğine inanmalarına rağmen geçmişi öğrencilerinin anladığı bir dile çevirme sorunuyla karşı karşıyadırlar (Ata, 2008). Ama bütün buna rağmen öğrencilerin tarihsel anlayışlarını geliştirebilmek ve anlatılan konunun en verimli şekilde anlaşılmasını kolaylaştırabilmek için öğretmenler inşa etmiş oldukları tarihsel dil içerisinde analogilerden yararlanmaya çalışmaktadırlar. Araştırma kapsamında tespit edilebilen analogiler ise şöyledir:

Tablo 4.14.

Tarih Öğretmenlerinin Konu Anlatımlarında Tercih Ettikleri Bazı Analogiler

Tarih Öğretmenlerinin Kullandığı Analogiler	
Taban Alan	Hedef Alan
Parlamento, Meclis	Pankuş Meclisi, Divan, Kurultay
Bakanlar Kurulu	Divan-ı Hümayun
Siyasal Bilgiler Fakültesi	Enderun Mektebi
Koruculuk Sistemi	Hamidiye Alayları
Sınıf Ortamı	TBMM
Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Lonca Sistemi
Ok / Yay	Minare / Kubbe
Domino Taşları	Fransız İhtilalinin Etkisi (Yıkılan Krallıklar)
Alışveriş Merkezi	Kapan, Bedesten, Çarşı
Başbakan	Sadrazam
Cumhurbaşkanı	Padişah, Kral
Füze	Ziggurat
Koltuk Kavgası	Taht Kavgası
Fabrika	Okul
Araba-Benzin	Öğrenci-Bilgi
Aşevi	İmarethane
Otel, Otobüs Dinlenme Tesisi	Kervansaray, Han
Hastane	Darüşşifa
Huzurevi	Darulaceze
Profesör, Akademisyen	Müderris
Sözleşmeli Er	Yeniçeri
Maaş	Ulufe
İnsan	Devlet
Ağalık Sistemi	Feodalizm
Asiller	Züğürt Ağa
Sel	Haçlı Orduları
Futbol Müsabakası / Futbol Takımı	Savaş / Ordu
Fransa Kralı XVI. Lui	Libya Kralı Muammer Kaddafi

Öğretmenlerle yapılan gözlem ve mülakat çalışması sonucunda tespit edilebilen bazı analogi örnekleri Tablo 4.14’de görülmektedir. Öğretmenlerin sınıfta kullandığı tarihsel dil içerisinde bütün bunların haricinde öğrencilerin derse ilgisini çekmeye

yönelik tespit edebildiğimiz espriler, şarkı sözleri, özdeyişler ve güncel olaylardan seçilen örneklerde yer almaktadır.

4.3.5. Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Diğer Unsurlara (Espri, Özdeyiş, Güncel, Şarkı sözleri, Filmler) Ait Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümde öğretmenlerin genel olarak tarih derslerinde yapmış oldukları espriler, kullandıkları özdeyişler, güncel, şarkı sözleri ve filmler tespit edilmeye çalışılmıştır. Gözlem çalışması sırasında öğretmenin konu anlatımı sırasında tespit edilen bu unsurlar gözlem formuna kaydedilmiştir. Öğretmenin konu anlatımlarına ait ses kayıtlarının çözümlenmesinden sonra tespit edilen unsurlar konu başlıkları altında öğretmenlerin isimleri ve kişisel bilgileri gizli tutularak aşağıda paylaşılmıştır.

4.3.5.1. Tarih öğretmenlerinin “Hititler” konu anlatımında kullandıkları tarihsel dil içerisindeki diğer unsurlardan örnekler

A) Espri Örnekleri:

Örnek 1- (Hititler) düzenli orduya sahip değildir. Önüne gelen herkes askerlik yapabiliirdi. Bunun yanında paralı askerler de bulunmaktadır. İki tür asker var. Bir piyadeler var birde süvariler var. Mesela atlı arabalar tekerlekli arabalar var. Bu aracı kullanan bir sürücü var. **Ehliyeti var mı yok mu bilmiyorum** ☺.İki tane de asker var. O iki asker savaşıyor ok ve yay kullanıyorlar. Sürücü de arabayı kullanıyor. Piyade ve sipahi olmak üzere iki tür ordusu vardır.

Örnek 2 - İcinizde Çorumlu var mı? Çorum yolcusu da olur. Yok mu burada? Çorumlu olsaydı iyi olurdu. Bu konuyu Çorumluya anlatıyorduk ☺

Örnek 3 - Yeni bir tehlike vardır; Asur. Normal olarak arkadaşlar biz biliyoruz ki iki takım mücadele ede ede muhakkak yorulurlar. **Ertesi gün üçüncü bir takım ne kadar güçlü olursa olsun Beşiktaş'ı yener**☺ **Gerçi Beşiktaş'ı herkes yeniyor da**☺ Niye? Takım yorgun. İşte bu mantıktan yola çıkarak Hititlerle-Mısırlılar bakmışlar ki savaşıyorlar aynı şey, bir devlet var nerede? Mezopotamya'da. Diyorlar ki Asurlular belki güçlenebilir. Bizi mahvedebilir. O zaman biz niye savaşıyoruz? Vazgeçelim. **Al gülüm, ver gülüm**. Yarısı senin olsun. Yarısı da benim olsun. Paylaşmayı yapmışlar ve böylelikle Kadeş Antlaşmasını imzalamışlar.

Örnek 4 - Kadeş Antlaşmasının metni bu arkadaşlar. (-duvara yansıtılan slayt resmini göstererek-). Evet bilinen **ilk yazılı antlaşma metni bu. Eğer bundan önceye ait bulursanız başka bir metin bana getirin. Ben o konuda size yardımcı olurum.** ☺

Örnek 5 - “Hititler arkadaşlar kuşlara acayip derecede merak salmışlar. Kuşları yakalıyorlarmış meclise getirip toplanıp konuşma yaptırıyorlarmış arkadaşlar☺ Pankuş meclisi bu dönemde Hititlerde görülen bir meclisti...”

“Pankuş Meclisi karar meclisi mi, danışma meclisi mi? diye sormuşlar. Sorunun cevabı çok basit. **Hükümdar masaya yumruğu vurduğu zaman herkes tırsıyorsa danışma meclisidir. Yumruğu vurduğu zaman kimse tırsıyorsa korkmuyorsa karar meclisidir. Olay hükümdarın şahsi maneviyasıyla ilgili. ☺**

Örnek 6- Hititlerde kraliçe çok önemlidir. Hititlerin tarihinde ayrı bir yeri vardır. Niye önemlidir? **Kraliçe her işe burnunu sokuyor arkadaşlar ☺** Biz kraliçenin üç yerde çok önemli olduğunu biliyoruz. Bunlardan birisi elçi kabulleri değil mi?Elçi kabullerinde hükümdarın yanında bulunuyor. **Hükümdar yanlış bir şey söylediğinde ayağına basıyor ☺** Bu durum siyasi bir görevi hükümdarın olduğunu gösteriyor.

Örnek 7 - Hititlerde bin tane tanrı vardır. Şimdi bu insanlar her birinin farklı tanrıları var. Kimisinin üç, kimisinin beş, yedi. Gittikleri ülkelerin, coğrafyaların fethettikleri yerlerin tanrılarını da almışlar kendi tanrıları yapmışlardır. Şimdi fethettin bir yeri ona diyorsun ki; “bu tanrıya tapmayacaksın artık” getiriyor kendi tanrısını koyuyor. **Buna tapacaksın dediğinde fethettiği bu ülkenin insanları ne olur. Öfkelenir, kinlenir değil mi? Ama Hititler ne yapıyor? Fethettiği ülkedeki tanrıları da kendi tanrılarının içine alıyorlar. Kimseyi küstürmüyorlar. Kardeş kardeş tapmıyorlar ☺** Bundan dolayı da “Bin Tanrı İli” diye geçiyor Hitit toprakları.

Örnek 8 - (Öğretmen duvara yansıtılmış slayttaki tarihi Hitit vazosuna ait resmi göstererek-) Evet şuradaki tarihi tas, Hititlerle Vikinglerin yaptıkları futbol müsabakası sonunda kazandıkları kupadır☺

B) Güncel Örnekler:

Örnek 1- Hitit Üniversitesi nerededir? Çorum’da değil mi? Hititlerin yaşadığı bölge de Çorum’dur arkadaşlar.

Örnek 2 - Ankara’ya hiç gittiniz mi? Sıhhiye’ye orda bir geyik heykeli var. Boynuzlu heykeller var. O heykeller Hititlerden kalma bir semboldür. Gittiğinizde ona iyi bakın oldu mu?

4.3.5.2. Tarih öğretmenlerinin “haçlı seferleri” konu anlatımında kullandıkları tarihsel dil içerisindeki diğer unsurlardan örnekler

A) Espri Örnekleri

Örnek 1- Alparslan’ın Romen Diyojen’i yenip Anadolu’ya girmesi Anadolu’nun kapılarının Türklere açılması. Bundan sonra Bizans bir korkuya kapılıyor. Bakın 1071-1096 arasında alt tarafı 20-25 yıl var. Ha demek ki o 20 yıl içerisinde Anadolu’da öyle hızlı yayılmışlar ki Bizans’ı korkutmuş. **“Aman demiş, Türkler demiş, bunlar bizi yakın bir zamanda yok eder tarihten silerler, aleme rezil oluruz. El içine çıkamayız. Yılanın başını küçükken ezelim demişler. ☺**Napalım demişler?

Biz bunlar daha ilerlemeden kök salmadan durduralım demişler.” ve Avrupa’dan yardım istiyorlar.

Örnek 2- Haçlı seferleri döneminde Avrupa’da feodalite var. İnsanlar açlıktan sefil. Karınlarını zor doyuruyorlar. **Feodal beyin yanında inim inim inliyorlar. Ve bu insanların doğudaki zenginliklere içi gidiyor. İslam dünyasında altından yapılmış şehirler var diyorlar. O da ne aman Allah’ım altından bir kaldırım taşı. Ben bu sefere katılım bir de giderken balyozu, çuvalı alıyım geliyim ilk bulduğum duvara bir çakıyım çuvala dolduruyum geliyim” diyorlar.** ☺ Böyle zannetmişler. O yüzden Haçlı seferleri 600-700 bin kişilik ordularla gelmişler 100-150 bin kişilik İslam orduları karşısında dağılmışlar. Niye? Arkadaşlar % 60’ı, % 70’i çuvala gelmiş, kılıçla gelen yok ki. Niye? Doldurup götürecek yağma amaçlı gelmişler. Ha içlerinde gerçekten gelenler de var.

Örnek 3 - Papanın kışkırtması Papa kışkırtıyor arkadaşlar. Şimdi bir düşünün, Mekke’yi Hıristiyanlar işgal etmiş. Burada imam çıkıyor Cuma Hutbesine **“Ey iman edenler veya cemaat sizin kutsal saydığınız Mekke Hıristiyanların işgali altında. Ne biçim Müslümanınız lan.** ☺Böyle Müslümanlık mı olur?” dese n’olur? Hurra.. herkes kurtarmaya koşar. İnanın Hıristiyan dünyası da bunu yapmıştır. “Kudüs bugün Müslümanların elinde diyorlar veya kafirlerin de diyorlar kışkırtmak için her şeyi diyor adam. **Ağzı torba değil ki elin büzesin. Elin oğlu gaza getirmek için der.** ☺ Papa bu şekilde kışkırtıyor.

Örnek 4 - Bir de öyle bir tarikat var ki arkadaşlar, Kluni tarikatı. Hıristiyan dünyasını kışkırtmada tavan yapıyor. Diyor ki “Hz. İsa geldi bana dedi ki bir Müslüman katleden Cennette yanıma gelecek. Hatta daha da ileri gidiyor ne kadar öldürürsen o kadar yakınımaya gelirsiniz diyor. Papa da diyor ki siz gidin savaşın Müslümanlarla, mücadele edin daraldığınız yerde Hz. İsa, melekler ordusuyla yardıma gelecek” diyor arkadaşlar.

Tabi o sırada Hıristiyanlar yenilince geri dönüşte **Papa’yı yakalıyorlar arkadaşlar. “Hani lan ne oldu? Hani Hz. İsa gelecekti.”** ☺Hıristiyanlığa, kiliseye olan güven azaldı. Öbür taraftan çuvala giden adam da havayı aldı tabi.

Örnek 5 - Türklerin yerleşmesi ve Bizans’ın yardım istemesi biz biliyoruz ki Türkler ne yaptılar? **Alparslan 50.000 kişi ile 200.000 kişilik Bizans ordusunu Malazgirt’te tokatladıktan sonra ne dedi Türklerle?** ☺ Orta Asya’dan akın akın geliyorlar, kendilerine yaşayacak yurt arıyorlar. Bir yer bulsak ta yerleşsek, karnımızı doyursak, hayvanlarımızı otlatsak.

Alparslan dedi ki;

_ **“Ey Türk komutanları; Anadolu’yu Fethedin. Fethettiğiniz yer sizin olsun.”**

Tabii Komutanlar uyanık;

_ **“Alparslan emin misin? Bak sonra çamura yatma. Fethettiğimiz yerler bizim.”**☺
(Alparslan cevaben);

_ **“Söz Allah Hüteala şahittir ki sizin olsun.”** Artuk Beyler, Saltuk Beyler, Mengücek Gaziler arkadaşlar Anadolu’yu fethediyorlar. İşte Malazgirt savaşından sonra bu akını gören Bizans baktı ki tek başına bunu durduramayacak ne yapalım? Avrupa’yı yardıma çağıralım. İşte Malazgirt Zaferinden sonra Bizans, Türkleri Anadolu’da çıkartmak için Haçlı seferlerini başlattı ve Haçlıları yardıma çağırdı.

B) Film Örnekleri

Örnek 1 -Avrupa dünyasını veya Avrupa’nın dinle televizyonda sık sık izlersiniz. Yani en bariz

örneği “**Cennetin Krallığı**” filmini hemen hemen hepiniz izlemiştir. Televizyonda kaç baskı geçti. İzlemeyen var mı?

Öğrenci: Ben

Bir başka öğrenci: Ben de izlemedim.

Öğretmen: O zaman alın en kısa sürede izleyin.

Örnek 2 - Peki siz çarşıya gerilmiş birisi gördünüz mü filmlerde? Ben dört, beş sene önce “**Tutku diye bir film vardı**”. Hz. İsa’nın hayatını anlatıyordu. Mel Gibson çeviriyordu. Mel Gibson’u tanıyor musunuz? Cesur Yürek’teki adam. Orta boylu, mavi gözlü şey bir adam karizmatik bir adam kesin tanıyorsunuzdur da çıkaramıyor olabilirsiniz. O çevirmişti. Mesela onu seyretmişim bir hafta kendime gelememişim. Acayip farklı bir şeydi.

4.3.5.3. Tarih öğretmenlerinin “Fransız İhtilali” konu anlatımında kullandıkları tarihsel dil içerisindeki diğer unsurlardan örnekler

A) Espri Örnekleri

Örnek 1- “**Delikanlı olunmaz, delikanlı doğulur**”, “**Asil olunmaz, asil doğulur**” bu mantıktan yola çıkarak asillik doğuştan gelen bir özellik bu dönemde. Asillerin parası var mı? Zenginler mi?

İnanmayacaksınız ama bu asillerin hepsi züğürt ağa biliyor musunuz? ☺ Üreten kim biliyor musunuz üreten? Üreten burjuva sınıfıdır. Bunlar ise öyle üreten değil. Toprakları var ama kim çalışıyor? Köylüler çalışıyor. Bunlar üreten değil sadece asaletleri var. Ve asaletten doğan geniş arazileri var. Debdebeli bir hayat yaşıyorlar. Kral üzerinde siyaseti belirleyici unsurlardır. Kilise de kim var? Ruhbanlar var. Kim Ruhban? Ruhbanlar din adamlarından oluşan sınıftır. Fransız arazisinin üçte ikisi bu ruhbanlarla, asillere ayrılmıştır. Ruhbanlarda vergi vermiyorlar asiller gibi. **Vergiyi haklatan alıyorlar ve halkı gerçekten inim inim inletiyorlar. Ellerinde malum silahları var. Cennetten arsa, kelepçir!** ☺ Cennetten arsa satışı falan halk kiliseden korktuğu için çalışıyor.

Örnek 2 - Burjuvalar sınıfı yani serbest meslek sahibi üreten vergilerini veren bir sınıf. Ondan sonrada bizim köylülerimiz var. Bizim köylüler var. Köylüler hakkında ne diye biliriz? **Safiye Soymanın şarkısını söyleyebiliriz. Dinlediniz mi onun şarkısını. “Gelen vurdu, giden vurdu” türküsünü çığırın sınıf bunlar.** ☺ Vergi veren bunlar, çalışanlar bunlar, askere giden bunlar, kimin toprağını koruyorlar? Asillerin toprağını koruyorlar. Gerekirse ölüyorlar yani çoğu zaman paraları olmadığı için vergilerini kanlarıyla, canlarıyla ödeyen insanlar bunlar. Ve sonuçlar diyoruz.

Örnek 3 -Giyotin’i biliyor musunuz? Buraya kafanı böyle yatırıyor, kolunu böyle yatırıyor. Üstten bir bıçak iniyor. Bir dakikada belki dakika da sürmüyor. **Olsaydı denerdik şimdi.** ☺Şu taraftan başlardık (-kendi aralarında konuşan öğrencileri göstererek-) sırayla tek, tek. Ne demişler? **“Hızlı yaşa genç öl, cesedin yakışıklı olsun.” Hazır yakışıklıyken de bu fırsatı kaçırmayın.** ☺ **Sonra yaşlanacaksınız cesetiniz de bir işe yaramayacak. Hiç yaşlı buruşuk buruşuk.** Evet diğer sıkıntımız demek ki ne imiş? İdari sıkıntı yani yöneticilerin halkı anlamaması, kendileri yiyip içip eğleniyor ama halka bir imkan sağlamıyorlar. Onlara bir imkan sağlamadıkları gibi bir de rencide etmişlerdir. Ne demişti Marie Antuanet? “Ekmek bulamazlarsa pasta yesinler.” demek ki arkadaşlar bunlar üst üste biniyor. Başka ne olabilir arkadaşlar? Düşünürler olabilir. Düşünürlerin etkisi olabilir.

B) Güncel Örnekler

Örnek 1 -Fransa’da XVI. Lui diyor ki mutlaki bir yönetimde “devlet benim” diyor. Şu andaki Libya lideri Muammer Kaddafi’de olduğu gibi. Ne diyor **Muammer Kaddafi?** “Libya benim diyor” ya. Kendi halkı üzerine bomba yağdırıyor adam. Yeter ki bir tane Muammer Kaddafi yaşasın, binlerce milyonlarca Libya halkı ölsün önemli değildir. Aynı zihniyet bakın arkadaşlar. Yasama yürütmeyi eline almış bu adam Fransa benim diyor. İşte bu koyu mutlaki yönetime karşı tabanda bunlar, burjuva

ve köylü kesimi dediğimiz aydın dediğimiz insanların refleksi oryaya çıkıyor. Aydın, “Kral çıplak” diyen insanlardır. Ve bunların yolu bir şekilde Fransa’daki Bastil hapisanesine düşmüştür. Yoksa aydın dediğiniz insan Profesör dediğiniz insan değildir. Aydın dediğiniz insanın en büyük özelliği arkadaşlar rejimin aksaklıklarını görüp bunu çok açık yüreklilikle söyleyebilen insandır.

4.3.5.4. Tarih öğretmenlerinin “Cumhuriyet’in ilanı” konu anlatımında kullandıkları tarihsel dil içerisindeki diğer unsurlardan örnekler

A) Güncel Örnekler

Örnek 1 - Bu sınıfta kaç tane Fenerbahçeli var? Kaç tane Beşiktaşlı var? Kaç tane Galatasaraylı var? Ha işte bakın en basit örneği. Bir oylama yaptık. E şimdi siz bizim farklı bir takım tutmamız bizim bir arada olmamızı engelliyor mu? Bu bir rekabettir. Kaliteyi de artırır, doğru mu? Şimdi Fener, mesela ben Fenerli olarak eziğim. Niye 2000 yılında UEFA şampiyonu kim? Galatasaray. Olay bitmiştir. Benim için Fenerbahçe Avrupa şampiyon kulüpler kupasını almadığı sürece Çankırı Belediye spordan bir farkı yoktur. Bakın dün mesela arkadaşlar Ankara’dan telefon ettiler. Okuyan arkadaşlar. Hocam dediler şu an Gençlerbirliği, Fenerbahçe biletleri hazır lütfen geliniz dediler. Hatta Çağatay hocanızla, özgür hocanızda Ankara’daydı. Gidip gitmemek arasında çok tereddüt ettim. Bileti de almışlar. Bak bileti de almışlar. Ama içimden gelmiyor. Ya o maçı seyretmenin bir mantığı yok. Onu seyredeceğime dinle, Cumartesi günü köy hizmetleriyle, Ilgaz’ın maçı olacak onu seyrederim. Şimdi arkadaşlar evet bakın burada size bir şey öğretmeye çalıştım. Takımlarımız farklı da olsa da biz bazen tutkularımızın esiri olabiliriz. Vay efendim ben üstünüm, sen üstünsün. Siyasetle demokrasi böyle algılanmamalı. Dinle A partisi, B partisi, C partisi mecliste üstün meselesi değil. Burada ilk yapılan iş belirli, kim hizmet etmiş, kim daha başarıyı artırmış. Tabi ki takımlar biz şurada şampiyonuz siz değil. Siyaseti de eğer biz takım tutar gibi algılayarsak o zaman demokrasi bizim için bir yaşam biçimi haline gelmez anlaşıldı mı? O zaman demokratik tablo ortaya koyamayız. O zaman sandığa dört, beş kere giden biri oluruz. Yani rey atmakla demokrat, demokrasi olmaz yaşanmaz anlaşıldı mı? Yani bir spor kulübü taraftarı gibi demokrasiyi öyle algılayamayız. Hele ki lise, üniversite mezunu siz gençler bunu böyle algılayamazsınız. Ama sokaktaki şöyle ki ilkokul üç seviyesindeki bir toplumda onlar kahvede bu tartışmayı yapar. Ama bizim bundan çıkartacağımız sonuç nedir? İyileri çıkartmak iyi ve güzel olanı almak. Yani seçici olacağız. Felsefe ne diyor? Epliktik felsefede iyi ve güzel olanı alacağız. Kötüyü niye alıyorsun. Kötüyü niye alalım anlaşıldı mı? Ya 12 Eylül’de bir referandum oldu değil mi ülkemizde? Kimsi hayır dedi, kimisi evet dedi. Doğru mu? Burada bir siyasi ideolojinin dışında neyi görmemiz lazım burada iyi olan ne? Bizim yararımıza olan ne? Bizim karşısında olmamız gereken ne?

Tarih öğretmenlerinin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımlarına ait bütün bulgu ve sonuçlar değerlendirildiğinde tarih öğretmenlerinin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımını etkileyen bir kısım unsurların etkili olduğu görülmüştür. Tarih öğretmenin tarihsel dil kullanımını şekillendiren ve sınıf içerisinde etkili olan bu unsurlar tarih öğretmeni olan kişinin yaşamının başlangıcından, öğrencilerine tarih öğretebilecek seviyeye eriştiği döneme kadar olan bütün bir yaşamının sonucunda ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifade ile tarih öğretmenin tüm yaşamı, kullandığı tarihsel dilin asıl kaynağını teşkil etmekte ve öğretmenin öğrencilerine tarih anlatırken kullanmış olduğu dilini şekillendirmektedir. Tarih öğretmenin sınıf içerisinde tarihsel

dil kullanımını şekillendiren bu unsurları araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle şöyle sıralamak mümkündür;

- 1-Yetişmiş olduğu çevre
- 2-Öğrenim hayatı
- 3-İlgi alanları (Genel kültür)
- 4-Görev yaptığı bölge ve yerleşim birimleri
- 5-Mesleki kariyer ve tecrübe

Tarih öğretmenin sınıf içerisinde tarihsel dil kullanımını belirleyen etkenler ve içerikleri hakkında ise pek çok şey söyleyebilmek mümkündür. Fakat bu etkenler hakkında kısaca bilgi verilecek olursa;

1- Yetişmiş olduğu çevre: Genel itibarla bu başlık altında kastedilen şey Tarih öğretmenin doğduğu, büyüdüğü eğitim öğretim hayatına başlayana kadar içerisinde bulunmuş olduğu çevredir. Tarih öğretmenin de bir insan olduğu gerçeğinden yola çıkılacak olunursa her canlı gibi tarih öğretmenin de özel bir hayatı olduğu unutulmamalıdır. Her ne kadar profesyonel olmakta esas olan unsurlardan bir tanesi özel hayatla işin ayrı tutulması olsa da üzerinde durulan konu “dil” olduğunda insanların “dil” becerilerini kazanmaya başladıkları yerin aile olduğu göz ardı edilmemelidir. Öyle ki bundan dolayı insanların dil becerilerini kullanmayı ilk öğrendikleri kişinin “anne” olduğu gerçeği beraberinde “anadili” denilen bir kavramı da doğurmuştur. İşte tarih öğretmenin ailesi (annesi, babası varsa kardeşleri), çocukluğunda ikamet ettiği şehri, kasabası, köyü mahallesi yine bu daire içerisinde ilişki kurduğu kişi, kurum ya da kuruluşlar (arkadaşlar, dernekler, esnaf vb.) kısacası bireyi çevreleyen her şey bu başlık altına konulabilir. Tarih öğretmenin bu sınırlar içerisinde iletişim ve etkileşim sürecinde elde ettiği “dil becerisi”ne ait kazanımlar yaşamının bundan sonraki sürecinde taşıyacağı kazanımlar olmaktadır. Bu kazanımlar elbette süreç içerisinde değişime uğrayacaktır. Fakat dil becerisinin başlangıç noktasını oluşturmasından dolayı bireyin yetişmiş olduğu çevre ve bu çevrenin taşımış olduğu özellikler (sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik) tarih öğretmenliğini, meslek olarak seçecek bireylerin dil kullanımlarında kendisini hissettirecektir.

2- Öğrenim hayatı: Eğitim-öğretim kurumlarında tarih öğretmeni olarak görev yapabilmek için, Türkiye şartlarında belirli bir eğitim ve kültür seviyesine sahip olmak

gerekmektedir. Dolayısıyla okullarda tarih anlatacak öğretmenlerin bu seviyeye ulaşabilmesi de zorunlu eğitim (ilköğretim), ortaöğretim ve ortaöğretimin akabinde tarih öğretmenliği lisansı verme hak ve yetkisine sahip bir yüksek öğretim programından mezun olmayı gerektirir. Bu süreci başarı ile bitiren bireyler tarih öğretmenliği yapabilme hakkına sahip olurlar. Bireylerin bu süreç içerisinde almış oldukları tarih ve dil eğitimleri mesleki yaşamlarında kullanacakları tarihsel dil kullanımı becerilerinin önemli bir bölümünü oluşturur. Birey bu süreç içerisinde daha önce edinmiş olduğu dil becerilerini geliştirme, düzeltme fırsatını da elde etmiş olur. Yeni kazanımları ile önceki kazanımları arasında bağlantılar kurar. Tarih öğretmenlerinin tarihsel dil kullanımlarında öğrenim hayatının doğrudan etki ettiği görülmüştür.

3- İlgili alanları: Tarih öğretmenin sınıf içerisinde tarihsel dil kullanımına etki eden unsurlardan bir tanesi de öğretmenlerin ilgi alanlarıdır. İlgili alanları bireylere göre farklılıklar göstermektedir. Öyle ki her tarih öğretmeni birey olarak farklı alanlara ilgi duyabilmektedir. Edebiyat, kültür sanat, musiki, spor, otomotiv sektörü, bilişim ve teknoloji, moda, sinema, televizyon vb. daha pek çok ilgi alanı bireylere göre öncelik sıralamasında farklı sıralarda yer almaktadır. Bundan dolayı bir birey olan tarih öğretmeni ilgi duyduğu alanlarla alakalı pek çok kavram ve ifadeyi ders anlatımı esnasında yer yer kullanmayı tercih etmektedir. Tarihsel bir olayı veya olguyu anlatmaya çalışan bir tarih öğretmeni konuya olan ilgiyi arttırmak için bir futbol müsabakası ile bir savaş arasında bağlantı kurabilmektedir. Bu durum futbola ilgisi olan öğrencilerin, bağlantı kurulan tarihi konuya olan ilgilerini arttıracak gibi öğretmenin kullandığı tarihsel dil ile öğrencinin kullandığı tarihsel dil arasında da bir bağlantı oluşturacaktır. Bundan dolayı sınıf içerisinde etkili bir tarihsel dil kullanımını gerçekleştirmek isteyen bir tarih öğretmeni; sınıfındaki öğrencilerin ilgi alanları hakkında ne kadar bilgi sahibi olursa, ders esnasında kullanmış olduğu tarihsel dilin etki alanını da o ölçüde genişletmiş olacaktır. Bu bağlamda tarih öğretmenlerinin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımında ilgi alanları öğrenci ile öğretmen arasında ortak paydalar oluştururken öğretmen ve öğrencinin kullandığı tarihsel dil içerisinde de bağlantı noktaları kurmaktadır.

4- Görev yaptığı bölge ve yerleşim birimleri: Tarih öğretmen adayları, lisans eğitimlerinin tamamlanmasının ardından almış oldukları tarih öğretmeni diploması ile

orta dereceli eğitim-öğretim kurumlarında görev yapma hak ve yetkisine sahip olurlar. Tarih öğretmenlerinin görev yaptıkları bölge veya yerleşim birimlerindeki (il, ilçe, kasaba, köy vb.) ağız, şive ve yöreye ait kültürel dil mirası (atasözü, deyim, tekerleme, mani vb) tarih öğretmenin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımına etki edebilmektedir. Tarih öğretmeni bu yörede kullanılan atasözü, deyim, tekerleme ve manilerden yararlanabildiği gibi zaman zaman görev yaptığı yörenin ağız ile de öğrencilere hitap edebilmektedir. Hatta öğretmenler görev yeri değişimlerinden sonra da önceki görev yaptığı yörenin dil özelliklerini beraberinde taşımaktadırlar.

5- Mesleki kariyer ve tecrübe: Tarih öğretmenin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımını etkileyen bir diğer unsurda öğretmenin mesleki kariyer (akademik donanımı) ve tecrübesidir. Öğretmenin alanı ile ilgili olarak, yararlanmış olduğu kaynaklar, yapmış olduğu araştırmalar, okuduğu yayınlar, almış olduğu kurslar, seminerler ve eğitimler (lisansüstü) öğretmenin mesleki kariyerini şekillendirmektedir. Bunun yanında öğretmenin mesleki yaşamında ders anlatımları sırasında ortaya çıkan dil kullanımına ait kazanımlarda öğretmenin ileriki yıllarda kullanacağı tarihsel dilin niteliğine etki edebilmektedir.

Tarih öğretmenin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımına etki eden yukarıdaki unsurlar birlikte düşünüldüğünde; öğretmenin sınıf içindeki tarihsel dil kullanımının hiç de kolay oluşmadığı, uzun bir sürecin ürünü olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda öğretmenin sınıf içerisinde kullanmış olduğu tarihsel dil incelendiğinde, bu incelemeyi gerçekleştiren araştırmacıların; öğretmenin yetiştiği çevreden başlayan ve mesleki kariyerine kadar uzanan süreçle alakalı pek çok ayrıntıya götürebilecek ipuçlarını elde etmesi de mümkün görünmektedir. Tarih öğretmenin tarihsel dil kullanımı tarihin alıcıya (öğrenci) ulaşmasında en etkili araç olma özelliği taşımaktadır. Öğretmenin tarihi anlatırken seçeceği sözcükler, kavramlar, cümle yapıları ve benzetmelerin temelinde de yukarıdaki unsurların doğrudan etkisi bulunmaktadır.

Tarih Öğretmenlerinin sınıf içerisinde dil kullanımlarını gösteren veriler ekler bölümünde sunulmuştur. (*Bknz. Ekler Bölümü: Hititler, Haçlı Seferleri, Fransız İhtilali, Cumhuriyet'in ilanı konularında Öğretmen Konu Anlatımları s.375*)

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Dördüncü alt problem: tarih dersi alan lise öğrencilerinin tarihsel dil kullanımı nasıldır? şeklinde ifade edilmiştir.

Ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için gözlem çalışmasının yapılmasına gerek duyulmuştur. Bu nedenle genel lise ve meslek lisesindeki öğrencilerin tarihsel dili etkin olarak kullandıkları tarih derslerinde öğrencilerin ve öğretmenlerin tarihsel dil kullanımları gözlemlenmiştir. Gözlem sonunda öğretmenler gibi öğrencilere de görüşme formları verilerek öğrencilerin dili kullanma yetenekleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrenciler için hazırlanan görüşme formunun ilk bölümünde öğrencilerden kimlik bilgileri, aileye ait bazı bilgiler (anne ve babanın eğitimi, iş durumu), okul bilgileri (sınıf, bölüm, okul türü) ve sosyo-ekonomik düzeyleri hakkındaki bilgileri istenilmiştir.

Formun ikinci bölümünde ise öğrencilerden, gözlem çalışmasının yapıldığı derste, öğretmenlerinin atlatmış olduğu konu ile ilgili olarak bilgi vermeleri istenilmiştir. Süre bakımından herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiştir. Öğrenciler öğretmenlerinin gözlem çalışması sırasında anlatmış olduğu dersin konusu hakkında öğrenmiş oldukları bilgilerden oluşan bir kompozisyon yazmışlardır. Çalışmanın bu bölümünün tamamlanmasının ardından sınıf içerisinde gönüllü iki öğrenciden biraz önce kompozisyon yazmış oldukları tarihi konu hakkında konuşmaları istenilmiştir. Öğrencilerin izni ile bu konuşmaları kamera kaydı altına alınmıştır.

Öğrencilerin görüşme formlarına yazmış oldukları kompozisyonlar ve kamera kaydına ait verilerin analizi için veri analiz formu hazırlanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin verileri tek tek bu forma geçirilmiştir. Hazırlanan “Veri Analiz Formu”nda öğrencilerin, öğretmenlerin ve ders kitabı yazarlarının

Kullandığı Toplam Kelime Sayısı (KTKS),

Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS),

Kullandığı Kavram Sayısı (KKS),

Toplam Cümle Sayısı (TCS),

Kurallı Cümle Sayısı (KCS),

Devrik Cümle Sayısı (DCS),

İsim Cümlesi Sayısı (**İCS**),
 Fiil Cümlesi Sayısı (**FCS**),
 Atasözleri (**ATSZ**),
 Deyimler (**DYM**),
 Anlatım Bozuklukları (**ANLT. BZ.**),
 Bilmediği Kavram ve Sözcükler (**BİL.KAV.SZ**),

Cümlede Kullanılan Zamanlar gibi dili kullanma becerisini tespit etmeye yönelik temalar oluşturulmuştur.

Böylece öğretmenlerin, öğrencilerin ve ders kitabı yazarlarının tarihsel dil kullanımlarına ait yukarıda belirtilen temalara ilişkin veriler sayısal olarak her bir öğretmen, her bir öğrenci ve gözlem çalışması sırasında derste işlenmiş ve ders kitabında yer alan her bir konu için tek tek uygulanmıştır. Daha sonra bu verilerden öğrencilere ait olan veriler Excel programı yardımıyla SPSS 16.0 programına aktarılmıştır. Diğer veriler frekans olarak verilmiştir. Öğrencilerin dil kullanımına ait bu nicel verilerin, okul türü, aylık gelir düzeyi, cinsiyet, anne ve babanın eğitim düzeyine göre anlamlı farklar içerip içermediği gözlemlenmiştir. Nicel verilerin analizinde ise ilişkisiz ölçümler için Kruskal Wallis H testi, Mann Whitney U testi, ilişkisiz örneklem için T-testi, ve ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (One-Way Anova), Scheffe testleri kullanılmıştır.

Lise öğrencilerinin tarihsel dil kullanımını tespit etmeye yönelik bu ölçümler okul türü, aylık gelir düzeyi, cinsiyet, anne-babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre, 9. sınıf, 10. sınıf ve 11. sınıf öğrencileri olmak üzere ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir.

4.4.1. Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı ile Okul Türü Arasında Anlamlı Bir İlişki Var mıdır?

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının okul türüne göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır.

Çalışmanın konseptine bağlı kalınarak ilk olarak eskiçağ, ortaçağ, yeni ve yakınçağ ile cumhuriyet tarihi alanlarında tarihçilerin dil kullanımlarını tespit etmeye

yönelik seçilmiş olan konu başlıklarının hangi sınıflarda işlenmekte olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımı ile okul türü arasındaki farklılıklarda belirlenmiş olan bu sınıf düzeylerine göre ayrı ayrı incelenmiştir.

4.4.1.1. 9.Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için Tarih dersleri içerisinde işlenmekte olan “Anadolu Uygarlıkları- Hititler Medeniyeti” ve “Haçlı Seferleri-I. Haçlı Seferi” konuları örneklem olarak alınmıştır. Öğrencilerin bu konuların işlenmiş olduğu ders saatinin arkasından konu ile ilgili öğrendikleri bilgileri yazılı olarak paylaşımları istenilmiştir. Öğrencilerin konu hakkındaki yazılı paylaşımlarının ardından öğrencilerin yazmış oldukları veriler her bir öğrenci için analiz edilmiştir.

Bu analizde öğrencilerin, Kullandığı Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandığı Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Cümlede Kullanılan Zamanlar, Deyimler, Atasözleri, Bilmediği Kavram ve Sözcükler, ve yapmış oldukları Anlatım Bozuklukları tespit edilmiştir. Veriler SPSS 16.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Analizlerde ise Kruskal Wallis H, Mann Whitney U, T-testi ve One-Way Anova testleri kullanılmıştır.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarını tespit etmeye yönelik kullandıkları toplam kelime sayısına (KTKS) göre analizlerinde uygun istatistiksel yöntemleri belirlemek amacıyla normal dağılıma uygunluk analizi yapılmıştır. Kolmogorov Smirnov Z testi sonucunda elde edilen veriler Tablo 22’de de gösterilmiştir. (Bundan sonraki normallik dağılımı testi sonuçları tablosuz olarak sadece p değeri verilerek gösterilecektir.)

Tablo 4.15.

Normal Dağılıma Uygunluk Analizi Sonuçları

Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımları Tarih 9. sınıf “Hititler ve Haçlılar Konusu”	N	$\bar{X}$	s.s	K.S.Z.	p
KTKS – HİTİTLER-	87	50,44	28,304	1.06	0.20
KTKS- HAÇLI SEFERLERİ-	79	48,75	24,376	0.875	0,20

Araştırma grubundaki 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil kullanımlarına dair Kullanılan Toplam Kelime Sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değeri $p>0.05$ olarak bulunmuştur. “Haçlı Seferleri” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullanılan Toplam Kelime Sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değeri $p>0.05$ olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” ve “Haçlı Seferleri” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin düzeyleri normal dağılıma uyduğundan parametrik varsayımlarını yerine getirmektedir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizinden (one-way anova) yararlanılmıştır. Buna göre, 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edilebilmesi için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Buna göre yapılan homojenlik testi sonucunda $p= 0.003<0.05$ olduğundan dağılımın homojen olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde non-parametrik testlerden yararlanılmıştır. Homojen olmayan dağılımların analizinde 9 sınıf öğrencilerinin tarihsel dili içerisinde kullanmış oldukları toplam kelime sayısının okul türüne göre değişip değişmediğini belirlemek için Kruskal-Wallis H varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.16.

9. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KTKS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	29	62,71			
A.Ö.L.	17	63,09	3	54,397	0.00
A.T.L.	11	22,09			
A.T.M.L.	30	23,13			

Tablo 4.16 incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 62.71, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 63.09, Anadolu Teknik Lisesi (ATL) 22.09, ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 23.13'tür. Sıra ortalamaları incelendiğinde 9 sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına dair kullandıkları toplam kelime sayısının genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis H varyans analizi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına dair kullandıkları toplam kelime sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi ile Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Anadolu Teknik Lisesi ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda da $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar birlikte değerlendirilecek olduğunda aynı tür okullar arasında KTKS bakımından 9.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Fakat farklı tür okulların yani genel lise kapsamındaki okullar ile meslek lisesi kapsamındaki okulların birbirleri ile yapılmış olan ikili karşılaştırmalarda çıkan sonuçlar ise şöyledir;

Tablo 4.17.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	29	25,71	745,50	8,500	-4,57	0.00
ATL	11	6,77	74,50			

Tablo 4.17 incelendiğinde, ATL 9. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 6.77, AL 9. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 25.71 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan AL ile ATL 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre "Hititler" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.18.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	29	43,98	1275,50	29,500	-6,15	0.00
ATML	30	16,48	494,50			

Tablo 4.18. incelendiğinde, ATML 9. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 16.48, AL 9. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının ise 43.98 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p=0.00<0.05$ olduğundan AL ile ATML 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre "Hititler" konusuna dair tarihsel yazı dilinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.19.

AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	17	19,47	331,00	9.000	-3,97	0.00
ATL	11	6,82	75,00			

Tablo 4.19. incelendiğinde, AÖL 9. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 19.47, ATL 9. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının ise 6.82 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p_{0.00} < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATL 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre "Hititler" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.20.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	17	37,29	634,00	29.000	-5	0.00
ATML	30	16,47	494,00			

Tablo 4.20 incelendiğinde, AÖL 9. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 37.29, ATML 9. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının ise 16.47 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p_{0.00} < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre "Hititler" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarını tespit etmeye yönelik kullandıkları farklı kelime sayısına (KFKS) göre analizlerinde uygun istatistiksel

yöntemleri belirlemek amacıyla normal dağılıma uygunluk analizi yapılmıştır. Öğrencilerin kullandıkları farklı kelime sayısı (KFKS) öğrencilerin konu hakkında sahip oldukları kelime hazinesi hakkında da bilgi vermektedir. Bundan dolayı öğrencilerin tarihsel dil kullanımları incelenirken öğrencilerin sınıf düzeylerine ve işlenen konulara göre kullanmış oldukları farklı kelime sayıları (KFKS) her öğrenci için ayrı, ayrı tespit edilerek okul türü ile olan ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayılarının (KFKS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki lise 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örneğinde tarihsel dil kullanımlarına dair Kullanılan Farklı Kelime Sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değeri 0.64, $p > 0.05$ olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örneğinde tarihsel dil kullanımlarına dair Kullanılan Farklı Kelime Sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizinden (one-way anova) yararlanılmıştır. Buna göre, 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örneğinde tarihsel dil kullanımlarına dair Kullanılan Farklı Kelime Sayısına ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Test sonunda $p = 0.33 > 0.5$ olduğundan dağılımın homojen olduğu görülmüştür. Buna göre;

Tablo 4.21.

9. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı (KFKS) Kelime Sayıları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KFKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	13351,172	3	4450,391	30,863	0.00
Gruplar İçi	11968,506	83	144,199		
Toplam	25319,678	86			

Tablo 4.21. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısının okul türüne ilişkin değerlerin $F = 30.863$ $p < 0.05$

olduğu görülmüştür. p değeri 0.05'ten küçük olduğundan Kullanılan Farklı Kelime Sayısı (KFKS) ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Farkın hangi okul türleri arasında olduğunun tespit edilmesi için ise Scheffe Testi uygulanmıştır.

Tablo 4.22.

9. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime (KFKS) Sayıları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

(KFKS)			
Okul Türleri	Anlamlı Fark Olan Okullar	Ortalamalar Arası Fark	p
AL	ATL	22,282*	,000
	ATML	22,728*	,000
AÖL	ATL	27,513*	,000
	ATML	27,959*	,000
ATL	AL	-22,282*	,000
	AÖL	-27,513*	,000
ATML	AL	-22,728*	,000
	AÖL	-27,959*	,000

Tablo 4.22. incelendiğinde, Scheffe Testine göre 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısının (KFKS) okul türlerine ilişkin karşılaştırmalarda Anadolu Lisesi (AL) ve Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) ile Anadolu Teknik Lise (ATL) ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p_{0.00} < 0.05$). AL ve AÖL öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencilerine göre tarihsel dil içerisinde daha fazla sayıda farklı kelime kullanmış oldukları tespit edilmiştir.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayılarının (KKS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örneğinde tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.27 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu

örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullanılan kavram sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde ilişkisiz örneklemler için tek yönlü varyans analizinden (one-way anova) yararlanılmıştır. Buna göre 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullanılan kavram sayısına (KKS) ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Test sonunda $p=0.15>0.05$ olduğundan dağılımın homojen olduğu görülmüştür. Buna göre;

Tablo 4.23

9. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullanılan Kavram Sayısı (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	550,863	3	183,621		
Gruplar İçi	706,815	83	8,516	21,562	0,00
Toplam	1257,678	86			

Tablo 4.23. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısının okul türüne ilişkin olarak değerlerin $F= 21.562$ $p<0.05$ olduğu görülmüştür. “p” değeri 0.05’ten küçük olduğundan Kullanılan Kavram Sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Farkın hangi okul türleri arasında olduğunun tespit edilmesi için ise Scheffe Testi uygulanmıştır.

Tablo 4.24.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

(KKS)			
Okul Türleri	Anlamli Fark Olan Okullar	Ortalamlar Arası Fark	p
AL	ATL	5,862*	,000
	ATML	5,095*	,000
AÖL	ATL	5,000*	,001
	ATML	4,233*	,000
ATL	AL	-5,862*	,000
	AÖL	-5,000*	,001
ATML	AL	-5,095*	,000
	AÖL	-4,233*	,000

Tablo 4.24. incelendiğinde, Scheffe Testine göre 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısının okul türlerine ilişkin karşılaştırmalarda Anadolu Lisesi (AL) ve Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) ile Anadolu Teknik Lise (ATL) ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p < 0.00 < 0.05$). AL ve AÖL öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencilerine göre tarihsel dil içerisinde daha fazla sayıda kavram kullanmış oldukları tespit edilmiştir.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayılarının (TCS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.26 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullanılan toplam cümle sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde ilişkisiz örneklemler için tek faktörlü varyans analiziden (one-way anova) yararlanılmıştır. Buna göre, 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde

tarihsel dil içerisinde kullanılan toplam cümle sayısına (TCS) ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Test sonunda $p0.002<0.5$ olduğundan dağılımın homojen olmadığı görülmüştür. Bu bakımdan parametrik varsayımları karşılamadığından dolayı non-parametrik bir test olan Kruskal Wallis H testi uygulanmış. Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre;

Tablo 4.25.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

TCS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	29	63,71			
A.Ö.L.	17	60,03	3	53,292	0,00
A.T.L.	11	30,50			
A.T.M.L.	30	20,82			

Tablo 4.25. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına dair kullandıkları toplam cümle sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 63.71, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 60.03, Anadolu Teknik Lisesi (ATL), 30.50, ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 20.82'dir. Sıra ortalamaları incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısının genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis varyans analizi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan lise 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi İle Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p=0.66>0.05$ olduğundan anlamlı

bir fark olmadığı görülmüştür. Anadolu Teknik Lise ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda da $p=0.16>0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde aynı türdeki okullar arasında TCS bakımından 9.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Fakat farklı tür okulların yani genel lise kapsamındaki okullar ile meslek lisesi kapsamındaki okulların birbirleri ile yapılmış olan ikili karşılaştırmalarında çıkan sonuçlar şöyledir;

Tablo 4.26.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	29	25,00	725,00	29,000	-3,971	0.00
ATL	11	8,64	95,00			

Tablo 4.26. incelendiğinde, ATL 9. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 8.64, AL 9. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 25.00 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan AL ile ATL 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.27.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	29	44,55	1292,00	13,000	-6,425	0.00
ATML	30	15,93	478,00			

Tablo 4.27. incelendiğinde, ATML 9. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 15.93, AL 9. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 44.55 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan AL ile ATML 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı

bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.28.

AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	17	18,35	312,00	28,000	-3,092	,002
ATL	11	8,55	94,00			

Tablo 4.28. incelendiğinde, AÖL 9. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 18.35, ATL 9. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 8.55 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p=0.00<0.05$ olduğundan AÖL ile ATL 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.29.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	17	37,29	634,00	29,000	-5,046	000
ATML	30	16,47	494,00			

Tablo 4.29. incelendiğinde, AÖL 9. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 37.29, ATML 9. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 16.47 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p=0.00<0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerinin okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için uygulanan test sonunda $p0.31 > 0.5$ olduğundan atasözü kullanımı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.30.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

ATASÖZÜ	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	29	42,50			
A.Ö.L.	17	42,50	3	3,586	0,31
A.T.L.	11	46,45			
A.T.M.L.	30	45,40			

Tablo 4.30. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 42.50, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 42.50, Anadolu Teknik Lisesi (ATL),46.45, ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 45.40'dir. Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, $p0.31 > 0.05$ olduğundan 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimlerin okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimlere ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için uygulanan test sonunda ($p=0.024<0.05$) deyim kullanımı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Tablo 4.31.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

DEYİM	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	29	42,98			
A.Ö.L.	17	55,32	3	9,423	0,024
A.T.L.	11	29,05			
A.T.M.L.	30	44,05			

Tablo 4.31. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 42.98, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 55.32, Anadolu Teknik Lisesi (ATL), 29,05 ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 44.05’dir. Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, $p=0.024<0.05$ olduğundan lise 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımları ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; AL ile AÖL öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p0.065 > 0.05$, AL ile ATML arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda da $p0.82 > 0.05$, AÖL ile ATML arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda da $p0.093 > 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde AL, AÖL ve ATML 9.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Yalnız AL, AÖL, ATML'nin ATL ile yapılan karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Buna göre;

Tablo 4.32.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
AL	29	22,47	651,50	102,500	-2,089	0,037
ATL	11	15,32	168,50			

Tablo 4.32. incelendiğinde, ATL 9. sınıf öğrencilerinin deyim kullanımlarına ilişkin sıra ortalamasının 15.32, AL 9. sınıf öğrencilerinin deyim kullanımlarına ilişkin sıra ortalamasının 22.47 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.03 < 0.05$ olduğundan AL ile ATL 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dilinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.33.

AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	17	17,41	296,00	44,000	-2,652	,008
ATL	11	10,00	110,00			

Tablo 4.33. incelendiğinde, ATL 9. sınıf öğrencilerinin deyim kullanımlarına ilişkin sıra ortalamasının 10.00, AL 9. sınıf öğrencilerinin deyim kullanımlarına ilişkin

sıra ortalamasının 17.41 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.008 < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATL 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dilinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.34.

ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
ATL	11	15,73	173,00	107,000	-2,047	,041
ATML	30	22,93	688,00			

Tablo 4.34. incelendiğinde, ATL 9. sınıf öğrencilerinin deyim kullanımlarına ilişkin sıra ortalamasının 15.73, ATML 9. sınıf öğrencilerinin deyim kullanımlarına ilişkin sıra ortalamasının 22.93 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.04 < 0.05$ olduğundan ATL ile ATML 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. ATML öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dilinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısının okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde bilinmeyen kavram ve sözcüklere ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde bilinmeyen kavram ve sözcüklere ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için uygulanan test

sonunda $p0.00<0.5$ olduğundan bilinmeyen kavram ve sözcük ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Tablo 4.35.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram Ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

Bil. Kav. Söz.	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
A.L.	29	57,02			
A.Ö.L.	17	22,06	3	31,075	,000
A.T.L.	11	26,50			
A.T.M.L.	30	50,27			

Tablo 4.35. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcüklerin okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 57.02, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 22.06, Anadolu Teknik Lisesi (ATL), 26,50 ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 50.27'dir. Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre $p0.00<0.05$ olduğundan 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir. Yapılan karşılaştırmalara göre;

Tablo 4.36.

ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgileri

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
ATL	11	13,14	144,50	78,500	-2,729	,006
ATML	30	23,88	716,50			

Tablo 4.36 incelendiğinde, ATL 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin sıra ortalamasının 13.14, ATML 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin sıra ortalamasının 23.88 olduğu görülmektedir. Mann

Whitney U testi sonuçlarına göre $p0.006<0.05$ olduğundan ATL ile ATML 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcükler ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Tablo 4.37.

AL ile AÖL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram Ve Sözcükler İle Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgileri

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	11	30,62	888,00	40,000	-4,944	,000
AÖL	30	11,35	193,00			

Tablo 4.37. incelendiğinde, AL 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin sıra ortalamasının 30.62, AÖL 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin sıra ortalamasının 11.35 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan AL ile AÖL 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcükler ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Tablo 4.38.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram Ve Sözcükler İle Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgileri

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	11	24,57	712,50	41,500	--3,684	,000
ATL	30	9,77	107,50			

Tablo 4.38. incelendiğinde, AL 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin sıra ortalamasının 24.57, ATL 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin sıra ortalamasının 9.77 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan AL ile ATL 9. sınıf öğrencilerinin bilmedikleri kavram ve sözcükler ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarının okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır.

Tablo 4.39

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

Bil. Kav. Söz.	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	29	46,41			
A.Ö.L.	17	35,44	3	2.925	,403
A.T.L.	11	44,55			
A.T.M.L.	30	46,32			

Tablo 4.39. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığının tespiti için uygulanan Kruskal Wallis H Analiz testi sonucunda $p=0.40>0.5$ olduğundan okul türü ile anlatım bozukluğu arasında anlamlı bir farka rastlanılmamıştır.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının okul türü ile olan ilişkisine ait bulgular için “Hititler” konusu üzerinde uygulanmış olan nicel veri analizlerinden yararlanılmıştır. Öyle ki yine aynı düzey öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının okul türü ile olan ilişkisine ait bulgular için “Haçlı Seferleri ve I. Haçlı Seferi” konusu örneklem alınmıştır. Bu konu üzerinde öğrencilerin tarihsel dil kullanımına dair veriler de “Hititler” konusunda tercih edilen nicel veri analiz yöntemleri kullanılarak yorumlanmıştır. Bu analizlerin sonucunda ulaşılmış olan anlamlılık (p) değerlerinin “Hititler” konusunda ortaya çıkmış olan ve bu bölümde tablolarla paylaşılan anlamlılık (p) değerleri ile paralel doğrultuda olduğu görülmüştür. Bu nedenle “Haçlılar” konusu

üzerinde gerçekleştirilmiş olan nicel veri analizlerine ait sonuçların ve tabloların ayrı ayrı verilmesine gerek duyulmamıştır.

4.4.1.2. 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile okul türü arasında bir ilişki var mıdır?

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için 10 sınıf tarih dersleri içerisinde işlenmekte olan ve bu çalışmanın yeni ve yakınçağ tarihçilerinin dil kullanımı bölümünde de örneklem olarak seçilmiş olan “Fransız İhtilali” konusu örneklem olarak alınmıştır. 10 sınıf öğrencilerinden bu konunun işlenmiş olduğu ders saatinin arkasından konu ile ilgili öğrendikleri bilgileri yazılı olarak paylaşımları istenilmiştir. Öğrencilerin konu hakkındaki yazılı paylaşımlarının ardından öğrencilerin yazmış oldukları veriler her bir öğrenci için analiz edilmiştir.

Bu analizde öğrencilerin, Kullandığı Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandığı Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Cümlede Kullanılan Zamanlar, Deyimler, Atasözleri, Bilmediği Kavram ve Sözcükler, ve yapmış oldukları Anlatım Bozuklukları tespit edilmiştir. Veriler SPSS 16.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Analizlerde ise Kruskal Wallis H, Mann Whitney U, T-testi ve One-Way Anova testleri kullanılmıştır.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarını tespit etmeye yönelik kullandıkları toplam kelime sayısına (KTKS) göre analizlerinde uygun istatistiksel yöntemleri belirlemek amacıyla normal dağılıma uygunluk analizi yapılmıştır. Kolmogorov Smirnov Z testi sonucunda elde edilen veriler Tablo 47’de gösterilmiştir. Bundan sonraki normallik dağılımı testi sonuçları tablosuz olarak sadece anlamlılık değeri (p) verilerek gösterilecektir.

Tablo 4.40.

Normal Dağılıma Uygunluk Analizi Sonuçları

Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımları	N	$\bar{X}$	s.s	K.S.Z.	p
Tarih 10. sınıf “Fransız İhtilali”					
KTKS – FRANSIZ İHTİLALİ	98	81,29	59,218	1.127	0.15

Araştırma grubundaki 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.15 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin düzeyleri normal dağılıma uygun olduğundan parametrik varsayımlarını yerine getirmektedir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizinden (one-way anova) yararlanılmıştır. Buna göre, 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Buna göre yapılan homojenlik testi sonucunda $p=0.00<0.05$ olduğundan dağılımın homojen olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde non-parametrik testlerden yararlanılmıştır. Homojen olmayan dağılımların analizinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullanmış oldukları toplam kelime sayısının lise türüne göre değişip değişmediğini belirlemek için Kruskal-Wallis H varyans analizi testi kullanılmıştır.

Tablo 4.41.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KTKS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	18	70,06			
A.Ö.L.	28	73,43	3	61,415	0.00
A.T.L.	27	19,87			
A.T.M.L.	25	39,90			

Tablo 4.41. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 70.06, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 73.43, Anadolu Teknik Lisesi (ATL), 19.87 ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 39.90'dır. Sıra ortalamaları incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına dair kullandıkları toplam kelime sayısının genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis varyans analizi sonuçlarına göre, $p0.00 < 0.05$ olduğundan. 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi ile Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencileri yapılan ikili karşılaştırmalarda $p0.36 > 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.42.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	36,39	655,00	2,000	-5,585	0.00
ATL	27	14,07	380,00			

Tablo 4.42. incelendiğinde, ATL 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 14.07, AL 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 36.39 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan AL ile ATL 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre "Fransız İhtilali" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.43.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	31,39	565,00	56,000	-4,163	0,00
ATML	25	15,24	381,00			

Tablo 4.43 incelendiğinde, AL 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 31.39, ATML 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 15.24 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan AL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre "Fransız İhtilali" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.44.

ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
ATL	27	19,69	531,50	153,500	-3,371	,001
ATML	25	33,86	846,50			

Tablo 4.44. incelendiğinde, ATL 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 19.69, ATML 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 33.86 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan ATL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. ATML öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre "Fransız İhtilali" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.45.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	28	36,11	1011,00	95,000	-4,544	0,00
ATML	25	16,80	420,00			

Tablo 4.45. incelendiğinde, AÖL 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 36.11, ATML 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 16.80 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00<0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre "Fransız İhtilali" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayılarının (KFKS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 10. sınıf öğrencilerinin "Fransız İhtilali" konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.10 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 10. sınıf öğrencilerinin "Fransız İhtilali" konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde

Kullandıkları Farklı Kelime Sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizinden (one-way anova) yararlanılmıştır. Buna göre, 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örneğinde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısına ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Test sonunda $p0.00<0.5$ olduğundan dağılımın homojen olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde non-parametrik testlerden yararlanılmıştır. Homojen olmayan dağılımların analizinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullanmış oldukları farklı kelime sayısının lise türüne göre değişip değişmediğini belirlemek için Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır.

Tablo 4.46.

10. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KFKS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	18	71,31			
A.Ö.L.	28	73,71	3	64,141	0,00
A.T.L.	27	19,65			
A.T.M.L.	25	38,92			

Tablo 4.46. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 71.31, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 73.71, Anadolu Teknik Lisesi (ATL),19.65, ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 38.92’dir. Sıra ortalamaları incelendiğinde lise 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına dair kullandıkları toplam kelime sayısının genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis varyans analizi sonuçlarına göre $p0.00<0.05$ olduğundan. 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması

gerekmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre AL ile AÖL arasında KFKS ile okul türü arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Tablo 4.47.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	36,39	655,00	2,000	-5,587	0.00
ATL	27	14,07	380,00			

Tablo 4.47. incelendiğinde, ATL 10. sınıf öğrencilerinin KFKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 14.07, AL 10. sınıf öğrencilerinin KFKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 36.39 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00 < 0.05$ olduğundan AL ile ATL 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KFKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre "Fransız İhtilali" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla farklı kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla farklı kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.48.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	32,28	581,00	40,000	-4,555	0,00
ATML	25	14,60	365,00			

Tablo 4.48. incelendiğinde, AL 10. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 32.28, ATML 10. sınıf öğrencilerinin KFKS'larına ilişkin sıra ortalamasının 14.60 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00 < 0.05$ olduğundan AL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KFKS'larında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre "Fransız İhtilali" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla

farklı kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla farklı kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.49.

ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
ATL	27	19,35	522,50			
ATML	25	34,22	855,50	144,500	-3,538	0,00

Tablo 4.49. incelendiğinde, ATL 10. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 19.35, ATML 10. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 34.22 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p_{0.00} < 0.05$ olduğundan ATL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KFKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. ATML öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre "Fransız İhtilali" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla farklı kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla farklı kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.50.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	28	36,73	1028,50			
ATML	25	16,10	402,50	77,500	-4,856	0.00

Tablo 4.50. incelendiğinde, AÖL 10. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 36.73, ATML 10. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 16.10 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p_{0.00} < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KFKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre "Fransız İhtilali" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla

farklı kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla farklı kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayılarının (KKS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.08 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullanılan kavram sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizinden (one-way anova) yararlanılmıştır. Buna göre, 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullanılan kavram sayısına (KKS) ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Test sonunda $p > 0.05$ olduğundan dağılımın homojen olduğu görülmüştür. Buna göre;

Tablo 4.51.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	653,211	3	217,737	33,184	0,00
Gruplar İçi	616,789	94	6,562		
Toplam	1270,000	97			

Tablo 4.51. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısının okul türüne ilişkin olarak $F = 33.184$ $p < 0.05$ olduğu görülmüştür. p değeri 0.05’ten küçük olduğundan Kullanılan Kavram Sayısı Sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Farkın hangi okul türleri arasında olduğunun tespit edilmesi için ise Scheffe Testi uygulanmıştır.

Tablo 4.52.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

(KFKS)			
Okul Türleri	Anlamlı Fark Olan Okullar	Ortalamalar Arası Fark	P
AL	ATL	5,963*	0,00
	ATML	3,991*	0,00
AÖL	ATL	5,888*	0,00
	ATML	3,916*	0,00
ATL	AL	-5,963*	0,00
	AÖL	-5,888*	0,00
ATML	AL	-3,991*	0,00
	AÖL	-3,916*	0,00

Tablo 4.52. incelendiğinde, Scheffe Testine göre 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısının okul türlerine ilişkin karşılaştırmalarda Anadolu Lisesi (AL) ve Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) ile Anadolu Teknik Lise (ATL) ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p < 0.05$). AL ve AÖL 10. sınıf öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencilerine göre tarihsel dil içerisinde daha fazla sayıda kavram kullanmış oldukları tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayılarının (TCS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.11 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullanılan toplam cümle sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizinden (one-way anova) yararlanılmıştır.

Tablo 4.53.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

TCS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
A.L.	18	67,31	3	51,336	0,00
A.Ö.L.	28	71,55			
A.T.L.	27	21,93			
A.T.M.L.	25	41,76			

Tablo 4.53. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullanılan toplam cümle sayısına (TCS) ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Test sonunda $p < 0.5$ olduğundan dağılımın homojen olmadığı görülmüştür. Homojen olmayan dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 67.31, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 71.55, Anadolu Teknik Lisesi (ATL), 21.93, ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 41,76’dir. Sıra ortalamaları incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısının genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis varyans analizi sonuçlarına göre, $p = 0.00 < 0.05$ olduğundan 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi İle Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Fakat farklı tür okulların yani genel lise kapsamındaki okullar ile meslek Lisesi kapsamındaki okulların birbirleri ile yapılmış olan ikili karşılaştırmalarında çıkan sonuçlar ise şöyledir;

Tablo 4.54.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	35,92	646,50	10,500	-5,411	0,00
ATL	27	14,39	388,50			

Tablo 4.54. incelendiğinde, ATL 10. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 14.39, AL 10. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 35.92 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATL 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.55.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	29,17	525,00	96,000	-3,183	0,001
ATML	25	16,84	421,00			

Tablo 4.55. incelendiğinde, ATML 10. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 16.84, AL 10. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 29.17 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.56.

AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	28	40,55	1135,50	26,500	-5,935	0,00
ATL	27	14,98	404,50			

Tablo 4.56. incelendiğinde, AÖL 10. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 40.55, ATL 10. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 14.98 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATL 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümleye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.57.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	28	35,04	981,00	125,000	-4,015	0,00
ATML	25	18,00	450,00			

Tablo 4.57 incelendiğinde, AÖL 10. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 35.29, ATML 10. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 18.00 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.00 < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 9. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerinin okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için uygulanan test sonunda $p = 0.00 < 0.5$ olduğundan

atasözlü kullanımı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Tablo 4.58.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

ATASÖZÜ	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	18	41,56			
A.Ö.L.	28	45,96	3	49,128	0,00
A.T.L.	27	76,52			
A.T.M.L.	25	30,00			

Tablo 4.58 incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 41.56, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 45.96, Anadolu Teknik Lisesi (ATL),76.52,ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 30.00'dur. Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir. Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi İle Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Fakat farklı tür okulların yani genel lise kapsamındaki okullar ile meslek Lisesi kapsamındaki okulların birbirleri ile yapılmış olan ikili karşılaştırmalarında çıkan sonuçlar şöyledir;

Tablo 4.59.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	12,97	233,50			
ATL	27	29,69	801,50	62,500	-4,349	000

Tablo 4.59 incelendiğinde, ATL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 29.69, AL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 12.97 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.00 < 0.05$ olduğundan AL ile ATL 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. ATL öğrencilerinin AL öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla atasözü kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.60.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	25,47	458,50	162,500	-2,767	0,006
ATML	25	19,50	487,50			

Tablo 4.60. incelendiğinde, AL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 25.47, ATML 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 19.50 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p0.006 < 0.05$ olduğundan AL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla atasözü kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.61.

ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
ATL	27	37,61	1015,50	37,500	-6,015	0,00
ATML	25	14,50	362,50			

Tablo 4.61 incelendiğinde, ATL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 37.61, ATML 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 14.50 olduğu görülmektedir. Mann

Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan ATL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. ATL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla atasözü kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.62.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	28	31.46	881.00	225.000	-3.269	0.001
ATML	25	22.00	550.0			

Tablo 4.62 incelendiğinde, AÖL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 31.46, ATML 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 22.00 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla atasözü kullandıkları tespit edilmiştir.

10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimlerin okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimlere ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için uygulanan test sonunda $P = 0.00 < 0.5$ olduğundan deyim kullanımı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Tablo 4.63.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

DEYİM	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	18	53,89			
A.Ö.L.	28	66,45	3	25,454	0.00
A.T.L.	27	37,83			
A.T.M.L.	25	39,96			

Tablo 4.63. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 53.89, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 66.45, Anadolu Teknik Lisesi (ATL) 37,83 ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 39.96'dır. Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan lise 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımları ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi ile Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p = 0.080 > 0.05$, Anadolu Lisesi ile Anadolu Ticaret Meslek Lisesi arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda da $p = 0.060 > 0.05$ olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde aynı türdeki okullar arasında tarihsel dilde deyim kullanımı bakımından 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarında anlamlı bir farka rastlanılmamıştır. Fakat farklı tür okulların yani genel lise kapsamındaki okullar ile meslek lisesi kapsamındaki okulların birbirleri ile yapılmış olan ikili karşılaştırmalarında çıkan sonuçlar şöyledir;

Tablo 4.64.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	27,67	498,00	159,000	-2,599	0,009
ATL	27	19,89	537,00			

Tablo 4.64 incelendiğinde, AL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları atasözlerine ilişkin sıra ortalamasının 27.67, ATL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 19.89 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATL 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisindeki deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.65.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	18	25,78	464,00	157,000	-2,138	,032
ATML	25	19,28	482,00			

Tablo 4.65 incelendiğinde, AL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 25.78, ATML 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 19.28 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.66.

AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	28	35,66	998,50	163,500	-4,161	0,00
ATL	27	20,06	541,50			

Tablo 4.66 incelendiğinde, AÖL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 35.66, ATL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 20.06 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATL 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.67.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	28	33,68	943,00	163,000	-3,761	0,00
ATML	25	19,52	488,00			

Tablo 4.67 incelendiğinde, AÖL 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 33.68, ATML 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 19.52 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 10. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısının okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki lise 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde bilinmeyen kavram ve sözcüklere ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.19 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde bilinmeyen kavram ve sözcüklere ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde tek yönlü varyans analizi (one way anowa) testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısına ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Test sonunda $p=0.53>0.5$ olduğundan dağılımın homojen olduğu görülmüştür. Bundan dolayı homojen dağılımlar için kullanılan One Way Anowa testi sonuçlarına göre;

Tablo 4.68.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

Bilinmeyen Kav. ve Söz.	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	218,113	3	72,704		
Gruplar İçi	277,560	94	2,953	24,622	,000
Toplam	495,673	97			

Tablo 4.68 incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri sözcük ve kavramalara ilişkin olarak $F= 24.622$ $p0.00<0.05$ olduğu görülmüştür. “p” değeri 0.05’ten küçük olduğundan bilmedikleri kavram ve sözcükler ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Farkın hangi okul türleri arasında olduğunun tespit edilmesi için ise Scheffe Testi uygulanmıştır.

Tablo 4.69.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

(Bil. Kav. Sözl.)			
Okul Türleri	Anlamli Fark Olan Okullar	Ortalamalar Arası Fark	p
AL	ATL	-2,352*	,000
	ATML	-3,464*	,000
AÖL	ATL	-2,336*	,000
	ATML	-3,449*	,000
ATL	AL	2,352*	,000
	AÖL	2,336*	,000
ATML	AL	3,464*	,000
	AÖL	3,449*	,000

Tablo 4.69 incelendiğinde, Scheffe Testine göre 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin karşılaştırmalarda Anadolu Lisesi (AL) ve Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) ile Anadolu Teknik Lise (ATL) ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p < 0.05$). AL ve AÖL 10. sınıf öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencilerine göre tarihsel dil içerisinde daha fazla sayıda bilmedikleri kavram ve sözcüklerin olduğu görülmüştür.

10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yaptıkları anlatım bozukluklarının okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde bilinmeyen kavram ve sözcüklere ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır.

Tablo 4.70.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

Bil. Kav. Söz.	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	18	58,39			
A.Ö.L.	28	40,04	3	5,926	0.11
A.T.L.	27	53,15			
A.T.M.L.	25	49,76			

Tablo 4.70 incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığının tespiti için uygulanan Kruskal Wallis H Analiz testi sonucunda $p > 0.5$ olduğundan okul türü ile anlatım bozukluğu arasında anlamlı bir farka rastlanılmamıştır.

4.4.1.3. 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile okul türü arasında bir ilişki var mıdır?

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için 11. sınıf tarih dersleri içerisinde işlenmekte olan “Cumhuriyetin İlanı” konusu örneklem olarak alınmıştır. 11. sınıf öğrencilerinden bu konunun işlenmiş olduğu ders saatinin arkasından konu ile ilgili öğrendikleri bilgileri yazılı olarak paylaşmaları istenilmiştir. Öğrencilerin konu hakkındaki yazılı paylaşımlarının ardından öğrencilerin yazmış oldukları veriler her bir öğrenci için ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Bu analizde öğrencilerin, Kullandığı Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandığı Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Cümlede Kullanılan Zamanlar, Deyimler, Atasözleri, Bilmediği Kavram ve Sözcükler, ve yapmış oldukları Anlatım Bozuklukları tespit edilmiştir. Veriler SPSS 16.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Analizlerde ise Kruskal Wallis H, Mann Whitney U, T-testi ve One-Way Anova, Scheffe testleri kullanılmıştır.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullarımlarını tespit etmeye yönelik kullandıkları toplam kelime sayısına (KTKS) göre analizlerinde uygun istatistiksel yöntemleri belirlemek amacıyla normal dağılıma uygunluk analizi yapılmıştır. Kolmogorov Smirnov Z testi sonucunda elde edilen veriler Tablo 78’de gösterilmiştir. Bundan sonraki normallik dağılımı testi sonuçları tablosuz olarak sadece anlamlılık değeri (p) verilerek gösterilecektir.

Tablo 4.71.

Normal Dağılıma Uygunluk Analizi Sonuçları

Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullarımları Tarih 11. sınıf “Cumhuriyet’in İlanı”	N	$\bar{X}$	s.s	K.S.Z.	p
KTKS – CUMHURİYET’İN İLANI	92	58,63	43,842	1,637	0.009

Araştırma grubundaki 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin Kolmogorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değeri (p) 0.009 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir.

11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısına ilişkin düzeyleri normal dağılıma uygun olmadığından parametrik varsayımlarını yerine getirememektedir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde non-parametrik dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Buna göre,

Tablo 4.72.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KTKS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	32	60,33			
A.Ö.L.	19	59,45	3	29,450	0.00
A.T.L.	20	27,92			
A.T.M.L.	21	31,40			

Tablo 4.72 incelendiğinde lise 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 60.33, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 59.45, Anadolu Teknik Lisesi (ATL) 27.92, ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 31.40'tır. Sıra ortalamaları incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına dair kullandıkları toplam kelime sayısının genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklı olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis varyans analizi sonuçlarına göre $p < 0.05$ olduğundan 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi ile Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencileri yapılan ikili karşılaştırmalarda $p = 0.74 > 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.73.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	32	33,17	1061,50	106,500	-4,017	0,00
ATL	20	15,82	316,50			

Tablo 4.73. incelendiğinde, ATL 11. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 15.82, AL 11. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 33.17 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATL 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre "Cumhuriyetin İlanı" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.74.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	32	33,62	1076,00	124,000	-3,856	0.00
ATML	21	16,90	355,00			

Tablo 4.74 incelendiğinde, AL 11. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 33.62, ATML 11. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 16.90 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre "Cumhuriyet'in İlanı" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.75.

ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
ATL	20	19,72	394,50			
ATML	21	22,21	466,50	184,500	-,666	0,50

Tablo 4.75 incelendiğinde ATL 11. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 19.72, ATML 11. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 22.21 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p > 0.05$ olduğundan ATL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'lerinde anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.76.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KTKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	19	27,37	520,00			
ATML	21	14,29	300,00	69,000	-3,535	0,00

Tablo 4.76 incelendiğinde, AÖL 11. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 27.37, ATML 11. sınıf öğrencilerinin KTKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 14.29 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KTKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dilinde daha fazla kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayılarının (KFKS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.037 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde non-parametrik dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır.

Tablo 4.77.

11. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KFKS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	32	60,52	3	33,419	0.00
A.Ö.L.	19	61,58			
A.T.L.	20	29,48			
A.T.M.L.	21	27,71			

Tablo 4.77 incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 60.52, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 61.58, Anadolu Teknik Lisesi (ATL),29.48, ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 27.71’dir. Sıra ortalamaları incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına dair kullandıkları farklı kelime sayısının okul türü ile ilişkisinde genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis varyans analizi sonuçlarına göre $p < 0.05$ olduğundan. 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre yapılan ikili

karşılaştırmalarda AL ile AÖL arasında $p=0.96>0.05$, ATL ile ATML arasında $p=0.81>0.05$ olduğu görülmüştür. Buna göre KFKS bakımından bu okul türleri arasında farklılığa rastlanmamıştır. Genel ve meslek lisesi türündeki okulların ikili karşılaştırılma sonuçları ise şöyledir:

Tablo 4.78.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	32	33,19	1062,00	106,000	-4,027	0,00
ATL	20	15,80	316,00			

Tablo 4.78 incelendiğinde, AL 11. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 33.19, ATL 11. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 15.80 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre $p<0.05$ olduğundan AL ile ATL 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KFKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre "Cumhuriyet'in İlanı" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla farklı kelimeye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla farklı kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.79.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	32	34,41	1101,00	99,000	-4,312	0.00
ATML	21	15,71	330,00			

Tablo 4.79 incelendiğinde, AL 11. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 34.41, ATML 11. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 15.71 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p<0.05$ olduğundan AL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KFKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML

öğrencilerine göre “Cumhuriyet’in İlanı” konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla farklı kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla farklı kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.80.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayıları (KFKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	19	28,32	538,00			
ATML	21	13,43	282,00	51,000	-4.023	0.00

Tablo 4.80 incelendiğinde, AÖL 11. sınıf öğrencilerinin KFKS’lerine ilişkin sıra ortalamasının 28.32, ATML 11. sınıf öğrencilerinin KFKS’lerine ilişkin sıra ortalamasının 13.43 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KFKS’lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre “Cumhuriyet’in İlanı” konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla farklı kelimeye yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla farklı kelime kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayılarının (KKS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.013 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullanılan kavram sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde non-parametrik dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır.

Tablo 4.81.

11. Sınıf Öğrencilerin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayıları (KKS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

KKS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	32	45,53	3	17,285	,001
A.Ö.L.	19	64,13			
A.T.L.	20	48,85			
A.T.M.L.	21	29,79			

Tablo 4.81 incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 45.53, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 64.13, Anadolu Teknik Lisesi (ATL) 48.85, Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 29.79'dur. Sıra ortalamaları incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısının genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklı olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis varyans analizi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre yapılan ikili karşılaştırmalara göre; Anadolu Lisesi (AL) ile Anadolu Teknik Lise (ATL) öğrencilerinin KKS'ye göre yapılan ikili karşılaştırmalarda $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.82.

AL ile AÖL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayıları (KKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	32	22,12	708,00	180,000	-2,453	.014
AÖL	19	32,53	618,00			

Tablo 4.82 incelendiğinde, AL 11. sınıf öğrencilerinin KKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 22.12, AÖL 11. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 32.53 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile AL 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin AL öğrencilerine göre “Cumhuriyet’in İlanı” konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kavrama yer verdikleri ve AL öğrencilerinden daha fazla kavram kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.83.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayıları (KKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	32	30,61	979,50	220,500	-2,145	.032
ATML	21	21,50	451,50			

Tablo 4.83 incelendiğinde, AL 11. sınıf öğrencilerinin KKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 30.61, ATML 11. sınıf öğrencilerinin KKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 21.50 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre “Cumhuriyet’in İlanı” konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kavrama yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla kavram kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.84.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayıları (KKS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	19	27,87	529,50	59,500	-3,852	0.00
ATML	21	13,83	290,50			

Tablo 4.84 incelendiğinde, AÖL 11. sınıf öğrencilerinin KKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 27.87, ATML 11. sınıf öğrencilerinin KFKS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 13.83 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile AL 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre KKS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre "Cumhuriyet'in İlanı" konusuna dair tarihsel yazı dillerinde daha fazla kavrama yer verdikleri ve ATML öğrencilerinden daha fazla kavram kullanarak konuyu yazılı olarak anlattıkları tespit edilmiştir.

11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayılarının (TCS) okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 11. sınıf öğrencilerinin "Cumhuriyet'in İlanı" konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, (p) anlamlılık değerleri 0.006 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 11. sınıf öğrencilerinin "Cumhuriyet'in İlanı" konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde non-parametrik dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır.

Tablo 4.85.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

TCS	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	32	56,59	3	17,417	0.001
A.Ö.L.	19	56,50			
A.T.L.	20	29,65			
A.T.M.L.	21	38,12			

Tablo 4.85 incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 56.59, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 56.50, Anadolu Teknik

Lisesi (ATL),29.65, ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 38,12'dir. Sıra ortalamaları incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı bakımından genel liseler (AL ve AÖL) ile meslek liseleri (ATL ve ATML) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis varyans analizi sonuçlarına göre $p<0.05$ olduğundan lise 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi İle Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p=0.80>0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Yine Anadolu Teknik Lise ile Anadolu Ticaret Meslek Lisesi öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p=0.17>0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Fakat farklı tür okulların yani genel lise kapsamındaki okullar ile meslek Lisesi kapsamındaki okulların birbirleri ile yapılmış olan ikili karşılaştırmalarında çıkan sonuçlar şöyledir;

Tablo 4.86.

AL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	32	31,81	1018,00	150,000	-3,215	0.001
ATL	20	18,00	360,00			

Tablo 4.86 incelendiğinde, AL 11. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 31.81, ATL 11. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 18.00 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p<0.05$ olduğundan AL ile ATL 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATL öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.87.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AL	32	31,39	1004,50	195,500	-2,565	0.01
ATML	21	20,31	426,50			

Tablo 4.87 incelendiğinde, ATML 11. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 20.31, AL 11. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 31.39 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.88.

AÖL ile ATL Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	19	26,05	495,00	75,000	-3,260	0,001
ATL	20	14,25	285,00			

Tablo 4.88 incelendiğinde, AÖL 11. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 26.05, ATL 11. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 14.25 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATL 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATL öğrencilerine tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümleye yer verdikleri ve ATL öğrencilerinden daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.89.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayıları (TCS) ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
AÖL	19	25,11	477,00	112,000	-2,386	0,017
ATML	21	16,33	343,00			

Tablo 4.89 incelendiğinde, AÖL 11. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının 25.11, ATML 11. sınıf öğrencilerinin TCS'lerine ilişkin sıra ortalamasının ise 16.33 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre TCS'lerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla cümle kurdukları tespit edilmiştir.

11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerinin okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözlerine ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için uygulanan Kruskal Wallis H testi sonunda $p = 0.75 > 0.5$ olduğundan atasözlü kullanımı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.90.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

ATASÖZÜ	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	32	47,20	3	1,190	0,75
A.Ö.L.	19	46,74			
A.T.L.	20	48,18			
A.T.M.L.	21	43,62			

Tablo 4.90 incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri sayısının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 47.20, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 46.74, Anadolu Teknik Lisesi (ATL) 48.18 ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 43.62'dir. Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre $p > 0.05$ olduğundan 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimlerin okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular

Araştırma grubundaki 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimlere ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için uygulanan test sonunda $p_{0.038} < 0.5$ olduğundan deyim kullanımı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi (AL) İle Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p=0.42>0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Yine Anadolu Lisesi (AL) ile Anadolu Teknik Lise (ATL) öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p=0.74>0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmemiştir. Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) ile Anadolu Teknik Lise (ATL) öğrencilerinin arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda $p=0.33>0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Fakat anlamlı farklılık görülen okullara ait ikili karşılaştırmalar ise aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.91.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Deyim Kullanımları İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

DEYİM	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	32	48,97			
A.Ö.L.	19	53,82			
A.T.L.	20	47,00	3	8,447	0.038
A.T.M.L.	21	35,64			

Tablo 4.91 incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarının okul türüne ilişkin sıra ortalaması şöyledir: Anadolu Lisesi (AL) 48.97, Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) 53.82, Anadolu Teknik Lisesi (ATL) 47.00 ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) 35.64'tür. Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, $p<0.05$ olduğundan, lise 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımları ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gruplar arasında gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir.

Gruplar arası farkların tespit edilebilmesi için yapılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırma sonuçlarına göre;

Tablo 4.92.

AL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
AL	32	30,11	963,50	236,500	-2,496	0,013
ATML	21	22,26	467,50			

Tablo 4.92 incelendiğinde, AL 11. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 30.11, ATML 11. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 22.26 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p < 0.05$ olduğundan AL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisindeki deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.93.

AÖL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
AÖL	19	24,47	465,00	124,000	-2,810	0,005
ATML	21	16,90	355,00			

Tablo 4.93 incelendiğinde AÖL 11. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 24.47, ATML 11. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 16.90 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, $p_{0.005} < 0.05$ olduğundan AÖL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). AÖL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.94.

ATL ile ATML Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler ile Okul Türleri Arasındaki İkili Farklılıkları Gösteren Bilgiler

OKUL	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
ATL	20	23,65	473,00	157,000	-2,120	0.034
ATML	21	18,48	388,00			

Tablo 4.94 incelendiğinde ATL 11. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 23.65, ATML 11. sınıf öğrencilerinin kullandıkları deyimlere ilişkin sıra ortalamasının 18.48 olduğu görülmektedir. Mann Whitney U testi sonuçlarına göre $p < 0.05$ olduğundan ATL ile ATML 11. sınıf öğrencilerinin okul türüne göre tarihsel dil içerisinde deyim kullanımlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. ATL öğrencilerinin ATML öğrencilerine göre tarihsel yazı dillerinde daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısının okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde bilinmeyen kavram ve sözcüklere ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.17 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden büyüktür. Bu bakımdan 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” örneklem konusunda tarihsel dil içerisinde bilinmeyen kavram ve sözcüklere ilişkin olarak normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde tek yönlü varyans analizi (one way anova) testinden yararlanılmıştır. Buna göre, 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” örneklem konusunda tarihsel dil içerisinde kullanılan bilinmeyen kavram ve sözcükler ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için öncelikle dağılımın homojen olup olmadığı test edilmiştir. Test sonunda $p = 0.31 > 0.05$ olduğundan dağılımın homojen olduğu görülmüştür. Bundan dolayı homojen dağılımlar için kullanılan One Way Anova testi sonuçlarına göre;

Tablo 4.95.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

Bilinmeyen Kav. ve Söz.	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	69,454	3	23,151		
Gruplar İçi	335,448	88	3,812	6,073	0,001
Toplam	404,902	91			

Tablo 4.95 incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri sözcük ve kavramalara ilişkin olarak $F= 6.073$ $p0.001<0.05$ olduğu görülmüştür. $p<0.05$ olduğundan öğrencilerin bilmedikleri kavram ve sözcükler ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Farkın hangi okul türleri arasında olduğunun tespit edilmesi için ise Scheffe Testi uygulanmıştır.

Tablo 4.96.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

(Bil. Kav.Sz.)			
Okul Türleri	Anlamlı Fark Olan Okullar	Ortalamalar Arası Fark	P
AL	AÖL	1,944*	0,011
	AL	-1,944*	0,011
AÖL	ATL	-2,432*	0,003
	ATML	-2,013*	0,018
ATL	AÖL	2,432*	0,003
ATML	AÖL	2,013*	0,018

Tablo 4.96 incelendiğinde, Scheffe Testine göre 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin karşılaştırmalarda Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL) ile Anadolu Lisesi (AL), Anadolu Teknik Lise (ATL) ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML) arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p<0.05$). AÖL 11. sınıf öğrencilerinin AL, ATL ve ATML öğrencilerine göre tarihsel dil içerisinde daha az sayıda bilmedikleri kavram ve sözcüklerin olduğu görülmüştür.

11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yaptıkları anlatım bozukluklarının okul türü ile olan ilişkisine dair bulgular:

Araştırma grubundaki 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örnekleminde tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin Kolgomorov-Smirnov Z testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri (p) 0.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.05 anlamlılık seviyesinden küçüktür. Bu bakımdan 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin olarak normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla toplanan verilerin analiz edilmesinde Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır.

Tablo 4.97.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Okul Türü Arasındaki İlişkilerini Gösteren Analiz Bilgileri

Anlt. Bz.	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
A.L.	32	52,67			
A.Ö.L.	19	35,97	3	6,640	0,084
A.T.L.	20	51,52			
A.T.M.L.	21	41,83			

Tablo 4.97 incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin düzeyleri ile okul türü arasında bir ilişki olup olmadığı tespit için uygulanan Kruskal Wallis H Analiz testi sonucunda $p > 0.5$ olduğundan okul türü ile anlatım bozukluğu arasında anlamlı bir farka rastlanılmamıştır.

4.4.2. Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Çalışmanın bu bölümü gözlem ve görüşme çalışmasının yapıldığı okullarda çalışmaya dâhil edilmiş olan öğrencilerin beyanı esas alınarak ailelerinin aylık net geliri hakkında verdikleri beyana göre öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarıyla ailelerinin aylık geliri arasında bir ilişki olup olmadığı hakkında verilerin analizine ait sonuçları içermektedir.

Öğrencilere gözlem çalışmasının sonunda verilen görüşme formlarında ailelerinin aylık net geliri sorulmuş ve öğrencilere;

- I) 0-600 TL
- II) 600-1200 TL
- III) 1200-1800 TL
- IV) 1800-2400 TL
- V) 2400-3000 TL
- VI) 3000 TL ve Üzeri, Şeklinde seçenekler sunulmuştur.

Öğrencilerden bu seçeneklerden kendi ailelerinin gelirine uygun olanını işaretlemeleri istenilmiştir. Aylık gelir miktarı sadece baba, sadece anne veya her ikisinin kazancı olarak ayrılmamış aile bütçesine aylık net olarak giren toplam gelir sorulmuştur. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevapların analizinde SPSS 16.0 programından yararlanılmıştır. Alınan cevaplar ise bu program yardımı ile yorumlanmıştır. Ailenin aylık gelir değişkenine göre öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına dair veriler ayrı ayrı incelenmiştir.

4.4.2.1. 9.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının ailelerinin aylık gelir düzeyine göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde “Hititler” ve “Haçlı Seferleri- I. Haçlı Seferi” konusunda öğrencilerin göstermiş oldukları tarihsel dil kullanımlarına dair veriler esas alınmıştır. Bu verilerin analizinde de normal ve homojen olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H Testi ile normal ve homojen olan dağılımlar için tek yönlü varyans analizi (one way anova) testleri kullanılmıştır.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.98.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime (KTKS) Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KTKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	3085,106	5	617,021		
Gruplar İçi	65812,296	81	812,497	0,759	0,582
Toplam	68897,402	86			

Tablo 4.98 incelendiğinde lise 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısına ilişkin olarak ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (one-way anova testi) sonuçlarının $F= 0.759$ $p>0.05$ olduğu görülmüştür. $p>0.05$ olduğundan Kullanılan Toplam Kelime Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.99.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime (KFKS) Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KFKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	1712,577	5	342,515		
Gruplar İçi	23607,101	81	291,446	1,175	033
Toplam	25319,678	86			

Tablo 4.99 incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısına ilişkin olarak ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (one-way anova testi) sonuçlarının $F= 1.175$ $p>0.05$ olduğu görülmüştür. p değeri 0.05'ten büyük olduğundan Kullanılan Toplam Kelime Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.100.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	59,369	5	11,874	0,80	0,55
Gruplar İçi	1198,309	81	14,794		
Toplam	1257,678	86			

Tablo 4.100 incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısına ilişkin olarak ilişkisiz örneklem için tekyönlü varyans analizi (one-way anova testi) sonuçlarının $F= 0.80$ $p>0.05$ olduğu görülmüştür. p değeri 0.05'ten büyük olduğundan Kullanılan Kavram Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.101.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS) İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

TCS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	71,583	5	14,317	0,63	0,68
Gruplar İçi	1837,268	81	22,682		
Toplam	1908,851	86			

Tablo 4.101 incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısına ilişkin olarak ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (one-way anova testi) sonuçlarının $F= 0.63$ $p>0.05$ olduğu görülmüştür. p değeri 0.05'ten büyük olduğundan Kullanılan Toplam Cümle Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri, deyimler ile aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.102.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ve Deyimler İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Atsz. & Dym.		Atasözü	Atasözü	Deyim	Deyim
Aylık Gelir Düzeyi	N	Sıra Ort.	p	Sıra Ort.	p
0-600	17	45,06		38,24	
600-1200	24	46,12	0,60	44,31	0,45
1200-1800	24	42,50		51,15	
1800-2400	15	42,50		40,93	
2400-3000	6	42,50		41,25	
3000 VE ÜZERİ	1	42,50		25,50	

Tablo 4.102 incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü ve deyim sayısına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H varyans analizi sonuçlarına göre atasözü kullanımına ilişkin p değerinin 0.60 ($p0.60>0.05$); deyim kullanımına ilişkin p değerinin 0.45 ($p0.45>0.05$) olduğu görülmüştür. “ p ” değerlerinin 0.05'ten büyük olduğundan öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü ve deyimler ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.103.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Bil. Kav. Söz.	Sıra		sd	X²	p
Gelir Düzeyi	N	Ortalaması			
0-600	17	40,82	5	7,741	0,17
600-1200	24	49,40			
1200-1800	24	45,98			
1800-2400	15	38,80			
2400-3000	6	29,50			
3000 VE ÜZERİ	1	86,00			

9. Aşağıda verilen Tablo 4.103’de, 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile ailenin aylık geliri arasında bir ilişki olup olmadığına dair yapılan analizlerin sonuçları görülmektedir. Normal olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin “p” değerinin ($p=0.17>0.05$) olduğu görülmüştür. $p>0.05$ olduğundan 9.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısı ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.104.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Anlatım Boz. Gelir	Sıra		sd	X²	p
Düzeyi	N	Ortalaması			
0-600	17	45,24	5	3,985	0,55
600-1200	24	41,06			
1200-1800	24	47,81			
1800-2400	15	42,97			
2400-3000	6	34,33			
3000 VE ÜZERİ	1	75,50			

Tablo 4.104 incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; anlatım bozukluklarına ilişkin p değerinin ($p > 0.05$) olduğu görülmüştür. $p > 0.05$ olduğundan, öğrencilerin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

4.4.2.2. 10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlari ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının ailelerinin aylık gelir düzeyine göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde “Fransız İhtilali” konusunda öğrencilerin göstermiş oldukları tarihsel dil kullanımlarına dair veriler esas alınmıştır. Bu verilerin analizinde de normal ve homojen olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H Testi normal ve homojen olan dağılımlar için tek yönlü varyans analizi (one way anova) testleri kullanılmıştır.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.105.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KTKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	45255,461	5	9051,092	2,824	0,06
Gruplar İçi	294904,539	92	3205,484		
Toplam	340160,000	97			

Tablo 4.105 incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısına ilişkin olarak ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (one-way anova testi) sonuçlarının $F= 2.824$ $p=0.06>0.05$ olduğu görülmüştür. $p>0.05$ olduğundan Kullanılan Toplam Kelime Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.106.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KFKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	17629,109	5	3525,822	3,260	,009
Gruplar İçi	99498,778	92	1081,508		
Toplam	117127,888	97			

Tablo 4.106 incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısına ilişkin olarak ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (one-way anova testi) sonuçlarının $F=3.260$ $p<0.05$ olduğu görülmüştür. $p<0.05$ olduğundan Kullanılan Toplam Kelime Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu farklılığın hangi gelir düzeyleri arasında olduğunu tespit edebilmek için “Scheffe Testi” uygulanmıştır. Buna göre ;

Tablo 4.107.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı ile Gelir Arasındaki Farkın Hangi Gelir Düzeyleri Arasında Olduğunu Gösteren Analiz Bilgileri

(KFKS) Gelir Düzeyleri	Anlamlı Fark Olan Gelir Düzeyleri	Ortalamalar Arası Fark	p
0-600	3000 ve Üzeri	20,508	,035
600-1200	3000 ve Üzeri	19,978	,046
3000 VE ÜZERİ	0-600	20,508	,035
3000 VE ÜZERİ	600-1200	19,978	,046

Tablo 4.107. incelendiğinde Scheffe Testi analiz sonuçlarına göre aralarında anlamlı farka rastlanan gelir düzeyleri görülmektedir. 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayıları ile ailenin aylık geliri arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre p değerlerinin 0-600TL ile 3000 ve üzeri ailelerde $p=0.035$ olduğu ($p=0.035<0.05$) görülmüştür. Yine geliri 0-600 600-1200 TL ile geliri 3000 ve üzeri olan ailelere ait p değerinin 0.046 ($p=0.046<0.05$) olduğu görülmüştür. “p” değerlerinin 0.05’ten küçük olması bu gelir düzeyleri arasında yaşam standartlarına sahip olan 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı bakımından anlamlı bir farklılık taşıdıklarını göstermektedir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.108.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	174,885	5	34,977	2,938	,017
Gruplar İçi	1095,115	92	11,903		
Toplam	1270,000	97			

Tablo 4.108. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısına ilişkin olarak ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (one-way anova testi) sonuçlarının $F= 2.938$ $p0.017<0.05$ olduğu görülmüştür. “p” değeri 0.05’ten küçük olduğundan Kullanılan Kavram Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.109.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

TCS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	707,048	5	141,410		
Gruplar İçi	5569,452	92	60,538	2,336	0.05
Toplam	6276,500				

Tablo 4.109. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile gelir düzeyi arasındaki ilişkiye dair ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (one-way anova testi) sonuçlarına göre $F= 2.336$. $p0.05$ olduğu görülmüştür. $p0.05$ olduğundan Toplam Cümle Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri, deyimler ile aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.110.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ve Deyimler İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Atsz. & Dym. Aylık Gelir Düzeyi	N	Atasözü Sıra Ort.	Atasözü p	Deyim Sıra Ort.	Deyim p
0-600	17	53,94		44,50	
600-1200	24	50,02	0,85	49,36	0,33
1200-1800	24	46,62		47,07	
1800-2400	15	53,82		54,68	
2400-3000	6	39,62		61,75	
3000 VE ÜZERİ	1	48,00		73,00	

Tablo 4.110. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü ve deyim sayısına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H varyans analizi sonuçlarına göre atasözü kullanımına ilişkin “p” değerinin ($p_{0.85} > 0.05$); deyim kullanımına ilişkin “p” değerinin ($p_{0.33} > 0.05$) olduğu görülmüştür. p değeri 0.05’ten büyük olduğundan, öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü ve deyimler ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.111.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Bil. Kav. Söz.	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	71,831	5	14,366		
Gruplar İçi	423,842	92	4,607	3,118	0,012
Toplam	495,673	97			

Tablo 4.111’de, 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile ailenin aylık geliri arasında bir ilişki olup olmadığına dair yapılan analizlerin sonuçları görülmektedir. Normal dağılımlar için tek faktörlü varyans analizi (one way anova testi) sonuçlarına göre öğrencilerin bilmedikleri kavram ve

sözcüklere ilişkin “p” değerinin 0.00 ($p<0.012<0.05$) olduğu görülmüştür. $p<0.05$ 'ten olduğundan lise 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısı ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.112.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Anlatım Boz. Gelir Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
0-600	17	57,53			
600-1200	24	48,93			
1200-1800	24	46,43	5	3,489	0,62
1800-2400	15	45,64			
2400-3000	6	42,75			
3000 VE ÜZERİ	1	64,67			

Tablo 4.112. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H varyans analizi sonuçlarına göre anlatım bozukluklarına ilişkin p değerinin ($p<0.62>0.05$) olduğu görülmüştür. “p” değeri 0.05'ten büyük olduğundan öğrencilerin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

4.4.2.3. 11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının ailelerinin aylık gelir düzeyine göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde esas alınmıştır. Bu verilerin analizinde de normal ve homojen olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H Testi ile normal ve homojen olan dağılımlar için tek yönlü varyans analizi (one way anova) testleri kullanılmıştır.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.113.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KTKS		Sıra			
Gelir Düzeyi	N	Ortalaması	sd	X ²	p
0-600	12	30,38			
600-1200	36	40,79			
1200-1800	24	51,92			
1800-2400	15	61,13	5	12,233	0.032
2400-3000	2	54,00			
3000 VE ÜZERİ	3	58,00			

Tablo 4.113. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre $p_{0.03} < 0.05$ olduğu görülmüştür. “p” değeri 0.05’ten küçük olduğundan Kullanılan Toplam Kelime Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. İkili karşılaştırmalarda ise ailenin aylık gelirindeki oranın büyüklüğüne göre öğrencinin toplam kelime kullanma oranının da arttığı görülmüştür.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.114.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KFKS		Sıra			
Gelir Düzeyi	N	Ortalaması	sd	X ²	p
0-600	12	31,75			
600-1200	36	39,71			
1200-1800	24	51,90	5	12,986	0.024
1800-2400	15	61,63			
2400-3000	2	58,50			
3000 VE ÜZERİ	3	60,17			

Tablo 4.114. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre anlamlılık değeri $p_{0.02} < 0.05$ olduğu görülmüştür. “p” değeri 0.05’ten küçük olduğundan Kullanılan Farklı Kelime Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. İkili karşılaştırmalarda ise ailenin aylık gelirindeki oranın büyüklüğüne göre öğrencinin farklı kelime kullanma oranının da arttığı görülmüştür.

Tablo 4.115.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

KKS		Sıra			
Gelir Düzeyi	N	Ortalaması	sd	X ²	p
0-600	12	44,12			
600-1200	36	42,60			
1200-1800	24	45,71	5	4,857	0.43
1800-2400	15	54,10			
2400-3000	2	46,25			
3000 VE ÜZERİ	3	71,33			

Tablo 4.115. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre $p=0.43>0.05$ olduğu görülmüştür. “p” değeri 0.05’ten büyük olduğundan Kullanılan Kavram Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.116.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

TCS		Sıra		sd	X ²	p
Gelir Düzeyi	N	Ortalaması				
0-600	12	31,17		5	7,631	0,17
600-1200	36	43,08				
1200-1800	24	53,10				
1800-2400	15	54,07				
2400-3000	2	54,50				
3000 VE ÜZERİ	3	52,83				

Tablo 4.116. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre $p=0.17>0.05$ olduğu görülmüştür. $p>0.05$ olduğundan Kullanılan Toplam Cümle Sayısı ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri, deyimler ile aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.117.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri ve Deyimler İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Atsz. & Dym. Aylık Gelir Düzeyi	N	Atasözü Sıra Ort.	Atasözü P	Deyim Sıra Ort.	Deyim p
0-600	12	48,92		48,50	
600-1200	36	45,33	0,51	43,86	0,93
1200-1800	24	47,50		47,17	
1800-2400	15	44,47		48,50	
2400-3000	2	63,75		56,00	
3000 VE ÜZERİ	3	41,50		48,50	

Tablo 4.117. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü ve deyim sayısına ilişkin olarak normal olmayan dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H varyans analizi sonuçlarına göre atasözü kullanımına ilişkin “p” değerinin ($p=0.51 > 0.05$); deyim kullanımına ilişkin “p” değerinin ise ($p=0.93 > 0.05$) olduğu görülmüştür. $p > 0.05$ olduğundan öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözü ve deyimler ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri sözcük ve kavramlar ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.118.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Bil. Kav. Sözü	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	13,372	5	2,674		
Gruplar İçi	391,531	86	4,553	0,58	0.71
Toplam	404,902	91			

Tablo 4.118. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile ailenin aylık geliri arasında bir ilişki olup olmadığına dair yapılan analizlerin sonuçları görülmektedir. Normal dağılımlar için tek yönlü varyans analizi (one way anova testi) sonuçlarına göre öğrencilerin bilmedikleri kavram ve sözcüklere ilişkin “p” değerinin ($p=0.071>0.05$) olduğu görülmüştür. $p>0.05$ olduğundan 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısı ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Aşağıda verilen Tablo 4.98’de, 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile ailenin aylık geliri arasında bir ilişkisi olup olmadığına dair yapılan analizlerin sonuçları görülmektedir. Normal olmayan dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin yapmış oldukları anlatım bozukluklarına ilişkin “p” değerinin ($p=0.33>0.05$) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.119.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları ile Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

Anlatım Boz. Gelir Düzeyi	N	Sıra		X^2	p
		Ortalaması	sd		
0-600	12	49,75			
600-1200	36	46,08			
1200-1800	24	44,67			
1800-2400	15	54,53	5	5,691	0,33
2400-3000	2	14,50			
3000 VE ÜZERİ	3	34,33			

$p>0.05$ olduğundan öğrencilerin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

4.4.3. Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı ile Cinsiyet Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Çalışmanın bu bölümü gözlem ve görüşme çalışmasının yapıldığı okullarda

çalışmaya dahil edilmiş olan öğrencilerin beyanı esas alınarak cinsiyetleri hakkında verdikleri beyana göre öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarıyla cinsiyetleri arasında bir ilişki olup olmadığı hakkında verilerin analizine ait sonuçları içermektedir.

Öğrencilere gözlem çalışmasının sonunda verilen görüşme formlarında cinsiyetleri sorulmuştur. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına dair elde edilen veriler bu bölümde cinsiyet değişkenine göre analiz edilerek sonuçları aşağıda paylaşılmıştır.

4.4.3.1 9.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile cinsiyetleri arasında bir fark var mıdır?

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının cinsiyete göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde “Hititler” ve “Haçlı Seferleri” konusundaki tarihsel dil kullanımlarına dair veriler esas alınmıştır. Bu verilerin analizinde ilişkisiz örneklem için bağımsız T testi kullanılmıştır.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.120.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KTKS	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	50	44,46	28,213	-2.35	0.02
BAYAN	37	58,51	26,716		

Tablo 4.120. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(87) = -2.35, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $X = 44.46$, bayan $X = 58.51$ olduğu

görülmektedir. Buna göre 9. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler erkek öğrencilere göre tarihsel dil içerisinde daha fazla kelime kullanabilmektedir.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.121.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KFKS	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	50	34,84	17,475	-2.86	0.005
BAYAN	37	45,08	15,025		

Tablo 4.121. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(87) = -2.86, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $X=34.84$, bayan $X=45.08$ olduğu görülmektedir. Buna göre 9. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler erkek öğrencilere göre tarihsel dil içerisinde daha fazla farklı kelime kullanmaktadırlar. Bu durum tarihsel dil açısından kız öğrencilerin kelime hazinesinin erkek öğrencilere göre daha gelişmiş olduğunu göstermektedir.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.122.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KKS	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	50	7,14	3,959	-3.14	0.002
BAYAN	37	9,62	3,157		

Tablo 4.122. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(87) = -3.14, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $X = 7.14$, bayan $X = 9.62$ olduğu görülmektedir. Buna göre 9. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler erkek öğrencilere oranla tarihsel dil içerisinde daha fazla kavram kullanmaktadırlar. Bu durum tarihsel dil açısından kız öğrencilerin kavram bilgisinin erkek öğrencilere göre daha gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.123.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

TCS	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	50	8,18	4,552	-2.45	0.016
BAYAN	37	10,62	4,615		

Tablo 4.123. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(87) = -2.45, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $X = 8.18$, bayan $X = 10.62$ olduğu görülmektedir. Buna göre 9. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler, erkek öğrencilere oranla tarihsel dil içerisinde daha fazla cümle kullanmaktadırlar. Bu durum

tarihsel dil açısından kız öğrencilerin ifade gücünün erkek öğrencilere göre daha gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.124.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

DEYİM	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	50	,40	0,782	-2.50	0.014
BAYAN	37	,89	1,048		

Tablo 4.124. incelendiğinde lise 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimlere ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(87) = -2.50, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $X = .40$, bayan $X = .89$ olduğu görülmektedir. Buna göre 9. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler, erkek öğrencilere oranla tarihsel dil içerisinde daha fazla deyim kullanmaktadırlar. Bu durum tarihsel dil açısından kız öğrencilerin dil becerilerinin erkek öğrencilere göre daha gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Tarihsel dil içerisinde deyim, atasözü kullanımlarının cinsiyetle olan ilişkisine yönelik yapılan testlerin sonuçlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımının cinsiyet ile olan ilişkisine yönelik testin sonucunda p değeri 0.13, tarihsel dil içerisinde yapılmış anlatım bozukluklarının cinsiyet ile olan ilişkisine yönelik testin sonucunda ise p değeri 0.17 olduğundan anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

4.4.3.2. 10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlari ile cinsiyetleri arasında bir fark var mıdır?

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının cinsiyete göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. 10. sınıf

öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde “Fransız İhtilali” konusundaki tarihsel dil kullanımlarına dair veriler esas alınmıştır. Bu verilerin analizinde ilişkisiz örneklem için T testi ve Mann Whitney U testleri kullanılmıştır.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.125.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KTKS	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	57	59,51	43,751	-4.74	0.00
BAYAN	41	111,56	64,876		

Tablo 4.125. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(98) = -4.74, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $\bar{X} = 59.51$, bayan $\bar{X} = 111.56$ olduğu görülmektedir. Buna göre 10. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler, erkek öğrencilere göre tarihsel dil içerisinde daha fazla kelime kullanmaktadırlar.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.126.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KFKS	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	57	43,51	27,566	-4.91	0.00
BAYAN	41	74,95	35,707		

Tablo 4.126. incelendiğinde lise 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(98) = -4.91, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $\bar{X} = 43.51$, bayan $\bar{X} = 74.56$ olduğu görülmektedir. Buna göre 10. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler erkek öğrencilere göre tarihsel dil içerisinde daha fazla farklı kelime kullanmaktadırlar. Bu durum tarihsel dil açısından kız öğrencilerin kelime hazinesinin erkek öğrencilere göre daha gelişmiş olduğunu göstermektedir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.127.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KKS	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	57	4,96	3,156	-5.35	0.00
BAYAN	41	8,46	3,241		

Tablo 4.127. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(98) = -4.96, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $\bar{X} = 4.96$, bayan $\bar{X} = 8.46$ olduğu görülmektedir. Buna göre 10. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler erkek öğrencilere oranla tarihsel dil içerisinde daha fazla kavram kullanmaktadırlar. Bu durum tarihsel dil açısından kız öğrencilerin kavram bilgisinin erkek öğrencilere göre daha gelişmiş olduğunu göstermektedir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.128.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS) İle Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Analiz Bilgileri

TCS	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	57	7,77	5,302	-5.76	0.00
BAYAN	41	16,00	8,786		

Tablo 4.128. incelendiğinde lise 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(98) = -5.76, p < 0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $\bar{X} = 7.77$, bayan $\bar{X} = 16.00$ olduğu görülmektedir. Buna göre 10. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler, erkek öğrencilere oranla tarihsel dil içerisinde daha fazla cümle kullanmaktadırlar. Bu durum tarihsel dil açısından kız öğrencilerin ifade gücünün erkek öğrencilere göre daha gelişmiş olduğunu göstermektedir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimler ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.129.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

DEYİM	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
BAY	57	43,84	2499,00	86.000	-2.78	0.005
BAYAN	41	57,37	2352,00			

Tablo 4.129. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Anlamlılık değeri ($p = 0.005 < 0.05$) olduğundan dolayı erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin tarihsel dil içerisindeki deyim kullanım oranlarında anlamlı bir fark olduğu gözle çarpılmaktadır. Bayan öğrencilerin sıra ortalaması 57.37, erkek öğrencilerin 43.84 olduğu bu nedenle

kız öğrencilerin tarihsel dil içerisinde deyim kullanımına erkek öğrencilere göre daha fazla yer verdikleri tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimler ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.130.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

ATASÖZÜ	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
BAY	57	54,06	3081,50	908,500	-2,13	0.013
BAYAN	41	43,16	1769,50			

Tablo 4.130. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. $p=0.013<0.05$ olduğundan dolayı erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin tarihsel dil içerisindeki atasözü kullanım oranlarında anlamlı bir fark olduğu göze çarpmaktadır. Bayan öğrencilerin sıra ortalaması 43.16, erkek öğrencilerin 54.06 olduğu bu nedenle kız öğrencilerin tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımına erkek öğrencilere göre daha az yer verdikleri tespit edilmiştir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.131.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri kavram ve Sözcükler İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Bil. Kav. Söz.	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	57	4,11	1,970	2.73	0.007
BAYAN	41	2,88	2,462		

Tablo 4.131. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcüklerin sayısı sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir [$t(98)= 2.73, p<0.05$]. Ayrıca çizelgede yer alan aritmetik ortalamalar incelendiğinde bay $\bar{X}=4.11$, bayan $\bar{X}=2.88$ olduğu görülmektedir. Buna göre 10. sınıf öğrencileri arasında bayan öğrenciler, erkek öğrencilere oranla tarihsel dil içerisinde daha az kavram ve sözcüğün anlamını bilmemektedir. Erkek öğrencilerin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcüklerin oranı kız öğrencilerin oranına göre daha yüksektir.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile cinsiyet arasındaki ilişkiler incelendiğinde anlatım bozukluğu ile cinsiyet arasındaki anlamlılık (p) değerinin 0.79 olduğu görülmüştür. Bu nedenle $p>0.05$ olduğundan anlamlı farka rastlanılmamıştır.

4.4.3.3. 11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile cinsiyetleri arasında bir fark var mıdır?

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının cinsiyete göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde “Cumhuriyet’in İlanı” konusundaki tarihsel dil kullanımlarına dair veriler esas alınmıştır. Bu verilerin analizinde normal dağılımlarda ilişkisiz örneklem için (independent samples) T testi normal olmayan dağılımlarda ise Mann Whitney U testleri kullanılmıştır.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.132.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KTKS	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
BAY	56	42,87	2400,50	804,500	-1,63	0,10
BAYAN	36	52,15	1877,50			

Tablo 4.132. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. $p > 0.05$ olduğundan dolayı erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.133.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KTKS	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
BAY	56	44,16	2473,00	877,000	-1,048	0,29
BAYAN	36	50,14	1805,00			

Tablo 4.133. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. $p > 0.05$ olduğundan dolayı erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.134.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KKS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KKS	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
BAY	56	48,14	2696,00	916,000	-,749	0.45
BAYAN	36	43,94	1582,00			

Tablo 4.134. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. $p0.10>0.05$ olduğundan dolayı erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.135.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle Sayısı (TCS) İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

TCS	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
BAY	56	41,33	2314,50	718,500	-2,326	020
BAYAN	36	54,54	1963,50			

Tablo 4.135. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları farklı kelime sayısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. $p0.020<0.05$ olduğundan dolayı erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin sıra ortalaması 54.54, erkek öğrencilerin sıra ortalaması 41.33 olduğundan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla cümle kurdukları görülmüştür.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz

sonuçlarına göre; $p=0.59>0.05$ olduğundan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimler ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre $p=0.27>0.05$ olduğundan deyim kullanımı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.136.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler ile Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Bil. Kav. Söz.	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
BAY	56	3,18	2,072	.826	0.41
BAYAN	36	2,81	2,175		

Tablo 4.136. incelendiğinde 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcüklerin sayısına ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılığa sahip olmadığı görülmektedir [$t(92)= 0.826, p>0.05$].

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.137.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları İle Cinsiyet Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

ATASÖZÜ	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
BAY	56	44,79	2508,50	912,500	-,803	0,42
BAYAN	36	49,15	1769,50			

Tablo 4.137. incelendiğinde lise 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. $p=0.42>0.05$ olduğundan dolayı erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

4.4.4. Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı ile Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının anne-babanın eğitim düzeylerine göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır.

Çalışmanın konseptine bağlı kalınarak ilk olarak eskiçağ, ortaçağ, yeni ve yakınçağ ile Cumhuriyet Tarihi alanlarında tarihçilerin dil kullanımlarını tespit etmeye yönelik seçilmiş olan konu başlıklarının hangi sınıflarda işlenmekte olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımı ile anne-babanın eğitim düzeyleri arasındaki farklılıklar, belirlenmiş olan bu sınıf düzeylerine göre ayrı ayrı incelenmiştir. Buna göre;

4.4.4.1. 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile anne-babanın eğitim düzeyi ilişki var mıdır?

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için Tarih dersleri içerisinde işlenmekte olan “Anadolu Uygarlıkları- Hititler Medeniyeti” ve “Haçlı Seferleri-I. Haçlı Seferi” konuları örneklem olarak alınmıştır. Öğrencilerin bu konuların işlenmiş olduğu ders saatinin arkasından konu ile ilgili öğrendikleri bilgileri yazılı olarak paylaşmaları istenilmiştir. Öğrencilerin konu hakkındaki yazılı paylaşımlarının ardından öğrencilerin yazmış oldukları veriler her bir öğrenci için analiz edilmiştir.

Bu analizde öğrencilerin, Kullandığı Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandığı Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı

(TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Cümlede Kullanılan Zamanlar, Deyimler, Atasözleri, Bilmediği Kavram ve Sözcükler, ve yapmış oldukları Anlatım Bozuklukları tespit edilmiştir. Veriler SPSS 16.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Analizlerde ise Kruskal Wallis H, Mann Whitney U, T-testi ve One-Way Anova testleri kullanılmıştır.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarını tespit etmeye yönelik kullandıkları toplam kelime sayısına (KTKS) göre analizlerinde parametrik varsayımların karşılayıp karşılamadığına bakmak için normallik testi ve homojenlik testi yapılmıştır. Buna göre parametrik varsayımı karşılayan dağılımlara tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) testi karşılamayan non parametrik dağılımlara Kruskal Wallis H testleri uygulanmıştır.

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının anne-babanın eğitim düzeyine göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde “Hititler” ve “Haçlı Seferleri” konusundaki tarihsel dil kullanımlarına dair veriler esas alınmıştır. 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Tablo 4.138.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KTKS	Anne Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Anne Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Anne Eğt. p	Baba Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Baba Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Baba Eğt. p
Gruplar Arası	901,004	300,335		7781,795	2593,932	
Gruplar İçi	67996,399	819,234	0.77	61115,607	736,333	0.96
Toplam	68897,402			68897,402		

Tablo 4.138. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin kullandığı toplam kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan tek yönlü varyans analizi (one-way anova testi) sonucunda annenin eğitim durumu ile KTKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.77, babanın eğitim durumu ile KTKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.96 olarak çıkmıştır. $p > 0.05$ olduğundan KTKS ile anne – babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 4.139.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KFKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	3689,248	3	1229,749		
Gruplar İçi	21630,431	83	260,608	4,719	0,04
Toplam	25319,678	86			

Tablo 4.139. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin kullandığı farklı kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.69, babanın eğitim durumu ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.04 olarak çıkmıştır. KFKS ile anne eğitim düzeyi arasındaki ilişki p değeri $P > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmazken baba eğitim düzeyi ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri $p < 0.005$ olduğundan anlamlı bir ilişki görülmüştür. Anlamlı farklılıklarda gruplar arası karşılaştırmalar için uygulanan Scheffe testine göre ise ilkökul mezunu babalar ile üniversite mezunu babaların arasındaki anlamlılık farkını gösteren p değerinin 0.045 olduğu görülmüştür. Üniversite mezunu babaların çocuklarının ilkökul mezunu babaların çocuklarına göre daha tarihsel dil içerisinde fazla farklı kelime kullanmış oldukları tespit edilmiştir.

Anlamlı farklılıklarda gruplar arası karşılaştırmalar için uygulanan Scheffe testine göre ise ilkökul mezunu babalar ile üniversite mezunu babaların arasındaki anlamlılık farkını gösteren p değerinin 0.045 olduğu görülmüştür. Üniversite mezunu

babaların çocuklarının ilkokul mezunu babaların çocuklarına göre daha tarihsel dil içerisinde fazla farklı kelime kullanmış oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.140.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KKS	Anne Eğitim Düz. Kareler Toplamı	Anne Eğitim Düz. Kareler Ortalaması	Anne Eğitim p	Baba Eğitim Düz. Kareler Toplamı	Baba Eğitim Düz. Kareler Ortalaması	Baba Eğitim p
Gruplar Arası	24,915	8,305		100,253	33,418	
Gruplar İçi	1232,763	14,853	0.64	1157,425	13,945	0,074
Toplam	1257,678			1257,678		

Tablo 4.140. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin kullandığı kavram sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile KKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.64, babanın eğitim durumu ile KKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.074 olarak çıkmıştır. KKS ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin p değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 4.141.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle (TCS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

TCS	Anne Eğitim Düz. Kareler Toplamı	Anne Eğitim Düz. Kareler Ortalaması	Anne Eğitim p	Baba Eğitim Düz. Kareler Toplamı	Baba Eğitim Düz. Kareler Ortalaması	Baba Eğitim p
Gruplar Arası	35,445	11,815		48,506	12,127	
Gruplar İçi	984,909	13,132	0.44	971,848	13,133	0.45
Toplam	1020,354			1020,354		

Tablo 4.141. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin kullandığı toplam cümle sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile TCS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.44, babanın eğitim durumu ile TCS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.45 olarak çıkmıştır.

Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin p değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 4.142.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Atasözü	Anne Eğit.		Anne Eğit.		Baba Eğit.		Baba Eğit.	
Eğitim Düzeyleri	N	Sıra Ort.	p	N	Sıra Ort.	p		
İLKOKUL	62	44,60		37	43,68			
LİSE	18	42,50	0,74	29	44,00	0,94		
YÜKSEKOKUL	3	42,50		3	42,50			
ÜNİVERSİTE	4	42,50		18	44,92			

Tablo 4.142. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandığı atasözleri ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile atasözü kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.74, babanın eğitim durumu ile atasözü kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.94 olarak çıkmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin p değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 4.143.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Deyim Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit.	Anne Eğit.	N	Baba Eğit.	Baba Eğit.
		Sıra Ort.	p		Sıra Ort.	p
İLKOKUL	62	43,69	0,45	37	42,81	0,97
LİSE	18	47,03		29	44,24	
YÜKSEKOKUL	3	25,50		3	45,67	
ÜNİVERSİTE	4	49,12		18	45,78	

Tablo 4.143. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandığı deyimler ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile deyim kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.45, babanın eğitim durumu ile deyim kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.97 olarak çıkmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimler ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin p değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 4.144.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Bil. Kav. Ve Söz. Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit.	Anne Eğit.	N	Baba Eğit.	Baba Eğit.
		Sıra Ort.	p		Sıra Ort.	p
İLKOKUL	62	47,44	0.19	37	46,05	0.26
LİSE	18	36,17		29	47,83	
YÜKSEKOKUL	3	29,33		3	33,67	
ÜNİVERSİTE	4	36,88		18	35,33	

Tablo 4.144. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.19, babanın eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde

bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.26 olarak çıkmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerine ait anlamlılık değeri $p>0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 4.145.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Anlatım Bzkl. Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit. Sıra Ort.	Anne Eğit. p	N	Baba Eğit. Sıra Ort.	Baba Eğit. p
İLKOKUL	62	44,55	0.47	37	43,35	0.74
LİSE	18	45,44		29	47,17	
YÜKSEKOKUL	3	23,17		3	34,33	
ÜNİVERSİTE	4	44,62		18	41,83	

Tablo 4.145. incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değerinin 0.47, babanın eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değerinin 0.74 olduğu görülmüştür. $p>0.05$ olduğundan anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

4.4.4.2. 10.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile anne-babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için Tarih dersleri içerisinde işlenmekte olan “Fransız İhtilali” konusu örneklem olarak alınmıştır. Öğrencilerden bu konuların işlenmiş olduğu ders saatinin arkasından konu ile ilgili öğrendikleri bilgileri yazılı olarak paylaşımları istenilmiştir. Öğrencilerin konu hakkındaki yazılı paylaşımlarının ardından öğrencilerin yazmış oldukları veriler her bir öğrenci için analiz edilmiştir.

Bu analizde öğrencilerin, Kullandığı Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandığı Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Cümlede Kullanılan Zamanlar, Deyimler, Atasözleri, Bilmediği Kavram ve Sözcükler, ve yapmış oldukları Anlatım Bozuklukları tespit edilmiştir. Veriler SPSS 16.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Analizlerde ise Kruskal Wallis H, Mann Whitney U, T-testi ve One-Way Anova testleri kullanılmıştır.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarını tespit etmeye yönelik kullandıkları toplam kelime sayısına (KTKS) göre analizlerinde parametrik varsayımların karşılayıp karşılamadığına bakmak için normallik testi ve homojenlik testi yapılmıştır. Buna göre parametrik varsayımı karşılayan dağılımlara tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) testi karşılamayan non parametrik dağılımlara Kruskal Wallis H testleri uygulanmıştır.

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının anne-babanın eğitim düzeyine göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde “Fransız İhtilali” konusundaki tarihsel dil kullanımlarına dair veriler esas alınmıştır. 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

10. sınıf öğrencilerinin kullandığı toplam kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile KTKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.19, babanın eğitim durumu ile KTKS arasındaki ilişkiye ait “p” değeri 0.40 olarak çıkmıştır.

Tablo 4.146.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Anne-Baba Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KTKS	Anne Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Anne Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Anne Eğit. p	Baba Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Baba Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Baba Eğit. p
Gruplar Arası	16692,667	5564,222	0.19	10293,973	3431,324	0.40
Gruplar İçi	323467,333	3441,142		329866,027	3509,213	
Toplam	340160,000			340160,000		

$p > 0.05$ olduğundan KTKS ile anne – baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır (Bkz. Tablo 4.146).

Tablo 4.147.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KFKS	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	9828,641	3	3276,214		
Gruplar İçi	107299,247	94	1141,481	2,870	,04
Toplam	117127,888	97			

Tablo 4.147. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin kullandığı farklı kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.04, babanın eğitim durumu ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.19 olarak çıkmıştır. KFKS ile baba eğitim düzeyi arasındaki ilişki p değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmazken anne eğitim düzeyi ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri $p < 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişki görülmüştür. Anlamlı farklılıklarda gruplar arası karşılaştırmalar için uygulanan Scheffe testine göre ise ilkökul mezunu anneler ile üniversite mezunu annelerin arasındaki anlamlılık farkını

gösteren p değerinin 0.045 olduğu görülmüştür. Üniversite mezunu annelerin çocuklarının ilkökul mezunu annelerin çocuklarına göre tarihsel dil içerisinde daha fazla farklı kelime kullanmış oldukları tespit edilmiştir (*KFKS ile annenin eğitim düzeyi arasındaki ilişki için Bknz. Tablo 154*).

Tablo 4.148.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KKS	Anne Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Anne Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Anne Eğt. p	Baba Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Baba Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Baba Eğt. p
Gruplar Arası	94,833	31,611		44,552	14,851	
Gruplar İçi	1175,167	12,502	0.062	1225,448	13,037	0.34
Toplam	1270,000			1270,000		

Tablo 4.148. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin kullandığı kavram sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile KKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.062, babanın eğitim durumu ile KKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.34 olarak çıkmıştır. KKS ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin p değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 4.149’da 10. sınıf öğrencilerinin kullandığı toplam cümle sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile TCS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.19, babanın eğitim durumu ile TCS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.52 olarak çıktığı görülmektedir.

Tablo 4.149.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle (TCS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

TCS	Anne Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Anne Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Anne Eğt. p	Baba Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Baba Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Baba Eğt. p
Gruplar Arası	308,802	102,934		145,659	48,553	
Gruplar İçi	5967,698	63,486	0.19	6130,841	65,222	0.52
Toplam	6276,500			6276,500		

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilere ait anlamlılık değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandığı atasözleri ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile atasözü kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.52, babanın eğitim durumu ile atasözü kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.21 olarak çıkmıştır (*Bknz. Tablo 4.150*).

Tablo 4.150.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Atasözü Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit. Sıra Ort.	Anne Eğit. p	N	Baba Eğit. Sıra Ort.	Baba Eğit. p
İLKOKUL	75	50,75		35	48,17	
LİSE	18	42,42	0.52	42	47,64	0.21
YÜKSEKOKUL	2	49,25		12	63,58	
ÜNİVERSİTE	3	60,83		9	44,56	

Tablo 4.150. incelendiğinde Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilere ait anlamlılık değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tablo 4.151.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Deyim	Anne Eğit.		Anne Eğit.		Baba Eğit.		Baba Eğit.	
Eğitim Düzeyleri	N	Sıra Ort.	p	N	Sıra Ort.	p		
İLKOKUL	75	49,11	0.97	35	49,86	0.91		
LİSE	18	50,89		42	50,12			
YÜKSEKOKUL	2	54,75		12	45,04			
ÜNİVERSİTE	3	47,50		9	51,17			

Tablo 4.151. incelendiğinde 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandığı deyimler ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda, annenin eğitim durumu ile deyim kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değerinin 0.97, babanın eğitim durumu ile deyim kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değerinin 0.91 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimler ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilere ait p değeri 0.05'ten büyük olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.084, babanın eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.11 olduğu görülmüştür (*Bknz. Tablo 159*).

Tablo 4.152.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Bil. Kav. Ve Söz.	Anne Eğit.		Anne Eğit.		Baba Eğit.		Baba Eğit.	
Eğitim Düzeyleri	N	Sıra Ort.	p	N	Sıra Ort.	p		
İLKOKUL	75	52,58	0.84	35	60,56	0.11		
LİSE	18	41,58		42	43,27			
YÜKSEKOKUL	2	55,50		12	49,54			
ÜNİVERSİTE	3	16,00		9	31,33			

Tablo 4.152. incelendiğinde Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin anlamlılık değeri $p>0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değerinin 0.37, babanın eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değerinin 0.078 olduğu görülmüştür

Tablo 4.153.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Anlatım Bzkl. Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit. Sıra Ort.	Anne Eğit. p	N	Baba Eğit. Sıra Ort.	Baba Eğit. p
İLKOKUL	75	47,64	0.37	35	56,07	0.78
LİSE	18	59,33		42	42,30	
YÜKSEKOKUL	2	42,00		12	47,00	
ÜNİVERSİTE	3	42,00		9	60,89	

Tablo 4.153. incelendiğinde Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin anlamlılık değeri $p>0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

4.4.4.3. 11.sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımları ile anne-babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesi için Tarih dersleri içerisinde işlenmekte olan “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örneklem olarak alınmıştır. Öğrencilerden bu konuların işlenmiş olduğu ders saatinin arkasından konu ile ilgili öğrendikleri bilgileri yazılı olarak paylaşmaları istenilmiştir. Öğrencilerin konu hakkındaki yazılı paylaşımlarının ardından öğrencilerin yazmış oldukları veriler her bir öğrenci için analiz edilmiştir.

Bu analizde öğrencilerin, Kullandığı Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandığı Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Cümlede Kullanılan Zamanlar, Deyimler, Atasözleri, Bilmediği Kavram ve Sözcükler, ve yapmış oldukları Anlatım Bozuklukları tespit edilmiştir. Veriler SPSS 16.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Analizlerde ise Kruskal Wallis H, Mann Whitney U, T-testi ve One-Way Anova testleri kullanılmıştır.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarını tespit etmeye yönelik kullandıkları toplam kelime sayısına (KTKS) göre analizlerinde parametrik varsayımların karşılayıp karşılamadığına bakmak için normallik testi ve homojenlik testi yapılmıştır. Buna göre parametrik varsayımı karşılayan dağılımlara tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) testi karşılamayan non parametrik dağılımlara Kruskal Wallis H testleri uygulanmıştır.

Bu bölümde öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının anne-babanın eğitim düzeyine göre bir farklılık içerip içermediği konusunda dört farklı okuldan alınan örneklem sınıflar üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmenin sonuçları paylaşılmıştır. 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının tespit edilebilmesinde “Cumhuriyet’in İlanı” konusundaki tarihsel dil kullanımlarına dair veriler esas alınmıştır. Lise 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının tespitine yönelik analiz sonuçlarına göre;

11. sınıf öğrencilerinin kullandığı toplam kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile KTKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.11, babanın eğitim durumu ile KTKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.008 olarak çıkmıştır.

Tablo 4.154.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Kelime Sayısı (KTKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KTKS Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit. Sıra Ort.	Anne Eğit. p	N	Baba Eğit. Sıra Ort.	Baba Eğit. p
İLKOKUL	74	43,37	0.11	38	41,01	0.008
LİSE	10	54,35		34	42,22	
YÜKSEKOKUL	5	66,50		5	72,60	
ÜNİVERSİTE	3	64,17		15	61,40	

Tablo 4.154. incelendiğinde Anne eğitim düzeyine ait p değeri $p > 0.05$ olduğundan KTKS ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farka rastlanılmazken baba eğitim düzeyine ait p değeri $p < 0.008$ olduğundan anlamlı bir farka rastlanmıştır.

11. sınıf öğrencilerinin kullandığı farklı kelime sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.072, babanın eğitim durumu ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.008 olarak çıkmıştır. KFKS ile anne eğitim düzeyi arasındaki ilişki p değeri $P > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmazken baba eğitim düzeyi ile KFKS arasındaki ilişkiye ait p değeri $p < 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişki görülmüştür. Anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit edilebilmesi için yapılan ikili karşılaştırmalarda ilkokul mezunu olan babalar ile yüksekokul mezunu olan babalar arasındaki p değerinin 0.023, ilkokul mezunu babalar ile üniversite mezunu abalar arasında yapılan karşılaştırmalarda p değerinin 0.017 olduğu görülmüştür.

Tablo 4.155.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Farklı Kelime Sayısı (KFKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KFKS Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit. Sıra Ort.	Anne Eğit. p	N	Baba Eğit. Sıra Ort.	Baba Eğit. p
İLKOKUL	74	43,11	0.72	38	40,28	0.008
LİSE	10	55,35		34	43,07	
YÜKSEKOKUL	5	68,90		5	70,50	
ÜNİVERSİTE	3	63,33		15	62,03	

Bu durum yüksekokul ve üniversite mezunu babaların çocuklarının ilkökul mezunu babaların çocuklarına göre tarihsel dil içerisinde daha fazla farklı kelime kullanmış oldukları tespit edilmiştir. (*KFKS ile Babanın eğitim durumu arasındaki ilişki için Bknz. Tablo 4.155*).

11. sınıf öğrencilerinin kullandığı kavram sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile KKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.30, babanın eğitim durumu ile KKS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.49 olarak çıkmıştır. (*KKS ile Anne-Babanın eğitim durumu arasındaki ilişki için Bknz. Tablo 4.156*).

Tablo 4.156.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Kavram Sayısı (KKS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

KKS Eğitim Düzeyleri	Anne Eğit. Sıra		Anne Eğit.		Baba Eğit.	
	N	Ort.	p	N	Sıra Ort.	p
İLKOKUL	74	43,93	0.30	38	41,71	0.49
LİSE	10	56,45		34	48,46	
YÜKSEKOKUL	5	58,00		5	53,10	
ÜNİVERSİTE	3	57,67		15	52,00	

KKS ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilere ait anlamlılık değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

11. sınıf öğrencilerinin kullandığı toplam cümle sayısı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan one-way anova testi sonucunda annenin eğitim durumu ile TCS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.38, babanın eğitim durumu ile TCS arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.05 olarak çıkmıştır.

Tablo 4.157.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Toplam Cümle (TCS) İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

TCS Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit. Sıra Ort.	Anne Eğit. p	N	Baba Eğit. Sıra Ort.	Baba Eğit. p
İLKOKUL	74	44,64	0.38	38	43,88	0.05
LİSE	10	48,90		34	41,13	
YÜKSEKOKUL	5	64,70		5	67,60	
ÜNİVERSİTE	3	54,00		15	58,27	

Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam cümle sayısı ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin p değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. (TCS ile Anne-Babanın eğitim durumu arasındaki ilişki için Bknz. Tablo 4.157).

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandığı atasözleri ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile atasözü kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.77, babanın eğitim durumu ile atasözü kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.65 olarak çıkmıştır

Tablo 4.158.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Atasözleri İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Atasözü Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit. Sıra Ort.	Anne Eğit. p	N	Baba Eğit. Sıra Ort.	Baba Eğit. p
İLKOKUL	75	47,11	0.77	35	47,75	0.65
LİSE	18	45,95		42	44,12	
YÜKSEKOKUL	2	41,50		12	50,40	
ÜNİVERSİTE	3	41,50		9	47,43	

Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilere ait anlamlılık değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye

rastlanılmamıştır. (*Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımı ile anne-babanın eğitim durumu arasındaki ilişki için Bkz. Tablo 4.158*).

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandığı deyimler ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile deyim kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.48, babanın eğitim durumu ile deyim kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.027 olarak çıkmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları deyimler ile anne eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin p değeri $P > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Fakat babanın eğitim düzeyi ile deyim kullanımı arasındaki ilişkiye ait p değeri $p < 0.05$ olduğundan anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğunu görebilmek için yapılan ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney U testi sonuçlarına göre ilkökul mezunu baba ile üniversite mezunu baba arasındaki anlamlılık (p) değeri 0.014, lise mezunu baba ile üniversite mezunu baba arasındaki anlamlılık (p) değeri ise 0.006 olmuştur.

Tablo 4.159.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Deyimler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Deyim	Anne Eğit.		Anne Eğit.		Baba Eğit.		Baba Eğit.	
	Eğitim Düzeyleri	N	Sıra Ort.	p	N	Sıra Ort.	p	
İLKOKUL	75	45,41	0.48	35	44,50	0.027		
LİSE	18	47,00		42	42,76			
YÜKSEKOKUL	2	51,50		12	42,50			
ÜNİVERSİTE	3	63,50		9	61,37			

$p < 0.05$ olduğundan ilkökul mezunu olan babanın çocuklarının tarihsel dil içerisinde kullandığı deyimler ile üniversite mezunu olan babanın çocuklarının tarihsel dil içerisinde kullandığı deyimler arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Yine lise mezunu babaların çocuklarının deyim kullanımı ile üniversite mezunu babaların çocuklarının deyim kullanımları arasında da anlamlı farka rastlanılmıştır. (*Tarihsel dil*

içerisinde deyim kullanımı ile Anne-Babanın eğitim durumu arasındaki ilişki için Bkz. Tablo 4.159).

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.11, babanın eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde bilmediği kavram ve sözcükler arasındaki ilişkiye ait p değeri 0.33 olduğu görülmüştür (Bknz. Tablo 167).

Tablo 4.160.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Bilmedikleri Kavram ve Sözcükler İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Bil. Kav. ve Sözcükler	Anne Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Anne Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Anne Eğt. p	Baba Eğit. Düz. Kareler Toplamı	Baba Eğit. Düz. Kareler Ortalaması	Baba Eğt. p
Gruplar Arası	26,449	8,816		15,509	5,170	
Gruplar İçi	378,453	4,301	0.11	389,393	4,425	0.33
Toplam	404,902			404,902		

Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcükler ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilere ait anlamlılık değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. (Tarihsel dil içerisinde öğrencilerin bilmedikleri kavram ve sözcüklerle ile Anne-Babanın eğitim durumu arasındaki ilişki için Bkz. Tablo 4.160).

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile anne-babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin analizine yönelik uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucunda annenin eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları arasındaki ilişkiye ait “p” değerinin 0.33, babanın eğitim durumu ile öğrencinin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları arasındaki ilişkiye ait “p” değerinin 0.53 olduğu görülmüştür. (Tarih derslerinde öğrencilerin yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile Anne-Baba eğitim durumu arasındaki ilişki için Bkz. Tablo 4.161).

Tablo 4.161.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Yapmış Oldukları Anlatım Bozuklukları İle Anne-Babanın Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Anlatım Bz. Eğitim Düzeyleri	N	Anne Eğit. Sıra Ort.	Anne Eğit. p	N	Baba Eğit. Sıra Ort.	Baba Eğit. p
İLKOKUL	75	46,79		35	49,58	
LİSE	18	36,95		42	41,60	
YÜKSEKOKUL	2	62,40	0.33	12	53,20	0.53
ÜNİVERSİTE	3	44,67		9	47,57	

Öğrencilerin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkilere ait anlamlılık değeri $p > 0.05$ olduğundan anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

4.4.5. Öğrencilerin Yazdıkları Tarihsel Dil Kullanımı ile Konuştukları Tarihsel Dil Kullanımı Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Araştırmanın bu bölümünde lise öğrencilerinin tarih derslerinde öğrenmiş oldukları konulara dair yazma ve konuşma becerisi arasındaki ilişkiler incelenecektir. Araştırmanın bu bölümünde 9. sınıf, 10. sınıf ve 11. sınıf öğrencileri ile yapılan gözlem ve görüşme çalışmalarının sonucunda elde edilen verilere ait sonuçlardan yararlanılmıştır. Bu çalışma içerisinde öğrencilerden ilk olarak tarih dersinde işlemiş oldukları konu ile ilgili olarak bilgi veren bir kompozisyon yazmaları istenilmiştir. Kompozisyon yazımlarının bitmesinin ardından sınıf içerisinde gönüllü olan iki öğrenci, kompozisyon yazdıkları konuda konuşturulmuştur. Konuyu sözlü olarak anlatan öğrencilerin bu konuşmaları ise öğrencilerin izinleri ile kamera kaydı altına alınmıştır.

Çalışmanın bu bölümü içerisinde dört farklı okulda; 9, 10 ve 11. sınıflarda ayrı ayrı gerçekleştirilmiş olan bu çalışmaya ait verilere ait sonuçlar paylaşılacaktır. Öğrencilerin konuşmalarına ait veriler birebir olarak çözümlenerek yazıya aktarılmıştır. Daha sonra konuşma metinleri ile yazma metinleri karşılıklı olarak incelenmiştir. Bu incelemelere ait nicel veriler çalışmanın önceki bölümlerinde de görüleceği üzere araştırma için özel olarak hazırlanmış “veri analiz formu” yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu analizde öğrencilerin, Kullandığı Toplam Kelime Sayısı

(KTKS), Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandığı Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Cümlede Kullanılan Zamanlar, Deyimler, Atasözleri, yapmış oldukları Anlatım Bozuklukları ve kullandıkları zaman kipleri tespit edilmiştir. Bu veri başlıklarına ait sonuçlar nicel olarak belirtilmiştir.

Çalışmanın bilimselliğinin korunması amacı ile çalışma içerisinde öğrencilerin isimleri açık olarak verilmemiş okulları ve sınıfları belirtilerek I. Öğrenci, II. Öğrenci şeklinde isimlendirilmiştirlerdir. Bu bölüm lise 9. sınıf, lise 10. sınıf ve lise 11. sınıf öğrencilerinin yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile üç sınıf düzeyine ait verilerin ayrı ayrı paylaşılacağı üç bölümden oluşmaktadır.

4.4.5.1 9.sınıf öğrencilerin yazdıkları tarihsel dil kullanımı ile konuştukları tarihsel dil kullanımı arasında bir ilişki var mıdır?

Bu bölümünde Anadolu Lisesi (AL), Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL), Anadolu Teknik Lise (ATL) ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML); 9. sınıf öğrencilerinin tarih derslerinde işlemiş oldukları eskiçağ tarihi alanına ait “Hititler” konusu ile Ortaçağ tarihi alanına ait “Haçlı Seferleri ve I. Haçlı Seferi” konusu örneğinde yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişki incelenmektedir.

Öğrencilerin konuştukları ve yazdıkları tarihsel dil’e ait veriler incelenirken önce “Hitit” ler konusuna ait veriler daha sonrada “Haçlı Seferleri ve I. Haçlı Seferi” konusuna ait verilerin sonuçları yukarıdaki okulların sıralamasına uygun olarak paylaşılacaktır.

9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu örneğinde yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişkiye ait bulgu ve yorumlar:

Tablo 4.162.

Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

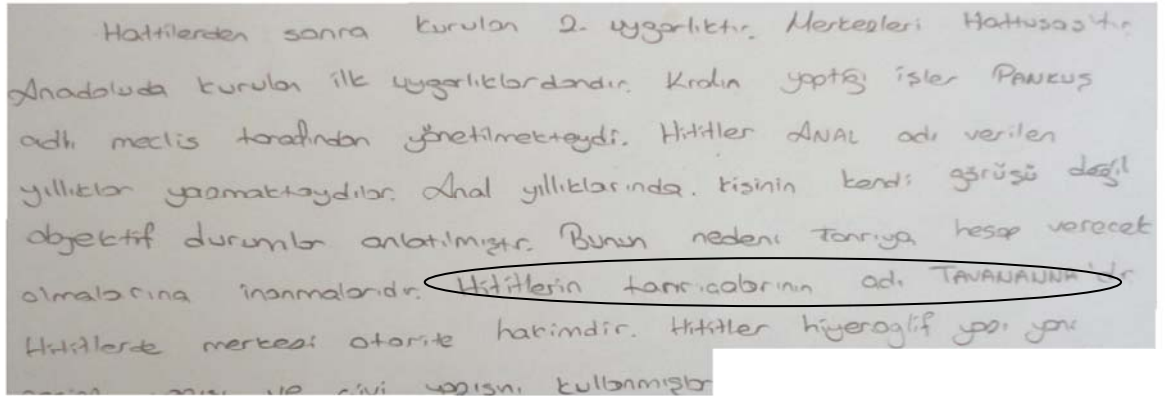
Lise																		
AL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞK Z
I.	Y	116	72	22	17	17	-	5	12	-	-	2	-	-	5	10	2	-
Öğ.	K	108	73	7	19	18	1	4	15	-	-	5	7	-	2	7	-	3
II.	Y	59	46	12	10	10	-	5	5	-	1	1	-	-	6	2	2	-
Öğ.	K	38	30	3	7	6	1	5	2	-	-	2	1	-	4	-	-	2

Tablo 4.162’de Anadolu Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci “Hititler” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yaz dilinde 116’iken konuşma dilinde 108 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 59 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 38 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 46’iken konuşma dilinde bu sayı 30’a düşmektedir. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her ki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Hititler” konusu ile ilgili 22 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 7’ye gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu yazı dilinde 12 kavram kullanan ikinci öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 3 kavrama yer verdiği görülmüştür.

AL 9. sınıf öğrencilerinin yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişkilerin nicel olarak incelenmesinin yanında metin olarak ta incelenmesine gerek duyulmuştur. Bu nedenle öğrencilerin konu hakkındaki yazılı metinleri ile yine aynı konuya ait kayıt altına alınmış olan konuşmalarının birebir çözümlenmesinden oluşturulmuş, konuşma metinleri karşılaştırılarak öğrencilerin “Hititler” hakkında

yazdıkları tarihsel dil ile yine aynı konuda konuştukları tarihsel dil arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Öğrencilere ait bu veriler paylaşılırken öğrencilerin isimlerinin gizli tutulmasına özen gösterilerek ilgili öğrencilerin “Öğrenci I”, “ Öğrenci II” şeklinde isimlendirilmeleri öngörülmüştür.

AL 9. Sınıf -.Öğrenci II- Yazılı Metin

AL 9. Sınıf- Öğrenci II- Konuşma Metni

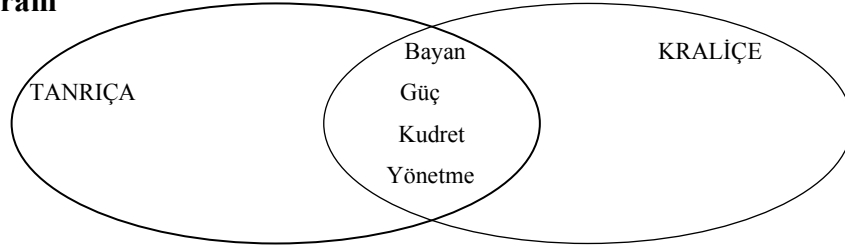
Hititler Anadolu'da ilk kurulan uygarlıklardan biridir. Birincisi Hattiler olup Hattilerin devamı niteliğinde Hititler. Hititlerin merkezi Hattuşaş'tır. Hattuşaş şu anki Çorum'a denk gelmektedir. Hititler krallıkla yönetilmekteydi. Kralı denetleyen meclisin adı pankuş'tur. Hititlerin birde **bereket tanrıçası** olarak da bilinen tavananna vardı.

Yukarıda “Hititler” hakkındaki yazılı metin ve konuşma metni, öğrencinin tarih dersinde öğrenmiş olduğu “Hititler” konusu hakkında yazabildikleri ve söyleyebildiklerine ait metinlerdir. Her iki metin birlikte incelendiğinde tarih ders kitabında “kraliçe” olarak bilgi verilen Tavananna, öğrencinin yazılı metninde tanrıça'ya, konuşma metninde ise bereket tanrıçasına dönüşmüştür. Dersi anlatan öğretmenin konu anlatımına ait çözümlenmeler incelendiğinde ise öğretmenin Tavanannadan bahsederken Kralın eşi veya kraliçe olarak ifade ettiği görülmüştür. Bu örneğe göre bir kısım öğrencilerin zihinlerinde saklamış oldukları karakterleri tarih dersi esnasında görmüş oldukları karakterlerin yerine geçirebildikleri görülmüştür. Öyle ki öğrencinin zihninde bayan, güç, kudret, yönetim sahibi olan kadın figürü “tanrıça” kavramı ile kodlanmıştır. Öğrenciye derste kraldan sonra iktidar ve güce sahip olan kişinin kralın eşi olduğu söylendiğinde öğrenci daha önce kodlamış olduğu kavramı (tanrıça), yeni öğrendiği kavramla (kraliçe) devşirmektedir. Hatta yazılı metine

“tanrıça” olarak geçen “kraliçe”, konuşma esnasında “**bereket tanrıçası**” na dönüşmektedir. Araştırmada tespit edilen bu durum anlamsal olarak tanımlanmıştır.

**Zihinde Daha Önce Kodlanmış
Olan Kavram**

Yeni Öğrenilen Kavram

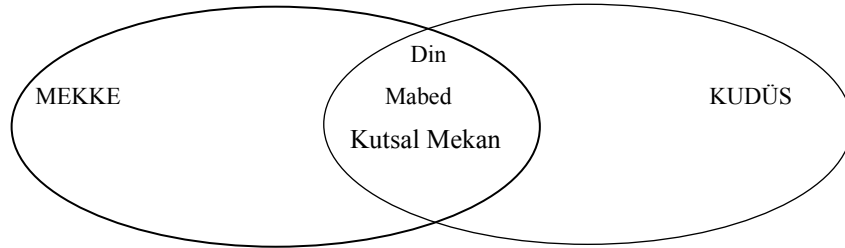

Şekil 4.2. Anlamsal çağrışım şeması I

Araştırmada öğrencilerin anlamsal çağrışımında buldukları bir başka örnekte Mekke-Kudüs arasında olmuştur.

**Zihinde Daha Önce Kodlanmış
Olan Kavram**

Yeni Öğrenilen Kavram

Şekil 4.3. Anlamsal çağrışım şeması II

AL 9. Sınıf – **Öğrenci I** – Yazılı Metin

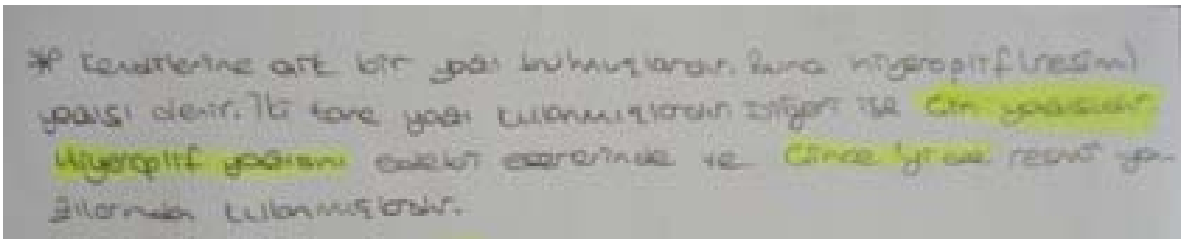
Tanrıça Meclisi esitler topluluğundandır. Kraliçeye Tavanına denir. Kral Tanrıya hesap vermek için yıllıklar yani snaller yazdırırdı. Analler ilk objektif tarih yazıdır. Tarihte ilk yazılı anlaşma yapmırlardı.

AL 9. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

“...Kadeş Anlaşması ilk yazılı anlaşma olan Kadeş Anlaşmasını yapmışlardır Mısırlılara karşı. Anallar yapmışlardır. Kralın tanrıya **verdiği** yıllıklardır.Bu da **tarihi objektif ilk yazıcılıktır...**”

Yukarıda “Hititler” hakkındaki yazılı metin ve konuşma metni, öğrencinin tarih dersinde işlemiş olduğu “Hititler” konusu hakkında yazabildikleri ve söyleyebildiklerine ait metinlerdir. Her iki metin birlikte incelendiğinde yazı metninde **“Kral Tanrıya hesap vermek için yıllıklar yani anallar yazdırdı. Anallar ilk objektif tarih yazıcılığıdır.”** Şeklinde bir ifade varken, konuşma metninde aynı öğrenci **“Anallar yapmışlardır. Kral’ın tanrıya verdiği yıllıklardır. Buda tarihi objektif ilk yazıcılıktır.”** Şeklinde bir ifade kullanmıştır. Konuşma metninde analların tanrıya niçin verildiği belirtilmediği gibi yazılı metinde yer alan **“objektif tarihçilik”** ifadesi konuşma esnasında **“tarihi objektif”** ifadesine dönüşmüştür. Bu durum tarihsel bilginin yazılırken ve konuşulurken nasıl biçim ve anlam değiştirebildiğini göstermektedir. Bu örnekte yazma esnasında düşünmeye zaman ayrılmasının ifadelerin daha düzgün olmasındaki rolü ortaya çıkmaktadır. Konuşma esnasında ağızdan çıkan söz ile düşünme arasındaki zamanın kısalığı öğrencinin konuşma ve yazma becerisi arasındaki ifadenin doğruluğunu ve anlaşılabilirliğini doğrudan etkilemektedir.

AL- 9.Sınıf- Diğer Öğrenci-Yazılı Metin

Yukarıdaki örnekte öğrencilerin yazarken derste dinlemiş oldukları ve duydukları bir kısım sözcük ve ifadeleri ses benzerliğinden dolayı farklı anlamış oldukları görülmektedir. Öyle ki AL öğretmeni Hititler konusunu anlatırken Hititler’in kullandığı yazı çeşitleri içerisinde “Çivi Yazısı”nı söylemiştir. Fakat o sınıf içerisinde bulunan ve dersi öğretmeninden dinleyen öğrenci öğretmenin bu ifadesini “Çin Yazısı” olarak algılamıştır. Öğretmen öğrencinin algılama düzeyini ve algılama şeklini

bilmediğinden öğrencinin algılamasında bir değişiklik meydana getirememiştir. Dolayısıyla kendisinden Hititler hakkında bilgi vermesi istenildiğinde öğrenci çivi yazısını, “çin yazısı”, “Çince” şeklinde yazarak bilgi vermiştir.

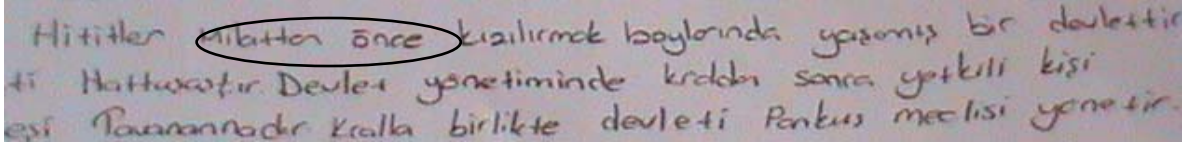
Tablo 4.163.

Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
AÖL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞKZ
I.	Y	54	43	7	9	9	-	6	3	-	1	2	-	-	4	2	3	-
Öğ.	K	81	46	4	17	17	-	7	10	-	-	4	-	-	3	-	7	10
II.	Y	54	46	6	7	7	-	6	1	-	-	-	1	-	7	-	-	-
Öğ.	K	51	35	3	6	5	1	2	4	-	-	2	1	-	2	3	-	-

Tablo 4.163’de Anadolu Öğretmen Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci “Hititler” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yazı dilinde 54’iken konuşma dilinde 81 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 54 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 51 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre öğrencilerin kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 46’iken konuşma dilinde bu sayı 35’e düşmektedir. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Hititler” konusu ile ilgili 7 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 4’e düştüğü görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu tespit edilmiştir. Tarihsel yazı dilinde 6 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 3 kavrama yer verdiği görülmüştür.

AÖL-9.Sınıf-Öğrenci I-Yazılı Metin

AÖL 9. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

“Hititler **tarihten önce** Kızırmak çevresinde yaşamıştır. Başkent Hattuşaşır. Kralla birlikte bu devleti Pankuş meclisi ve kralın eşi Tavananna yardım etmektedir... bu devlet yine tarihte bilinen ilk antlaşma mısırlularla, mısırla Hitit arasında yapılan bir antlaşmadır.”

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in “Hititler” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında öğrenci I'in yazılı metinde “**Milattan Önce**” ifadesini konuşma sırasında “**Tarihten Önce**” şekline dönüştürdüğü görülmektedir. Oysa “**Milat**” kavramı Hz. İsa'nın doğum tarihi olarak kabul edilmektedir. Doğal olarak “**Milattan Önce**” ifadesinin gönderme yaptığı zaman dilimi Hz. İsa'nın doğumundan önceki zaman dilimidir. “**Tarihten Önce**” ifadesinin gönderme yaptığı zaman dilimi ise yazının icadından önceki zaman dilimidir. Tarihin veya tarihi çağların yazı ile başladığı kabul edildiğinde öğrencinin konuşma esnasında ifade ettiği zaman dilimi yazının bulunmasından önceki zaman dilimidir. Bunun doğal bir sonucu olarak öğrenci tarihsel dil içerisinde çelişkili bir anlam içeren bir ifade kullanmıştır. Öyle ki aynı öğrenci Hititlerin, ilk yazılı anlaşma yaptığını sözlerken tarih öncesi dönemlerde yazı olmadığını göz ardı etmiştir. Bu durum öğrencinin “milat” ve “tarih” kavramlarına ait bilgi düzeyinin yetersiz olduğunu ve iki kavram arasındaki farkı ayırt edemediğini göstermiştir.

Tablo 4.164.

Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
ATL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞK Z
I.	Y	31	28	7	5	5	-	-	5	-	-	2	-	-	1	2	2	-
Öğ.	K	30	26	2	6	5	1	1	5	-	-	4	-	-	2	4	-	-
II.	Y	7	7	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Öğ.	K	11	9	1	3	3	-	2	1	-	-	2	-	-	2	-	1	-

Tablo 4.164’de Anadolu Teknik Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrencinin “Hititler” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 31’iken konuşma dilinde bu sayı 30 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 7 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 11 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 7’iken konuşma dilinde bu sayı 9 olmaktadır. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Hititler” konusu ile ilgili 7 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 2’ye gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu gözlemlenmiştir. Tarihsel yazı dilinde 5 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 1 kavrama yer verdiği görülmüştür.

ATL- 9. sınıf – *Öğrenci II-* Yazılı Metin

Hattuşaş Göktaşırılı - dedeş ahlaşması Tawanana
Anal - Pankuf.

ATL 9. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

Hattuşlılar tarafından kuruldu. Tavanna, çok tanrılı dinler sonra Hattuşlular. Sonra Hattuşlular.

Yukarıda Anadolu Teknik Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in "Hititler" konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnekler bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında öğrenci I'in cümle kurmakta ve konuşmakta zorluk yaşadığı görülmüştür. Hatta öğrencinin "Hitit" başlığını başkentle karıştırdığı ve "**Hititler**" ifadesi yerine, konuşurken "Hattuşlılar" şeklinde bir ifade türettiği görülmüştür. Öyle ki bireylerin yaşadıkları şehrin adı ile anılması günümüzde pek çok bireyin kullandığı bir betimlemedir. Ankara'da yaşayanlar için Ankaralılar, Çankırı'da yaşayanlar için Çankırlılar vb. gibi. Günümüzdeki yaygın olan bu betimleme türünü öğrenci tarihsel dil içerisine taşımıştır ve burada Hititleri, başkentleri ile hatırlayarak "**Hattuşlılar**" şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 4.165

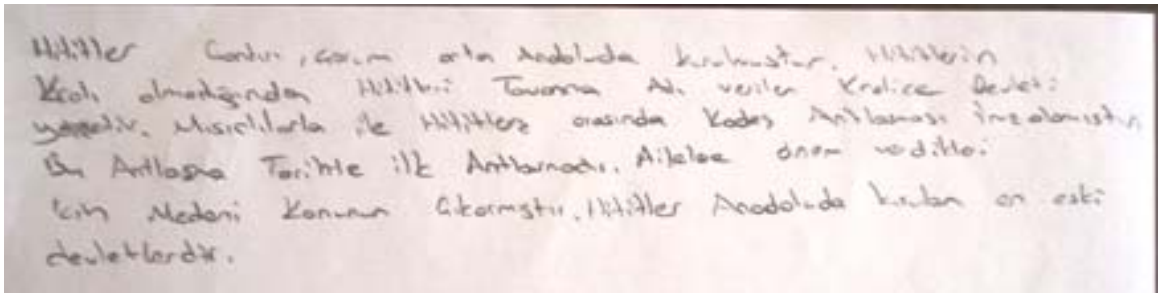
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
ATML		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞKZ
I.	Y	42	39	6	7	7	-	3	4	-	1	1	-	-	3	4	-	-
Öğ.	K	33	27	1	7	6	1	3	4	-	-	4	-	-	3	4	-	-
II.	Y	42	32	6	6	6	-	2	4	-	-	2	-	-	3	3	-	-
Öğ.	K	53	36	2	7	7	-	3	4	-	-	2	-	-	3	4	-	-

Tablo 4.165'de Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin "Hititler" konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I, öğrencinin "Hititler" konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 42'iken konuşma dilinde bu sayı 33 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 42 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 53 kelime ile anlatmaktadır. Yine

tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda II. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte I. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 39’iken konuşma dilinde bu sayı 27 olmaktadır. Bu durum II. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin I. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her ki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Hititler” konusu ile ilgili 6 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 1’e düştüğü görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu gözlemlenmiştir. Tarihsel yazı dilinde konu ile ilgili 6 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 2 kavrama yer verdiği görülmüştür.

ATML - 9.Sınıf- **Öğrenci I-** Yazılı Metin

ATML 9. Sınıf- **Öğrenci I-** Konuşma Metni

Hititler Anadolu’da kurulan ilk devletlerdendir. Kral, kral Hitit kralı baş yargıç, başrahip ve, ve bu yüzden, bu yüzden demokrat bir devlet değildir, laik bir devlet değildir. İlk medeni kanun yapmışlardır ve tanrılara hesap vermek için anaları, hesap için iyi kötü onlara yazmışlardır. Sümerlerden aldıkları çivi yazısını kullanmışlardır. Krallar olmadığında kraliçe tavana ülkeyi yönetmiştir.

Yukarıda Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**’in “Hititler” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnekler bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında Öğrenci I’ın yazılı metinde “..Hititlerin kralı olmadığından Hititleri Tavanna adı verilen kraliçe devleti yönetir.” İfadesi yer alırken aynı konu konuşma metninde “Krallar olmadığına kraliçe tavana ülkeyi yönetmiştir.” İfadesi şeklini almıştır. Bu durum öğrencilerin konuşma dili

ile yazma dili arasındaki anlamsal farklılıkları göstermektedir. Öğrenci yazılı metinde “olmadığından” sözcüğünü kullanarak bir sebep, bir gerekçe belirtirken, konuşma esnasında “olmadığında” sözcüğünü kullandığında bir durum ortaya koymaktadır. Bu durum öğrencinin, yazı ve konuşma dilinde kullandığı; ilk bakışta aynı gibi görünen iki sözcüğün sonuna gelen -da, ve -dan eklerinin ifadeye katığı anlam değişikliğinin farkında olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla tarihsel dil becerisi öğrencinin üst düzey dil becerisini zorunlu kılmaktadır. Öğrenci tarihi yazarken ve konuşurken kullanacağı her kelimenin ve kelimenin sonuna getireceği her ekin tarihsel ifadeye ait anlamı nereye götürebileceğini düşünebilmelidir. Tarihsel ifadeye amaç daha fazla kelime, daha fazla cümle kurabilmekten öte tarihi daha doğru olarak anlatabilme olmalıdır. Bunu yaparken öğrencinin kullanacağı kelimeler, kavramlar ve cümleler ifadeyi güçlendirecek, akıcı kılacak unsurlardır.

Tablo 4.166.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Zaman Kiplerine göre Dağılımını Gösteren Bilgiler

Zaman Kipleri	N	Min	Max.	$\bar{X}$
Şimdiki Zaman (-yor)	87	0	4	0,17
Gelecek Zaman (-ecek, acak)	87	0	1	0,01
Geniş Zaman (-r)	87	0	19	4,66
Öğrenilen Geçmiş Zaman (-miş)	87	0	10	3,43
Görülen Geçmiş Zaman (-di)	87	0	8	0,77
-idi (Hikaye) Bileşik Zaman	87	0	4	0,17
-imiş (Rivayet) Bileşik Zaman	87	0	0	0,00
-ise (Şart) Bileşik Zaman	87	0	0	0,00

Tablo 4.166’da Descriptive Statistic testine göre 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” Konusu hakkında yazmış oldukları kompozisyonlarda kullanmış oldukları zaman kiplerinin nicel olarak dağılım oranlarını gösteren bilgiler yer almaktadır. Bu dağılıma göre dört farklı lisede öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri okul türü, cinsiyet ve farklı değişkenler göz önünde bulundurulmadan bir arada değerlendirilmiştir. Böylece 9. sınıf

öğrencilerinin genelinin tarihsel yazı dilinde kullanmış oldukları zaman kiplerinin oranları incelenmiştir. Zaman kiplerine ait ortalama değerler incelenecek olduğunda öğrencilerin tarihsel yazı dilinde $\bar{X} = 4.66$ en yüksek ortalama değere sahip geniş zaman (-r) kipi kullanarak cümleler kurdukları görülmektedir. Geniş zaman kipinden sonra en fazla tercih ettikleri zaman türü ise $\bar{X} = 3.43$ ortalama ise öğrenilen geçmiş zaman (-miş) kipi olmuştur. Üçüncü sırada en fazla tercih edilen kipse $\bar{X} = 0.77$ ortalama değer ile görülen geçmiş zaman olmuştur. En çok kullanılan bu üç zaman kipini ise ortalama değerlerine göre; -idi (hikaye) bileşik zamanı, şimdiki zaman kipleri izlemektedir.

Öğrencilerin tarihsel dil kullanımları incelenirken öğrencilerin yazmış oldukları metinlerde kullanmış oldukları cümleler, zaman kipinin haricinde, öğelerin dizilişine ve yüklemine göre de incelenmiştir. Bu bilgiler nicel olarak SPSS 16.0 paketi yardımı ile çözümlenmiştir. Öğrencilerin kurmuş oldukları cümlelerin öge dizilişine ve yüklemine göre dağılımını gösteren bilgiler aşağıda Tablo 174’te görülmektedir.

Tablo 4.167.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Öğelerinin Dizilişine ve Yüklemine Göre Dağılımını Gösteren Bilgiler

Zaman Kipleri	N	Min	Max.	$\bar{X}$
Kurallı Cümle Sayısı	87	0	25	9,17
Devrik Cümle Sayısı	87	0	1	0,05
İsim Cümlesi Sayısı	87	0	10	3,89
Fiil Cümlesi Sayısı	87	0	15	5,33

Tablo 1.167’de 9. sınıf öğrencilerinin “Hititler” Konusu hakkında yazmış oldukları kompozisyonlarda kullanmış oldukları cümleler öğelerin dizilişine (kurallı, devrik cümle) ve yüklemine göre (isim, fiil cümlesi) incelenmiştir. Bu dağılıma göre dört farklı lisede öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri okul türü, cinsiyet ve farklı değişkenler göz önünde bulundurulmadan bir arada değerlendirilmiştir. Böylece 9. sınıf öğrencilerinin genelinin tarihsel yazı dilinde kullanmış oldukları devrik ve kurallı cümle sayıları, fiil ve isim cümlesi sayıları nicel olarak incelenmiştir. Öğelerin dizilişine göre öğrencilerin kullandıkları kurallı cümle sayısına ait ortalama değerler incelenecek

olduğunda öğrencilerin tarihsel yazı dilinde $\bar{X} = 9.17$ en yüksek ortalama değerle cümlelerini kurallı cümle olarak kurdukları yani yüklemi cümlenin sonunda olan cümle çeşidi ile kurmuş oldukları görülmüştür. Cümleler yüklemine göre incelendiğinde ise $\bar{X} = 5.33$ en yüksek ortalama değerle öğrencilerin fiil cümlesi kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin tarihsel ifadelerini eyleme dönük olarak anlatmayı tercih ettiklerini göstermektedir. 9. sınıf öğrencilerinin Hititler hakkında bilgi verirken konu içerisinde kullanmış oldukları deyimler ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

“Hititler” Konusunda Öğrencilerin Kullandığı Deyimler	
Adı Geçmek	Hesap Vermek
Baş Üstünde Tutmak	Karar Vermek
Değer Vermek	Öne Çıkmak
Ele Geçirmek	Savaş Açmak
Fikir Vermek	Sözü Geçmek
Hak Vermek	Yer Almak
Hak Tanımak	Yer Vermek

9. sınıf öğrencilerinin “Haçlı Seferleri ve I. Haçlı Seferi” konusu örnekleminde yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişkiye ait bulgu ve yorumlar:

Tablo 4.168.

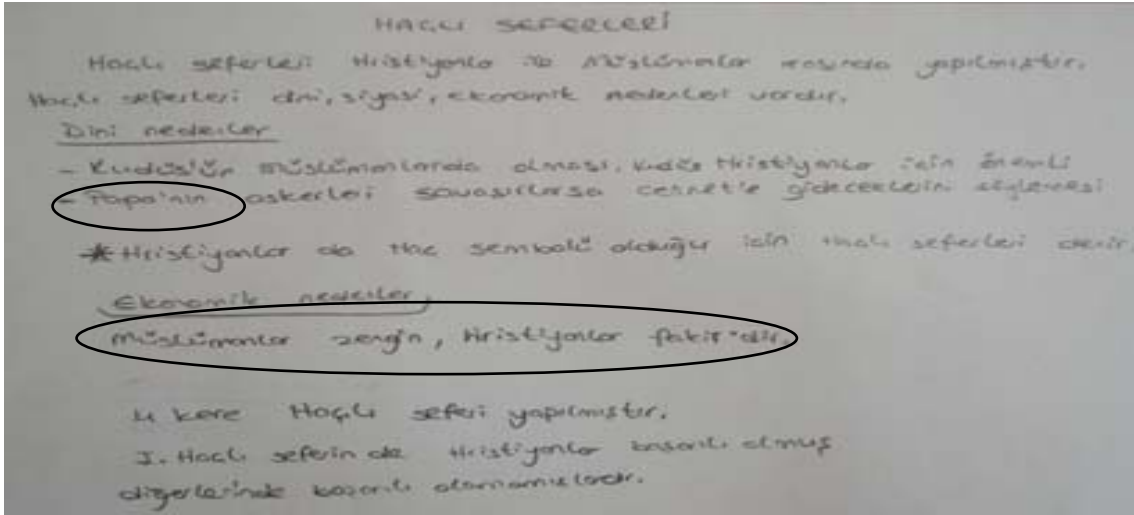
Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
AL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	DI.Z.	BLŞKZ
		I.	Y	58	33	4	8	8	-	2	6	-	-	2	-	-	5	3
Öğ.	K	67	33	1	8	8	-	2	6	-	-	-	-	-	5	3	-	-
II.	Y	45	35	3	6	6	-	-	6	-	2	2	-	-	1	5	-	-
Öğ.	K	141	65	2	19	18	1	2	17	-	3	1	1	-	5	13	-	-

Tablo 4.168’de Anadolu Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma

diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrencinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yaz dilinde 58’iken konuşma dilinde 68 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 45 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 141 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasında fark olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 35’iken konuşma dilinde bu sayı 65’e çıkmaktadır. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha fakir ve pasif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu ile ilgili 4 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 1’e gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu anlaşılmıştır. Yazı dilinde 3 kavram kullanan ikinci öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 2 kavrama yer verdiği tespit edilmiştir.

AL- 9. Sınıf – **Öğrenci I-** Yazılı Metin

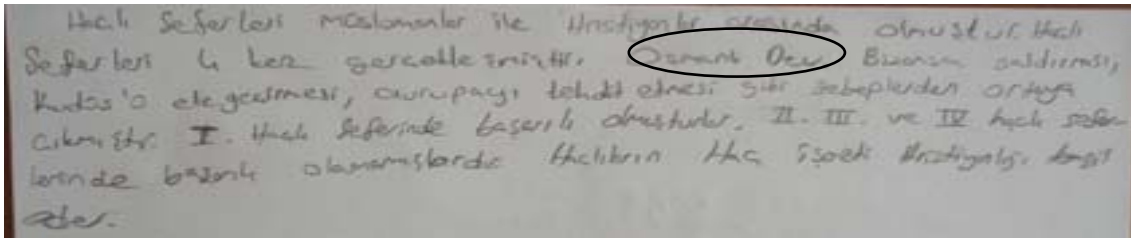

AL 9. Sınıf- **Öğrenci I-** Konuşma Metni

Haçlı seferleri dini, siyasi ve ekonomik nedenleri vardır. Dini nedenleri Kudüs’ün Müslümanların elinde olması ve Hristiyanların Kudüs’ü geri almak istemesi ,din adamlarının, **din adamlarının** savaşa katılacak askerlere cenneti vaat etmesi. Siyasi neden olarak Anadolu’nun Türklerin elinde olması. Ekonomik neden olarak **doğu zengin batı fakirdir**. Bu kadar. I.Haçlı seferinde Hristiyanlar başarılı olmuştur, II.-III.-IV. Haçlı Seferinde başarılı olamamışlardır. I. Haçlı Seferi diğer Haçlı seferlerine sebep olmamıştır.

Yukarıda Anadolu Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I**'in yazılı metinde “*Papa'nın askerleri savaşlırlarsa cennet'e gideceklerini söylemesi.*” Şeklindeki ifadesi konu ile ilgili konuşma esnasında “*...din adamlarının savaşa katılacak askerlere cenneti vaat etmesi.*” Şeklindeki ifadeye dönüşmüştür. Bu örnek, öğrencilerin yazı dilinde kullandıkları bazı kavramları, konuşma dilinde kavramların karşılıkları ile değiştirebildiklerini göstermektedir. Öyle ki öğrenci yazı dilinde “**papa**” derken konuşma dilinde “**din adamı**” ifadesini kullanmıştır. Konuşma dilinde kullanılan kavram sayılarının yazı diline göre daha az olmasının sebeplerinden biri de bu örnekten hareketle konuşma dili esnasında öğrencilerin kavramların karşılıklarını kullanmayı tercih etmeleridir. Yine aynı öğrenci yazı dilinde “*Müslümanlar zengin, Hristiyanlar Fakirdir.*” İfadesini kullanırken konuşma dilinde “*..doğu zengin, batı fakirdir.*” İfadesini kullanmıştır. Bu iki ifade karşılaştırıldığında “**Müslüman**” sözcüğünün “**Doğu**” sözcüğü ile “**Hristiyan**” sözcüğünün de “**Batı**” sözcüğü ile yer değiştirmiş olduğu görülmektedir. Bu örnek öğrencinin zihninde “Doğu” sözcüğünün “Müslüman” sözcüğüyle eş anlamlı, “Batı” sözcüğünün de “Hristiyan” sözcüğü ile eş anlamlı ve birbirini çağrıştıran niteliğe sahip sözcükler olduğunu göstermiştir. Örneğe göre birileri için yön, coğrafi konum bildiren “doğu”, “batı” sözcüklerinin bir başkası için Müslüman, Hristiyan dünyasını niteleyebildiği görülmüştür.

AL -9. Sınıf- **Öğrenci II** – Yazılı Metin

AL 9. Sınıf- **Öğrenci II**- Konuşma Metni

Haçlı seferleri hakkında fazla bir şey bilmiyorum. Haçlı seferleri Müslümanlarla Hristiyanlar arasında olmuştur. Haçlı seferleri dört kez olmuştur. Birincisinde başarılı olmuşlardır diğerlerinde pek başarı elde edememişlerdir. Haçlı seferlerinde, haçlı seferlerinin en önemli nedeni Müslümanların elindeki Kudüs'ü ele geçirmektir. Müslümanlar Kudüs,Kudüs Müslümanlar için de ,Yahudiler için de, Hristiyanlar için de önemli bir yerdir.Ayrıca Bizans'ı **Osmanlı Devleti**'nin Bizans'a saldırması

Bizans'a zor durumlar yaşatması ,Bizans'ın haçlılar, Hristiyan aleminden yardım istemesine sebep olmuştur.Bu yüzden haçlı seferleri çıkmıştır.Haçlı seferleri I.'sinde Kudüs ele geçirilmiştir.Diğerlerinde Kudüs sonra Müslümanların eline geçmiştir.Haçlı seferlerinde haçlıların üzerinde haç işareti bulunan elbiseler vardır çoğu askerin üzerinde.Haç işareti de Hristiyanlığı temsil eder,Hilal Müslümanları temsil eder.Haçlı seferlerinin sonuçlarında haçlılar ve Hristiyan alemleri Avrupa çok asilini kaybetmiştir,savaşlarda ölmüştür.Bu yüzden birçok toprak sahipsiz kalmıştır.Burjuva sınıfı ortaya çıkmıştır.Kağıt,cam,barut gibi değişik şeyler bilim adına haçlılar,Hristiyan alemleri Müslümanlardan öğrenmiştir.

Yukarıda Anadolu Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci II**'nin "Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi" konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci II**'nin yazılı metinde I. Haçlı Seferi konusunu anlatırken "*Osmanlı Devleti'nin Bizansa saldırmaması..*" ifadesini kullanması ve yine konuşma metninde "*Osmanlı Devleti'nin Bizans'a saldırmaması Bizans'a zor durumlar yaşatması...*" şeklindeki ifadesi öğrencinin konu içerisinde geçmekte olan devletleri birbirine karıştırdığı, kronolojik olarak böyle bir durumun mümkün olamayacağını bilmediğini gösteriyor. Öğrencinin zihninde batıya karşı mücadele eden, Bizansla savaşan devlet Osmanlı Devletidir. Zihindeki bilginin bu şekilde kodlanmış olması Osmanlıyı tarihi süreç (kronoloji) içerisinde gezdirebilmektedir. Böyle olunca Osmanlı Devleti bir anda Anadolu Selçuklu Devletinin yerine geçebilmektedir. Öğrenci tarihsel dil becerisine sahip olduğunda kullandığı her kelimeyi ve ifadeyi sorgulama yeteneğine de sahip olacaktır. Böyle bir cümleyi yazarken veya konuşurken kronolojik olarak bunun mümkün olamayacağını fark edebilecektir. Tarihsel dil becerisine sahip olmak, kronoloji ve anlam bilgisine de sahip olmayı zorunlu kılmaktadır.

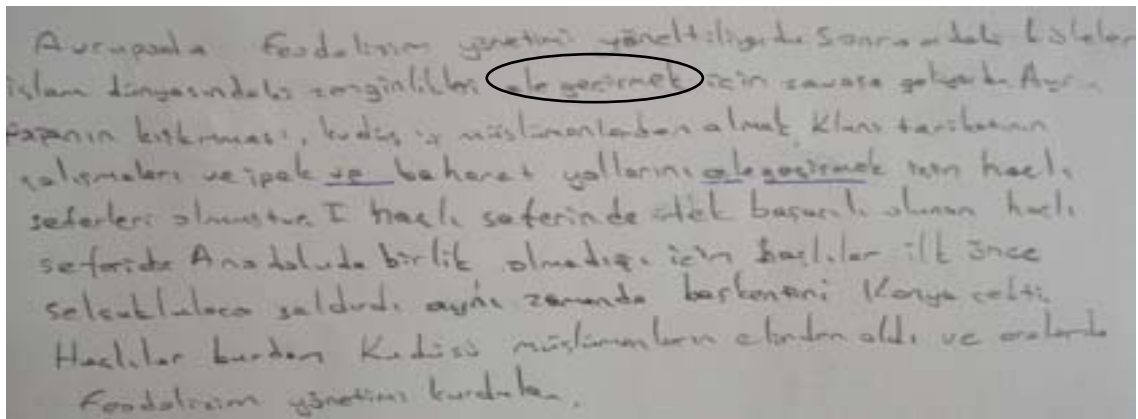
Tablo 4.169.

Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
AÖL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞK Z
I.	Y	68	48	6	7	7	-	1	6	-	1	4	-	-	1	1	3	-
Öğ.	K	57	38	3	9	7	2	1	8	-	-	1	1	-	1	1	-	6
II.	Y	96	61	7	13	13	-	3	10	-	2	1	-	-	8	4	1	-
Öğ.	K	67	45	2	6	6	-	3	3	-	1	1	-	-	3	3	-	-

Tablo 4.169’da Anadolu Öğretmen Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrencinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yaz dilinde 68’iken konuşma dilinde 57 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 96 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 67 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) arasında fark olduğu görülmektedir. II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 61’iken konuşma dilinde bu sayı 45’e düşmektedir. Bu durum II. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin I. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu ile ilgili 6 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 3’e gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu tespit edilmiştir. Tarihsel yazı dilinde 7 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 2 kavrama yer verdiği görülmüştür.

AÖL - 9.Sınıf- **Öğretmen I-** Yazılı Metin

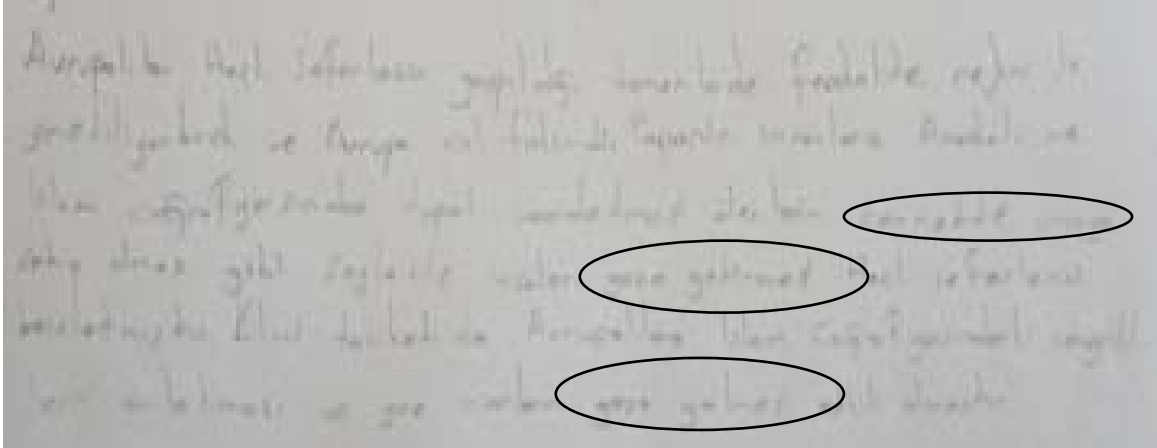
AÖL 9. Sınıf- **Öğrenci I-** Konuşma Metni

Haçlı Seferleri Avrupalı feodalizmle yönetiliyordu. Oradaki köleler İslam dünyasındaki zenginlikleri **almak** için veya papanın kışkırtmasıyla işte kışkırtmasıyla savaşa gitmişlerdir. I. Haçlı Seferi: I.

Haçlı Seferi ilk başarılı olan seferdir. Bunu da nasıl diyeyim aklıma gelmiyor. I.Haçlı Seferinde ilk önce Selçuklular çıkmıştı karşılıklarına. Selçuklular yenmişlerdi ondan sonra Kudüs'ü almışlardı Müslümanlardan. Oralarda feodal beylikler kurmuşlardı, öyle şeyler kurmuşlardı.

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in "Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi" konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I**' in yazılı metinde "**ele geçirmek**" deyimini kullanırken, konuşma esnasında bu deyim karşılığı olabilecek "**almak**" sözcüğünü kullandığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin yazarken dil becerilerini daha rahat kullanabildiklerini göstermektedir. Yazı dilinde deyim kullanabilen öğrenci konuşma esnasında aynı anlamı eylem bildiren bir sözcük ile vermeyi tercih etmiştir.

AÖL- 9. Sınıf- **Öğrenci II**- Yazılı Metin

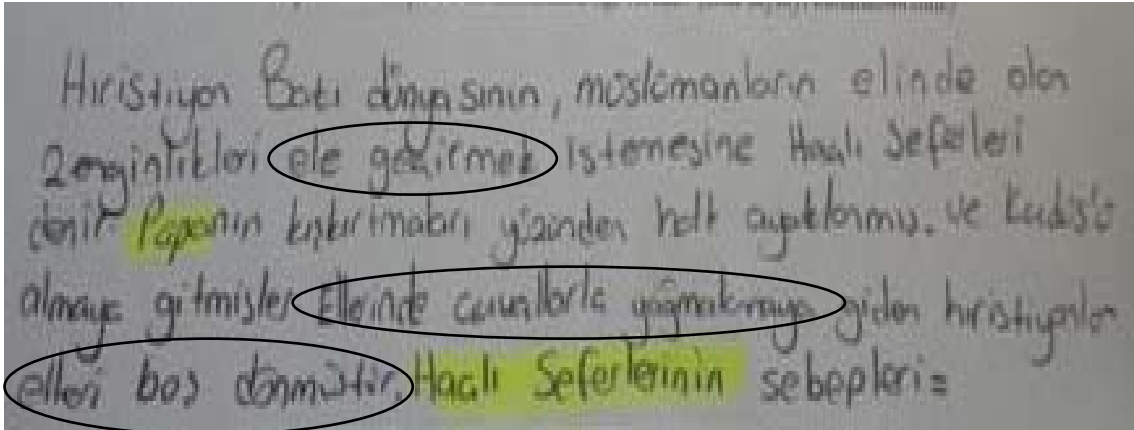
AÖL 9. Sınıf- **Öğrenci II**- Konuşma Metni

Haçlı Seferleri Avrupalıların Anadolu ve İslam dünyası üzerine yaptıkları 8 tane seferdir. Avrupalıların İslam dünyasındaki zenginlikleri alması, Baharat yolunu ele geçirmesi, Kudüs'ü fethetmek istemeleri ve şövalyelerin şöret ve macera tutkuları Haçlı Seferlerinin sebeplerinin bazılarıdır. I.Haçlı Seferi başarılı olan tek haçlı seferidir ve Haçlılar Anadolu Selçuklu Devleti'nin çoğu yerini ele geçirmişlerdir ve I. Kılıçarslan başkenti İznik'ten Konya'ya çekmeye kadar çekmek zorunda kalmıştır.Haçlılar Kudüs'ü Antakya'yı işgal etmişlerdir.

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci II**'nin "Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi" konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve

konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci II'** nin yazılı metinde öğretmenin ders anlatımında kullanmış olduğu bazı ifadeleri yazılı metinde rahatlıkla kullanmış olduğu görülmektedir. Öyle ki “**gaza getirmek**”, “**gaza gelmek**” deyimlerini yazı dilinde kullanan öğrenci konuşurken bu deyimleri kullanmamıştır. Yine öğrenci yazı dilinde öğretmenin esri ile söylediği “**cennete arsa**” ifadesini yazı dilinde kullanırken konuşma dilinde bu ifadeyi kullanamamıştır. Bu örnekler öğrencilerin yazarken daha rahat olduklarını ve öğretmenlerinin ders esnasında kullandığı deyimleri, esprileri yazı dilinde kullanabilirken konuşma dilinde daha çekin oldukları görülmüştür. Öğretmenin kullanmış olduğu ifadelerin öğrencilerce daha çabuk ve hızlı kabul gördüğü ve yazı dilinde öğrencilerin öğretmene ait ifadeleri daha çabuk benimsediği tespit edilmiştir. Bunun bir örneği de aşağıdaki bir başka öğrenciye ait yazılı metin örneğindedir.

AÖL 9. Sınıf- *Bir Başka Öğrenci* – Yazılı Metin

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören bir başka öğrencinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinde öğretmenin konu anlatımı sırasında kullanmış olduğu “**ele geçirmek**”, “**eli boş dönmek**” deyimlerini kullanırken yine öğretmenin ders esnasında esri ile söylemiş olduğu “*..ellerinde çuvalarla yağmalamaya giden..*” ifadesini de kullandığı görülmektedir. Bu ve benzer örnekler öğrencinin tarihsel dil kullanımında öğretmenin ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

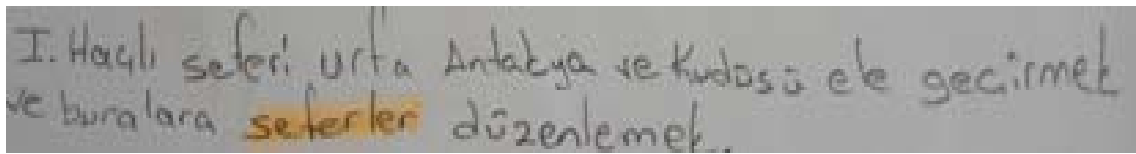
Tablo 4.170.

Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
ATL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLSK Z
I.	Y	13	13	1	1	1	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-
Öğ.	K	41	34	1	8	6	2	3	5	-	1	1	-	-	-	-	4	-
II.	Y	20	15	1	2	2	-	-	2	-	1	2	-	-	-	2	-	-
Öğ.	K	33	20	1	3	3	-	-	3	-	2	1	1	-	-	2	-	-

Tablo 4.170’de Anadolu Teknik Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 13’iken konuşma dilinde bu sayı 41 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 20 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 33 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 15’iken konuşma dilinde bu sayı 20 olmaktadır. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu ile ilgili 1 kavram kullandığı konuşma dilinde de bu sayının değişmediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu görülmüştür.

ATL- 9. Sınıf- Öğrenci I- Yazılı Metin

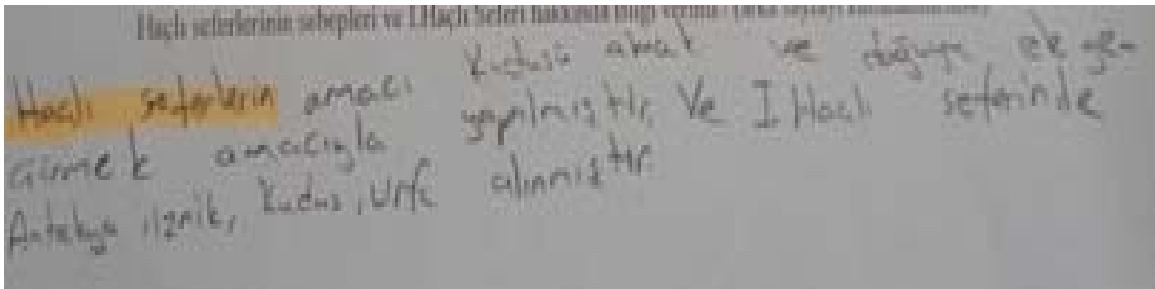

ATL 9. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

I. Haçlı Seferi Urfâ, Kudüs ve Antakya’yı ele geçirme çabalarındaydı. Bunun için bu yerlere seferler düzenlediler. Bundan sonra buralarda tarım daha fazlaydı, zenginlik vardı. Buralara yerleşmeyi planlıyorlardı Batıdaki Avrupalılar. Sonuçları **Mekke’yi** ele geçirdiler ve insanlar Kudüs’e yöneldiler insanlar. İbadetlerini Kudüs’e yaptılar

Yukarıda Anadolu Teknik Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I** in yazılı metinde kullanmadığı ifadeleri konuşma esnasında kullandığı görülmektedir. Öğrenci burada öğretmenin semavi dinlerce vermiş olduğu örneklerden etkilenmiştir. Öğretmenin ders anlatımı sırasında “*Mekke bizim için kutsaldır.*” İfadesini **Öğrenci I** kullanılan anda kodlamıştır. Bu bilgiyi ise konuşma esnasında ifade etmiştir. Bu örnek bazı öğrencilerin dersi dinlerken kopuk olarak dinleyebildiğini ve önceki söylemlerle bağlantı oluşturamadıklarını göstermektedir. Öyle ki öğretmenin söylediklerini kopuk olarak dinleyen öğrenci kendisinden konu hakkında bilgi vermesi istenildiğinde kurduğu cümleler arasında bağlantılar oluşturmadan direkt olarak aklında kalan kelimeler üzerinden cümleler oluşturmaktadır. Bu da konuşma sırasında mantıksal olarak yanlış ifadelerin çıkmasına sebep olmaktadır.

ATL- 9. Sınıf- **Öğrenci II**- Yazılı Metin

ATL 9. Sınıf- **Öğrenci II**- Konuşma Metni

Haçlı Seferleri sebepleri I. Haçlı Seferi Kudüs'ü almak ve doğunun zenginliklerini ele geçirmek başka **Şanlıurfa**, Kudüs, Antakya, İznik almışlar. II. Haçlı Seferinde de Urfa'yı geri almışızdır. Doğunun zenginliklerini işte zenginliklerini başka aklıma gelmiyor.

Yukarıda Anadolu Teknik Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci II**'nin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci II** nin yazılı metinde “Urfa” ismi konuşma esnasında “Şanlıurfa” olmuştur. Bu durum öğrencinin konuşma esnasında kronolojik gelişmeleri takip edemediğini göstermektedir.

Öyle ki haçlı seferlerinin 11. yüzyılda olduğunu bilen ve dönem hakkında bilgi veren öğrencinin döneme ait coğrafi yerlerin isimlerini verirken de o dönemki isimlerini düşünerek verebilmesi arzu edilir. Öyleki bu durum kronolojik düşünme becerisinin bir göstergesi olarak görülebilir. Bu örnekte (Urfa'nın "Şanlı" ünvanını aldığı tarihin 1984 olduğu düşünüldüğünde) öğrencinin tarihsel konuşma dilini kullanırken kronolojik düşünemediği görülmektedir.

Tablo 4.171.

Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

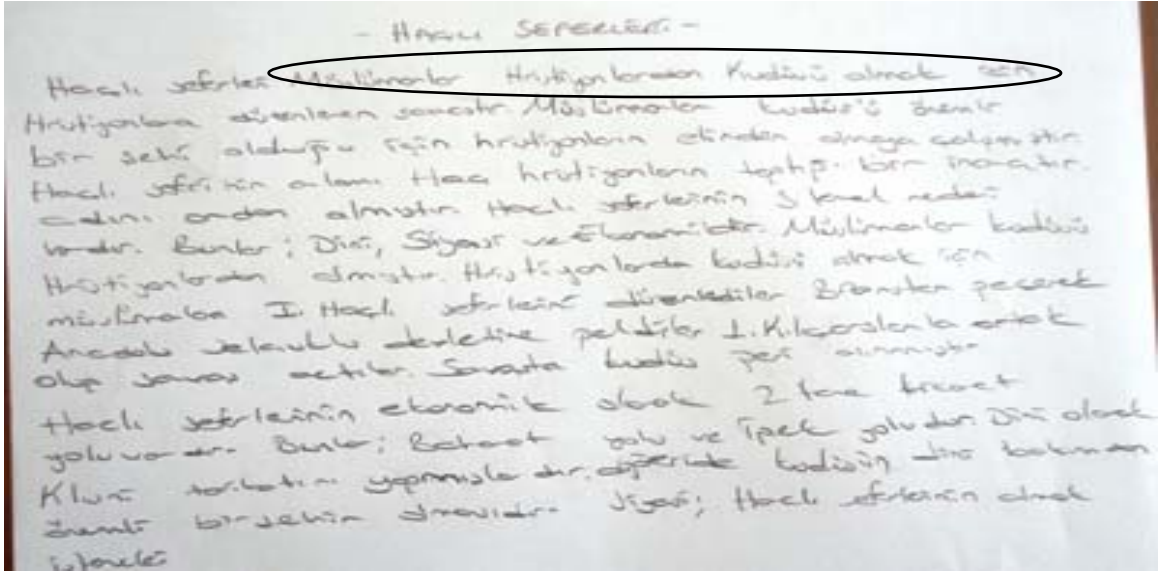
Lise		ATML	KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	DI.Z.	BLŞKZ
I.	Y	107	62	4	16	16	-	4	12	-	4	7	-	-	6	5	5	-	
	Öğ.	K	102	40	1	12	12	-	3	9	-	-	2	-	-	6	5	-	-
II.	Y	63	55	3	6	6	-	-	6	-	-	4	-	-	3	3	-	-	
	Öğ.	K	74	40	2	10	10	-	1	9	-	2	2	4	-	5	1	-	-

Tablo 4.171’de Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I, öğrenci “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 107’iken konuşma dilinde bu sayı 102 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 63 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 74 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark 22 olmakla birlikte I. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 55’iken konuşma dilinde bu sayı 40 olmaktadır. Aradaki fark ise 15’e düşmektedir. Bu durum I. Öğrencinin yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu ile ilgili 4 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında

konuşma dilinde bu sayının 1'e gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu görülmüştür. Tarihsel yazı dilinde konu ile ilgili 3 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde ise 2 kavrama yer verdiği tespit edilmiştir.

Bu sonuçlardan hareketle 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımı becerilerinin farklı olduğu görülmüştür. Öyle ki tarihsel yazı dilinde daha fazla kelime, daha fazla cümle kullanabilen bir öğrencinin konuşma dilinde daha gerilerde olabileceği veya bunun tam tersi konuşma dilinde başarılı olan yani daha fazla kelime kullanan daha fazla cümle kurabilen bir öğrencinin yazma becerisinde gerilerde kalabildiği görülmüştür. Tarihsel dil içerisinde kavram bilgisinin kullanımına gelindiğinde ise tüm öğrencilerin ortak probleminin konuşma dilinde yeterince kavramlara yer veremeyişleri olmuştur.

ATML- 9. Sınıf- **Öğrenci I-** Yazılı Metin

ATML 9. Sınıf- **Öğrenci I-** Konuşma Metni

“Haçlı Seferleri **Müslümanların Kudüs’ü haçlılardan almak istemeleridir**. Kudüs’ün dini bakımdan önemli bir yeri olması olduğu için burada kilise yani dini bakımdan olarak Kudüs’ü almak istemeleri. Diğer taraftan da ekonomidir. İki ticaret yolu vardı; Biri baharat, biri ipek yoludur. İpek yolunu daha çok ipek alıp sattıkları için ipek yolu; baharat yolunu da daha çok baharat alıp sattıkları için baharat yolu adını koymuşlardır. **Siyasi olarak ta haçlı seferleri almak istemeleridir**. Sonra işte **Müslümanlar Kudüs’ü Hristiyanların elinden almışlardır**. Hristiyanlar bu kadar. I. Haçlı Seferi Kudüs’ü almak için Anadolu Selçuklu Devletinin şey...Bizans’tan gelerek Anadolu Selçuklu Devletine gelmişlerdir. I. Kılıçaslan’la birlik olup Haçlı Seferi düzenlemişler ve Kudüs’ü almışlardır. Başkent olarak almışlardır.”

Yukarıda Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I**'in yazılı metinde “*Müslümanlar Hristiyanlardan Kudüs’ü almak için düzenlenen savaştır.*” İfadesini kullanırken konuşma metninde ise “*Müslümanların Kudüs’ü haçlılardan almak istemeleridir.*” İfadesini kullanmıştır. Bu örnek incelendiğinde öğretmenin ve ders kitabının konu anlatımı ile anlamsal olarak tamamen tezat oluşturan bir ifadenin öğrenci tarafından kullanıldığı görülmektedir. Öğrencinin konuyu tamamen yanlış anlamış olması ise öğrencinin yazı ve konuşma metninde devam eden ifadelerden anlaşılmaktadır. Öğrencinin konuyu tamamen yanlış anlamasının sebebi ise konuda anlatılan tarihi olayın faillerini, sebep ve sonuçlarını birbirine bağlayamamış olmasından dolayıdır. Olaylar ve failer arasında ilişkiler bağı oluşturamayan öğrenci kendisine özgü bir ilişkiler bağı oluşturmuş ve olayı tamamen kendi zihninde şekillendirdiği gibi anlatmayı tercih etmiştir.

Tablo 4.172.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Zaman Kiplerine göre Dağılımını Gösteren Bilgiler

Zaman Kipleri	N	Min	Max.	$\bar{X}$
Şimdiki Zaman (-yor)	79	0	2	0,06
Gelecek Zaman (-ecek, acak)	79	0	0	0,00
Geniş Zaman (-r)	79	0	16	3,03
Öğrenilen Geçmiş Zaman (-miş)	79	0	10	2,37
Görülen Geçmiş Zaman (-di)	79	0	10	0,87
-idi (Hikaye) Bileşik Zaman	79	0	2	0,06
-imiş (Rivayet) Bileşik Zaman	79	0	0	0,00
-ise (Şart) Bileşik Zaman	79	0	0	0,00

Tablo 4.172’de Descriptive Statistic testine göre 9. sınıf öğrencilerinin “Haçlı Seferleri” Konusu hakkında yazmış oldukları kompozisyonlarda kullanmış oldukları

zaman kiplerinin nicel olarak dağılım oranlarını gösteren bilgiler yer almaktadır. Bu dağılıma göre dört farklı lisede öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri okul türü, cinsiyet ve farklı değişkenler göz önünde bulundurulmadan bir arada değerlendirilmiştir. Böylece 9. sınıf öğrencilerinin genelinin tarihsel yazı dilinde kullanmış oldukları zaman kiplerinin oranları incelenmiştir. Zaman kiplerine ait ortalama değerler incelenecek olduğunda öğrencilerin tarihsel yazı dilinde $\bar{X} = 3.03$ en yüksek ortalama değere sahip geniş zaman (-r) kipi kullanarak cümleler kurdukları görülmektedir. Geniş zaman kipinden sonra öğrencilerin en fazla tercih ettikleri zaman türü ise $\bar{X} = 2.37$ ortalama ise öğrenilen geçmiş zaman (-miş) kipi olmuştur. Üçüncü sırada en fazla tercih edilen kip ise $\bar{X} = 0.87$ ortalama değer ile görülen geçmiş zaman olmuştur. En çok kullanılan bu üç zaman kipini ise ortalama değerlerine göre; -idi (hikaye) bileşik zamanı, şimdiki zaman kipleri izlemektedir.

Öğrencilerin tarihsel dil kullanımları incelenirken öğrencilerin yazmış oldukları metinlerde kullanmış oldukları cümleler, zaman kipinin haricinde, öğelerin dizilişine ve yüklemelerine göre de incelenmiştir. Bu bilgiler nicel olarak SPSS 16.0 paketi yardımı ile çözümlenmiştir. Öğrencilerin kurmuş oldukları cümlelerin öğelerine dizilişine ve yüklemelerine göre dağılımını gösteren bilgiler aşağıda Tablo 180’de görülmektedir.

Tablo 4.173.

9. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Öğelerinin Dizilişine ve Yüklemelerine Göre Dağılımını Gösteren Bilgiler

Zaman Kipleri	N	Min	Max.	$\bar{X}$
Kurallı Cümle Sayısı	79	0	19	6,32
Devrik Cümle Sayısı	79	0	1	0,09
İsim Cümlesi Sayısı	79	0	5	1,38
Fiil Cümlesi Sayısı	79	0	14	5,00

Tablo 4.173’de 9. sınıf öğrencilerinin “Haçlı Seferleri” konusu hakkında yazmış oldukları kompozisyonlarda kullanmış oldukları cümleler öğelerin dizilişine (kurallı, devrik cümle) ve yüklemelerine göre (isim, fiil cümlesi) incelenmiştir. Bu dağılıma göre dört farklı lisede öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri okul türü, cinsiyet ve farklı

değişkenler göz önünde bulundurulmadan bir arada değerlendirilmiştir. Böylece lise 9. sınıf öğrencilerinin genelinin tarihsel yazı dilinde kullanmış oldukları devrik ve kurallı cümle sayıları, fiil ve isim cümlesi sayıları nicel olarak incelenmiştir. Öğelerin dizilişine göre öğrencilerin kullandıkları kurallı cümle sayısına ait ortalama değerler incelenecek olduğunda öğrencilerin tarihsel yazı dilinde $\bar{X} = 6.32$ en yüksek ortalama değerle cümlelerini kurallı cümle olarak kurdukları yani yüklemi cümlenin sonunda olan cümle çeşidi ile kurmuş oldukları görülmüştür. Cümleler yüklemine göre incelendiğinde ise $\bar{X} = 5.00$ en yüksek ortalama değerle öğrencilerin fiil cümlesi kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin tarihsel ifadelerini eyleme dönük olarak anlatmayı tercih ettiklerini göstermektedir.

9. sınıf öğrencilerinin Haçlı Seferleri hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları deyimler ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Haçlı Seferleri Konusunda Öğrencilerin Kullandığı Deyimler	
Adını Almak	Kan Dökmek
Boşa Çıkmak	Kayıp Vermek
Düzen Kurmak	Meydana Gelmek
Elinden Almak	Ortaya Çıkmak
Ele Geçirmek	Rol Oynamak
Eli Boş Dönmek	Savaş Açmak
Elinde Olmak	Söz Vermek
Gaza Gelmek	Sonuç almak
Gaza Getirmek	Yol Açmak
Geri Almak	Yola Çıkmak
Geri Çekilmek	Tehdit Etmek
Geri Dönmek	Zoruna Gitmek

4.4.5.2. 10.sınıf öğrencilerin yazdıkları tarihsel dil kullanımı ile konuştukları tarihsel dil kullanımı arasında bir ilişki var mıdır?

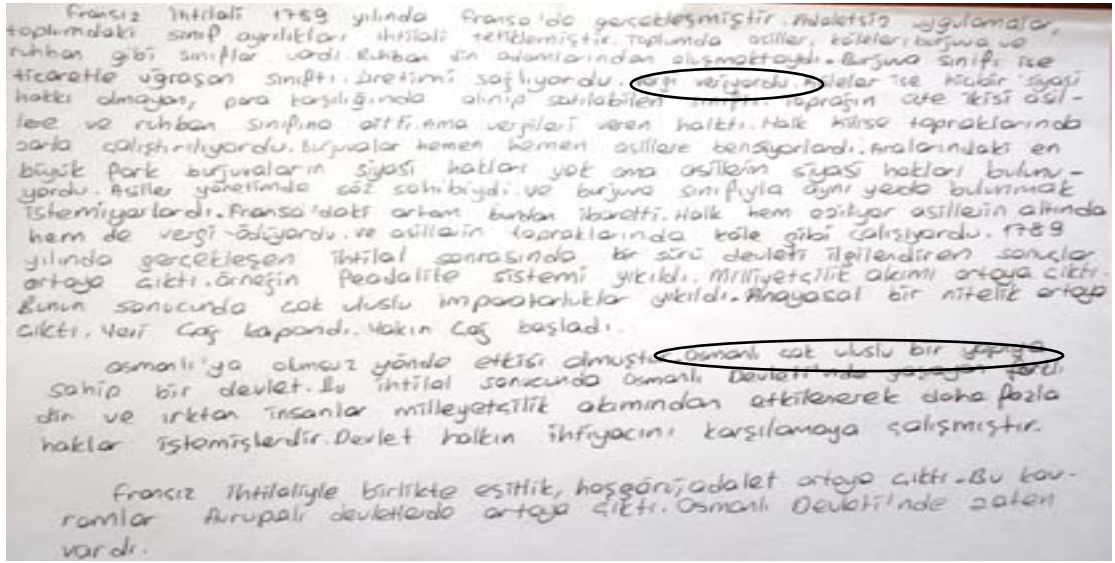
10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu örneğinde yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişkiye ait bulgu ve yorumlar:

Tablo 4.174.

Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																			
AL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	DI.Z.	BLŞK Z	
		I.	Y	202	107	14	34	34	-	9	25	-	1	-	-	-	2	5	12
	Öğ.	K	307	105	9	43	39	4	13	30	-	2	1	8	-	14	5	-	16
II.	Y	110	74	14	16	16	-	2	14	-	-	2	-	-	2	9	4	1	
	Öğ.	K	181	80	8	22	21	1	3	19	-	3	1	-	-	-	2	14	6

Tablo 4.174’de Anadolu Lisesi 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrencinin “Fransız İhtilali” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yazı dilinde 202’iken konuşma dilinde 307 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 110 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 181 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasında fark çok fazla olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 74’iken konuşma dilinde bu sayı 80’e çıkmaktadır. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Fransız İhtilali” konusu ile ilgili 14 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 9’a düştüğü görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu tespit edilmiştir. Yazı dilinde 14 kavram kullanan ikinci öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 8 kavrama yer verdiği görülmüştür. Öğrencilerin yazılı metinleri ile konuşmalarına ait örnek metinler karşılaştırıldığında ise ortaya çıkan sonuçları ise şöyledir;

AL – 10. Sınıf – **Öğrenci I** – Yazılı MetinAL-10. Sınıf- **Öğrenci I**- Konuşma Metni

“Fransız ihtilali şimdi Fransa’daki toplumdan biraz bahsedeyim. Genelde toplumda şimdi sınıfsal ayrıcalıklar vardı. İşte köleler, asiller ondan sonra burjuva ve ruhban sınıfa vardı. Ruhban devlet adamlarından oluşmaktaydı. Asiller sınıfında da genelde bunlar hani doğuştan asil olarak kabul edilen insanlardan oluşmaktaydı ama gerçekte bunların hani bir zenginlikleri yoktu. Mesela toprağın üçte ikisi bunlara aitti ama bunlar ekip biçmiyorlardı. Ondan sonra köleler sınıfı vardı. Bunların hiçbir hakkı yoktu. Bunlar işte parayla alınıp satılabilen insanlardan oluşmaktaydı. Toprağın üçte ikisi asillere aitti demiştik; şimdi bu toprakları siler ilgilenmiyordu bu kölelere işte köleler bunları ekip biçiyorlar. Yine vergiyi de halk ödüyor, asiller ödemiyor. İşte ruhban sınıfındaki devlet adamları kilisenin topraklarında zorla halkı çalıştırıyordu işte baskı yoluyla. Ondan sonra işte halktan ağır vergiler alınmıyordu. Mesela burjuva sınıfı ekonomiyle uğraşan sınıf, ticaretle uğraşıyordu, **vergileri topluyordu**, üretimi sağlıyordu. Ama bunların asillerle aslında her yönden birbirlerine benziyorlar. İşte onlarda soylu sayılıyor burjuva sınıfı ama bunların arasındaki en belirgin fark asillerin hani yönetimde hakları var, yönetimde söz sahibiler. Ama, burjuvaların yönetimde hiçbir hakkı yok hatta asiller burjuvaları aşağılayarak hani onlarla aynı ortamda bile bulunmak istemiyorlar. İşte halktan ağır vergiler alınması, yönetimdeki adaletsizlikler nedeniyle bu ihtilal çıkıyor 1789 yılında. Bu ihtilal sonucunda işte milliyetçilik, adalet hoşgörü, saygı gibi kavramlar ortaya çıkıyor. Bunun sonucunda mesela çok uluslu içinde birçok ulusu barındıran devletler, bir çok imparatorluk yıkılıyor. Mesela bunun Osmanlı Devletine etkisi olmuş mu? Olmuştur. **Osmanlı Devleti üniter bir yapıya sahip bir devlet...**”

Yukarıda Anadolu Lisesi 10. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**’in “Fransız İhtilali” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I**’in yazılı metinde burjuva sınıfının özelliklerini sıralarken “**vergi veriyordu**” şeklinde bir ifade kullanmasına karşın konuşma esnasında bu sınıfın özelliği olarak “**vergileri topluyordu**” ifadesini kullanmıştır. Bu durum öğrencinin burjuvalar sınıfının vergi

veren mi yoksa vergi alan mı olduğu konusunda net bir bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Yine öğrencinin konuşma metni ile yazılı metni incelendiğinde yazılı metindeki ifadelerinin daha düzgün ve anlaşılır olduğu görülmektedir. Bunun yanında aynı öğrenci yazılı metinde “*Osmanlı çok uluslu bir yapıya sahip*” ifadesini kullanırken konuşma esnasında “*Osmanlı Devleti üniter bir yapıya sahip bir devlet*” ifadesini kullanmıştır. Öğrenci Osmanlı devletini tanımlarken yazılı metinde “**Çok Uluslu**”, konuşma metninde ise “**Üniter**” tanımlamalarını yapmıştır. “Çok uluslu” ve “Üniter” kavramları anlamsal olarak birbirinin karşılıkları olmamakla birlikte aynı manayı ifade etmemektedir. Bu örneğe göre öğrencinin “Çok uluslu” ve “Üniter” kavramlarının arasındaki farkı tam ayırt edemediğini söylemek mümkündür.

Tablo 4.175.

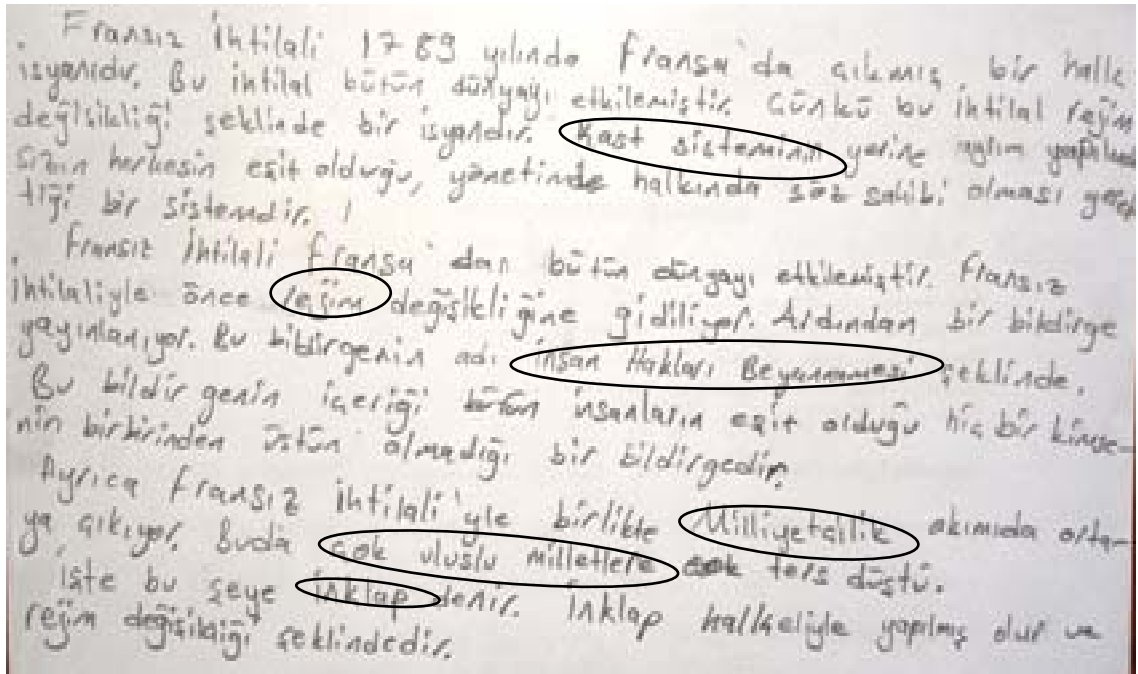
Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
AÖL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	DI.Z.	BLŞKZ
		I.	Y	103	72	8	14	14	-	6	8	-	3	1	3	-	8	2
Öğ.	K	109	43	2	12	10	2	3	9	-	-	3	-	-	3	2	6	1
II.	Y	176	121	14	24	24	-	8	16	-	-	1	-	-	8	1	13	2
Öğ.	K	275	103	8	34	29	5	9	25	-	-	2	-	-	15	2	13	5

Tablo 4.175’de Anadolu Öğretmen Lisesi 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci “Fransız İhtilali” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yaz dilinde 103’iken konuşma dilinde 109 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 176 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 275 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre öğrencilerin kullandıkları farklı kelime sayıları incelendiğinde I. öğrencinin yazma ve konuşma dili içerisinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) arasında fark olduğu görülmektedir. II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 121’iken konuşma dilinde bu sayı 103’e düşmektedir. Bu durum II. öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin I. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve

aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Fransız İhtilali” konusu ile ilgili 8 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 2’ye gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu tespit edilmiştir. Tarihsel yazı dilinde 14 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 8 kavrama yer verdiği görülmüştür. Öğrencilerin yazılı metinleri ile konuşmalarına ait örnek metinler karşılaştırıldığında ise ortaya çıkan sonuçları ise şöyledir;

AÖL- 10. Sınıf –Öğrenci I- Yazılı Metin

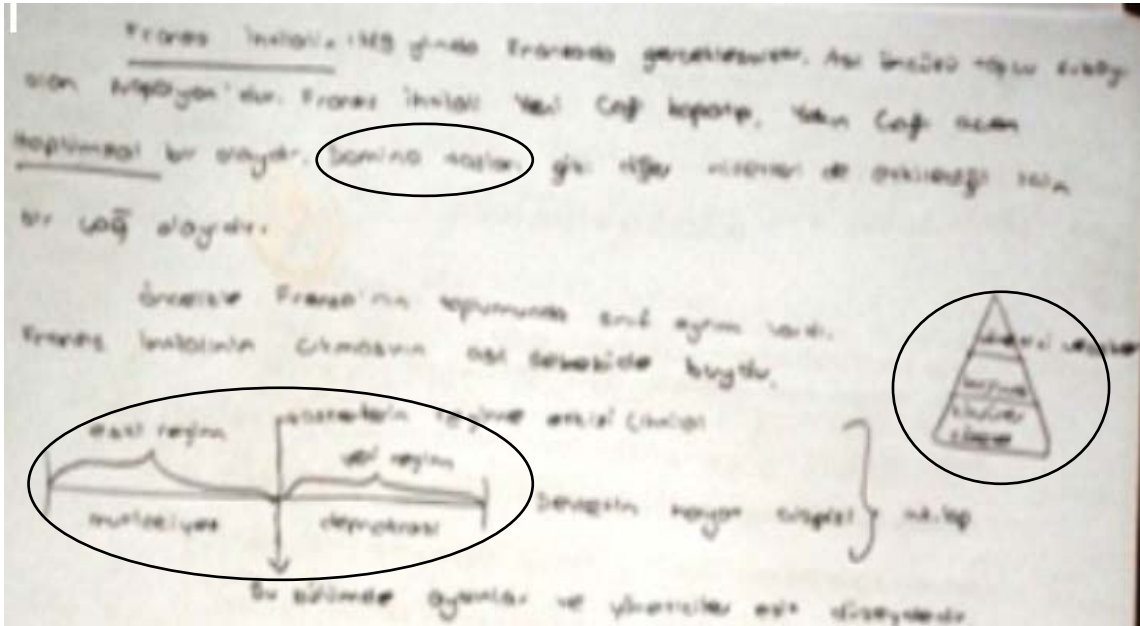

AÖL-10. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

Fransız İhtilali 1789 yılında Fransa’da başlamıştır. İşte bu halk baskısı işte kralların baskısı halka yönelik baskı yani bu sistem bozukluğu, ağır vergiler yüzünden, halkın ezik kalması yüzünden halkın krallara isyan etmesi şeklindedir. Fransız İhtilali nasıl anlatayım bilginlerin doğrultusunda hani bilginler doğrultusunda gelen bir şeydir. Fransız halkı tarafından başlamıştır. Halkın ezik kalmasından dolayı krala isyan edildi. Kral daha da ağır vergiler geldiğinde kral indirildi tahttan. O şekilde sonra işte bunun sonucunda bir bildiri yayımlandı. İnsan hakları bildirgesi şeklinde. Bu bildiride bütün insanların eşit olduğu, herkes aynı haklara sahip olduğu şeklindeydi. Sonra insanlar bu haklardan bütün insanlar yani dünya çapında etkili oldu. Bütün insanlar Fransız İhtilalinin sonuçlarında işte etkilendi bütün dünya etkilendi.

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 10. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in “Fransız İhtilali” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I**'in yazılı metinde daha fazla kavram kullanmasına rağmen konuşma metinde daha az kavrama yer verdiği görülmektedir. Bu örnekteki öğrencinin yazma becerisinin konuşma becerisinden daha gelişmiş olduğu görülmektedir. Yazılı metindeki ifadelerin konuşma metnindeki ifadelerden daha açık, daha net ve anlaşılır olduğu görülmüştür.

AÖL- 10. Sınıf- **Öğrenci II**- Yazılı Metin

AÖL-10. Sınıf- **Öğrenci II**- Konuşma Metni

“...Bunların hepsine de inkılap denmekte. Yeni bir rejimden eski bir rejime geçiş bir bakıma. Fransız ihtilali 1789’da olmuştu. Bunun sonucunda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Bildirgesi yayınlandı. Bu **domino taşları gibi** diğer milletlere de etkili oldu. Aslında Osmanlı Devleti’ne de etkili oldu. Osmanlı Devleti çok uluslu bir devlettir. Yunan ayaklanmaları, meşrutiyet rejimleri vs. etkileri oldu. Fransız ihtilalinin sonuçları Osmanlı için bular...”

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 10. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci II**'nin “Fransız İhtilali” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler

verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci II'** nin yazılı metinde özellikle öğretmenin ders anlatırken tahtaya çizmiş olduğu şekillerden yararlanmış olduğu görülmektedir. Bu örnek incelendiğinde öğretmenin ders içerisinde tahtaya çizmiş olduğu şekillerden, tablolardan oluşan görsel dilin veya şematik dilin öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına etki ettiği görülmektedir. Yine aynı öğrencinin yazılı metin içinde ve konuşmasında “domino taşları” benzetmesini yapması öğretmenin sınıf içerisinde kullandığı dilin öğrencilerde daha kalıcı izler bıraktığını göstermiştir. Öğretmen ders anlatımında Fransız İhtilalinin diğer devletleri etkilemesini domino taşlarına benzetmiştir. Öğrenci konu hakkında hem yazılı hem de sözlü bilgi verirken bu benzetmeden yararlanmışır. Bu durum öğretmenin kullandığı tarihsel dilin öğrenciler üzerindeki kalıcı etkisini gösteren güzel bir örnektir.

Tablo 4.176.

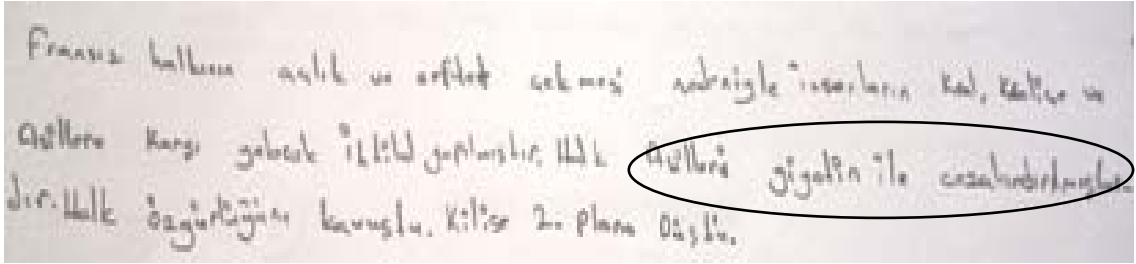
Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
ATL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	DI.Z.	BLŞKZ
I.	Y	28	25	6	4	4	-	-	4	-	-	1	-	-	-	2	2	-
Öğ.	K	38	28	3	5	5	-	-	5	-	1	1	-	-	-	5	-	-
II.	Y	51	38	7	3	3	-	-	3	-	-	1	-	-	-	1	2	-
Öğ.	K	84	48	5	8	8	-	-	8	-	-	4	-	-	-	3	5	-

Tablo 4.176’da Anadolu Teknik Lisesi 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci “Fransız İhtilali” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 28’iken konuşma dilinde bu sayı 38 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 51 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 84 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 38’iken konuşma dilinde bu sayı 48 olmaktadır. Yine her iki

öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Fransız İhtilali” konusu ile ilgili 6 kavram kullandığı konuşma dilinde bu sayının 3’e düştüğü görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu gözlemlenmiştir.

ATL- 10. Sınıf- **Öğrenci I-** Yazılı Metin

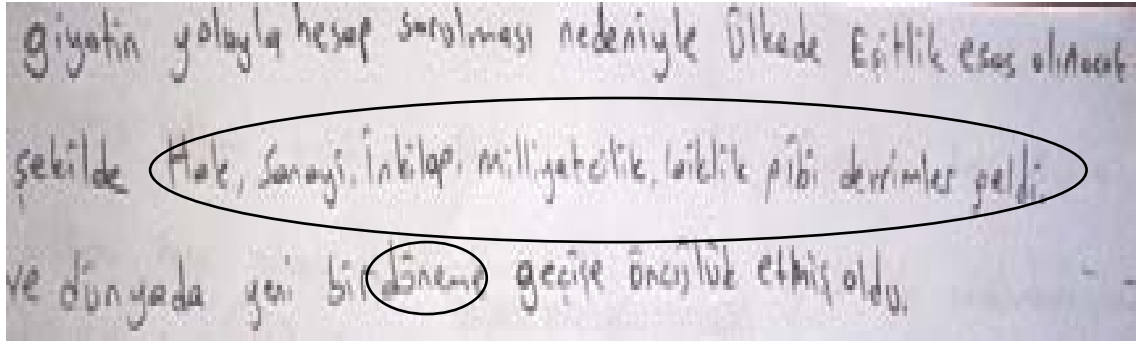

ATL-10. Sınıf- **Öğrenci II-** Konuşma Metni

Fransız ihtilali Fransa’daki fazla vergiler dolayısıyla ve halkın açlık çekmesi sefaleti yüzünden asillerin tahttan indirilmesi kral ve kraliçenin tahttan indirilmesiyle olmuştur. Kral ve kraliçe, asiller **giyotinle cezalandırılmıştır**. Kilise ikinci plana düşmüştür. Laiklik kazanılmıştır ondan sonra halk özgürlüğüne kavuşmuştur.

Yukarıda Anadolu Teknik Lisesi 10. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I’** in “Fransız İhtilali” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I’** in yazılı metinde ve konuşma metninde **“giyotinle cezalandırmak”** ifadesini kullanmıştır. Öğretmenin ders anlatımı sırasında “giyotin” adı verilen aleti vurgulaması ve Fransız İhtilalinin Sonuçları ile giyotin arasında bir bağ kurması öğrencilerin zihinlerinde somut olarak çizilebilen bir sonucun kalıcı olmasını sağlamıştır. Aynı öğrenci, öğretmenin ihtilalin sonuçlarını anlatırken bahsetmiş olduğu eşitlik, adalet, özgürlük, milletçilik fikirlerini hatırlamamıştır. Bu örnek öğrencilerin tarihsel dil çerisinde somutlaştırılabilen sonuçları, soyut sonuçlara göre daha kolay hatırlayabildiğini göstermektedir.

ATL-10.Sınıf-Öğrenci II-Yazılı Metin

Yukarıda Anadolu Teknik Lise 10. sınıf öğrencisine ait yazılı metinden alınan bir örnek mevcuttur. Bu örnek incelendiğinde bazı öğrencilerin “devrim” olarak nitelendirilebilecek gelişmelerle “fikir akımı” veya “fikir” şeklinde nitelendirilecek kavramlar arasındaki farkları ayırt edemedikleri görülmektedir. Öyle ki “sanayi” bir devrimdir. Fakat “milliyetçilik”, “laiklik” fikir akımıdır. Ama öğrenci bu kavramların hepsini devrim olarak belirtmiştir. Yine örnekte öğrencinin “çağ” kavramı yerine “dönem” sözcüğünü seçtiği görülmüştür.

Tablo 4.177.

Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

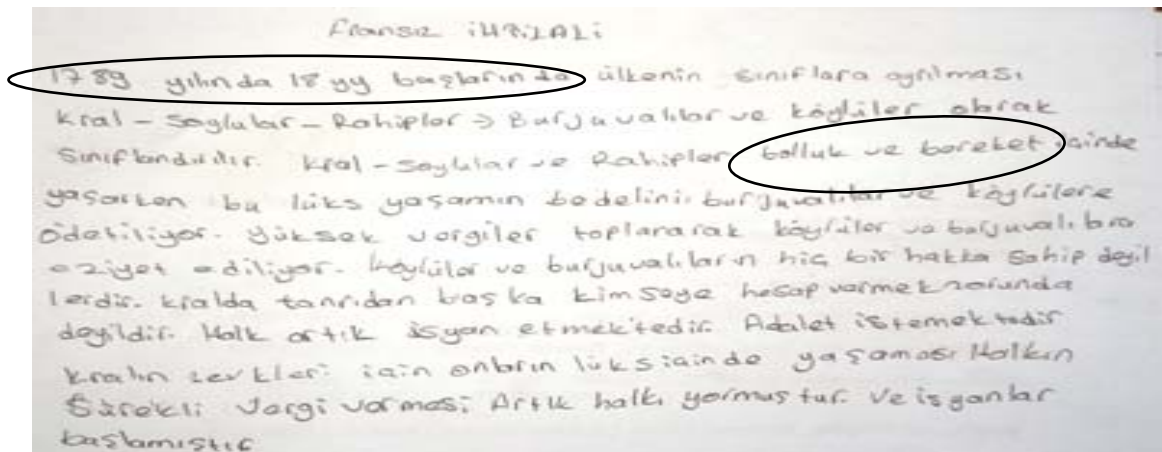
Lise																		
ATML		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞK Z
I.	Y	95	63	10	15	15	-	3	12	-	-	-	1	-	2	7	3	-
Öğ.	K	44	28	2	5	5	-	-	5	-	1	-	-	-	2	2	-	1
II.	Y	80	53	5	9	9	-	2	7	-	-	3	4	-	3	2	-	-
Öğ.	K	161	86	3	19	18	1	5	14	-	2	3	7	-	5	4	2	1

Tablo 4.177’de Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I, öğrenci “Fransız İhtilali” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 95’iken konuşma dilinde bu sayı 44 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 80 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 161

kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark 35 olmakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 53'iken konuşma dilinde bu sayı 86 olmaktadır. Aradaki fark ise 33'e düşmektedir. Bu durum I. Öğrencinin yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Bunun yanında II. Öğrencinin ise konuşurken konu hakkında sahip olduğu kelime hazinesinin I. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin olduğu görülmektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde "Fransız İhtilali" konusu ile ilgili 10 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 2'ye gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu görülmüştür. Tarihsel yazı dilinde konu ile ilgili 5 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde ise 3 kavrama yer verdiği tespit edilmiştir.

Bütün bunlardan hareketle 10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanım becerilerinin farklı olduğu görülmüştür. Öyle ki tarihsel yazı dilinde daha fazla kelime, daha fazla cümle kullanabilen bir öğrencinin konuşma dilinde daha gerilerde olabileceği veya bunun tam tersi olduğu yani konuşma dilinde başarılı olan, konu hakkında konuşurken daha fazla kelime kullanan, daha fazla cümle kurabilen bir öğrencinin yazma becerisinde gerilerde kalabildiği anlaşılmıştır. Tarihsel dil içerisinde kavram bilgisinin kullanımına gelindiğinde ise tüm öğrencilerin ortak probleminin konuşma dilinde yeterince kavramlara yer veremeyişleri olmuştur.

ATML – 10. Sınıf – **Öğrenci I** – Yazılı Metin

ATML-10. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

“Fransız ihtilali 1789 yılında kral, soylular, rahipler, burjuvalar, köylüler olarak halk sınıflara ayrılmıştır. Kral soylular ve rahipler **lüks içinde yaşarken** onların lüks içinde yaşamalarının bedelini köylüler ve burjuvalar ödemektedir. Kral tanrıdan başka hiç kimseye hesap vermek zorunda değildir ve bu yüzden hiç kimsenin hiçbir hakkı ve söze sahip değildir.... Artı olarak **akımcıların** yazdığı kitaplar halkı büyük bir şekilde etkilemektedir. Onların yazdığı kitaplar halkı büyük bir şekilde etkilemektedir çünkü halk artık çaresizdir. Çok sıkıntılı oldukları için yapacak hiçbir şeyleri olmadığı için haklarını aramak istemişlerdir.Böylelikle Fransız ihtilali başlamıştır.Sonuç olarak Fransız ihtilali halk istediğini elde etmiş durumdadır. Artık kendileri de söz **sahibilerdir...**”

Yukarıda Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 10. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I'** in “Fransız İhtilali” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I'** in yazılı metinde 1789 tarihi için “**18. yüzyılın başlarında**” ifadesini kullandığı görülmektedir. Oysa 1789 tarihi için “18. yüzyılın ikinci yarısı”, veya “18. yüzyılın son çeyreği gibi” ifadeler kullanılabilecekken öğrencinin “...başlarında” ifadesini kullanması öğrencinin yüzyıl hesaplamaları ve adlandırmaları konusunda eksik bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Öğrenci bu ifadeyle tarihsel olarak teknik bir hata yapmıştır. Aynı öğrenci konuşma esnasında 1789 tarihi için böyle bir tanımlama yapmamış direkt olarak tarihi belirtmiştir. Yine aynı öğrenci yazılı metinde “**bolluk ve bereket**” sözcüklerini “**lüks**” sözcüğüyle aynı anlamda kullanmıştır. Fakat bu sözcükler anlamsal olarak birbirini karşılamamaktadır. Konuşma metni incelenecek olduğunda ise öğrencinin “aydınlar” veya “aydınlanmacılar” ifadesi yerine “akımcılar” ifadesini kullandığı görülmüştür. Bu örnekteki öğrencinin Fransız ihtilali sonunda çıkan fikirler ile bu fikirlerin savunucuları olan aydınlar arasında bir bağ oluşturduğu ve bundan dolayı “akımcılar” ifadesini kullanmayı tercih ettiği düşünülebilir. Ayrıca öğrencinin konuşma esnasında kullandığı sözcük ve ifadeler arasındaki uyum ve sözcüklerin doğru kullanımına ait dil becerisinin yazı diline göre daha düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo 4.178.

10 Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Zaman Kiplerine göre Dağılımını Gösteren Bilgiler

Zaman Kipleri	N	Min	Max.	$\bar{X}$
Şimdiki Zaman (-yor)	98	0	12	0,61
Gelecek Zaman (-ecek, acak)	98	0	1	0,01
Geniş Zaman (-r)	98	0	13	2,03
Öğrenilen Geçmiş Zaman (-miş)	98	0	20	4,18
Görülen Geçmiş Zaman (-di)	98	0	21	2,81
-idi (Hikaye) Bileşik Zaman	98	0	15	1,44
-imiş (Rivayet) Bileşik Zaman	98	0	1	0,03
-ise (Şart) Bileşik Zaman	98	0	0	0,00

Tablo 4.178’de 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” Konusu hakkında yazmış oldukları kompozisyonlarda kullanmış oldukları zaman kiplerinin nicel olarak dağılım oranlarını gösteren bilgiler yer almaktadır. Bu dağılıma göre dört farklı lisede öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri okul türü, cinsiyet ve farklı değişkenler göz önünde bulundurulmadan bir arada değerlendirilmiştir. Böylece lise 10. sınıf öğrencilerinin genelinin tarihsel yazı dilinde kullanmış oldukları zaman kiplerinin oranları incelenmiştir. Zaman kiplerine ait ortalama değerler incelenecek olduğunda öğrencilerin tarihsel yazı dilinde $\bar{X} = 4.18$ en yüksek ortalama değere sahip öğrenilen geçmiş zaman (-miş) kipi kullanarak cümleler kurdukları görülmektedir. Görülen geçmiş zamandan kipinden sonra en fazla tercih ettikleri zaman türü ise $\bar{X} = 2.81$ Görülen geçmiş zaman kipi (-di) olmuştur. Üçüncü sırada en fazla tercih edilen kip ise $\bar{X} = 2.03$ ile geniş zaman kipi olmuştur. En çok kullanılan bu üç zaman kipini ise ortalama değerlerine göre; -idi (hikâye) bileşik zamanı, şimdiki zaman ve -imiş (rivayet) bileşik zamanları izlemektedir.

Öğrencilerin tarihsel dil kullanımları incelenirken öğrencilerin yazmış oldukları metinlerde kullanmış oldukları cümleler, zaman kipinin haricinde, öğelerin dizilişine ve yüklemelerine göre de incelenmiştir. Bu bilgiler nicel olarak SPSS 16.0 paketi yardımı

ile çözümlenmiştir. Öğrencilerin kurmuş oldukları cümlelerin öğelerine dizilişine ve yüklemine göre dağılımını gösteren bilgiler aşağıda Tablo 186’da görülmektedir.

Tablo 4.179.

10. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Öğelerinin Dizilişine ve Yüklemine Göre Dağılımını Gösteren Bilgiler

Zaman Kipleri	N	Min	Max.	$\bar{X}$
Kurallı Cümle Sayısı	98	1	40	11,13
Devrik Cümle Sayısı	98	0	2	0,08
İsim Cümlesi Sayısı	98	0	9	1,97
Fiil Cümlesi Sayısı	98	0	32	8,98

Tablo 186’da 10. sınıf öğrencilerinin “Fransız İhtilali” Konusu hakkında yazmış oldukları kompozisyonlarda kullanmış oldukları cümleler öğelerin dizilişine (kurallı, devrik cümle) ve yüklemine göre (isim, fiil cümlesi) incelenmiştir. Bu dağılıma göre dört farklı lisede öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri okul türü, cinsiyet ve farklı değişkenler göz önünde bulundurulmadan bir arada değerlendirilmiştir. Böylece lise 10. sınıf öğrencilerinin genelini tarihsel yazı dilinde kullanmış oldukları devrik ve kurallı cümle sayıları, fiil ve isim cümlesi sayıları nicel olarak incelenmiştir. Öğelerin dizilişine göre öğrencilerin kullandıkları kurallı cümle sayısına ait ortalama değerler incelenecek olduğunda öğrencilerin tarihsel yazı dilinde $\bar{X} = 11.13$ en yüksek ortalama değerle cümlelerini, kurallı cümle olarak kurdukları yani yüklemi cümlelerin sonunda olan cümle çeşidi ile kurmuş oldukları görülmüştür. Cümleler yüklemine göre incelendiğinde ise $\bar{X} = 8.98$ en yüksek ortalama değerle öğrencilerin fiil cümlesi kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin tarihsel ifadelerini eyleme dönük olarak anlatmayı tercih ettiklerini göstermektedir. 10. sınıf öğrencilerinin cumhuriyetin ilanı hakkında bilgi verirken atasözü kullanımına yer vermedikleri görülmekle birlikte konu içerisinde kullanmış oldukları deyimler ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Fransız İhtilali Konusunda Öğrencilerin Kullandığı Deyimler

Açık Yürekle Söylemek	Göz Yummak
Adını Duyurmak	Geri Dönülmez Hale Getirmek
Ayağa Kalkmak	İtibar kaybetmek
Aynı Çatı Altında Toplamak	İz Bırakmak
Baş Kaldırmak	Karşı Çıkmak
Başa Geçmek	Kendine Gelmek
Başa Geçirmek	Kötüye Gitmek
Başa Getirmek	Ortaya Çıkmak
Boşa Geçirmek	Ön Görmek
Canından Olmak	Rol Almak
Canına Tak Demek	Söz Sahibi Olmak
Çözüm Aramak	Tek Elden Yönetmek
Dile Getirmek	Ters Düşmek
Ele Geçirmek	Yankı Bulmak
Farkına Varmak	Yer Almak
Göze Almak /Batmak	Zarar Görmek

4.4.5.3. 11.sınıf öğrencilerin yazdıkları tarihsel dil kullanımı ile konuştukları tarihsel dil kullanımı arasında bir ilişki var mıdır?

11.Sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu örneğinde yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişkiye ait bulgu ve yorumlar:

Tablo 4.180.

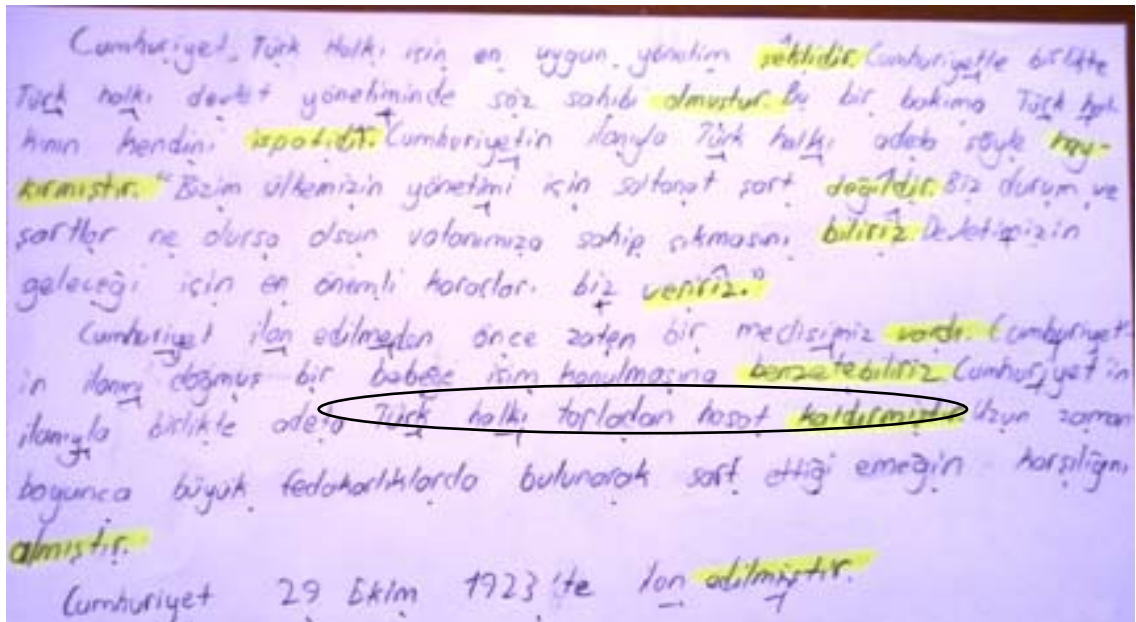
Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
AL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ. Z.	BLŞK Z
		I.	Y	99	74	2	12	12	-	4	8	-	1	1	-	-	6	5
	Öğ.	K	60	35	2	6	4	2	1	5	-	1	-	-	3	-	-	-
II.	Y	150	104	7	14	14	-	1	13	-	1	2	3	-	-	-	3	8
	Öğ.	K	146	75	7	10	9	1	3	7	-	4	4	-	1	-	3	2

Tablo 4.180’de Anadolu Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yazı dilinde 99’iken konuşma dilinde 60 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 150 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 146 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasında fark 39 olmakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 104’iken konuşma dilinde bu sayı 75’e düşmektedir. Bu durum II. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin I. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı ve konuşma dilinde “Cumhuriyet’in İlanı” konusu ile ilgili 2 kavram kullandığı, II. Öğrencinin ise konuşma ve yazı dilinde 7 kavram kullandığı tespit edilmiştir.

AL – 11. Sınıf- **Öğrenci I-** Yazılı Metin

AL - 11. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

Cumhuriyet halkında yönetime dahil olması demektir. Halkın devlet yönetiminde söz sahibi olmasıdır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte **Türk halkı adeta tarladan hasadını kaldırmıştır**. İşte daha önce sarf ettiği emeğin çabanın karşılığını cumhuriyetin ilanı ile birlikte almıştır Türk halkı. Türk halkına en uygun yönetim biçimidir cumhuriyet. Türk halkı cumhuriyetin ilanı ile birlikte saltanata ihtiyacı olmadığını, kendi devletlerini kendilerinin yönetebileceklerini devlete her zaman sahip çıkacağını kanıtlamıştır.

Yukarıda Anadolu Lisesi 11. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I'** in "Cumhuriyet'in İlanı" konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I'** in yazılı metinde ve konuşma metninde cumhuriyetin ilan edilmesi ile **"Tarladan Mahsulün Kaldırılması"** arasında bir benzetme yaptığı görülmüştür. Bu benzetme aynı zamanda öğrencinin konuyu anlamış olduğunun da bir göstergesidir. Öğrenci konunun detaylarını kavramışsa konu ile ilgili benzetmeler yapabilmektedir.

Tablo 4.181.

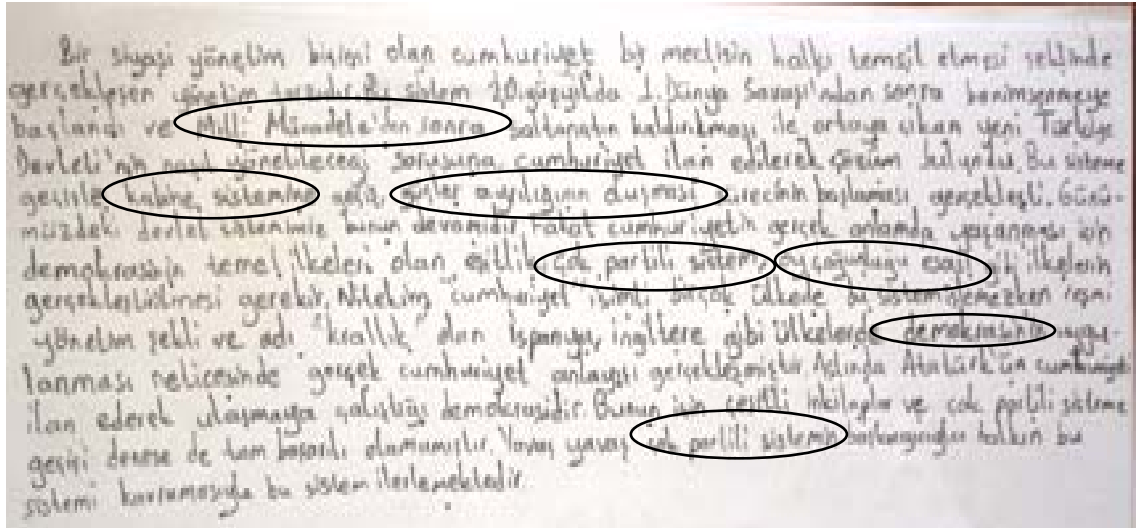
Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
AÖL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Di. Z.	BLŞKZ
		I.	Y	58	41	2	8	8	-	5	3	-	-	-	2	-	5	1
Öğ.	K	126	41	2	17	15	2	6	11	-	-	-	7	-	7	-	1	2
II.	Y	143	92	8	10	10	-	3	7	-	-	-	1	-	4	2	3	-
Öğ.	K	170	72	4	13	13	-	2	11	-	1	4	2	-	2	5	-	4

Tablo 4.181'de Anadolu Öğretmen Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin "Cumhuriyet'in İlanı" konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci "Cumhuriyet'in İlanı" konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yazı dilinde 58'iken konuşma dilinde 126 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 143 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 170 kelime ile

anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) arasında fark olmadığı görülmektedir. II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 92'iken konuşma dilinde bu sayı 72'ye düşmektedir. Bu durum II. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin I. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her ki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı ve konuşma dilinde "Cumhuriyet'in İlanı" konusu ile ilgili 2 kavram kullandığı, II. Öğrencinin ise yazı dilinde 8 kavram kullanırken konuşma dilinde bu sayının 4'e düştüğü görülmüştür.

AÖL- 11.Sınıf- **Öğrenci I**- Yazılı Metin

AÖL - 11. Sınıf- **Öğrenci I**- Konuşma Metni

Cumhuriyet **Kurtuluş Savaşından sonra** halk için en gerekli olan mecburiyetlerden biriydi. Atatürk de her zaman ki gibi halkın isteklerine hakim bir lider olduğundan bunu görerek cumhuriyetin ilanını gerçekleştirdi. Fakat cumhuriyetin aslı demokrasiye dayanmaktadır. Atatürk de bunu gördüğü için işte çeşitli inkılaplar ve çok partili sisteme geçişi amaçlayarak bunu sağlamaya çalıştı. Fakat o günlerde bu çeşitli sebeplerden dolayı olmadı. Çünkü bu sistemin demokrasiye dayanıyordu cumhuriyet sistemimiz ve demokrasinin gerçekleşmesi içinde halkın bu yönetim şeklini gereklerini kavraması gerekiyordu. Daha sonraki yıllarda çok partili sisteme

geçişle yavaş yavaş Türkiye’de cumhuriyet sistemi ve demokrasi oturmaya başladı. Çeşitli olaylarla bu demokrasiye geçiş **sancıları** yaşandı. Şimdi aslında demokrasiye geçişte en önemli unsur dediğim gibi halkın bu yönetim şeklindeki gücünü, haklarını nasıl bu yönetim şekline hakim olacağını anlamasına dayanıyordu. Nitekim bazı ülkelerin isimlerinde ne kadar cumhuriyet ismi geçse de halk yönetime istediği ölçüde hakim olamıyor. Demokrasinin ilkesi olan işte seçme çeşitli seçeneklerinin olması ve eşitlik hakları yer almadığından; fakat işte isimlerinde krallık geçen İspanya, İngiltere gibi ülkelerde demokrasinin gerçek anlamda halk tarafından uygulanması sonucu aslında içi boşaltılmış kavram olan cumhuriyet değil gerçek cumhuriyet anlayışı uygulanabiliyor.

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 11. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I** in “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I**’in yazılı metinde “**Milli mücadeleden sonra**” ifadesini kullanırken konuşma metninde “**Kurtuluş savaşından sonra**” ifadesini kullanmıştır. Siyasi alanda yaşanan problemleri konuşma metninde “**sancılar**” olarak ifade etmiştir. Aynı öğrenci yazılı metinde konuşma metnindekinden daha fazla kavram kullanmıştır.

Tablo 4.182.

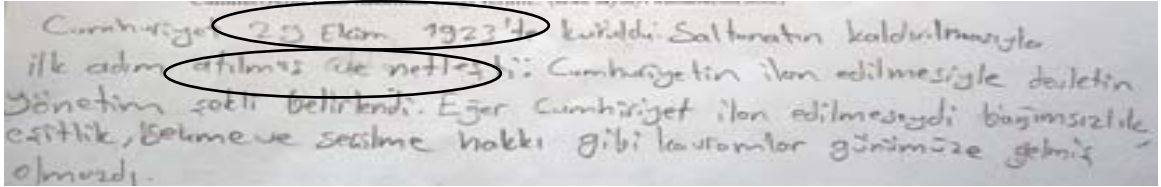
Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
ATL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Di. Z.	BLŞK Z
I.	Y	49	32	4	7	7	-	2	5	-	1	1	-	1	2	-	4	-
Öğ.	K	102	49	4	16	15	1	3	13	-	1	2	-	1	1	-	10	4
II.	Y	42	33	6	6	6	-	-	6	-	1	1	-	-	-	1	4	1
Öğ.	K	18	16	1	2	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-

Tablo 4.182’de Anadolu Teknik Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer

almaktadır. I öğrenci “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 49’iken konuşma dilinde bu sayı 102 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 42 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 18 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark 17 olmakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 33’iken konuşma dilinde bu sayı 16 olmaktadır. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Cumhuriyet’in İlanı” konusu ile ilgili 4 kavram kullandığı konuşma dilinde de bu sayının değişmediği görülmüştür. II. Öğrencide ise yazı dilinde 6 kavram kullanırken bu sayı konuşma dilinde 1’e düşmüştür.

ATL- 11.Sınıf-**Öğrenci I**- Yazılı metin

ATL - 11. Sınıf- **Öğrenci I**- Konuşma Metni

Cumhuriyetin ilanı ve devletin yönetim şekli belirlendi. İnsanların hak ve özgürlüğü ve bağımsızlık gibi kavramlar günümüze kadar ulaştı.

Yukarıda Anadolu Teknik Lisesi 11. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I** in “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I**’in yazılı metinde cumhuriyet’in ilan tarihi “**29 Ekim 1923**” belirtilirken konuşma esnasında öğrenci tarih belirtmemiştir. Yine öğrenci yazılı metnin 2. cümlesinin sonunda “...**atılmış ve netleşti.**” Derken zaman uyumsuzluğundan kaynaklanan, önceki ve sonraki cümleyle bağlantı kurulamayan bir yüklem kullanmıştır. Neyin İlk adımı atılmıştır? Netleşen nedir? Sorularının cevaplarına ulaşamamaktadır

Tablo 4.183.

Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

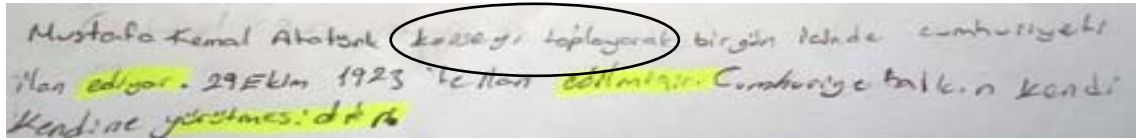
Lise																		
ATML		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞK Z
I.	Y	32	24	1	5	5	-	-	5	-	-	2	1	-	1	3	-	-
Öğ.	K	69	31	1	11	10	1	2	9	-	-	2	-	-	1	4	-	6
II.	Y	50	32	1	8	8	-	1	7	-	-	1	2	-	2	-	4	-
Öğ.	K	123	52	2	14	13	1	2	12	-	2	3	-	-	-	-	9	5

Tablo 4.183’de Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 11 sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I, öğrenci “Cumhuriyet’in İlanı” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 32’iken konuşma dilinde bu sayı 69 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 50 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 123 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark 7 olmakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 32’iken konuşma dilinde bu sayı 52 olmaktadır. Aradaki fark ise 20’ye çıkmaktadır. Bu durum I. Öğrencinin yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha fakir olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı ve konuşma dilinde “Cumhuriyet’in İlanı” konusu ile ilgili 1 kavram kullandığı, II. Öğrencinin ise tarihsel yazı dilinde konu ile ilgili 1 kavram kullanırken konuşma dilinde 2 kavrama yer verdiği görülmüştür.

Bütün bunlardan hareketle lise 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanım becerilerinin farklı olduğu görülmüştür. Öyle ki tarihsel yazı dilinde daha fazla kelime, daha fazla cümle kullanabilen bir öğrencinin konuşma dilinde daha gerilerde olabileceği veya bunun tam tersi olduğu yani konuşma dilinde başarılı olan, daha fazla kelime kullanan, daha fazla cümle kurabilen bir öğrencinin yazma becerisinde gerilerde

kalabildiği anlaşılmıştır. Tarihsel dil içerisinde kavram bilgisinin kullanımına gelindiğinde ise tüm öğrencilerin ortak probleminin konuşma dilinde yeterince kavramlara yer veremeyişleri olmuştur.

ATML – 11. Sınıf- **Öğrenci I**- Yazılı Metin

ATML - 11. Sınıf- **Öğrenci I**- Konuşma Metni

Cumhuriyet cumhuriyettir işte. Mustafa Kemal Atatürk **arkadaşlarını toplayarak** zaten cumhuriyet ilan edilecekti. Onu ilan etmek için bir zaman bekliyorlardı. O zamanda bir gün içinde cumhuriyeti ilan ettiler. Cumhuriyet 29 Ekim 1923'te ilan edildi. Ondan sonra Mustafa Kemal Atatürk **başbakan** olarak seçildi. Ondan sonra İsmet İnönü'de **başkan** olarak seçildi. Halk kendi kendini yönetiyordu zaten. Cumhuriyetin ilan edilmesi halkın kendi kendini yönetmesiydi. Halk istediğini seçebiliyordu. Halkın seçme ve seçilme hakkı vardı.

Yukarıda Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 11. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**' in “Cumhuriyet'in İlanı” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I**'in yazılı metinde “**konseyi toplayarak**” ifadesini kullanırken konuşma esnasında “**arkadaşlarını toplayarak**” ifadesini kullanmıştır. Konuşma metni incelendiğinde öğrencinin Atatürk'ün Cumhurbaşkanı seçilişini “**başbakan olarak seçildi.**” Şeklinde ifade ettiği görülmektedir.

Tablo 4.184.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Zaman Kiplerine göre Dağılımını Gösteren Bilgiler

Zaman Kipleri	N	Min	Max.	$\bar{X}$
Şimdiki Zaman (-yor)	92	0	8	0,42
Gelecek Zaman (-ecek, acak)	92	0	2	0,05
Geniş Zaman (-r)	92	0	19	1,89
Öğrenilen Geçmiş Zaman (-miş)	92	0	16	2,07
Görülen Geçmiş Zaman (-di)	92	0	10	1,97
-idi (Hikaye) Bileşik Zaman	92	0	8	0,66
-imiş (Rivayet) Bileşik Zaman	92	0	0	0,00
-ise (Şart) Bileşik Zaman	92	0	0	0,00

Tablo 4.184’de 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” Konusu hakkında yazmış oldukları kompozisyonlarda kullanmış oldukları zaman kiplerinin nicel olarak dağılım oranlarını gösteren bilgiler yer almaktadır. Bu dağılıma göre dört farklı lisede öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri okul türü, cinsiyet ve farklı değişkenler göz önünde bulundurulmadan bir arada değerlendirilmiştir. Böylece lise 11. sınıf öğrencilerinin genelini tarihsel yazı dilinde kullanmış oldukları zaman kiplerinin oranları incelenmiştir. Zaman kiplerine ait ortalama değerler incelenecek olduğunda öğrencilerin tarihsel yazı dilinde $\bar{X} = 2.07$ en yüksek ortalama değere sahip öğrenilen geçmiş zaman (-miş) kipi kullanarak cümleler kurdukları görülmektedir. Görülen geçmiş zamandan kipinden sonra en fazla tercih ettikleri zaman türü ise $\bar{X} = 2.81$ Görülen geçmiş zaman kipi (-di) olmuştur. Üçüncü sırada en fazla tercih edilen kip ise $\bar{X} = 1.89$ ile geniş zaman kipi olmuştur. En çok kullanılan bu üç zaman kipini ise ortalama değerlerine göre; -idi (hikaye) bileşik zamanı, şimdiki zaman ve gelecek zaman kipleri izlemektedir.

Öğrencilerin tarihsel dil kullanımları incelenirken öğrencilerin yazmış oldukları metinlerde kullanmış oldukları cümleler, zaman kipinin haricinde, öğelerin dizilişine ve yüklemelerine göre de incelenmiştir. Bu bilgiler nicel olarak SPSS 16.0 paketi yardımı

ile çözümlenmiştir. Öğrencilerin kurmuş oldukları cümlelerin öğelerine dizilişine ve yüklemine göre dağılımını gösteren bilgiler aşağıda Tablo 192’de görülmektedir.

Tablo 4.185.

11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Dil İçerisinde Kullandıkları Cümlelerin Öğelerinin Dizilişine ve Yüklemine Göre Dağılımını Gösteren Bilgiler

Zaman Kipleri	N	Min	Max.	$\bar{X}$
Kurallı Cümle Sayısı	92	1	26	7,07
Devrik Cümle Sayısı	92	0	2	0,10
İsim Cümlesi Sayısı	92	0	8	1,36
Fiil Cümlesi Sayısı	92	0	22	5,60

Tablo 4.185’de 11. sınıf öğrencilerinin “Cumhuriyet’in İlanı” Konusu hakkında yazmış oldukları kompozisyonlarda kullanmış oldukları cümleler öğelerin dizilişine (kurallı, devrik cümle) ve yüklemine göre (isim, fiil cümlesi) incelenmiştir. Bu dağılıma göre dört farklı lisede öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri okul türü, cinsiyet ve farklı değişkenler göz önünde bulundurulmadan bir arada değerlendirilmiştir. Böylece lise 11. sınıf öğrencilerinin genelini tarihsel yazı dilinde kullanmış oldukları devrik ve kurallı cümle sayıları, fiil ve isim cümlesi sayıları nicel olarak incelenmiştir. Öğelerin dizilişine göre öğrencilerin kullandıkları kurallı cümle sayısına ait ortalama değerler incelenecek olduğunda öğrencilerin tarihsel yazı dilinde $\bar{X} = 7.07$ en yüksek ortalama değerle cümlelerini kurallı cümle olarak kurdukları yani yüklemi cümlenin sonunda olan cümle çeşidi ile kurmuş oldukları görülmüştür. Cümleler yüklemine göre incelendiğinde ise $\bar{X} = 5.60$ en yüksek ortalama değerle öğrencilerin fiil cümlesi kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin tarihsel ifadelerini eyleme dönük olarak anlatmayı tercih ettiklerini göstermektedir. 11. sınıf öğrencilerinin cumhuriyetin ilanı hakkında bilgi verirken atasözü kullanımına yer vermedikleri görülmekle birlikte konu içerisinde kullanmış oldukları deyimler ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Cumhuriyet'in İlanı Konusunda Öğrencilerin Kullandığı Deyimler

---

	Hak Çiğnemek
Adım Atmak	Lafta Kalmak
Ayakta Durmak	Söz Konusu Olmak
Açık Olmak	Söz Sahibi Olmak
Boyun Eğmek	Sözü Geçmek
Dışını Tırnağına Takmak	Öne Çıkmak
Dile Getirmek	Temellerini Atmak
El Atmak	Yola çıkmak
Göz Önüne Sermek	Zemin Hazırlamak

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

“Tarih Eğitimi ve Dil: Tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının, Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı” Başlıklı araştırmanın tamamlanması sonrasında ulaşılan sonuçlar araştırma başlığında belirtilen ve araştırma sürecinde takip edilen sıraya uygun olarak ifade edilecektir. Araştırma sürecinin tamamlanması ve araştırmaya ait verilerin analiz edilerek yorumlanmasından sonra elde edilen sonuçlara göre tarihsel düşüncenin geliştirilebilmesi için tarih eğitimi alan bireylerin tarihsel dili kullanabilme (okuma, yazma, dinle ve konuşma) becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir yöntem izlenmesi gerektiği görülmüştür.

Tarihçilerin kullandıkları tarihsel dilin incelenmesi tarihçilerin ihtisaslaştıkları ve eser verdikleri alanlar esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Tarihçilerin dil kullanımlarına ait verilere ise yine yazmış oldukları eserlerin dili incelenerek ulaşılmıştır. Tarihçilerin kullandıkları dilin incelenmesinde nicel bir analizin yapılmasına gerek duyulmamış bunun yerine içerik analizi uygulanmıştır. Eserlerde belirlenen örneklem konular üzerinde gerçekleştirilen içerik analizine göre Eskiçağ, Ortaçağ, Yeni ve Yakınçağ, Cumhuriyet Tarihi alanında eserler vermiş olan tarihçilerin farklı alanlara ait kavramlar (*Dağ oluşu, Çömlekçi çarkı vb.*) kullandıkları, Coğrafi belirsizlik içeren ifadeler (*Torosların arkası, gibi*) kullandıkları, yer yer tarihi belirsizlik içeren ifadelere yer verdikleri (*Tarihin en eski devirleri gibi*) görülmüştür. Kullandıkları ifadeleri ve anlam bakımından kuvvetlendirebilmek için deyim, niteleme ve ikilemelere yer verdikleri halde genellikle analogi ve atasözü kullanmayı tercih etmedikleri görülmüştür. Tarihçilerin çalışma içerisinde incelenen eserlerinde günümüz Türkçesine uygun olmayan geneli eski Türkçe (*Osmanlıca*) olan; Arapça, Farsça menşei sözcükleri tercih ettikleri bunun yanında konuya göre yer yer İtalyanca, Fransızca, Rumca menşei sözcükleri de kullandıkları görülmüştür. Yine incelenen konulara göre farklı kültürlere ait kavram, sözcük ve ifadelerin kullanıldığı (*Paskalyanın yeşil Perşembesi gibi*) fakat bu sözcük ve ifadelerin içerdiği anlam

hakkında bir açıklama yapılmamış olduğu tespit edilmiştir. Anlatımlarında ise uzun cümlelere, kısa cümlelere oranla daha fazla yer verdikleri görülmüştür. Bu tespitler tarihçilerin kullandıkları tarihsel dil konusunda üst düzey becerilere sahip olduklarını ve tarihçilerin yazmış oldukları eserlerin okuyucularını da tarih alanında belirli bir alt yapıya sahip bireyler olarak düşündüklerini göstermektedir. Bu nedenle tarih alanında belirli bir alt yapıya sahip okuyucuların tarihçiler tarafından yazılan eserleri anlamakta pek zorluk çekmeyeceğini düşünmek mümkündür. Fakat bu kitaplardan yararlanarak araştırma yapan veya tarih dersinde dönem ödevi hazırlayan ortaöğretim seviyesinde öğrenim gören öğrencinin bu eserleri ilk okuyuşunda açık ve seçik olarak anlayabileceği – ders kitaplarının, öğretmenlerin ve öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına dair verilerin sonuçları düşünüldüğünde- pek mümkün görünmemektedir. Öyle ki; araştırmanın öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına yönelik verileri göz önüne alındığında, öğrencilerin sahip olduğu kelime hazinesinin ve kavram bilgisinin akademisyenin kullanmış olduğu kelime hazinesi ve kavram bilgisinin çok gerisinde kalmış olduğunu göstermektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak tarihçilerin kullandığı tarihsel dili öğrenciye göre daha şeffaf hale getirenlerin ders kitabı yazarları ve tarih öğretmenleri olduğu bir kez daha görülmüştür. Bu durum ders kitabı ve tarih öğretmenin sahip olması gereken tarih dil becerisinin belirlenmesinde önemli bir ölçüt olarak kabul edilebilir.

Araştırmanın tarih ders kitabı yazarlarının dil kullanımıyla ilgili bölümüne gelindiğinde ise tarih ders kitabı yazarlarının tarihçilere göre daha kısa cümleler kurarak ve günümüz Türkçesi ile tarih anlatmakta olduğu görülmüştür. Tarih ders kitaplarında belirlenmiş olan örneklem konular üzerinde yapılan incelemelerde konularda kullanılan toplam kelime sayısı, farklı kelime sayısı, kavram, cümle ve deyim sayılarının sınırlı tutulmuş olduğu bunun yanında, atasözü ve analogi kullanımlarına yer verilmediği tespit edilmiştir. Sınıflara göre yapılan tarih programları ve müfredatlar elbette ki bu sınırlılığın en önemli sebebi olarak görülebilir. Fakat ders kitabı yazarlarının müfredat içerisinde yer alan konuları ders kitaplarına sığdırabilmek ve ders saati ile uyumlu hale getirebilmek amacıyla akademik kaynaklardan alınan bilgilerin ders kitaplarına yerleştirilmesi sırasında konular arasındaki geçiş ve bağlantı cümlelerinin olmayışı konu bütünlüğünü bozmuştur. Doğal olarak ders kitabındaki konu içerisinde anlatılmakta olan olayların birbirinden kopuk hale geldiği görülmüştür. Bu durum ise öğrencinin

konuyu algılayıp anlayabilmesinde sıkıntılar yaşamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle olaylar arasındaki bağlantıların öğrenci için daha anlaşılabilir hale getirilmesi, öğrencinin olaylar hakkında neden-sonuç ilişkisini görebilmesinin sağlanması için ders içerisinde öğretmen ve öğrenciler farklı kaynaklara yöneldikleri tespit edilmiştir. Yine ders kitaplarında yer alan bazı sözcük ve kavramlara ait açıklamaların konu içerisinde yapılmamış olması sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımında öğretmene büyük görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Öğretmen böyle bir durumda hem kitaplarda yer almayan bağlantı ve geçiş cümlelerini oluşturmaya, hem de açıklaması verilmemiş sözcük ve kavramların açıklamasını yapmaya mecbur kalmaktadır. Ders kitaplarında incelenmiş olan örneklem konularda ders kitabı yazarlarının daha çok görülen geçmiş zaman (-di), öğrenilen geçmiş zaman (-miş) kipi ile cümleler oluşturdukları sadece “Haçlı Seferleri” konusunda geniş zaman kipi ile kurulan cümle sayısının görülen geçmiş zaman kipi ile kurulan cümle sayısından bir fazla olduğu görülmüştür. Ders kitabı yazar(lar)ının profesyonel düşünmesinden dolayı kaynaklanan bazı kısaltmalar, betimlemeler, dolaylı anlatımlar, genellemeler öğrencilerin konuyu anlamalarında farklılıklar ortaya çıkartabilmektedir. Bu nedenle bütün öğrencilerin daha rahat anlayabileceği farklı algılamalara yol açmayacak bir dil kullanılması tarih dersinden beklenen hedeflere ulaşmayı daha kolaylaştıracaktır. Ders kitabının yazar(lar)ı anlatım biçimi olarak ise açıklayıcı anlatımı tercih etmiştir. Araştırma sonucunda ders kitaplarının dili hakkında söylenebilecek bir kısım tespitler ise Necdet Sakaoğlu'nun (2010) “Dersimiz Tarih, Kitaplarımız Hikaye” yazısında sunmuş olduğu bir kısım örneklerle benzer niteliktedir. Bu örnekler bir genelleme ile belirtilecek olursa hataların kökeninde belirsizlik içeren ifadeler, birbirleriyle çelişen cümleler, yazı içeriği ile örtüşmeyen fotoğraflar, aynı konu içerisinde kavram farklılaşmaları ve tarihi bilgi hataları olduğunu sıralamak mümkündür.

Tarih Öğretmeninin sınıf içerisinde kullandığı tarihsel dilin niteliğine ait sonuçlara ise araştırmanın yapıldığı dört farklı okulda, dört farklı örneklem konu için gözlemlendiğimiz öğretmenlerin sınıf içerisinde kullandıkları tarihsel dile ait veriler yardımı ile ulaşılmıştır. Bu verilerden hareketle tarih öğretmenin tarihsel dil oluşumunu etkileyen beş önemli faktör olduğu görülmüştür. Bunlar

- 1-Yetişmiş olduğu çevre
- 2-Öğrenim hayatı
- 3-İlgi alanları (Genel kültür)
- 4-Görev yaptığı bölge ve yerleşim birimleri
- 5-Mesleki kariyer ve tecrübedir.

Tarih öğretmenlerinin sınıf içerisinde kullanmış olduğu tarihsel dilin oluşumunda bu beş faktörün etkisi görülmüştür. Öğretmenler konu anlatımlarını, çocukluklarının geçtiği çevreden hatırlarında kalanlarla, üniversite eğitimi sırasında almış oldukları bilgiyle; futbol, sinema, müzik vb. ilgi alanları ve bu alanlardaki genel kültürleriyle; daha önce görev yapmış oldukları bölge ve yerleşim birimlerine ait kültür ve tecrübe birikimleriyle ve mesleki tecrübeleri sırasında kazanmış oldukları becerilerle oluşturmaktadırlar. Araştırma sonuçlarında bu beş faktörün öğretmenleri eşit düzeyde etkilemediği ve her bir öğretmenin dili kullanabilme becerisinin farklı düzeylerde olduğu görülmüştür. Tarih öğretmenlerinin tarihsel dil becerilerinin farklı düzeylerde olduğu sonucuna ise öğretmenlerin ders içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı, kullandıkları farklı kelime sayısı, kavram sayısı, cümle sayısı, deyim, atasözü, yapmış oldukları anlatım bozukluklarının tespit edilerek bu tespitlerin nicel verilere dönüştürülmesi sonucunda ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre tarih öğretmenlerinin her konu için kullanmış olduğu toplam kelime sayıları ve farklı kelime sayıları farklılık göstermektedir. Bu farklılığın oluşmasında ise öğretmenin dil kullanımına etki eden faktörlerin etkili olduğu tespit edilmiştir. Öyle ki mesleki tecrübesi az olan öğretmen konuyu daha az kelime kullanarak daha az sürede anlatırken tecrübesi fazla olan öğretmenin daha fazla kelime kullandığı görülmüştür. Öğretmenlerin kavram sayısı ise öğretmenlerin konu hakkındaki akademik donanımına göre değişiklik göstermektedir. Gözlem çalışmasının yapılmış olduğu sınıflarda konu anlatan öğretmenlere ait olan nicel verilerin genel aritmetik ortalaması alındığında tarih öğretmenlerinin bir konuyu anlatırken toplam kullandıkları kelime sayısına ait aritmetik ortalamasının $\bar{X} = 1196$, farklı kelime sayısına ait ortalamasının ise $\bar{X} = 292$ olduğu görülmüştür. Bu durum tarih öğretmenlerinin genel olarak tarihsel bir konuyu anlatırken 292 kelimelik bir kelime hazinesinin olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçlarına göre ders kitabı yazarları ile tarih öğretmenlerinin kullandığı tarihsel dile ait bazı nicel veriler konulara göre karşılaştırıldığında ise ortaya çıkan sonuç aşağıdaki tablolarda gösterildiği gibidir:

Tablo 5.1.

Hititler Konusu Hakkında Ders Kitabının ve Tarih Öğretmelerinin Tarihsel Dil Kullanımına Ait Bilgiler

HİTİTLER	Ders Kitabı	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4
KTKS	332	907	1027	1019	373
KFKS	184	236	314	301	136
TCS	35	157	178	186	56
DYM	4	4	5	4	5

Yukarıdaki tabloda “Hititler” konusunda ders kitabı ve öğretmenin kullandığı tarihsel dilin kelime, cümle ve deyim kullanımını bakımından nicel verilerinin karşılaştırması yapılmıştır. Veriler incelendiğinde öğretmenlerin ders kitabında anlatılmakta olan konuyu toplam ve farklı kelime bakımından daha zengin hale getirdikleri görülmektedir. Yine konunun anlatımında kullanılan toplam cümle sayıları (TCS) incelendiğinde öğretmenlerin konuyu daha ayrıntılı ve anlaşılır olarak anlatmaya gayret ettikleri görülmüştür.

Tablo 5.2.

Haçlı Seferleri Konusu Hakkında Ders Kitabının ve Tarih Öğretmelerinin Tarihsel Dil Kullanımına Ait Bilgiler

HAÇLILAR	Ders Kitabı	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4
KFKS	390	472	1208	1312	1006
KFKS	184	151	393	352	249
TCS	30	63	193	226	123
DYM	8	4	9	8	2

Yukarıdaki tabloda “Haçlı Seferleri I. Haçlı Seferi” konusunda ders kitabı ve öğretmenin kullandığı tarihsel dilin kelime, cümle ve deyim kullanımını bakımından nicel verilerinin karşılaştırması yapılmıştır. Veriler incelendiğinde öğretmenlerin ders kitabında anlatılmakta olan konuyu toplam ve farklı kelime bakımından daha zengin hale getirdikleri görülmektedir. Yine konunun anlatımında kullanılan toplam cümle

sayıları (TCS) incelendiğinde öğretmenlerin konuyu daha ayrıntılı ve anlaşılır olarak anlatmaya gayret ettikleri görülmüştür.

Tablo 5.3.

Fransız İhtilali Konusu Hakkında Ders Kitabının ve Tarih Öğretmelerinin Tarihsel Dil Kullanımına Ait Bilgiler

Fr.İhtilali	Ders Kitabı	Ö5	Ö6	Ö3	Ö7
KFKS	940	1425	1973	2075	1383
KFKS	400	340	411	398	301
TCS	89	279	247	335	183
DYM	5	12	10	7	5

Yukarıdaki tabloda “Fransız İhtilali” konusunda ders kitabı ve öğretmenin kullandığı tarihsel dilin kelime, cümle ve deyim kullanımı bakımından nicel verilerinin karşılaştırması yapılmıştır. Veriler incelendiğinde öğretmenlerin ders kitabında anlatılmakta olan konuyu toplam ve farklı kelime bakımından daha zengin hale getirdikleri görülmektedir. Yine konunun anlatımında kullanılan toplam cümle sayıları (TCS) incelendiğinde öğretmenlerin konuyu daha ayrıntılı ve anlaşılır olarak anlatmaya gayret ettikleri görülmüştür.

Aşağıda tablo 5.4’de “Cumhuriyet’in İlanı” konusunda ders kitabı ve öğretmenin kullandığı tarihsel dilin kelime, cümle ve deyim kullanımı bakımından nicel verilerinin karşılaştırması yapılmıştır. Veriler incelendiğinde öğretmenlerin ders kitabında anlatılmakta olan konuyu toplam ve farklı kelime bakımından daha zengin hale getirdikleri görülmektedir. Yine konunun anlatımında kullanılan toplam cümle sayıları (TCS) incelendiğinde öğretmenlerin konuyu daha ayrıntılı ve anlaşılır olarak anlatmaya gayret ettikleri görülmüştür.

Tablo 5.4.

Cumhuriyet'in İlanı Konusu Hakkında Ders Kitabı ve Tarih Öğretmelerinin Tarihsel Dil Kullanımına Ait Bilgiler

Cumhuriyet	Ders Kitabı	Ö5	Ö8	Ö9	Ö4
KFKS	754	1381	1561	1415	571
KFKS	269	421	411	321	146
TCS	67	182	246	188	102
DYM	4	6	13	3	2

Öğrencilerin kullanmış olduğu tarihsel dilin niteliğini belirleyebilmek amacı ile dört farklı okulda öğrenim gören 9. 10. ve 11. sınıf öğrencileri ile gözlem çalışması ve mülakat gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin tarih dersi içerisindeki tarihsel dil kullanımları gözlemlenmiştir. Gözlem çalışmasının sonrasında öğrencilere derste öğretmenlerinin anlatmış oldukları konu ile ilgili bir kompozisyon yazmaları istenilmiştir. Kompozisyon yazan öğrenciler arasından konuşmak için gönüllü olan öğrencilerden ise yine aynı konuda sözlü olarak bilgi vermeleri istenilmiştir. Öğrencilerin yazma ve konuşmaları esnasında kullandıkları tarihsel dile ait verilerin analiz edilmesi ile ortaya çıkan sonuçlar sınıf düzeylerine göre şöyledir;

Araştırmaya göre 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı (KTKS), farklı kelime sayısı (KFKS), kavram sayısı (KKS), cümle sayısı (TCS), bilmedikleri kavram ve sözcük sayısı ile deyim sayılarında okul türüne göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bununla beraber öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri ve yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile okul türü arasında anlamlı farka rastlanılmamıştır.

9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde KTKS'leri ile okul türü arasındaki anlamlı farkın hangi okullar arasında olduğu incelendiğinde AL ile ATL arasında, AL ile ATML arasında olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin her iki Anadolu meslek lisesi öğrencilerine göre daha fazla sayıda kelime kullandıkları tespit edilmiştir. AÖL öğrencileri ile AL öğrencileri arasında yapılan karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farka rastlanmamıştır. AÖL öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencileri ile yapılan ikili karşılaştırmalarında da AÖL öğrencilerinin diğer iki meslek lisesi öğrencilerine göre

tarihsel dil içerisinde daha fazla kelime kullandıkları görülmüştür. Okul türleri arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda ulaşılan yukarıdaki anlamlı ilişki sonuçları KFKS, KKS, TCS ile okul türü arasındaki ilişkilere ait sonuçlarla paralel çıktığı görülmüştür. Deyim kullanımı ile okul türü arasında görülen farkın hangi okullara arasında olduğuna dair ikili karşılaştırma sonuçlarında AL, AÖL, ATML arasında bir fark görülmezken bu üç okul ile ATL arasında bir fark olduğu ATL öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde deyim kullanım becerilerinin diğer okulların öğrencilerine göre daha düşük seviyelerde olduğu görülmüştür. 9. sınıf öğrencilerin tarihsel dil içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik analiz sonuçlarına göre öğrencilerin bilmedikleri kavram ve sözcük sayısı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı (KTKS), farklı kelime sayısı (KFKS), kavram sayısı (KKS), cümle sayısı (TCS), bilmedikleri kavram ve sözcük sayısı, deyim ve atasözü kullanımına ait sayısal verilerde okul türüne göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bununla beraber öğrencilerin tarihsel dil içerisinde yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile okul türü arasında anlamlı farka rastlanılmamıştır.

10. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde KTKS'leri ile okul türü arasındaki anlamlı farkın hangi okullar arasında olduğu incelendiğinde AL ile ATL arasında, AL ile ATML arasında ve ATL ile ATML arasında olduğu görülmüştür. AL öğrencilerinin her iki Anadolu meslek lisesi öğrencilerine göre daha fazla kelime kullandıkları görülürken ATML öğrencilerinin de ATL öğrencilerine göre daha fazla kelime kullandıkları görülmüştür. AÖL öğrencileri ile AL öğrencileri arasında yapılan karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farka rastlanmamıştır. AÖL öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencileri ile yapılan ikili karşılaştırmalarında da AÖL öğrencilerinin diğer iki meslek lisesi öğrencilerine göre tarihsel dil içerisinde daha fazla kelime kullandıkları görülmüştür. Okul türleri arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda ulaşılan yukarıdaki anlamlı ilişki sonuçları KFKS, KKS, TCS ile okul türü arasındaki ilişkilere ait sonuçlarla paralel çıktığı görülmüştür. Deyim kullanımı ile okul türü arasında görülen farkın hangi okullara arasında olduğuna dair ikili karşılaştırma sonuçlarında AL ile ATL ve AL ile ATML arasında anlamlı bir fark olduğu, AL öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde ATL ve ATML öğrencilerine göre daha fazla deyim kullanabildiği

görülmüştür. AÖL ile AL arasında deyim kullanımı bakımında bir fark görülmezken ATL ve ATML arasında bir fark görülmüştür. AÖL öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencilerinden daha fazla deyim kullanabildiği tespit edilmiştir.

Tarihsel dil içerisinde atasözü kullanımı ile okul türü arasında görülen farkın hangi okullar arasında olduğunun tespit edilmesine dönük ikili karşılaştırma sonuçlarında ATL ile AL ve AL ile ATML arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu farka göre ATL öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde AL öğrencilerine göre daha fazla atasözü kullanmış olduğu AL öğrencilerinin de ATML öğrencilerine göre daha fazla atasözü kullanabildiği görülmüştür. ATL ile ATML arasındaki karşılaştırmalarda ise ATL öğrencilerinin ATML öğrencilerinden daha fazla atasözlü kullandığı tespit edilmiştir. AÖL ile AL, arasında atasözü kullanımı bakımında bir fark görülmezken, AÖL öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencilerinden daha fazla atasözü kullanabildiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin bilmedikleri kavram ve sözcükler ile okul türü arasındaki anlamlı farkın hangi okullar arasında olduğunun tespitine yönelik ikili karşılaştırmalarda AL, AÖL öğrencilerinin işlenmiş olan konu içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısının ATL ve ATML öğrencilerinin bilmedikleri sözcük ve kavram sayısından daha az olduğu görülmüştür. Bu sonuç tarihsel dil içerisinde kullanılan kavram ve sözcük bilgisinin akademik başarı ile ilgili olduğuna işaret etmektedir.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları toplam kelime sayısı (KTKS), farklı kelime sayısı (KFKS), kavram sayısı (KKS), cümle sayısı (TCS), bilmedikleri kavram ve sözcük sayısı ve deyim kullanımlarına ait sayısal verilerde okul türüne göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bununla beraber öğrencilerin tarihsel dil içerisinde kullandıkları atasözleri ile yapmış oldukları anlatım bozuklukları ile okul türü arasında anlamlı farka rastlanılmamıştır.

11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde KTKS'leri ile okul türü arasındaki anlamlı farkın hangi okullar arasında olduğu incelendiğinde AL ile ATL arasında, AL ile ATML arasında görülmüştür. AL öğrencilerinin her iki Anadolu meslek lisesi öğrencilerine göre daha fazla kelime kullandıkları görülürken AÖL öğrencileri ile AL öğrencileri arasında yapılan karşılaştırmalarda ise anlamlı bir farka rastlanmamıştır. AÖL öğrencilerinin ATL ve ATML öğrencileri ile yapılan ikili karşılaştırmalarında da

AÖL öğrencilerinin diğer iki meslek lisesi öğrencilerine göre tarihsel dil içerisinde daha fazla kelime kullandıkları görülmüştür. 11. sınıfların tarihsel dil kullanımları ile Okul türleri arasında yapılan ikili karşılaştırmalarda ulaşılan KTKS'ye ait yukarıdaki anlamlı ilişki sonuçları KFKS ve TCS ile okul türü arasındaki ilişkilere ait sonuçlarla paralel olduğu görülmüştür. 11. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları kavram sayısı KKS ile okul türü arasındaki ilişkilere ait sonuçlara göre AÖL öğrencilerinin AL, ATL ve AL öğrencilerine göre daha fazla kavram kullandıkları görülmüştür. Deyim kullanımı ile okul türü arasında görülen farkın hangi okullara arasında olduğuna dair ikili karşılaştırma sonuçlarında AL, AÖL ve ATL ile ATML arasında anlamlı bir fark olduğu, AL, AÖL, ve ATL öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde ATML öğrencilerine göre daha fazla deyim kullanabildiği görülürken AÖL ile AL arasında deyim kullanımı bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin bilmedikleri kavram ve sözcükler ile okul türü arasındaki anlamlı farkın hangi okullar arasında olduğunun tespitine yönelik ikili karşılaştırmalarda AÖL öğrencilerinin işlenmiş olan konu içerisinde bilmedikleri kavram ve sözcük sayısının AL, ATL ve ATML öğrencilerinin bilmedikleri sözcük ve kavram sayısından daha az olduğu görülmüştür. Bu sonuç tarihsel dil içerisinde kullanılan kavram ve sözcük bilgisinin akademik başarı ile ilgili olduğuna işaret etmektedir.

Lise öğrencilerinin tarihsel dil kullanımının okul türü ile olan ilişkisine yönelik analiz sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde anlatım bozukluğu, atasözü kullanımı gibi dil becerilerinin direkt olarak okul türü ile ilişkili olmadığı fakat bunun yanında KTKS, KFKS, KKS, TCS, Deyim, kavram ve sözcük bilgisinin ise okul türü ile ilişkili olduğu görülmüştür. Genel lise türündeki Anadolu liselerinde (*AL, AÖL gibi*), öğrenim gören öğrencilerin meslek lisesi türündeki Anadolu meslek liselerinde (*ATL, ATML gibi*), öğrenim gören öğrencilerden daha üst seviyede bir tarihsel dil kullanabildiği görülmüştür.

Lise öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarının aile gelir seviyesi ile anlamlı bir ilişkiye sahip olup olmadığı hakkındaki analiz sonuçları ise şöyledir; 9. sınıf öğrencilerinin tarihsel dil içerisinde kullandıkları KTKS, KFKS, KKS, TCS, Deyim, Atasözü, Anlatım bozukluğu, kavram ve sözcük bilgisi ile gelir seviyesi arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

10. sınıf öğrencilerin tarihsel dil içerisinde KTKS ile gelir seviyesi arasında anlamlı bir fark görülmezken, KFKS ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Gelir düzeyleri arasında yapılan karşılaştırmalarda aylık geliri 0-600 TL ve 600-1200 TL olan ailelerin çocukları ile gelir düzeyi 3000 TL ve Üzeri olan ailelerin çocukları arasında tarihsel dil içerisinde kullanılan farklı kelime sayısı bakımından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Gelir seviyesi yüksek olan ailelerin çocuklarının kelime hazinesinin geliri alt sevideki ailelerin çocuklarının kelime hazinesine göre daha zengin olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farkın 9. sınıfta çıkmayıp 10 sınıfta görülmesinin sebebi olarak ailelerin gelirleri doğrultusunda çocuklarına sağlamış oldukları imkan ve fırsatlar (*kitap, sinema, bilgisayar, özel ders vb.*) gösterilebilir. KFKS ile gelir düzeyi arasındaki aynı fark düzeyi tarihsel dil içerisinde KKS ve TCS ile gelir düzeyi arasındaki ilişkilerde de görülmüştür. Bilmedikleri kavram ve sözcükler ile gelir düzeyi arasında da anlamlı bir farka rastlanırken atasözü, deyim kullanımı ve anlatım bozukluğu ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

11. sınıf öğrencilerin tarihsel dil içerisinde KTKS, KFKS ile gelir seviyesi arasında anlamlı bir fark görülürken KKS, TCS, Atasözü, Deyim, Kavram ve sözcük bilgisi ve Anlatım bozukluğu ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin cinsiyet ile olan ilişkisine ait sonuçlar incelendiğinde KTKS, KFKS, KKS, TCS, Deyim kullanımı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğu. Bu farka göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre tarihsel dil içerisinde kelime, kavram, cümle deyim kullanımı bakımından erkek öğrencilerden daha ileri düzeyde oldukları görülmüştür.

10. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin cinsiyet ile olan ilişkisine ait sonuçlar incelendiğinde KTKS, KFKS, KKS, TCS, Deyim, Atasözü, kavram ve sözcük bilgisi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu farka göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre tarihsel dil içerisinde kelime, kavram, cümle, deyim, atasözü kullanımı bakımından erkek öğrencilerden daha ileri düzeyde oldukları görülmüştür.

11. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin cinsiyet ile olan ilişkisine ait sonuçlar incelendiğinde KTKS, KFKS, KKS, TCS, Deyim, Atasözü,

kavram ve sözcük bilgisi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Yukarıdaki veriler incelendiğinde 9. ve 10. sınıflarda cinsiyet ile tarihsel dil kullanımına ait veriler arasında anlamlı farklar görülürken 11. sınıfta bu farkların sona ermiş olması her ne kadar şaşırtıcı değerlendirilse de aslında bu durum üniversite kapısına yaklaşıldıkça cinsiyetin değişken olmaktan çıktığını ve erkek öğrencilerin üniversite sınavını kazanabilmek için aradaki farkı kapatabilecek etkinliklere daha fazla zaman ayırmaya başladıklarını göstermektedir.

9. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin anne-baba eğitim düzeyi ile olan ilişkisine ait sonuçlar incelendiğinde KTKS, KKS, TCS, Deyim, Atasözü, kavram ve sözcük bilgisi kullanımı ile anne-baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı, tek anlamlı farklılığa ise KFKS ile baba eğitim düzeyi arasında rastlandığı görülmüştür. Bu farklılığa göre ilkökul mezunu babaların çocuklarının üniversite mezunu babaların çocuklarına göre tarihsel dil içerisinde daha az sayıda farklı kelime kullanmakta oldukları görülmüştür.

10. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin anne-baba eğitim düzeyi ile olan ilişkisine ait sonuçlar incelendiğinde KTKS, KKS, TCS, Deyim, Atasözü, kavram ve sözcük bilgisi kullanımı ile anne-baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı tek anlamlı farklılığa ise KFKS ile anne eğitim düzeyi arasında rastlandığı görülmüştür. Bu farklılığa göre ilkökul mezunu annelerin çocuklarının üniversite mezunu annelerin çocuklarına göre tarihsel dil içerisinde daha az sayıda farklı kelime kullanmakta oldukları görülmüştür.

11. Sınıf öğrencilerinin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin anne-baba eğitim düzeyi ile olan ilişkisine ait sonuçlar incelendiğinde KTKS, KFKS, TCS ve Deyim Kullanımı ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu farklılıklara göre ilkökul mezunu babaların çocuklarının üniversite mezunu babaların çocuklarına göre tarihsel dil içerisinde daha fazla sayıda kelime, farklı kelime, cümle ve deyim kullanmakta oldukları görülmüştür. Bu farklılıkların haricinde anne-baba eğitim düzeyi ile tarihsel dil içerisinde kullanılan diğer unsurlar arasında herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Öğrencinin kullandığı tarihsel dil ile Anne-Baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye ait verilerin sonuçları değerlendirildiğinde 9. sınıfta babanın eğitim düzeyi ile

öğrencinin kelime hazinesi arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Öğrenci 10. sınıfa geldiğinde bu farkın anne eğitim düzeyi ile öğrencinin kelime hazinesi arasındaki ilişkiye dönüşmüş olduğu görülürken öğrencilerin 11. sınıfa gelmesiyle birlikte öğrencinin kelime hazinesi, ifade yeteneği ve deyim kullanımı ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Yine öğrencilere ait nitel verilerin incelenmesi sonucunda ise öğrencilerin yazma ve konuşma becerileri arasında farklılıklar görülmüştür. Tarihsel dil kullanımında bazı öğrencilerin yazma becerisi gelişmişken bazı öğrencilerin ise konuşma becerilerinin ileri düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Yine bazı öğrencilerin yazarken kullanmış oldukları kavram, deyim, atasözü vb. ifadeleri konuşma esnasında kullanamadıkları görülmüştür. Özellikle kavram kullanımının yazı dilinden konuşma diline geçildiğinde kayıba uğradığı görülmüştür. Öğrenciler yazarken ve konuşurken daha önceki öğrendiklerinin etkisinde kalmaktadır. Hatta bu öğrendiklerini bazen yeni öğrendikleriyle değiştirebilmektedir. Bu değişim ise daha çok birbirini anlamsal olarak çağrıştıran, veya fonetik olarak birbirini andıran kelimeler arasında olmaktadır. “Kraliçe” ile “Tanrıça”, “Mekke” ile “Kudüs”, “Osmanlı” ile “Selçuklu”(*bu isim ve kavramlar ortak bir takım özelliklerinin olmasından dolayı anlamsal çağrışım yaptırılmaktadır*), “**Cin yazısı**” ile “**Civi Yazısı**” (*Sözlü ifadede ses olarak birbirine yakın olmasından dolayı öğrenci çivi yazısını, cin yazısı olarak anlayabilmekte; fonetik çağrışım yapmaktadır*).

Öztürk; anakronizm hakkındaki çalışmasında öğrencilerin tarih ve dönemleri karıştırabildiklerini ve bu konuda yanılığa düştüklerini belirtmiştir (Öztürk, 2011:37-58). Bu çalışmada öğrencilerin sadece tarihler ve dönemler hakkında yanılmadıkları araştırmanın bulgular ve yorumlar bölümünde örnekleri ilede görülebileceği üzere anlamsal ve fonetik olarak çağrışım yaptırabilecek kelime, sözcük, kavram ve isimler arasındada yanılığlara düşebildikleri görülmüştür.

Öğrencilerin tarihsel dil kullanımı sırasında kronolojik düşünemedikleri görülmüştür. Tarihsel dil kullanımında kronolojik düşünemeyen öğrencilerin kağıtları üzerinde veya konuşmaları esnasında; “I Haçlı Seferini karşılayan devleti “Osmanlı Devleti”, I. Haçlı Seferi sonucunda kurulan kontluklardan bir tanesini de “Şanlıurfa” yaptıkları görülmüştür. Urfa’nın “Şanlı” ünvanını aldığı tarihin 1984 olduğu

düşünüldüğünde I. Haçlı Seferinde kurulan kontluğun “Şanlıurfa” adını taşıyamayacağı görülmektedir.

Öğrencilerin kullanmış oldukları cümlelerin öge dizilişine göre incelenmesi sonucunda öğrencilerin genellikle kurallı cümle kullandıkları görülürken, yine öğrencilere ait cümlelerin yüklemine göre incelenmesi sonucunda öğrencilerin genellikle fiil cümlesi kullandıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin daha çok kullanmayı tercih ettikleri zaman kipleri ise “Cumhuriyet’in İlanı” ve “Fransız İhtilali” konularında en sık olarak öğrenilen geçmiş zaman (-miş), görülen geçmiş (-di) ve üçüncü sırada en sık kullanılan geniş zaman (-r) kipi şeklindedir. Bu sıralama ise “Hititler” ve “Haçlı Seferleri” konusunda değişmektedir. “Haçlı seferleri” ve “Hititler” konusunda ise öğrenciler çoğunlukla geniş zaman kullanmayı tercih ederken bu tercihlerini sırasıyla öğrenilen geçmiş zaman ve görülen geçmiş zaman kipleriyle devam ettirmişlerdir.

Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde tarih eğitimi ve dil ilişkisinin birbirinden ayrılamayacak disiplinler olduğu görülmüştür. Hem tarihsel anlama ve algılamamanın en az hata ile gerçekleştirilebilmesi hem de tarihsel anlayışı sağlarken dil becerilerinin gelişmesine imkân sağlayabilme adına öğretmenlerin, öğrencilerin ve ders kitaplarının tarihsel dil kullanımı büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin sonuçları incelendiğinde her öğrencinin farklı bir dil becerisine sahip olduğu görülmüştür. Yine tarih ders kitaplarının öğrenciye sunduğu tarihsel dil, görünürde eşit imkânlar sunuyor gibi görünse de tarih derslerinde öğretmenin tarihsel dil kullanımına ait veriler incelendiğinde, her öğretmenin farklı nitelik ve niceliklerde bir tarihsel dil sunduğu görülmüştür. Bundan dolayı örneğin cumhuriyet’in ilanını bir öğretmen 571 kelime ile anlatabiliyorken, bir başka öğretmen bu kelime sayısını 1561’e kadar çekebilmektedir. Bunun sonucunda ortaya aynı konuyu farklı nicelikte dinleyen iki farklı öğrenci profili çıkmaktadır. Aradaki 990 kelime fark bir grup öğrenci için kayıp olarak kabul edilip, diğer grup için kazanım olarak değerlendirilecek olursa aynı eğitim-öğretim düzeyindeki öğrencilerin farklı şartlarda tarih öğrendiği gerçeği ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bundan dolayı tarih öğretmenleri arasındaki tarihsel dil kullanım farklılıklarından kaynaklanan eşitsizliğin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Ortaöğretim kurumlarında tarih öğretmensiz bir tarih anlatımının mümkün olamayacağı görülmektedir. Çalışmanın gerçekleştirildiği dört farklı okulda aynı kitaplar okutulmasına karşın bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin beceri ve kabiliyetleri arasındaki farktan kaynaklanan anlama ve algılama farklılıklarını tolere eden etkenin tarih öğretmenleri olduğu görülmelidir. Öğretmenin bir şeyi açıklaması için birçok yol ve yöntemler denediği görülmüştür. Genelde coğrafi bir yerin öğrencilere pek çok şey anlattığını varsaymak pek akıllıca değildir; öğrencilerin bölgesel farklılıklarından dolayı coğrafi belirsizlik içeren ifaderi farklı algılayabilecekleri gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bunun için eğer mümkünse her fırsatta bölgesel farklılıklara takılabilecek coğrafi belirsizlik içeren ifadelerin haritadan gösterilmesi daha doğru bir tercih olacaktır. Benzer şekilde, diagramlar ve resimlerde öğrencilerin bireysel ve bölgesel farklılıklarından doğan yanlış algılamaların giderilmesi ve doğru bir iletişimin gerçekleştirilebilmesi için kullanılabilir. Bu tür şeylerin kolaylığı, öğretmenin öğretmek istediği kelimelere öğrencilerin dikkatini çekme derecesine bağlıdır. Belirgin noktalar ön plana çıkarılabildiğinden diagramlar ve tahta bu konuda çok faydalı olabilir.

Ders kitabı da şüphesiz bir iletişim kanalıdır. Kitap sadece tarih öğretimine hizmet etmez aynı zamanda kelimelere yeni anlamlar vererek öğrencilerin dilsel yeteneklerini de artırır. Bu araştırmada ders kitaplarının dil kullanımlarının öğrencilerin dil kullanımlarını direkt olarak destekleyemediği; yani öğrencilerin yazma, konuşma, dinleme becerilerine yönelik etkinliklere yeterince yer vermediği görülmüştür. Ders kitaplarındaki tek tip konu anlatımlarını genel ve meslek lisesindeki öğrenci profiline göre şekillendiren asıl unsurun tarih öğretmeni olduğu görülmüştür. Tarih öğretmenlerinin kullandığı tarihsel dilin okul türünden kaynaklanan bu farklılıkları göz önünde bulundurarak işlenecek konuyu, okulda öğrenim gören öğrenciye göre biçimlendirdiği görülmüştür. Bu sonuca göre bundan sonra baskısı gerçekleştirilecek tarih ders kitaplarının kullandıkları tarihsel dil’inde okul türüne göre değişiklik gösterebileceği ve ders kitapları yazılırken okul türlerindeki dikkate alınmasının gerektiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarında anlamsal çağrışım ve fonetik çağrışım sonucunda yanlış algılamalarda buldukları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin bu yanlış algılamalarını tarihsel konuşma ve yazı dilinde ortaya koydukları

görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle öğretmenlerin kullanmış oldukları sözcüklerin hem anlamsal olarak hemde fonetik olarak öğrenci tarafından doğru algılandığından emin olunması gerekmektedir.

Bu çalışma ile tarih eğitiminin öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesinde büyük önem taşıdığı anlaşılmıştır. Öğrencilerin kelime ve kavram bilgisi gerekse cümle bilgisinin geliştirilmesinde tarih derslerindeki etkili olduğu görülmüştür. Deyim, atasözü, analogi kullanımlarının hem öğrencilerin dil becerilerini geliştirdiği hemde tarihsel anlayışlarına olumlu anlamda katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı tarih öğretmenleri tarih derslerinin sadece öğrencilerin tarihsel anlayışlarının geliştirilmesi için değil dil becerilerinin üst düzeye çıkarılmasında da etkin olarak kullanılabileceğini fark etmelidirler.

Yapılan bu araştırma ile tarih eğitiminde tarihsel dil kullanımı şimdiye kadar ortaya konulmamış yönleriyle ele alınmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın yapılmasındaki temel amaç tarihsel dil kullanımlarında tespit edilen problemlerin kaynağında yer alan suçluyu veya kabahatliyi bulmak değildir. Araştırmanın temel amacı Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde tarih eğitimi almakta olan öğrencilerin ve tarih eğitimi veren yazar, öğretmen ve yayınların birbirine ne anlattığını ve birbirinden ne anladığını hem nitel hem de nicel olarak ortaya koyabilmek olmuştur. Bunun sonucunda tespit edilen doğruların ya da yanlışların, eksik ya da fazlaların birlikte tespit edilebilmesi sağlanarak bu sayede yanlışların doğruya, eksiklerin giderilmesi sürecine katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma ile tarih eğitimi ve dil ilişkisinin hem nitel hemde nicel olarak incelenebilmesinin mümkün olabileceği örnek uygulama ve yöntemlerle ortaya konulmuştur. Tarih eğitimi ve dil üzerine bundan sonra yapılacak veya yapılması düşünülen çalışmalar için bir tamamen tarih eğitimi ve dil ilişkisinin incelenmesine yönelik özgün bir model geliştirilerek gözlem gruplarına uygulanmış, sonuçları ise çalışma içerisinde paylaşılmıştır.

Bu sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin tarihsel dil kullanabilme becerisinin tarihçilerin kullandığı tarihsel dili bütün yönleriyle anlayabileceği düzeye çıkartılabilmesi amaç edinilmelidir. Tarih öğretmenlerinin tarihsel dil kullanım becerileri arasındaki nitel ve nicel farklılıkların eşitlenebilmesine veya aradaki farkların

en aza indirgenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Öğretmenlerin sınıf içi tarihsel dil kullanımına yönelik hizmet içi semineri ve eğitim programları düzenlenmelidir. Ders kitapları yazılırken konu anlatımında olması gerekli bağlantı cümlelerinin atılmamasına ve kitabın hacim olarak sınırlılıklarından dolayı konu anlatımlarında aşırı kısaltmaların yapılmamasına dikkat edilmelidir. Tarih ders kitaplarının yazımında kitabın okutulacağı okulun türü, bölgenin özellikleri ve öğrencilerin sosyo kültürel gelişimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Tarih öğretmenlerinin tarihsel dil kullanımlarının öğrencinin tarihsel dil kullanma becerisini belirleyen en önemli unsur olduğu unutulmamalıdır. Tarih öğretmenleri tarihsel dil kullanımı becerilerinin geliştirilmesinde atasözü, deyim, analogi gibi unsurların önemini fark etmelidirler. Tarih derslerinin bir amacında öğrencilerin dil becerilerinin her yönüyle geliştirilmesi olduğu kesinlikle göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Adair, J. (2004). *Etkili iletişim*. (Çev.Cüneyt Çolakoğlu), İstanbul: BKY Yayınları.
- Afetinan, A. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk devrimi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Aksan, D. (1979). *Her yönüyle dil*. (1). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Albayrak, K. (2001). *TBMM milli eğitim bütçe görüşmelerinde ve şura tutanaklarında türkçe öğretimiyle ilgili görüşler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arıkan, R. (2004). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Armaoğlu, F. (2010). *19. yy siyasi tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Arseven, A. (1994). *Alan araştırma yöntemi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Ata, B. (2008). Tarih öğretmen adaylarının tarih eğitiminde analogi anlayışları. Mustafa Safran, Dursun Dilek (Ed.) 21. Yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi içinde (s.302-315). İstanbul. Yeni İnsan Yayınları.
- Ata, B. (2009). Johan Friedrich Herbart'ın tarih eğitimi üzerine görüşleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 29, 1377-1395.
- Avkapan, A. (2006). *Orta öğretim 11. sınıf türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında kelime hazinesinin öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aybars, E. (2004). *Türkiye Cumhuriyeti tarihi I*, Ankara: Zeus Kitabevi.
- Aydın, A. (2004). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Tek Ağaç Yayınları.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Barzun, J. and Graff, H. F. (2010). *Modern araştırmacı*, (Çev: Fato Dilber) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Baş, B. (2002). Türkçe temel dil becerilerinin öğretiminde atasözlerinin kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12, 60-68.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri nvivo 7.0 ile nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Baykara, T. (1994). *Türk inkılap tarihi ve Atatürk ilkeleri*. İstanbul: Akademi Kitabevi.

- Bayrak, A. (1989). *Katmanlara göre çocuklarda dil kullanım farklılıkları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Bayram, İ. (2007). *9.sınıf türk edebiyatı kitabının öğrencilerin kelime hazinesine katkısı üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bernbaum, G. (1972). *Language and history teaching: Handbook for history teachers*. London: University of London Institute of Education Press.
- Bernier, A. (1994). Diversity's challenge in the classroom: Language and history pedagogy from student optic, *The History Teacher*, 28(1), 35-54.
- Bernstein, W. K. and Wunderlich, D. (1973). *Aspekte der soziolinguistik: Athenaum fischer teschenbuch verlag*. (3. Auflage). Frankfurt am Main.
- Burke, P. (2002). *Fransız tarih devrimi: Annales okulu*, (Çev: Mehmet Küçük) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Büyükkaragöz, Ş. ve Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metotları öğretimde planlama uygulama*. Konya: Betaş Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carr, E.H. (1994). *Tarih nedir*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Casson, H. N. (2000). *Söz söyleme sanatı* (Çev. Vedat Yılmaz) İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Cazgır, V., Genç, İ., Çelik, M., Genç, C. ve Türedi, Ş. (2010). *Ortaöğretim tarih 10. Sınıf*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Coffin, C. (2006). *Historical discourse*. London: University of London Institute of Education Press.
- Çaydaş, E. (2003). *Orta öğretim 10. sınıf tarih dersinde tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik yapılan etkinliklerin değerlendirilmesi: Adana ilinde bir örnek olay çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Çeçen, M. A., (2002). *İlköğretim öğrencilerinin kelime hazinesinin geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Çeçen, M.A. ve Çiftçi, Ö., (2008). Milli eğitim şuralarında türkçenin eğitimi ve öğretimi ile ilgili görüş ve kararlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 179(7), 15-20, Ankara.
- Çıplak, M. (2005). *Uşak merkez ilköğretim 5., 8., ve 11. sınıfların yazılı kelime hazinesinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Demirel, M., (2010). *Tarih öğretim yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında türkçe öğretimi*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Demirkent, İ. (2004). *Haçlı seferleri*. İstanbul: Dünya Yayınları.
- Dewey, J. (2000). Temel eğitiminde tarihin amacı, (Çev: Bahri Ata). *Milli Eğitim Dergisi*, 147, Ankara.
- Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Duverger, M. (2006). *Sosyal bilimlere giriş*. İstanbul: Kırmısı Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (1996). Türk dili ile ilgili sorunlar. *Milli Eğitim Dergisi*, Ankara
- Ergin, M. (1998). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Erik, N. (2001). *Okullarımızda anadil öğretimi ve yeni okuma yazma sistemi*. Konya: Oku-yorum Yayınları.
- Erkan, S. (2009). *Türk üniversitelerinde tarih öğrenimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Evans, R. J. (1999). *Tarihin savunusu*. (Çev: Uygur Kocabaşoğlu) Ankara: İmge Yayınları.
- Gibb, H.A.R. (1979). *Tarih*. İstanbul, M.E.B. Yayınları.
- Göle, N. (1991). *Modern mahrem*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Hesapçioğlu, M. (1998). *Öğretim ilke ve yöntemleri ve eğitim programları ve öğretim*. İstanbul: Beta Basımevi.
- Hızarcı, S. H. (2009). *İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Husbands, C. (1996). Understanding the past: Language and change: *What is history teaching?*. USA: Routledge Press.
- Kara, K. (2008). *Lise Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Önde Yayıncılık.
- Karadeniz Ş. Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Karagözlü, A. G. (1966). *İlkokullarda sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Ay Yıldız Matbaası.
- Karakaya, Ş. (2007). *Dil gelişimi ve dil politikası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaplan, M. (1999). *Kültür ve dil*. İstanbul: Degah Yayınları.
- Kaya, R. (2009). Tarih öğretiminin amaçları. Muammer Demirel, İbrahim Turan (Ed.) *Tarih Öğretim Yöntemleri içinde* (s. 60-81). Ankara: Nobel :Yayıncılık.
- Kaya, K. (1939). *Çocuğa uygun tarih tedrisatı*. İstanbul: Tan Matbbası.
- Kaymakçı, S. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde çalışma yapraklarının kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve derse karşı tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Ünivesitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kiriş, A. (2009). *Tarih eğitimi ve tarihçilik mesleği: Lise tarih derslerinde yazma becerilerinin kullanılması ve geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kocaman, A. Ruhi, Ş.(1996). *İlköğretim kitaplarında dil kullanımı*. Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu, Ankara: Türk- Alman Kültür İşleri Kurulu Yayınları.
- Koloğlu, O. (1994). Tarih öğretiminde Bugüncülük/Presentizm yansımalar ve sonuçları. *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları Sempozyumu*, İzmir: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kösoğlu, N. (1998). Osman Turan’ın Türk cihan hakimiyeti mefkuresi ve Milliyetçilik anlayışı: *Osman Turan’ın eserlerinde tarih ve tarihçi ilişkileri*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Kösoğlu, N. (2000). *Türk milliyetçiliği ve Osmanlı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Köstüklü, N. (1999). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Günay Matbacılık.

- Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Kütükoğlu, M. S. (1998). *Tarih araştırmalarında usul*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Memiş, E. (1999). *Eskiçağ medeniyetleri tarihi*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Meriç, C. (2004). *Bu ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neumann, K, C. (1995). Tarihin yararı ve zararı olarak türk kimliği: Bir akademik deneme. Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları 1994 Buca Sempozyumu, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Nichol, J. (1996). *Tarih öğretimi*, (Çev: Mustafa Safran) Ankara: Çağrı Matbaacılık.
- Nietzsche, Friedrich, (2002). *Tarih üzerine: Çağa aykırı düşünceler II*. (Çev: Nejat Bozkurt) İstanbul: Say Yayınları.
- Okur, Y., Genç, İ., Özcan, T., Yurtbay, M. ve Sever, A. (2010). *Ortaöğretim tarih 9. sınıf*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1996). Tarih Nedir?. *Türkiye Günlüğü*, 39, İstanbul.
- Özbaran, S. (2005). *Tarih, tarihçi ve toplum*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özçelik, N. (2009). *İlkçağ tarihi ve uygarlığı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özkan, R. (2003). Dilin Toplumsal Açısından Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, Ankara.
- Özlem, D. (1996). *Tarih felsefesi*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınları.
- Öztürk, İ. H. (2011). Tarih öğretiminde anakronizm sorunu: Sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarındaki kurgusal metinler üzerine bir inceleme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2(1), 37-58.
- Perfetti, C. A., Britt, M. A., Rouet, J. F., Georgi M. C., and Mason, R. A. (1994). How students use texts to learn and reason about historical uncertainty. *Cognitive and Instructional Processes in History and the Social Sciences*, New Jersey.
- Safran, M. ve Ata, B. (1996). Barışçı tarih öğretimi üzerine çalışmalar: Türkiye’de tarih ders kitaplarında Yunanlılar’a ilişkin kullanılan dil ve Yunanlılar’a ilişkin öğrenci görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 11-26, Ankara.
- Safran, M. (2006). Tarih öğretimi ve çağdaş müfredat teorileri. *Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*, Ankara: Gazi Kitabevi.

- Safran, M. (2009). Türkiye’de tarih öğretimi ve meseleleri. Muammer Demirel, İbrahim Turan (Ed.) *Tarih Öğretim Yöntemleri* içinde (s.41-59), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sakaoğlu N. (2010). Dersimiz tarih kitaplarımız hikaye. *NTV Tarih Dergisi*, 22, 28-34.
- Sander, O. (2008). *Siyasi tarih (ilkçağlardan 1918’e)*. İstanbul: İmge Yayınları.
- Schleppegrell, M. J., Achugar, M., and Oteiza, T. (2004). The grammar of history: Enhancing content-based instruction through a functional focus on language. *TESOL Quarterly*, 38(1) Spring.
- Schleppegrell, M. and Achugar, M. (2003). Learning language and learning history: A functional linguistic approach. *Tesol Journal*, 12(2) Summer.
- Sığan, C. (1997). *İlkokulda sosyal bilgiler dersinin etkililiğini azaltan faktörlerin araştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekeli, İ. (1994). Küreselleşen dünyada tarih öğretiminin amaçları ne olabilir. *Tarih Öğretimi Ve ders Kitapları Buca Sempozyumu*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Togan, Z. V. (1987). *Tarihte Usul*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Topçu, N. (2010). *Türkiye’nin maarif davası*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Toynbee, A. (2008). *Tarihçi açısından din*, (Çev: İbrahim Canan) İstanbul: Ufuk Kitapları.
- Tuncay, M. (1995). Tarih öğretiminin iyileştirilmesine yönelik düşünceler. *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları 1994 Buca Sempozyumu*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Turan, O. (1998). *Türk cihan hakimiyeti mefkuresi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Turan, R. (2002). *Türkiye Cumhuriyet tarihi: Kültür alanındaki gelişmeler. (Komisyon)*, II, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yaayınları.
- Türkdoğan, O. (1995). *Bilimsel değerlendirme ve araştırma metedolojisi*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Türker, V. (1977). *Ankara’da Üç Lisede Sosyo-Ekonomik Bakımdan Avantajsız Öğrencilerin Çeşitli Özellikleri ve Bellibaşlı Eğitim ve Rehberlik Sorunları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Uçar, Ş. (2001). *Tarih felsefesi sohbetleri*. İstanbul: Esra Yayınları.
- Umar, B. (1998). *Türkiye halkının Ortaçağ tarihi*. Ankara: İnkılap Yayınları.

- Yediyıldız, B. ve Yücel, Y. (1990). *Tarih ve kültür: Milli kültür unsurlarımız üzerine genel görüşler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, H. (1996). *İlkokul beşinci sınıf türkçe ders kitaplarının kelime ve cümle kadrosu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yöndem, Z. D. ve Taylı, A. (2007). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. Alim Kaya (Ed.) *Eğitim Psikolojisi içinde* (s.35-54), Ankara: Pegem Yayıncılık.

EKLER

EK 1. Öğretmen Ders Konu Anlatımları

9. SINIF TARİH DERSİ “HİTİT UYGARLIĞI” KONUSUNA AİT KONU ANLATIMLARI

ÇANKIRI ANADOLU LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNE AİT KONU ANLATIMI

Hitit uygarlığı Anadolu'nun en eski uygarlığı Hattilerdir. Hattiler M.Ö. 2000 ile 4. yy arasında yaşayan 1600 yıl hangi uygarlık Anadolu'ya hakimdir? Hitit uygarlığı Anadolu'ya hakimdir arkadaşlar. Hitit uygarlığındaki genel şey, yapı diğer uygarlıklara da örnek olmuş. Yani Hititler Hattileri örnek almış diğer Anadolu uygarlıklarda diğer Anadolu uygarlıkları da Hititleri örnek almıştır. Diğer Anadolu uygarlıkları dediğimizde hangi uygarlıklar vardır bu çağ içinde? İyonyalılar, Lidyalılar, Urartular, Frigyalılar. Bunlar Anadolu'ya hakim olmuşlardır.

Anadolu'nun kelime anlamı eski çağdan itibaren Anatolya olarak geçmektedir. Anatolya ya da Anatonya arkadaşlar. Anatolya, açılımı ise güneşin doğduğu yer anlamına gelmektedir. Kelime anlamı hangi anlama geliyormuş? Güneşin doğduğu yer anlamına geliyormuş. Anadolu dediğimizde üzerinde yaşadığımız bu yarım ada tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ne olmuştur? Beşiklik yapmıştır. Vatan olmuştur. Neden Anadolu'da çok çeşitli uygarlıklar var? Bu Anadolu'nun yapısıyla ilgili değil mi? Anadolu çok göç almıştır. Anadolu niye göç alıyor? Anadolu diğer yerlerden niye fazla göç alıyor?

Öğrenci: Verimli topraklarından dolayı

Öğretmen: Evet verimli topraklarından dolayı evet

Öğrenci: Coğrafi konum

Öğretmen: coğrafi konum, jeopolitik konumdan dolayı çok güzel

Öğrenci: İklim

Öğretmen: İklimin elverişli olmasından dolayı

Öğrenci: Boğazlar ve ticaret yolları

Öğretmen: Evet boğazlar ve ticaret yolları. Boğazlar zaten stratejik konum yerine geçiyor ve ticaret yolları üzerinde olması. Hangi ticaret yolları vardı?

Öğrenci: İpek Yolu, Baharat Yolu

Öğretmen: İpek yolu vardı. Baharat yolu vardı. Bu kadar önemli yerde olduktan sonra Anadolu'da çeşitli uygarlıklarında etkisi olduğu yadsınamaz. Anadolu'nun niçin önemli bir yer olduğunu söyledik. Ondan sonra, Hititlerden sonra kimler hakim olmuştur?

Öğrenci: Roma

Öğretmen: Değil mi? Roma imparatorluğu Anadolu'ya hakim olmuştur. Büyük İskender gelmişler Anadolu'ya hakim olmuştur. Çeşitli uygarlıklar Anadolu'ya gelmiştir ki en son ise Türkler Anadolu'ya sahip olmuştur ki günümüze kadar Türk varlığı Anadolu'da devam etmiştir.

Gelelim Hititlere. Hititler nereden gelmiştir Anadolu'ya?

Öğrenci: Kafkasya'dan

Öğretmen: Hititlerin Kafkasya'dan Anadolu'ya gelmiş olmaları Hititlerin Türk olabileceği üzerinde de Araştırmalar yapılmıştır. Özellikle Atatürk döneminde Anadolu'daki uygarlıkları meydana getiren halkların, milletlerin Türk olabileceği üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Buna bir teori adı veriliyordu. Ne teorisi? Güneş dil teorisi adı veriliyordu. Ama daha sonra bu teoriden vaz geçilmiştir. Bunların Türk olmadığı ortaya çıkmıştır arkadaşlar.

Evet bütün bunlara baktığımızda Hititlerden aşağı yukarı bir altı, yedi yüz yıl Anadolu'ya hakim olmuşlardır. Özellikle Hattilerle aynı bölgede kurulmuştur. Kızılırmak yayı çevresine ne yapmışlardır? Hakim olmuşlardır. Yönetim şekli olarak nasıl bir yönetim şekli vardır Hititlerde? Yani yönetim şekli cumhuriyet mi var? Mutlakiyet mi var?

Öğrenci: Monarşi var.

Öğretmen: Merkezi otoritenin olduğu yönetim şekline ne diyoruz?

Mutlakiyet diyoruz değil mi? Monarşi demiyoruz değil mi?

Öğrenciler: (sessizlik)

Öğretmen: Mutlakiyet mi diyoruz? Monarşi mi diyoruz?

Hem mutlakiyet hem de monarşi diyoruz. Aynı tabirler arkadaşlar. Mutlakiyet ile monarşi aynıdır. Bu bölgeye yerleşmişler ve bu bölgede uzun süre şehir devletleri, imparatorluk ve bağımsız şekilde varlıklarını sürdürmüşlerdir. İlk defa kurulan Hititlerin merkezi yapısına Frigler son vermişlerdir. Daha sonra parçalanmış Hititlerin varlığına ise Persler son vermişlerdir. Devlet yönetimi mutlakiyettir. Kral tarafından yönetilmektedir. Ve aynı zamanda meclis vardır. Bu meclisin adı nedir?

Öğrenci: Pankuş

Öğretmen: Pankuş Meclisi, güzel.

Yani meclis olayı Anadolu'da sadece 1876'da Meşrutiyetle var olan bir olay değil veya Türkiye Cumhuriyeti kurulmasıyla oluşmamış ta binlerce yıl önce Hititlerde Pankuş. Pankuş Meclisini kim oluşturuyordu? Halk mı oluşturuyordu? Asiller mi oluşturuyordu?

Öğretmen: Asiller

Tekrar edelim Hititlerde Pankuş Meclisi var. Bu meclisin yetkilerine bakıldığında özellikle Hititlerde kimin hükümdar olacağına karar verir. Yargı sisteminde kim hükümdar olacak, Padişahın vekili sonra hükümdar olacak, o kişinin hükümdarlığını onaylayan organ Pankuş Meclisidir. Veya soylu bir kişinin hükümdarlığının sona ermesinin sonunda o kişinin hükümdarlığına son veren yetkili organda yine Pankuş Meclisidir arkadaşlar. Artı hükümdarın yanında, kralın yanında geniş yetkiye sahip olan hükümdarın eşidir. Hükümdarın eşine ne diyoruz? Tavananna adını veriyoruz arkadaşlar.

Öğretmen: Tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma hangisidir?

Öğrenci: Kadeş Antlaşması

Öğretmen: Kimler arasında olmuştur?

Mısırlılarla-Hititler arasında Kadeş Antlaşması M.Ö. 1280'de mi, 1296'da mı imzalanmıştır?

M.Ö. 1296'da imzalanmıştır.

Kadeş Antlaşmasında Hitit hükümdarının yanında Kraliçenin de imzası var. Kraliçenin de imzasının olması neyi gösteriyor? Kraliçenin de devlet yönetiminde söz sahibi olduğunu gösterir.

Öğretmen: Hititlerle ilgili başka neler söyleyebiliriz?

Öğrenci: Anallar

Öğretmen: Anallarla ilgili ne söyleyebiliriz?

Öğrenci: İlk tarih yazıcılığı başlamıştır.

Öğretmen: Bu tarih yazıcılığı objektif midir? Subjektif midir? Objektif nedir? Ne anlama geliyor objektif?

Öğrenci: Gerçek olan, nesnel olan.

Öğretmen: Gerçek olan evet tarafsız olan değil mi?

Tarafsız tarih yazıcılığı başlamıştır Hititlerle. Tarafsız tarih yazıcılığının tarafsız olmasındaki sebep neydi? Niye taraflı değil de tarafsız?

Öğrenci: Tanrıya hesap vermek için.

Öğretmen: Güzel. Tanrıya hesap verme korkusundan dolayı padişahın faaliyetleri ne olmuştur orada? Anlatılmıştır. Yani kaybettikleri de yazılmıştır, kazandıkları da yazılmıştır. O yüzden gerçek tarih yazımı kiminle başlıyor? Hititlerle birlikte başlıyor.

Öğretmen: Hititler neye inanırlardı?

Öğrenci: Çok tanrılı dine

Öğretmen: Çok tanrılı dine ne diyoruz?

Politeizm adı verilmektedir.

Hititler aldıkları ülkelerin tanrılarını da kendi tanrılarını olarak kabul etmişlerdir arkadaşlar. Göktanrı inancı var mıdır? Yok mudur?

_(bir süre sessizlik)

Öğretmen: Yoktur arkadaşlar. Dini inançları Göktürklere oranla daha zayıf diyoruz.

Başka ne söyleyebiliriz?

Öğrenci: Hiyeroglif yazısı vardır.

Öğretmen: Hiyeroglif yazısı vardır evet.

İlk kanunları oluşturmuşlardır. Anadolu'da ilk yazılı kanunları oluşturmuşlardır.

Öğretmen: Anadolu'ya ilk yazı ne zaman gelmiştir öyleyse?

M.Ö. 2000'de geldi değil mi?

O zaman Anadolu tarihi devirlere ne zaman geçmiştir?

M.Ö. 2000 yılında geçmiştir.

Mezopotamya ne zaman geçmiştir?

M.Ö. 3500 yılında geçmiştir arada kaç bin yıl fark var? 1500 yıl. Niçin Anadolu 1500 yıl sonra tarihi devirlere geçmiştir. Süre niçin bu kadar uzun oysa Mezopotamya Anadolu'ya komşu değil mi?

_(bir süre sessizlik)

Öğretmen: Çünkü teknoloji bu kadar ileri değildir.

Asurlu tüccarlar sayesinde. Asurlu tüccarlar ilk defa yazıyı Kayseri'de Kaniş adı verilen Kültepe'ye getiriyorlar. Asurlar çivi yazısını kullanıyorlardı. Hitiler ise hiyeroglif yazısını da kullanmışlardır. Hititler hem çivi hem de hiyeroglif yazısını kullanmışlardır. Hitit hiyeroglif yazısı genelde dini eserlerde kullanılıyor. Çivi yazısı da diplomatik yazısı olarak kullanılıyor.

Öğretmen: Orduya baktığımızda Hititlerde ordu var mıymış onların zamanında. Neredeymiş Ordu? Yine aynı yerindeymiş Karadeniz Bölgesinde değil mi? ☺

Öğretmen: Nasıl orduya sahipti Hititler?

Öğrenci: Düzeli orduya sahipti.

Öğretmen: Hayır düzenli orduya sahip değildir. Önüne gelen herkes askerlik yapabiliirdi. Bunun yanında paralı askerler de bulunmaktadır. İki tür asker var. Bir piyadeler var birde süvariler var. Mesela atlı arabalar tekerlekli arabalar var. Bu aracı kullanan bir sürücü var. Ehliyeti var mı yok mu bilmiyorum ☺.İki tane de asker var. O iki asker savaşıyor ok ve yay kullanıyorlar. Sürücü de arabayı kullanıyor. Piyade ve sipahi olmak üzere iki tür ordusu vardır.

Öğretmen: Sanat olarak ta neyi söyleyebiliriz?

Kabartma yazılar sanatı gelişmiştir. Merkezleri neresidir? Hattuşaştır. Günümüzde Hattuşas neresidir? Çorum'dur diyoruz.

Var mı sorusu olan Hititlerle alakalı.

ANADOLU TİCARET MESLEK LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Hititler biliyoruz ki Anadolu'da kurulan medeniyetlerden bir tanesidir. Hititler Anadolu'da kurulan uygarlıkların en eskilerinden bir tanesi Hititlerdir. Bu bölgede kurulmuştur. Aslında biliyorsunuz daha önce anlatmıştık Çorum ve Çankırı'da bağlı Orta Anadolu'da kurulmuştur. Başkentleri de Hattuşaştır diyoruz.

Önce siyasi tarihlerine baktığımızda Hititlerin feodal beylikler halinde yönetildiklerini görüyoruz. Daha sonra Hitit kralı merkezi otoriteyi güçlendirerek Hitit beylerini yenmiş ve Orta Anadolu'yu egemenliği altına almıştır diyoruz.

Öğretmen: Hitit kralının yanındaki en yetkili kişi kimdi? Eşi kraliçe. Kraliçe'ye ne deniyordu? Tavananna. Tavananna adı verilen Hitit kraliçesi kraldan sonra en yetkili kişiydi. Kral işte sefere çıktığı zaman ülkeyi Hitit kraliçesi yönetir. Elçileri kabul etme ve siyasi antlaşmaları imzalama yetkisi vardı. O yüzden Hitit uygarlığında kadına önem vermişlerdir ki kraliçe bir kadın olmasına rağmen yönetimde söz sahibi olmuştur.

Öğretmen: Hitit Devletinde önemli bir yeri olan kurum hangisidir?

Öğrenci: Pankuş

Öğretmen: Evet Pankuş Meclisi Hitit soylularından meydana gelen bir meclisti. O yüzden yönetimde söz sahibi diyoruz.

Öğretmen: Hititler tarihte pek çok ilklere imza atmıştır. Bu ilklere örnek verebilir misiniz?

Öğrenci: Kadeş Antlaşması

Öğretmen: Nasıl bir antlaşmadır Kadeş Antlaşması?

Mısırlılarla-Hititler arasında imzalanmıştır. Kadeş Antlaşması ilk yazılı antlaşmadır diyoruz. Suriye topraklarını ele geçirmek Hititlerle-Mısırlılar karşı karşıya gelmişler ve savaş sonunda bu antlaşmayı imzalamışlardır.

Öğretmen: Tarihte başka hangi ilklere imza atmışlardır çocuklar?

Öğrenci: Kanun yapmışlardır.

Öğretmen: Evet ilk kanunları Mezopotamya'da yaşayan uygarlıklar yapmışlardır. Hititlerde Mezopotamya'da yapılan bu kanunları inceleyerek Anadolu'daki ilk kanunları yapmışlardır. Ayrıca Hititlerde aile çok önemli olduğu için aile ile ilgili kanunları da ilk Hititler yapmışlardır. Aile ile ilgili kanunlara biz ne diyoruz?

Öğretmen: Medeni Kanun. Medeni kanunu yapmaları bize Hititlerin aileye ne kadar önem verdiklerini gösterir diyoruz.

Öğretmen: Başka Hititlerle ilgili?

Sümerlerden aldıkları çivi yazısını ve hiyeroglif adı verilen resim yazısını kullanmışlardır diyoruz.

Öğretmen: Başka?

Öğretmen: Tarihle ilgili bir şey yapmışlar mıdır? Tarih yazıcılığı ile ilgili.

Tarihte dedik tarih yazıcılığını yani geçmişi yazan ilk medeniyet Hititlerdir.

Öğretmen: Niye yazmışlardır başlarından geçen olayları?

Öğrenci: Tanrılarına hesap vermek için

Öğretmen: Evet. Hititlerde inanış gereği Hitit kralları Tanrılarına hesap vermek için yaptıkları iyi veya kötü her şeyi anal adı verilen yıllıklara yazmışlardır. Anallarda hem iyi hem kötü şeyleri yazdıkları için anallar objektif tarih yazıcılığının başlangıcıdır diyoruz.

Öğretmen: Hititlerde dini inanış nasıldı?

Öğrenci: Hititler çok tanrılı bir dine inanmışlardır. Hatta o dönemde Anadolu'ya Bin Tanrı İli adı verilmiştir. Kralın yetkilerine baktığımızda kral hem başrahip hem başyargıç hem de başkomutandır. Yani Hititlerde laik bir devlet anlayışı yoktur. Çünkü kral aynı zamanda ne sayılmıştır? Hem din adamı hem de devlet başkanı sayılmıştır diyoruz.

Hititler Konusu anlaşıldı mı?

Öğrenciler: Evet

ANADOLU TEKNİK LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Öğretmen: İçinizde Çorumlu var mı? Çorum yolcusu da olur. Yok mu burada? İşte kötü bir sınıfa denk geldik demek ki.

Öğrenci: Yok hocam

Öğretmen: Çorumlu olsaydı iyi olurdu. Bu konuyu Çorumluya anlattırıyorduk. Diğer sınıflarda olurdu birkaç tane.

Öğretmen: Hititler arkadaşlar anladık mı?

Evet, arkadaşlar bugünkü konumuz Hititler, Anadolu Medeniyetleri. Hatırlarsanız demiştik ilk insanlar nasıl yerlerde yaşamayı tercih ettiler.

Öğrenci: Mağarada

Öğretmen: İlk insanlar mağarada yaşadılar. Neden?

Öğretmen: Korunmak için. Soğuktan, sıcaktan, hayvandan değil mi? Hava şartlarından, iklim şartlarından, coğrafi şartlardan korunmak için.

Ondan sonra nereye çıktılar? Nasıl bir ortam aradılar? Ondan sonraki ortam nasıldı?

Mesela gidip Hakkari'de, mesela gidip kuzey kutbundan yaşadılar mı? Nasıl yerleri tercih ediyorlardı?

Öğrenci: Sulak

Öğretmen: Sulak yerleri tercih ediyorlardı. Başka?

Öğrenci: Sıcak

Öğretmen: Değil mi yani ılık ve ılıman yerleri tercih ediyorlardı.

Öğrenci: Ulaşım

Öğretmen: Ulaşımı kolay yerlerde değil mi? Uçak, tren seferlerinin olduğu yerlerde öylemi. Sizce öylemidir? Sizce 10.000 yıl önce var mıdır uçak, otobüs, tren kalkacak yerler var mıdır?

Öğrenci: Hayır

Öğretmen: Tabi ki yoktur denemiştik zaten sizi. Şimdi arkadaşlar hatırlarsanız biz bunları daha önce diğer konularda veya ünitelerde de işledik. İlk insanın birinci öncelikle iletişim, ulaşım sorunu olduğu için artı çevre şartlarına henüz ayak uydurmadığı için öyle değil mi? Henüz çevre şartları işte hayvanlara karşı tam anlamıyla korunamıyor, evler tamamlanmamış, iki katlı, üç katlı değil, kaloriferli değil. Ne bileyim sıcak suları yok. Kalmacak gibi değil. Kılık kıyafet şimdiki gibi değil. Ozi'yi hatırlıyor musunuz? Buz adam Ozi'yi.

Öğrenci: Evet hocam

Öğretmen: Kaç kere okuduk örnek verdik dimi. İşte ayı postundan ayakkabısı vardı değil mi? Ondan sonra şey... Hayvanların derilerinden, hayvanların işte veya işte papuçlar da örüp giymişlerdi. Hatırladıysanız eğer, çorap yoktu o amaçla derilerle sarmışlardı çorap görevi görsün diye. Buz adam Ozi'yi hatırlarsanız öyle demiştik.

Öğretmen: Şimdi gelelim Hititlere arkadaşlar. Hititlerde aşağı yukarı aynı ölçüde nerede yaşamışlardır. Şurada harita görülüyor mu? Çorum, Çorumlu olan yok mu? Bu sınıfın şanslısı. Şu nedir? Bilen var mı şurasını?

Öğrenci: Kızılırmak

Öğretmen: Demek ki neyi seviyordu ilk insanlar?

Öğrenci: Sulak yerleri

Öğretmen: Şu nedir?

Öğrenci: Kızılırmak

Öğretmen: Ya değil mi işte bu kadar.

Ha demek ki Anadolu'da ki ilk medeniyetler, ilk insanlar Küçük Menderese bakıyorsunuz Büyük Menderese, bakıyorsunuz işte Van Gölü çevresine bakıyorsunuz varlar. Yani böyle su nerde, göller, ırmaklar nerde, ırmakların olduğu yerleri tercih ettiler.

Hititlerde arkadaşlar M.Ö. 2000'li yıllarda Anadolu'da kurulan bir devlet ama güçlü bir devlet. 1000 yıldan fazla yaşayan bir devlet. Anadolu'nun en güçlü devletlerinden bir tanesi niye? Çünkü Anadolu'daki ilkleri yaptı hatırlarsanız. Bu Analları, Tavananna'yı, Pankuş'u hatırlamıyor olabilirsiniz.

Öğrenci: Pankuş Meclisi

Öğretmen: Evet Pankuş'un bir meclis olduğunu hatırladınız. Bu neden önemli?

Çünkü Anadolu'da henüz daha büyük devletler yokken yeni, yeni kurulan ilk bildiğimiz devlet. Nereden geldikleri bilinmiyor. Çünkü çok eskiye ait olduğu için M.Ö. 1800'lerde kurulmuş bir devlet. Çok detaylı yazılı belgemiz, bilgimiz yok. Eski devir tarihini nereden öğreniyorduk biz?

Öğrenci: Kalıntılardan

Öğretmen: Kalıntılardan değil mi? Yapılan kazılar sonucu ne çıkarsa, kemik mi çıktı? Kabartma mı çıktı? Bir mezar mı çıktı? Bir kolye mi çıktı? Bir tabak mı çıktı? Öyle değil mi? Demek ki biz Hititlerle ilgili bilgiyi kalıntılardan öğreniyoruz. Ve bu devlet M.Ö.1800'lü yıllarda kurulmuş ve yaşamış. Bin küsur yıl varlığını devam ettirmiş, sürdürmüş. Bu devletin başkenti Hattuşa, Hattuşaş'tır. Hatta Hattuşaş Turizm var. Çorumlular oradan biliyor bunu. Çünkü Hattuşaş deyince Hattuşaş Turizm gelir akıllarına. Evet Hattuşaş başkentleri olarak. Demek ki Kızılırmak yayında yani suyun etrafında kurulan bir devlettir Hititler. Hattuşaş başkenttir. Şimdiki Çorum/Alacahöyük'te yapılan kazılarda bunlarla ilgili çok fazla bilgiler var. Ve Karadeniz'den Suriye'ye kadar, Suriye'ye olan bölgeyi ele geçirmişlerdir. Ve dediğimiz gibi bin yılı aşkın bir süre Anadolu'nun büyük bir kısmında hüküm sürmüşlerdir. Yine gelelim ilgili genel bilgilere. Bizi ilgilendiren önemli kavramlar var. Terimler var tarihte. Bunları isterseniz şey yapalım. Bir diyelim, Pankuş. Bir de Hititlerde bide bir şey. Hititler için değil daha doğrusu. İlk çağ medeniyetleri aşağı yukarı benzer özellikler gösteriyordu değil mi? Mesela; Dini olarak neye inanıyorlardı?

Öğrenci: Çok tanrılı dinlere

Öğretmen: Niçin çok tanrılı? Her şeye niçin inanıyorlardı? Neden? İnsan niye inanır bir şeye? Biz Allaha niye inanıyoruz?

Öğrenci: İbadet etmek için. Krallar için.

Öğretmen: Bir de şöyle düşünün İnsan sığınmak için inanmaz mı? Korunmak için veya korktuğu için öyle değil midir? Mesela derse ki ben inanmazsam cehenneme gideceğim. İnanıyım da cennete gideyim diye inanmıyor mu insanların büyük bir kısmı?

Cennet ile Cehennem olmazsa bu kadar çok insan inanır mı sizce? Peki ilk insanlar niye inanıyor olabilir her şeye? Mesela, güneşe, aya, yıldızla, yağmura, hayvana, ateşe, toprağa, iyiliğe, kötülüğe çünkü hepsinden korkuyor olabilir mi? Kendini koruyamıyor olabilir mi? Şiddetli bir yağmur yağıyor veya toprak kayıyor veya bir ateş var veya bir hayvan var. Evet, şimdiki bizim kadar doğaya egemen olmadığı için ne yapmak zorunda kalıyor? Tırsıyor değil mi? Yer sallıyor mesela tırsıyor. Tapmak zorunda kalıyor. Ne yapayım beni affetsin, bana kızmasın. Veya güneşe bakıyor gelince yakıyor, kavuruyor. Gidince

donduruyor. O an o insan güneş sisteminden haber yok. Gezegenden haberi yok. Diyor ki bir şey var tepede sıcak bir şey gidince donduruyor falan değil mi?

Veya hayvanlara baktığımızda yine aynı şekilde bir hayvanlar var devasa, gücü yetiyor mu? Henüz yetmiyor. Şimdiki gibi gücü var mı insanın? Top, tüfek falan var mı? Peki ne ile mücadele ediyor hayvanla? Kılıçlarla, oklarla, mızraklarla. Ha demek ki arkadaşlar bu bölgede yaşan devletler çok inatlı. Onu da şuraya (-yazı tahtasını kastederek-) yazalım. Aklımıza gelenleri yazalım.

Öğretmen: Suriye'nin egemenliği için, Akdeniz'in güneyinde ne var?

Öğrenci: Mısır

Öğretmen: Akdeniz'in kuzeyinde ne var?

Öğrenci: Hititler var.

Öğretmen: Kuzeyinde Hititler, Güneyinde Mısırlılar var. Suriye geçiş noktasında farkındaysanız? Hititler ve Mısırlılar için bir geçiş noktası Suriye. Ve yine su yolları var buralarda. Suriye için mücadele ediyorlar ve bunun sonucunda ne imiş o anlaşma?

Öğrenci: Kadeş

Öğretmen: Evet Kadeş Antlaşması, ilk yazılı antlaşma. Peki Kraliçe'ye ne isim verilmekteydi Hititlerde.

Öğrenci: Tavananna

Öğretmen: Teşekkür ederim. Kraliçe nedir arkadaşlar aynı zamanda? Kraliçe kralın eşidir. Yani adı varsa, bir makamı varsa, bir saygınlığı varsa bu neyi gösterir o toplumda? Kadının bir hakkı olduğunu, kadına bir saygı olduğunu gösterir. Demek ki Hititlerde kadının bir önemi var. İlk çağlarda kadınlara birazcık bir değer var ilk insanlarda özellikle.

Mesela; Toprak Ana deriz değil mi? Üretken olduğunu belirtmek için. Anadolu'da ki geçim kaynağı ne olabilir? Büyük ihtimal tarım olabilir. Su var. Ha demek ki kadın da üretken, çocuk doğuruyor. O zaman çok önemli insan sayısı değil mi? Şimdiki gibi insanlar milyonlarca değil zaten. Tek tük insan var garibim. O yüzden kadının değeri orada görülmüş doğurganlığından dolayı.

Size anlatmış mıydım? Bizim doğuda görev yaparken bir memurumuz vardı. Dokuz tane çocuğu vardı. Benimkisi iki tane, arkadaşınki de bir taneydi. Bize; "Hocam size burada kısır derler."derdi. Çünkü çocuk sayısı gurur verici onlar için.

Öğrenci: Hocam başbakan üç tane diyor.

Öğretmen: Başbakan üç diyorsa tamam siz üçten fazla yapmayın.

Anal dediğimiz şey ise yine bu dönemde Hititlerin en büyük özelliklerinden bir tanesi arkadaşlar neden? Çünkü Anallar yıl içindeki büyük olayları her şeyi yazamıyor. Çünkü kâğıt kalem, şu bu yok. Kabartma olarak çivi ile tabletlere; çok zahmetli ve çok zor bir iş. Sadece önemli olayları Tanrıya hesap vermek amacıyla anal dediğimiz defterlere yazarlardı.

Hititler de diğer ilk çağ medeniyetleri gibi sınıflara ayırım var. Her toplumda var zaten. Askeriler, Rahipler, Hürler Ve Köleler. Kölelikte çok önemli ilk çağda çok yaygındır kölelik. Ve birkaç yüzyıla kadarda insanoğlu bu kölelik sistemini hep kullanmıştır. Çünkü güçlü insanların birilerini kullanması gerekiyor değil mi? Tarlasında, bağında, bahçesinde birilerini bir şekilde yardımcı olarak seçmesi gerekiyor. Herkes eşit olursa köleliğe gerek kalmaz.

Evet arkadaşlar Hititler, sonra batıdan gelen göçler tarafından zayıflatılmıştır Persler tarafından, Asurlular tarafından veya böyle artık sıkıntı çekerekten. Ne diyoruz derslerimizde? Devletlerde insanlar gibi doğar, büyür, yaşlanır ve ölür. Yaşlandığı zamanda yeni gelen devletlerin sıkıntısı ve taarruzuna uğrar. Sonunda darbeler sonucunda yıkılarak tarih sahnesinden kaybolur.

Öğretmen: Ankara'ya hiç gittiniz mi? Sıhhiye'ye orda bir geyik heykeli var. Boynuzlu heykeller var. O heykeller Hititlerden kalma bir semboldür. Gittiğinizde ona iyi bakın oldu mu?

ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Şimdi arkadaşlar Hititleri anlatmaya başlarken size ben Anadolu'daki ilk uygarlıklardan bir soru çıkarsa bunun yoğunlukta Hititler ve İyonlarla alakalı olacağını söyleyebilirim.

Hitit Üniversitesi nerededir? Çorum'da değil mi? Hititlerin yaşadığı bölge de Çorum'dur. Bu yüzden Çorunda kurulan üniversiteye Hitit adı verilmiştir. Hititlerden önce M.Ö. 2500-1700 yılları arasında Anadolu'da Hattiler yaşamışlardır. Hattilerden sonra ise yerlerine Hititler kurulacaktır. Bilmeniz gereken, Hattilerin Hititlerden önce Anadolu'da kuruldukları.

Öğretmen: Evet geldik Hititlere. Hiç Boğazköy'e giden oldu mu? M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya gelen Hititler Orta Anadolu'da Kızılırmak yayı içerisinde, Kızılırmak yayı içerisi dediğimiz zaman neresi giriyor?

Öğrenci: Çankırı

Öğretmen: Çankırı'da giriyor ama Çankırı'da ki etkileri Boğazköy'deki kadar olmamıştır. O dönemden bize kalan fazla bir şey yok.

Öğretmen: Evet kurucusu kim arkadaşlar? Hattuşili. Zaten başkentleri de bu yüzden Hattuş olmuştur arkadaşlar. Bu adam zamanında siyasi olarak teşekküller kurulmuş, devlet orduları vs. bunlar oluşturulmuştur arkadaşlar.

Evet Kadeş Savaşı: Hititler dönemindeki en önemli siyasi savaşlardan birisi. Niye en önemli siyasi savaşlardan biri diyoruz. Tarihte ilk yazılı antlaşma? Niye tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma? Çünkü daha öncesinde yazılı bir antlaşma bulunamamıştır. Evet M.Ö. 1200 ile 2000 yılları arasında kuruluyor Hititler. Ve bu savaşın olduğu tarih arkadaşlar 1280. Yazı ne zaman bulunuyor? M.Ö. 3200-3500 yılları arası doğru mu? Arada 1500 yıl var. Biz şunu biliyoruz. Tarihte bir kural var. Bulunan en eski belge, tarihi konularda en eski kaynaktır. Ondan da daha öncesini bulursanız o en eskidir. Eğer en eski bulunursa tarihi değiştirirsiniz.

Peki Savaşın sebebine bakalım. Savaş burada vuku buluyor (-haritada göstererek-).

Öğretmen: Burası Neresidir?

Öğrenci: Suriye

Öğretmen: Demek ki savaş Suriye için yapılan bir savaş.

Peki savaşın çıkma sebebi kısa ve net olarak nedir? Suriye topraklarını bölüşmektir arkadaşlar. Peki arkadaşlar bunlar daha sonra neden savaşı bırakmak zorunda kalmışlardır?

Yeni bir tehlike vardır; Asur. Normal olarak arkadaşlar biz biliyoruz ki iki takım mücadele ede ede muhakkak yorulurlar. Ertesi gün üçüncü bir takım ne kadar güçlü olursa olsun Beşiktaş'ı yener. Gerçi Beşiktaş'ı herkes yeniyor da. Niye? Takım yorgun. İşte bu mantıktan yola çıkarak Hititlerle-Mısırlılar bakmışlar ki savaşıyorlar aynı şey, bir devlet var nerede? Mezopotamya'da. Diyorlar ki Asurlular belki güçlenebilir. Bizi mahvedebilir. O zaman biz niye savaşıyoruz? Vazgeçelim. Al gülüm, ver gülüm. Yarısı senin olsun. Yarısı da benim olsun. Paylaşmayı yapmışlar ve böylelikle Kadeş Antlaşmasını imzalamışlar. Oradan geçiyoruz. Devam ediyoruz.

Öğretmen: Kadeş Antlaşmasının metni bu arkadaşlar. (-duvara yansıtılan slayt resmini göstererek-). Evet bilinen ilk yazılı antlaşma metni bu. Eğer bundan önceye ait bulursanız başka bir metin bana getirin. Ben o konuda size yardımcı olurum. Evet Frigler tarafından yıkılmışlar. Geldik bizim için önemli olan mevzuya arkadaşlar.

Birincisi: Pankuş Meclisi

Hititler arkadaşlar kuşlara acayip derecede merak salmışlar. Kuşları yakalıyorlarmış meclise getirip toplanıp konuşma yaptırıyorlarmış arkadaşlar. Pankuş meclisi bu dönemde Hititlerde görülen bir meclisti. Devlet idaresi ve yönetimi konusunda krallara fikir veriyorlardı. Kral bazı konularda Pankuş'a

ne yapıyor? Danışıyor. Yani Pankuş meclisiyle ilgili çıkmış sorudur bu. Pankuş Meclisi karar meclisi mi, danışma meclisi mi? diye sormuşlar. Sorunun cevabı çok basit.

Hükümdar masaya yumruğu vurduğu zaman herkes tırsıyorsa danışma meclisidir. Yumruğu vurduğu zaman kimse tırsıyorsa korkmuyorsa karar meclisidir. Olay hükümdarın şahsı maneviyasıyla ilgili. Evet, Pankuş meclisi bu açıdan önemli. Ya aynı zamanda padişah/hükümdarın yanında bir meclisin olması nasıl bir yönetime işaretler?

Öğrenci: Meşrutî yönetimin.

Öğretmen: Evet, meşrutî bir yönetimin işaretidir.

Tavananna neydi? Hükümdarın eşi 8 Mart Dünya kadınları olması hasebiyle buna da değinmiş olabilir. Arkadaşlar biliyorsunuz Hititlerde kraliçe çok önemlidir. Hititlerin tarihinde ayrı bir yeri vardır. Niye önemlidir? Kraliçe her işe burnunu sokuyor arkadaşlar. Biz kraliçenin üç yerde çok önemli olduğunu biliyoruz. Bunlardan birisi elçi kabulleri değil mi? Elçi kabullerinde hükümdarın yanında bulunuyor. Hükümdar yanlış bir şey söylediğinde ayağına basıyor, bu durum siyasi bir görevi hükümdarın olduğunu gösteriyor. Aynı zamanda hükümdar olmadığı zaman hükümdarın yerine vekillik yapıyor bu ikincisi. Üçüncüsü ise en önemli şey hükümdarın eşi. Her ne yapıyor bulunduğu yere eşi olarak katılıyordu. Bir de Kadeş Anlaşmasını okurken hükümdarın ismini okumuşlar altta imzası var. Hükümdarın imzasının altında silik milik bir imza daha var. O da Hatunun imzasıdır. Kraliçenin imzasıdır. Bu durum neyi gösterir? Hükümdarın eşinin Tavananna'nın hangi özelliğini gösterir. Siyasi yetki sahibi olduğunu gösterir.

Arkadaşlar sağ olsunlar çok saygılıdır. Tahtayı da saygıdan hocalarına sildirirler. Böyle olsun bakalım bugünlükte. Evet bin tanrılı il arkadaşlar. Hititlerde bin tane tanrı vardır. Şimdi bu insanlar her birinin farklı tanrıları var. Kimisinin üç, kimisinin beş, yedi. Gittikleri ülkelerin, coğrafyaların fethettikleri yerlerin tanrılarını da almışlar kendi tanrıları yapmışlardır. Şimdi fethettin bir yeri ona diyorsun ki; "bu tanrıya tapmayacaksın artık" getiriyor kendi tanrısını koyuyor. Buna tapacaksın dediğinde fethettiği bu ülkenin insanları ne olur. Öfkelenir, kinlenir değil mi? Ama Hititler ne yapıyor? Fethettiği ülkedeki tanrıları da kendi tanrılarının içine alıyorlar. Kimseyi küstürmüyorlar. Kardeş kardeş tapınıyorlar. Bundan dolayı da "Bin Tanrı İli" diye geçiyor Hitit toprakları. Fethettiği ülkelerin bütün tanrılarını aldıkları için sayıları belirsiz bu tanrıların. Hattuşaş şehrinin kalıntıları bu fotoğraflar (-duvardaki slayt resmini göstererek-). Şuradan sağa iniyorsunuz orada hazine odası var.

Hititler iki tür yazı da kullanmışlardır arkadaşlar. 1) çivi yazısı 2) Hiyeroglif yazı. Aslında bu neyin bir göstergesidir? Hem Mezopotamya'nın hem de mısır uygarlığının Hititlere etki ettiğinin göstergesidir arkadaşlar. Biliyorsunuz Kültepe arkadaşlar Asurlu Tüccarlar tarafından Anadolu'ya geldikleri dönemlerdir diyoruz. Asurlu tüccarlar Anadolu'ya geliyorlar. Nereye? Kayseri Kültepe'ye. Siz ortada yokken adamlar Kayserililere ticareti öğretiyorlar. Bu adamlar geldiklerinde beraberlerinde yazıyı da getiriyorlar. Onlar gelene kadar Anadolu'da yazı bilinmiyordu. Bu adamlar gelince Anadolu'daki uygarlıklara yazıyı da öğretmişlerdir.

Hititler Mezopotamya'da iki önemli destan bırakmışlardır. Birisi Gılgamış diğeri de Kumarbi destanlarıdır arkadaşlar. Bu destanlar aslında Mezopotamya uygarlıklarında da vardı biliyorsunuz. Bu destanların Mezopotamya'dan Anadolu'ya geldiğini görüyoruz. Bu neyin etkileşimidir? Kültürel etkileşimin bir göstergesidir.

Evet Anallar neydi? Yıllıklardır. Şimdi biliyorsunuz Hititlerin bin tanrılı ülke olduğu için ahret inancı güçlü olmadığı için, insanların dünyada cezalandırılacağına inanıldığı için eğer ben bir hata yaparsam cezasını da bu dünyada göreceğim inancı vardır. Anallarda nasıl bir anlayış vardır? Tanrıya hesap verme olgusu vardır? Anal hükümdar ne yaptıysa arkadaşlar, Hitit devleti ne yaptıysa onun siyasi olarak yazılıdır. Yıllıktır. Hükümdar ne yaptıysa yazılmıştır tık tık tık tık. Tabi hükümdar gidiyor. Nereye gidiyor? Savaşa gidiyor. Anal yazıyor. Hükümdar gittiği savaşta teknik hatalardan dolayı savaşı kaybetti. Niçin kaybettiklerini de yazmışlardır. Çünkü tanrı her şeyi görür. Tanrıdan korktukları için o yüzden hükümdarın dediğini değil görüneni yazmışlardır. Tanrıdan korku insanları objektif tarihe geçirmiştir. Bunların yazıldığı kitabelere Anallar diyoruz.

Öğretmen: (-duvardaki slayttaki resmi göstererek-) Evet şuradaki tarihi tas, Hititlerle Vikinglerin yaptıkları futbol müsabakası sonunda kazandıkları kupadır.

_(bir sonraki slaytı göstererek-) Evet bunlarda İvriz ve Yazılı kaya kabartmalarıdır.

Hititlerle ilgili önemli bir şey daha vardır. Nedir? Medeni Hukuk. Hukukun medeni olduğunu nerden anlarız? Hukuk kuralları kadına ne kadar değer verirse o kadar medenidir. Hititlerin medeni

hukukunda kadınlara mirastan pay alma hakkı verilmiştir. Boşanma Hakkı verilmiştir. Kadınlara verilen bu haklar medeni hukukun doğmasına sebep olmuştur.

_ Sorusu olan var mı?

_ Yoksa ben sınavda sorarım zaten. Hititi, Romayı, İyonu, Yunanı sorarım. Bu böyle biline.

9. SINIF TARİH DERSİ “HAÇLI SEFERLERİ VE I. HAÇLI SEFERİ” KONUSUNA AİT KONU ANLATIMLARI

ANADOLU LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

M.S. 1096-1221 tarihleri arasında gerçekleşen seferlere haçlı seferleri diyoruz. Bu seferlere haçlı seferleri denmesinin sebebi Hıristiyanların Müslümanlar üzerine gerçekleştirmiş olmasından dolayı seferleri ve bu seferlerde gerek kıyafetlerinde gerekse silahlarında haç işareti olması sebebiyle bu seferlere haçlı seferleri adı verilmektedir arkadaşlar. Biliyorsunuz Hıristiyanlığın sembolü haç. Müslümanlığın sembolü ise Hilal'dir. Hz. İsa'nın çarmıha gerilişini sembolize eder haç işareti. Bu seferlerin çeşitli sebepleri vardır. Dini sebepleri vardır. Siyasi sebepleri vardır. Ekonomik sebepleri vardır. Çeşitli sebepleri vardır.

Neden özellikle Hıristiyan alemi Müslümanlara yönelik seferler yapmıştır. Son yedi seferin sebepleri arasında Kudüs'ün kimin elinde olmasını gösterebiliriz? Müslümanların elinde olmasını gösterebiliriz. Müslümanların elindedir o tarihte. Kudüs Fatımilerin elindedir. Kudüsü tekrar geri almak istiyorlar. Çünkü Kudüs hem Hıristiyanlarda hem Musevilerde hem de Müslümanlarda kutsal bir yer olarak kabul edilmektedir. İkinci sebep Kluni tarikatı var arkadaşlar. Hıristiyanlar Kluni tarikatı var. Bu tarikatın çalışmalarını yapıyorlardı. Üçüncü sebep din adamlarının yapılacak seferlere katılacak askerlere cenneti vaat etmesi eğer bu savaşa katılırsanız cenneti garanti edersiniz demişlerdir. Evet siyasi sebepler arasında ise en önemlisi Türklerin Anadolu'yu ele geçirmesidir. Türklerin Anadolu'yu ele geçirmesi hangi imparatorluğu tehdit ediyordu. Bizans yani Doğu Roma İmparatorluğunu tehdit ediyordu. Bu sebepten dolayı Bizans imparatorları 1071'den itibaren kimden yardım istemeye başlamışlardır?

Öğrenci: Papadan

Öğretmen: Papadan yardım istemeye başlamışlardır arkadaşlar.

Öğretmen O tarihte Hıristiyanlıkta hangi mezhepler vardı?

Öğrenci: Ortodoks

Öğretmen: Evet İki mezhep vardı. Katolikle Ortodoks. Papa Hangi mezhebin dini lideriydi, din başkanıydı?

Öğrenci: Ortodoks

Öğretmen: Hayır, Katoliklerin din başkanı Papa. Ortodoksların din başkanı ise patrikti. Kimden yardım istiyor, Katoliklerden yardım istiyor. Çünkü Katoliklerin sayısı bir hayli fazla. Demek ki Bizans Papadan yardım istiyor. Neden? Çünkü Anadolu'yu kaybettiği toprakları geri alabilmek için arkadaşlar. Her iki tarafa baktığımızda o döneme baktığımızda Müslüman alemi son derece zengindi. Ama Hıristiyan alemi son derece fakirdi bu tarihlerde. Avrupa'daki siyasi rejim neydi? Siyasi Rejim?

Öğrenci: Feodalite

Öğretmen: Çok güzel. Feodalitenin ortaya çıkmasında etkili olan, lider olan ne?

Öğrenci: Hunlar

Öğretmen: Hunlar, güzel. Hunlar kavimler göçünü başlattığı için kavimler göçünde organize şekilde merkezi krallıkları yıkılmış. Yerine küçük krallıklar, beylikler, devlet şeklinde olan feodaliteyi ortaya çıkarmıştır arkadaşlar. Bu arada üçüncü esas neydi? Skolastik düşünceydi. Yani dogmatik, öngörülen kilisenin her istediğini yapma. Eleştiri olmayınca bilimsel gelişme olmuyor. Bilimsel gelişme olmayınca da geri kalırsın. Ama o dönemde İslam dünyasına baktığımızda son derece müreffeh bir yaşam ve zengin olduğu görülür. O yüzden doğu zengin batı fakir kalmıştır. Batı soylu ve köylüler doğunun bu zenginliğinden istifade etmek istiyor arkadaşlar.

Bütün bu sebeplerden dolayı ne yapacaktı Hıristiyanlar? Haçlı seferlerini gerçekleştirecektir. Bizim için dört tanesi önemlidir bu haçlı seferlerinin. Birinci Haçlı seferi, II. Haçlı Seferi, III. Ve IV. Haçlı seferi olmak üzere.

Birinci Haçlı seferi başarıyla sonuçlanan bir haçlı seferidir. Sadece I. Haçlı seferinde amaçlarına ulaşmışlardır. Fakat bu amaçlarına ulaşırken de büyük kayıp vermişlerdir. Mesela 500.000 kişiyle giriyorlardı Anadolu'ya sadece 50.000 kişi ile çıkabiliyorlar. 50.000 kişi ile dediğimiz zaman Kudüs'e giriyorlar Kudüs'ü alıyorlar. O bölgelerde krallıklar ile prenslikler kuruyorlar arkadaşlar. I. Haçlı seferlerindeki bu başarı bile ne de olsa bazı yerleri ele geçirmişler. II., III. Ve IV. Haçlı seferlerindeki sebeplere neden olmamıştır.

ANADOLU TİCARET MESLEK LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Öğretmen: Evet Haçlı Seferleri deyince direkt aklımıza ne geliyor? Onu söyleyin.

Öğrenci: Bir ilden başka bir ile sefer düzenleyerek o ili almak.

Öğretmen: Kimler arasında yapılmış olabilir? Yasin söyle.

Öğrenci: Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasında.

Öğretmen: Evet Hıristiyanlar genel anlamıyla çok genel bir tabirle anlatacak olursak Haçlı seferleri Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında yapılan savaşa biz Haçlı Seferleri diyoruz. Hangi tarihte gerçekleştiğini biliyor musunuz? Ortaçağda 11. ve 10. yüzyılda Hıristiyan batı dünyasının Müslümanlar üzerine düzenlediği savaşlara Haçlı seferleri diyoruz. Niye Haçlı Seferleri adı verilmiştir?

Öğrenci: Hıristiyanların sembolü Haç olduğundan dolayı

Öğretmen: Evet Hıristiyanlığın sembolü Haç'tır. Haçlı ordusunda da askerlerin kıyafet ve kalkanlarında Haç işaretini kullandıkları için bu seferin adını haçlı seferleri olarak niteliyoruz. Yaklaşık olarak on iki tane haçlı seferleri düzenlenmiştir. Ancak önemine baktığımızda biz dört tanesini inceleyeceğiz. Dört tane haçlı seferi bizim için önemlidir. Ve biz sadece bu dördünü anlatacağız. Bu Haçlı Seferleri ile ilgili çocukların katıldığı bile bir haçlı seferi var ancak ne yazık ki bu haçlı seferi böyle büyük bir sonuç doğurmadığı için sadece çocuklarında katılmış olduğunu bilmemiz yeterli.

Öğretmen: Niçin Haçlı seferleri düzenlenmiş olabilir? Nedenleri ne olabilir?

Öğrenci: Kıbrıs için.

Öğretmen: Kıbrıs değil. Kudüs'ü almak için. Haçlı seferleri görünürde dine dayalı seferler olarak nitelendirilir. Kudüs'ü almak için düzenlenmiştir.

Öğretmen: Niye Hıristiyan alemi Kudüs'ü almak istemiş olabilir?

Öğrenci: Ekonomik yönü fazla olduğu için.

Öğretmen: Hayır. Ekonomiden ziyade Kudüs dini açıdan önemli bir şehir. Dünyada üç din için en önemli kaynak, tek şehir Kudüs'tür. Kudüs hem Yahudiler için hem Hıristiyanlar için hem de Müslümanlar için önemli tek şehir Kudüs'tür. O yüzden bu üç dine mensup olan insanlarda ne yapmak istiyor Kudüs'ü? Ele geçirmek istiyor. O yüzden Hıristiyanlar da Müslümanların elinde olan Kudüs'ü

Müslümanlardan geri almak istemiştir. Haçlı Seferlerinin dini sebebi budur. Ama bunun dışında sadece dini değil Haçlı Seferlerinin ekonomik, sosyal ve siyasi nedenleri de vardır diyoruz. O yüzden biz haçlı seferlerinde de dersin dini nedenlerinin yanında siyasi, sosyal ve ekonomik olarak üç başlık altında toplayabiliriz. Dini nedenlerden bir tanesini söyledik üç din için kutsal sayılan Kudüs'ü Müslümanların elinden geri almak. Diğer dini nedende Kluni Tarikatı diye Hıristiyanların kurduğu dini bir tarikat var.

Öğretmen: Tarikat ne demektir? Biliyor musunuz?

Öğretmen: Tarikat normalde yol demek. Allaha giden yollar anlamına geliyor. Nasıl İslam dünyasında çeşitli tarikatlar varsa Hıristiyanlar arasında da aynı şekilde bazı kişilerin bir araya geldiği ve aynı dini görüşleri benimsediği tarikatlar var. Bunlardan bir tanesi Hıristiyanlar arasında kurulan Kluni Tarikatı. Bu tarikat Hıristiyanlar arasında kışkırtma, bu tarikat diyor ki Hıristiyanlara “Kudüs Müslümanların elinde ne yapmamız gerekir? Kudüs'ü almamız gerekir.” İkinci bir dini nedende Kluni Tarikatının halk arasında yaptığı kışkırtmalar diyebiliriz.

Öğretmen: Siyasi neden ne olabilir?

Öğrenci: Türklere karşı zor durumda kalan Bizans'ın Avrupalılardan yardım istemesi.

Öğretmen: Evet, daha anlatmadım ama Türkler Bizansla yaptıkları Malazgirt Savaşını kazandıktan sonra neye başlıyor? Anadolu ve Balkanları fethetmeye başlıyorlar. Ve İznik yani Bozcaada'ya kadar Anadolu'yu ele geçiriyorlar. Bunun üzerine Bizans tek başına Türklerle mücadele edemeyeceğini anlayınca ne yapıyor? Avrupa'dan yardım istiyor. Avrupalılarda Bizans'a yardım ediyor. Avrupalılar, Bizans'a niye yardım etmiş olabilirler. Evet, iki tarafta Hıristiyan ama mezhep farkı var. Avrupa Katolik, Bizans Ortodoks mezhebine inanıyor. Fakat sonuçta ikisi de Hıristiyandır. Biz mesela Filistin'deki Müslümanlara ne yapmaya çalışıyoruz? Yardım etmeye çalışıyoruz. Çünkü onlarda Müslüman onlarla biz aynı dine mensubuz. Onlarda (Avrupalılar) Bizans da Hıristiyan olduğu için ve İstanbul onlarda Hıristiyanlığın merkezi olduğu için Bizans'a yardım etmek istemişlerdir. O yüzden Bizans'ın yardım çağrısına cevap vererek Haçlı seferlerini düzenlemiştir diyoruz.

Öğretmen: Başka siyasi sebep?

Dedik ya Türkler, Anadolu, Suriye, Mısır gibi toprakları ele geçiriyorlar. Avrupalılar da bu toprakları Türklerden geri almak istiyor. Bu da diğer bir siyasi nedeni.

Öğretmen: Başka? Ekonomik sebepler ne olabilir?

Öğrenci: Avrupalıların doğudan gelen ticaret yolunun, ticaretin başına geçmek istemesi.

Öğretmen: Evet Avrupalılar doğuya giden iki ticaret yolu var. Bunlar hangi yollar? İpek ve Baharat yolu yani Asya ile Avrupa arasındaki ticaretin sağlandığı iki tane önemli yok. İpek yolu Çin'den başlayıp Avrupa'ya kadar uzanıyor. Baharat yolu da Hindistan'dan başlayıp Avrupa'ya kadar uzanıyor. Çin'den Avrupa'ya ipek ihraç edildiği için bu yola ipek yolu, Hindistan'dan da daha çok baharat aldıkları için bu yola Baharat Yolu adını vermişlerdir. Ve bu iki yol da Müslümanların elinde. Avrupalılar ipek yolundan ve baharat yolundan ticaret yapmak için Müslümanlara ne ödemeleri gerekiyor?

Öğrenci: Vergi

Öğretmen: Ne vergisi? Gümrük vergisi o da mecbur. Gümrük vergisi ödeyerek Avrupa'ya gelen mallar ne oluyor? Daha da pahalı oluyor. Avrupalılar da bu mallara daha ucuz sahip olmak için ne yapmak istiyorlar. Bu iki ticaret yoluna sahip olmak istiyorlar.

Öğretmen: Evet başka?

Öğrenci: Avrupa'da toprak sahibi olmayan soyluların toprak sahibi olmaları

Öğretmen: Evet Avrupa'da soyluluk biliyorsunuz aileden gelen bir şey. Kan yoluyla geçiyor. Soylu olan insan zengin olmayabilir Avrupa'da. Ya da toprağı olmayabilir. Bunlar ne yapmak istiyor? Zengin olmak için toprak sahibi olmak için seferlere, haçlı seferlerine katılıyorlar.

Öğretmen: Başka

Öğrenci: Avrupalıların doğunun zenginliğine sahip olmak istemeleri

Öğretmen: Evet o dönemde Ortaçağ Avrupasına baktığımız zaman halkın çok fakir ve yoksulluk içinde olduğunu görüyoruz. Ama Avrupa'daki halkın kafasında öyle bir düşünce var ki doğudaki insanlar çok zengin, Müslümanlar çok zengin. Ve o zenginliklere ne yapmak istiyor insanlar? Sahip olmak istiyor. Öyle şeyler anlatılmıştı ki doğunun çok zengin olduğunu düşünüyorlar ve doğuya giderek bu zenginlikleri ele geçirmek istiyorlar. Bu nedenlerden dolayı da haçlı seferlerini düzenliyorlar.

Geldik I. Haçlı seferi; Aslında iki tane grup yola çıkıyor. Bir tanesi Papa Lermit'in çağrısı üzerine yola çıkan kalabalık fakat çapulcu dediğimiz, halktan oluşan herhangi bir askeri yeteneğı ve becerisi olmayan kişilerden oluşan bir grup. Bu grup Türkiye'ye geldiklerinde Türkiye Selçuklu Devleti karşılıyor. O dönemde devletin başında I. Kılıçarslan var. Haçlılar yenilgiye uğrattılıyor I. Kılıçarslan tarafından. Bunun üzerine Avrupa'ya haber gidiyor. Haçlıların yani kuvvetlerin yenilgiye uğradığını duyunca Avrupalılar daha siyasi askeri bir sefer düzenliyor. Krallar da katılıyor ve gerçekten mesleğı asker olan kişiler katılıyor. Bu sefer daha düzenli bir şekilde geliyorlar. İznik'i kuşatıyorlar. I. Kılıçarslan İznik'in kuşatılmasında başarılı olamıyor ve İznik Haçlıların eline geçiyor.

İznik o dönemde Türkiye Selçuklu Devletinin başkentiydi. I. Kılıçarslan da İznik'in Haçlıların eline geçmesi üzerine başkenti İznik'ten Konya'ya taşımıştır diyoruz. Ve ondan sonra da Konya, Türkiye Selçuklu Devletinin başkenti olarak kalmıştır. Ama I. Kılıçarslan İznik'i kaybettikten sonra da Haçlılarla mücadele'ye devam ediyor. O dönemde Anadolu'da ki diğer bir güçlü beylik var. Danişmendli beyliği onlarla işbirliği yaparak ne yapıyor Kılıçarslan? Haçlılarla savaşmaya devam ediyor. Vur-kaç taktiğı ile ya da çete savaşı dediğimiz savaşlarla haçlıları yol güzergahlarında pusuya düşürerek Haçlılara büyük ölçüde kayıp verdiriyor. Ama Haçlılar genede bir türlü ulaşmayı başarıyor ve Kudüs'ü Müslümanların elinden geri alıyorlar. Yani I. Haçlı Seferi başarılı olmuştur diyebiliriz. Sonuçlarına baktığımızda dediğimiz gibi Kudüs'ün yanında Urfa Kontluğunu, Haçlılar İstanbul'a geldiklerinde Bizansla bir antlaşma yapıyorlar. Antlaşmaya göre Haçlılar Anadolu'da ele geçirdikleri yeleri Bizans'a verecek, Bizans'ta onlara yemek ve ihtiyaçlarını karşılamak için yardımcı olacak. Bunun üzerine Haçlılar Anadolu'da ele geçirdikleri yerleri kime veriyor? Bizans'a veriyor. Böylece Batı Anadolu Türklerin elinden çıkmış ve tekrar Bizans'ın eline geçmiş oluyor. Haçlılar Kudüs'ün yanında Antep, Urfa gibi yerleri de ele geçirerek burada da ne kuruyor? Latin Krallığı dediğimiz krallıkları kuruyor. Türkiye Selçuklu Devleti I. Haçlı seferinde büyük bir zarara uğramış oluyor.

ANADOLU TEKNİK LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Öğretmen: Haçlı Seferleri deyince aklımıza ne geliyor?

Öğretmen: Sefer ne demek?

Öğrenci: Göç

Öğretmen: Göç olabilir. Savaş anlamında da kullanılabilir.

Öğretmen: Peki Haç ne demek?

Öğrenci: Kutsal, Hıristiyan işareti

Öğretmen: Başka fikri olan

Öğrenci: Hıristiyan kültürü demek

Öğretmen: Gibi bir şey gayet güzel

Öğretmen: Şimdi arkadaşlar sefer savaş demek. Haç'a geldiğimiz zaman şöyle bir artı işaretidir. Bu yabancı filmlerde falan dikkat ederseniz, Hıristiyanların boynuna taktığı bir kolyedir böyle artı şeklinde üstü daha kısa altı daha uzun. Haç demek dinsel bir kökenli bir şey neden? Çünkü biliyorsunuz daha doğrusu geçen hafta İslam tarihinde işlerken demiştik ki her peygamber yaşadığı toplumda sıkıntıyla karşılaşır değil mi? İşkence görür, sıkıntı görür. Hemen kabul edilmez. İnsanlarsa önce bir irdeler hatta işte kötülük yapabilir falan. Bu peygamberlerden bir tanesi de Hz. İsa. Evet Hz. İsa Hıristiyanlık dinini getirdiği zaman, öğretilerini getirdiği zaman tabi bu insanların nefesine hoş gelmiyor. Kabul etmiyorlar diğer peygamberler gibi ve ne yapıyorlar direniyorlar. Hatta direnmekle kalmıyorlar bakıyorlar ki bu Hz. İsa dinini yayıyor. Ne yapmak zorunda kalıyorlar. Onu bir şekilde susturmak ama sırf çarımha geriliyor. Peki siz çarımha gerilmiş birisi gördünüz mü filmlerde? Ben dört, beş sene önce Tutku diye bir film vardı. Hz. İsa'nın hayatını anlatıyordu. Mel Gibson çeviriyordu. Mel Gibson'u tanıyor musunuz? Cesur Yürek'teki adam. Orta boylu, mavi gözlü şey bir adam karizmatik bir adam kesin tanıyorsunuzdur da çıkaramıyor olabilirsiniz. O çevirmişti. Mesela onu seyretmiştim bir hafta kendime gelememişim. Acayip farklı bir şeydi.

Evet şimdi arkadaşlar Hz. İsa çarımha gerildi. Bileklerinden çakılıyor. Ayaklarından çivileniyor. Tahta bir çubuğun üzerinde günlerce işkence çekerek öyle öldürülüyor. Ya da bizim inancımıza göre biliyorsunuz ki göğe çekiliyor. Şimdi bu yüzden Hıristiyanlar ne yapmışlardır? O tahta çarımha haç olarak kendilerine bir sembol yapmışlardır. Onu kolye olarak taşıyorlar işaretler yapıyorlar. Ne diyorlardı o işareti yapmaya?

Öğrenci: Aforoz mu hocam?

Öğretmen: Yok aforoz da değildi. Onlar için kutsal işaretler. Bir başka şeydi. Evet neyse.

Şimdi Haçlı seferleri dediğimiz zamanda adı üstünde Hıristiyanların dinsel amaçla Müslümanlar üzerine yaptığı seferlerdir. Ve 1096'da XI. yüzyıldan başlayıp XIX. yüzyılın başına kadar devam etmiştir. Aşağı yukarı iki yüz yıl sürmüştür. Ve İslam dünyasını gerçekten zorlamıştır. I. Haçlı seferinde başarı kazanmışlardır genel anlamda baktığımız zaman. Ama önemli olan savaşlarda arkadaşlar şudur. Kazanmak amaç değildir bazen amaç yıpratmakta bir sıkıntıdır. Yani birini öldürmekse onun kolunu bacağına kırmakta bir sıkıntıdır değil mi? Savaşta da böyle, kazanıp kazanmamaktan ziyade. Haçlı seferi sekiz tanedir. Bizim kitabımızda da dördünü işliyoruz bunun Hıristiyanların Müslümanlar üzerine yapmış olduğu seferlerdir, din kökenlidir yani dinsel amaçlıdır. Çünkü Kudüs dediğimiz kutsal yerler Peygamberin yaşadığı dinini yaydığı yeri Müslümanların elinden almak için yapmış orduların seferidir ve bu niyetle çıkmışlardır. Fakat kendileri yara almıştır. Müslümanlarda yara almıştır. Anadolu da kurulan Anadolu Selçuklu Devleti yara almıştır.

Yine işleyeceğiz ilerde daha işlemedik. Başkent İznik'teyken Konya'ya taşımak zorunda kalıyoruz. Taht kavgaları çıkıyor. Topraklarımız talan oluyor. Düşünün ki Çankırı'nın girişinden 10.000 kişilik bir ordunun geçtiğini düşünün değil mi? Yollar falan kalır mı? Bağlar bahçeler sağlam kalır mı? Evler sağlam kalır mı? Bu 10.000 kişi aç çünkü bir şeyler yiyecek, gidecek köyleri basacak tavuklarını alacak, koyunlarını alacak değil mi? Talan edecek. Düşünün ki sekiz sefer döneminde bir kaç denizden olmuştur. Dört, beş tanesi karadan olmuştur. Ve talan olmuştur. Avrupadan başlayan bir insan seli Kudüs'e kadar gitmiştir. Binlerce kilometre yol aşağı, yukarı 7-8 bin kilometre yol belki bazıları için daha şey. Haçlı seferlerine bir ülke katılmıyor üstelik sadece atıyorum İngiltere katılmıyor. İngiliz var, Fransız var, Alman var, İtalyan var, Bizans'ın kıskırtması sonucu. Ha böyle pek yoğun bir sefer. Pek yoğun bir şey. Bunun birinci nedeni de arkadaşlar 1071. Nedir 1071? Hatırlayan var mı 1071?

Öğrenci: Malazgirt

Öğretmen: Evet Malazgirt teşekkür ederiz. Yani Alparslan'ın Romen Diyojen'i yenip Anadoluya girmesi. Anadolu'nun kapılarının Türklere açılması. Bundan sonra Bizans bir korkuya kapılıyor. Bakın 1071-1096 arasında alt tarafı 20-25 yıl var. Ha demek ki o 20 yıl içerisinde Anadolu'da öyle hızlı Yayılmışlar ki Bizans'ı korkutmuş.

“Aman demiş, Türkler demiş, bunlar bizi yakın bir zamanda yok eder tarihten silerler, aleme rezil oluruz. El içine çıkamayız. Yılanın başını küçükken ezelim demişler. Napalım demişler? Biz bunlar daha ilerlemeden kök salmadan durduralım demişler.” Ve Avrupa’dan yardım istiyorlar. Avrupalıda zaten böyle bir şey istiyor. Çünkü Avrupa’da kıtlık var sıkıntı var açlık var. Bir ekonomik sıkıntı var. Doğunun zenginliklerine ulaşmak istiyorlar artı Kluni Tarikatı dediğimiz dinsel bir tarikat var. İki Ortodoks ve Katolik mezhebini birleştirmek istiyor daha da güçlenmek istiyor. Dinsel bir formda katılıyor. Hatta diyor ki; bizde de vardır. Dinsel temalarda cennet, cehennem teması vardır. Diyor ki giderseniz ve Müslümanları öldürürseniz mükafat olarak cennete gideceksiniz. Ölürseniz şehit, kalırsanız Müslümanların malları, canları işte yiyeceği, içeceği sizin olacak. Ha bu türlü vaatlerde var. He bunun sonucunda pek çok etken ekonomik etken, siyasi etken, dini etken bunlar bir araya gelince Avrupa’da yoğun bir canlanma başlıyor, bir hareketlilik başlıyor. Şövalyelere böyle bir canlılık katıyor. Diyorlar ki bizde gidelim, toprak kaparız, gidelim para kazanalım.

Öğretmen: Dünya’da geçim sıkıntısının kaynağının temeli neydi?

Öğrenci: Tarım

Öğretmen: Tarım değil mi? Toprağın var mı? Bereketli mi? Ne oluyosun toprağın varsa bereketliyse?

Öğrenci: Zengin

Öğretmen: Zengin oluyorsun. Şimdiki gibi memurluk yok, amirlik yok, mühendislik yok, emlak dükkanı açan yok, internet kafe açayım yok değil mi? Adamın toprağı varsa orda bir tarımla uğraşıyorsa yanında da iki koyunu kuzusu varsa ondan zengini yok. Öyle değil mi?

Adamın geçim standardı bu. Toprağın var uğraşıyorsun işte, üç ay beş ay boyunca. Kış boyu bunu yiyorsun. Üç beş tane hayvanın var etini sütünü yiyorsun öyle değil midir?

Öğrenciler: Evet (-hep birlikte-)

Öğretmen: Ama bakın Avrupa’da iklim şartları zordur. Daha soğuk hava, yağışlı yani topraktan ne alamıyorlar? Bereket alamıyorlar. Çok sıcak değil. Çünkü dünyansın Kuzey küresine doğru gidiyorsunuz değil mi? Ekvatora doğru daha sıcak, buzullara doğru soğuk. Mesela; Erzurum ile Antalya bir midir? Değil alakası yok. Evet mesela bakıyorsunuz geçen hafta televizyonda bir seyrettik, işte Çankırı, Ankara iki gün tatil oldu. Erzurum zaten adam boyu kar. Ağrıda falan adamlar görünmüyor. Minibüsler yok olmuş karın altında. Açıyorsunuz aynı kanalı, Antalya’da Millet denize giriyor.

Öğrenci: Japonya’da da Tusunami var.

Öğretmen: Japonya’da da Tusunami var, Ha nedir bu? Coğrafi şartlara göre iklim değişiyor. Ha bu ne demektir? İklimi iyi bir yerde ise toprağındakini yiyebiliyorsun. Ama biz ne yapamıyoruz? Soğuk iklimin insanları çok yiyecek bulamıyor. Tabi ki neden soğuk iklimin insanı yada orta iklim kuşağındaki insanlar yılda bir ürün alır topraktan. Sıcak iklimdeki insanlar ise yılda iki kere üç kere çık pazara, çıkmadan domates satılıyor, salatalık satılıyor. Çankırı’da yetişir mi bu? Daha beş ay var. Ağustosta, Temmuz sonunda yetişiyor, anca çıkıyor buranın domatesi yerlisi. Ben anca o zaman görüyorum pazarda. Peki nerden geldi şimdiki? Sıcak yerlerden.

Şimdi gelelim Haçlı seferlerine, bizi ilgilendiren kısmına. Ne var demek ki o halde, doğu dünyasının ikliminden dolayı, sulaklığından, ılıklığından dolayı tarımı var. Ve böylelikle de doygun yani zengin. Batı dünyası ise tarım biraz daha kısıtlı olduğu için daha fakir. Bu yüzden doğuya bir sefer düzenleyip zenginleşmeye çalışıyorlar. Biz buna ne diyor muşuz? Dini bir figür de buna ekleyince Haçlı aslında dediğimiz gibi dini bir figür ama aslında ekonomik ve siyasi boyutu daha ilerde. Ve bunun sonucunda arkadaşlar sekiz kere sefer yapıyor. Bunların dört tanesi en önemlileri

Birinci değil de, birinciden önce aslında keşiş piyer denilen bir insan yaklaşık 100, sürüyle insanı topluyor. Haçlı seferlerinde yola çıkar fakat yolda perişan oluyorlar. İşte hastalanıyorlar, ölüyorlar, şudur, budur. Bir tane başarılı olmayan bir giriş var, eylem var. Onu biz birinciye katmıyoruz zaten. Ha sonra bakıyorlar ki kolay bir şey değil. O kadar kaç bin kilometre yolu yürüyeceksin, Kudüs’e varacaksın, ha bu

yollarda toplamalarla, çapulcularla olacak bir iş değil. Bunun üzerine Avrupa’da karalar eşliğinde yani kralların da başlarında bulunduğu seferler düzenleniyor. Şövalyelerin bulunduğu, yani savaşmayı teknik olarak bilen insanların bulunduğu seferler düzenleniyor. Yoksa böyle sen, ben böyle toplama çapulcu takımı değil. Eğitimli insanlar. Geri kalanları da eğiterekten ve birinci haçlı seferinde İznik, Urfa, Antakya ve en önemlisi de Kudüs alınacak. Arkadaşlar Kudüs’ün önemini biliyor muyuz?

Öğrenci: Yok hocam

Öğretmen: Kudüs niçin önemli? Hadi geçin Hıristiyanları Kudüs Müslümanlar için neden önemli? Mirac’ı işlemedik mi geçen hafta İslam Tarihinde? Kudüs dünyadaki üç büyük din dediğimiz, semavi din dediğimiz Hıristiyanlık, Yahudilik ve Müslümanlık dininin tek ortak kutsal yeridir. Mekke, sadece bizim için kutsaldır. Medine sadece bizim için kutsaldır. Atıyorum, Vatikan sadece Hıristiyanlar için kutsaldır işte ama Kudüs tüm dinler için kutsaldır. Niye bizim için kutsal çünkü peygamberimiz oradan göğe yükselmiştir. Yahudiler için kutsal, çünkü vaat edilmiş topraklardan Hz. Musa’nın milletini toplayıp getirdiği işte Mısır’da değil mi? Kızıl denizi hatırlıyor musunuz? İkiye ayrılmıştı falan. Ya da duymuşsunuzdur bir şekilde. Hıristiyanlar için kutsaldır, Haz İsa’nın doğup büyüdüğü yer. O yüzden Kudüs çok gözde bir yerdir. Dünya’daki gözde topraklardan dinsel amaçlı tek yerdir. Ve haçlılar I. Haçlı Seferi sonucunda Kudüs’ü almışlardır. İznik, Urfa ve Antakya’da da kontluklar kurmuşlardır. Buraları ele geçiriyorlar, çünkü birden bire Anadolu’ya giriyorlar, çok güçlüler, çok kalabalıklar. Anadolu Selçuklu Devleti henüz bunlarla baş edebilecek ya da o düşüncüyü toparlayamıyor kendi. Çünkü çapulcuların geleceğini hiç zannetmiyor ki ve ciddiye de almıyor. Ve Müslümanlar büyük bir yenilgiye uğruyorlar. İznik, Urfa, Antakya ve Kudüs’ü kaybediyorlar.

ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİN KONU ANLATIMI

Avrupa dünyasını veya Avrupa’nın dinle televizyonda sık sık izlersiniz. Yani en bariz örneği “Cennetin Krallığı” filmini hemen hemen hepimiz izlemiştinizdir. Televizyonda kaç baskı geçti. İzlemeyen var mı?

Öğrenci: Ben

Bir başka öğrenci: Ben de izlemedim.

Öğretmen: O zaman alın en kısa sürede izleyin. Haçlı seferlerini iki açıdan değerlendireceksiniz. 1) Avrupa mantığıyla düşüneceksiniz 2) İslam dünyası mantığı ile düşüneceksiniz. Tamam mı? Bu mantıkla düşünürseniz Haçlı seferlerini daha iyi algılar daha iyi anlarsınız. Cennetin Krallığı filmini izlemiştinizdir. Adamlar Müslümanlar için Sarazenler diyor. Yani Müslüman demiyor. Farklı bir uygarlık, farklı bir din gibi bahsediyor. Ve kendi dinini de kutsal zannediyor. Şimdi biz İslam dinine inanan insanlar olarak neyi biliyoruz? Bizim dinimiz dışındaki dinler farklı din değil. Bozulmuş din. Bu insanlar buna nasıl inanıyor? Belki de inanmıyor olarak düşünebilirsiniz. Ama gerçekten siz dininizde ne kadar samimi iseniz Hıristiyanlarda dinlerinde o kadar samimi tamam mı? Mekke sizin için ne kadar önemli ise, Medine sizin için ne kadar önemli ise arkadaşlar Kudüs’te Hıristiyanlar için o kadar önemli.

Öğretmen: Hz. İsa çarmıha gerildi mi?

Öğrenci: Hayır

Öğretmen: Tamam onlara göre Hz. İsa orada çarmıha gerildi. Nerde gömüldü? Hıristiyanlığın ilk kez yayılmaya başladığı yer orası. Televizyonda, filmlerde, pek çok yerde gördünüz. Hz. İsa’nın on iki kişiye ziyafet çektiği o resim. Kimin resmiydi o? Davinci’nin. Davincinin şifresini okumuşsunuzdur herhalde.

Öğrenci: Hayır

Öğretmen: İhtiyaca binaen okursunuz herhalde? O zaman arkadaşlar 1) Hıristiyanların kutsal saydıkları yerleri Müslümanlardan almak için yaptıkları savaşa biz Haçlı seferleri diyoruz. Bakın için

içerisinde ne var? Haç var, din var. Devam ediyoruz arkadaşlar, Haçlı seferlerini kitabımız değişik şekilde ele almış ama üç ana başlık altında tasnif ediyoruz.

Siyasi nedenleri

Ekonomik nedenleri

Dini nedenleri diye üç ayrı başlık halinde sorulabilir.

Ö.S.S sorularında arkadaşlar söyleyim artık şunu sormuyorlar; “Aşağıdakilerden hangisi haçlı seferlerinin sebeplerinden değildir?” Veya 1, 2, 3, 4, bunlardan hangisi sebebidir, değildir demiyorlar artık. Sordukları soru şu, “Hangisi Haçlı seferlerinin ekonomik sebeplerindedir? Hangisi Haçlı seferlerinin siyasi nedenlerden birisi olabilir?”

Şimdi biz bunları okuyacağız ki; hocam bu ekonomik nedenlerindedir. Şu siyasi nedenlerindedir diyeceğiz. Haçlı seferleri döneminde Avrupa’da feodalite var. İnsanlar açlıktan sefil. Karınlarını zor doyuruyorlar. Feodal beyin yanında inim, inim inliyorlar. Ve bu insanların doğudaki zenginliklere içi gidiyor. İslam dünyasında altından yapılmış şehirler var diyorlar. O da ne aman Allah’ım altından bir kaldırım taşı. Ben bu sefere katılıyorum bir de giderken balyozu, çuvalı alıyorum geliyorum ilk bulduğum duvara bir çakıyı çuvala dolduruyum geliyorum” diyorlar. Böyle zannetmişler. O yüzden Haçlı seferleri 600-700 bin kişilik ordularla gelmişler 100-150 bin kişilik İslam orduları karşısında dağılmışlar. Niye? Arkadaşlar % 60’ı, % 70’i çuvala gelmiş, kılıçla gelen yok ki. Niye? Doldurup götürecek yağma amaçlı gelmişler. Ha içlerinde gerçekten gelenler de var.

Öğretmen: O zaman İslam dünyasının zenginliği hangi sebebe giriyor?

Öğrenci: Ekonomik sebep

Öğretmen: Diğer bir sebepse arkadaşlar biliyorsunuz bu dönemde ticari yolların hepsi kimin elinde? Müslümanların elindeydi değil mi? Neresi var? İpek Yolunun kilit noktası nere? Kimin elinde?

Öğrenci: Osmanlı Devletinin

Öğretmen: Haçlı seferlerinin tarihini söyleyim arkadaşlar, 1015’de başlıyor 1200’lü yıllara kadar devam ediyor. Yani bu dönemde Osmanlı Devleti hala kurulmamıştır. Var olan devletler hangileri? Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu var değil mi? Bu devletler var. Osmanlı Devleti olayın içerisinde değil daha kurulmadı.

Diğer bir sebep, Papanın kışkırtması Papa kışkırtıyor arkadaşlar. Şimdi bir düşünün, Mekke’yi Hıristiyanlar işgal etmiş. Burada imam çıkıyor Cuma Hutbesine “Ey iman edenler veya cemaat sizin kutsal saydığımız Mekke Hıristiyanların işgali altında. Ne biçim Müslümanınız lan. Böyle Müslümanlık mı olur?” dese n’olur? Hurra.. herkes kurtarmaya koşar. İnanın Hıristiyan dünyası da bunu yapmıştır. “Kudüs bugün Müslümanların elinde diyorlar veya kafirlerin de diyorlar kışkırtmak için her şeyi diyor adam. Ağzı torba değil ki elin büzesin. Elin oğlu der. Papa bu şekilde kışkırtıyor.

Bir de öyle bir tarikat var ki arkadaşlar, Kluni tarikatı. Hıristiyan dünyasını kışkırtmada tavan yapıyor. Diyor ki “Hz. İsa geldi bana dedi ki bir Müslüman katleden Cennette yanıma gelecek. Hatta daha da ileri gidiyor ne kadar öldürürsen o kadar yakınım gelirsiniz diyor. Papa da diyor ki siz gidin savaşın Müslümanlarla, mücadele edin daraldığınız yerde Hz. İsa, melekler ordusuyla yardıma gelecek” diyor arkadaşlar.

Tabi o sırada Hıristiyanlar yenilince geri dönüşte Papa’yı yakalıyorlar arkadaşlar. “Hani lan ne oldu? Hani Hz. İsa gelecekti.” Hıristiyanlığa, kiliseye olan güven azaldı. Öbür taraftan çuvala giden adam da havayı aldı tabi.

Evet Papanın kışkırtması ne? Dini sebep değil mi?

Türklerin yerleşmesi ve Bizans’ın yardım istemesi biz biliyoruz ki Türkler ne yaptılar? Alparslan 50.000 kişi ile 200.000 kişilik Bizans ordusunu Malazgirt’te tokatladıktan sonra ne dedi Türklerle? Orta

Asya'dan akın akın geliyorlar, kendilerine yaşayacak yurt arıyorlar. Bir yer bulsak ta yerleşsek, karnımızı doyursak, hayvanlarımızı otlaksak.

Alparslan dedi ki;

_ “Ey Türk komutanları; Anadolu’yu Fethedin. Fethettiğiniz yer sizin olsun.”

Tabii Komutanlar uyanık;

_ “Alparslan emin misin? Bak sonra çamura yatma. Fethettiğimiz yerler bizim.”
(Alparslan cevaben);

_ “Söz Allah Hüteala şahittir ki sizin olsun.” Artuk Beyler, Saltuk Beyler, Mengücek Gaziler arkadaşlar Anadolu’yu fethediyorlar. İşte Malazgirt savaşından sonra bu akını gören Bizans baktı ki tek başına bunu durduramayacak ne yapalım? Avrupa’yı yardıma çağıralım. İşte Malazgirt Zaferinden sonra Bizans, Türkleri Anadolu’da çıkartmak için Haçlı seferlerini başlattı ve Haçlıları yardıma çağırıldı. Bu ne arkadaşlar nasıl bir sebep?

Öğrenci: Siyasi

Öğretmen: Yaa ben sizi çok seviyorum da aslında ama belli etmiyorum.

Öğretmen: Kudüs’ün Müslümanların elinde olması

Öğrenci: Dini

Öğretmen: Kudüs ne zaman Müslümanların eline geçti? Veya şöyle soruyum Hz. İsa’nın onların iddialarına göre çarınha gerildiğinde Kudüs kimin elindeydi?

Öğrenci: Hıristiyanların, Romanın

Öğretmen: Yani Bizans’ın elindeydi. Ondan kim aldı.

Öğrenci: Selahaddin Eyyubi

Öğretmen: Selahaddin Eyyubi daha sonra aldı. Ondan önce Hz. Ömer aldı. Kudüs Fethedildi. Evet dini sebepleri. Şövalyelerin macera ve şöhet arayışları. Şimdi televizyonlarda izliyorsunuz şövalyeleri. Sekiz, on tane şövalyenin 300-400 tane demi şövalye olmayan adamı ne yapıyorlar? Deviriyorlar arkadaşlar. Filmlerde de bunu gördünüz. Bir Şövalye küt, ona vuruyor küt, ona vuruyor. Bu gerçekten böyle Şövalyeler gerçekten Avrupa’da üstün savaşçı özelliklerine sahip. Geliyorlar Anadolu’ya hem savaşırız şöhetimiz yayılsın, Müslümanları devirelim. Hz. İsa adına bir hisse kapalım düşüncesiyle macera arayışı ve şöhet tutkusu neye girer?

Öğrenci: Siyasi sebeplere girer.

Öğretmen: Aslında sosyal nedenlere girer. Ama böyle bir şıkkımız yoksa siyasi nedenlere girer. Kluni tarikatı, anlattık arkadaşlar dini sebepler. Diğer sebep; İpek ve Baharat yollarının Müslümanların eline geçmesi aslında İpek ve Baharat yolları tamamen Müslümanların elinde değil arkadaşlar onu belirteyim. Hâlâ İstanbul, hâlâ Trabzon, hâlâ Kırım; tam olarak elimizde değil. Ama Baharat yolu Müslümanların elindeydi. Bunun dışında arkadaşlar toprak meselesi var. Şövalyelerin veya soyluların toprak peşinde olmaları arkadaşlar.

Şimdi malum soylulukta ne kadar çok toprak sahibiyse o kadar güçlüsün. Soylu insanların, toprak sahiplikleriyle alakalı bu bağlamda adamın sekiz tane çocuğu var. Kocaman bir devlet hangisine verecek?

Öğrenci: Hepsine bölüştürür.

Öğretmen: Bölme yok, bölerse zayıflar.

Öğrenci: Savaşlılar hepsi.

Öğretmen: Birine verir ama diğer kardeşler ise yeni topraklara yönelirler. Soyluluklarını devam ettirmek isteyen diğer kardeşlerde haçlı ordularına katılarak toprak kazanmak isterler. Nereye gidecekler? Anadolu'ya

Zannediyorlar ki gideriz, iki tokat sallarsız toprakları alırız. Bu da ne ye girer? Siyasi nedene girer. Şunu söyleyelim gerçekten feodalite'yi Anadolu'ya değil de Ortadoğu'ya götürmüşlerdir değil mi? Nerden biliyorum? Urfa Kontluğunu kurmuşlar, Kudüs kontluğunu kurmuşlar, Trabzon – Şam Kontluklarını kurmuşlardır. Bunlar Haçlı seferlerinin sebepleridir diyoruz. Sonra arkadaşlar malumunuz I. Haçlı seferi var.

Evet arkadaşlar Haçlı seferlerinde bilmeniz gereken en önemli madde şu; sadece I. Haçlı seferi başarılı olmuştur. Neden başarılı olmuştur?

İslam dünyası bir birliktelik içerisinde olmadığı için kendi arasında taht kavgaları, taht mücadeleleri olduğu için haçlılarla uğraşamamışlar kendileriyle uğraşmışlar. Kime kaldı haçlılarla mücadele etmek? Bir sel geldiği zaman ilk önce kime vurur? İlk ödekine vurur. İlk önde kim var? Anadolu Selçuklu var arkadaşlar.

Evet geliyorlar Anadolu'ya Anadolu Selçuklu Devletiyle savaşıyor. I. Kılıçarslan biliyorsunuz bunlara ne kadar dirense, ne kadar kelle vursa da 600-700 bin kişi arkadaşlar vur, vur bitmiyor yani selin önünde ne kadar durabileceksin Kılıçarslan o kadar durabiliyor. Artık ağır ağır Kılıçarslan Başkenti İznik'ten Konya'ya çekmek zorunda kalıyor. Ve Kılıçarslan Selçuklu orduları ne kadar başarılı olsa da Haçlı orduları Anadolu'yu geçiyorlar arkadaşlar. Kudüs'e geliyorlar. Kudüs'ü Müslümanlardan alıyorlar ve böylelikle Kudüs kaybediliyor. I. Haçlı Seferi aslında hedefine ulaşmış oluyor. Ulaşmasının temel sebebi İslam dünyasındaki birlikteliğin olmaması tabii Kılıçarslan arkadaşlar mücadele ederken orduyu parçalıyor. Gerilla savaşı yapıyor. Urfa, Antakya, Kudüs Haçlıların eline geçmiştir. Amacına ulaşan tek haçlı seferidir arkadaşlar.

10. SINIF TARİH DERSİ “FRANSIZ İHTİLALİ” KONUSUNA AİT KONU ANLATIMLARI

ANADOLU LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Bugün ki konumuz Fransız İhtilali

İhtilal; ihtilal inkılabın ikinci safhasıdır. Yani kan, aksiyon safhasıdır. Bu safha özellikle Fransa'da ki olayda kendisini fazlasıyla hissettirmiştir. Fransız ihtilalinin nedenlerine bakalım. Fransız ihtilaline giden süreç nereden başlamıştır ona bakalım isterseniz. Mutlak monarşi var. Nedir Mutlak monarşi arkadaşlar?

Öğrenci: Tek kişinin yönetimi

Öğretmen: Şimdi tek kişinin yönetimi demeyelim isterseniz. Bilmiyorum yani tek kişi kim? Bir tanrıdan ve onun tarafından yönetime yetkisinin verildiği kişi. Çünkü tek kişi dediğimiz zaman ben de olabilirim o tek kişi. Tanrı da olabilir bazen bu kişi Firavun gibi. Fakat monarşiler farklı olabiliyor. Bazen mesela bizde hükümdarı halka bakışı, halkın hükümdara ya da devlete bakışı ile Fransa'daki çok farklı değil mi? Biz ne diyorduk? Halka hizmet, hakka hizmettir diyorduk. Orda ne diyor? Yasadır diyor. Çünkü ben öyle istiyorum tanrı adına bu ülkeyi yönettiğini ifade ediyordu Fransa'da ki krallar. Yani ilahi bir hüviyet vermiş kendisine ve ona karşı gelmek haşa tanrıya karşı gelmekle eşdeğer. Bu yüzden ceza çok sert, bir de monarşik düzen var. Yönetici kitlenin, asillerin, Ruhban sınıfının ve kral ailesinin haricindeki insanlar kesinlikle kral nezdinde köledir. Ve bu köleler efendilerinin mutluluğu için çalışırlar böyle bir anlayış var. Bu anlayış ne zaman silinmeye başladı veya eleştirilmeye başlandı bununda ciddi bir boyutu var arkadaşlar. Nedenlerine geliyoruz.

Jan Jack Rousseu'yu duydunuz mu? Montesqu, Didero, Volter bunlar Fransız halkını aydınlatan düşünürler ve bunlar 1600'lü yılların sonlarından itibaren ciddi eserler vermeye başlamışlardır. O eserlerinde sistemi eleştirmişler yalnız bir şey dikkatimi çekiyor arkadaşlar o saydığım yazarlardan sanıyorum Volter asiller sınıfındandı. Diğerleri burjuva sınıfındandı. Neden eleştiriyorlar burjuva sınıfında bu sistemi düşünebiliyor musunuz?

Öğrenci: Onlardan vergi alıyorlar, sürekli onlara baskı uyguluyorlar.

Öğretmen: Güzel, çok güzel; Burjuva sınıfı kimlerden oluşuyor?

Öğrenci: Meslek sahiplerinden, esnaftan

Öğretmen: Yani serbest meslek grubundan oluşuyor. Peki bunlar sanayiye katkıda bulunuyorlar, vergilerini veriyorlar, üretiyorlar, sanat yönünden her yönden üretiyorlar. Ama bunların asillerden farklı yönü ne siyaset anlamında, yetki anlamında?

Öğrenci: Hocam siyasi olarak yani katılımları olmuyor Burjuvaların

Öğretmen: Güzel, üreten bunlar değil mi?, asiller ise üretmiyor. Ama siyasi yönden bir yetkileri yok, belirleyici bir fonksiyonları yok. Kimin var? Asillerin var. Ruhbanın var. Belki sebepleri içerisinde yazılmıyor ama benim düşüncem şu arkadaşlar Fransız İhtilali'nin menşesinde burjuvalarla asillerin çatışması var. Yine bence, eğer kral denen zat-ı muhterem tutsaydı burjuvalara da asillere vermiş olduğu siyasi hakları vermiş olsaydı yine bence bu ihtilal çıkmayacaktı. Çünkü İhtilalin en büyük destekçisi burjuvalardır yani fikri çalışmasından tutunuz da ekonomik bilmem nelerine kadar. Vergiyi veren biziz o halde bizim dediğimiz olmalı diyorlar. Çünkü aynı fikre çıkıyoruz yani Fransa da. O zaman hemen gelelim. Müthiş bir sosyal tabakalaşma var. Sınıf farklılıkları var değil mi?

Kimler bu sınıflar? Bunları teker teker veriyorum.

Krallar; Tanrının vermiş olduğu bir güçle kuvvetle ne yapıyor? Kül tablası gibi oturuyor değil mi?

Asiller;

Öğrenci: Hocam asiller, kralın soyundan gelenler mi?

Öğretmen: Hayır kralın soyundan gelenler değil. Tanrı tarafından verilmiş bir asaletleri vardır bunların değil mi? Emrah neydi oğlum? "Delikanlı olunmaz, delikanlı doğulur", "Asil olunmaz, asil doğulur" bu mantıktan yola çıkarak asillik doğuştan gelen bir özellik bu dönemde. Asillerin parası var mı? Zenginler mi?

Öğrenci: Evet zenginler

Öğretmen: İnanmayacaksınız ama hepsi züğürt ağa biliyor musunuz? Üreten kim biliyor musunuz üreten? Üreten burjuva sınıfıdır. Bunlar ise öyle üreten değil. Toprakları var ama kim çalışıyor? Köylüler çalışıyor. Bunlar üreten değil sadece asaletleri var. Ve asaletten doğan geniş arazileri var. Debdebeli bir hayat yaşıyorlar. Kral üzerinde siyaseti belirleyici unsurlardır. Kilise de kim var? Ruhbanlar var. Kim Ruhban? Ruhbanlar din adamlarından oluşan sınıftır. Fransız arazisinin üçte ikisi bu ruhbanlarla, asillere ayrılmıştır. Ruhbanlarda vergi vermiyorlar asiller gibi. Vergiyi haklatan alıyorlar ve halkı gerçekten inim inim inletiyorlar. Elllerinde malum silahları var. Cennetten arsa, kelepir! Cennetten arsa satışı falan halk kiliseden korktuğu için çalışıyor. Bu cümleden ne anladınız?

Öğrenci: Dinlerine bağlılar

Öğretmen: Dinine bağlı değillerdir. Sırf baskı olduğundan dolayı kilise topraklarında çalışıyorlardı. Evet neden bunu söylüyorum biliyor musun? İhtilal çıktığında ilk yağmalanan araziler Kilise'ye ait olan arazilerdir biliyor musunuz? Böyle bir şey var. Ruhbanlardan sonra hangi sınıf geliyor. Burjuvalar sınıfı yani serbest meslek sahibi üreten vergilerini veren bir sınıf. Ondan sonrada

bizim köylülerimiz var. Bizim köylüler var. Köylüler hakkında ne diye biliriz? Safiye Soymanın şarkısını söyleyebiliriz. Dinlediniz mi onun şarkısını. “Gelen vurdu, giden vurdu” türküsünü çığırın sınıf bunlar. Vergi veren bunlar, çalışanlar bunlar, askere giden bunlar, kimin toprağını koruyorlar? Asillerin toprağını koruyorlar. Gerekirse ölüyorlar yani çoğu zaman paraları olmadığı için vergilerini kanlarıyla, canlarıyla ödeyen insanlar bunlar. Ve sonuçlar diyoruz.

Fransız ihtilalinde bir başka etki daha var. Nedir o? Amerikan bağımsızlık mücadelesi değil mi arkadaşlar? Amerikan bağımsızlık mücadelesi ise Fransızların alakası nedir?

Öğrenci: Hocam İngiltere ile Fransa savaşa giriyorlar. Bunlar savaşıyorlar.

Öğretmen: Karıştırdın galiba. Koloniler var, bir kısmı İngilizler, bir kısmı Fransız tamam mı? İngiliz ve Amerikan on üç koloninin savaşında Fransa Amerikan kolonilerini desteklemiştir. Bu arada İngiltere'nin demokrasi fikirlerinin Fransızlar tarafından yavaş yavaş hazmedildiğini görüyoruz. Daha da önemlisi Amerika'da bağımsızlık bildirgesi var biliyorsunuz değil mi? O bildirmede neler söyleniyor?

Bu bildirmede “ İnsanlar doğuştan devredilemez ve vazgeçilemez bir takım haklara sahiptir. Bunlar yaşama hakkı ve özgürlük haklarıdır diyor. Bu hak, egemenliğini halktan alan, halkın iradesini iş başına getirenlerle olur. Neden bahsediyor burada? Demokrasiden bahsediyor. İnsan hak ve özgürlüklerinden bahsediyor. Hükümetler bu hakları çiğnediği takdirde onun yetkisini kesip yenisini göreve getirmek kimin görevidir? Milletın, halkın görevidir. Başka bir erk yoktur. İşte bu fikirler dediğim gibi arkadaşlar zaten alt yapısı da var biraz önce saydığımız düşünürlerce alt yapısı oluşturulmuş. Bu fikirler Fransa'da büyük bir yankı buluyor. Bu Amerika bildirmesine değinmişken Fransa ile İngiltere'nin koloniler yüzünden yapmış olduğu savaşlar da Fransa'nın ekonomik yönden çökmesi...

Öğrenci: Halktan vergi olarak tahsil edilmiştir.

Öğretmen: Değil mi? Halk, canlarım benim. Etejenaro diye bir meclis var değil mi arkadaşlar? Bu meclis niye toplanmıştır. Niye kurulmuştur bu meclis.

Öğrenci: Mali durumun düzeltilmesi amacıyla toplanmıştır.

Öğretmen: Kim kurmuştur? Kral kurmuştur. Vergilerin konulmasıyla ilgili oluşturulmuş meclistir. Meclis toplanıyor bizim asiller var ya kibirli asiller diyorlar ki “Biz burjuvalarla köylülerle aynı salonda bulunamayız karizmamız çizilir.” Burjuvalar ve köylüler de diyorlar ki “Vergiye veren biziz dolayısıyla bir vergi koyulacaksa bu konuda bizim görüşümüz alınmalıdır. Siz kimsiniz” diyorlar ve asiller salonu terk edip başka bir salonda toplanma kararı alınca burjuva ve köylüler meclisi kapatıyorlar. Bunun üzerine kral “ben bu meclisi dağıtacağım” diyor. Bu Etejenaro diye toplanan meclis; yeni bir anayasa hazırlamadan kesinlikle salonu terk etmeyeceklerini, bir vergi alınacaksa bu kesinlikle bu meclisin onayından geçtikten sonra yürürlüğe girer, yani bizim meclisten geçmeden bu vergi konusunun hayata geçmesi mümkün değildir diye karar alıyorlar. Kralın bir oldu, bittiyle bu meclisi dağıtacağı haberinin duyulması üzerine halk harekete geçiyor. İçeriğini tam bilmiyorum bir ara okumuştum Bastil Hapishanesini basıyor işyancılar, siyasi hükümlüleri salıveriyorlar. Beş tane siyasi mahkumun olduğu ve serbest bırakılması bir simgedir sanki. Bu olayın tarihi Fransızlar için önemlidir.

İnsan hakları bildirisi ilan ediliyor. Fransız İhtilali ile birlikte. Neler var kitabımızdan okuyalım isterseniz?

“Her insan doğuştan hürdür ve diğerleriyle eşittir. Vazgeçilmez haklara sahiptir. Devlet gücü millete ait olmalıdır. Sadece milletin seçtiği temsilcilerin yönetme hakkı vardır. Millet de bu temsilcileri denetleyebilir.”

Herkes eşittir ve kanunlar çerçevesinde yetkilerine, görevlerine ve sorumluluklarına sahip olacaktır. Hakimiyet millettir. Size tanıdık geldi mi bu ifade? Mustafa Kemal Atatürk Fransız İhtilalini çok iyi biliyordu. Anıtkabir'e gittiniz mi? Orada okumuş olduğu eserlere baktınız mı? Atatürk'ün kütüphanesi vardır orada bakarsanız Fransız tarihi ile ilgili pek çok şey görürsünüz. Eserlerde altı çizilen, Fransızca tuttuğu notlar görürsünüz. Çok okumuş, bayağı çok.

Ve bu bildiride hiçbir kişi ve kuruluş milletçe verilmeyen hakimiyeti, yetkiyi kullanamaz. Özgürlük başkasına zarar vermeden her şeyi yapabilmektir. Özgürlüğün sınırı kanunlarla belirlenir.

Özgürlük her şeyi yapabilmek midir? Özgürlüğün başlangıcı ve bitişi nerededir?

Öğrenci: Başkasının özgürlüğünün başladığı yerdedir.

Öğretmen: Güzel. Bahar geldi canım sıkıldı karıncalar çıkacak. Yuvasını ezdim. Ağaçlar tomurcuklanmış dalını kırdım. Bu özgürlük müdür? Bir başkasına zarar verdiğiniz zaman canlı, cansız fark etmez o zaman benim özgürlüğüm biter. Ne belirler öyleyse? Yasalar belirler. O zaman yasalar herkes yasalara uyduğu zaman problem ortadan kalkar. İhtilali çıkartanlar böyle bir sonuç olacaklarını düşünmüyorlardı, beklemiyorlardı yani. İhtilalden sonra nasıl bir rejim, nasıl bir yönetim ortaya koyacaklar bunu bilmiyorlardı diyoruz. Neden diyoruz bunu? Çünkü ihtilalden sonra ki yaklaşık 12-13 yıllık süreç içerisinde konsüllük, krallık, cumhuriyet gibi bir takım unsurlar. İhtilalin sonuçları nelerdir öyleyse? İhtilalin sonuçları nelerdir?

Öğrenci: Hocam Fransa'da feodalite yıkılıyor.

Öğretmen. Feodalite ne demek? Derebeylik? Derebeylik şehir krallığı gibi değil mi? Bunlar yıkılıyor sonra.

Öğrenci: Yerine eşitliğe dayanan Millet egemenliği fikri yaygınlaşıyor. Krallıkların yıkılabilecekleri anlaşılıyor.

Öğretmen: Arkadaşlar işte bu güzel. Çağ açıp kapayan özellik budur. Fransız İhtilalinden çıkartacağımız kesin sonuç budur. Nedir bu? Monarşinin yıkılıp yerine demokratik yönetimlerin iş başına gelmeye başlamasıdır. Yani eşitlik, özgürlük, adalet gibi kavramlar artık ortaya çıkmıştır. Ve millet merkezlidir, birey merkezlidir. Bu çok önemli arkadaşlar.

Öğrenci: Demokrasi, insan hakları, milliyetçilik gibi kavramlar yaygınlaşmaya başlamıştır bu devrimden sonra.

Öğretmen: Başka sonuçlar arkadaşlar

Öğrenci: Yeniçağı sonlandırmış, yakınçağı başlatmıştır.

Öğretmen: Çağ nedir? Tarih devirlerinde ne tür olaylar çağ açıp çağ kaparlar.

Öğrenci: Dünyayı etkileyen olaylar mı?

Öğretmen: Evet yani evrensel nitelikteki olaylar, tüm insanlığı etkileyen olaylar çağ açıp kapar. Tarihi dönemleri belirlerler. Tarih öncesinde ne belirlerdi? Bulunan buluşlar, icatlar, araç ve gereçler. Ateşin icadı, tekerleğin icadı gibi ve benzeri

Sonuçlarla ilgili başka söz almak isteyen var mı?

Hak, eşitlik, özgürlük, adalet gibi kavramlar ortaya çıktı. Millet merkeze oturdu. Millet idaresine dayanan yönetimler ortaya çıktı. Monarşik düzen yıkılmaya başladı. İlerleyen süreçte milliyetçilik fikri ortaya çıkmıştır. Anayasal düzene kavuşulmuştur Fransa için söylüyoruz. Bu mücadele tüm dünyayı ilgilendiren sonuçlar ortaya çıkardığı için çağ açıp çağ kapamıştır. Yeniçağı bitirmiştir. Yakınçağın başlangıcıdır diyoruz.

Evet Avrupa devletlerinin Fransız ihtilalinin getirdiği fikirlere karşı tepkileri ne olmuştur arkadaşlar? Fransa ile savaşa başlamışlardır değil mi? Fransa ile yapılan savaşlar sonunda 1815 yılında Viyana Kongresinde ortaya atılan bir fikir dedi ki, "Çok uluslu devletlerin yani imparatorlukların yıkılmasına karşı yönelik yapılacak olan bir eyleme ortak cevap verilecektir. Monarşi sisteminin yerine başka bir yönetim anlayışı getirmeye çalışanlara karşı da yine ortak cevap verilecektir. Aldıkları bu kararları Osmanlı için uyguladılar mı arkadaşlar?

Mesela, Rum isyanına destek verdiler. Sırp İsyanına destek verdiler. Ne diyoruz biz buna? Çifte standart diyoruz. Yani kendin için başka. Başkasına gelince başka. Son olarak Fransız İhtilalinin Osmanlı Devletine etkileri nelerdir?

Öğrenci: Osmanlı Devleti çok uluslu bir yapıya sahipti. İhtilal'den sonra Osmanlı Devletinde yaşayan çeşitli uluslar ayaklanıyor biz de hak istiyoruz diyor. Osmanlı Devleti bu ayaklanmaları bastıramıyor. Osmanlı Devleti isyanları bastırmak amacıyla çeşitli fermanlar çıkartıyordu onlara haklar veriyordu.

Öğretmen: Arkadaşınız çok güzel ifade etti. Size başka bir soru soruyorum Fransız İhtilalinin getirmiş olduğu hak, adalet, eşitlik, özgürlük gibi kavramların Osmanlı Devletinde çok fazla etkileri olmuş mudur? Diye sorsam ne söylersiniz? Bu kavramlar taraftar bulmuş mudur?

Öğrenci: Olmamıştır hocam. Çünkü Osmanlı'da sınıf ayrımı yoktu ki?

Öğretmen: Niye yok Osmanlı'da sınıf ayrımı?

Öğrenci: Bizim dinimizde Türk toplumunda böyle bir ayrım bulunmuyordu ki bizde; ondan yoktur hocam.

Öğretmen: Evet İslamiyet'te böyle bir şey yoktu. Toplumda da böyle bir şey yoktu. Arabın Aceme, Acemin Araba üstünlüğü yoktur böyle bir şey vardır bizde. Üstünlük nerededir? Takvadır böyle bir şey var. Sınıf kavramı yoktur. Dil, din, ırk kavramı yoktur bizde. Kimse kimsenin diline karışmıyor, dinine karışmıyor, ırkına karışmıyordu.

Sorunuz var mı?

Anlaşılmayan bir yer var mı?

(-sessizlik-)

ANADOLU TEKNİK LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Bu haftaki konumuz Fransız ihtilali. Adı üstünde çok zor bir konu değil. Fransız İhtilali 1789. Şimdi arkadaşlar zaten kelimenin yazılışına baktığımız zaman Fransa da geçmiş olduğunu yani Avrupa'da bir devlette geçmiş olduğunu anlıyoruz değil mi? İhtilal kelimesine baktığımızda ihtilal kelimesini de herhalde bir şekilde duymuşsunuzdur. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti İhtilallerle bilinen bir devlettir, on beş yıldır büyük ihtilaller yaşadığı için. İhtilaller arkadaşlar şudur, ihtilal demek; halkın ayaklanması, bir şeye tepki gösterme, yönetime tepki gösterme, siyasi hayata tepki gösterme. Gidişattan memnun olmama, gidişatı değiştirmeye çalışma. Özel bir sistem var, var ola gelen bir sistem var onu değiştirmeye çalışma ihtilal. Fakat Fransız ihtilalinin özelliği arkadaşlar sadece Fransa ile sınırlı kalmayıp tüm dünya'ya yayılmış olmasıdır. O yüzden önemli. Yoksa dünyanın her yerinde her gün hemen hemen belki her ay ihtilal oluyordur. Belki yüzlerce binlerce dünya tarihinde ihtilaller var. Fakat bizi, bunlar bizim tarih alanımıza girmez. Çünkü bizi etkilemiyordur. Çok uzaktan bir hafif esintisi var. Ama Fransız ihtilali özellikle Osmanlıyı, dünyayı etkileyen bir kavramdır. Hatta ve hatta lise birdeyken bir çizelge vardı hatırlıyor musunuz? Bu bir tarih çizelgesiydi hatırlıyor musunuz? Demistik ki 1453-1789 bunlar neydi? Ne çentiği idi?

Öğrenci: Zamanlar

Öğretmen: Evet bu çentikler çağları ayıran çentiklerdi. Çentiklerdeki olaylar tüm dünyayı etkileyen olaylardı. İlkçağ, ortaçağ, yeniçağ, yakınçağ gibi Fransız İhtilali bakın bir sonraki çentik yani yine Fransa gibi bir yerde olmasına rağmen yine tüm dünyayı etkilemiş ki oraya çentik atılacak pozisyona gelmiş. Çünkü buraya durmadan rast gele çentik atılmaz. Buradaki her çentik dünyadaki gidişatı çeviren çentiklerdir. Anamlı çentiklerdir. Anlayacaksınız zamanla. Çünkü niye insanlar hani birdenbire pat diye

değil ama o bir dönüm noktası ve ondan sonraki gelen süreçte olaylar zincirleme trafik kazası gibidir. Bazen televizyonda görüyorsunuz yerde buz oluyor, yağmur yağıyor, kar yağıyor, bir bakıyorsunuz ki araba kayıyor hiçbir suçu yokken ya da yolda efendi efendi giderken tosnamışlar öyle değil midir? Şimdi bu tür olaylarda çentik atılan olaylarda, yerin buz tuttuğunu düşünün, buz tuttu yer bundan sonraki olayların olmasına ortam hazırlayan olaylardır anlamız mı arkadaşlar?

Şimdi örneğin Fransız ihtilalinde tekrar şuradan bakalım Fransa'daki halkın ayaklanması olarak biz görüyoruz bunu. Şimdi gelelim detaylara durduk yerde insanlar isyan eder mi?

Öğrenciler: Etmez

Öğretmen: Bunun bir nedeni olmalı, yani ben şimdi diyelim ki maaşım beş milyar, iki üç tane evim var, 2-3 tane arabam var. Hiçbir mali sıkıntım yok. Ondan sonra dur ben bir ihtilal yapayım der miyim?

Öğrenciler: Hayır

Muhakkak ki maddi manevi bir sıkıntı yaşamam gerek ki bir isyan edeyim. İşsizlik, parasızlık, açlık, sefalet, yolsuzluk, hakaret edilmesi insanlara yapılan manevi baskı o insanda birikim meydana gelir. Görüyorsunuz pek çok nedeni var. Demek ki insanların pek çok nedeni varsa Fransız İhtilalinin nedenleri nelermiş ona bakalım. Birisi mali sıkıntılar mali sıkıntı 1700'lü yıllarda demek ki İngiltere'nin ekonomik olarak pek çok sıkıntısı varmış. Bu sıkıntılar halkın açlığı devletin bunlara yeteri kadar para vermemesi, yiyecek vermemesi tam tersi, devletin geliri neydi arkadaşlar. Devletin geliri nedir?

Öğrenciler: Vergi

Öğretmen: Kimden alır o vergiyi?

Öğrenci: Halktan alır

Öğretmen: Güzel Osmanlı'da neydi peki hatırlayan var mı?

Öğrenci: Toprak üzerinden vergi, aşur.

Diğer Öğrenci: Mahsul üzerinden

Öğretmen: Arpa, buğday artı hayvan biz kaçta kaç oranında veriyorduk hatırlayan var mı?

Öğrenci: Kırkta bir değil mi hocam?

Diğer Öğrenci: üçte bir

Öğretmen: Evet biri söyledi sanki. Aslında biz öşür olduğu için onda bir veriyorduk. Ben Müslümanım on torba patatesim çıktı tarlamda. Bir torbasını veriyorum. Hıristiyan olsaydım ne olacaktı? O zaman da beşte bir verecektim. On torba çıktı iki torbasını veriyorum. Ama bazı devletler bunu abartır. Çok vergi alır veya insanları sömürme yoluna kadar gidebilir. Bilmiyorum şey olarak Charles Dickens'ın "İki şehrin hikayesi" diye bir kitabı var. Kütüphane de var. Okumak isterseniz mümkünse eğer alın okuyun. Ben bunu yıllar önce okumuştum. Fransız ihtilalinin olduğu dönemdeki açlığı sefilliği anlatıyor.

Ha demek ki birinci sıkıntımız devletin halktan fazla vergi alması, onları sömürmeye çalışması, halkın bunu verecek gücü var mı?

Öğrenci: Yok

Öğretmen: Yine bir diğeri idari sıkıntı yani yönetici bir söz var hatırlayan var mı? Halk gidiyor saraya "Kraliçem açız diyor."

Öğrenci: “Yiyecek ekmek bulamıyor. Ekmek bulamazlarsa pasta yesinler” diyor değil mi? İlk okuldan beri

Öğretmen: Bilalcim sen tamamını söyle dinleyelim çocuğum.. Ben Bilal’in söylediğini tam kavrayamadım. Ne demişti?

Öğrenci: “Yiyecek ekmek bulamıyoruz” demiş halk. O da “Pasta yesinler” demiş.

Öğretmen: Ne ile ödemiş peki bu sözün bedelini?

Öğrenci: Canıyla

Öğretmen: Giyotin’i biliyor musunuz? Buraya kafanı böyle yatırıyor, kolunu böyle yatırıyor. Üstten bir bıçak iniyor. Bir dakikada belki dakika da sürmüyor. Olsaydı denerdik şimdi. Şu taraftan başlardık (-kendi aralarında konuşan öğrencileri göstererek-) sırayla tek, tek. Ne demişler? “Hızlı yaşa genç öl, cesedin yakışıklı olsun.” Hazır yakışıklıysen de bu fırsatı kaçırmayın. Sonra yaşlanacaksınız cesetiniz de bir işe yaramayacak. Hiç yaşlı buruşuk buruşuk. Evet diğer sıkıntımız demek ki ne imiş? İdari sıkıntı yani yöneticilerin halkı anlamaması, kendileri yiyip içip eğleniyor ama halka bir imkan sağlamıyorlar. Onlara bir imkan sağlamadıkları gibi bir de rencide etmişlerdir. Ne demişti Marie Antuanet? “Ekmek bulamazlarsa pasta yesinler.” demek ki arkadaşlar bunlar üst üste biniyor. Başka ne olabilir arkadaşlar? Düşünürler olabilir. Düşünürlerin etkisi olabilir. Bu da çok büyük bir etken şimdi şöyle hatırlarsanız bir önceki üniteye bakacağız yine Avrupa tarihinde ne olmuştur? Coğrafi keşifler, üçlemenin birincisiydi değil mi? İkincisi neydi? Rönesans, üçüncüsü neydi? Reform. Güzel. Bunlar halkın gözünü açmıştı hatırlıyor muyuz? Kilise’ye olan güven azalmıştı. Rönesans, Reformla sanat, bilim gelişmişti. Bir ay oldu olmadı bunları işleyeli. Şimdi arkadaşlar insanlar bir şekilde ahret kaygısını attıktan sonra neye yöneliyorlardı?

Öğrenci: Dünya

Öğretmen: Dünya’ya yöneliyordu değil mi?

Dünya’da daha neyi nasıl güzel yapabilirim? Hayat şartlarını nasıl düzeltebilirim. Nasıl kolaylaştırabilirim? Hatta örnek olarak demiştik ki bizim Türklere, ellisinden sonra elini ayağını çeker dünya işlerinden. Biraz daha kanaatkârlığa doğru giderken batı dünyasına baktığımızda tam tersi ne yapıyordu adamlar, ölene kadar çalışma ihtiyacı hissediyorlar. Çünkü niye? Dünyevi ihtiyaçları onların bitmiyor. Öyle bir bakış açısı vardır adamların. Şimdi bunun sonucunda neyi geliştirdi adamlar? Aydınlanma çağını geliştirdiler. Yani bilim çağı bilim, teknoloji değil mi? Bilimsel teknolojik gelişme gösteriyor. Şimdi bile bakıyorsunuz televizyon onlarda, uçak onlarda, roket onlarda, araba onlarda.

Öğrenci: Heronlar onlarda

Öğretmen: Heronlarda. Yani bir şekilde adamların çünkü amacı daha dünyevi adamların tek amacı dünyevi olarak dünyada daha başarılı olmanın yolları şimdi onların temelleri arkadaşlar bu üçlemenin sonucunda ortaya çıkmıştır hatırlıyor muyuz? Kiliseyi arka plana atmışlardır. Bu üçleme dediğimiz coğrafi keşifler, Rönesans ve reformun arkasından bir aydınlanma meydana gelmiştir. Fransız ihtilalinde bir aydınlanma meydana gelmiştir. Fransız ihtilali’de yine bunun bir sonucudur. Düşünürler diyor ki? İnsanlar eşit olmalı, insanlar her hakka sahip olmalı, dünyadaki bütün zevklerden herkes faydalanmalı sadece krallar, soylular değil. Çünkü arkadaşlar şöyle bir şey var, şöyle yazalım isterseniz çünkü arkadaşlar Fransa’da ve dünyanın hemen hemen %90’ında sınıfsal statüler var. İlkçağlardan beri, yani ilk insan Hz. Adem ve Hz. Havvayı bilemiyoruz. Fakat ondan sonraki klan döneminden itibaren bir klan’a bir lider lazım değil mi? Klanın ne demek olduğunu biliyor muyuz?

Öğrenci: Evet hocam sülale

Öğretmen: Küçük aile toplulukları diyelim. Tam olarak bizde bilmiyoruz aslında. Devlet olmadan, millet olmadan önceki küçük topluluklar klanlar, 20-25 kişilik.

Öğrenci: Aşiret gibi bir şeymiş öyleyse

Öğretmen: Tabi tabi aşiret gibi bir şey dedik ya arkadaşlar ilk çağdan beri isanoğlunda hep bir güç gösterisi vardır değil mi? Bunun en büyük özelliği nedir İlk çağlardan beri? Ya da göstergesi nedir? Görsel örnek verelim mesela, kölelik değil mi? Mesela arenada? Nedir bu şeyler?

Öğrenci: Şövalyeler?

Öğretmen: Şövalye değil neydi? Gladyatörler. Bakın onlar hep neyin bir göstergesidir? İnsanoğlunun fiziksel güce verdiği önemin bir göstergesidir. Mesela ben, 3000 yıl önce yaşasaydım hem aç kalırdım, hem susuz kalırdım. Bir de evde kalırdım. Boy yok, pos yok önemli olan güç yok. Bakıyorsunuz çünkü bu kitaplardaki eski kadınlara falan hep böyle etli butlu, enli boylu niye? İş yapacak, ev süpürecek, bulaşık yıkayacak bir de düşünün yirmi yıl önceki halimi kırk kilo.

Öğrenci: Amanın kalsın, kalsın

Öğretmen: Evladım siz aşırı hormon aldığınızdan böyle boylu poslu olmuşsunuz. Bizim nesil tamamen organik. Ne yapalım şartlar böyle olmamızı sağlamış. Siz gibi hormonlu büyüseydik bizde boylu poslu olurduk. Siz içmişsiniz hormonlu sütleri sonuç ortada.

Evet arkadaşlar gelelim konumuza, dedik ki ilkçağlardan beri insanlarda bir güç gösterisi var. Niye? Çünkü teknoloji yok, makineler bu kadar yoğun değil. Bu yüzden fiziksel güç ön planda ve bu yüzden, zenginler, asiller hep bir grup halkı eline geçirerek güçlenmeye çalışmış ve bundan da sınıflar doğmuş. Sosyal sınıf diyoruz biz bunlara. Fransa'da da var. Bir asiller var, bir din adamları var, burjuvalar var, bir halk var, köylüler var. Fakat kölelik o kadar yaygın değil ama hani köylülerde zaten lordların, senyörlerin köleleri gibi resmi olmayan köle gibi. Bu yüzden halk ta böyle bir isyan var. Tarlada çalışan %90'ı oluşturan köylüler fakat hiçbir statüleri yok Seçme, seçilme mecliste kendilerini temsil etme, hak isteme. Karın tokluğuna çalışma gibi bir sıkıntıları var.

Zaten Fransız İhtilalini yapanlarda bunlar halkın %90'ını temsil eden halk fakat gücün %10'u bile ellerinde değil. Güç yok. Maddi, manevi güçleri yok. Fakat tek vazifeleri doğduklarından itibaren tarlalarda ya da kendilerine ait işlerde çalışmak ölene kadar efendilerine, lordlarına, düklerine hizmet etmek. İşte asıl Fransız ihtilalini yapan kişiler statüden sıkıntı çeken insanlar. Çalışıyor, çalışıyor, çalışıyor fakat bunun karşılığında insan olarak bile görülmeyen canlılar. Bunları kim destekliyor? Düşünürler, Volter, Jan Jack Rousseu, Didero gibi yazarlar var. Ve bu yazarlar kitaplar yazıyor. Sosyal Mukavele mesela Jan Jack Rosseu'nun bir kitabıdır. Pek çok kitaplar yazılıyor. Kanunlarla ilgili, haklarla ilgili, insanın eşit doğduğu tüm insanlar biliyorsunuz ki dünya ya eşit gelirler. Fakat farklı ailelerde farklı statülerde yaşarlar. Bu düşünürlerin amacı bu insanlara bunu aşılama çalışıyorlar. Dergilerde, gazetelerde yazılar yazıyorlar. Kralın ve kraliçenin çok ta üstün olmadığını tüm insanların eşit olması gerektiğini savunuyorlar. Bir çok etken sunuyorlar sadece açlık, sefalet değil. Açlıktan ziyade insan olmak, insancıl olmak, eşit olmak, özgür olmak zaten dünya'ya bu fikirler yayılıyor Fransız İhtilalinde. Bundaki en büyük pay ise bu düşünürlerin, bilim adamlarının, filozofların. Bunlar diyor ki sizde insansınız. Herkesle eşit haklara sahip olmanız gerekir diyorlar.

Bir diğer Fransız İhtilalinde en önemli etkisi olan İngiltere ve Amerika'nın etkisi. Sizinle geçen hafta Amerika'nın keşfini konuşmuştuk ya. Demiştik ya Amerika kolonilere ayrıldı. Fransızlar geldi. Kuzeye yerleşti. İngilizler geldi. Orta Amerika'ya yerleşti. Portekizler geldi Güney Amerika'ya yerleşti. Amerika'yı ne yapmışlardı? Parsellemişlerdi. Afrika'daki zencileri gemilerin ambarlarında getirerek köle olarak çalıştırdılar. Çünkü Amerika kıtasındaki tek yerli halk Kızılderililer onun haricindekiler ekleme. Şimdi arkadaşlar İngiltere'de çok önceden beri insanlara hak tanıyan, özgürlük tanıyan bir devlet. Hep böyle bir seçim ve senatosu olan bir devlet. Amerika'ya baktığımız zamanda 1774 Filedelfia Kongrelerinden sonra bakıyoruz ki Amerika, Amarikalıların fikri ortaya çıkıyor. Daha onu da işlemedik sizinle. O yüzden biraz şey olacak. Amerika'ya yerleşen insanlar diyor ki biz artık tamam ben Fransızım, tamam ben İngilizim ama anavatıma dönmeyecem artık. Amerika'da yaşayacağım budan sonra. Ha bunun üzerine yerleşik hayat burada geçiyor. Yani kökü İrlanda, İngiliz, Fransız ama adam iki yüz yıldır Amerika'da yaşıyor. Ev almış, bahçe almış, hayvanları var, çiftliği var. Artık Amerika'yı kabulleniyor. Ve diyor ki ben artık anavatanıma vergi vermeyeceğim. Ne yapacağım? Amerika Amerikalıların diyeceğim ve bağımsızlığımı ilan edeceğim. Ve insan hakları beyannamesini yayınlıyorlar. Ha bu da yine Fransızları etkiliyor. Fransızlarda diyor ki Amerika da insan hakları var da insan olarak bizim haklarımız yok mu? Ve bu yüzden Fransa'da yine yurttaşlık hakları bildirgesi

yayınlanıyor. Her kese eşitlik, herkese adalet, herkese özgürlük. Bu nedenler bir araya gelince büyük bir patlama meydana geliyor Fransız İhtilali. Ve dediğimiz gibi şurada çentik atılabilecek kadar önemli bir patlama. Dedik ya bu çentikler rast gele atılan çentikler değil. Büyük toplumsal olaylar sonucunda atılan çentikler. Şimdi arkadaşlar bu nedenlerden dolayı Fransız halkı ayaklanıyor. Kral ve Kraliçeyi tahtından indiriyor. Giyotinle onları idam ediyor. Zenginleri, asilleri zamanında kendilerine zulüm edenlerin hepsinin giyotinle kafalarını kesip atıyorlar. Çok büyük bir karışıklık meydana geliyor. Bastil Hapishanesini basıyorlar ve oradaki hükümlülere çıkartıp onların desteği ile böyle karmakarışık bir düzen ortaya çıkıyor. Aşağı yukarı 40-50 yıl çok büyük bir karışıklık yaşanıyor. Hatta ben geçen bir yerde duydum, o kadar büyük karışıklıklar ortaya çıkıyor ki şimdi mesela aradan 300 yıl geçmiş Fransız İhtilali Fransa'da tartışılıyormuş. Acaba doğru mu ettik diye. Diyoruz ki ihtilal oldu ya bu ihtilal olduğu zaman insanın belki binlerce insan ölmüştür. Binlerce litre kan akıyor. Binlerce kişi evsiz barksız kalıyor.

Yani insanlar hak için mücadele ediyor ama o hak için yapmış oldukları mücadelenin dozunu kaçırıyorlar tabii. Gözleri dönüyor ve önlerine gelen herkesi öldürüyorlar. Çok kötü kargaşa meydana geliyor. Sonra Cumhuriyet dönemi var. Konsüllük dönemi var, İmparatorluk dönemi var. Fransa toparlayamıyor. Ondan sonra kendini ve sonra tekrar Napolyon'u duymuşsunuzdur. Ona kadar çok büyük sıkıntılar yaşıyorlar ve imparatorluğa tekrar dönüyorlar. Cumhuriyeti ilan ediyorlar ama ettikleri Cumhuriyeti de özümseyemiyorlar deyim ben size. Dönem, dönem atlıyorlar işte cumhuriyetle birazcık, konsüllükle birazcık. Çünkü sistem oturtturmak öyle kolay bir şey değil. Bir ihtilal yapmak için önce alt yapı hazırlamak gerekiyor. Fransa'da tahmin ettiğim kadarıyla alt yapı hazırlamak için zemin yok. O dönemle alakalı birkaç kitap okursanız ya da o dönemle ilgili roman türü kitaplarda haklatan daha çok bahsediyor açıklıktan, sefaletten, sıkıntıdan, ölümlerden, idamlardan. Haklıyla haksız ayırt etme çizgisini kaybediyorlar. Çok büyük sıkıntılar yaşanıyor. Fransız İhtilalinin sonucunda arkadaşlar dediğimiz gibi kral ile kraliçe öldürülüyor. Yeni bir rejim ortaya çıkıyor. Eşitlik, özgürlük, kardeşlik, laiklik gibi fikirler tüm dünyaya milliyetçilik yine Osmanlıyı en çok etkileyen kavramları ortaya çıkıyor. Ve böylelikle dünya'da bir aydınlanma çağını devam ettirmiş oluyorlar. Ve bunun sonucunda arkadaşlar kilise tamamen elden çıkıyor. Eski gücünü kaybediyor. Fransız ihtilali sonucunda feodalizm tamamen yıkılıyor, piyasadan kalkıyor. Bir lord, bir dük etrafında otuz kişi olsun, yardımcıları olsun sistemi kalkıyor. Bundan sonra iş bekliyorsan parasını vereceksin. Karın tokluğuna çalışma fikri sona eriyor. Artık eşitlik, özgürlük gibi kavramlar ön plana çıkıyor. Zaten arka akaya gelen dönemde sanayi inkılabı da başlıyor. İnsana emek gücü de başlıyor yani insana emek gücü de başlıyor. 1700-1800'lerde sanayileşme başlıyor. Fabrikalar kuruluyor. Dünyadaki anlayış, bakış açısı değişiyor.

Öğrenci: İsyen yaparlar mı peki şimdi?

Öğretmen: İsyen hiçbir zaman bitmez çocuğum. Çünkü insanlar her zaman için daha iyisini hak ettiğinden dolayı mesela şimdi bana iki milyar verseler üç milyar isterim, üç milyar verseler dört isterim, dört verseler beş isterim. Bunun sonu yok. Veya işte bana şu hakkı versin ben öbür hakkı da isterim. Mesela bana bir hafta tatil versin, iki hafta isterim, iki hafta versin üç hafta isterim. İnsanların isyan yapmak için arkadaşlar doyumuzsuzluktan. Çocuklar ama bakın size ben hep bunu söylüyorum. İnsanla hayvan arasındaki farkta bu bence bir hayvan, bir kurt veya aslan acıktığında gider bir hayvanı parçalar yer. Karnı doyar. Ama insan ben bunu nasıl konserve yaparım, nasıl kuruturum, nasıl dondurucuya koyarım diye düşünür. Geleceğini düşünür bu insanın doğasında olan bir şey. Mesela bir arı bal yapmayı öğrenmiştir ömür boyu onu yapar. Tatile çıkan bir arı gördünüz mü? Ya ben böyle bir tatil yapayım bal yapmıyorum diyen bir arı gördünüz mü? Çünkü aramızdaki fark bu biz insanız, insan olduğumuz için isyan etmek, kabul etmemek bunlar hep bizim için geçerli. Yani hiçbir hayvan bunu düşünmez. Ha demek ki insanların isyan etmesi ihtilal yapması normal şeyler, nedenler her zaman değişir.

ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Evet, arkadaşlar bugünkü konumuz Fransız İhtilali daha önceki biliyorsunuz ki arkadaşlar Fransız İhtilali dünya tarihi üzerinde etkisi olan bir olay. Bundan dolayı da çağ açıp çağ kapamıştır. Hangi çağı açıp hangi çağı kapamıştır?

Öğrenci: Yeniçağı kapatıp, yakınçağı açtı.

Öğretmen: Yeniçağı kapatıp, yakınçağı açmıştır değil mi? Çağ açıp çağ kapadığına göre arkadaşlar Fransız ihtilali bütün insanlığın üzerinde etkisi olan bir olay. Peki ilk çağdaki devirlerin belirlenmesinde esas neydi?

Öğrenci: Maden çağı falan insanların kullandığı ihtiyaçlara göreymi.

Öğretmen: İnsanların ihtiyaçlarına göre kullanmış oldukları alet ve edavetler esas alınarak belirleniyordu. Çağlar ise bütün insanlığı etkileyen olaylar esas alınıyordu. İşte mesela baktığımız zaman kavimler göçü. Bütün insanlığı bir şekilde etkilemiş midir? Etkilemiştir. İstanbul'un fethi tüm insanlığı etkilemiş midir? Etkilemiştir. Fransız İhtilali de arkadaşlar bir şekilde insanlığı etkilemiştir. Bundan dolayı da çağ açıp, çağ kapan bir olaydır.

Şimdi Fransız ihtilaline baktığımız zaman arkadaşlar Fransız İhtilali toplumsal bir olaydır. Ve tarihin tanımını ben yaparken şöyle demiştim arkadaşlar. Tarih insanla uğraştığından dolayı, konusu insan olduğundan dolayı demiştim. Tarihi olayların ne bir tane sebebi ne de bir tanede sonucu vardır demiştim. Konusu insan olduğundan dolayı bir çok sebebi ve bir çok sonucu vardır arkadaşlar ve bu sonuçlar sadece Fransa da kalmamış tüm dünyaya peyderpey yayılmıştır. Fransız İhtilalinin Fransa'da çıkmasına baktığımız zaman arkadaşlar bir toplumsal olay olduğundan dolayı ilk önce Fransız toplumunu bir incelemek lazım. Fransız toplumuna baktığımız zaman arkadaşlar diğer Avrupa toplumlarında olduğu gibi ne vardır arkadaşlar? Sınıf ayrımı vardır. Bu sınıf ayrımına baktığımız zaman arkadaşlar bu piramidin en üstünde bu devleti yöneten soylular vardır krallar vardır. Evet soylular var din adamları var ve askerler var arkadaşlar. Bunlar sayısal olarak ta çok cüz'idirler. Belki toplumun % 5'ini elinde bulundururlar. Fakat ekonomik gücün siyasal gücün nerdeyse tamamını ellerinde bulunduruyorlar. Tekrar ediyorum, Avrupa toplumları için genel manada bu ortaçağ böyledir. Avrupa toplumlarına baktığımız zaman en üst düzeydeki yönetici, soylular, din adamları, askerler, sayısal olarak azınlıkta olmalarına rağmen ekonomik güç yönetim gücü itibariyle devleti yöneten bunlardır arkadaşlar. Hemen bunun altında burjuva dediğimiz bir kesim var. Evet bunlar çok fazla toprakla değil daha ziyade ticaret ve sanatla uğraşıyorlar. Bunlar Avrupa'da yaşanan bir olayla zenginleşmeye başlıyorlar. Nedir bu olay? Coğrafi keşifler. Rönesans ve reform hareketleri bu kesimi zenginleştirmiştir. Zenginleşmiştir bu kesim fakat siyasi olarak bir ağırlığı yoktur. Bunun altında kim vardır arkadaşlar? Köylüler ve köleler var. Köylülerle köleler arasındaki fark nedir? Köylüler toprağı işler. Bunlar hürdürler. Fakat hiçbir siyasal hakkı yoktur. Bunun altında bir de serfler dediğimiz köleler dediğimiz insanlar vardır. Bunların hayat hakkı da yoktur, alınır satılırlar. Anlaşıldı mı? Şimdi Fransız İhtilaline geldiğimiz zaman arkadaşlar Fransız İhtilalinin çıkmış olduğu tarih 1789. 1789 Fransa'sına gelene kadar Fransa Avrupa'da diğer Avrupa devletleriyle Avrupa'da kim siyasi otorite olacaktır diye mücadele etmiştir. Almanya ile mücadele etmiştir. İngiltere ile mücadele etmiştir. Otuz yıl savaşları dediğimiz, yedi yıl savaşları dediğimiz, yüzyıl savaşları dediğimiz savaşlara baktığımız zaman netice Avrupa'daki siyasi otoritenin kim olacağı düşüncesidir. Ve bu savaşlar sonrasında geçen de üzerinde durmuşum hatırlayacak olursanız yedi yıl savaşları dediğimiz bir savaş yapıldı. Ve bu savaş sonrasında Paris antlaşmasıyla Fransa elindeki Amerikan sömürgelerini ne yapmıştır? Fransa devretmek zorunda kalmıştır. Ve bu savaşlar sonrasında arkadaşlar hem Fransa, hem İngiltere ekonomik olarak zayıfladı. İngiltere ekonomisini düzeltebilme adına Amerika'da ki kolonilerine yeni vergiler getirecektir ve bu vergiler sonrasında arkadaşlar Amerika'da bu kolonilerde İngiltere'ye karşı başkaldırı başlayacaktır. İsyan hareketleri başlayacaktır arkadaşlar. Ve bunun sonrası ABD'nin kurulmasına gidecektir. Fransa'da ekonomisini düzeltebilme adına kendi vatandaşına ekstra vergiler getirecektir. Ve ilginçtir kendi içerisinde çok koyu bir mutlaki yönetim uygularken Amerika'daki o isyan eden kolonilere İngiltere'yi yıpratma adına destek verecektir. Burada bir tezat vardır. Kendi mutlaki bir yönetim uygularken İngiltere'yi yıpratma adına Amerika'daki kolonilere özgürleşme hareketlerine destek veriyor ve neticede XVI. Lui bu uygulayacağı vergileri halka mal etme adına oluşturmuş olduğu etejenaro dediğimiz meclisi topluyor bu meclise baktığımız zaman arkadaşlar soylulardan, burjuvalardan ve köylülerden oluşmuştur. Yine şuradaki tabloda olduğu gibi (-tahtada çizili olan toplumsal sınıf piramidini göstererek-) ağırlık köylülerden ve burjuvalardan oluşmuştur. Ve burada yeni vergiler ortaya koyuyor devletin giderlerini karşılama adına.

Fakat etejenaro yeni vergileri kabullenmiyor, kabullenmeyince bu meclis Fransa'daki XVI. Lui'ye karşı bir manada baş kaldırıyor. Ve kendisini kurucu meclis ilan edecekken kendisi bazı yasal düzenlemeler getirmeye çalışıyor. XVI.Lui'de bunu kabullenmiyor, kabullenmeyince isyan başlayacaktır. Ve isyan sonrasında halk ilk önce gidecektir. Fransa'daki meşhur Bastil Hapishanesi dediğimiz hapishaneyi ele geçirecektir. Bu hapishaneyi duymuşsunuzdur arkadaşlar. Kıral çıplak diyen aydınların

içeri atılarak susturulduğu bir mekandır. Şimdi bu anlatacağım çerçevesinde İnkılap kavramını da size anlatmaya çalışacağım. Fransız ihtilali ile birlikte İnkılap kavramı nedir onu anlatacağım? Buraya iyi bakın arkadaşlar bu gördüğünüz hayat çizgisidir (-öğretmen tahtaya bir doğru çizer-) şahıslarında toplumlarında devletlerinde böyle bir hayat çizgisi olur ve hiçbir zaman için çizgi böyle düz gitmiyor. Nedir? İnişli çıkışlıdır arkadaşlar şimdi bu hayat çizgisini devlet çizgisi olarak ta değerlendirecek olursanız; devlet çizgisi içerisinde devleti yönetenler vardır doğru mu? Devleti yönetenlerin konumu şöyledir arkadaşlar. Bunlar sayısal olarak azdır fakat ekonomik ve siyasi olarak da güçlüdür bunlar. Mesela diyelim ki, Fransa'dan bahsediyorum.

Fransa'da XVI. Lui diyor ki mutlaki bir yönetimde “devlet benim” diyor. Şu andaki Libya lideri Muammer Kaddafi'de olduğu gibi. Ne diyor Muammer Kaddafi? “Libya benim diyor” ya. Kendi halkı üzerine bomba yağıyor adam. Yeter ki bir tane Muammer Kaddafi yaşasın, binlerce milyonlarca Libya halkı ölsün önemli değildir. Aynı zihniyet bakın arkadaşlar. Yasana yürütmeyi eline almış bu adam Fransa benim diyor. İşte bu koyu mutlaki yönetime karşı tabanda bunlar, burjuva ve köylü kesimi dediğimiz aydın dediğimiz insanların refleksi oryaya çıkıyor. Aydın, “Kral çıplak” diyen insanlardır. Ve bunların yolu bir şekilde Fransa'daki Bastil hapishanesine düşmüştür. Yoksa aydın dediğiniz insan Profesör dediğiniz insan değildir. Aydın dediğiniz insanın en büyük özelliği arkadaşlar rejimin aksaklıklarını görüp bunu çok açık yüreklilikle söyleyebilen insandır. Ve muhtemelen bunların yolu nereden geçiyormuş? Hapishanelerden. Şunu da unutmayın arkadaşlar, dünyadaki bütün rejim değişiklikleri muhtemelen hapishane ve sürgünlerde başlamıştır. Ve dolayısıyla kurucu meclis oluştuktan sonra bu insanların ilk yaptığı şey nedir? Gidip hapishaneleri boşaltmaktır. Yanlış anlaşılmasın, hapishanelerde at hırsızları yok, katiller yok, kimi boşaltıyorlar onlar? Oradaki aydınları boşaltıyorlar. Peki kim var Fransız İhtilaline baktığımızda bunun temelinde? Fransız edebiyatına damgasını vuran yazmış oldukları klasiklerle insanların önünü açan insanlar. Kimlerdir bunlar biliyorsunuz? Jan Jack Rousseu'dur, Volter'dir, Montesque'dur. Bunlar arkadaşlar yazmış oldukları eserlerle ne yapıyorlar? Halkı aydınlatıyorlar? Ne konusunda? Temel insan hak ve özgürlükleri konusunda. Hatırlatıyorlar, sen insansın diyorlar. Eşit hak ve özgürlüklerin var diyorlar. Sen de dokuz ay on günlüksün diyorlar, XVI. Lui'de dokuz ay on günlük diyorlar doğru mu? Ve netice itibariyle arkadaşlar tabandaki bu kesim bilinçlenip güçlendiği zaman belirli bir güce geldiği zaman yani güçler yüzde elli, yüzde elliye geldiği zaman şurda çatışma başlıyor. Bu çatışmanın olduğu yere ne diyoruz arkadaşlar? İhtilal diyoruz arkadaşlar. Buraya dikkat edelim arkadaşlar. Şu hazırlık döneminde yani eski rejime karşı olan mücadele döneminde aydınlar için bir aradayken şu çatışmanın olduğu yerde askerler ön plana çıkar.

Burada ceset vardır, kan vardır, gözyaşı vardır. Fransız ihtilalinde şurada (-toplumsal sınıf piramidini göstererek-) bir adam ön plana çıkmıştır. Kimdir o?

Öğrenci: Napolyon

Öğretmen: Bu adam bir topçu subayıdır arkadaşlar. Evet Bastil Hapishanesi basıldıktan sonrası için arkadaşlar XVI.Lui'nin ve hanımının kellesini alacaklardır. Ve arkasından vatandaşlık ve insan hakları bildirgesini yayınlayacaklardır. Biraz dinlendireyim sizi isterseniz arkadaşlar. XVI. Lui'nin meşhur bir hanımı vardır biliyorsunuz. Halk isyan ediyor. Sarayın önüne geliyor halk açız diyor, bu kadıncağız ne diyor? “ekmek bulamazsanız pasta yeyin.” Diyor. Evet bu şunu gösteriyor aslında arkadaşlar yukarıdaki yöneticiler ve ailelerinin hangi şartlarda yaşadığını, tabandaki insanların hangi şartlarda yaşadığı. Eğer yukarıdaki insanlar toplumun temel ihtiyaçları hakkında haberdar değilse onlar bir gün tepelerinin üzerine gitmeye mahkumdurlar. Çok net söylüyorum arkadaşlar; yukarıdaki yönetici senin benim için birinci derecede önemli olan ekmeği, arpayla buğdayı avucuna verdiğinde ayırt edemiyorsa arkadaşlar o yöneticinin yöneticilikle alakası yoktur. Bir gün Fransız ihtilalindeki Lui gibi yok olup gitmeye mahkum olduğunu bir yöneticinin bilmesi lazım. Bakın 42 yıldan bahsediyorlar Muammer Kaddafi için. Gidecek midir? Şüphesiz gidecektir. Hüsnü mübarek otuz küsur sene, Zeynel bin Ali otuz küsur sene, ve netice itibariyle bunlar çekip gittiler.

Evet vatandaşlık ve insan hakları bildirgesi diyoruz arkadaşlar. Bu bildirgeye baktığımız zaman arkadaşlar, bu bildirmede bütün insanların doğuştan sahip olması gereken haklar olduğu diyor ki, bütün insanlar eşittir diyor. Yaşam hakkı vardır, seçme seçilme hakkı vardır diyor. Ve yönetim bu halkın seçtiği bu insanlar eliyle olması gerektiğini söylüyor. Yani yönetime tabi oluyorlar arkadaşlar vatandaşlık ve insan hakları bildirgesiyle insanların önüne bir amaç konuluyor sen busun deniliyor. Buna ulaşman lazım deniyor. Netice de ne oluyor arkadaşlar? Fransa'da yeni bir yönetim gelmiştir. Cumhuriyet yönetimi oluşmuş arkasından Napolyon 1804 yılında kendisini tekrar imparator ilan edecektir. Buraya dikkat

edelim işte biz bu sürecin hepsine birden inkılap diyoruz arkadaşlar. İnkılap nedir diyecek olursak tekrarlıyorum inkılap halk hareketidir. Bir inkılabın inkılap olabilmesinin ön şartı ne imiş?

Öğrenci: Halk hareketi

Öğretmen: Fransız ihtilalinin önemli özelliği ne imiş?

Öğrenci: Halk hareketi, halk hareketi ile mevcut düzenin ihtilalle yıkıp yerine yeni bir düzenin getirilme sürecine biz ne diyoruz arkadaşlar? İnkılap diyoruz. Tekrarlıyorum arkadaşlar. İnkılap nedir? Halk hareketiyle mevcut düzenin yıkılması, mevcut düzenin yıkılmış olması lazım. Burada en önemli faktör halktır. Fakat bu halkın önünden gidebilecek kendisi mum gibi eriyip etrafı aydınlatabilecek aydınlara ihtiyaç var arkadaşlar. Eğer bir memlekette aydın yoksa o memlekette ihtilal diye bir şeyin gerçekleşmesi zordur.

Öğrenci: İyi de hocam o aydınları konuşturuyorlarsa ne olacak?

Öğretmen: Arkadaşlar hapishaneye attıkları aydının arkasından yeni bir aydının çıkmış olması lazım. Yani hapishaneler dolup taşacak, koyacak yer bulamayacaklar. Herkes koro şeklinde kral çıplaktır deme cesaretini gösterirse o zaman mesele bitecektir. Halk hareketiyle mevcut düzenin yıkılması bu da muhtemelen arkadaşlar tam aşıyor ama şurası ne kadar güçlüyse (-toplumsal sınıf piramidinde burjuvalar ve köyüler kısmını göstererek-) bu geçiş o kadar zararsız atlatılıyor. Arkasından yeni bir düzen geliyor. Biz buna ne diyoruz? İnkılap diyoruz. Fransız İhtilali arkadaşlar dersimizin başında da söylediğimiz gibi tüm dünyayı ilgilendiren bir olaydır. Ve en önce bu olayın yayılmaması adına çevresindeki devletlerin etkisi olmuştur. Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan fikirlere baktığımız zaman eşitlikten bahsediyor buradaki insanlar. Özgürlükten bahsediyor buradaki insanlar. Paylaşımından bahsediyor, millet kavramından bahsediyorlar. Milli egemenlik kavramından bahsediyor buradaki insanlar arkadaşlar. Dolayısıyla bu kavramlar Avrupa'daki diğer devletler için tehlikeli midir arkadaşlar? Dolayısıyla bu kavramlar Avrupa'daki diğer devletler için tehlikeli midir arkadaşlar? Çünkü diğer devletlerde de mutlaki bir yönetim vardır doğru mu? Fransa'nın hemen yanında bulunan Avusturya'nın öncülüğünde Fransa'daki bu ideolojiyi bastırabilme adına 1792 yılında bunlara savaş açılıyor. Ve bu savaş 1815 yılına kadar devam etmiştir. Sırf buradaki bu ideoloji sadece burada kalsın burada söndürelim diye. Çünkü Buradaki fikir hareketleri diğerlerine de atılsa muhtemelen kendi tahtlarını da sallayacaktır. Şu anda haberlerde domino etkisi diye bir kavram duyduunuz. Bakın ilk önce Tunus'ta başladı, arkasından Mısır, arkasından Yemen, arkasından Libya, birbirine dokunarak yıktı iktidarları. O dönemdeki Avrupa'daki diğer krallarda bunu gördüler dolayısıyla buradaki bu ihtilali bastırabilmek için bu ihtilalin sonuçlarını bastırabilmek için tedbir aldılar. Avusturya öncülüğünde savaş yaptılar. Engellemeye çalıştılar fakat engelleyemediler. Ve neticesinde arkadaşlar 1815 yılında toplanan viyana kongresinde her ne kadar engel olmaya çalışsalar da arkadaşlar 1830 ihtilali dediğimiz, 1848 ihtilali dediğimiz ihtilallerin temelinde Fransız ihtilalinin sonuçları vardır. Peki neler çıkmıştır bunun sonrasında?

Feodal yönetim yıkılmış yerine halk egemenliğine dayalı yönetimler gelmiştir. Yani diğer bir adıyla demokratik cumhuriyet yönetimleri gelmiştir.

Eşitlik, özgürlük gibi kavramlar gündeme gelmiştir. Bu kavramın üzerinde durmak istiyorum lütfen dinleyelim arkadaşlar. Milliyetçilik kavramını biz ortaçağ Avrupa'sında görmüyoruz, niye?

Öğrenci: Millet diye bir şey yok

Öğretmen: Millet diye bir şey yok çünkü o dönemdeki halkın birinci derecedeki önceliği akşama karnını doyurmaktı. Tekrar ediyorum, bakın o dönemde milliyetçilik oluşturan şu kitleye baktığımız zaman bunlar hangi beyin, hangi devletin çatısı altında olmak diye bir düşüncesi yoktu. Bunun birinci derecedeki düşüncesi akşama karnını doyurmaktı. Ne zaman karnını doyurduğu andan itibaren arkadaşlar kedisini fert, birey ve bir ırkın mensubu olduğunu hissetti ondan sonrası için talepler ortaya çıktı. Dolayısıyla ortaçağ insanının birinci derecedeki düşüncesi karnını doyurma düşüncesi idi. Millet dediğimiz kavram burada yoktur.

Şimdi gelelim Orta Asya'ya. Orta Asya'ya baktığımızda Orta Asya'da ki ilk Türk Devletlerinden itibaren bizde millet bilinci vardır. Milliyetçilik kavramı vardır. Bunun en önemli sebebi toplumda sınıf ayrımının olmamasıdır. Bakın arkadaşlar yani ne ruhban sınıfı vardır, ne yönetici sınıfı vardır. Baştaki

kağanın kağan olduğunu sadece çadırın biraz daha büyüklüğünden bir de kapısının doğuya açık olmasından biliyoruz. Hiçbir ayrıcalığı yok bundan dolayı milliyetçilik Orta Asya’da yaşayan herkes bireydir bundan dolayı milliyetçilik orada güçlü iken Avrupa’da milliyetçilik kavramı dediğimiz eşitlik ve özgürlük kavramlarını tanıdıktan sonrası için ortaya çıkacaktır. Ve milliyetçilik kavramı bizim gibi devletler açısından zararlı olacaktır arkadaşlar.

Avusturya- Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu gibi imparatorluklara baktığımız zaman birçok milletten oluşmuş çok değişik etnik unsurlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla milliyetçilik fikri kısa zaman içerisinde dalga, dalga yayılacak ve devletlerinde parçalanmasının en önemli sebeplerinden bir tanesi olacaktır. Çok enteresandır 1815 Viyana Kongresinde alınan kararlardan bir tanesi milliyetçilik kavramının burada bastırılması düşüncesi varken kendi yararlarına arkadaşlar Osmanlıdaki Sırp ve Yunan isyanlarını destekleyenler bu devletlerdir arkadaşlar. Yine Fransız İhtilalinin bize yansıyan yönlerinden bir tanesi şudur arkadaşlar biliyorsunuz biz özellikle II. Mahmut döneminden itibaren Fransa’ya kültür elçileri gönderdik. Buraya öğrenciler gönderdik ki gitsin buranın dilini teknolojisini öğrensin diye. Biz bunlara Jön Türkler diyoruz veya genç Osmanlılar arkadaşlar. Daha sonrası için Anadolu’ya geldikleri zaman arkadaşlar buralardan da etkilendikleri bu fikirlerle Osmanlı’da ki demokratikleşme süreci dediğimiz hem Tanzimat’ın ilanında hem de meşrutiyetin getirilmesinde etkili olmuşlardır.

Konu anlaşıldı mı arkadaşlar?

ANADOLU TİCARET MESLEK LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Şimdi çocuklar bugün, bugünkü dersimizde Fransız İhtilalini işleyeceğiz. Fransız İhtilali konusu önemli bir konu. Yakın tarihimizin en önemli siyasal toplumsal olayı. Çağ açıp kapatan en önemli olay Fransız İhtilali 1789.

Fransız İhtilalini hazırlayan bir takım sebepler vardır. İhtilali hazırlayan bir takım sebepler vardır. Bu sebepleri biz, sosyal sebepler, ekonomik sebepler, siyasal sebepler ve düşünce fikir bakımından sebepler olarak kategorilere ayırıyoruz. Fransız İhtilaline sebep olan siyasal sebepler ile ilgili neler söyleyebiliriz?

Öğrenci: Halktan zorla toplanan paralar kralın kendi zevki için harcanıyordu. Halk buna tepki gösterdi.

Öğretmen: XVI.Lui’nin keyfi yönetimi, kötü yönetimi değil mi? Birincisi bu. İkinci sebep: Mutlakiyet yönetimi, tek kişi yönetimlerinin çağın gerisinde kalması toplumun ihtiyaçlarını karşılayamaması. Fransa’da bu sorunda var. Biliyorsunuz halk ayaklanıyor, saraya yürüyorlar. Karısı Marie Antuanet ne diyor? Kral “Karıcım ekmek istiyorlar” diyor. O ne diyor? “Ekmek bulamazlarsa pasta yesinler.” diyor. O ne diyor? “Ekmek bulamazlarsa pasta yesinler” diyor. Bakın çocuklar ekmek, su, un, tuz, maya basit değil mi? Ama bir pastanın içine kaç tane malzeme giriyor değil mi? Bakın yani ne kadar halktan kopmuş bir yönetim anlayışı var. Kabaca siyasal sebep bu iki taneyi söyleyebiliriz.

Peki sosyal sebepler çocuklar, sosyal sebep toplumsal sebep dediğimizde neler söyleriz? En önemlisi bunların Fransa’da sınıf ayrımının olması halkın sınıflara ayrılması değil mi? En üstte soylular, altında rahipler, din adamları ya da değil mi? Ondan sonra burjuvalar, en altta çiftçiler, köylüler. Böyle bir hiyerarşik toplum düzeni var. İkinci sebep sosyal sebeplerden ikincisi, burjuvaların eşitlik istemesi kimlerle eşit olmak istiyorlar? Soylularla, din adamlarıyla, rahiplerle eşit haklara, aynı haklara sahip olmak istiyorlar. Üçüncü bir sebep, sosyal sebep köylülerin haklarını istemeleridir. Hiç hakları yok bunların, köylülerin hiç hakları yok. Çalışmak onlardan, vergi, vermek onlardan, hiç hakları yok. Onlarda haklarını istiyorlar. Toplumun genelini oluşturan çoğunluğunu oluşturan köylü grupları neyi istiyor? Haklarını istiyor.

Ekonomik sebeplere gelince çocuklar, şunu söylemiştik, sınıf ayrımından dolayı toplumun üst katmanını oluşturan din adamları ve soylular vergi vermiyorlar. Vergiden muaf. Ne yapmıyorlar? Vergi ödemiyorlar çocuklar bakın. O ticaret yapan esnaf, orta kesime burjuva diyoruz. Yani günümüzde

orta kesim, orta halk tabakası diyelim. Çocuklar vergiyi bunlar ödüyor. İkinci bir sebep kral ve ailesinin çok lüks yaşaması. Bunlar çok lüks bir hayat sürüyorlar. Ama halk öylemi çocuklar halk ekmek bulamıyor bakın. Ekmek bulamıyor halk. Üçüncü bir sebep savurganlığından dolayı, girdiği savaşların masraflarından dolayı kral Lui ne yapıyor? Durmadan halka ağır vergiler koyuyor. Zaten halk ödeyemiyor. Ne yapıyor? Çareyi o bütçe açıklarını kapatmakta o lüks savurgan hayatın şeylerini kime yüklüyor çocuklar bakın? Halkın vergilerinin daha da ağırlaştırılması. Keyfi olarak vergilerin daha da ağırlaştırılması olarak karşımıza çıkıyor. Demek ki bakın ağır bir vergi politikasının uygulanması. Özellikle İngiltere ile yapılan savaşların masraflarını tekrar halka yüklemesi vergileri ağırlaştırıyor ya keyfi bir yönetim sürmesi, lüks, savurgan bir hayat sürmesi çocuklar. Bu da ekonomik tablo olarak karşımıza çıkıyor arkadaşlar. Yani tepedekiler çok rahat, vergiden muaflar. Kimler? Rahipler din adamları vergi ödemiyorlar. Soylular vergi ödemiyorlar. Krallara vergi ödemiyorlar. Bunlar azınlıkta çocuklar, çoğunluk kim? Burjuvalar. Çoğunluk kim? Köylüler bakın. Dolayısıyla birileri yaşıyor, birileri masrafi paylaşıyor. Peki fikri düşünsel sebepler dediğimizde ne dersiniz çocuklar? 3-4 tane isim saydık. Montesque dedik. Jan jack Rousseu dedik. Volter dedik. Çocuklar bunlar bu saydığım Fransız aydınları en önemlileri bunların işte montesque'dur, Jan Jack Rousseu'dur, Volter'dir. ABD'nin kurulması, ABD'nin kurulmasında işledik ya. ABD'nin kurulmasında Fransız halkına bir ışık oldu. ABD'nin kurulmasının sebebi iki bakımdan önemli olduğunu söyledim dünya tarihi açısından. Dünya tarihi açısından neydi bunların ilki? Demokrasinin kurulması, ikincisi de insanlık tarihinde ilk kez insan hakları bildirisini ilan etmesidir bakın. Bu iki olay Fransızlara ışık oldu.

Dönemin çağdaş aydınlanmacıları dediğimiz Jan jack Rousseu, Volter, Montesque. Bakın bunların kitaplarını okuyun çocuklar. Bakın her aydın insanın bunları bilmesi gerekiyor. Bunlar halkı aydınlattılar. Yani halka fikri anlamda önder oldular. Şimdi bakın toplumumuzu düşündüğümüzde Türkiye 73 milyon. Bu 73 milyonun ortalama kültür seviyesini aldığımız zaman ilköğretim yedinci sınıf çıkıyor. Sekizinci sınıf bile çıkmıyor bakın. Düşünün 73 milyon insanımızın kültür seviyesi çocuklar ilköğretim yedinci sınıf seviyesinde. Danimarka'ya bakıyorsunuz altı, yedi milyon nüfuslu bir ülke orda üniversite seviyesi çıkıyor çocuklar. Efendim İngiltere'yi alıyorsunuz işte 60-65 milyon nüfus var orda bakın lise seviyesinin üstünde çıkıyor. İsviçre'yi alıyorsunuz üniversite seviyesi bakın. Daha yüksek bir seviye şunu anlıyorsunuz en güzel demokrasi nerede? Kültür seviyesinin en yüksek olduğu ülkelerde bakın. Yani halk, yani cahil bir toplum kendi kendini yönetemiyor haklarını bilmiyor. Mesela şimdi anayasayı biliyor muyuz? Anayasamızda yazılı bir sürü madde var haklarımızı biliyor muyuz?

Öğrenciler: Hayır

Öğretmen: İşte bakın Fransız ihtilali ile anayasa kavramı belirleniyor. İnsanlar şimdi tekrar söyleyeceğiz çocuklar fikri bakımdan baktığımızda bu saydığım akımlar çocuklar 1) İnsan Hakları 2) Demokrasi 3)Bağımsızlık 4) Özgürlük 5) Eşitlik 6) Milliyetçilik gibi konularda halkı aydınlattılar çocuklar.

Öğrenci: Halk nasıl inanıyor bunların yazdıklarına hocam?

Öğretmen: Yazdıkları doğru şeyler, bilimsel olarak doğru şeyler ve insanların yararına olan şeyler. Gerçi senin yararına olan bir kanun çıksa, bir şair, bir bilim adamı, senin yararına olan bir şey yapsa, istese sen istemez misin sevinmez misin? O zaman? Olay bu.

Türklerin en rahat yaşayabileceği ülke neresidir? Kendi ülkemizdir oğlum. Peki 1789'da Fransız İhtilali oldu. 1789'da büyük bir halk ayaklanması oldu. Fikri alt yapı yapıldı. Ekonomik, sosyal, siyasal hazırlıklar yapıldı bunlar sonucunda büyük bir ayaklanma meydana geldi ve Fransız ihtilali gerçekleşti. Bu Fransız ihtilalinin sonuçlarına baktığımızda neler söyleyebiliriz?

Öğrenci: Feodalite yıkıldı.

Öğretmen: Evet feodalite yönetimlerinin mutlakiyet yönetimlerinin yıkılması sağlandı. Tek kişi yönetimleri zayıfladı diyelim. Evet başka?

Öğrenci: İnsanlar haklarına kavuştu

Öğretmen: İşte özellikle bakın o saymış olduğum kavramlar o fikir akımları insanlığa yeni bir çağ açtı. Başka?

Öğrenci: Mutlak krallıkların yıkılabileceği anlaşıldı

Öğretmen: O da doğru. Yakınçağ başladı. Yeniçağ sona erdi değil mi? Çağ açan ve çağ kapayan bir olay. Bir çağ kapamış ve bir çağ açmış olduğundan dolayı tüm insanlığı bütün dünya'yı etkilemiş bir olaydır. Bunun için önemli.

Fransız İhtilalinin insanlığa verdiği en büyük şeylerden bir tanesi de milliyetçilik çocuklar. Bağımsızlık, özgürlük ve milliyetçilik düşüncelerinin yayılması oldu. Bu kavramlarda birbiri ile benzeşir ama aynı değildir.

Öğretmen: Bağımsızlık ne demektir?

Öğrenci: Özgürlük

Öğretmen: Özgürlük demek değil. Bağımsızlık ayrı bir kavram, özgürlük ayrı bir kavram. Milliyetçilik ayrı bir kavram çocuklar. Demokrasi, insan hakları, eşitlik, adalet ve hepsinden önemli hukukun üstünlüğü ilkesi çocuklar. Demek ki Fransız ihtilali bakın saymış olduğum bu kavramların toplum hayatına, devlet hayatına, siyasal hayata girmesine neden olmuş. Hukukun üstünlüğü ilkesi ne diyor bu ilke? Kral'da, devleti yönetenlerde hukuk önünde eşittir ve hesap vermelidir diyor bakın. Ayrıcalık yok. Kimseye ayrıcalık yok. Herkes kanun karşısında ne? Eşit. O insan hakları beyannamesinde ne diyor? Bütün insanlar eşit doğar diyor değil mi? Ve kanun karşısında bütün insanlar eşit diyor. Fransız ihtilalinin insanlara sağlamış olduğu sosyal kazanımlar neler? Bakın Fransız İhtilaline kadar Fransa'da insanlar, din adamı, burjuva, çiftçi, asil, soylu, kont, dük, düşes, şövalye bunlarında kendi içlerinde sınıfları var arşıldık... Dolayısıyla herkes kendi sınıfını biliyor. Millet bilinci yok. Biz demiyorlar. Soylu, soylu ile evlenebiliyor. Başka katlarla ilişki kuramıyor. Ama ne oldu ihtilalle eşitlik ilkesi gündeme geldi. İnsanlarda kendi kendini yönetme bilinci gelişti çocuklar. Hani biliyorsunuz mutlakiyet nedir? Kula kulluk etmektir değil mi? Bu bilinç zayıfladı. Egemenliğin kaynağı gökten ilahi güçten kaynaklanıyordu. Ben tanrı adına diyordu. Egemenlik neye geçti? Millete. Egemenlik millete, millet egemenliği diyoruz. Ya demokrasi, cumhuriyet o inanış gelişmeye başladı. Yani bütün insanlar niye kula kulluk edelim biz salak mıyız? Geri zekalı mıyız? Dediler. Kendi kendilerini sorgulamaya başladı insanlık. Bakın Libya karıştı. Mısır karıştı. Hepsi zengin ülke petrol ülkesi amma petrolden elde edilen gelir Libya halkına ulaşıyor muydu? Hep birilerinin cebine akarsa, bir grubun cebine, bir elitin cebine akarsa geniş halk kitleleri bundan pay almazsa fakir düşerse işte bu inanıştan yıkıldılar.

Demek ki sınıf ayrımı ortadan kalkmış, feodal anlayış yıkılmış. Hukukun üstünlüğü tanınmış Fransız ihtilali ile ihtilalden önce hesap soramazdın krala. Sorduğun zaman kral bana yetkiyi Allah verdi diyordu. Tartışma bitiyordu mutlak yönetim, mutlakiyet. Olay bu. Siyasal bakımdan Fransız ihtilalinin insanlığa sağladığı katkılar, demokrasi, cumhuriyet, milli egemenlik ilkesi, meşrutiyet, bu farklı bir kavram. Cumhuriyetin bir önceki aşaması halkın yönetime katılması ilk anayasa bir toplumsal, siyasi uzlaş. Devleti yönetenlerin hak ve hukuklarını görev ve yetkilerini düzenleyen yazılı belge anayasa.

Peki bu ihtilal oldu. Osmanlıya'da yansımaları oldu. Bu yansımaları iki bakımdan inceledik. Bir olumsuz diğeri olumluydu. Olumsuz neydi? İhtilalin doğurduğu hangi kavramlardan olumsuz sonuçlar doğmuştur? Milliyetçilik, bağımsızlık, özgürlük Avrupalı devletler bu fikirleri Türk olmayan unsurlar arasında yaydılar. Bu olumsuz etkisiydi. Peki olumlu etki neydi? Ziya Gökalp'i okuyun, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak diye eseri vardır. Bir Kürt aydınıdır. Ama Türkçülüğün esaslarını yazmıştır. Bu ülkenin huzurunu bozmak isteyenler için söylüyorum. Ziya Paşayı, Namık Kemal'i, Atatürk'ü okuyun. Milliyetçiliğin esasını o zaman daha iyi anlarsınız. Mesela İstiklal Marşı yazarı Mehmet Akif Arnavuttu ama Türktü. Şunu söylemeye çalışıyorum o zamana kadar ümmet bilinci vardı. Fakat daha sonra milliyetçilik bilinci oluştu. Ne ile ortaya çıkmış milliyetçilik? İhtilalle. Peki Osmanlıya olumlu yansımaları ne var? Kanunu Esasi değil mi? Meşrutiyetin ilanı var. Demokrasi insan hakları bilincinin yaygınlaşması. XIX. Yüzyıla kadar yönetime katılmak, hukukun üstünlüğü var mıydı Osmanlıda? Hayır. Nasıl bu hale geldi? Fransız İhtilali ile değil mi? Yani Türkiye'de Kanun-u Esasi'nin ilan edilmesi, Meşrutiyetin ilan edilmesi, Demokrasi, Bağımsızlık kavramlarının gelişmesi neyin sonucunda olmuştur? Fransız İhtilalinin olumlu etkileri olarak karşımıza çıkmıştır.

Anlaşıldı mı?

11. SINIF TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ “CUMHURİYET’İN İLANI” KONUSUNA AİT KONU ANLATIMLARI

ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Evet gençler, şimdi hızlı bir şekilde başlayalım. Beni zorla şiddet uygulamaya maruz bırakmayın (-gülüşmeler-). Evet şimdi kaldığımız yerden hızlıca devam edelim. Evet cumhuriyetin ilanı diyoruz. 23 Nisan 1920’de TBMM açıldı ve arkadaşlar 20 Ocak 1921’de ilk anayasa Teşkilat-ı Esasi’yi görüyoruz. Şimdi tüm bu değişimler bize bir şeyin de aslında alt yapısını veriyor anlaşıldı mı? Yani 19 Mayıs’ta Samsun’a çıkan Mustafa Kemal aslında bir şeyin bize alt yapısını veriyor. Nedir bu? Mustafa Kemal’in daha harp okulundayken çıkarttığı bir gazete vardı birde. Ha oradaki yazılarından itibaren biz Mustafa Kemal’in kafasında okuduğu kitaplardan da biliyoruz ki Osmanlıda padişahlık sona erdi. Yeni bir rejim kafasında cumhuriyeti taa o sıralarda canlandırdığını biliyoruz. Ha bunu dönemin yazarları Atay olsun, romanlarında da görürüz. Özellikle Çankaya’da net olarak bu var. Ne dedik arkadaşlar? 1921’de anayasa dedik. Ve 1 Kasım 1922 saltanatın kaldırılması. Şimdi bütün bunlar aslında bir dirilişin habercisi. Yani monarşi’den mutlak monarşiden bir dirilişin habercisidir. Nedir bu? Bütün bu yenilikler ne ile vücut bulacak? 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in ilanı ile srtık kendisini tesis edecektir. Yani Cumhuriyet’in ilanı şu tarihte olmuş, böyle olmuş değil. Eğer ki Osmanlıyı yani 1839’da alıp, 56, 76, 1908 sürecinde iyi okumuşsak dönemdeki işte Türkçülük, İslamcılık, Batıcılık akımlarını iyi bir içselleştirirsek, karşımıza çıkacak olan olay nedir? Aslında Meşrutiyet aydınları, Tanzimat aydınları özellikle meşrutiyet aydınları ve Osmanlı paşalarının biliyorsunuz Mustafa Kemal ve ekibinin kafasında Osmanlı yani zamanın kurumu olan imparatorluğun sona erdiğini ve bunun yerine ulusal devlet niteliği taşıyan Cumhuriyeti kafasında proje olarak netleştirdiğini görüyoruz. Ha bunu dönemin kitaplarında okuduğumuz zaman karşımıza çıkıyor. Demek ki bu sıralamayı iyi bilmemiz lazım her atılan bir adımın bir hedefi varmış şimdi Cumhuriyet’e nasıl geldik dersek birden pat, hani bazen kitabımızda yazıyor. Mustafa Kemal 26-27 Ekimde oturmuş arkadaşlarıyla demiş ki yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz. Edeceğiz diyor da onun bir nesi var hazırlık safhası var, yani kafada bir hazır bulunuşluk var ki; yani bir de edecem demekle olmuyor anlaşıldı mı? Peki ne çıktı ortaya Cumhuriyet’in ilanı üzerinden? Hatırlayalım örnekler verelim.

Birinci meclis 23 Nisan 1920’de açıldı. 10 Ağustos 1923’e kadar iş başında kaldı. İkinci meclis 11 Ağustos 1923’de başladı 1 Ekim 1927’ye kadar devam etti. Şu birinci meclisi alırsak birinci meclis nasıl bir meclisti arkadaşlar? Savaş döneminde iş yapan olağanüstü durumlarda ve ihtilal meclisi mantığındaydı. Bunu nerden biliyoruz? Çünkü ilk anayasamızda demokratik haklardan bahsedemiyoruz. Yani bugün ki hak ve hürriyetlerden birinci mecliste bahsedemiyoruz. Yasama yürütme, yargı kimin elindeydi birinci mecliste? İstiklal mahkemelerinin. Peki İstiklal mahkemelerinde kim görevliydi? Milletvekilleri yani meclis üyeleri. Yani dolayısıyla biz bunlara normal demokratik meclis mantığında değil. Dönemin savaş mantığından bakacağız anlaşıldı mı? Ve özellikle arkadaşlar ikinci meclis süresinde de şunu görüyoruz ve artık birinci meclisin mantığında hükümet nasıl kuruluyordu? Hükümet dediğimiz yürütme yasama kimdi? Meclis. Peki bu yürütme nasıl vücuda getiriliyordu? Mecliste bir hükümet başkanı bir meclis başkanı oluyordu. Millet vekillerinden meydana gelen bir hükümet ortaya çıkıyordu. Dolayısıyla birinci mecliste Mustafa Kemal’in birçok kavgası vardı. Özellikle Trabzon vekili Şükrü bey. Adam Mustafa Kemal’i perişan ediyordu. Yani ben şükrü bey’e mesela, şu an ki meclisin Kamer Genci diyorum. Yani Mustafa Kemal’in ilk kez bir mecliste bir milletvekilini tam dövecekken tutarlar. O kadar ki adam her şeye itiraz. Ha oradaki mantık ne? Çünkü orada birinci mecliste ne yok? Siyasi parti yok. Millet vekilleri var ama farklı anlayışlardan var. Ha Mustafa Kemal neye geçmek istiyor. İkinci mecliste biz neyi görüyoruz? Kabine sistemini görüyoruz anlaşıldı mı? Ha şu anda ki kabine sistemini. Kim şu an başbakan? Recep Tayip Erdoğan, kaç milletvekili var? Atıyorum 360 ha onlarda da içinde de bakanlar var anlaşıldı mı? Dolayısıyla da yüzde elli iktidara gelmiş. Ne diyor? Şu, şu, şu. Bizim birinci meclisimiz de ne yok? Bir kabine sistemi göremiyoruz. Cumhuriyet’in ilanı ile 1) Türkiye bir devlet, yeni bir Türk devleti var, anayasası var, saltanat kaldırılmış. Osmanoglulları lağvedilmiş ama rejimin adı yok. Neye göre biliyoruz? İşte 29 Ekim 1923’te neyi görüyoruz? Rejimin adı konuyor, rejim sorunu ortadan kaldırılıyor. Rejim sorunu ortadan kalkınca dolaylı olarak ne, cumhurbaşkanı, hükümet başkanı, bakanlar kurulu, yürütme oluşturuluyor. Cumhuriyet’in ilanında bütün bunları görmekteyiz arkadaşlar.

Bu yeni Türkiye Cumhuriyeti açısından ha 1920’lerin ruhu ile baktığımız zaman, süperdir. Nedir? 1920’lerde ve 30’larda özellikle 1919’da Almanya’ya Versay’ın kabul ettirilmesi sürecinde artık bütün dünya da neyi görüyoruz? Üniter devlet anlayışı. Cumhuriyet dediğimiz yönetim şekli yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlıyor. Yani birinci dünya savaşından 1930’lara kadar üniter yapı olarak, yönetim şekli olarak

ulus devlet modeli cumhuriyet anlayışını görmekteyiz. O zaman şu sorumuzu sorabiliriz? Cumhuriyet ne ile anlam bulur?

Öğrenci: Parti

Öğretmen: Hıım, Cumhuriyet partiyle anlam bulur diyor arkadaşınız.

(-sınıftaki bazı öğrenciler söz almak için parmak kaldırır-)

Öğretmen: Söyle Okan.

Öğrenci: Demokrasi

Öğretmen: Neden demokrasi ile anlam bulur Cumhuriyet?

O halde açıyoruz. Şu kelimelere dikkat edelim. İran İslam Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti, Libya sosyalist halk cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti. Bu dört tanesinden hangisi farklı? Türkiye Cumhuriyeti. Evet onlarda da cumhuriyet kelimesi geçiyor. Ama İran'da, Libya'da, Çin Halk Cumhuriyetinde Demokrasi var diyebiliyor muyuz? O zaman cumhuriyet ne ile anlam buluyor arkadaşlar? Demokrasi ile anlaşıldı mı?

O zaman şu soruyu soralım? Hani ilk derste belirttik. Demokrasi dedik, halkın kendi kendini yönetime getirmesi, yönetim biçimidir vesaire tanımlar kullandık. Demokrasi bir yaşam biçimidir. Yani anlaşıldı mı? Yani insanların demokratlık dediğimiz kelime öyle basit ucuz bir kelime değildir. O bir yaşam biçimidir anlaşıldı mı? O bir yaşam biçimidir. Yani bir toplumda beş parmağın beşi bir değildir. Farklı siyasi görüşte insanlar olabilir doğru mu? Farklı görüşler olacaktır. Bu sınıfta kaç tane Fenerbahçeli var? Kaç tane Beşiktalı var? Kaç tane Galatasaraylı var? Ha işte bakın en basit örneği. Bir oylama yaptık. E şimdi siz bizim farklı bir takım tutmamız bizim bir arada olmamızı engelliyor mu? Bu bir rekabettir. Kaliteyi de artırır, doğru mu? Şimdi Fener, mesela ben Fenerli olarak eziğim. Niye 2000 yılında UEFA şampiyonu kim? Galatasaray. Olay bitmiştir. Benim için Fenerbahçe Avrupa şampiyon kulüpler kupasını almadığı sürece Çankırı Belediye spordan bir farkı yoktur. Bakın dün mesela arkadaşlar Ankara'dan telefon ettiler. Okuyan arkadaşlar. Hocam dediler şu an Gençlerbirliği, Fenerbahçe biletleri hazır lütfen geliniz dediler. Hatta Çağatay hocanızla, özgür hocanızda Ankara'daydı. Gidip gitmemek arasında çok tereddüt ettim. Bileti de almışlar. Bak bileti de almışlar. Ama içimden gelmiyor. Ya o maçı seyretmenin bir mantığı yok. Onu seyredeceğime dinle, Cumartesi günü köy hizmetleriyle, Ilgaz'ın maçı olacak onu seyrederim. Şimdi arkadaşlar evet bakın burada size bir şey öğretmeye çalıştım. Takımlarımız farklı da olsa da biz bazen tutkularımızın esiri olabiliriz. Vay efendim ben üstünüm, sen üstünsün. Siyasetle demokrasi böyle algılanmamalı. Dinle A partisi, B partisi, C partisi mecliste üstün meselesi değil. Burada ilk yapılan iş belirli, kim hizmet etmiş, kim daha başarıyı artırmış. Tabi ki takımlar biz şurada şampiyonuz siz değil. Siyaseti de eğer biz takım tutar gibi algıyorsak o zaman demokrasi bizim için bir yaşam biçimi haline gelmez anlaşıldı mı? O zaman demokratik tablo ortaya koyamayız. O zaman sandığa dört, beş kere giden biri oluruz. Yani rey atmakla demokrat, demokrasi olmaz yaşanmaz anlaşıldı mı? Yani bir spor kulübü taraftarı gibi demokrasiyi öyle algılayamayız. Hele ki lise, üniversite mezunu siz gençler bunu böyle algılayamazsınız. Ama sokaktaki şöyle ki ilkokul üç seviyesindeki bir toplumda onlar kahvede bu tartışmayı yapar. Ama bizim bundan çıkartacağımız sonuç nedir? İyileri çıkartmak iyi ve güzel olanı almak. Yani seçici olacağız. Felsefe ne diyor? Epliktik felsefede iyi ve güzel olanı alacağız. Kötüyü niye alıyorsun. Kötüyü niye alalım anlaşıldı mı? Ya 12 Eylül'de bir referandum oldu değil mi ülkemizde? Kimsi hayır dedi, kimisi evet dedi. Doğru mu? Burada bir siyasi ideolojinin dışında neyi görmemiz lazım burada iyi olan ne? Bizim yararımıza olan ne? Bizim karşısında olmamız gereken ne?

Bütün artı ve eksinin hesabını yaparsın, ondan sonra dersinki bu iyidir, bu kötüdür. İşte bu demokratik tavır. Evet demek ki arkadaşlar cümle: Bir ülke de cumhuriyetin ilan edilmesi yetmiyor. Başta "republic" olması yetmiyor. Ne lazım? Ne ile hayat bulacak o demokrasi, demokrat tavır? İnsanlar özgür bireyler olarak istedikleri gibi ibadet edebilmeli, istedikleri gibi giyinebilmeli, istedikleri gibi konuşabilmeli fikrini açıklayabilmeli. Yani benim çocukluğumda şöyle söyleyim size biz yukarı mahallede otururken 1980 ihtilali olduğunda ben hiç bunu unutmam o günlerde harıl harıl lisede okuyan ağabeylerimin ocaklarının yandığını bilirim. Halbu ki o gün ocak yanmaz. Niye? Kitaplar yakılıyordu. Çok üzüldüm. Mehmet ağabeyimin evine giderdim. Harıl harıl annesi kitap yakardı. İyi yanıyor o zaman

küçüğüm anlamazdım. Ha benim aklım ocakta. Yemek yapıyor Satı teyze. İnce ekme yapmıştır gidiyim alıyım benim mantığım bu. Ha bir bakıyorum kitap yakıyor kadın. Diğer işte Ali abi gilin evine giderdim kitaplar yakılıyor. Şimdi otuz yıl sonra bakıyorsun ki bu kitaplar çok ilginç milli eğitim bakanlığı tarafından tavsiye ediliyor. Demek ki 30 yılda Türkiye'nin demokrasi anlayışında bayağı bizde mesafe kat etmişiz anlaşıldı mı? Yani tabi ki farklı görüşler olacak. Tabii ki farklı anlayışlar olacak. İşte Amerika'yı Amerika yapan budur. Bir emme potası var. Adam Finlandiya'dan gidiyor, adam İtalya'dan gidiyor, adam Çin'den gidiyor, adam ürdünden gidiyor ama şu kelimeyi kullanıyo ben Amerikalıyım. Ve filmlerde çok görüyoruz. Adam Çinli lan işte. Zenci ile beraber kalıyor. Bunu dedirten ruh, ne bunu dedirten ruhtur. O niye ben Amerikalıyım derken biz ben Kürdüm, ben Türküm, ben Aleviyim, Ben Atatürkçüyüm, Ben Palaskalıyım demek zorunda kalıyor. İşte o eritme potasının değerlerini henüz biz toplum olarak oluşturamadık. Ne zaman oluşacak bunlar? Bu bir süreçtir. Bu birden olmaz. İşte bugün toplumumuzda yaşadığımız bütün bu sonuçlar neye benzer işte bir annenin doğum sancısı gibi. Annenin doğum sancısı. Türkiye o sancıları çekiyor. Anlaşıldı mı? Bu sancıları çekiyor. Yani yani size soruyorum. Büşra'nın annesiyle, Büşra'nın doğacak çocuğu arasında bir fark olacak en basit örnek, bu sınıfa soralım. Kaç kişinin babası üniversite mezunu. 1,2,3,4,5,6, 7 kaç kişinin annesi üniversite mezunu? 1. evet 19 kişiyiz yedi bayanlardan da üniversite mezunu bir. Kendi çocuklarımızı düşünün hepsi üniversite mezunu olacak. Doğru mu? Evet. Herhalde Büşra kamp arkadaşlarıyla evlenmeyi düşünmüyor değil mi? Survivor'da ki gibi. Öyle mi Fatma? Baban köyün muhtarına falan vermez herhalde. Biraz, iki üç tane traktörle bir tane ekerbiçere. Evet yeni süreç iyiye gidiyor. Bunu görmemiz lazım. İşte yani cümleyi toparlarsak, toparlayacak olursak Cumhuriyet kelimesi bazen arkadaşlar içi dolmazsa yetersiz kalır. İşte bu dinde de böyledir. İçerik olmazsa içi boşalır. Sporda da böyledir. İçerik yoksa içi boşalır, eğitimde de böyledir. Eğer içi öz yoksa boşalır dedik anlaşıldı mı?

ANADOLU TİCARET MESLEK LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Ben şimdi size Cumhuriyet'in ilanını anlatacağım sizde güzel bir şekilde dinleyeceksiniz. Evet dinle tamam. Cumhuriyet'in ilanı, susun. Cumhuriyet'in ilanı tarihi kaç, cumhuriyet'in ilanının tarihi?

Öğrenci: 29 Ekim 1923

Öğretmen: evet. Cumhuriyet bir yönetim şekli midir? Yönetim şekli midir cumhuriyet? Devletin yönetim şekline ne diyorduk?

Öğrenci: Cumhuriyet

Öğretmen: Hayır. Yönetim şekline ne deniyordu?

Öğrenci: Monarşi

Öğretmen: Hayır yönetim şekline ne deniyordu?

Öğrenci: Hiyerarşi

Öğretmen: Hayır değil. Yönetim şekline ne deniyordu? Ne ile ilgili tartışmalar oluyordu genelde? Rejim, rejim, rejim. Rejim neydi? Devletlerin yönetim şekline biz rejim diyoruz. Cumhuriyette bir nedir? Yönetim şeklidir. Nasıl bir yönetim şeklidir? Kim söz sahibi yönetimde? Halk, halk. Evet yönetimde halkın söz sahibi olduğu yönetim şekline cumhuriyet diyoruz. Zaten cumhurunda ana kökeni nedir? Halk demektir. Cumhur başkanı diyoruz. Ne demek cumhurbaşkanı? Halk demektir. Evet cumhur kelimesi ne demekmiş? Halk demekmiş. Dünya'da biliyorsunuz Fransız ihtilalinden sonra yönetime kim ortak olmaya başlıyor? Artık halk yönetime ortak olmaya başlıyor. Artık halk yönetimde ortak olmaya başlıyor. Osmanlı döneminde elbette gelişmelerden etkileniyor ve meşrutiyeti ilan ediyor. Padişah kiminle ülkeyi yönetmeye başlıyor? Halkla yönetmeye başlıyor. Daha sonra 23 Nisan 1920'de TBMM açılıyor. Ve ne diyoruz? Egemenlik kime aittir diyoruz? Milletindir diyoruz. Cumhuriyet neden ilan edildi? Yani cumhuriyetin ilanı nedenlerine baktığımız zaman birincisi saltanat, TBMM'nin de artık saltanat yani egemenlik kime geçmiş oluyor? Halka geçmiş oluyor. Yani bir yandan ortada bir cumhuriyet var ama tam bir cumhuriyet ne olmamış? Bağımsız olmamış. Şöyle diyelim bir çocuk doğmuş ama bu çocuğun henüz neyi yok? Adı yok. Yani yönetim şekli belli değil. İkincisi bir devlet başkanı sorunu var.

Devletin başkanının kim olduğu belli değil. Üçüncüsü biliyorsunuz Lozan konferansı öncesi saltanatın da kaldırılmasıyla devlet başkanı ile birlikte rejim sorunu gündeme geliyor. Bir de o dönemde meclis hükümeti sistemi var. Meclis hükümeti sistemi nasıl oluyor? Dinliyorsunuz beni. Bakanları mecliste tek tek kim seçiyordu Meclis hükümetinde. Meclis seçiyordu. Bakanlık örneğin bugün ki milli eğitim bakanı sınıftan biri olsun. Dış işleri bakanı sen ol, iç işleri bakanı da sen ol. Böylece ne oluyor? Kabine oluşuyor. Böylece bakanlıklar ne yapılmış oluyor? Tek tek meclis tarafından seçilmiş oluyor. Daha sonra Fethi Bey, Fethi Okyar hükümetten istifa edince yerine hükümet ne yapılamıyor? Kurulamıyor. Yani yeni bakanlar meclis tarafından seçilemiyor. Bir de aynı kabine içerisinde birbirleriyle anlaşamayan kişiler aynı hükümetin içinde görev alıyor eee böyle olunca da hükümet hızlı bir şekilde karar veremiyor. Ve zaten atıyorum, anlaşamadığımız bir kişiyle aynı hükümetin içerisindeyiz, birbirinizle konuşamıyorsunuz ve sürekli birbirinizle tartışıyorsunuz ki nasıl kararlar vereceksiniz.

Evet sağlıklı kararlar verilmediği için Fethi Okyar hükümeti de istifa edip yerine yeni bir hükümet kurulamadığı için Mustafa Kemal arkadaşlarını 28 Ekimde topluyor ve yarın diyor Cumhuriyeti ilan edecez. İsmet İnönü ile 1921 anayasasının maddelerini değiştiriyor ve ertesi gün ne yapılmış oluyor? Cumhuriyet ilan edilmiş oluyor. Evet aslında Cumhuriyet'in lanı uzun bir süreç ama karar verme aşaması bir günde karar veriliyor ve ertesi gün cumhuriyet ilan ediliyor. Böylece başta saydığımız problemler çözülmüş oluyor. Yeni meclis başkanı da belli olmuş oluyor. Çünkü Mustafa Kemal Cumhurbaşkanı seçiliyor. Ve böylece devlet başkanı sorunu çözülmüş oluyor. Devletin yönetim şekli sorunu yani rejim sorunu çözülmüş oluyor. Devletin bir anayasamızın birinci maddesinde devletin yönetim şekli cumhuriyettir ifadesi yer alıyor. Günümüzde de anayasamızın birinci maddesinde bu var. Devletin yönetim şekli cumhuriyettir diyoruz. Meclis hükümeti sisteminden kabine sistemine geçiyoruz. Cumhurbaşkanı günümüzde de olduğu gibi bir kişiyi başbakan seçiyor. Ona hükümet kurma görevi veriyor. O sonuçlarla arkadaşları bir liste halinde hazırlıyor ve o liste oylanıyor. Yani tek tek bakanlar oylanmıyor. Hepsini birden oylanmış oluyor. Mesela hani yapıyorduk ya bunu kabul ediyor musunuz? Bazısı kabul ediyordu bazısı kabul etmiyordu? Böylece adaylar hep birden oylanmış oluyor. Buna ne diyorduk? Kabine sistemi diyoruz. Böylelikle başkan birlikte çalışabileceği insanları seçmiş oluyor. Ve hükümet kurmakta kolaylaşmış oluyor.

ANADOLU LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Cumhuriyet kelimesinin kelime karşılığından önce bir noktaya değinmek istiyorum. Oradan dinlemenizi istiyorum. Cumhuriyet. İlk monarşi anlayışı ile, bir Fransızın, bir İngiliz'in ya da bir başka devletin monarşi anlayışı hani kral'ın halkına halkın kralına bakış açısı bakımından farklılıklar arz ediyor demiştik. Geçen yıldan hatırlayınız. Şimdi Türklere baktığımız zaman bir toydur veya kurultaydır veya gidiyorsunuz Selçuklulara değişik değişik divanlar vardır. Bu divanlar bazen bakıyorsunuz tabi kurumsal anlamda maliye gibi değildi. Dış işleri gibi değildi ama bir de bizzat padişahın huzurunda onun başkanlığında toplanan divanlar vardı. Osmanlı'ya geldiğiniz zaman Bütün bunların toparlanmış ve en muazzam şekilde getirilmiş divan-ı hümayunu var. Divan-ı Hümayun'un tanımını yaparken şunu demiştik: başkanlığı padişahın yaptığı devlet işlerinin görüşüldüğü halkın şikayetlerinin dinlendiği yüksek kurul.. Yani halk çok rahat bir şekilde rahatlıkla gidiyor, divan-ı hümayun'da başkanlığını padişah'ın yaptığı o büyük mecliste sıkıntılarını ifade ediyor. Bunu ne için söylüyorum? Atatürk'ün bir sözü var "Türk Milletinin tabiyat ve seciyesine en uygun idare şekli cumhuriyettir". Diyor değil mi? Bize cumhuriyet'in faziletinden bahsediyor, erdeminden bahsediyor. Ve namuslu insanlar yetiştirdiğinden bahsediyor. Şimdi bizim Cumhuriyete geçişimiz hemen 28 Ekim 1923 akşamı gecesi Mustafa Kemal'in talimatıyla falan olmadı. bu belki tikanıklığı giderme anlamında bir talimattı. Fakat cumhuriyete giden süreç, bizde bir kere tarihsel boyutu var. Ama ondan sonra ne var? Tanzimat fermanı var, I. Meşrutiyet var, II. Meşrutiyet var. Şimdi biliyorsunuz arkadaşlar. Özellikle Rusların Panislavizm hareketi sonrasında Balkanlarda başlayan bir milliyetçilik çalışmalarıyla daha önce olgunlaşmış Fransız ihtilalinin getirmiş olduğu hak, eşitlik adalat özgürlük gibi kavramlar ağırlıklı olarak hükümdarların yetkilerini kısıtlamaya yönelik çalışmalardır. Bu bir şekilde milliyetçilik olarak, bağımsızlık olarak karşımıza çıktı ve bundan muhakkak bizde günün şartlarına göre etkilendik. Ve biraz önce saydığımız çalışmalarını yaptık. Tanzimat Fermanıyla Osmanlı bir hukuk devleti haline gelmeye başladı. I. Meşrutiyetle az da olsa halk yönetime katılmaya başladı, II. Meşrutiyetle çok daha güzel durumlar ortaya çıktı demokratikleşme adına. Peki ne oldu meşrutiyetle?

Öğrenci: Anayasa şey...

Öğretmen: Evet Anayasa güzel. Yalnız çok önemli bir şey var burada ne?

Öğrenci padişah'ın yetkisi elinden alındı.

Öğretmen: Meclis padişaha karşı değil, düzeltiyorum hükümet padişaha karşı değil meclise karşı yani meclis tıklar tıklar tıklar. Hükümetin tersi yerde değil mi arkadaşlar? Buna karşı çıkıyorlar. Şimdi 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal paşa samsuna çıktığı andan itibaren neyi düşünüyor, kafasında ne vardı? Cumhuriyet vardı. Millet gerçeği vardı ve milletin kendi kendisini idare etme ve milletin kendi kendini idare etme anlayışı vardır. Çocuklar bakıyoruz Amasya tamiminde çok net bir şekilde belirlenmiş değil mi? Ne demiş orada? "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır". Çok önemli bir söz, şimdi milletin istiklalini milletin azim ve kararı kurtaracaktır. Bunu bağımsızlığa giden süreçte Mustafa Kemal'in baz aldığı ana güç materyal kimdir?

Öğrenci: Millettir.

Öğretmen: Bizzat milletin kendisidir. Burada padişaha dayanma var mı? Veya başka bir güce dayanma var mı? Yok. Şimdi buradan nereye geçiyoruz biliyor musunuz? Hani ilk dersimizde inkılabın tanımını yapmıştık. Doğru mu? Söyleyebilir misiniz inkılabı?

Öğrenci: Köklü değişiklikler

Öğretmen: Köklü değişiklik ve burada bir çıkış safhası vardır. İki aksiyon eylem safhası vardır. Üç yeni düzene geçiş safhası vardır. Şimdi bu aksiyon safhası bizim için çok önemli. Çünkü aksiyon safhası ihtilal yani kan dökülme safhasıdır. Bizim Türk inkılabının en önemli özelliği de kan dökülmemiş olmasıdır. Yani bir yerde halkı ikna ederek bu işi gerçekleştiriyorsunuz. Şimdi Amasya Genelgesinde bu cümleyi kullandık. Belki bu cümlenin ne olduğunu halkın önemli bir kısmı bilmiyor. Belki duymamış. Ama kurmay heyetinin bundan haberi vardı. Ve gidişatın cumhuriyet olduğunu zaten biliyor halk burada bir problem yok. Arkasından gidiyorsunuz Erzurum kongresine ilk defa manda ve himayeyi biz ret etmişiz. Sivas kongresinde tamamiyle iptal etmişiz. Sivas kongresinden sonra seçilen temsil heyeti var. Bu temsil heyeti bir meclisin gerçekliliğini göstermiş daha doğrusu TBMM açılana kadar yürütme gücünü üzerine almış ve 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM açılıyor. Şimdi I. İnönü muharebesinden sonra biliyorsunuz Teşkilat-ı Esasiye kanunu yani bizim ilk anayasamız değil mi? Ona ilerde değineceğiz. Buna baktığımızda neler görüyoruz?

Öğrenci: Devletin bir yönetim şekli var

Öğretmen: Yok devletin yönetim şeklinden bahsetmiyorum. Bakın 1921 anayasasının maddeleri şöyledir. 1) Egemenlik millettir. Bu ne demektir? Açıkça saltanat gitmiştir. Yani monarşi yönetimi bitmiştir. Milli egemenlik ilkesi esas alınmıştır. Türk devleti TBMM tarafından idare olunur. Demek ki burada yürütme meclise ait, meclisin artık evet Meclisin üstünlüğü. Yasama yürütme ve yargı yetkileri TBMM'ye aittir güçler birliği. Demokratik değildir, ama o günkü şartlarda olması gereken bir durumdur. Fakat her üçünde de güç kimdedir artık milletin elindedir. Onu anlatmaya çalışıyoruz. Osmanlıda ki ayan ve mebusan aydını denilen sadece milletvekillerinden oluşan bir meclisten bahsediyoruz. Ayan meclisinin özelliği nedir arkadaşlar?

Öğrenci: Padişah seçiyordu. Ölene kadar kalabiliyorlardı.

Öğretmen: Tabi ya ölenedek veyahut bir üst şeye geldikleri zaman bu düşüyordu. Ama kaydu hayat şarttı, ölene kadar bu işte kalabiliyorlardı. Arkadaşlar bu bölümde bir eksiklik var (-kitabı işaret ederek-) cumhuriyetin ilan edildiği süreçte. Bakın cümle şu: Hükümet üyeleri meclis üyeleri arasından seçilir. Gerekirse bu üyeler değiştirilebilir. Meclis hükümeti. Yani ortada rejim olmadığı için rejimin uzantıları yok. Yani cumhurbaşkanı yok, başbakan yok, anlatabiliyor muyum? Tüm yetkiler kimin elinde? TBMM başkanının elinde, ve bu meclisin içerisinden seçiliyor. Kimler? Bakanlar. Dolayısıyla ilerleyen süreçte bu sıkıntı yaratacaktır. Yani ikinci mecliste artık birinci meclisten çok daha farklı, ikinci meclis ana amacının dışında. Neler var? I. Meclisin görevi neydi? Salt ana fikri kısmi idareyle bağımsızlığa gitmek değil mi? Ama ikinci mecliste artık bağımsızlık tamamlanmıştır. Dolayısıyla makam mevki çatışması veya ideoloji yokbu yüzden de bakın örneğin; bir sağlık bakanı atanmıyor, altı ay olmuş

atanmıyor. Yani meclis bakanı atama da problemler yaşıyor. İşte bu problemler sonuçta cumhuriyet rejiminin rejim olarak adının konmasına giden süreci hızlandıracaktır. Mustafa Kemal'in bizzat talimat vermesi burada kayda değerdir. Şeriat hükümleri TBMM tarafından uygulanır veya yürütülür. Buna birazdan başlayacağız. Yani laikliğe geçişte halifelik konusunda tartışacağız, ve değişiklikler ilerleyen süreçte yapılacaktır anayasa üzerinde falan.

1921 anayasası daha demokratik bir anayasa haline gelecektir. Arkadaşlar cumhuriyet, cumhuriyet nedir? Bakın cumhuriyetin kelime anlamını söyleyelim. Parmak kaldır. Kaldırmayanlar. Evet sen.

Öğrenci: Cumhuriyet'in babadan oğla geçmediği, yönetimin babadan oğla geçmediği yani aslında bir anlamda saltanatında tamamen zıddı olan halkın seçimlerde kendi kendini yönettiği yada kendi yöneticilerini tayin ettiği yönetim şekli.

Öğretmen: Millet egemenliğine dayanan sistemdir diyorsun. Teşekkür ederim sağol.

Öğrenci: Cumhuriyet, zaten cumhur halk kelimesinden geliyor.

Öğretmen: Güzel,

Öğrenci: Halk egemenliğine dayanan halk temeline dayanan yönetim şekli yani ana fikir halk.

Öğretmen: Millet, milletin kendi kendisini idare etmesi. Arkadaşlar bizim ihtilalin aksiyon safhası çok kansız geçmiştir. Bunun nedeni de uygulamaların bizzat halka, halka bunun gösterilmesidir. Yani padişah olmadan da biz kendi kendimize ayakta durabiliriz. Devletimizi idare edebiliriz veyahut ta sıkıntılardan padişah olmadan kurtulabiliriz. Bunu gösterdik. Ve cumhuriyet 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edildi. Cumhuriyeti çevremizde ideoloji olarak yani bu ideolojiyi benimseyen devletler var mı? İsmi sonunda cumhuriyet falan ifadelerinin kullanıldığı devletler var mıdır?

Öğrenci: Çin halk

Öğretmen: Çin Halk Cumhuriyeti

Öğrenci: İran Cumhuriyeti, İran İslam Cumhuriyeti

Öğrenci: Kongo Demokratik Cumhuriyeti var mesela.

Öğretmen: güzel

Öğrenci: Uganda Cumhuriyeti, Çek Cumhuriyeti

Öğretmen: Şimdi bunların cumhuriyetleri hakkında ne bilginiz var bilmiyorum ama bu cumhuriyetlerin içerisinde gerçek anlamda demokratik cumhuriyet diyebileceğimiz cumhuriyet bizim cumhuriyetimiz. Neden bizim cumhuriyetimiz? Çünkü halk gerçekten herhangi bir etki veya baskı altında kalmadan tamamıyla kendi kendisini idare ediyor.

Şimdi cumhuriyet ifadesi, cumhuriyet içerisinde demokrasi vazgeçilmez bir unsurdur diyoruz. Şu anda cumhuriyet istenilen yerde mi? Veya Atatürk dönemini düşünelim veyahut ta sağ sol ayrımı dönemlerini düşünelim. Yani cumhuriyet nereden nereye geldi? Bunu isterseniz bir tartışalım. Yani Türkiye 1923'ten günümüze kadar geçen süre içerisinde cumhuriyet acaba hangi değişimlerden geçti, aşamalardan mesela? Şu anda istenilen seviyede değiliz diyoruz. Neden diyoruz? Çünkü insanların istekleri bitmez. Aynen maddi anlamdaki hırsı bitmediği gibi. Özgürlükte falanda bitmez. Yani bunun bir sonu yoktur. Fakat daha güzel, daha mükemmel, daha yaşanabilir bir döneme gelme anlamında söylüyoruz. Nereden nereye geldik? Bunu bir kısaca...

Öğrenci: Hocam hani dediğiniz gibi tarihsel bir süreci varmış cumhuriyetin. Tanzimat fermanı, meşrutiyet derken neyse cumhuriyet ilan edildi. Sonra hocam 20-30 senede bir sürekli askeri darbeler yaşadı. Bence bu cumhuriyeti geriye götürdü. Özellikle yani belli bir kesimin sindirildiğini düşünüyorum

bu darbelerle, darbelerden sonra; yani bunu demokrasiye darbe olarak görüyorum. Yani o yüzdende tam olarak yüzyıllık gelişme sağlayamadık.

Öğretmen: Peki teşekkürler

Öğrenci: Hocam peki demokrasi yani cumhuriyetin ilanından bu yana yani gelişme gösterdi, yani çoğu zorluklardan geçerek gelişme gösterdi.

Öğretmen: En büyük gelişme nerede oldu?

Öğrenci: Hocam siyasi partide

Öğretmen: Aferin güzel. Söyle

Öğrenci: Siyasi partide hocam. Mesela Mustafa Kemal bunları kurmaya çalıştı ama partinin maddi krizi yada halkın daha ona alışmamış olması yani hala şeriat istemesi yani bunlardan dolayı çok engel yaşadı. Ama sonunda hocam bugüne baktığımızda hocam siyasi partiler kurulmuş rayına oturmuş. Ve demokrasi gitgide de geliyiyor hocam. O günden bugüne.

Öğretmen: Değil mi? Evet çok güzel çok güzel

Öğrenci: Cumhuriyetin ilanında ilk başlarda hani biraz daha zorluk çekmişler bugüne göre. Hani tek partili bir hayat var. Biraz daha dayatmacı gibi geliyor. Hani iktidara gelebilecek olan tek bir bölüm var. Yalnız şöyle bir şey var. Hani günümüzde tamam partiler biraz çoğunlukta yalnız bizim, sizin ifade ettiğiniz gibi bu aksiyon safhasını yaşamamış olmamız cumhuriyet bilincinin fazla oturmadığını hani demokrasi kavramının fazla oturmadığını gösteriyor bence. Ve bunun da etkilerini gün geçtikçe biraz daha anlıyoruz gibi geliyor. Hani bu sonuçta biz Avrupa'daki gibi bir Fransız ihtilali yaparak kan dökmedik. Yani o kadar.

Öğretmen: Biz bedel ödemedik, kan dökülmedi. Bedel ödemedik.

Öğrenci: Hı hıı biz bedel ödemedik.

Öğretmen: O yüzden sahiplenemiyoruz.

Öğrenci: sahiplenemiyoruz. Çok partimiz olsa bile tam oturmuyor yani bir şeyler.

Öğretmen: Siyasi partiler konusu da ayrı bir faciadır zaten. O da ayrı bir mesele. Problem değil mi? Onu da tam anlamıyla demokratik diyemeyiz. Güzel şimdi cumhuriyeti hakkaten seçmemiz çok önemli. Ama cumhuriyeti tam anlamıyla yaşayabilmek için halkın bilinç durumu çok önemlidir arkadaşlar. Yani bir önceki derste bahsettik. Cumhuriyet olgun insanların yaşayabileceği, bilinçli insanların kardeşçe birbirini anlayabilen fikir beyan eden, tartışabilen üretebilen insanların yaşadığı rejimdir. Nüfusun % 90'dan fazlasının okuma yazma bilmediği bir toplumda Türkiye'den bahsediyorum cumhuriyetin kurulduğu yıllardan bahsediyorum % 90'dan fazlasının okuma yazması yoktu. Bu insanlara cumhuriyeti, onun önemini, getirdiklerini anlatmak, ifade etmek, hakkatten çok kolay olmasa gerek. Ama Atatürk özellikle tekrarlıyorum; Atatürk şunu ifade ediyor; bütün inkılapların temelinde olduğu gibi, cumhuriyette de olduğu gibi bu millet her şeyin en iyisine layıktır. Ve bu süreci, layık olma sürecini ne kadar hızlı bir şekilde harekate geçirirsek o kadar iyi olacaktır, o kadar güzel olacaktır. Düşüncesinde ve Atatürk tahminim çok iyi bilen bu milletin özelliklerini çok iyi bilen bir kişi. Çok rahat söylüyorum diyor ki Türk milletinin tabiyat ve seciyesine yani karakterine en uygun idare şekli bu. Bunu ezbere söylemiyor. Hani biraz önce kısmen özetlemeye çalıştığım, İslam Türk tarihinden en son Osmanlıya kadar geçen süreçte bizim monarşi anlayışımız diğerlerinden çok farklı. Çünkü ne bileyim, biz halka hizmet hakka hizmet diyoruz. Öyle bir felsefemiz vardı. Ama bir Fransa kralında bunu göremiyorsunuz. Bu mantığı göremiyorsunuz. İnançlarımızdan ve anlayışımızdan devlet yönetim anlayışımızdan yani kurultay, boy beylerinden oluşan yani çok rahatlıkla özgürce, sorunların tartışıldığı meselelerin görüşüldüğü yerdir. Bu sistemi siz başka bir ülkede yani kağıt üzerinde göremiyorsunuz. Bu da çok önemlidir diyorum. Düşüncem bu benim.

ANADOLU TEKNİK LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİNİN KONU ANLATIMI

Evet arkadaşlar, Cumhuriyet'in İlanı. Evet nerede kalmıştık? Lozan konferansının maddelerini teker teker söyledik. Şimdi konumuzda yeni bir üniteye geçiyoruz arkadaşlar. Cumhuriyet dönemi. Daha önceki dersimizde ben size artık kurtuluş savaşının hazırlık ve savaş sonrasında, savaş sonrası cumhuriyet dönemi dediğimiz daha sonra inkıpları anlatacağımız bölüme geldik. Bundan sonrası sizin için daha kolay. Hani savaşların sonuçlarını falan ezberlemekte zorlanıyordunuz bundan sonra sizin için birazcık daha güncel kendi konularımızdan bunlardan bahsedeceğiz. Evet şimdi kendim bana birinci meclisin açıldığı tarihi ben 23 Nisan yalnız bu ifadeyi unuttum. Bin dokuz yüz...?

Öğrenciler: 1919

Diğer öğrenci: 1920

Diğer öğrenci:1923

Öğretmen:23 Nisan 1923 tamam.Bu tarih TBMM'nin açıldığı tarih değil mi?TBMM'nin açılmasıyla I. Meclis diyoruz biz ona.Ben özellikle dedim ki I. Meclisle II: meclisin çalışmalarını bilmek lazım.hem önümüzdeki üniversite sınavında hem de g,ireceğiniz memurluk sınavlarında arkadaşlar I. Ve II: meclisin çalışmaları direkt soru çıkıyor.O yüzden 23 Nisan 1920'den 10 Ağustos 1923 tarihine kadar arkadaşlar I. Buda II TBMM'dir.(Tahtaya tarihleri yazarak gösterir.)Tamam mıdır?I: meclis arkadaşlar yani en bariz özelliği neydi?I. İnönü desem,II. İnönü desem?

Öğrenci:III. İnönü

Diğer öğrenci: Yasam yürütme yetkileri

Bir diğer öğrenci: Demokrasi

Öğretmen: Hiim. I. Meclisin başarısı, en büyük başarısı desem ne dersiniz? 23 Nisan 1920'den 21, 22 bu yıllarda ne yapmışlar?

Öğrenci: Savaş

Öğretmen: Değil mi? Savaşmışlar Kurtuluş Savaşını gerçekleştirmiş olması. Evet Şükrü bana söyleyebilir misin?

Öğrenci: Neyi?

Öğretmen: I. TBMM'de kurtuluş savaşının gerçekleştirilmesiyle bu meclis savaş meclisidir diyebiliriz. Anayasa hazırlayan bir meclistir diyebiliriz, olağanüstü yetkileri olan bir meclis diyebiliriz. Meclis başkanı, başbakan ve cumhurbaşkanı tek elden toplandığı tek elden meclis hükümetiyle yönetilen bir meclistir birinci meclis.

Öğrenci: Evet öyle

Öğretmen: Evet 1923'ten sonra da arkadaşlar. İkinci meclis toplanıyor. Lozan konferansının imzalanmasıyla birlikte arkadaşlar yeni bir meclis çalışmaları yani meclis yok olup yeniden bir meclis açılmıyor burada. Seçimler yenileniyor milletvekilleri yenileniyor falan. Taze bir kan demektir bu. İkinci mecliste arkadaşlar hani burada kurtuluş savaşı dedik. İkinci meclis eşittir inkılap meclisidir. Şimdi size bir yorum sorusu bir düşünün bakalım sizce birinci meclisin işi mi daha zordur, ikinci meclisin işi mi daha zordur.

Öğrenci: I. Meclis'in

Diğer öğrenci: İkinci Meclisin

Öğretmen: Neden Anıl?

Öğrenci: Hocam çünkü Türkiye savaştan çıkmış, yani zor durumda

Öğretmen: Evet güzel.

Öğrenci: Yeni bir devlet kuruluyor hocam onda da yeni yeni şeyler var. Cumhuriyet var.

Öğretmen: Özgür sen söyle

Öğrenci: Kanunları çıkarıyor

Öğretmen: İkinci meclisin işi daha mı zor? Birinci meclisin işi daha zordu diyen var mı? Yani bir savaş kazanmak cephede savaş yapmak daha zordu, bir savaş idare etmek daha zordu diyen var mı? Evet bu taraftan sen söyle bakalım? Hadi söyle bakalım? I. Meclisin işi daha mı zor dedin galiba

Öğrenci: Yoo, ben ikinci meclis dedim.

Öğretmen: Humm. I. Meclisin işi zor diyen var mı? Yok. Bende diyorum ki cephede mi savaşmak daha zor, yoksa fikir savaşı mı daha zor?

Öğrenciler: Fikir savaşı daha zor.

Öğretmen: Fikir savaşı daha zor. İnkılap meclisinin işi daha zor. Birincisi savaşı kazandınız bitti. Buradan sonrası arkadaşlar gerçekten daha zor. Çünkü şöyle bir düşünün. İnkılap var olan mevcut düzeni tamamen yok etmek, yenisini inşa etmek demektir. İnsanların kafasındaki altı yüz yıllık bir geleneği belki de 1000 yıllık bir Türk geleneğini değiştirmek çok zor değil mi? Öyle değil mi? Mesela on yıl annenizle babanızla aranızda belki otuz yıl çok az bir fark yok. Baktığımızda yüz yıl, iki yüz yıl bir fark yok Ama diyorsunuz ki baktığımızda beni anlamıyor diyorsunuz değil mi? İşte arkadaşlar, insanları değiştirmek, insanlara fikirlerinizi kabul ettirmek çok kolay değildir. O yüzden ikinci meclisin işi her zaman daha zor. Mesela Mustafa Kemal ile silah arkadaşları, burada ulusal bağımsızlık etrafında toplanırken burada silah arkadaşlarının çoğunun Mustafa Kemal'den farklı yollara girdiğini görüyoruz. Örnek verecek olan var mı?

Öğrenci: İsmet İnönü

Öğretmen: İsmet İnönü Hı...

Öğrenci: Kazım Karabekir

Öğretmen. Hı evet güzel. Kazım Karabekir diyeceğiz mesela. Onunla da bir örnek var. Görüş ayrılığını nerede görüyoruz?

Öğrenci: Halifeliğin kaldırılmasında

Öğretmen: Halifeliğin kaldırılmasında değil mi? Ondan sonra Şeriye ve evkaf vekaleti onu anlatacağız daha. Yine onun kaldırılıp diyanet işlerinin kurulmasında yani inkılaplar konusunda bazı görüş ayrılıkları var. Yine ileri ki konularımızda arkadaşınız Kazım Karabekir'i söylediği için söylüyorum. Farklı bir parti kurulacak. Mustafa Kemal'in kurmuş olduğu cumhuriyet halk fırkasının dışında bambaşka bir parti kurulacak. Terekki perver. Çok partili hayat. Bunları anlatacağız. Şimdi bunları bilmemeniz doğal.

Arkadaşlar şunları birer cümleyle lütfen aklınıza kodlayın: I. Meclis savaş meclisidir, II. Mecliste inkılap meclisidir tamam mı? Bakın size sınavda şunla şunun (tahtada yazılı olanları göstererek) yorumunu yaptırmak istiyorum. Hani I. Meclisin işi daha mı zordu, II. Meclisin mi işi daha zordu? Ben burada ben illa ki II. Meclisin demiyorum. Siz orda kendi görüşlerinizi belirteceksiniz tamam mı? Evet gelelim şimdi Halk Fırkası'nın açılması. 9 Eylül 1923. Evet arkadaşlar ben neden Cumhuriyet Halk Fırkası demedim? Berat neden Cumhuriyet Halk Partisi demedi?

Öğrenci: Hocam daha cumhuriyet kurulmadı.

Öğretmen: Evet,aferin,güzel.'si cumhuriyet kurulmadığı için ben henüz Cumhuriyet Halk Fırkası demedim.Arkadaşlar bakın neden bugün Cumhuriyet Halk Fırkası diye bir parti yok?Cumhuriyet Halk Partisi var.Neden ben fırka dedim de parti demedim?Parti yoktu değil mi arkadaşlar?

Öğrenci: Fırka eski dilde kullanılan bir kelimedir.

Öğretmen: Çok güzel, süper.Arkadaşlar fırka Osmanlıca bir kelimedir yani özellikle 1930'lu yıllardan sonra Türk Dil Kurumu'nun da açılmasıyla Arapça ve Farsça kelimelerin yerine bunların Türkçe karşılıkları işte Türkçede fırka da Türkçe o Türkçenin birimi olmadığı için onun yerine parti kullanılmıştır.Anlaşıldı mı?Onu kim söyleyecek?Dur ben bulayım bence ya bana kim söyleyecek?Bu arkadaşımız gayet iyi ders dinliyor.Evet ben de İbrahim'in adını hatırlamaya çalışıyordum.

İbrahim;Mustafa Kemal Halk Fırkası'nı kurarken neden I.mecliste kurmamışta, savaş zamanında böyle parti ayrımı yapmamışta bundan sonra II. Meclisten sonra savaş kazanıldıktan sonra neden parti ortaya çıkıyor? Sana şunu sorayım ben .Savaş zamanında partililik yapmak sence doğru bir şey mi?

Öğrenci: Savaş bittikten sonra yapmak daha iyi.

Öğretmen: Niye? Savaş zamanında da olabilir.

Öğrenci: Ortalık karışır.

Öğretmen: Evet arkadaşlar,evet şimdi.

Öğrenci: Savaş zamanında fikir ayrılığı istemediği için yapmamıştır.

Öğretmen: Çok güzel.Arkadaşlar, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasındaki birinci öncelik verdiği şey bir defa ulusal birlikti.Siz eğer savaş zamanında partileşme ,parti açar I. Ve II. diye mecliste bir ayrım yaparsanız, bu savaş zamanında olacak bir şey değil, o dönemin şartlarına uygun değil.Ne zaman ki inkılapların yapılacağı zaman ;Mustafa Kemal ;kendisi gibi düşünen ,kendisine yardım edebilecek ,bu konuda aynı fikirde olduğu kişilerden bir kurmuş tur.Bu partide bugünkü bizim bildiğimiz 6 ilkesi olan Cumhuriyet Halk Partisi'dir.O dönemki adıyla Halk Fırkası'dır.Evet Cumhuriyetin ilanından önce tamamı?Evet gelelim bir saniye dinleyen var niye gülüyorsunuz arkadaşlar?Evet söyleyelim şöyle.

Öğrenci:1923'de hocam.

Öğretmen Şöyle ayını gününü söyleyelim.

Öğrenci: 29 Ekim 1923 hocam

Öğretmen:Evet ,güzel. Kitapta saati de yazıyor aslında.Şaka değil.7:45'te akşam.Evet akşam tabii ki akşam ilan ediliyor.Arkadaşlar devletin yeni yönetim şekli belirlenirkenki bilgiyi ki;28 Ekim 1923'e kadar Mustafa Kemal en sevdiği partideki arkadaşlarına bile yani Halk Fırkası'ndaki arkadaşlarına bile Cumhuriyet kelimesinden hiç bahsedilmemiş.Ne zaman ki;28 Ekim 1923 günü akşamı evinde topladığı komutanlara "Yarın cumhuriyeti ilan ediyoruz." demiş.Evet cumhuriyetin ilanı ile evet Hüseyin seni şanslı seçtik.Hüseyin cumhuriyetin ilanı özellikle bir şeyin kaldırılmasından sonra netlik kazandırdı ona...

Öğrenci: Saltanatın hocam.

Öğretmen: Süper.Evet saltanatın kaldırılmasıyla ulusal egemenlikte bir adım atılmıştı.Ama arkadaşlar devletin yönetim şeklinin ne olacağı bir sene kadar bir muallakta kalacaktı ki;ne zaman şartlar olgunlaştığı zamanda cumhuriyetin ilanı gerçekleştirilmiş olacaktı.Saltanatı kaldırılmasıyla devletin şekli cumhuriyetin ilanı ile artık yönetim şekli belli olmuştur.Devletin ismi de kondu.TBMM diyorduk artık arkadaşlar devletin ismi de Türkiye Cumhuriyeti oldu.1921 anayasasında bir değişiklik yapıldı.

1-Türkiye cumhuriyettir, cumhuriyetle yönetilir, yönetim şekli cumhuriyettir denildi. Bir dakika cumhuriyetin ilan edildiği gün kime sorsam?

Öğrenciler: İsmail'e sor.

Öğretmen: He... İsmail'e sorayım. İsmail, cumhuriyetin ilan edildiği gün hani anayasanın dedik ya devletin yönetim şekli cumhuriyettir. Şimdiki anayasamızda da bu var,şimdiki anayasamızda diyor ki:"Devletin başkenti Ankara'dır." diyor.Cumhuriyetin ilan edildiği gün böyle bir madde konmuş olabilir mi sence?

Öğrenci: Olamaz.

Öğretmen: Niye?

Öğrenci: E... daha yeni savaştan çıkıldı.

Öğretmen: Yok,hayır.Yok ,olamaz.Bayram...

Öğrenci: Bence olamaz.Çünkü İstanbul var.

Öğretmen: Yaklaştın da.

Öğrenci: İstanbul'u düşünüyorlar başkent olarak.

Öğretmen: Bana sen bir Ankara'nın başkent olama tarihini söyler misin?

Öğrenci: Söyleyeyim mi? İstanbul'un işgalinde...

Öğretmen: Arkadaşlar,Ankara'nın başkent olması 13 Ekim 1923 .29 Ekim'den öncedir ama bakın tarihine bakıp aldanmayın böyle bir konuda.Arkadaşlar devletin yönetim şeklinin,İstiklal marşının,marşının anayasaya girmesi 29 ekim 1923 tarihinde değil.Daha sonraki bir tarihte.Tamam mı?Ha bu böyle çok ayrıntı olarak soracak değilim ama hemen 29 Ekim günü de bu maddeler anayasaya girmedi.Evet saltanatın kaldırılmasıyla devletin yönetim şekli belirlenmiştir dedik.Cumhuriyetin ilanıyla meclis hükümeti yerine kabine sistemine geçildi.Arkadaşlar bugün kabine sistemi dediğimiz bir sistem var.Bakanlar kurulu eşittir kabine demek.Kabine sistemine nasıl geçildi?Meclis hükümetinde meclis başkanı da başbakan da ,cumhurbaşkanı da aynı kişiydi yani Mustafa Kemal'di.Milletvekilleri Mustafa Kemal'in çalışacağı takım arkadaşlarını meclisin içinden seçip daha fazla oy alıyordu.Bu kişiler birbirleriyle anlaşabilen insanlar da bazen olmayabilir.herkes aynı görüşte olacak diye bir şey yok.Ama kabine ,kabine sistemi çok bambaşka bir sistem.Mesela cumhurbaşkanı yürütmenin başında,bir başbakan var,bir de meclis başkanı var .Kabine sisteminde en önemli fark şuydu,burada ne vardı Yusuf?Az önce söyleyip söyleyip durduğum bir şey vardı.

Öğrenci: Yasama yetkisi.

Öğretmen: Üç Y bir aradaydı değil mi?Yasama,yürütme ve yargı.İşte burada kabine sisteminde yavaş yavaş güçler ayrılığına geçilecekti.İlk cumhurbaşkanımız?

Öğrenci: Mustafa Kemal Atatürk.

Öğretmen: Güzel.Fatih ilk başbakanı biliyor musun?

Öğrenci: Mustafa Kemal Atatürk.

Öğretmen: İlk başbakan? Evet ,valla şu televizyonda şey var ya şöyle haberlerde çıkıyorlar,halka soruyorlar falan böyle.Onlar size denk gelirlerse siz de öyle bir şey söylemeyin ha.Hele bu okulda okuduğunuzu hiç söylemeyin beni rezil etmeyin.Şimdi Kudret'e soracağım o zaman.Meclis başkanını biliyor musun Kudret?

Öğrenci: Okyar,Okyar.

Öğretmen: Evet,ilk meclis başkanımızda Fethi Okyar.Arkadaşlar,bakın şu genel kültürdür.İlk meclis başkanı,ilk başbakan ve ilk cumhurbaşkanı.Bu arada en uzun süre cumhurbaşkanlığını yapanda?

Öğrenci: Atatürk.

Öğretmen: Evet,Mustafa Kemal.23 Nisan cumhuriyetin ilanından ,öldüğü tariha kadar cumhurbaşkanlığı yapmış.

Öğrenci: En uzun başbakanlığı kim yapmış hocam?

Öğrenci: Recep Tayip Erdoğan.

Öğretmen: Ne işin var en uzun başbakanla? Ama çok uzun başbakanda Süleyman Demirel'dir yani gitmiş gelmiş,gitmiş gelmiş ve boşuna dememi:"Ben halk beni isteyecek ben de geleceğim."Hep giderken de hükümetten giderken de öyle diyormuş. Gerçekten de Süleyman Demirel gidip gelen bir başbakan. Neyse şimdi arkadaşlar, Oy kullanmaya başladığımız zaman bunları konuşursunuz.Evet buraya kadar soracağınız bir şey var mıdır? Var mıdır?

EK 2. Öğretmen Görüşme Formu Örneği

Adı – Soyadı:.....
 Mezun olduğunuz üniversite:.....
 Mezun olduğunuz fakülte:.....
 Lisansüstü eğitim aldınız mı? Tezsiz Y.L.( ) Tezli Y.L. ( ) Doktora ( )
 Mesleki tecrübeniz: ( ) Yıl ( ) Ay

Görev yaptığınız okul:.....

Okuduğunuz kitaplar: Edebiyat ( ) Tarih ( ) Bilim Teknik ( ) Sanat ( ) Diğer :

Son okuduğunuz üç kitabın isimlerini yazınız?.....

Derste kullandığınız materyaller.....

Derslerinizde kullandığınız atasözleri var mı? Var ise aşağıdaki tabloya yazınız?

Atasözünü kullandığı konu	Atasözü

Derslerinizde kullandığınız Analojiler (Benzetmeler) var mı? Var ise aşağıdaki tabloya yazınız?

Konu	Benzetilen
<i>Örnek: Külliye</i>	<i>Kampüs</i>

Dil kullanımı konusunda herhangi bir eğitim aldınız mı? Evet ( ) Hayır ( )

Mesleki Yaşamınız boyunca karşılaştığınız dil problemleri var mı? Varsa paylaşınız. (kavram, sözcük, ifade vb)

EK 3. Öğretmen Gözlem Formu Örneği

Öğretmenin Adı-Soyadı:	Okul:
Sınıf:	Dersin Konusu:
Sınıfa giriş selamlaşma:	
Konuya Giriş (Ön hazırlık):	
Konuya Giriş Cümlesi:	
Konuyu anlatırken Kullandığı Kavramlar:	
Kullandığı Sözcükler:	
Cümlelerinde Kullandığı Zamanlar:	
Atasözü/Deyimler:	
Analojiler:	
Ders içinde yaptığı espriler	
Sorduğu Sorular	

EK 4. Öğrenci Görüşme Formu Örneği

Adı – Soyadı: .....
 Doğum Yeri / Tarihi: .....
 Okulu: .....
 Bölümü: .....
 Sınıfı: .....

Annenizin Eğitim Durumu: İlkokul ( ) Lise ( ) Yüksekokul ( ) Üniversite ( )

Babanızın Eğitim Durumu: İlkokul ( ) Lise ( ) Yüksekokul ( ) Üniversite ( )

Anneniz Çalışıyor mu? Evet ( ) Hayır ( ) **Babanız Çalışıyor mu?** Evet ( ) Hayır ( )

Ailenizin aylık net geliri: 0 - 600 TL. ( ) 600 - 1200 TL. ( ) 1200 - 1800 ( )
 1800-2400 ( ) 2400- 3000 TL ( ) 3000- üzeri ( )

Okuduğunuz kitaplar: Edebiyat ( ) Tarih ( ) Bilim Teknik ( ) Sanat ( ) Diğer

Tarih öğretmeninizin derslerinde kullandığı atasözleri var mı? Aşağıdaki tabloya yazınız?

Atasözünü kullandığı konu	Atasözü

Tarih derslerinizde anlamakta zorlandığınız veya karıştırdığınız kavram ve sözcükler var mı?

KAVRAMLAR	SÖZCÜKLER

Lise 9. sınıflar için - Eskiçağda Anadolu Uygarlıklarından Hititler Hakkında Bilgi veriniz?

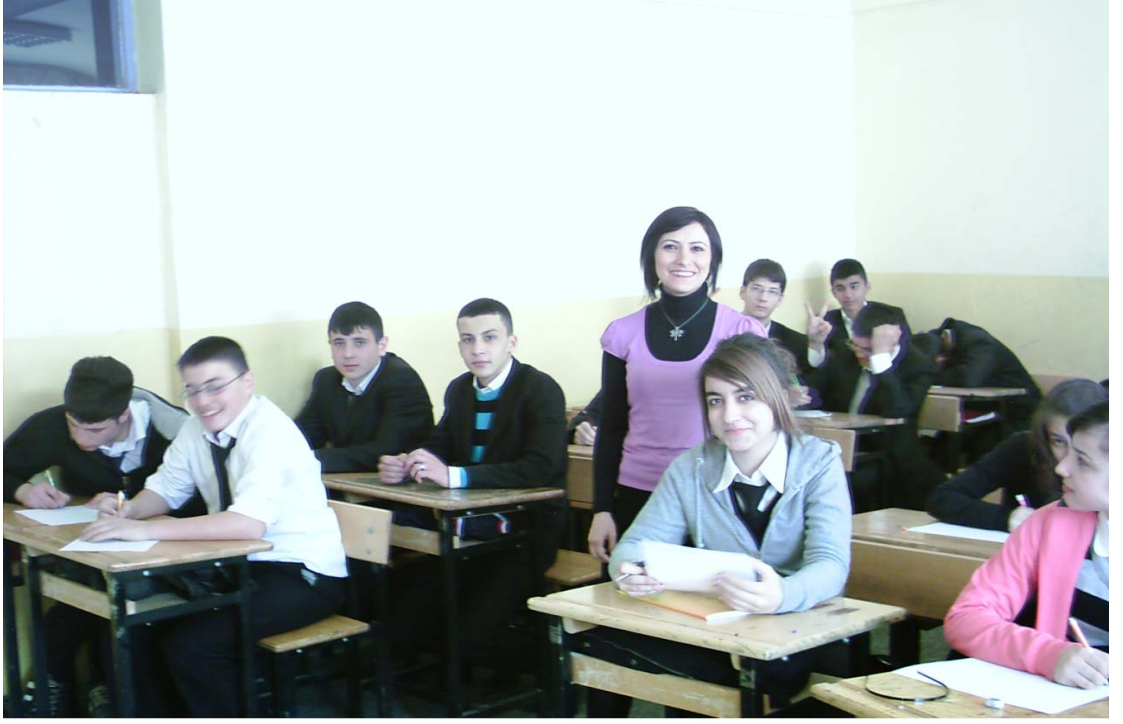
Haçlı Seferlerinin sebepleri ve I. Haçlı Seferi Hakkında Bilgi Veriniz?

Lise 10. Sınıflar için- Fransız İhtilali Hakkında Bilgi veriniz?

Lise 11. Sınıflar İçin- Cumhuriyet'in İlanı Hakkında Bilgi Veriniz?

EK 5. Veri Analiz Formu Örneği

KULLANDIğI TOPLAM KELİME SAYISI		
KULLANDIğI FARKLI KELİME SAYISI		
KULLANDIğI KAVRAM SAYISI		
TOPLAM CÜMLE SAYISI		
KURALLI CÜMLE SAYISI		
DEVİRİK CÜMLE SAYISI		
İSİM CÜMLESİ SAYISI		
FİİL CÜMLESİ SAYISI		
CÜMLELERDE KULLANILAN KİPLER		
HABER KİPLERİ		DİLEK KİPLERİ
ŞİMDİKİ ZAMAN KİPİ		ŞART KİPİ
GELECEK ZAMAN KİPİ		İSTEK KİPİ
GENİŞ ZAMAN KİPİ		GEREKLİLİK KİPİ
ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN (-miş)		EMİR KİPİ
GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN KİPİ (-di)		
EK FİİLLER (Birleşik zaman işlevi)		
-İdi (hikaye birleşik zamanı) (örn: gidiyordu, gideydi)		
_miş(rivayet birleşik zamanı) (örn: gidiyormuş, gideymiş)		
_ise (şart birleşik zamanı) (örn: gidiyorsa, gitmeliyse)		
ATASÖZLERİ:		
DEYİMLER:		
BİLMEDİğİ KAVRAM VE SÖZCÜKLER:		
ANLATIM BOZUKLUKLARI:		
ANLATIM BİÇİMLERİ:		
ANALJİLER:		

EK 6. Fotoğraflar**GÖZLEM ÇALIŞMASINDAN FOTOĞRAFLAR**

GÖZLEM ÇALIŞMASINDAN FOTOĞRAFLAR

GÖZLEM ÇALIŞMASINDAN FOTOĞRAFLAR

GÖZLEM ÇALIŞMASINDAN FOTOĞRAFLAR

GÖZLEM ÇALIŞMASINDAN FOTOĞRAFLAR

EK 7. Araştırmaya Ait Resmi İzin Belgeleri

**T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

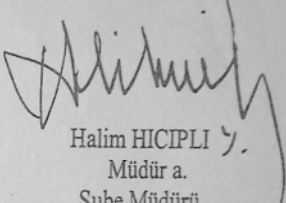
Sayı : E.08.4.MEM.4.18.00.05-044/
Konu : Gözlem Çalışması

001759 10.02.11

..... MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi Erhan METİN'in gözlem çalışması ile ilgili Valilik Makamının 10.02.2011 tarih, ve 001700 sayılı onayları ekte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Halim HICİPLİ
Müdür a.
Şube Müdürü

EKİ:
1- Onay

DAĞITIM:
Mrk.Lise ve Dengi Okul Müd.

Adres : Cumhuriyet Mh. Park Sk. Hükümet Konagı Çankırı
Ayrıntılı bilgi için irtibat : Kültür Şubesi
Telefon : (0376) 213 15 36 (113) Fax: (0376) 213 10 16
E-mail : cankirimem@meb.gov.tr
İnternet : http://cankiri.meb.gov.tr

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.18.00.05-044/

001700 10.02.11

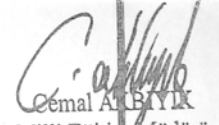
Konu : Gözlem Çalışması

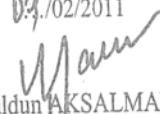
VALİLİK MAKAMINA
ÇANKIRI

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi Erhan METİN'in "Tarih Eğitimi ve Dil" konulu gözlem çalışmasını İlimiz merkezinde bulunan ortaöğretim okullarında yapmak istediği ile ilgili 04.02.2011 tarihli dilekçesi ekte sunulmuştur.

Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının 28.02.2007 tarih ve 1084 sayılı Makam Onayları ile yürürlüğe giren "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi" gereğince; Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi Erhan METİN'in "Tarih Eğitimi ve Dil" konulu gözlem çalışmasını İlimiz merkezinde bulunan ortaöğretim okullarında yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde OLUR'larınıza arz ederim.

Cemal ALBAYRAK
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
03./02/2011

Haldun AKSALMAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres : Cumhuriyet Mh. Park Sk. Hükümet konağı Çankırı
Ayrıntılı bilgi için irtibat : Kültür Şubesi
Telefon : (0376) 213 15 36 (113) Fax: (0376) 213 10 16
E-mail : cankirimem@meb.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Erhan METİN, 1982’de Çankırı’da doğdu. İlköğrenimini 1994 yılında Çankırı Atatürk İlköğretim Okulunda tamamladı. 1998’de Nevzat Ayaz Anadolu Öğretmen Lisesinden mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünü kazandı. Milli Eğitim Bakanlığının burslu öğrencisi olarak okudu. Tezsiz Yüksek Lisans programını tamamlayarak 2003’de “Tarih Öğretmeni” ünvanı ile bu bölümden mezun oldu. 2007’de Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana bilim Dalında, Prof. Dr. Mustafa Safran’ın danışmanlığında hazırladığı *“Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Derslerinde Ermeni Meselesinin Öğretimi”* konulu tez ile Yüksek Lisans (Master) derecesi aldı. 2011’de Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana bilim Dalında Prof. Dr. Muammer Demirel ve Doç. Dr. Bahri Ata’nın ortak danışmanlığında hazırladığı *“Tarih Eğitimi ve Dil: Tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının, Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı”* konulu tez ile doktora derecesi aldı.

Metin, lisans eğitiminin akabinde özel öğretim kurumlarında tarih öğretmeni olarak çalışmaya başladı. 2004-2007 yılları arasında Ankara Üniversitesi Çankırı Meslek Yüksekokulunda Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerini okuttu. 2007-2008 yılları arasında Karatekin Üniversitesi Meslek Yüksekokulunda İnkılâp Tarihi dersleri vermeye devam etti. 2005 yılında Dr. Rıfki Kamil Urgan Çankırı Araştırmaları Merkezinin Kurucu Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi ve sonrasında Araştırma Merkezi Koordinatörlüğü görevine getirildi. Bu görevini 2009’a kadar devam ettirdi. 2009’da Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Ana bilim Dalının açmış olduğu Araştırma Görevliliği sınavını kazandı. 2010 yılı başında Araştırma Merkezi Koordinatörlüğü görevinden ayrılarak Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Ana bilim Dalı Araştırma Görevlisi kadrosundaki yeni görevine başladı. Ekim 2011’de tamamladığı doktora tezi ile Doktor ünvanı alan Metin, Arş. Gör. Dr. olarak bu görevini devam ettirmektedir.

Erhan Metin’in bugüne kadar yayınlanmış kitapları, farklı kitap çalışmalarında yazmış olduğu kitap bölümleri, hakemli dergilerde yayınlanmış makaleleri, bilimsel kongre ve sempozyumlarda sunmuş olduğu tebliğlerinin yanı sıra yürütmüş olduğu proje ve editörlük çalışmaları da mevcuttur. Metin, evli ve bir çocuk babasıdır.